IOANNIS VVIERI
DE PRAESTIGIIS DAEMONUM, & incantationibus ac ueneficiis Libri sex, postrema editione sexta aucti & recogniti.

ACCESSIT
LIBER APOLOGETICVS,
ET
PSEVDOMONARCHIA DAEMONVM.

Cum Rerum ac uerborum copioso INDICE.

Cum Cæs. Maiest. Regisq; Galliarum gratia & priuilegio.

BASILEAE, EX OFFICINA Oporiniana. 1583.

Εἰς Ἰωάννην τὸν Βῆρον ἰατρὸν

Γ. Φαλκεπυργείου.

Ἦρα βίου ὁ Βῆρος ἔφυ μέγας. ἦρα γὰρ αὐτὸς
Ἰητὴρ νοσεροῖς κ' ἀρτεμέεσσι φέρει,
Φάρμακα δοὺς νοσεροῖς βιοτήσια τῆς ὑγιείης,
Ἤπια θυμοφθόρου φάρμακα πᾶσι χόλου.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Σώματος αἰδρομένου μὲν μόνον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι,
Ἀλλὰ σὺ καὶ ψυχῆς οἶδας ἀκεστορίην.
Τοὔνεκα καὶ τελέθεις πόσον προφερέστερος ἄλλων,
Ὅσσον τῆς ψυχῆς σῶμ' ἀμενηνότερον.

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. Gulielmo Cliuiæ, Iuliæ & Mont. Duci, Comiti Marchiæ ac Rauesburgi, Domino in Rauestein, &c. suo Domino Clementisimo, perpetuam in Christo IESV felicitatem precatur IOANNES VVIERVS MEDICVS.

Ntam perniciosa uarietate fanaticarum & pestilentium opinionũ, quibus hoc æuo miserè orbem concutit Christianum Satan, non minimi eam momenti esse sentio, Princeps illustrißime: quam idem ille uelut perditißimum seminariũ, mentibus hominum inseuit incantamentorum nomine. Etsi enim multifariam in religionis nostræ controuersijs, uel ob diuersos ceremoniarum ritus, uel non æquè intellecta Scripturæ loca, animi distrahantur, sententiæq́ uarient, faces subdente antiquo serpente: non tamen inde tam deploranda subsequitur calamitas, quàm ex semel imbibita, ipsius instinctu, persuasione de eo mali genere, quod hominibus & bestijs citra ueneni uel propinationem uel applicationẽ, inferre creduntur quædam dementatæ anus, quas Lamias uel Sagas nuncupant. Licet enim ex prioribus quidem disceptationes hinc inde oriantur diuersæ uel pro hominũ affectu, uel prout cuilibet sua satisfacere mens uidetur, aut pro talenti à Deo donati pondere & qualitate: tamen momenti tantum eæ sæpius non habebunt, ut aut animæ salutẽ aliquo attingant modo, aut etiam amicitias omnino turbent, uel dissuant. At quàm execrabilem à Deo alienationem, quàm coniunctam cum dæmone necessitudinem, quanta inter proximos odia, quàm rixosas uicinarum factiones, quas rusticorum simultates, quæ urbium dissidia, quàm frequentes insontium cædes, parente tragœdo diabolo, gignat fœcundissima illa calamitatum mater, opinio nimirum concepta de Lamiarum maleficij (non inquam ueneficij) prodigiosa potestate, quotidiana docet experientia. Et quum pauci sint morbi, quorum causas ad Lamiarum opus non referat, peruersè in religione Christiana institutum uulgus: uix alius hominum ordo comperitur, cui uniuersum hoc impietatis negotium penitius sit notum, & iustior de hoc actionem instituendi occasio incumbat, quàm medicorum: quorum eo incredulitatis genere ita turbantur animi, & aures raduntur, ut nihil in ijs æquè concrepet apud ægrotos, quàm mordax illa falsaq́ innocentium muliercularum de inflicto eiuscemodi malo criminatio. Quam Camarinam aliquandiu non tam uirulentum expirantem fœtorem, cum paulatim sana ex Dei uerbo institutione prorsum interituram spes esset, eam denuò grauiter moueri, ut contagionis uirus iam multò longius latiusq́

Controuersiæ de religione.

Rom. 14.

Opinio de Lamijs.

Causa scribendi.

cum plurimorum pernicie, procellarum spiritu horribiliter afflante, exhalet, quàm hactenus unquam, indies magis ac magis sentio. Tanta uigilantia quamcunq; obseruat occasionē ueterator ille, somnolenter huius artes permittentibus ijs, quorum intererat die noctuq; doctrinæ Euangelicæ machinis, ipsius propugnacula concutere, funditusq; euertere. Dum itaque ad grauem hanc impietatem silentio conniuent Theologi plerių; omnes: dum opinionum falsitatem in morborū causis, eorumq; impijs curationibus tolerant Medici: dum sententias ex persuasione, longa annorum serie & præscriptione non tam ratione discussa, quàm præiudicio quodam citra contradictionem usurpata, hic pronunciant Iurisconsulti: dum denique neminem audiam, qui mortalium misertus, aut totum hunc Labyrinthum nobis aperuerit, aut saltem exitiali medendo uulneri manum admouerit: operæ mihi precium facturus uidebar, si ego uelut κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις, garritu saltem alijs ueternum excuterem: & arduam hanc rem, qua nostræ religioni Christianæ summa fit contumelia, altius perscrutandi, discutiendiqúe, qualemcunq; ansam fusiori oratione & quantulacunq; demonstratione subministrarem. Etsi non eram nescius, prauæ opinionis sine ratione pertinaciam, inexpiabilem esse tincturam, & quæ elui nequeat, ut scitè à Galeno nostro scribitur, his uerbis: ἐστι δὲ οὐδεμία βαφὴ δυσοποιὸς οὕτως, ὡς τὸ τοῦ αὐτοῦ λογισμοῦ πρὸς τὰ μοχθηρὰ δόγματα πάθος· οὐ γάρ ἐστι μεταπεῖσαι τοὺς αὐτοῖς ἐντραφέντας. *Sic enim educatos, ad resipiscentiam aut ueritatis frugem non posse reduci arbitratur. Tam non facile est, nouam rem ad communem hominum mentem & assensum accommodare.*

Praua opinio, inexpiabilis tinctura.

Nec tamen hoc meum institutum quisquam calumniabitur, quasi nimis Suffenus, minusq; tenuitatis meæ conscius, quicquam præ alijs intelligere, aut posse, mihi temerè præsumam. Quàm sit mihi curta supellex, probè noui, & me certius nemo: atque hoc scio, quod nescio. Nemini hic præiudicatur. Accedunt quotidianæ medicationes, & profectiones assiduæ, quæ certè ferias eiusmodi lucubrationibus sedulò donandas, mihi præripiunt: ut hoc nomine superioribus uenationibus Hambachi institutis, dum tuæ Cels. atq; eiusdem illustri generosæq; soboli ex officio inseruirem, huic potissimùm studio uacauerim.

Complures igitur alios infinitis partibus longè meam hanc infantiam superare potuisse & posse etiamnum penitiore ueritatis inquisitione, oratione luculentiore, & demonstratione euidentiore, magisq; neruosa, cum ob ingenij acumen, ac doctrinæ excellentiam, tum uerò maximè propter amplioris ocij accessionem, non modò libenter & ingenuè agnosco, sed quoq; palàm liberè profiteor. At interea ieiuno meo scripto felicia illa ingenia prouocatum iri sperare uolo, ut uel dicendo, me rectius erudiant, qui eiusmodi collationum solet esse fructus: uel, tacendo meam hanc sententiam ab inolita religioso illo seculo opinione δὶς διὰ πασῶν *dissonātem, comprobent. Hac ratione reportasse me ex laboribus usuram satis uberem confidam: nec me præstitæ pœnitebit operæ, si saniore doctrina in ueritatis cognitionem reuocer, aut saltem in rara paucisq; audita opinione confirmer. Etenim ut naturam in profundo ueritatem penitùs abstrusisse, rectissimè docuit Democritus: ita eam uigilantius inquirere,*

Veritas in profundo abstrusa.

inquirere, inuestigare & rimari decet. Id siquidem cum maiori æquitate coniunctum est: quàm sententiā, quam temerè quis amplexus sit, pertinaciter defendere.

Argumentum autem huius commentationis nostræ partim est Theologicum, quo diaboli artes & studia, Sacrarum literarum testimonijs produntur: & quo ijs modo tutissimè obuiam iri possit, docetur. partim etiam Philosophicum, dum naturalibus conuincuntur rationibus uana satanæ ludibria, & corrupta sagarum imaginatio: partim item Medicum, ubi secundum naturæ legem, morbos, eorum causas & symptomata Lamijs perperàm hactenus imputata, oriri demonstratur. Partim id etiam Iurisprudentiæ placita spectat, quum de magorum infamium, lamiarum & ueneficorum pœnis, pro delicti qualitate & magnitudine, alio quàm hactenus usurpatum est modo, disseratur.

Argumentum operis. Theologicum. Philosophicum. Medicum. Iuridicum.

Historias autem inserui passim uarias, eo potissimùm fine, quòd quum tam diuersa tamq; multifaria sæpenumerò in hoc satanæ negotio à multis referantur: ex nostrarum narrationum collatione, ἀναλογίᾳ & qualicunq; explicatione, citius in actionum præstigiarumq; dæmoniacarum, & rerum multijugarum cognitionem ac iudicium perueniri posse arbitratus sim.

Cur uariæ inserantur historiæ.

Ne autem hîc mei ingenij metas & professionis limites temerè præfractaq; opinione, nimis proprio fisus cerebro, transilijsse censerer, hæc mea παράδοξα plerisque doctissimis, etiam ex tua Cels. familia uiris, Theologis, Legum peritis, & collegis excellentissimis, eo animo legenda excutiendaq; proposui, ut horum censura uel starent, si ratione niterentur: uel caderent, si conuincerentur erroris: uel mutarentur, si qua aut additione aut castigatione egerent. Nec enim quicquam eodem tempore simul inchoatum ac absolutum fuit.

Iam uerò si maleficarum Malleum hoc absoluisse pensum quis obijciat, is ubi illius libri congestas à Theologis, Henrico Institoris & Iacobo Sprenger ineptias absurdas, sæpe etiam impias, legerit: & cum hoc nostro scripto, affectu omni seiuncto, contulerit: sententiam profectò aliam omnino, imò contrariam me sustinere ac defendere intelliget. Penelopes enim telam retexere, actumq; agere, sanè lubet minimè. Pauca quidem in hanc rem dixit Vlricus Molitor, Sigismundi Bohemiæ regis consiliarius, in Dialogis de Lamijs & Pithonicis: nonnihil quoq; de strigibus scripsit Ioannes Franciscus Picus: Abbas item Spanheimensis Ioannes Tritemius quæstiones quinq; Maximiliano Cæsari proposuit: nostra quoq; lingua argumentū hoc attigerunt quidam Germani: quo autem iudicio, operis nostri collatione innotescet.

Malleus maleficarum.

Cæterùm præter multas grauesq; causas, quæ ut tua Celsitud. has meas qualescunque cogitationes consecrarem, me impulerunt, hæc quoq; induxit potissimùm: quòd quum iā in uicesimumsextum annum tuæ Celsitud. à medicinis fuerim, ac diuersas sæpenumerò in tuæ Cels. aula audierim de Lamiarum iam denuò in amplissimis ditionibus tuis renatarum, potentia & incantamentis sententias: uix à nemine tamen certiorem, meæ consonam magis, & è ueritatis fontibus erutam penitius, me unquam hîc cognouisse, atq; illam quam aliquoties à tuæ Celsitud. ore his

Sententia ducis Cliuen. de Lamijs.

hauserim auribus, uelim nolim fateri cogor: nimirum Lamias nemini ulla uoluntate maligna, quacunque dira imprecatione, aut intuitu malicioso nocere posse: sed uitiata per occultos dæmonis cuniculos phantasia, eas tanquam melancholia agitatas, in mentem sibi inducere, quæcunque mala ab ipso satana illata, uel naturali occasione ex abstruso Dei consilio prognata, abs se perpetrari. Vbi enim actionum modus ad trutinam uocatur, & earum organa indagine circumspectiore obseruantur, luce clarius mox omnium oculis patet rei ἀδυνατία & falsitas. Veneficium solummodò à φαρμακευτρίαις uel ueneficis, ueneno uel propinato uel illito, noxiè fieri in hominum & animantium internecionem, doctè, prudenter & piè concedit tua Celsitudo. Hinc fit, quòd non multorum more, pœnam delusis aniculis statim seuerè infligi iubeat: sed matura deliberatione prius de ueneno dato exactè inquiri, pòst si de ea indubitanter constet, legum præscripto satisfieri, à Deo ad hoc constituta tua Celsitud. uelit. Hoc profectò accedit meritò ad reliquas præclarißimas & innumeras animi ingenijque dotes, quibus ita quotidie quam nactus es Spartam (κατὰ τὸ ἀπόφθεγμα à tua Cels. celebrari solitum) adornas, illustrasque, ut & tuorum & uicinorum omnium oculos in te conuertas. Nihil hîc præter institutum dicam, de non uulgari tuæ pietatis studio: cuius ut plurima, & quidem memorabilia, ita imitatione dignißima possem adducere exempla, ni hinc potius inclementiam expectandam, quàm fauorem, uererer. Sit autem hoc unum, quòd neque solem exorientem unquam uideas, neque uesperi te lecto componas, quin ardenter prius fusis ad Deum precibus, à sacra lectione te totum, & omnes tuæ Cels. subiectos, ipsius patrocinio fideliter commiseris. Nihil addam de temperantia in potu, quo unico nomine non modò tuis subditis omnibus numerosißimis exemplar existis admirabile: sed et tui ordinis illustrißimis, eisdemque potentißimis heroibus optimo præluces iure: ut ebriam tuam Cels. uidisse neminem, non minima laus sit: imò ratam esse uelis Assueri regis legem, qua ne quis poculorum certamen urgeat, seuerè cauetur. Sed tamen non sic inflectere sensus Humanos edicta ualent, quàm uita regentis. Quo fit etiam, ut nemo te præsentē non solùm deierare, uerumetiam iurare audeat. Conscius est enim unusquisque, quàm Celsitud. tua odio plusquā Vatiniano prosequatur omnes, qui aßiduis suis deierationibus tremendum Dei nomen prophanare non erubescunt: qua blasphemia omnes propemodum horribiliter concrepare aulas, est quòd Christianæ religionis homines meritò doleant, lugeantque, plagis hinc enatis palàm uisis. Taceo continuos in quorumcunque libellorum supplicum, & aliorum scriptorum quotidie affluentium lectione, maturaque responsione labores: quo uel unico incomparabili exemplo, uerè paternum affectum erga commissum tuæ tutelæ subditorum gregem, quis non exosculetur? quibus ut nec contemptum hic Karlorum nomen, in aliorum ore innatans aßiduè, unquam à tua Celsitud. obiectum fuisse, quis audiuit, ita sæpenumerò eos blandißimo filiorum nomine dignaris: nec quicquam usqueadeò tuæ Celsitud. studio curæque esse norunt omnes, quàm tuam rempublicam in summa tranquillitate perpetuò conseruare: id quod cùm rara, imò diuina prudentia proximis aliquot annis turbulentißimis, undequaque bellico strepitu

Veneficiū.

Mores principum plus legibus ualent.

Esther 1.

Claud.

Kerll.

circum

circum maximas tuæ Cels. ditiones sæuiente, nec tamen eas concutiente, testatus es. Nec postremam meretur laudem, quinimò apud omnem posteritatem propagandam, quòd uelut doctorum Mecœnas, singularem facias interdum ingeniorũ delectum in ijs, quos ad exteras regiones & præclaras in quacunque facultate Academias tuis impensis ablegari, alı, studiorumque curriculum feliciter perficere uoluisti, quò aliquando tuæ Cels. & reipublicæ decori usuique esse queant: ut ea ratione insignibus doctrina, prudentia, existimatione, & rerum cognitione usuque uiris, illustrem illum tuæ Cels. comitatum esse ornatum, ad reliqua celeberrima tuæ aulæ ornamenta, non immeritò referri debeat. Minus tamen id mirum uideri debet, quòd ipse doctus, eruditos semper eo prosequutus sis studio, ut quibuscunque honorarijs & stipendijs eos in tuam amplissimam pellicere accireque familiam, iam inde à quo princeps es, non intermiseris. Sic prouidentia non uulgari factum est, quòd hic in uenerando ordinis Senatorij consessu, primo sit dignata loco tua Cels. uirum doctrina multijuga, nec uulgari prudentia, rerumque uariarum usu & eximijs animi corporisque dotibus clarissimum, D. Henricum Barzium cognomine Olislegerum, Ll. Doctorem & Cancellarium Cliuensem uigilantissimum, patriæque amantissimum. At prorsus calamo hîc imperasse præstat, quàm leuiter oratione ieiuna uerè heroicas tuæ Cels. uirtutes omnem omnium laudem post se relinquentes attigisse: quas non aliorum relatu cognoui, sed hisce oculis in tua Cels. uelut in lucidissimo speculo quotidie contueor. Tali itaque ac tanto Principe patrocinium non denegante, mordaces uitilitigatorum insolescentium dentes haud difficulter uicturum me confido: præsertim cùm à meis partibus in procinctu stare inuictam ueritatem non dubitem. Precor Deum opt. max. patrem Domini nostri IESV CHRISTI, ut quod pro sua bonitate immensa in tua Celsitud. feliciter cœpit, maiore sui Spiritus accessione uberius augeat, ad nominis sui gloriam, Celsitud. tuæ salutem, & florentissimarum ditionum tuarum felicitatem.

PRAEFATIO DE TOTIVS OPERIS ARGUMENTO.

REM profectò arduam, & omnino tenuitatis meæ uires exuperantem aggressum me esse fateor, qui cum fraudulentis spiritibus, laruis & mundi dominis in theatrum prodire, luctarique audeam: quum tot illi habeant modos fallendi incomprehensibiles, & cuniculos, occultosq; elabendi recessus, quibus ob essentiæ subtilitatem, motus celeritatem, uitæ longissimæ usum, & uoluntatis peruersitatem, longè lateq; crassitiem nostram terream eludant, ut quibuscunq; eos adoriaris rationibus, defraudatum te esse palàm uideas. Quanquam uera hæc esse nõ inficiar: in alia tamẽ enutritus schola, atq; ab alijs institutus præceptoribus, quàm Plato ethnicus apud superstitiosos suos Aegyptios & uates Memphiticos, uel Proclus apud suum Marcum, dæmonum clientem: ex D. Pauli, uasis electi, & pugilis aduersus spirituales astutias in cœlestibus inuicti consilio, manibus indubitatæ fidei firmissimis arripui doctrinam Conditoris cœli & terræ, omniumque quæ in eis sunt, & uerbum Christi (in cuius nomine horum spirituum genua flectuntur, ipsiq; dicto citius fugantur) gladium quippe spiritus ancipitem, tentaturus quid cum diuini luminis radio & rationum machinis, in luce cum rectoribus tenebrarum seculi huius potero, in eo potissimùm fraudium genere, quo illi hactenus tam densas hominum oculis offuderunt nebulas, ut quò se conuertere securè debuerint, tanquam in ipsa caligine palpitantes, ignorarint quamplurimi. Id autem est ille incantamentorum labyrinthus: cuius ut, inuento qualicunq; filo, explicandi commonstrarem uiam multò aliam, quàm hactenus obseruatam uidere licuit, hoc institui Opus. Ne uerò obscuritatem gigneret orationis perpetuitas, in sex illud distribui libros: ut eius ordo tamen, quasi rectè instituta rerum œconomia, suis conuenienter cohæreret partibus.

Actor. 9. *Philip. 2.* *Ephes. 6.* *Occasio operis.*

ARGVM. libri Primi. Cæterùm quum uniuersum id negocium sit dæmonum præstigijs ac dolo implicatum, ut ad eorum quæ in reliquis dicentur libris, intelligentiam sterneretur uia, in Primo libro, diabolus quid sit, quæ eius origo, qui primi dolosi eius conatus, perniciosiq; progressus ab Eua in rerum primordijs, ad hæc usque tempora, quæ item ipsius potentia, quid etiam prorsus non possit: quodque limites illi à Deo præfigantur, ultra quos ferri nequit, describitur.

SECVNDI. Magi infames. TERTII. Lamia. Hinc, quid per suam clientelam operetur, ostensurus: ad magos infames, dæmonum operâ quascunq; prestigias oculis nostris destinato studio multifariam obijcientes, diuinationumque uarijs laruis alios deludentes, & medicinæ sacra suis imposturis satanicis fœdè conspurcantes, progredior: quos etiam Tertio libro à Lamijs segrego, ut quæ sexu inconstantes, fideiq; lubricæ, & ætate non satis mentis compotes, diaboli ludibrijs magis sint obnoxiæ: qui in illarum uim imaginatiuam siue uigilantibus siue dormientibus se insinuans, quascunq; formas ipsis inducit, ea dexteritate concitatis in hunc dolum humoribus & spiritibus, ut nihil aliud illæ sciant, aut queant fateri, quàm rerum à dæmone ex Dei abstrusa uoluntate uel consensu peractarum, aut plagarum hominibus bestijsue inuectarum, siue designatorum flagitiorum, aut malorum pronatorum naturæ ductu, se effectrices esse: quemadmodum mentem quoq; lædi, multifarijsq; imbui imaginibus, sæpe in ijs quorum cerebrum atra bilis uel eius uapor uitiarit, spectamus.

ſpectamus. Nullos quoq; libros eas habere, nullos exorciſmos, characteres, aut ſimilia monſtra, uelut magi infames: nullos etiam præceptores alios, præter læſam à dæmone mẽtem, aut corruptam imaginationem: unde & à Magis illis infamibus non parum differre, omnibus erit perſpicuum. Hi namq; uiri ſunt ſæpe docti & cordati, ſed curioſi, longius etiam peregrinantes, ut artem imbibant dęmoniacam, qua ſaltem præſtigias & rerum ludibria, præter naturalem morem oſtentant: illæ uerò utplurimùm fœminæ, eædemq; uetulæ, & mente titubantes, domiq; latentes: in quarum, uti organorum conuenientiũ, phantaſiam propè torpidã, uelut ſedem ſuis ſtudijs accommodatã, in melancholiæ morbo, mœrore, uel extrema deſperatione, ut ſpiritus eſt, illabitur: nec tam præſtigijs deludens, quàm quæcunq; hominum infortunia, calamitates & interitus tanta uehementia imprimens, ut qualia quantaq; ea ſint, ſe perpetraſſe, ut dixi, arbitrentur: à quibus tamen hæ fuêre alieniſsimæ & prorſus inſontes. Has itidem à ueneficis, quos φαρμακεύτας Græci dicunt, ſeparo: qui ueneno uel propinato uel illito, uel eo loco ubi halitu feriat collocato, homines uel beſtias lædũt. Sic plurimùm intereſſe inter prophanos magos, lamias & ueneficos intelligetur: de quibus tamen, uelut ijſdem hactenus confuſè actum, diſputatum, & pronunciatum eſt. *Venefici. φαρμακεύτας*

Vt autem hæc innoteſcerent clarius, Quarto libro eos qui Lamiarum maleficio affici putantur, propono, demonſtrans eos à dæmonibus exerceri, uel obſeſſos eſſe, ex occulta Dei permiſsione, citra ullam ullius Lamiæ aut hominis alterius cooperationem. QVARTI.

Hinc iuſto ordine, libro Quinto, ad eorum qui eiuſmodi maleficio colliſi creduntur, curationẽ, infinitis partibus aliam quàm hucuſq; obſeruata ſit, me confero: ubi, quæcunq; curationes illicitæ à dæmonijs in ſui regni confirmationem effictæ, per uetitas cõiurationes, characteres, ligaturas, periapta uel appenſa, annulos, ſigilla, imagines, & ſimiles umbrarum furias, ſacroſanctæ Scripturæ authoritate & rationum pondere conuincuntur, exploduntúrq;: ut ab ijs fæcibus, uelut expurgato Augiæ ſtabulo, liberatæ mentes, in quacunq; afflictione ad ordinata à Deo remedia poſthac cõfugiant, puris manibus in cœlum ſublatis, ac medicinæ ſacra in hoc negocio incorruptius conſcientia ſynceriore tractentur: qui præcipuus fuit huius inſtituti mei laboris ſcopus. QVINTI.

In hac tamen graui meditatione aliquandiu ſuprà quàm dici poteſt occupatus, tantumq; nõ (nouit ille quem nihil latet) excruciatus, quòd uetulas illas dementatas, à dęmone illuſas, Lamias uulgò dictas, quæ nihil flagitij ſingularis cõmiſiſſent (non enim loquor de ueneficis) tam atrociter, ſine ulla commiſeratione multis in locis in caliginoſos ſqualidoſq; carceres, horrida umbrarum hoſpitia & dæmoniorum domicilia inconſideratius præcipitari, inde in carnificinam truculentius rapi, ac demùm flammis deuorandas temerè obijci uiderem: propriæq; amentium anicularum confeſsioni ſtari, nec ſatis inter Lamias & ueneficas diſcerni: & Magos ſacrilegos, in lege ueteri mulctatos grauiter, iam impunius, imò cum laude apud pleroſque uerſari: non potui non inquam argumenti ratione, conſcientiæ impulſu actus, meam hac de re ſententiam qualemcunque, quinque ijs libris adiungere: Sextoq; libro uelut appendice declarare, quid & quibus rationibus nixus, ſentiam de punitione Magorum infamium, à CHRISTI ueritate rempubl. cum Simone & Elima auertentium, eamq; ſedatam turbantium: quid item de modo puniendi Lamias à diabolo ſeductas, uelut melan- SEXTI. *Actor. 13.*

 cholia

Hæretici. cholia agitatas, uix autem hæreticas (eæ enim mente illæsa, sed præfracta constant:) postremò etiam, quid de ueneficorum supplicio statuendum existimem, subiunxi: ubi locum habere uidetur promulgatum ex Dei uoluntate Mosis edictum, Græcè à Septuaginta senioribus redditum, & uelut explicatũ in uaria illa Hebraicarum uocum significatione, φαρμάκους οὐ περιβιώσετε, Veneficos (uel ut Hebræi habent, ueneficas) non sinetis superuiuere. Ad uenena usurpantes legem hanc quoq; refert Iosephus Iudæus.

Contra ueneficas edictum Mosis. Exodi 22. Lib. 4. cap. 8. antiq. Iuda.

Nec sibi hîc leges à me arrogantius præscribi criminentur Magistratus, aut legum periti. hoc enim meum fuisse institutum minimè, testor Deum: sed ex commiseratione meditationem meam solummodò alijs cordatioribus & pijs uiris, necnon ueritatis inquirendæ potius, quàm opinionis inconsideratius multis seculis imbibitæ affectu defendendæ studiosis, excutiendam sereno mentis oculo, summissè offero. Qui operæprecium me præstitisse agnoscent, ingenuam hanc libertatem bene interpretentur: qui secus censebunt, ignoscant bene uolenti. Interim mea qualiacùnq; argumenta, quibus toto hoc Opere nitor, αὐτοπαθῶν conferri cupio, dum in consilium uocantur Speculator & Iohann. Andr. titulo de Sortilegijs: aut Summistæ, Hostiens. Gotfridus Reinerius in Summ. de Sortilegijs: Canon in c. 1 & 2. ubi Alb. post Iohan. And. de sortil. in antiquis: Alb. cons. 55. 1. uolum. incip. Casus talis, per Oldrad. consilio illo 210. incip. Regularis: uel etiam recentiores post gl. in c. accusatus. §. de hæretic. initijs: Alber. de Rosatis in Dictionario, super uerbo Sortilegium: siue Bonif. de Vitalin. in titul. de Sortilegijs, in tractatu Criminalium: aut Matth. de Afflict. in constitution. Neapolit. de malis & noxijs medicamentis, parte tertia: item auditor eius Grillandus, aut etiam 2. Lib. Syluestri Prieratis de Strigomagis: seu Bonauent. super 3. Sent. Quibus autem firmamentis sua scripta munierit quilibet author, horum librorum collatione manifestius intelliget æquus Lector.

Porrò de re ipsa & materia, quoniã ad ueritatis doctrinam, & Ecclesiæ CHRISTI quietem, ac proximi utilitatem spectat, non est quòd multis agam: quum ea sit huiusmodi, ut quantumlibet inelegantem sit sortita artificem, satis tamẽ ipsa per se, omnium oculis sese queat & debeat commendare: præsertim ob res non paucas in lucem magis erutas, quæ hactenus uel ut incognitæ, uel ut obscuræ latuère. Solitum uerò esse apud Græcos olim prouerbij loco, hominibus parum scitè in re præclara uersantibus obijci, Proba quidem materia, si probum nacta fuerit artificem, non ignoro: at cuilibet liberum permitto de artificis opere statuere, quod illi libitum erit. Quod enim ad me attinet, ut nullius uel nasuti Momi, aut perspicacis Aristarchi reprehensionem, siue seueri Catonis censuram deprecor, si merear: ita nec auram popularem, aliámue laudem magnopere uenor, bona fretus conscientia, qua hanc aggressus sum telam. Dies erit, quando unicuiq; à Domino laus sua accedet: dummodò illius accrescat gloria, & satanæ tyrannis imminuatur, abundè satis erit factum meis uotis.

AD

AD AVGVSTISSIMVM TOTIVS ORBIS CHRISTIAni Cæsarem, Reges serenissimos, Principes & Duces illustrissimos, Comites generosos, & quoscunque ullum magistratum gerentes, tam seculares quàm ecclesiasticos, Libellus supplex.

INVICTISSIME Imperator, Reges & uiri principes, quibus ordine legitimo, rationibus grauißimis gladium ad coercendam merito supplicio maleficorum effrenem inobedientiam: ad eos uerò qui se rectis politiæ legibus inculpatè submittunt, uigilanter defendendos, eoq; nomine tranquillitatem reipublicæ ritè constitutæ sedulò conseruandam, commendauit Rex regum, & Dominus dominantium: uobis demissa oratione hunc supplicem libellum cum omni subiectione reuerenter offero, ex cordis penetralibus orans, obsecrans & obtestans quàm humillimè, ut concedere non dedignemini in illis dæmonum præstigijs, quibus à rerum primordijs tam densas hominum oculis offudit tenebras ille primus uniuersi mali architectus: & in ijs quas senescente mundo demum idem ille ueterator mille artifex in deliris stupidisq; quibusdam mulierculis fabricatus est in Christianæ Europæ fœdißimam labem, hominum errorem craßißimum, cædem insontium frequentißimam, & uulnus conscientiarum magistratus haud profectò leue: concedere inquam clementer, mihi minimo obsequentißimoq; uestro clienti, tempus apud uos proponendi his sex libris meam qualemcunq; sententiam. Quæ si supremi ordinis uestri punctum non tulerit, eam uti meritò exibilandam explodendamq;, ut quàm ocyßimè, ita & libentißimè palinodia supprimere non grauabor, rationibus argumentisq; neruosioribus conuictus. Sin uerò authoritatis uestræ calculo ea confirmabitur, operæprecium me fecisse, in animum inducam: non minori denuò supplicans studio, ut huic sententiæ tum locus detur, semota uetustatis religione, & opinionis tot seculis imbibitæ affectu posito: si quando in uestri Imperij regnis, prouincijs & ditionibus se offerat occasio deliberandi, iudicandi & pronunciandi de causis illis diabolicis; & potißimùm de Lamiarum negocio hactenus tam multifarijs tricis inuoluto. Hoc modo sereniore mentis oculo huiusmodi dæmonum ludibria discretum iri, omnesq; uerè Christianos non tantam eorum esse potentiã cogrituros, ut dubito minimè: sic quoq; minus innoxij sanguinis, quem auidißimè sitit ille ab initio homicida, fundetur: nec ita quietis publicæ, cui ipse tragœdiarum author inuidet summopere, compages luxabuntur: & conscientiæ rariore pungentur aculeo: satanæ item imperium indies magis ac magis collabascet, atq; Christi regnum longius latiusq; propagabitur.

IOANNES EVVICH DOCTOR
Medicinæ.

Dæmonis exortum, studium, uiresq́;, dolosq́;,
Qui uelut in media luce uidere cupis:
Qui quæ carminibus sit uis, & quanta nocendi,
Si desint sacris philtra parata modis:
Qui miserè uarijs homines cruciatibus actos
Nosse cupis, quaq́; hos arte leuare queas:
Tandem quæ pœna infandæ legitima sectæ,
Insonti ut parcas, constituenda siet:
Hunc lege, quem Ianus Vuierus condidit arte,
Iudicio, & magna sedulitate, librum.
Viue opus eximium, meritumq́; attolle trophæum,
Victa est Circeæ turba prophana scholæ:
Viue etiam æternos, Author, fœliciter annos,
Non erit ingenij fama sepulta tui.

IOANNES BRACHELIVS LL.
Licentiatus ad Lectorem.

Cùm Deus immensi spaciosa uolumina cœli
Conderet, & medio suspenderet æthere terras,
Ornaretq́; polum stellis, atq́; æthera nimbis:
Ille sibi pariter famulos, diuina creauit
Corpora, qui tenues ferrent sua iussa per auras,
Quiq́; procul curis agerent terrestribus æuum.
Horum de numero genitor iustißimus unum,
Sic meritum, Stygias cœlo detrusit ad undas:
Illic & manicis & dura compede uinctus,
Ad scelerum pœnas sedet, æternumq́; sedebit,
Tristia commissæ persoluens crimina culpæ.
Quas tamen interea fraudes, quasq́; improbus artes
Nocte dieq́; struat miseris, quæ retia tendat,
Quidúe potis, si fortè tibi cognoscere curæ est,
Hoc lege, Lector, Opus, docti monumenta VVIERI:
Hinc optata feres, hinc te tua uota docebis.
Insuper & magicis quæ sit fiducia rebus
Attribuenda, modò crudelia pharmaca desint:
Quaúe ueneficijs presso medicaberis arte,
Quamúe satis dignam pendent sub iudice pœnam
Sagarum furiale genus, miro ordine narrat.
Sed tibi cur tantos memorande VVIERE labores
Sumpseris, haud equidem sat adhuc discernere possum.
Publica me, dicis, mouerunt commoda. Sed quis
Publica nunc curat, præclaraq́; pectora uulgò
Suspicit, & meritos rebus persoluit honores?
Tu tamen hoc fessam nimium solabere mentem,
Quòd tua non ullo moritura est tempore fama.

EIUSDEM ΕΙ'Σ ΤΑ' ΤΟΥ͂ ΒΙΗ'ΡΟΥ
περὶ μαγείας ὀκτάστιχον.

Δαίμονά τὸν στυγερὸν τὸν ἀτάσθαλα μηχανάοντα,
    Τοῦ σθένος ἠδὲ βίην μεγάλην, καὶ ἐπίκλοπον ἦθος,
Στρίγγας τε νυκτερινὰς, καὶ ψεύδεα πολλὰ γοήτων,
    Οὐ μόνον ἐκ τούτων ἐδάης περιλημμένε βίβλων.
Ἀλλὰ καὶ ὡς μέλλεις τὸ γοητικὸν ἄλγος ἀλάλκειν
    Ἀνέρι, τὸν φίλτροις γραῦς φαρμακόεσσα δάμασσεν.
Τίς δὲ τελευταῖον τίσις ἔσσεται. ὦ δία πολλὸν
    Ἔλλαχον εὖχος ἐνὶ ξυμπᾶσι βροτοῖσι Βιῆρος.

IN IOHAN. VVIERVM ILLVSTRISS. CLIVORVM DVcis Archiatrum.

E' CAR. VTENHOVII F. ALlusionum Lib. 1.

EPIGRAMMA.

Ille VIA tota totoq; ERRARE uidetur
    Erro uagus cœlo, docte VVIERE mihi,
Qui Paracelsistæ latitans sub nomine sectæ
    Nomen ab ERRANDO credidit esse tibi.
Ni quòd ABERRANTES recto de tramite, rectam
    (Ceu Paracelsistas) cogis inire uiam.
Nam neq; cognomen tibi DEVIUS indidit ERROR,
    Quem neq; transuersum DEVIUS ERROR agit.
Non VIA tartarei quæ fert Acherontis ad undas
    LATIOR: Angustum dat tibi nomen ITER.
Fit VIA VI quæ nos supera ad conuexa polorum
    Ducit, & accliui surgit in astra VIA.
Tu modò qua ducit VITAE VIA, perge, beatæ,
    VI'QVE tibi cœlo sterne VVIERE VIAM.
Sic fueris Latia VITAE'QVE VIAE'QVE CVPIDO,
    Argolicaq; ΒΙΟΥ uoce VVIERVS ΕΡΩΣ.

ΟΥΘΕΝ, ἄτερ μουσῶν καὶ χαρίτων, ὁ ΒΙΟΣ.

AVTHORES IN HOC Opere citati.

Geor-

Georgius Sabinus.
Gerson.
Gesnerus.
Gyraldus.
Giselbertus.
Gordonius.
Gotfridus Reinerius.
Gratianus.
Gregorius.
Gregorius Nazianzenus.
Grillandus.
Grugna Stryac.
Guilielmus Brabantinus hist.
Guilielmus Malmes hist.
Guilielmus Turnerus Angl.

H.

Harpocration.
Haymo.
Hector Boethius hist.
Helimandus.
Heliodorus.
Heinricus Instit.
Helmoldus.
Hermes.
Hermogenes.
Herodotus.
Hesiodus.
Hieronymus.
Hilarius.
Hildebertus.
Hildegardis.
Hippocrates.
Hippol. Marsil.
Homerus.
Honorius.
Horatius.
Hugo Cluniacensis.
Hugo de S. Victore.
Hugo Eterianus.

I.

Iacobus de Chusa.
Iacobus D. in Leichtenburch.
Iacobus Meyerus.
Iacobus Ruffus.
Iacobus Sprenger.
Iamblichus.
Iason Pratensis.
Idiota.
Igmarus Remensis archiepisc.
Ioan. And.
Ioan. Anglicus.
Ioan. Baptista Porta.
Ioan. Francis. Picus.
Ioan. Franc. Ponziuibius Placentinus.
Ioann. Genadius.
Ioann. Guinterius Ander.
Ioann. Herold.
Ioann. Kentmannus.
Ioann. Langius.
Ioann. Leo African.
Ioann. Nider.
Ioann. Salisberiensis.
Ioann. Sleidanus.
Ioann. Vasseus.
Iodocus Damhouderius Brug.
Iosephus.
Irenæus.
Isodorus.
Isogonus.
Isychius.
Iulianus Apostata.
Iulianus philosophus.
Iulius Cæsar.
Iulius Obsequens.
Iustinus.
Iuuenalis.

L.

Labeo.
Lactantius.
Lælius.
Laertius.
Leo.
Leui Gersonis filius.
Lilius Gregorius Gyrald.
Lysimachus.
Liuius.
Lucanus.
Lucianus.
Lucretius.
Ludouicus Cœlius Rhod.
Ludouichus Milichius.
Ludouic. Roman. Patrit. hist.

M.

C. Manilius.
Marcellus.
Marcus heremita.
Marcus Marius Fryschius.
Martianus.
Marsilius Ficinus.
Martinus de Arles.
Matthæus Curtius.
Matth. de Afflict.
Matthiolus.
D. Maximus.
Maximus Tyrius.
Melanchthon.
Memphodorus.
Menander.
Mercurius Trismegistus.
Mesue.
Methodius.
Moses Aegyptius.
Moses Bar-cepha Syrus episc.

N.

Nauclerus.
Nicolaus.
Nicolaus Monardis.
Nonius.

O.

Octauianus.
Oenomaus.
Olaus Magnus.
Oldralus.
Olympiodorus.
Origenes.
Ouidius.

P.

Pamphilus.
Paulinus.
Paulus Aegineta.
Paulus Venetus.
Pausanias.
Petrus Aponensis de Ebano.
Petrus Argelas.
Petrus Alphonsus.
Petrus Bellonius.
Petrus Blesens.

DE

DE DIABOLO, EIVS ORIGINE, STVDIO ET POTENTIA, Liber I.

DE DIABOLI ORIGINE, *quando sit creatus, quæ eius essentia, & de illius lapsu.*

Cap. I.

DAEMONVM præstigias & incantamenta explicaturus, à primario eorũ authore diabolo, huius artibus, studijs & potestate exordiar: ut eo cognito, illiusq; authoritate ac existimatione perspecta, euidentius cunctas eius actiones unusquisq; dilucido mẽtis oculo introspicere, & posthac minus impeditè penitiusq; dijudicare queat.

Religionis autem Christianæ sacrã amplexus doctrinam, fideiq; indubitatæ confessionem, quemadmodum Aristotelis & Peripateticorũ, adeoque Sadducęorum, non esse dæmones in rerum natura contendentium, placita prorsus reijcio: sic & Platonis cõmenticiam distinctionem omnino approbare, aut etiam Porphyrij, Pselli, Procli, Plotini & Iamblichi opinionibus subscribere nequeo, qui copiose quidẽ de dæmonibus, uerùm multa quæ non uidêre aut cognouêre, tanquam rei notæ historiam conscripserunt.

...pat. ne... dæmo- *Act. 23.* *...le de ...nibus.*

Omnipotentem itaque uniuersi architectum Deum, ante aspectabilis huius mundi opificium, incorpoream illam cœli machinam admirandis spirituum ordinibus in ministerium pulchrè ornatam condidisse, ex historia sancta Mosis, diuinæ Maiestatis lega-

Gen. 1. Hebr. 1. *...geli quã ...eati.* *Exod. 33.*

ti, atque fidelissimi scribæ (cum quo facie ad faciem quasi cum amico loquutum esse Deum, perhibet Sacrarum literarũ ueritas) firmiter credendum est.

Boni uerò hi spiritus erant omnes, quemadmodum omnia à summo bono creata: naturæ nimirum intelligẽtes, ἀσώματοι: essentia sua diuinæ naturæ quadantenus conformi, sed finita: à quibus agnosceretur & coleretur Deus eo, quo ipse uellet & præscriberet modo: quibus & suam uicissim bonitatem in omni æternitate cõmunicaret. quare illis excellentem intelligentiam, eximiam perspicaciam, notionesque æternæ & immotæ iusticiæ suæ illustres, tanquam radios de æterna sapientiæ suæ luce accensos indidit. Ac de angelorum quidem natura, præter alios, Nazianzenus scribit in Oratione εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα: unde uerò ἀγγελικὰς δυνάμεις, idem etiam εἰς τὰ γενέθλια.

Angeli quid. *Dionys. de Diuin. nomin.*

Sed ubi quidam, ob dotes quibus condecorati erant, præstantissimas, proprio efferrentur arbitrio, & adeò insolescerent, ut sese tandem Deo cõferrent, non seruãtes suam originem, relinquentes suum domiciliũ, ac peccantes: eos honoribus nudatos, ministrorum suorum numero exclusit iratus Deus, repulit ac præcipites egit, uinculisque perpetuis sub caligine ad magni illius diei iudicium seruauit. Huc illud Esaiæ uaticinium de superbissimi Babyloniæ regis (quem Luciferum uates nuncupat) fastu & altissimo lapsu contorquent quamplurimi. Hic draco ille magnus, in terram pro-

Dæmonum origo. *2. Pet. 2.* *Iud. epist.* *Iob. 4.* *Luc. 10.* *Esaiæ 14.*

iectus cum suis angelis, serpens antiquus, qui uocatur Diabolus & Satanas, ut Ioannes ait, tortuosus serpens Esaiæ. Hunc casum non solùm nostri & Hebræorum Theologi docent: uerùm etiam Assyrij, Arabes, Ægyptij & Græci suis dogmatibus confirmant. Homerus sub Ates deæ nomine eum obscurasse uidetur. Alij per γιγαντομαχίαν eundem tacitè significasse, & graphicè huius angeli supercilium depinxisse uolunt:

Apoc.12.
Esaiæ 27.

Qui ausus similem regi componere sedem,
Non ueritus summi regis, nec fulminis ictus,
Paulatim carpens sublimia tecta tonantis,
Cum superimpositum Pyndo subuertit Olympũ
Ira Iouis, tetramq; dedit sub Tartara pestem.

Pherecydes item dæmonũ lapsum describit: & Ophin, hoc est, serpẽtem dæmoniacum, rebellantis, & à diuinæ mentis placito deficientis exercitus caput & antesignanum fuisse tradit. Eandem ruinã & Trismegistus in Pimandro depingit: & uetustissimum Empedoclem, dęmones ὀρανοπετεῖς cœlo ruentes uocantem, eorũ casum nouisse, significat Plutarchus in sermone de Fœnore.

Ophis.

Eleganter hîc Augustinus: Quæris unde diabolus? Inde utique, unde & cæteri angeli. Sed cæteri angeli in sua obedientia perstiterunt, ille inobediendo & superbiendo lapsus est angelus, & factus est diabolus. Item de Vera religione, cap.13. Diabolus inquantum angelus est, non est malus: sed inquantum peruersus, propria uoluntate. Magis enim seipsum quàm Deũ diligendo, subditus ei esse noluit, & intumuit per superbiam, & à summa essentia defecit.

Tract. in Ioan.42.

Item lib.8. de ciuit. Dei, cap.22. Dæmones esse credendum est spiritus nocendi cupidissimos, à iusticia penitus alienos, superbia tumidos, inuidentia liuidos, fallacia callidos, qui in hoc quidem aëre habitant, quia de cœli superioris sublimitate deiecti, meritò irremissibilis transgressionis in hoc sibi congruo uelut carcere prædamnati sunt. Nec tamen quia supra terram & aquas aëri locus est, ideo & ipsi sunt meritis superiores hominibus, qui eos non terreno corpore, sed electo in auxilium Deo uero, pia mente facilimè superant. Sed multis planè participatione ueræ religionis indignis, tanquã captis subditisq; dominãtur, quorum maximæ parti mirabilibus & fallacib. signis siue factorum siue prędictorum deos se esse persuaserunt. Vide eũdem lib.6. cõtra Iulianum, cap.9. & de Natura boni aduersus Manich. cap.33. & lib.1. Hypognost. contra Pelag.

Hi ergo spiritus antea diuini, cœlestes, puri, lucidi, nullius maliciæ conscij, Dei solius nutum obseruantes, in ministerium emittẽdi propter eos qui hæredes futuri essent salutis, angelicã essentiam non omnino perdiderunt: sed perditissimè, originali iusticia & lumine gratiæ priuati, uitiarunt, denigraruntq;, ut iam aërei, mundani, obscuri, tenebricosi, & (uno uerbo) immundi maliq; dicãtur & sint: ac licet lumẽ intellectus naturalis etiamnum obtineant, lapsus tamen pœnam infinitis partibus duriorẽ, obscurata obfuscataq; diuinæ sapientiæ luce sustinẽt: & grauiorẽ expectant, quàm ex transgressione genus humanum. Quanquam si hoc quoque supremæ prudentiæ radios, quos in primorum parentum animis de suo æterno lumine Deus incenderat, retinuisset, plurima acumine mentis perspicacissimo intueretur clarius, penitius intelligeret, certiusq; dijudicaret: quæ nunc hebetato mentis oculo, ceu solis faciem, per densas nubes aut atras in aëre nebulas conspicit.

Heb.1.
Psal.103. & 104.
Spiritus immundi et mali.
Ephes.1.6.
1.Corinth.
Zach.13.
Matth.8.
Marc.1.
Luc.8.9.
Act.19.
Iudic.9.
Genus humanum.
Genes.
Genes.

QVI THEOLOGI QVIBVS IN locis de dæmonum lapsu, causa lapsus, & natura scripserint.

Cap. II.

ib.1.ad Mo ...um.

DE causa lapsus angelorum scribit in hęc uerba Fulgentius: Superbia tunc initium sumpsit, quum angelus aduersus Deũ elatus, & ipsa elatione prostratus, per concupiscentiam (quæ est radix omnium malorum) uolens usurpare quod illi datum à Deo non fuit, à Deo discessit & cecidit: in quo si stetisset, non cecidisset. Sed per concupiscentiam malam, qua concupiuit plus extra se, minus factus est in se: quam cõcupiscentiam licet explere nequiuerit, opere tamen retinuit uolũtatem. Sic ipse sibi iam factus est pœna, ut supplicium esset semper uoluntas mala, tanquam cæco ipsa cæcitas sua.

Et Alcimus in lib. de Peccato Originali:

Angelus hic dudum fuerat: sed crimine postquã
Succensus proprio tumidos exarsit in ausus,
Se semet fecisse putans, suus ipse creator
Quòd fuerit, rabido concepit corde furorem,
Autoremq; negãs: Diuinum consequar, inquit,
Nomen, & æternã ponam super æthera sedem,
Excelso similis, summis nec uiribus impar.
Talia iactantem præcelsa potentia cœlo
Iecit, & eiectum prisco spoliauit honore:
Quiq; creaturæ præfulsit in ordine primus,
Primas uenturo pendet sub iudice pœnas.

Quoniam aũt à ueteribus Theologis cum de lapsu dæmonum, tum de causa lapsus illorumq; natura tam eleganter & copiose scriptum est, ut actũ agere uidear, si ea omnia hîc congererem, indicabo ueluti digito autores & loca, quæ haud difficulter consulet lector studiosus. Id eo libentius & necessariò magis facio, quòd instituti sit mei, aliena nõ meis, sed cuiusq; authoris uerbis in omni nostra scriptione repræsentare. Sic enim nullius aut laudem interuerti, aut sensum detorqueri, lectoris studio ac iudicio cõsuli, mihi autem & uerò ipsi ueritati optimè caueri existimo. Scribunt igitur de tribus illis Epiphanius lib.2.tomo 1.hæresi 64.

Athanas. in lib. de Virginitate: & in Quæstionibus sacræ Scripturæ, quæstione 6.

Gregor. Nazianzenus, oratione prima de reconciliatione monachorum. τῶν ἀγγελῶν κλήσεις idem describit ἐν τῷ περὶ θεολογίας.

Gregorius Nyssenus libro de uita Mosæ.

Basilius Magnus, in sermon. Quòd Deus non sit author malorum.

Chrysost. hom.15. in cap.1.Ioan. In homil. de Adam & Eua.

Cyril. in Dial. de ador. in spirit.

Ambrosius lib.10. Epistolarum, epistol.84.

Eusebius lib.3. de Demonstrat. Euãgelica, cap.5.

Lactantius lib.2.cap.9.

Damascenus lib.1.cap.18.

Isychius lib.4. in 13.cap. Leuitici.

Hieronymus in epistola ad Antoniũ, & aduersus errores Ioannis Hierosolym.

Antonius epistola 2.

Prudentius in Hamartigonia.

Gregorius lib.2. Moralium, cap.17. & in cap.9. Iob, lib.9. cap.2. & lib.2. in cap.2. primi Reg. & lib.3. in caput 7. primi Reg. item libro 4. Moral. in Iob, cap.13.

Leo ad Turbium Asturicensem episcop. & sermon.4. de coll. eleemosyn.

Prosper libro 3. de uita contempl. cap.2.3.

Primas. in cap.1. ad Rom.

Io. Cassianus coll.8. cap.10.

Paulinus epist.4.

Sedul. in cap.1. ad Rom.

Theodoretus quæstion.19. & 24. in Genes.

Eucherius lib.1. in libros Regum.

Vnde sit diabolus, annotat & Rabanus lib.4. de Sermon. propriet. cap.10. Idem libro de Modo pœnitentiæ capite 18. Lib.3. in Ecclesiasticum, cap.3. & in epist. Rabani & Fuldensium monach. ad Otgarum archiepisc.

Haymo in 18.81.143. Psal. libro.1. in Apocal. cap.2. & super Euāgel. feriæ 3. post Inuocauit, & super 3. cap. Oseæ.

Hincmarus ad Hincmarum Laudunensem cap.44.

Idiota cap.2. de Vera pœnitentia.

Giselbertus in lib. Altercat. cap.3.

Radulphus lib.8. cap.1. in Leuitic.

Anshelmus libro 1. Cur Deus homo, cap.7. Idem in 12. cap. Matth. In 10. cap. prioris ad Corinth. In cap.1. ad Ephes. In 3. cap. prior. ad Timoth. Ibidem cap.6. In Dialogo de casu diab. cap.3.

Petrus Damianus in epist. cuius initium, Prodigium.

Rupertus libro 7. in Ioan. cap.7. & libro 8. in eundem. Libro 7. ac lib.8. in Apocalyp. cap.13.18. Libro 10. cap. 17. in Apocalyp. Libro 11. in eandem: & libro 12. cap.21. in Apocalyp. & lib. 5. in Matth. cap.5. Lib.13. in eundem, cap.26. Libro 3. in Exod. cap.10. Lib.1. de Victoria uerbi Dei, cap.8.21. Lib.3. de glorif. cap.8.

Petrus Alphonsus Tit.10.

Honorius in Psal.18.

Hugo de S. Victore in eulogio de sponsa.

Bernardus serm.5. de uerbis Esaiæ, & serm.27. inter paruos, & serm.17. super Cant.

Lombardus lib.2. distinct.6.

Petrus Blesensis epist.34.

Petrus Cantor cap.13. de Inuidia, & cap.15. de Humilitate.

Hildebertus epist.31.

Hildegardis lib.1. Visione 2.

Hugo Eterianus lib. de regressu animarum ab inferis, cap.9.

Bartholomæus Anglicus libro 2. de proprietatibus rerum, cap.19.

QVARE ET QVOMODO *Euam deceperit diabolus, & primùm corruperit mundum.*

Cap. III.

POrrò ex illa sui exclusione, repulsa, ac ignominiosa ex patrijs sedibus deturbatione, tam ingens, ἄσπονδον & immedicabile erga Deum odium cōceperunt hi spiritus, ut quæ eum offendere, uel eius gloriam labefactare, aut quod admiranda prouidentia fabricatus fuerat mundi opificium, deformare, uitiare & corrumpere posse uiderentur, acerrima indagine inuestigare, & studio indefesso conari cœperint. Ac primùm nobilissimam inter creaturas, clarissimo sapientiæ cœlestis lumine illustratā, absq; labe Deo fœdere consociatā, primam parentem nostram Euam adoriuntur: quā partim amissi status dolore, partim alienæ felicitatis inuidia à Deo alienare, suiq; exitij sociam reddere satagunt, deludūtque astu quàm blandissimo: ubi nullus uidebatur subesse fucus, submota comminationis certissimæ mortis opinione, his scilicet uerbis: Nequaquam moriemini. Deinde fraudulenter elusis & abiectis præceptionibus à Deo datis, Euam erigunt falsis pollicitationibus in spem longè maiorum ornamentorum, excellentiorisq; potentiæ, hoc modo: Deus nouit, quòd ipso die quando comederitis ex ipsa arbore, aperientur oculi uestri, eritisque sicut dij, scientes bonum & malum. Idem profectò laqueus, quo semetipsos statim à creatione sua & allectos & irretitos fuisse sentiebant. Sic perfecerunt tandem, ut misera à mandato desciscéret, sequereturq;

Diaboli [...]ga Deum [o]dium imm[e]dicabile.

Genes 3.

turq; consilia in suam internecionem contra Deum instituta atq; ordinata.

Nam satan iam malus, malũ transgressione edoctus, & causæ sui lapsus probè cõscius, quòd nimirum prescriptas sui ministerij metas fastu transilire cogitasset, in idem studiũ Euá pertrahere conatus est gratæ persuasionis illecebris, quòd ab esu uetito oculis Euæ & Adæ reseratis, dijs adæquarentur, sciẽtes bonum antea solummodò cognitum, & malum nõdum notum. Nec illi, subsequuturæ ex inobedientia calamitatis præscio, labor fuit inanis: licet illa se à serpente falsam, serò agnosceret, cõfiteretur q;. Violata siquidem obedientia, factus est hostis Dei homo, in pœnas illapsus transgressioni diuinitùs constitutas, condemnationem nempe, diaboli tyrannidem, ac mortem tum hanc, tum ęternam: deniq; & exutus honoribus, dignitate & dominatu, quibus maxima cũ authoritate ipsum ornarat Deus.

ostis Dei ctus homo inobedien

Proinde Tatianus Assyrius contra Græcos: Verbum, inquit, ante creatos homines produxit angelos: utraq; uerò creatura, arbitrij sui libertati permissa est, &c. & paulo pòst: Postquã uerò homines callidiorẽ quendam, utpote prouectiorem ętate, sequuti sunt, & diuinæ legi se opponentem pro Deo habuerunt, tũ uerbi potẽtia & huius dementiæ authorẽ, & obsequutos ei homines, cõmercio suo priuauit: & qui ad imaginẽ Dei factus erat homo, potentiore spiritu iam exutus, mortalis fit: angelus autẽ ille primogenitus in dęmonem mutatur: & alij phãtasmata eius sequuti dæmonũ exercitui deputantur, & propter arbitrij libertatem stulticiæ suæ permittuntur. Scitè admodum quoq; Augustinus hic scribit ad Iulianum comitem: Diabolus est angelus per superbiam separatus à Deo, qui in ueritate non stetit: & doctor mendacij, quia ab ipso primùm inuentũ est mendacium. alibi intersérit: A' semetipso deceptus, alterũ decipere cõcupiuit. Ipse est aduersarius effectus generis nostri, inuentor mortis, superbiæ institutor, radix maliciæ, scelerum caput, princeps omnium uitiorum, persuasor turpium uoluptatum.

uando creati angeli, & mali.

ntra Iudæ, Paganos Arria- cap. 2. Diabolus quid.

Hinc ergo, cùm illum primum hominem à Deo factum, Adam patrem omnium nostrûm intueretur, uideretque hominem ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate circumdatum, immortalitate uestitum: æmulus atq; inuidus tantam beatitudinem hominẽ accepisse, quã ipse dum angelus esset, per superbiam agnoscitur amisisse, inuidit statim insatiabilis homicida, primumq; parentem nostrum tantis & talibus bonis expoliauit, & nos interemit.

Hominũ ante lapsum status.

Hoc auspicato primi conatus successu effrenatius insolescentes hi maligni spiritus, potissimùm recepto à Deo rursus in gratiam homine, mulcta imposita, ac promissione facta de CHRISTO, mulieris semine caput serpentis contrituro, λύτρῳ & mediatore apud Deum, pro genere humano, aduersus eorum uiolentiam: deinceps porrò furere, uarijsq; modis ferocius insidiari occipiunt, & machinari omni arte doloque ea quæ ad promissionis huius deprauationem, abolitionemq; in Dei cõtumeliam, & hominum perniciem facerent. Sic Cainum, tertium hominem, inuidiæ facibus mox inflãmãt in Abelis iusti, numero quarti, crudelem cædem, homicidæ ab initio: sic deinde Caini sobolem, & uniuersum generis humani figmentum paulatim ea maliciæ scelerumq; tum magnitudine tum multitudine deprauarunt, ut Deũ fecisse hominem pœnituerit: cumque prorsus, exceptis octo in arca

Cain Abelem occidit Genes. 4. Ioan. 8.

Genes. 6. Genes. 7.

cõseruatis, aquarum inundatione absorpserit.

QVID IN ALTERIVS MVNDI *initio machinatus sit diabolus, & quando Magia infamis cœperit.* Cap. IIII.

Diluuio mũdus interijt.

HIc deleto propemodum hominum genere, ob prosperas suas machinationes, exoptatosque successus triumphũ se acturos hi spiritus sperabant. Quapropter siccata aquarum diluuie, statim in alterius huius mũdi renascentis quasi infantia, in Nohæ patris inebriati irrisionem pudendis eius denudatis, Chamum filiũ minorem, ut inde patris execrationẽ audierit, extimulat: cuius filium Misraim, ab his spiritibus haud dubiè institutum, magię infamis blasphemam impietatem primùm comperisse, atq; hinc Ægyptiorum, Babyloniorum & Persarum duci originem, postea docebitur. Ad Nohæ item sobolem, Iouis Hammonis oraculum, tanquam à Chamo (quod nomen Hebræi aspiratione paulò duriore pronunciant) refertur alicubi: quemadmodũ Dodonæum ad Dodanim, Nohæ nepotem, qui Epirum, Dodonam prius uocatã, occupauit, excoluit, suoque insigniuit nomine: ut sanctas patrũ Ecclesiæ sedes in prostibula dæmonũ, impendiò flagitiosa, degenerasse sit uerisimile. Horrendas uerò idololatrias cõfestim à diluuio, Noha adhuc superstite, indefesso dæmonũ studio in Ecclesiam Dei irrupisse, quas in sua posteritate non sine ingenti animi dolore miserũ senem contueri & tolerare oportuit, cum prohibere non posset, testatur sacra Historia. Inde tam inauditis turpissimæ libidinis furijs, populosissimas Sodomorum & Gomorræ ciuitates exagitat ille spirituum cœtus; ut ne decem quidem in tanto numero inuenti sint iusti: & missis à Domino de cœlis sulphure & igne, subuersæ sint urbes illæ, & in cinerem redactæ, cum tota planicie, omnibus habitatoribus, simulq; germine terræ. Hinc e uestigiò Loth egressum, ebrietate & incestu cũ filiabus nefario grauiter uulnerat. Nónne & Esau de innocentis fratris Iacobi nece inferenda, strenuè sollicitat? Pòst & in iustum Iosephum ęmulatione fratres excitauit, propemodũ fratricidas factos: illum etiam, obiecta adulterij occasione captiosa, tandem perdere uoluit. Nónne etiã, quò Israelem numeraret, Dauidem excitauit satanas? ut pestilentia inde ceciderint uirorum septuaginta millia.

Execratio Chami. Gen. 9.

Magiæ infamis inuẽtor. Clem. lib. 4. Recog.

Iouis Hammonis oraculum.

Dodonæum.

Epirus Dodona.

Sodomæ & Gomorræ exitium. Gen. 19. Esaiæ 13. 2. Petr. 2. Epist. Iud.

Loth ebrius incestus.

Gen. 27.

Gen. 37.

Gen. 39.

2. Reg. 24. 1. Paral. 21.

QVOMODO PRO DIIS HABERI *uoluerint dæmones, & præsidere regionibus: eorumq; in hoc officio nomenclaturæ.* Cap. V.

EIusmodi denuò felicibus auspicijs audaciores redditi dæmones, in huius mũdi principatum exules proteruius grassati sunt: cultúsque simul multifarios & oracula inde diuersa diuinis contraria effinxerunt: ac ad ea inuitarunt pellexeruntq; animas uacillantes, ita ut uniuersum propè orbem pedetentim quasi obsidione quadam subiugarint: obstreperũque diuinæ legi, contumacem, idololatriarum, & contemptus eorum quibus morem gerere decuit, ac cuiuscũque uitiositatis plenum reddiderint. Eò demum audaciæ & petulantis fastus excreuit horum insolentia & ars, ut pro dijs haberi apud peritos imperitosq; uoluerint, & pręsidere regionibus, populis, insulis, montibus, fontibus, locis, urbibus, uicis, familijs, tanquam dij proprij, tutelares & patrij: quorum nomenclaturas partim Historia sacra, partim Origenes, Tertullianus, Apuleius, Diodorus Siculus, partim alij recensent historiographi & scriptores haud ignobiles. Eorum uerò nominum explicatione, utplurimum

Dæmones dij habiti.

Tertullia. Apolog. aduers. gentes cap. 23.

De dijs gentium Lilio Gregor. Gyrald.

cognomi deorū, Iu... us Au... Lesf. & manieis ...s sex Ioā Herold. Dæmones ...dijs habi... eorum ...ina.

mum ſtudia dæmonum prodi nō dubium eſt: ſic Bel, uetuſtum, nihil, confuſum ſonans, Babyloniorum habebatur deus: Eſaiæ 46. Daniel. 14.

Bel. ...zebub. ...ant. li. ...p.15. de ...err.

Beelzebub, dominus muſcæ: qui omnibus retia tendens, muſcam ſaltē, id eſt, infirmum capit. Spurciſsimum Accaronitarum idolum, qui ſunt quidem in regione Iudææ, ſed impij. 4. Reg. 1. Ab hoc principem dæmoniorū Beelzebub nuncuparūt Hebrei: Matt. 10. 12. Mar. 3. Luc. 11. Plutonem Græci, ut Triſmegiſtus, δαιμονάρχην dixerunt: pleriq; Latini Sumanum, quaſi ſummum deorum maniū: à gētibus Priapus appellabatur. Serapin & Proſerpinam, malignorum dæmonum primarios uocat Porphyrius.

Priapo, ...maphro Diony... ...entium Diodor. ...5. ca. 1.

Baal, idolum aut dominās uel ſubijciens, aut poſsidens, nomen idoli à Sidonijs ad Iudæos profecti, Samariæ & Moabitarū numinis: Martem Græci putant. Num 22. Rom. 11. Id Gedeon deſtruxit, Iud. 6.

Beelphegor, dominus hians, aperiens, nudus, aut dominus hiatus ſiue nuditatis, Moabitarum deus: Oſeæ 9. 11. Num. 25. Deuteron. 4. Sic & Phegor: Num. 25. Deuter. 3. 4. Ioſue 22. Sunt qui Archeum Priapum fuiſſe ſentiant, qui in carnis ocio celebratur.

Adramelech, pallium regis, ſiue magnitudo uel potentia regis uel conſilij, idolum Sepharuaim: quæ fuit Aſſyriorum urbs: 4. Reg. 17.

...Reg. 17.

Anamelech, afflictio ſiue reſponſio regis, deus Sepharuaim. Succot Benoth, tabernacula filiarum, Babyloniorum numen.

Nergal, explorās, aut lucerna tumuli, idolum Cuthæorum, qui ex Perſide erant ac Media oriundi: Ioſeph. lib. 11. cap. 2.

Aſima, delictum, idolum uirorum Emath.

Nibhas, prophetans, aut potius loquens uiſionem, aut fructus uiſionis, deus Heueorum.

Tartac, concatenatus, Heueorū numen: 4. Reg. 17.

Niſroch, tentatio delicata, idolum adoratum à Sennacherib rege Aſſyriorum: 4. Reg. 19.

Chamos, quaſi palpās, aut quaſi recedens, uel auferens, Moabitarum numen: Numer. 21. 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Ierem. 48. Ammonitarum, Iud. 11.

Melchom, rex uel conſiliator eorū, idolum quod colebant filij Ammon: 4. Reg. 23. 1. Paral. 20. Ierem. 49.

Dagon, frumentum, aut dolor, uel deniq; piſcis eorum, Philiſtinorū idolum: Iudic. 16. 1. Machabæor. 10.

Aſtarte, quod à caula ſiue grege dici uidetur, nomen deæ Sidoniorum, à Solomone cultæ: 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Venerem Sidoniam fuiſſe pleriq; arbitrantur.

Sumpſiſſe præterea quandoque nomina hos ſpiritus à peſsimis hominibus, aut peſsimorum hominum habitationibus, in literis Sacris comperimus. ſicut Aſtaroth, Paleſtinorum fuit deus, Ioſepho teſte: quem ſuſtulerunt Iudæi Solomonis iuſſu, 1. Reg. 7. Item deus à Solomone adoratus, 4. Reg. 23. Et quanquam ſignificet greges, aut etiam diuitias, faciens explorationem ſiue tineam legis: fuit tamen olim nomen ciuitatis Og regis Baſan, in qua habitarūt Gigantes: item urbis Amorrhæorum.

Aſtaroth. Lib. 6. cap. 14 antiquit. Iudaic.

Leguntur & aliæ in Biblijs, horum numinum nomenclaturæ: ut Baalim, plurali numero: 1. Reg. 7. 2. Paralip. 28. Ieremiæ 2.

Baalberith, dominus fœderis: Iud. 9.

Rempha: Actor. 7.

Remmon, id eſt altitudo: 4. Reg. 5.

Adonis, in Hebreo Thamuz, hoc eſt cōſumptus, ſeu incendiū, Syrum eſt: Ezech. 8.

Narrat Philo, fuisse Amorrhæis septem simulachra aurea, quas uocabát Nymphas sanctas: quæ inuocatæ osté derunt Amorrhæis per singulas horas opera eorum, & nomina eorum: nomina mulierum, quæ fuerunt uxores septem uirorum peccatorũ, qui eas consecrauerunt post diluuium, uidelicet Chanaan, Phut, Selath, Nembroth, Abirion, Elat, Desuat.

Deus Vualdat: Abd. episcop. Babyl. lib. 8. Hist. Apostol.

Adorabantur & uituli aurei: 3. Reg. 12. Militia cœli: 4. Reg. 17. Regina cœli: Hieremiæ 44. quam cœli machinam intelliges. Sic olim Pomerani grandẽ nucem diuino honore sunt prosequuti: & à certo equo generoso nigri coloris Stetinenses belli omen capiebant.

Chron. Sax. in uita Ottonis lib. 3. cap. 21. & libro 2. cap. 21. 22.

DE PROVINCIARVM DIIS, *Græcorum idololatria, Romanorum deorum distinctione & sacrificiorum numero, item quòd in Dei populum peruaserit idololatria.* Cap. VI.

Prouinciarum dij.

Coluerunt & reliquæ prouinciæ suos deos: Ægyptij, Osirim & Isidem: quorũ filius Anubis, quòd canibus gauderet, in specie canis etiã ab ijsdem cultus est. unde Virgilius inquit:

Omnigenũq; deûm monstra & latrator Anubis.

Nam quædam, ait Strabo, animalia sunt, quæ Ægyptij uniuersi colunt: quemadmodum ex animalibus terrestribus tria, bouem, canem, felem: ex uolatilibus accipitrem atque ibim, ex aquatilibus duo, lepidotũ piscem, & oxyrinchũ. Sunt alia quæ quisq; seorsim colit: ut Saitæ & Thebani ouẽ, Latum piscem Nili Latopolitani, lupum Lycopolitani, Cynocephalũ Hermopolitani, cepum Babylonij qui sunt iuxta Memphim, aquilam Thebani, leonem Leontopolitani, caprã & hircum Mendesij, murem araneum Athribitę. Item alij aliud. Persæ ignem Orimasda ab ipsis nuncupatum: Æthiopes, Meroen incolentes, Iouem & Bacchum: Arabes, cum Baccho Venerem, & Diasaren: Bœoti Amphiaraũ, Aphri Mopsum, Scythæ Mineruam, Naucratitæ Serapim, Syri Astartem, Norici Tibilænum, Mauri Iubam, Macedones Gabirum, Pœni Vranum, Samos Iunonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum, Lampsaceni in Hellespõto Priapum, in Diomedea insula, Diomedem. Sic Delphi colunt Apollinem: & quemadmodum canit Ouidius in Fastis,

Strabo li. 16. & lib. 17.

Augusti. li. 18. de ciuitate Dei, cap. 18. Vide lib. 4. cap. 11.

Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylæa colit:
Iunonem Spartæ, Pelopeiadesq; Mycenæ,
Pinnigerum Fauni Mænalis ora caput.

Mythræ simulachrum tale quoque fuit apud Persas, ut leonis effigiẽ præ se ferret, tiaramq; gestaret. Quæ quidem effigies utrisq; manibus cornua bubula comprimebat: ad cuius sacra in antrum sacerdotes, ut olim Hiberni quoq; in Patricij antrum, cõueniebant, & Apollinem clara uoce Mythrã uocabant, ac bouem cornibus ex antro educebant, & Mythrę immolabát.

Vt muscæ insuper facescerent, litatum est Cyrenaico Achori: quemadmodum Herculi Canopio, ut culices minus infestarent. sic & numen inuocabatur Apollinis Parnopæi, ut à muribus nõ arroderentur casei uel aliud simile: Bœotiorum enim lingua Parnopion mus est.

Græci adhæc, quorum post Ægyptios uanitas, præcipua & superstitio celebratur, cœlo Iouem, mari Neptunum, intimis terræ cauernis & recessibus Plutonem præfecerunt, ac horum singulis alios infinito numero adiunxerunt: Saturnum & Cybelem Ioui: item Mercuriũ, Apollinem, Martem, Iunonem, Mineruam, Venerem, Dianam Ephesiorum deam, Actorum decimo nono:

Græcorum idololatria.

cimonono: Neptuno Nereum, quem ἀλκμαίνα & πόρκον nominarunt, Latini Portumnum, & cohortes Nympharũ. Imò singulis in natura corporibus adesse peculiare numen, ut crederetur, persuasit diabolus: eamq; opinionem, numinũ illorum sese specie ostentans, auxit & confirmauit.

…anorũ. Iones. …maiorũ …um. Vesta.

Nec ferè pauciores deos Romani habuerunt: inter quos numerátur ab antiquioribus pro euocandis fulminibus, Statores, Tonantes, Feretrij, Iupiter Elicius: deinde dij maiorum gentium, Iuno, Vesta Troianorũ dea, quá profugus Æneas in Italiam transtulit: item Minerua, Ceres, Diana, Venus, Iupiter, Mars, Mercurius, Neptunus, Vulcanus, Apollo, qui ab Ennio enarrantur, & Consentes dicuntur, cũ Ioue de rebus omnib. cõsultátes: quib. octo adiungebátur, ut coadiutores, selecti dij nũcupati, Ianus, Saturnus, Genius, Plutus, Bacchus, Sol, Luna, Tellus. Penates, Iuno & Minerua: dij communes, Mars Latio uenerandus erat, quia prę sidet armis: item Bellona, Victoria: dij geniales, Terra, aqua, aër, ignis, sol & luna, quibus natali die quisq; sacrum faciebat, quòd rerum gignendarum & producendarum uim obtinere existimarentur. Genij duo, Lares, quos priuatarum rerum, triuiorum uiarúmque & urbis curam agere opinio erat. Vnde appellabantur inferiores ac minorum gentium dij, & Præstites Ouidio 5. Fastorum dicti,

…nsentes. …selecti. Penates. …mmu-. …genia-. Genij. Lares. …stites.

Quòd præstent oculis omnia tuta suis:

id est, quòd res omnes conseruent & tueantur in ædibus: pacato enim & quieto numine domum possidere putabantur.

…getes. …atrij …lares.

Affinxerant & deos indigetes: qui ex hominib. ob eximias belli & pacis artes & bene merita, inter deos erant relati. His accedebát dij patrij & tutelares, & reliqua familia Faunorũ, Syluanorũ, Satyrorum, Lemurum. Rabi Abraham, autor libri Zeror Hammor, scribit in illum locum Genes. 2. Quod creauit ut faceret, significari dęmones illos familiares, ut sunt Fauni, Satyri, incubi, penates & similes, qui quidem sint creaturæ, sed imperfectæ, quòd Deus uespera sabbathi præuentus, illos non perfecit. Et hinc est, quòd fugiunt sabbathi sanctitatem, quęrentes mõtes & tenebrarum latibula, in quibus delitescũt usq; ad finem sabbathi, & tunc reuertentes infestát homines, quibus & damnum dare conantur. At meræ sunt nugæ.

Potentissimũ suũ numen Thor appellarũt Gothi, alterum Odhen, tertiũ Frigga. Varro, qui Ethnica numina singulari conquisiuit diligentia, supra triginta millia comméticiorum deorum reperisse se, literarum monumétis tradidit. Hinc etiam rituũ & sacrificiorũ excreuit numerus, quorum sexcenta sexagintasex genera Ægyptijs in usu fuerunt: Gręcis & Romanis non multò pauciora. Et quanquam hi ab illis deorum numero & sacrificijs olim superati putantur, factam tamen temporis successu multam uicissitudiné, Romanosq; superstitionis uictoria potitos esse, dolens uereor.

Olaus Mag. li. 3. ca. 3. hist. Septent. Idem Oenomaus & Hesiodus. Deorum numerus.

Sacrificiorũ numerus apud Ægyptios.

Infinitum esset hic enumerare reliquarum gentium barbararum numina, cuiusmodi sunt Viti, Rugieuithi, Poreuithi, Porenutij & Stanitiæ (alijs Stuatiræ) apud Rugianos, de quibus amplè Saxo Grammat. libro 14. Danicæ histor. & Crantzius de Vandal. rebus libro 5. capite 12. 13. Zuanteuith apud eosdem meminit Helmoldus lib. 2. cap. 12. & cap. 53. de rebus Sclauorum, apud quos & Proue idolum in syluis & lucis degens, apud Polabos Suma muliebre numen, apud Obotritos Rodigast deus cultus, item Podaga, Siuua, Flins apud Vandalos

Idem ca. 70. 84.

In Chron. Saxon.

d Lusatiam

Lusatiam incolétes, Triglas triceps apud Stetinenses: similiter Heronitus, qui lingua Latina Mars dicitur, Vuolgasti deus fuit. At horum memoriam perdat unicus ille omnipotens Deus. quemadmodũ & quæ Turci sunt numina sortiti, quibus honorem diuinum, uti & Romanensibus moris est, deferunt. Est enim apud hos Hattscipettesch cognominatum, hoc est, peregrinationis adiutor, quem implorát peregrini.

In uita Ottonis lib. 2. cap. 21. 22. & lib. 3. cap 5. Ioã. Cuspinianus de Turcorum religione.

Ascikpassa amoris patronus habetur, imploraturq; in matrimonio prolis impetrandæ causa, uel in partus discrimine, uel maritatis litigantibus.

Vairpassa dissidentibus patrociniũ unionis conferre creditur, nunc se iuuenem, nunc senem hominibus ostendens.

Schleychpassa conturbatis & afflictis solatium præbere dicitur.

Chiridirelles uiatoribus in necessitate constitutis auxilio esse solet: qué in uiatoris forma equo insidentem apparere inuocantibus ferunt.

Colũtur & quidam dij, qui pecorũ & cęterorum animaliũ curam gerunt, & qui pro pluuia elicienda aut serenitate inducenda inuocantur, quorum alter Goiuelmirschin, alter Batscumbassa nuncupatur: his butyro litant, & calido pane, quem passama uocant.

Prolixior uerò in recitando gentiliciorum deorum catalogo fui, ut in suis exorcismis & preculis sub barbararum & ignotarum uocum pallio sæpe dæmonia tegi meminerint, qui illas usurpant liberius. Deos gentium dæmonia esse, affirmat regius ille uates Dauid: quæ dicuntur etiam in Sacris literis dij gentium, terrarum, & dij populorum terræ, 2. Paralip. 32. dij populorum, 1. Paral. 16. dij terræ, Iud. 3. idola nationum, Sapient. 15. dij montium, 3. Reg. 20. dij filiorum Seir, 2. Paralip. 25. dij Damasci, 2. Paral. 28. Dij autem alieni frequenter nuncupantur, quales ex æde Domini abstulit Manasses, 2. Paral. 33. item Iosias, 4. Reg. 23.

Dij gentium dæmonia. Psal 95.

Nec solùm abominanda hæc idololatriæ portenta inualuerunt, peruagataq; sunt omnes gentes: uerùm etiam in populũ Dei molimine diaboli peruaserunt, uirusq; seminarium sparserunt. Nam deos Laban patris sui, & soceri Iacobi, furabatur Rachel fugiens. At Iacobus tandem domui suæ, & omnibus qui secum erant, pręcipit inquiens: Abijcite deos alienos, qui sunt inter uos, mundamini, & immutate uestimenta uestra. Itaq; eos illi cum inauribus quæ in illorum auribus erant, dederunt Iacobo, quos subter quercum, quæ erat iuxta Sichem, ille defodit. Vituli item simulachrum adorat, eique sacrificat populus Israel in deserto, dicens: Isti sunt dij tui, ô Israel, qui fecerunt te ascendere de terra Ægypti. ac tria millia uirorum è populo ob hanc impietatem interficiuntur à Leuitis uno die. Et Iudic. 10. filij Israel rursus fecerunt malum in oculis Domini, colueruntq; Baalim & Astaroth, & deos Aram & Syriæ, deos Sydon & deos Moabitarum, & deos filiorum Ammon, deos deniq; Palæstinorum: deseruerun tq; Dominum, & non seruierũt ei. Item, particeps idolorum Effraim, Oseæ 4. & Ezechielis 8. 18. & multis alijs locis.

Idololatria in pop. Dei. Genes. 31. Gen. 35. Exod. 32. Vituli adorantur.

DE HVMANI SANGVINIS *uictima, à diabolo inuenta, celebrataq; in populo Dei, apud Græcos, Romanos, & alios: item de diuinatione ex mactatorũ hominum uisceribus.*

Cap. VII.

SVb hoc quoque fraudulento blasphemiarum, sacrificiorum & uaticiniorum prætextu (quod magis deplorandum) teterrima flagitia & horribiles cædes fabricatus est mille-

artifex

artifex ille, in cœtu Israelis sancto: ut is abiectis cõtumacissimè legibus cœlestibus & oraculis, sanguine humano litauerit, filiosque & filias per ignem duxerit, in gratiam & cultum Moloch idoli Ammonitarum, in ualle Gehennon, crudelitate plus quàm ferina.

Quum etiam Græcis & Romanis, in nefanda ac multiplici idololatria, multa sint communia: & ut alia plura, ita quoque ritus certorum sacrorum Romani à Græcis sint mutuati: eò demum insaniæ & inhumanitatis utrosque redegit diabolus, ut ad sua ipsius iussa humano quoq; sacrificarent sanguine. Hoc enim authore, uaticinia Tiresiæ & Calchantis iubebant mactare humanas uictimas: sanciebantque præsentem εἰδωλομανίαν, atque prodigiosam illam de plurium deorum numero opinionem. Tiresias pollicetur Thebanis uictoriam: sed ea lege, ut Creontis filius mactatus sit uictima pro patria. Calchas uaticinatur de Troiæ excidio, & successus spondet: at simul Agamemnonis filiam Iphigeniam immolari iubet. Ionibus remedium desiderantibus ab oraculo Delphico, aduersus sæuissimam luem in tota uicinia horribiliter grassantem: respondet Delphicum numen, Non remittendam pestem, nisi offeratur Dianæ Triclariæ Menalippus cũ Comethone, quam in Dianæ templo ipse stuprauerat: & nisi annuatim eodem tempore pro Menalippo elegantissimus iuuenis, pro Comethone puella uenustissima ad Dianæ aram mactetur. Idem Messenijs in longo illo & diuturno bello, quod cum Lacedęmonijs gesserunt, consulentibus de exitu, prædicit uictoriam: uerùm ea conditione, si uirginem incorruptam de Æpytidarum familia Deo sacrificarent. Ibi quum Aristodemus, unus ex præcipuis familiæ Æpytidarum, gratificaturus patriæ, filiam quam habebat unicam, destinasset immolationi: alius quispiam amore puellæ adactus, quò miseram seruaret, ex se grauidam esse, & idcirco Deo litari non posse, fingit. Quo audito, pater effreni exardescens iracundia, e uestigiò interemptam filiam dissecat: paulo pòst noctu secundùm quietem fœda specie sauciatæ & concisæ filiæ à sathana repræsentata, grauiter animo deiectus, ad tumulum eius semetipsum iugulat. Androgei etiam cædes expiari scilicet non poterat, nisi Athenienses quotannis septem adolescentes & totidem puellas in Cretam Minotauro deuorandas mitterent.

Aristodemus filiam et seipsum iugulat.

Nationem esse omnium Gallorum admodum deditam religionibus, scribit Cæsar: atque ob eam causam, qui sunt affecti grauioribus morbis, quiq; in prælijs periculisque uersantur, aut pro uictimis homines immolant, aut se immolaturos uouent, administrisq; ad ea sacrificia Druidibus utuntur: quòd pro uita hominis, nisi uita hominis reddatur, non posse deorum immortalium numen placari arbitrantur, publicaq; eiusdem generis habent instituta sacrificia. Alij immani magnitudine simulachra habent, quorum contexta uiminibus membra uiuis hominibus complent: quibus succensis, circumuenti flamma exanimantur homines. Supplicia eorum qui in furto aut latrocinio, aut aliqua noxia sint comprehensi, gratiora dijs immortalibus esse arbitrãtur. Sed cùm eius generis copia deficit, etiam ad innocentium supplicia descendunt. Non igitur immeritò tantæ immanitatis administros & uates tam Barbaros, quos Cæsar Druidas uocatos dicit, Bardos Lucanus appellat:

Lib. 6. de bello Gall.

Druidæ Bardi.

Vos quoq; qui fortes animas belloq; peremptas,

Laudibus in longum uates demittitis æuum:
Plurima securi fudistis carmina Bardi.

Tertullianus iu Apologet. refert, in Aphrica infantes palàm Saturno fuisse oblatos usque ad proconsulatum Tyberij, qui sacerdotes eius religionis in patibulis suspendebat. Summè id placuit illi, qui ab initio homicida fuit. Eodem authore, à Gallis seniores Mercurio offerebantur: eiusmodi oblatio ludus erat lætus Tauricis. In ciuitate Enchadarum, quidam Iupiter in ludis sanguine humano perfundebatur. Cum Bellona, belli dea, paciscuntur sanguine ex lumbis effuso. In officio diuino nobiles pueri cæduntur omnes, astantibus parentibus, qui ut perdurent hortantur. Temixtitæ in America, idola sanguine hominum oblatorum conspersa fuisse, author est Ferdinandus Corthesius.

Olaus Mag. de gentibus Sept. libro 3. cap 3.4.

Gothi quoq; suum maiorem deum Odhen, id est fortiorem, armis præsidentem, semper crudelissimo placauêre cultu, morte scilicet captiuorum: arbitrati, bellorum præsidem conuenientius humano conciliari cruore, à quo omnem belligerandi industriam tam absolutè didicissent, ut deuictis Europæ & Asiæ potentissimis imperijs, summum fortitudinis nomen reportarint. Item Froe, Vpsalensis deorum satrapa, deus sanguinis postea habitus, humanorum corporum hostias mactauit. Teutates & Hesus idola quondam fuêre Gallorum, quibus etiam non nisi sanguine humano sacrificabant, teste Lucani uersu:

Et quibus immitis placatur sanguine diro
Teutates. ——

Helmold. capite 53 de rebus Sclauor.

Inter multiformia Sclauorum numina prælucet Suuantenith, deus terræ Rugianorum, utpote efficacior in responsis, cuius intuitu cæteros quasi semideos æstimabant. Vnde etiam in peculium honoris quotannis hominē Christianum, quem sors dederat, eidē litare consueuerunt.

Talia certè non ab illa æterna mente, iusta, casta, misericorde, rerum tam cōseruatrice quàm cōditrice: sed proculdubio ab authoribus dæmonibus oriebantur, qui ueri Dei odio, inde usque à rerum primordijs, in conscientias & corpora hominū quauis occasione immanissimè sęuierunt, & multiplici eorum cęde plurimùm delectati sunt, adeò etiam, ut uoluptatē hanc, quam ex successu talium latrociniorū capiunt, risu nonnunquam inter dira sacra prodiderint. quis enim alius eius risus auctor fuisset, qui ex iugulo uirginis ac puellæ illius ortus traditur, quam Mithridates aruspicū iussu Furijs immolabat? Accidit hoc L. Sylla, Q. Pompeio Coss. attestante Iulio Obsequente. Hinc philosophi tradūt, dęmones nidoribus sacrificiorum affici: incantationibus item, quæ plerunque sanguine fuso, suffumigationibus adhibitis celebrabantur, præfuisse. At ô miseræ deceptionis errorē, tale numē colere, quod colentium supplicio magis placatur, quàm pietate & officio.

Cassiodo. Epist.

Atqui ἀνθρωπομαντεία, id est, diuinatione ex mactatorum hominum uisceribus, primùm solūq; diaboli instigatione usum Heliogabalum imperatorem, turpissimum & flagitiosissimum mōstrum, accepimus: qui paulo pòst huius immanitatis plusquam beluinæ pœnas meritò dedit, quando crudeliter interfectus, & in latrinam abiectus, inter excrementa computruit.

Diuin[atio] ex uisce[ribus] mactat[orum] homin[um]

DE DIABOLI VATIBVS, ENthusiastis, Pythijs mulieribus, & plerisq; Sibyllis. Cap. VIII.

Enthusiastæ.

VT porrò suam in hoc mūdi theatro tragœdiam idoneis dein cohonestaret organis, & suis undiquaque communiret membris, enthusiastas & uatidicos ministros quoque finxit

finxit dæmon, æmulatione ueri Dei, qui per prophetas sanctos cum patribus locutus est, ne cedere Deo uideretur scilicet, & in grauiorem hominum ruinam.

Pythia na...

Adhibuit insuper eiusdem artis fœminas, uates Pythias, quæ penè apud singulas fuêre gentes, atque adeò Dei populum etiam cõspurcarunt: ut Moses lege lata strictissimè cauerit, ne cõsulerentur, easq; lapidibus obrui iussérit. Eiusmodi consultationis diras luit pœnas Saul rex.

...uit.19.20. *1.Reg.28.*

Sibyllæ. *Ambros.in ...mmenta. epistolam ...or.ad Co... ...th.* *...de post in ... apolog. ...ersus Sca... ...bium.*

Huc pertinent pleræq; famosæ Sibyllæ, à dæmone uelut conductæ, ad ipsius regni, quod in genere humano instaurarat, conseruationem & confirmationem. ex quarũ libris ad uarias insanias compellebâtur Romani: ut apud alios plerosq;, tum apud Zozimũ uidere est, à quo multa citantur carmina Gentilium superstitione plena. licet Sibyllæ uel Erythreæ, Babyloniæ uel Cumanæ opus heroico scriptũ carmine, Christi præconia declararit. Ex prophetarum tamen uaticinijs, potissimùm Esaiæ & Dauidis, nõ obscurè ea quoq; colligere potuit diabolus. Mansit tamen eiusmodi uatũ præcipua authoritas & obseruantia usq; ad Christum, ęterni Dei filium: quo nato, prodeunteq; ut legationis suæ ministerio ex Patris cœlestis uoluntate perfungeretur, cessarunt passim in orbe terrarũ oracula, & quæcunq; impiarum diuinationum genera: testibus Athanasio, Iustino, Augustino, Eusebio, Lactãtio, Plutarcho, Plinio: conticueruntq; dæmones ubique, & tanquam ranæ Seriphiæ obmutuerunt: ac desertis quibuscunque enormis suæ nequitiæ latebris, cesserunt, nõ quidem ultrò, uerùm compulsi, partim quidem horrendo metu omnipotẽtiæ uindicis CHRISTI: partim uerò cõdemnationis sui, quam præ foribus iam esse cernebât.

...isto nato ...runt ora... ...,cõsuetu... ...t demo... *...tinus in ... aduer... Iudæos. ...thana.de ...manita... ...erbi,eius ...corporali ...entu. ...ug.de ci... ...ate Dei. ...eb lib 7. ... & l.5. ...18. ...pertius in*

Quandoquidem eò CHRISTVM missum probè norât, ut satanæ opera pessundaret demoliretur q;, & genus humanum in integrum restitutum uindicaret aduersus diaboli technas rabiemq;, ex his Zachariæ uaticinijs diuina uoce longè antea traditis: Eritque die illo, dicit Dominus exercituum, excindam nomina idolorum è terra, ne ultrà eorũ fiat mentio: & pseudoprophetam & immũdum spiritum de terra auferam. Si postea tamen adhuc fuisse audita responsa quis obijciat, ea certè tam fuerunt rara, læsa, manca, & omnino inutilia, ut nullo haberi loco debeant. Pulchrè igitur & uerè Athanasius inquit: Olim dæmonia inani specie ludibrijsque rerum intricabant homines, insessis alibi fontibus, alibi fluuijs, lapidibus aut lignis, atque ita præstigijs fatuos in furorem agebant: nunc uerò quum apparuit Dei uerbũ, spectra huiusmodi & ludibria imaginum cessauerunt.

Ioãnem lib. 10.cap.12. Plutarch. de abol. orac. Plin. lib 30. cap.2. Zach.13. *De human. uerbi.*

DE VNO EODEM'QVE *diaboli cultu in dissitißimis regionibus, & quàm uariè in Christiana Europa illudat.* Cap. IX.

TAndem & hoc non sine singulari studio & ratione machinatus est diabolus (quanquam peculiares quasdam cæremonias coluisse plerosque non diffitear) ut non solùm in longissimè dissitis totius orbis partibus, uti olim apud Gallorum Druidas, & remotissimos Indorum Gymnosophistas, unus idemq; eius cultus obseruaretur: sed & (quod multò magis mirandum, uel potius dolendum) in Christiana nostra Europa apud diuersissimas regiones, in cuiuscunque materiæ uel nominis idolis, non dissimili ritu honor sibi haberetur. Hanc cæcitatem apud commoda suis præstigijs organa auxit, uoce, cantu, capitis nutu, auersione, inflexione ad latera, ma-

In cuiuscunq; materia uel nominis idolis colitur diabolus.

ra, manuũ geſticulationibus, aut alijs motibus: eoq; modo indicia propitię uel auerſantis atque abhorrentis uoluntatis edidit ex ſtatuis: prophanauitq; loca, quæ certè erant domicilia

Sap. 14. 15.

& ſedes doctrinæ cœleſtis, ſanctiſsimę ſcholæ patrum, & ναοὶ ἅγιοι, καὶ κατοικητήρια τοῦ θεοῦ, in quæ uelut conuerſa ſuæ impietatis & ſuperſtitionis latibula, ſuas blaſphemias in Deum contumelioſas, & hominum generi exitiales eructare atque euomere conatus eſt.

In uero Dei templo ſe collocat diabolus.

1. Corint. 3. 6.
2. Corint. 11.

Imò in hac mundi ſenecta nutantibus technis illis manifeſtis, ſe in uero Dei templo collocat & hominum mentibus dominatur, in lucis angelũ transformatus. Hac ratione, ſe grauiori diuinæ maieſtatis contemptu, atque hominum exitio magis ulciſcitur.

Campanarũ baptiſmus et exorciſm.

Huc pertinent ludibria, quibus noſtros homines etiam adegit, ut niſi ſacro baptiſmo regenerationis lauacro ad Chriſti ſolummodò membra pertinente, & exorciſmis tãtùm ubi è ſua ſede deturbandus eſt dæmon, ab illis qui eius pellendi ſingulare donum habent applicandis, campanæ & tintinnabula expientur, ſanctificenturque, ſponſoribus & teſtibus in ſacrilegam uberioris auri expilationem undique conuocatis, res illas inanimatas mortuaſq; è turrib. à diabolo ablatum iri, ſimplicibus perſuaſum ſit. Quinimò foueæ & ſtagna oſtendũtur, quæ etiã uidi, ſi dignus ſum, quò eiuſmodi non baptizatas conſecrataſq; campanas à dæmone ex turribus proximis inuectas eſſe, aſſeueranter dicunt: audiriq; earum ſonum nocturna hora duodecima in Natiuitatis Chriſti ſolennibus, uel etiam ſingulis quatuor anni temporibus, quæ uocant: & eum commori, qui audierit. Sic fit, ut à ſono caueãt imprudẽtes, nec inueniatur qui audierit: & ſi aliquem audire cõtingeret, is proculdubio à dæmone ob impietatẽ illuderetur: interim tamen hiſce religionis noſtræ præſtigijs illi detinẽtur. nec ita pridẽ eò loci prope Abbatiam Knechteſtein ductus ſum, ubi firmiter adhuc credi hoc ſacrilegiũ coràm audiui: monſtratur fouea, turriſq; oſtenditur. Propterea perquàm prudenter & piè Cæſar Maximilianus inter grauamina ſedis Romanæ à Germanis non toleranda, campanarum cõſecrationem recenſuit in hęc uerba: Suffraganei excogitauerunt, ut ſolùm ipſi, & nullus alius ſacerdos, laicis campanas baptizarent. Credunt deinde ſimpliciores, ita affirmantibus ſuffraganeis, tales campanas baptizatas, dæmones & tẽpeſtates pellere. Quapropter innumeri plerunq; adhibentur compatres, præcipuè uerò qui fortuna pollent: exorãtur, qui baptizationis tempore funem, quo campana ligata eſt, tangunt, ac ſuffraganeo præcinente (quemadmodũ in paruulorũ baptizatione fieri ſolet) omnes pariter reſpondent, ac campanæ nomen ingeminãt, ueſteq; noua (quemadmodũ & Chriſtianis fieri ſolet) cãpana induitur. Inde ad ſumptuoſa properatur cõuiuia, quibus pręcipuè compatres, ut eo largius munera offerant, adhibẽtur: necnon ſuffraganei, & eorum capellani cum multis alijs miniſtris regaliter paſcuntur. Nec hoc ſatis eſt, ſed & ſuffraganeo mercedem perſoluere neceſſe eſt, quam illi munuſculum uocare ſolent. Inde euenit, ut aliquando etiã in paruis uillis centũ floreni in tali abſumantur & expẽdantur baptizatione. Quæ res non ſolùm ſuperſtitioſa, ſed etiam Chriſtianæ religioni contraria, ac ſimpliciorum ſeductio & mera eſt exactio. Verumetiam epiſcopi, ut ſuffraganeo uel uiliſsima obærare poſſint mercede, talia & adhuc abſurdiora tolerant. Res igitur tam nephanda & illicita meritò aboleri debet.

Scribit

[...]2.ca.17. [...]rig. err.

Scribit itaq; in hæc uerba, scitè admodū Lactantius: Ita hominū credulitatem mētita diuinitate deludūt dęmones, quòd illis uerum aperire non expedit. Hi sunt, qui imagines & simulachra fingere docuerūt: qui ut & hominū mentes à cultu ueri Dei auerterent, & fictos mortuorū regum uultus & ornatus exquisita pulchritudine statui consecrariq; fecerunt, & illorum sibi nomina quasi personas aliquas induerunt. Sed eos magi, & ij quos uerè maleficos uulgus appellat, quum artes suas execrabiles exercēt, ueris suis nominibus cient, illis cœlestibus quæ in Sacris literis leguntur. Hi porrò incesti ac uagi spiritus, ut turbent omnia, & errores humanis pectoribus infundant, serunt ac miscent falsa cum ueris. Ipsi enim cœlestes multos finxerunt esse, sed ueritatē mentitis nominibus inuolutā ex oculis abstulerunt. Et paulo pòst: Illi autē qui desciuerūt à Dei ministerio, quia sunt ueritatis inimici & præuaricatores, Dei nomen sibi, & cultum deorum uendicare conantur: non quòd ullum honorem desiderent (quis enim honor perditis est?) nec ut Deo noceant, cui noceri non potest, sed ut hominibus, quos nituntur à cultu & noticia ueræ maiestatis auertere, ne immortalitatem adipisci possint, quam ipsi sua nequitia perdiderunt. Offundunt itaque tenebras, & ueritatem caligine obducunt, ne Dominum, ne Patrem suum norint: & ut illiciant facilè, in templis se occulunt, & sacrificijs omnibus præstò adsunt. Eduntq; sæpe prodigia, quibus obstupefacti homines, fidem commodent simulachris diuinitatis ac numinis. Et pòst: Itaque sibi apud homines, qui eos nesciunt, authoritatem ac timorem pariunt. Hac uersutia, & his artibus, noticiam ueri & singularis Dei apud omnes gentes inueterauerunt. Suis enim uitijs perditi sæuiunt, & grassantur ut perdant. Idcirco etiam humanas hostias excogitauerūt, ipsi hostes humani generis, ut quàm multas deuorarent animas. Plura ibidē. Nec mirum, ait Saxo Grammaticus de Rugianis, si illorum numinum potentiam formidabant, à quibus stupra sua sæpenumero punita meminerant. Siquidem mares in ea urbe Karentina, cum fœminis in cōcubitum accitis, canum exemplo cohærere solebant: nec ab ipsis morādo diuelli poterant. Interdum utrique perticis ediuersò appensi, inusitato nexu ridiculū populo spectaculum prębuêre. Ea miraculi fœditate solennis ignobilibus statuis cultus accessit: creditumq; est, earum uiribus effectum, quod dæmonum erat præstigijs adumbratum: qui statuis demolitis, Rugianorum templa & urbes destituerunt.

Magi. Malefici.

Obscœnū diaboli ludibrium.

lib.14. de reg. Daniæ.

Sed artificiose nimis maligni huius conatus uarios describētem audi Augustinum in Sermonibus communibus: Quid prauius, quid malignius, quidúe aduersario nostro nequius? qui posuit in cœlo bellum, in paradiso fraudem, odium inter primos fratres, & in omni nostro opere zizania seminauit. Nam in comestione posuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignauiam, in conuersatione inuidiam, in gubernatione auariciam, in correctione iram, in præsulatu siue dominatione superbiam. In corde posuit cogitationes malas, in ore posuit loquutiones falsas, in membris operationes iniquas: in uigilando mouet ad praua opera, in dormiendo ad somnia turpia. Lętos mouet ad dissolutionem, tristes autem ad desperationem. Sed, ut breuius loquar, omnia mundi mala sunt ipsius prauitate commissa.

Sermon. 4.

Simile quiddam apud Gregoriū legitur lib. 29. Moraliū, super illud Iob: Diuiditur æstus super terram. Item apud Leonem pōt. Ser. 8. Natiuitat.

VNDE TAM ADMIRANdas res, & potißimum uaticinari possunt dæmones.

Cap. X.

Vnde tam admiranda possunt dæmones.

NEc mirum est, uaria & infinita eius generis hos spiritus conari. quum etenim tenuis sint substantiæ, sua tenuitate, subtilitate, celeritate incredibili, sensuum acrimonia, & lumine naturæ lucidiore, quibus omnibus terrenorum corporum inhabilitatem & sensuum tarditatem longè lateque præcellunt, multa Dei permissu, partim uerè, partim præstigiosè intelligunt, & possunt. Quibus accessit, teste Augustino, diuturnioris temporis beneficio, quo eorum uita à primo æuo protenditur, comparata insignis rerum longè maiorum experientia, quàm hominibus ob breuitatem uitæ momentaneam potest euenire. Idcirco quædam admiranda faciunt: & quędam, potissimùm ob Scripturæ sanctæ & uaticiniorum cognitionem, prędicunt, uel etiam probabili coniectura consequuntur: nonnunquam etiam quæ ipsi facturi sunt, prenũciant, quibus homines alliciunt, inescant, seducunt & defraudát: quo nomine illis mirabilem prudétiam, acutum ingenium & tenacem memoriam tribuit Plato in Epinomide. Quapropter tradit Clemens, istos, quum sint dæmoniaci spiritus, & multò citius scire aliqua, & multò perfectius: non enim tarditate corporis degrauantur. Hinc addit: Et ideo quæ medici longo tempore & labore plurimo assequuntur, hæc illi, tanquam spiritus, absque mora ulla, & sine difficultate cognoscunt. Non ergo mirum est, si plus etiam aliquid quàm homines, sciunt: sed hoc metuendum est, quòd ea quæ sciunt, non ad salutem, uerùm ad deceptionem proferũt animarum, ut per hæc eas cultum falsæ religionis

De spiritu et ani. cap. 28.

Lib. 4. Recog.

edoceant. Hîc Tertullianus sic disserit: Omnis spiritus ales est, hoc angeli & dæmones, igitur momento ubique sunt. Totus orbis illis locus unus est: quid ubiq; geratur, tam facilè sciunt, quàm enunciant. uelocitas diuinitas creditur, quia substantia ignoratur. Sic & authores interdum uideri uolunt eorum quæ annũciant, & sunt planè malorum nonnunquam, bonorum tamen nunquam. Dispositiones etiam Dei & nunc prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus resonantibus carpunt. Ita & hinc sumentes quasdam temporum sortes, diuinitatem æmulantur, dum furantur diuinationem. In oraculis autem quo ingenio ambiguitates temperent in euentus, sciunt Crœsi, sciunt Pyrrhi. Sic pręsciuit diabolus ex Esaiæ & Dãielis oraculis (quorum uterq; adolescentem Alexandrum expresè delineat) eum ipsum Alexandrum superato Dario, potiturum Asia uniuersa, translaturum Imperium à Babylonijs ad Græcos. Propterea Delphicam uatem consulenti, & ab inuita respõsum extorquenti, tádem ipsa in hæc uerba prorumpens, respondit: Inuictus eris Alexander. Postea ad Persas exercitũ traducenti, prodigia offudit multa. In aditu Asiæ, simulachrum Orphei sudore maduit. Hinc Alexandro ad extremum cum Dario confligente, aquila è sublimi supra eius uerticé sese librare, & in aduersos hostes traijcere uisa est. Ludibria haud dubiè dæmonij hæc erant, adornata ad prodigiorum & augufiorum, quibus tũc fidebatur, obseruationes cõfirmandas. Dariũ ediuersò, ancipitibus somnijs in falsam uictoriæ spé erexit. Prenouit ex Esaiæ prophetijs, fore ut Tyrus destruatur à Macedonibus. Ita enim ille ait: Vlulate naues maris, quia uastata est domus, unde uenire consueuerant. De terra Cethim

In Apol. aduersus gentes. cap. 22.

Diuinationes dæmonum unde.

Daniel.

Esaie 23.

Cethim reuelatum est eis. Terram uerò Cethim Macedoniam esse, asserunt pleriq;, & ab Homero κητέιους Macedones uocatos. Quidam tamen per terram Cethim, Cyprios intelligunt. Inde quum fuso fugatoq; Dario, copias ad Tyrum admouisset Alexãder, præmonuit quendam qui ciuibus prænũciaret, Apollinem ciuitatem desert urũ esse: ut quum euentus responderet, idolorum existimationẽ stabiliret. Ex ijsdem Esaię & Danielis uaticinijs pręsciuit, fore ut Assyriorum monarchia pessum iret, & in potestatem redigeretur Medorum ac Persarum: & quidem à Cyro, cuius nominatim Esaias meminit. Vnde coniectatus est, Crœsum etiam de regno Lydiæ periclitaturum esse. Quare & aliquanto ante τ̃ πέμπτον ἀπόγονον Gygis, quòd in Cyri tempora incidere eum prospiciebat, amissurum regnum Lydiæ prædixit, cõsultus ex oraculi Delphici sede: & postea cum regnum adeptus esset Crœsus, ut opum suarum fiducia insolescentem, superbiẽtem, & regnum Persicum affectãtem euerteret, χρησμῷ κιβδήλῳ uictoriam in speciem ipsi annuente, ad bellũ Cyro inferendũ perduxit: quo modo uictus, captus & regno exutus, uitam in Persia finiuit. Prædictionis uerò dæmoniacæ finem luculentè ostendit Imperatoris Valentis facinus, de quo literarum monumentis traditur, quòd noua correptus insania, dæmonem interrogarit, quis post ipsum Imperio esset potiturus. Dæmon obliquè respondet, & literas Græcas ostẽtat, θεοδ. significans hoc fore initiũ nominis eius qui sibi successurus erat. Ita interimi omnes iubet Valens, quotquot in suæ nomenclaturæ principijs easdem sortirentur literas, Theodori nimirum, Theodoti, parentes Theodosij, eius scilicet qui Imperium adeptus est postea, Theoduli: interq; eos

Ioseph. li. 1. antiqu. cap. 6.

Esaia 44.

numeratur Theodosiolus, uir nobilis Hispanus. Cæteri metu noui periculi nomina sibi induntalia. Socrates lib. 4. cap. 19. Sozomenus libro 6. cap. 35. Paulus Diaconus lib. 12. Ioann. Zonaras tomo 3. Infinita eiuscemodi in historijs obseruantur exempla: sed ad posteriora, nec obscura, conuertamur: ubi prius singulare recensq; sathanici uaticinij exemplũ subdidero, scriptũ à Magistro nostro Ioanne Henrici Colen Buscoducensi ad Magistrum nostrum Hunęum Louaniensem, 3. Martij, anno 1574. Guesorum Belgicorum nefandi & tyrannici consilij finem nostræ quidem ciuitatis iuuenis nouem annorum, Spiritu sancto afflatus, ut fertur, prædicit. Metuimus tamen fraudem esse maligni spiritus, quod tamẽ nemo doctorum uirorum deprehendere potuit. Clamat puer iste, & postulat feruẽtes & assiduas preces: qui & ipse tribus horis diei, extensis orat brachijs. Prædixit mira huius temporis, quæ omnia euenere, & ne minimo quidem hallucinatus est. Ait quoque, se audiuisse ab angelo Gabriele finem harum tragœdiarum, ante dimidium æstatis futurum: Regem quoque nostrum in has inferiores patrias uenturum, & compositurum omnia felicissimis medijs. Prædixit quoque punctum temporis, quo Middelburgum fuit captum, & huiusmodi alia infinita, quæ dictis eius cõsonant. Fui & ego indignus uocatus ad examinandũ iuuenem, & in stuporem & admirationem summam raptus fui, quãdo puer tam simplex & literarũ imperitus tam expeditè ad omnia interrogata, etiam abditissima, respondere potuerit. Et quia angelus sathanæ transfigurat se, &c. petiui ab eo uaria & multa: uerùm non solùm non ueretur & timet crucem Domini aut nomen Iesu angelus: sed & preces iuuenem docuit,

quæ nihil aliud ſonant, quàm, IESV Nazarene pro nobis crucifixe, miſerere nobis: ſubueni miſeris peccatorib. ut reuertamur ad fidẽ. Hactenus ille.

Puer dæmoniacus.

Puerum hunc à dæmone actum fuiſſe, qui in eo loqueretur, & ſua ederet uaticinia, contrarius docuit euentus. Nullus etenim inteſtinarum diſſenſionum Belgicarum exitus uel ea ſequenti æſtate, uel tertio pòſt anno quo hæc ſcriberem, quum nihil etiam rumoris adhuc de regis aduentu ſpargeretur: quinimò ne quidem adhuc anno 1581. quo hæc recuderentur. Spiritus aũt Dei ne in re minima quidem aberrare aut hallucinari poteſt. Hìc facilè innoteſcit ille Gabriel, qui & punctũ temporis quo Zelandiæ Middelburgum in deditionem ueniret, annunciare per iuuenis os potuit ob celeritatem incomprehenſibilem, quia ſpiritus eſt. Idem quoque ad illiuſmodi modum orandi puerum incitauit, ut ſuis uaticinijs falſis & impoſturis cautius fidem conciliaret. Hac ratione ueritatem mendacio commiſcere perpetuò ſolet. Addam hoc, ne angelum quidem Dei futura ſcire, ut de ſe teſtatur 4. Eſdræ 4. Quid præterierit, ſcio: quid autem futurum ſit, ignoro.

CHRISTVM, ET AD QVID *miſſus eſſet, prius norunt dæmones, quàm Apoſtoli: & quare illum tentarit diabolus.* *Cap.* XI.

PErhibet ſacræ Scripturæ authoritas, diabolum prius CHRISTVM penitius nouiſſe, quàm ipſi quibuſcum ille loqueretur, & familiariter degeret, Apoſtoli: ut etiam ante CHRISTI mortem reſurrectionemque ſciuerit, teſtatusque fuerit inuitus, ad quid ueniſſet CHRISTVS: nimirum, quò cognitum faceret ſathanam, eiusq; fraudes: illius actiones demoliretur, atque regnum euerteret. Quapropter metu iudicij diuini æternarumq; pœnarum contremiſcens, & tantùm non deficiens, in obſeſſo ante CHRISTVM procidente, magna exclamauit uoce: Ah, quid rei nobis tecum eſt, IESV Nazarene? uenisti ad perdendum nos. Noui te qui ſis, nempe ſanctus ille Dei. Et increpauit illum IESVS, dicens: Obmuteſce, & exi ab homine. & cùm proieciſſet illum dæmon in medium, exijt ab illo, nihilq; illi nocuit. Et pòſt: Exibant & dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Tu es CHRISTVS ille filius Dei. Et increpans, nõ ſinebat ea loqui, quòd ſciebãt ipſum eſſe CHRISTVM. Hic Athanaſius: Dæmonis, inquit, ſermonem compeſcebat CHRISTVS, ne ſimul cum ueritate, etiam ſuam iniquitatẽ promulgaret: ut nos etiam aſſuefaciat, ne talia curemus, etiamſi uera loqui uideatur. Illud aliàs etiam pios poſtea latuiſſe, Sacrarum literarum teſtimonio docetur: ut alij eum Heliam, alij Ioannem baptiſtam, alij Hieremiam, alij unum de prophetarum numero eſſe dicerent. Petro autem pronuncianti, Tu es CHRISTVS ille filius Dei uiuẽtis: reſpõdit CHRISTVS, Beatus es Simon bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cœlis eſt. Id quod Petro à patre cœleſti hìc reuelatum aſſerit CHRISTVS, hoc ipſum & ſathan nouit, & palàm teſtatus eſt, non rogatus. Hinc ipſius ingenij acumen liquet, cuius ope res etiam abſtruſiſſimas, noſtriſq; ſenſibus apprimè alienas, nouiſſe poteſt.

Marc.1. *Luc.4.* *Matth.16.* *Marc.8.* *Luca 9.* *Ioan.6.*

Huc facit illud puellæ Pythiæ, de Paulo & Barnaba clamitãtis teſtimonium: Iſti homines ſerui Dei excelſiſſimi ſunt, qui annunciant uobis uiã ſalutis. Atq; id genus teſtimonia ab Aſtaroth & Berith idolis, & à dæmonio obſeſſis, de Bartholomæo apoſtolo, Thoma & alijs data legimus. Veritatẽ

Act.16.

uerò

uerò hîc confitentur dæmones, nõ ut populũ ad audiendã amplectẽdamq́; eorum doctrinã permouerẽt: ſed exhorreſcentes & reformidãtes miniſterij Euangelici uirtutẽ, & ſui cõdemnationem ac expulſionẽ ex obſeſsis: quę hoſpitia ſi obtinuiſſent, ſtatim Apoſtolorum miniſteria ſeditione potuiſſent conturbare, aut inchoata pòſt opprimere, nouis rumoribus diſſeminatis per Pythiã uatẽ, obſeſſos & idola, quæ apud ſtultũ uulgus magno habebãtur loco. Addatur & illud mali ſpiritus reſponſum: Ieſum noui, & Paulum ſcio, uos aũt qui eſtis? Item: Quid rei nobis tecum eſt, IESV fili Dei altiſsimi? Veniſti huc ad cruciandum nos ante tempus. Obſecro ne nos torqueas.

Act.19. *Matth.8.*

Enimuerò ſemen mulieris cõtriturum caput ſerpentis, prophetarum de CHRISTO naſcituro etiã in Bethlehẽ Iudææ uaticinia: præfinitũ hinc tempus, IESVM in diuæ uirginis utero, ſuperueniente Spiritu ſancto, & uirtute Altiſsimi obumbrante cõceptum, ex angeli Gabrielis annũciatione, admirandam eius natiuitatem, lõginquum magorum ex Oriente iter, ut eum adorarent, ſciuerat dæmon. Quapropter inter ſpem & metum, Herodis animũ diris contra IESVM inflammauit facibus, ut inter infantium Bethleemiticorum bimulorum ætateque iuniorum deplorandam cladem, IESVS ſimul internecione abſumeretur. atqui ſalutifero magis Dei conſilio ſuos collabeſcere conatus, infringiq́;, reipſa experitur diabolus.

Marci 6. *Luc.8* *Geneſ.3.* *Michææ 5.* *Matt.2.* *Luc.1.2.* *Eſaiæ 7.*

Ne quid tamen incredibili eius audaciæ & faſtui incomparabili decederet, atq; ut adoratione, peculiari Dei prerogatiua honoraretur, uel Chriſtũ certius tunc cognoſceret, ipſum in ſolitudine tentat: illiq́; in prealtũ montem adducto, omnia mundi regna, ac eorum gloriam oſtenſam ſe daturum, ſi ſe proſtratus adorauerit, auſu pluſquam ſacrilego pollicetur: quũ diuinam maieſtatẽ in hominũ regnis atq; imperijs ſolam dominari, eaq́; cui libet tradere conſtet. Porrò Chriſtum iam certò cognitum, uoluit etiam perditum: quare ut eum proderet, in cor Iudæ Simonis Iſcariotæ immiſit, in quem poſt offulam à Chriſto porrectam ingreſſus eſt. Tantum enim huius ſolertiſsimi artificis contra Deum & genus humanum eſt odium, ut quicquid machinetur, ſit in Dei contemptum, & hominum detrimentum perniciemq́;, fraude & extremo dolo cautè tectum.

A Chriſto uult adorari diabolus. *Matt 4.* *Marc.1.* *Luc 4.* *Daniel.4.* *Ioan.13.*

MVLTA STVDIA DIABOLI, *& opera breuiter comprehenſa.*

Caput XII.

CÆterùm ut inſtituti mei ratio certius citiusq́; innoteſcat, paucis, ueluti faſciculo uno, quædam ex dæmonis actionib. & potẽtia colligam. Quũ angelica eius eſſentia non interierit, ſed malè propriæ uoluntatis affectu degenerarit, accreueritq́; tam diutino tẽpore eximia rerũ obſeruatio & uſus inſignis: magnæ illum eſſe conſtat uirtutis, calliditatis incredibilis, ſapientiæ plus quàm humanæ, perſpicacitatis acutiſsimæ, uigilantiæ ſummæ, artificij technas ſtruendi pernicioſiſsimas fuco ſpecioſiſsimo incomparabilis, maliciæ infinitæ, odij erga genus humanum ἀσπόνδου καὶ ἀνικήτου: atq; hoc nomine eum ſępenumero (permittente, uel ſaltem conniuente Deo) admirandas facere res, & ſe in beſtias, ſtatuas, ſpecus, latebras, cauernas ingerere, in quercus Dodonæ Moloſsidis in Epiro, unde Dodonæum oraculum frequẽtatum eſt, inſinuare: apud Aegyptum ex Hercule, Apolline, Minerua, Diana, Marte, Ioue, Api boue, Latona in urbe Buti, furioſis ſacerdotibus Apollinis in Colophone,

Diaboli ſtudia & potentia. *Strabo Geog. lib.16.*

phone, Thebis in Bœotia, & in Lœbadia ex Trophonio, ex uacca Memphi, ex boue Mneo Heliopoli, ex crocodilis in Arsinoe, ex Amphiarao uate in Attica, respõsa dare, humana uoce, nutu, aliòue gestu, affictis subinde gestibus furentium, nonnunquam ebriorum, aliàs trementiũ, aut ridiculè gesticulantium: quandoq; somnijs, amphibolijs interdum, plerunque & ænigmatibus: quia ignorat diabolus quousq; toleraturus sit Deus, aut permissurus, quæ intendit & struit.

Et sanè Deũ quibusdã sagacioribus hominibus has eius technas iam olim sæpe detexisse, testis est Valerius Maximus, hisce uerbis: *Lib. 1. cap. 8.* Nec me præterit de motu & uoce deorum immortaliũ humanis oculis auribusque percepta, quàm ancipiti opinione ęstimatio uersetur: sicut de transitu Iunonis in urbem. Captis enim Veijs à Furio Camillo, unus militum simulachrum Iunonis Monetæ fertur interrogasse, an Romam migrare uellet? Deamq; respondisse, uelle se. Quamuis unus uocem audiuerat, omnes tamen sibi persuadebant, eandem se percepisse. Tradunt alij simulacrũ annuisse tantùm: alij unum hoc inter milites & uulgum *Liuius.* sparsisse. Quo factum est, ut non simulacrum, sed ipsam cœlo Iunonem petitam portare se credẽtes, lęti in ea parte Auentini montis, in qua nunc templũ eius cernimus, ut inquit Valerius, collocarent. Hic uidemus & qua arte, & quam ob causam ludat in idolis illa Dei simia.

Cæterùm alia religionis opinione legitur in diuæ Irmgardis comitissæ uita, quomodo tertiò Romæ peregrinata, D. Pauli templum fuerit ingressa, inueneritque crucifixi imaginem prorsus conformem ei, quæ in templo metropolitano D. Petro sacro Coloniæ ante sacrarium uisitur. Hic prostrata orationiq; intenta audit uocem ex ore imaginis cruci affixæ, hunc in modũ: Chara & electa filia Irmgardis, te oro ut mox ubi Coloniam redieris, in D. Petri templo crucifixum in altari ante sacrarium, mihi admodum simile, salutes. Hæc posito peregrinæ pileo, gratijsq; actis, se facturam recepit, si modò digna haberetur: simulq; hoc simulacrũ uidit à cruce detraxisse brachium dextrum, quo electæ suæ spõsæ Irmgardi benedixit. Inde rursus gratijs Deo dictis propter longum illud iter nec frustra nec temerè factum, Coloniam reuersa est, & præfato loco prouoluta ante crucem, sic infit: Mihi singulare, idq; haud leue mandatum Romæ à cruce & imagine in æde D. Paulo sacra, tibi mirè conformi datum est, quæ scilicet salutari te plurimum uoluit. Ad hæc e uestigiò Coloniensis crux caput inclinans, inquit: Gratias ago electa mea filia. Ex hoc rumore episcopus cum solenni pompa uenerabile sacramentum in huius simulacri capite inclusit, quod repentè etiam seipsum rursus eo modo contraxit occlusitq;, ut non fuisse diuulsum uideretur. Hic multa contigisse miracula, & perpetuum ea ratione in lampade foueri lumen narratur. Hæc eadem comitissa insignem pagum Suchtelen in Iuliacensi ducatu legauit D. Pantaleonis hęredibus Coloniæ, quare huic etiam in uicina sylua erectum fuit sacellũ, quò religionis ergò Martis die post Paschæ solennia confluere solet ingens eorum multitudo, qui uel morbo uel alia calamitate premerentur. At quũ eiusmodi prodigia nostro non uideantur seculo, nec iudiciũ arti medicæ permittatur, hic Theologis non illibenter cedo: quemadmodũ & in similibus quæ in hanc rem nimis religiose traduntur in Chronici Casinensis lib. 4. cap. 68. item in Schedelij ætate quar-

te quarta: in Vincentij lib.26. cap.12: lib.27.cap.23.84.98.99.100.101: lib.29. cap.6.7.8 9.10. multisq; locis alijs: uti & in cõtinuatore Sigeberti, & ab Helmoldo in Chronici Sclauorum cap.8. 43.70: in Chronic.Saxoniæ: item lib. 1. uitæ Bernhardi, cap.10: in Othonis Frisingẽsis lib.7.cap.32: in Austria Cuspiniani.

Potuit adhęc diabolus ad Iouis Hãmonis oraculum inquirendum in extimo sinu Libyæ, apud Garamãtes, ultra Cyrenem, in solitudinibus uastis, torridis ac siccitate sterilibus, Cambysen Cyri & Alexandrum instigare: itẽ Pythium Delphis præ cæteris, cultu, religione, fama, opibus & donarijs celebratius reddere. Nouit & uaticinari ex certis indicijs uel coniecturis, siue rerum retroactarum obseruatione, ut hinc etiã cogitatus & sensa peruidisse quandoq; credatur: quanquam interim fallat & fallatur, tenebras offundat, ueritatem caligine obscuret, atq; etiã mentiatur. Nam rogatus dæmon, Porphyrio teste, etiam quæ nõ nouit, constanter affirmat: & quæ nouit, si semel uerè, decies illa falsò refert.

Diabolus modo uaticinetur.

Potest quoq; plerisq; locis in simulachris sua exercere ludibria, ut ad ea ex longinquis regionibus confluant imprudentes, ea uenerentur incauti, adorent, eorum opem implorẽt in rerum angustijs, in ualetudine aduersa, & quacũq; afflictione: quò à ueri Dei cultu & eiusdem filij inuocatione ad suas imposturas in interitum eos auocet. Sic Gallorum rusticis hanc fuisse consuetudinem scribit Seuerus Sulpitius, dæmonum simulachra candido tecta uelamine, misera per agros suos circumferre demẽtia. Nec sathanæ difficile est, animarũ corporis mole exutarum figurã mentiri, circa monumenta uersari, in cœmeterijs oberrare, spe[ct]is perterrefacere hęredes aut alios, ut ad illicitos cultus, uetitam religionis ergò peregrinationem, iustorũ & parentalium præscripta forma persolutionem damnosam, imperitos, minusq; Deo fidentes cogat. Visum est & spectrum, quod à presbytero flagitaret absolutionem, quia citra confessionem decesserat. Conatur itidem imbecilles fide præcipites agere, fortes uerò diuersis modis semper impugnare, si qua ratione eos agere transuersos posset: item desperantes, credulos, maleq; sanos pollicitationibus & gloria ditare, in spem felicium successuũ illectos perimere, aut tristium euentuum metu iniecto cruciare.

[...] in uita Martini.

Eras. lib. 22. epist. penult.

Mich. Psell.

Nouit adhæc uarias ostentare formas, inania idola arte mira conformare, uisus organum turbare, oculos perstringere, falsa pro ueris singulari dexteritate ne agnoscantur proponere: quæ uerè sunt, ut non appareant, uelare: & quæ reuera non existunt, ut esse appareant exhibere: se in mille species transformare, Proteumq; agere: & ut canit Poeta,

Tum uariæ illudunt species atq; ora ferarum.
Fiet enim subitò sus horridus, atraq; tygris,
Squammosusq; draco, & fulua ceruice leæna,
Aut acrem flammis sonitum dabit:
Omnia transformans sese in miracula rerum,
Ignemq;, horribilemq; feram, fluuiũq; liquẽtem.

Virg. 4. Georg.

Consueuit & hominũ mentes multifarijs phantasmatum ludibrijs uitiare, uigilãtes perturbare, dormientes insomnijs terrere, peregrinantes à recto itinere seducere, errantes atq; etiã alios quãdoq; ridere, aliàs terrore cõcutere, multa labyrinthis opinionum inextricabilibus implicare & innectere, teteriora mala plerunq; boni specie serere, & ueritatis cõfessione in suam illicere nassam, grauiusq; fallere.

Solet quoq; lac uaccarum cohibere, & ne in butyrum coalescat impedire: uinum aliunde adferre, claustra re-

serare: præterea ocyssimè res uarias, uelut panni lacinias, ossa, ferramenta, clauos, acus, aciculas, fila, eorumq; globulos, intortum capillitiũ, ligna, idque genus portenta in uiuorum extremas fauces, nec penitius, quò ore reijciantur, ingerere: in mortuorum uentriculum & partes alias præstigijs aptas, & post mortem sectas ligna, cultros, & quæcunq; uis alia, fallaciter arte dolosa inter secandum inserere: nec solùm talia ostentare, sed etiam partes uitales prius ex astantium oculis in eiusmodi anatome auferre ac summouere, quàm animaduertatur. Neq; uerò per alium, neq; alia ratione in extorũ nefanda obseruatione apud ueteres olim ea procurata fuêre miracula, ut Cęsari Dictatori exta sine corde sint inuẽta: Posthumio uerò cõsuli, Catoni, Decẽuiris, Herẽnio, Lucilio Lupo immolãtibus in plurimis uictimis modò iecur, modò caput iecinoris defuerit.

Iulius Obsequens de Prodigiis.

Similiter ex parte postica & uteri collo nouit implicatos crines, arenæ copiam, clauos ferreos, ligna, uitra cõfracta, stupam, lapides, ossa, & similia præstigijs mouere, offuscata interim oculorũ acie: insecta auribus furtiuè immittere, quę postea uel prodeãt, uel euolent. Hæc à me uisa sunt alata, ex auribus cuiusdã uirginis Henricæ nomine, miserè à dæmonio exagitatæ, desumpta. Procliue illi quoq; est, ulcere corpus defœdare, pudenda melliceride uel ulcere sanioso inficere, euirationis persuasionẽ falsò inducere, corpora tota obsidere, eaq; sursum ac deorsum distrahere, quando & quamdiu à Deo permittitur. Huiusmodi uiolentam uirginis prædictæ sublationẽ in arce Caldenbroce apud Geldros, Deo iuuante, aliàs intrepidè reluctando impedire ualui: à morsus tamẽ interim inflictu, quo manus meas mirè impetebat, in horribili illa subuectione, anxiè cauẽdum erat. Cur enim nõ tam meos promouere conatus in iuuando, quàm dæmoni permittere sua studia in lædendo, potuit Deus?

Assueuit pręterea uariè corpora trãsferre, eorumq; humores commouere, originem neruorum in cerebro turbare, quò atrocissimis rarissimisq; conuulsionis speciebus, iactu tractuq; incredibili, & quasi crepantibus sonitu horrifico iuncturarũ cõpagibus, in admirationem, diffidẽtiam, sinistram de alijs opinionem, ad mendacia, uetita auxilia & cædes, homines compellat. Ad hunc modum neruos & musculos præter uoluntatem inordinatè crudeliterq; conuellere potest: plerunque τέτανον ciere, ut ceruix unà cum corpore immobilis maneat, & in neutram inflectatur partem, sed iuxtà in utranque partem intendatur: subinde ἐμπροσθότονον uel tensionem ad anteriora excitare ualet, ut caput, ceruix, reliquumq; corpus, iugularibus uenis mirum in modum circum collum distentis, contrahatur: quãdoque ὀπισθότονον uel tẽsionem ad posteriora citare tam uehemẽtem solet, ut caput in dorsum & scapulas grauiter conuellatur, cruribus interim contractis: item diuersas horribilium cõuulsionum facies, multifariam & inęqualiter in mẽbris producere: nonnullis totum corpus, ceu articulis tormẽto luxatis diuulsisque eneruare, aut palpitantium, trepidantiumue musculorum speciem inferre: quibusdam os & oculos truculenter intorquere, septum transuersum in homine ita constringere, ut spiratio uix difficulter duci queat, arterijs interim pulsantibus leuiculum inferens impedimentum, sed uentriculum singultibus frequentibus cõuellens. Interim hic præstantissimos sæpe medicos ludificat, qui eiuscemodi morborũ dira contuiti symptomata, imò laruas, ad natu-

naturales ea referentes causas, frustra curationem medicamentis tentant.

At aquam etiam cōiurationibus sacratam se formidare impése, gestibus & uoce in corporibus quæ obsidione coercet regitq;, simulat: quemadmodum se naribus extrahi, uirtute radicis inclusæ annulo ex Solomonis, ut fertur, doctrina naribus admoto. Deinde multa obseruare assolet, artificioseque imitari, seu uerè seu falsò: plurima eorum quæ acta aut prodita sunt, incredibili solertia ratiocinari & colligere: uaria ex notis naturalibus argutissimè elicere, penitissimeq; eruere: diuersa in imperiorum & hominũ priuatorũ negocijs moliri, mira astutia cōtexere telam longá, uariá nobisq; inextricabilem, qua inopinatò insperatoq; implicantur & irretiuntur certè plurimi: tádem homines, bestias, aërem cōturbare, prodigia meteoris similia in cœlo effingere, figuras confligentiũ exercituum exprimere, clágores tubarum, armorum strepitus, ferientium se mutuò & ex ictibus collabentiũ sonitus, uoces eiulantium aut exultantiũ imitari, scelerate abuti natura rerũ ad generis humani perniciem, callidè exitiosas pręstigias physicis effectibus conformare, & multa in ordine causarum suo tenore progressuq; agentium confundere, mala quanta potest calliditate attrahere & urgere, in ceruices nostras cogere & contorquere, bona abigere atq; excludere: quinimò ea intercũ suadere, sed propter mala: suadere quoq; mala sub specie bonorũ: dissuadere mala ut ducat ad peiora, tandem etiã cœlũ terræ miscere & inuoluere.

Proinde in Apologetico scite testatũ reliquit Tertullianus, inquiens: Dęmonũ operatio, est hominis euersio. Sic spiritalis malicia a primordio auspicata est in hominis exitiũ. Itaq; corporibus quidé & ualetudines infligũt, & aliquos casus acerbos: animæ uerò repẽtinos & extraordinarios per uim excessus. Suppetit illis ad utrãq; substantiam hominis lædendam subtilitas & tenuitas sua multũ spiritualibus uiribus, licet & inuisibiles & insensibiles in effectu potius quàm in actu appareãt: si poma, si fruges nescio quod auræ latens uitium in flore pręcipitat, in germine exanimat, in pubertate cō uulnerat: si cęca ratione tentatus aër, pestilentes haustus suos effundit. eadem igitur obscuritate cōtagionis, aspiratio dęmonum & angelorum mẽtis quoque corruptelas agit furoribus & amentijs, fœdis ac sęuis libidinibus, cum erroribus uarijs: quorum iste potissimus, quòd eos ipsos captis & circumscriptis hominũ mentibus commẽdat, ut & sibi pabula propria nidoris & sanguinis procuret, simulachris imaginibus oblata: & quæ illi accuratior pascua est, qua hominem è cogitatu ueræ diuinitatis auertat falsis præstigijs: quas & ipsas quomodo operetur, expediam. Omnis spiritus ales est. Reliqua Tertulliani uerba supra recitantur Cap. 10.

MENTIENDO DEFVNCTOrum *spiritus, quibus præstigijs religiosos ludificare solet diabolus, ostenditur præscripta eorundem spirituum inquirendorum formula.* Cap. XIII.

VT euidentius omniũ oculis pateat, dæmonem quandoq; etiã ordinis Ecclesiastici uiris illudere, atq; mortuorum sæpe animas imitari, ex Tractatu Iacobi de Chusa ordinis Carth. Theologiæ professoris, de Apparitionibus quorundam spirituũ, & quomodo inquiri & agnosci debeant, si uerè aut fictè appareant, ipsius uerba fideliter hic adiungam, maximè quòd mysterij loco præscriptum hoc conseruari apud eiusmodi professionis homines non ignorem.

Ioseph. lib. 8. antiq. Iudai. cap. ...

...

Primò uidetur expediens fieri ieiunium trium dierũ cum aliquibus missarum celebrationibus, & deuotis orationibus, scilicet septem Psalmis pœnitentialibus sępe repetitis. Quibus peractis, accersendi ac uocandi sunt quatuor aut quinque sacerdotes deuoti. Crederem hoc aptius fieri per deuotos religiosos à secularibus actionibus exoccupatos, & mẽte in Deum eleuatos, propter horrorem & terrorẽ propellendum: qui ad locum accedant, in quo spiritus se ostẽdere consueuit, cum humilitate cordis, & recta intentione, cessante omni superstitiosa inquisitione: nõ tamen sine certis ceremonijs, cum in collatione omnium sacramentorum & in missis ecclesia utatur ceremonijs. Assumatur igitur candela in die Purificationis benedicta, accensa, aqua benedicta & signum crucis, & si placet, thuribulum cum thure: in accedendo orent septem Psalmos ac Euangelium sancti Ioannis. Ingressi autem, locum aspergant & thurificent. Non tamen dico de necessitate omnia fieri siue requiri, sed ęstimo ita expedire: quia non habeo de his fundamentum necessitatis ex Scriptura, sed aliqua exempla sanctorum super his legi. Stola etiam sancta non uidetur esse inutilis. Ingressi igitur *locum*, flectentes genua, ut uidetur, hanc humiliter per unum eorum dicant orationem sequẽtem: Domine IESV Christe, omnium secretorum cognitor, qui semper tuis fidelibus & paruulis reuelare salubria & utilia consueuisti, quique in hoc loco spiritum quendam se ostendere permisisti: humiliter obsecramus benignissimam tuam misericordiam per passionem tuam, & preciosissimi sanguinis tui pro peccatis nostris effusionem, ut digneris præcipere huic spiritui, ut sine terrore & læsione nostra & omnium hominum, se releuet, significans famulis tuis, nobis uel alijs peccatoribus, quis sit, & cur uenerit, & quid desiderium suum existat, ut tum exinde honorari ualeas: & ipse, si possibile est, consolari, & fideles tui iam subleuari, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen. Post hæc ad interrogatoria ueniendum est, ut puto, sic dicendum: Obsecramus per IESVM Christum, tu spiritus ut dicas, quis sis: & si est aliquis inter nos cui uelis respõdere, & ut nomines eũ, aut per signum eum significes. Est'ne ille N. aut iste N. & sic de singulis, quotquot sunt præsentes, nominando specialiter: quia expertum est, quòd non respondet cuilibet. Si autem aliquam uocem aut pulsum fecerit ad alicuius nominationem, illi committãtur alia interrogatoria, scilicet, cuius hominis anima fuerit, & propter quid uenerit, & quid desideret? Si suffragia pro se fieri desiderat: an in missis, an in eleemosynis: aut quot missas, tres, sex, x. xx. xxx. &c. & per quos sacerdotes, religiosos uel seculares? & si ieiunia, quæ, quãta, & quot, & per quas personas? Si eleemosynas, quas & quot & quibus personis? aut in hospitalibus, aut leprosorijs, aut alijs mendicantib. & pauperibus? & quod erit signum suæ perfectæ liberationis, & propter quas causas sit deputatus pœnis purgatorij? quia beatus Gregorius ponit in Dialogo multa exempla, in quibus animæ defunctorum per se expresserũt uiua uoce causas purgationis. Nulla tamen superflua, curiosa, inutilia, aut superstitiosa sunt ab eo inuestiganda, nisi ea per se proprio motu uoluerit reuelare. Et in diebus festiuis & tempore sobrio, puto ante prandium, conuenientius hanc fieri inquisitionem: aut fortè si tempore noctis magis Deo placuerit, ut fieri solet. Sed si fortè nullum signũ appareret illa hora, extunc differendum

rendum est ad aliud tempus, donec iterum se spiritus manifestet, relicta ibi aqua benedicta & cruce: quia Dei occulto iudicio certis horis & personis, non omnibus se reuelant. Nec timendum est, quòd spiritus ille personam talem in corpore lędat, si est bonus spiritus: hoc non est expertum, ut credo, aliquando. nam iam expectat statum merendi aut demerendi: nec peccare amplius potest, sed est in medio statu inter bonos & malos, certus de sua prędestinatione: sed adhuc in satisfactionis statu, scilicet in pœnis ad tempus, &c. Quòd si talis spiritus aliquem offenderet in corpore, iam suspectus esset, quòd non esset unus de bonis, sed de reprobis, saluo iudicio diuino.

Notandum secundum eundem doctorem: Non omnibus hominibus fortè expedit indifferenter prædictis reuelationibus & apparitionibus interesse, nisi ualde fortiter complexionatis, qui nō de facili terrentur: quia per experientiam puto scire, quòd aliqui uisis istis aut locis pœnalibus, inciderunt in incurabilem infirmitatē. Oportet ergo dispositos esse tam in corporis complexione, quàm in animæ purgatione, qui de his inuestigare uolūt. Quia enim nō est proportio inter animam uiuētem in corpore, & animam exutam à corpore: ideo semper terrore apparent hominibus uiuētibus: nec mirum, quia etiam sancti angeli nō nisi cum terrore magno etiam uiris sanctis apparuerunt, sicut patet in plerisq; locis sacrarum Scripturarum.

Secundò notandum de tempore apparitionis animarum, quo ad earum reuelationem, credo quòd hoc pendeat ex diuina uolūtate, licet frequentius legamus noctis tempore tales factas, propter quietationem sensuum exteriorum, & curarum secularium cessationem, quando homo est magis capax ipsaru[m], [a]c magis dispositus. Reperiuntur etiam tempore diei se animæ reuelasse ac ostendisse. Quantum autem est ad se, ipsæ semper paratæ essent se ostendere propter celeriorem liberationem.

[...] facilius [...]tur ho[...] [...] tene[...] [...]m nm[...] [...]erriti, et [...] non sa[...] [...]dicens

quæ audiunt & nō uident, uel quæ uidere uidentur.

Tertiò notandum, quòd diuersis apparent modis: nō quidem semper apparent in corpore, aut in effigie corporali, sicut dęmones leguntur in assumptis corporibus apparuisse, ut in uita S. Martini legitur. sed inuisibiliter, ut solùm sonus, uox aut strepitus percipiatur à uiuentibus, scilicet percussio, sibilatio aut sternutatio: gemitus aut luctus aut planctus: aut plausio manuū, ut attentos reddāt homines ad inquirendum & respondendum: unde creditur, quòd in locis separatis ab hominibus se nō ostendant, saltem ista causa liberationis scilicet, qua cessante causa, cessat & effectus, licet in locis seorsum possunt puniri.

Quia ibi nulli fallendi locus.

QVOMODO ET QVA SVBstantiæ commoditate tam uaria machinetur diabolus, ex Psello: interiecta historia de bestiola ex militis dormientis ore egressa, & rursus ingressa. Cap. XIIII.

ATqui fusiorem, ea quæ diximus, aliaq; similia agendi modum & rationem, Michaeli Psello explicauit quidam Marcus, dęmonij cultor eximius, in Chersoneso Græciæ contermina uitā solitariam degens: Dæmones (ait) licet sexu & propria lingua careant, corpus tamen illud aërēū sibi concessum, pro arbitrio uelut nubes uento flante, in uarias formas mutant, contrahuntq; atque extendunt, quemadmodū lumbricis uidetur accidere ob substantiam molliorem, ductuq; facilimam: neque solùm magnitudine diuersitas in eis accidit, uerùm etiam figuras coloresq; uariant multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrunque est natura paratum. qua enim

Psellus de dæmonibus. Marcus dæmonii cultor.

nim ratione est natura facilè cedens, sic in uarias figurarum species transformatur: qua uerò aëreum est, diuersos aëris instar colores subit. Sed aër quidem extrinsecus coloratur, corpus uero dęmonis iuxta animi sui affectus species colorum mutat, uelut & hominis: sed longè melius, ut quod animæ sit obedientius. Omnia tamen celeriter dilabuntur, ob corporis mobilitatem, tenuitatemque. Sic tanquam uir apparet, & mox occurrit ut fœmina: leonis more fremit, saltat ut pardalis, latrat ut canis, atq; ad utris uasisq; formam se aliquando transfert.

Lubet non inelegantem hoc loco historiã aptè interponere. Refert Helinandus monachus, se audiuisse ab Ebaudo patruo suo, qui à cubiculis erat Henrico Remensi archiepiscopo, Ludouici Gallorum regis fratri: quòd Henrico archiepiscopo æstate quadam in itinere somnum meridianum capiente, miles quidam inter cæteros aperto & hiante ore post prandium dormiret, è cuius ore uisa est ab alijs uigilantibus quædã alba bestiola mustelæ similis exijsse, atque ad uicinum ibi riuulum procurrisse. Cumq; sursum deorsum in ripa riuuli anxia cucurrisset, nec transeundi uiam inueniret, quidam ex astantibus accedens, euaginatum gladium riuulo angusto ueluti pontem faciens, imponit. Bestiola ilicò riuulum super gladiũ trãsgrediens, lõgius procurrit, & sese subduxit. Paulo pòst redire uisa, cùm iterum notum pontem quęreret, atq; eo iam sublato discurrens transire nõ ualeret, idem ille qui antea, rursum riuuli ripas imposito gladio coniungit, atque abscedit. Tum transit bestiola, & ad dormientis adhuc patulum os rediens, uidentibus omnibus ingreditur: ac ilicò qui dormierat expergiscitur, rogatusq;, num quid in somno passus esset? respõdit, se fessum esse, & fatigatum, tanquam ex difficili & longo itinere: in quo bis super pontem ferreum, flumen transiuisset. Vnde socij collegerunt, eum, quæ ipsi uiderãt, uerè somniasse. Mihi uerò diaboli ludibrium esse uidetur, qui ut uigilantes socios falleret, aut animam hominis corpoream esse, ideoque interituram cum corpore, ipsis ostenderet persuaderetq;, idolum hoc, exiens dormientis corpus, & ingrediens, oculis obiecit. Reperimus, inquit etiam Plinius, inter exempla Hermotimi Clazomeni, animam relicto corpore errare solitam, uagamq; è longinquo multa annunciare, quæ nisi à præsenti nosci nõ possent: corpore interim semianimi, donec cremato eo inimici, qui Cantaridę uocabantur, remeanti animæ uelut uaginam ademerint: Aristei etiam uisam euolantem ex ore in Proconneso corui effigie, magna quæ sequitur fabulositate, &c. Simile quiddam de Guntiano rege legitur: neque id mirum est. nam præter supradicta idem etiam Marcus loco paulo antè citato deinde refert: Spiritui qui nobis inest phantastico propinquant dæmones, utpote qui & ipsi spiritus sint: uerba perturbationum & uoluptatum nobis insinuant, non emittentes quidem uocem pulsatione quadam & sonitu, sed sermones suos absq; sonitu immittentes. At quónam pacto inquam (respondet Psellus) sine uoce sermones nobis ingerere possunt? Quid mirum (ait Marcus) si modò illud animaduertas, quemadmodum uidelicet qui loquitur, si procul loquatur, uehementiore clamore eget: factus uerò propinquior, in audientis aurem susurrando subloquitur: qui si posset cum ipso animæ spiritu copulari, nullo sono prorsus egeret: sed sermo eius uoluntate conceptus, nullo penitus sono audiẽti illa-

Lib. Chronicorum 13.

Mustelæ similis bestiola uidetur ex militis dormiẽtis ore egredi, rursusq; ingredi

Lib.7.ca.

ti illaberetur. Et paulo pôst: Sicut aër pręsente lumine colores & formas accipiens, traducit in illa quæ naturaliter accipere possunt, sicut apparet in speculis, rebusq; quasi specularibus: sic & dęmoniaca corpora, suscipientia ab ea quæ intus est essentia phantastica, figuras atq; colores, & quascunq; ipsi uoluerũt formas, in ipsum animalem nostrumq; spiritum trãsmittunt, multa nobis negocia præbent, uoluntates & consilia suggerentes, formas subindicantes, suscitantes memorias uoluptatum, simulachra passionum frequenter concitantes uigilantibus atq; dormientibus: nonnunquam uerò femina nobis & inguina titillantibus incitãtes, insanos & iniquos amores subijciunt & subacuunt: pręcipuè aũt, si humores calidos humidosque ad id conducentes nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeã subinducentes, perturbant animas arte quadam, & sophistica fraude. Hactenus Marcus, quem magum Irenæus & Epiphanius magicæ imposturę expertissimum uocant. Ille & de quodam genere eius fascini, quo in distributione doni suæ gratiæ usus est, ita refert, quòd solitus sit spectatorum & auditorum suorum oculos perstringere calice uino repleto, quod rubrum & purpureũ subitò apparere fecit, ut putaretur supernarum potestatum sanguis in calicem destillasse, &c. Plures eius illusiones apud Irenæum lib.1.cap.9. & reliquis.

Trithemius adhæc nullam figuram magis quàm hominis, dæmones sibi coaptare docet. Cæterùm quando ad hanc non inuenerint conuenientem aëris materiam, apparentem formam sibi eos inducere ait, prout contrarius uel humor uel uapor effingat, & sic in forma conspiciantur plerunq; leonis, lupi, suis, asini, hipocentauri, hominis cornuti, etiam caprinis pedibus, quales uarijs in locis quandoque apparuêre: sicut de Morpheo filio Somni fabulantur poetæ. Cui enim melius illud Ouidij conueniat?

Excitat artificẽ simulatorẽq; figuræ Morphea.

Docebitur hoc capitibus sequẽtib. per exẽpla cùm uetera tum recẽtia.

EXEMPLA VARIAE FORMAE *laruarum & actionum dæmoniacarum memorabilia.* Cap. XV.

Memorabilia uariæ formę laruarum & actionum dæmoniacarum exempla describit C. Plinius iunior, in hæc uerba, primùm de Curtio Rufo: Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hęserat. Inclinato die spaciabatur in porticũ: offertur ei mulieris figura, humana grandior, pulchriorq;: perterrito, Africam se futurorum prænunciam dixit. iturum enim Romam, honoresq; gesturum, atque etiam cum summo imperio in eandem prouinciam reuersurum, ibiq; moraturum. Facta sunt omnia. Pręterea accedenti Carthaginem, egredientiq; nauem, eadem figura in littore occurrisse narratur. Ipse certè implicitus morbo, futura præteritis, aduersa secũdis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, proiecit. Iam illud nónne & magis terribile, & non minus mirum est, quod exponã ut accepi? Erat Athenis spaciosa & capax domus, sed infamis & pestilens: per silentium noctis sonus ferri, & si attenderes acrius, strepitus uinculorũ lõgius primò, deinde proximè reddebatur. mox apparebat senex idolon, macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo: cruribus cõpedes, manib. catenas gerebat, quatiebatq;, inde inhabitãtibus tristes diræq; noctes per metũ uigilabatur: uigiliam morbus, & crescẽte formidine mors sequebatur. Nã interdiu quoq;, quanquã abscesserat imago, memoria ima-

Lib. 8. epist. ad Suram.

Dæmon mulieris forma Curtio Rufo apparet.

Sabellic. lib. 10. Exempl. cap. 3.

Dæmonis idolo infamis domus Athenis.

imaginis oculis inhærebat, lõgiorisq; causa timoris timor erat. Deserta inde & damnata solitudine domus, totaq; illi mõstro relicta: prescribebatur tamen, seu quis emere, seu quis cõducere ignarus tãti mali uellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulũ, auditoq; precio, quia suspecta uilitas, percunctatus, omnia docetur: ac nihilominus, imò tanto magis, cõducit. Vbi cœpit aduesperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte: poscit pugillares, stylum, lumen, suos omnes in interiora dimittit: ipse ad scribendum, animum, oculos, manum intendit, ne uacua mens audita simulachra & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubique, silentium noctis, deinde concuti ferrum, uincula moueri. Ille non tollere oculos, non remittere stylum: sed obfirmare animum, auribusq; prætendere. tum crebrescere fragor, aduẽtare etiam, ac iam ut in limine, iam ut intra limen audiri: respicit, uidet agnoscitq; narratam sibi effigiem. stabat, innuebatq; digito, similis uocanti. hic contrà, ut paululũ expectaret, manu significat: rursusq; ceris & stylo incumbit. illa scribentis capiti catenis insonabat, respicit rursus idem quod prius innuẽtem: nec moratus, tollit lumen, & sequitur. ibat illa lento gradu, quasi grauis uinculis: postquam deflexit in aream domus, repentè dilapsa deserit comitem: desertus, herbas & folia concerpta signũ loco ponit. Postero die adit magistratus, monet ut illum locum effodi iubeant. Inueniũtur ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus æuo terraq; putrefactũ, nuda & exesa reliquerat uinculis: collecta publicè sepeliũtur, domus postea recõditis manibus caruit.

Athenodori philosophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus.

Item, apud Actium M. Antonij fractis copijs, Cassius Parmensis, qui partes eius secutus fuerat, Athenas cõfugit. Vbi concubia nocte, cùm solicitudinibus & curis mente sopita, in lectulo iaceret, existimauit ad se uenire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, squallidũ barba, & capillitio demisso: interrogatumq; quisnam esset, respondisse, κακοδαίμονα. Perterritus deinde tam tetro uisu, & nomine horrendo, seruo inclamauit: sciscitatusq; est, si quem talis habitus aut intrantem cubiculum aut exeuntem uidissent? quibus affirmantibus, neminẽ illuc accessisse: iterũ quieti & somno se dedit: atq; eadẽ animo eius obuersata est species. Itaq; fugato somno, lumen intrò ferri iussit, puerosq; à se discedere uetuit. Inter hanc noctẽ & supplicium capitis, quo eum Cæsar affecit, paruulum admodum tempus accessit. Facilè huius mortem poterat diabolus prenouisse, ex Cesaris in hãc rem apparatu & uerbis. Describit quoque Valerius, Iulij simulachrum, quo post mortem C. Cassio suo interfectori apparuerit.

Valer. Max. lib. 1. cap. 5. κακοδαίμων apparet Cassio Parmensi.

Li. 1. ca...

Dionysius Syracusanus breui antea quàm interimeretur, cõsedit in sua domo, cogitationib. molestis grauatus: tum illi apparuit imago illa deformis, habitus sathanici, scopis domum uerrens & expurgãs. unde ille usq; adeò extimuit, ut noctu solus in ædibus manere noluerit: sed quosdã amicos rogarit, qui cum ipso pernoctarent.

Dionysiu[m] Syracusanu[m] terruit spectrum.

M. Brutus, quum ex Asia contra Octauianum & Antonium aliquid graue moliretur, contigit ut in suo cubiculo apud lumen cõsideret, ardua meditatus & animo uolutans: interim animaduertit aliquem ad se cubiculũ ingredi. Apertis oculis circumspiciebat, num aliquis ex familia uel ministris aliquid uellet: inopinatò uidet imaginem formidabilem & admirandam corporis tyrannici & agrestis. Hìc Brutus multo animosior liberiorque

Plutarchus uita Cæ... paulo a...

Tag...

de Di... nibus.

que Dionysio, sciscitabatur, Num spiritus esset, uel aliquis deorum, & quid uellet? Cui occulto murmure respondet spiritus: Diabolus sum, & spiritus malus: in Philippis denuò me uidebis. Inquit Brutus ingenuè, ut uir Romanus, & magnanimus: Imò sine metu te iterum uidebo. Quum aũt ex famulis studiose inquireret, num ingredi aut egredi aliquem obseruassent? respondebant, Non. Hinc perterritus Brutus, infelicem instituti sui prælij successum uerebatur: quemadmodũ euenit.

...tra diabo- ...m magna- ...mitas M. ...uti.

Quum bellum inter se Romani Albaniq; gererent, & utraq; in procinctu iam staret acies, extitit repentè quidã monstrosa specie, pelle amictus furua, uociferans: Iubere Ditem patrem, deamq; Proserpinam, fieri sacrum sibi, priusquam committeretur præliũ. Quo perterrefacti uiso Romani, protinus aram sub terra ędificarũt: & statim sacrificio facto, pedum uiginti aggere contexerunt, ut ea ab omnibus præterquam Romanis ignoraretur.

...g. Pol. in ...f. cap. 58. *...strosa spe... apparet ...bolus.*

M. Claudio Marcello & Lucio Valerio Flacco Coss. Romæ multis locis species togarũ uisæ fuerunt, & appropinquantium oculos eludebant. Vnde respondebant aruspices, magistratuum & sacerdotũ interitum fore Caio Lælio, Lucio Domitio Coss. Fesulis ingens multitudo inter sepulchra lugubri ueste, pallida facie interdiu gregatim ambulare uisa fuit, cum nil nisi spectra essent, Caio Pansa & Hircio Coss. Cæsari unam hostiã immolanti, duplicia exta apparuerunt. Tagen extispicinæ & aruspicinæ auctorem Cicero tradit ex Hetruscorum libris, cùm terra araretur, & sulcus altius actus esset, repentè ex sulco apparuisse pueri specie, sed senili prudentia: & eum qui arabat, allocutum fuisse: & cùm eius aspectu obstupefactus bubulcus exclamasset, populum in eum Hetruriæ locum cõcurrisse: puerum multa locutum, sed nil nisi de nefandæ aruspicinæ doctrina: quod omen populus excepit, & literis mãdauit. Si uerũ hoc sit, quis dubitet, ipsum Tagen dęmonem fuisse in forma pueri declamantem? aut ut cum Lucano loquar: *——Conditor artis*
Finxerit ista Tages. ——

...s Obse-... *Tages.* *de Diui- ...nibus.*

Quũ magna esset Romæ existimatio duorum senatorum Symmachi & Boëtij, qui gener Symmachi fuit, eos Ticinum euocauit Theodoricus Gotthorũ rex, & diu captiuos tenuit: quia aliquibus eius decretis fuerãt aduersati, & fortè quia impedierant, ne Arrianis ecclesiæ traderentur: & bona eorum publicauit, & tandem eos interfici iussit. Hanc iniustam crudelitatem hæc secuta est pœna. Non multò post eorum necem, cum cœnanti propositum fuisset in mẽsa grande caput piscis, uisus est sibi cernere caput Symmachi horribili rictu & flammeis oculis minitantibus ipsi. Repentè itaque consternatus & tremens iussit se in lectum collocari, & accito medico Elpidio, narrauit amicis terribilem illam Symmachi speciem conspectam, & in deploratione sceleris sui paulo pòst extinctus est.

In grauissimo prælio Atheniẽsium & Persarum aiunt ante aciem terribiles sonitus esse auditos, & uisa spectra, quæ Athenienses postea dixerũt fuisse speciem Panos, qui terrorẽ tantum Persis incusserit, ut fugerent. Inde Panici terrores postea dicti sunt, subitæ consternationes.

Panici terrores.

Saxones armatos, tradit Saxo, à Sclauis, horrenda forma, tanquam bono & optato omine, supernè in uertice montis uiso dæmone, fuisse interemptos: quia eo monstro ueluti diuinitùs dati ducis aduẽtu firmati, sum-

Lib. 4 Hist.

ptis uictoriæ auspicijs, ex improuiso Saxones eosdem prorsus occiderunt.

Li.1. Genial. dierum, ca. 9.

Alexander ab Alexandro scribit, quendam suum familiarem, non ambiguæ fidei hominem, amici funus curasse: & cum inde Romam reuerteretur, nocte adueniente in hospitiū uiæ proximum diuertisse, & ibi se animo & corpore fatigatum quieti dedisse. Cumq; solus degeret, & adhuc uigilaret, ait repentè amici nuper defuncti imaginē summo pallore & macie, ac eo fermè habitu oris, quali illum cum ægrotaret dimiserat, ad se accessisse: quem quum fuisset intuitus, & præ timore nec animo nec mente satis constaret, quisnám esset interrogauit. Ille aūt cum nihil respōdisset, exutis ut uidebatur uestibus, in eodē cui ipse incumbebat lectulo se collocauit, ac propè accessit quasi eum amplexurus. Alter uerò cùm ferè iam metu exanimis uideretur, ad lectuli spondā secessit, illumq; propius accedentē abegit: qui se repulsam pati uidēs, alterum toruo & minus familiari uultu aspectat: resumptisq; mox uestib. è lectulo surrexit, & cinctus calceatusq; inde abiēs, nunquam postea apparuit. Quo timore familiaris ille perculsus, graui corripitur morbo, ut propemodū interierit. Addebat his, dum in lectulo cū illo luctaretur, se nudū illius pedem usq; adeò gelidū contrectasse, ut nulla glacies huic frigori potuerit cōparari. Ad hæc, Gordianus amicus meus, spectatæ fidei homo, mihi retulit, quum Aretium cum familiari suo proficisceretur, & ab itinere, ut fit, longè aberrassent per difficilia & deuia loca, ubi nihil uiderent culti, sed saltem nemora, saltus niuei & inaccessi obijcerentur oculis, & ipsa terreret solitudo: uergenteque ad occasum sole, labore fessi consedissent: tandem hominis uocem procul audiri uisum est, quam se-

Spectrum mirum.

Tres uisi ... mones.

quuti, in proximo fastigio trium hominum conspiciunt imagines immanes & formidabiles ultra humanum modum, nigris & demissis tunicis, in ueste lugubri funestaque, barba capilloque summisso, horribili facie. qui quum uoce gestuq; ad se ipsos aduocarent, ac iam propè illexissent, ingente interim corporis mole, longè humana maiores apparuerunt: atque alius specie nō absimili nudus, mirificos edidit saltus, gestusq; indecoros. Quo spectaculo consternati fugam hi cepêre: uiamq; arduam & præcipitem emensi, uix rustici demum uile hospitium, ubi diuerterent, inuenêre.

Genial. li... cap. 19.

Idem Alexander eiusdem argumēti historias describit lib. 4. in hæc uerba: Nuper amicus meus summus, ingenio & fide singulari, rem dictu admirabilem sibi euenisse narrauit, eius ueritatem multorum comprobans testimonio: se uidelicet, cum apud sibi familiarem & cōiunctissimum Neapoli diuerteret, & nocte intempesta hominis in uia clamantis, opemq; implorātis uocem audisset, accenso lumine accurrisse, quid rei esset inquisitum. ibique dæmonem & dirum quoddā numen tetra & horribili specie conspexisse, quod iuuenem uociferantem & reluctantem in uia infestis manib. inuadere nitebatur. Ad hunc propè accedētem miser ille accurrit, uestemque & manum quàm potuit tenacissimè apprehendit: multumq; & diu frustra reluctatus, inuocato numinis diuini auxilio, uix tandem à dæmone se uindicat. Quū uerò iuuenem animo turbatum in domū recepisset, ut ab ipso dimitteretur, aut palliū relinqueretur, nunq̄ potuit effici: tantus enim illum inuaserat horror, ut mēte euicta sui nō esset cōpos, quū illi perpetuò ob oculos uersari uideretur illa species. Vbi tandem ad se redijsset, rem omnē quo

De im... parentib... morigera... ab illis ... grato, ... exempl...

pacto

pacto habuerat, exposuit. Fuerat autē sceleratæ uitæ, cōtemptor Dei, & parētib. immorigerus: quos tūc obiurgarat, cōtumeliasq; & intolerāda probra in eos cōgesserat, ut ab illis cōsecratus diris execrationibus abierit. At ne cui hæc uana fictaq; appareant, Thomas monachus, homo minimè malus, cuius fidē probitatēq; in reb. non paucis expertus sum, seriò mihi retulit, quum in monasterio & sacris ædibus, sitis in Lucanis mōtibus, cum pluribus altercatus fuisset, & post multa conuicia rixasq; animo perturbato solus secessisset per nemora, se speciē hominis uultu tetro, aspectu deformi sęuoq;, nigra barba, promissis tunicis, obuiā habuisse. qui rogatus, quid solus ꝑ deuia oberraret loca? respōdit, Se equū, quo uehi solet, amisisse, & sua opinione in proximos excurrisse cāpos. cūq; per sinus inuios equū unà quæsitū pergerēt, ad riuulū, in cuius alueo gurgites latebāt formidabiles, deuenerunt. Quare monachum calceos exuētem in faciliorē trāsitum, magnoperè urgebat alter, ut in ipsius cōscenderet humeros, trāsferēdus ab eo q maior erat corpore. ille acquiescēs, collūq; amplexus alterius uada inquirētis, pedes ipsius nō humana, sed tetra & deformi specie cōtuetur. Qua re animaduersa, terrore perculsus, diuinā implorat opē: atq; euestigiò dęmonē & simulachrū illud dirū, audita inuocatione diuina, murmure querulo & turbine usqueadeò uali do profugisse asseuerat, ut imminentē quercū ingēti colliserit impetu, & infractis ramis radicitùs euerterit: se aūt cōsternatum & uelut exanimē diu iacuisse: & nisi pręuidisset, diabolum in uortices & uoragines fluuioli præaltas ipsum præcipitaturum fuisse, atq; interempturum, persuasum habet.

[…]acho dæ[…] apparet.

Sed præ omnib. quæ audiuerim aut uiderim, res est admiratione digna, quā recenti memoria euenisse Romæ cōperimus. Quum apud Gabios quidam infimæ sortis & obscuris natalibus adolescēs, furiosus, corruptorum morum & facinorosæ uitæ, parentem obiurgasset, conuicijsq; proscidisset, ijs agitatus furijs dæmonem inuocat, cui se deuouerat: Romamq; meditatur, ut grauius aliquod flagitium in patrem moliretur. In itinere dæmonem facie hominis truculenta, sordida barba & capillo, uesteq; obsoleta & squalida obuiam habuit: qui comitatus, tristiciæ & anxietatis causam ex iuuene percūctatur. Hic, sibi quid altercationis fuisse cum patre, & scelus aliquod iam animo constituisse, respondit. Cui dęmon, sibi eandem obuenisse sortem ait, pergēdumq; ut suas simul ulciscātur iniurias. Cumque nocte appetente ad urbem peruenissent, in proximo diuerterunt hospitio, unaq; incubuerunt. Iuuenis uerò somno oppressi iugulo manus injcit pestilens ille comes: quod iam infregisset, nisi alter expergefactus Deo supplicasset. Vnde furiam illam teterrimā tanta ui stridula & impetu cubiculū dicitur exeūdo collisisse, ut tigna & tectū diruerit, tegulasque penitùs perfregerit. Hoc spectaculo perterritum, & ferè mortuum adolescentem uitiositatis & anteactæ uitæ pœnituit: qui alio afflatus spiritu perosus scelera, boni exempli uitam procul à populari tumultu egit. Hæc Alexander.

A dæmonio exagitatus iuuenis parentibus immorigerus, resipiscit.

Mercurius Alexandriæ Abbas nocte præuentus, ethnicum fortè sepulchrum subijt cippo submoto, ut in eo somnum caperet: ubi uocem audire imaginatus est ex ijs ossibus redditā, quibus dormiens incumbebat: Venirem, si possem: sed premor pondere super me cubantis. Tum ille: Exi, inquit, & abi, si potes: ego hic, te uel nolente, pernoctabo.

ALIAE LARVAE DAEmoniacæ. Cap. XVI.

FActam olim Hectoris & Achillis fuisse mentionem in aula Imper. Maximiliani primi narratur: qui ubi à quodam consiliario uehementius laudarentur tanquam uiri robore & fortitudine præstantes, se optare eorum effigies & magnitudinem contueri, ait Imperator. Erat ijsdem fortè diebus in aula magus infamis, se id tutò præstare posse iactans. Quo cognito, ab Imperatore accitur, suæq; artis specimẽ edere iubetur. Se id quidem facturum citra læsionem respondit, si modò tantisper, dum hi uiri apparerent, sileretur. Fide taciturnitatis & præmij accepta, in circulo ingenti cum solio regio collocat Imperatorẽ magus, inde quædam ex libello submurmurat: protinusq; ostium eo modo pulsat Hector, ut uniuersa contremisceret domus: eoq; aperto, ingreditur sua panoplia instructus, longè splendentem in manu hastam gestans ferream, oculisq; flammeis terribilis. Statura superabat quoscunque grandes nostri seculi uiros. Postea simili corporis maiestate apparuit Achilles, uultu toruo Hectorem intuitus, crebroque hastam ferream quasi Hectorem inuasurus, uibrans. Et quum delato Cæsari honore, ter hunc eundo & redeundo præterijssent, mox euanuêre. Hos insequutus est laruatus uates Dauid, corona & magnificẽtia regia insignitus, cytharamq; portans, atque erat huius quàm priorũ duorum plausibilior uultus. Hic quoq; suo incessu ter Maximilianum in regia cathedra sedentem citra ullius honoris delationem præterijt, indeque disparuit. Rogatus ab Imperatore magus, cur honorem denegasset Dauid? respõdit, cuncta regna à Dauidis regno uinci, & Christum æterni Dei filium ex Dauidis stemmate ortum esse.

Tibicen quidam Hammelæ Brunswicorum ad eliciendos glires conductus, sequẽti rependit facinore ingratitudinem, cum illi ex pacto non satisfieret. Anno siquidem millesimo ducentesimo octuagesimo quarto, die uicesimosexto Iunij, hunc tibicinem Omnicolorem nuncupatum ob uestis uarietatem, centum & triginta pueri per plateam inde nomen, ut audies, sortitam, non procul extra ciuitatem usq; ad Caluariæ locum sub Koppen nũcupatum, ad uiam communem Boream uersus sitũ, sequuti periere, nec unquam postea apparuere. Hæc ita in annalibus cõscripta, Hammelæ in archiuis religiosè custodiuntur: leguntur & in libris templi sacris, atque in eiusdem uitris picta conspiciũtur: cuius rei oculatus equidem testis sum. Vetustior præterea Magistratus in historiæ huius confirmationem suis codicillis publicis inscribere solet coniunctim, Anno Christi, &c. & exitus puerorum anno, &c. Obseruatur uerò in hunc usque diem ad perpetuam rei gestæ memoriã, quòd tympani sonitus nunquam in eadem admittatur platea, per quam egresi pueri, si fortè isthinc aliqua educitur sponsa, donec ex illa exierit: nec etiã choreæ in eadem ducuntur. Hinc & nomen consequuta est platea, Burgelosestrass. Mane post septimã horam contigisse hoc fertur, & fuisse in puerorum numero consulis filiam iam plenis nubilem annis, quæ simul euanuit. Puer uerò quidam nonnihil sequutus, necdum uestitus, uolens suas adferre uestes, redijt domum: interea autem euanuere omnes in exigua fouea colliculi, quæ mihi ostensa est. En diabolum tibicinem sanguinarium.

Omnicolor... dæmon tibicen Hammela.

Sunt item qui referunt, episcopum quẽdam die in solitudine uidisse Benedi-

Platin... nitis P...

...dictus ...us pon- ...equo ni ...ost mor ...ectus.

nedictum octauū pontificem 151. post mortem equo nigro insidētem: eúmque interrogasse, quid causæ esset, cur mortuus equo nigro ueheretur? tum Benedictum hominem rogasse, ut pecunias quas occultauerat (locum indicat) pauperibus suo nomine erogaret: quæ antea datæ fuerant eleemosynarum nomine, nihil ei profuisse, quia ex rapinis partas constabat. Facit mandata episcopus: & statim episcopatu se abdicat, monasticā amplexus uitā.

...der. 2 ge ...ij. ...edictus ...us.

Legitur etiam, pontificem Benedictum nonum, anno 1056. à diabolo in sylua iugulatum fuisse, uisumque postea ab heremita horribilem hirsutūq; uelut ursum capite asinino. Rogatus metamorphoseos huius causam, respondit: se talem apparere, qualis uixisset.

...Sulpit. ...Mar- ...i. item ...Cle. ...

In Vitis patrum quoq;, ut D. Martini, Antonij, Eulogij, atq; aliorum, exēpla extant non pauca. Inter alia legitur, monachum quendam ἀναχωρήτην, habuisse patrem non procul degentē: qui filium inuisurus, securim comportabat, qua in reditu ligna domum cōferēda cęderet: quare dæmō in angeli specie huic apparuit monacho, diabolum in patris forma cum securi aduentare, ut eum iugulet, nuncians, affirmansq; se ea causa pręuenire admonitum eremitam, ut is sathanæ conatus pręuerteret, prius illum occidens, quàm ab eo interficeretur. Itaq; ratus patrem accedentem salutantemq; esse diabolū, confestim illum interemit, & uicissim monachum dæmon euestigiò strangulat. Fabula esse uidetur: si tamen uera sit historia, diabolū spiritum non alio cōuinci oportuisse gladio, quàm spirituali, ignorauit monachus. Eadem fide scribitur D. Bernardo occurrisse dæmonem, qui iactabat se uersiculos septem in Psalmis Dauidicis scire, quos qui recitasset quotidie, non posset nō in cœlum peruenire. Instabat Bernardus, ut indicaret quinam essent. Quumq; ille recusaret, Nihil agis, inquit Bernardus, quandoquidem singulis diebus totum euoluam Psalterium, in quo tui quoq; septem uersus insint, necesse est. At dæmon ueritus ne tanti boni dedisset occasionem, maluit suos uersiculos indicare. Atq; hoc tantum bonum, cui simile in Euangelio non legitur, cacodæmoni acceptum ferunt plerique.

Plati... ...itis P...

Eras. lib. 22. epist. penult.

Addam non iniucundum laruatarū animarum spectaculum. Quidam parochus sub diem Parasceues clàm immisit in cœmiterium uiuos cancros, affixis ad latus cereolis ardentibus. Qui cùm reperent inter sepulchra, uisum est noctu terribile spectaculū, nec quisquā ausus est accedere propius. Hinc rumor atrox. Consternatis omnibus, parochus è suggestu docet populum, has esse defunctorū animas, quæ Missis & eleemosynis flagitarent à cruciatu liberari. Fucus ita proditus est, reperti sunt tādem unus & alter cancer inter rudera facem extinctam gestantes, quos parochus non recollegerat. Id genus similia, & alia tum uetera tū recentia terriculamentorum ludibriorumq; diabolicorum testimonia, possem recensere multa: at quum ea infinita multifariaq; sint, & cuiuis obuia, cognitaq;, ijs longiori enarratione immorari, superuacaneum existimo: potissimùm, quoniam multiplicem eius argumenti historiam, commodiori occasione sequētes suppeditabūt libri.

Conformitatum liber.

Non tamen erat prætereūdum, huc obiter apparitionum & figmentorum sathanicorum ingentia posse conuehi plaustra ex libro Conformitatum, ob conformitatem B. Francisci cum uita Domini nostri IESV Christi, sic inscripto à fratre Bartholomæo Pisano, approbatoque à fratre Heinrico ordinis

fratrum Minorum generali ministro, anno 1389. 2. Augusti, ac impresso Mediolani apud templū sancti Satyri anno 1510. finitoq; die 10 April. Hic Alcoranus Franciscanorum alicubi nuncupatur. In eo legitur, dęmonem per mulierem Rauennatem nomine Zantesem, confessum fuisse cuidam Iacobo presbytero Bononiensi, Franciscū occupare Luciferi cathedram: eundem quoq; Iesu Christi esse uexilliferum, atque ea ratione Regi proximum, nec ullum ecclesiasticū ordinem esse Christo uiciniorem cœtu Franciscanorum, & Franciscum gloriosè latus Regis regum claudere: sedere item supra omnes cœli sanctos, excepta Dei matre, S. Ioanne baptista, & Ioanne Euangelista, & Apostolis. Mirum est cognouisse sathanam, Franciscum in eius successisse locum, & illum in cœlis seruari ordinem, quum à lapsu reuocare eò gradum nequiuerit. At id ipsum uisione obseruasse Rudolphum episcopū Erfurtensem, factum eo nomine monachū gregis Franciscani: duos item ciues Venetos hoc uidisse scilicet, uelut & fratrem Pacificū extasi in cœlos raptū, alibi in eodē ueritatis opere narratur. Legēda item antiqua asseuerat, monachū expulisse dęmonem, qui de Francisci sanctitate rogatus, respōdit: nato Francisco, mox metu tanto fuisse perculsum uniuersum illud dæmonū collegiū, tamq; graues turbas motas, ut extremū adesse diem fuerint ueriti. Quū uerò hic se falsos uiderent, inter sese dicebāt, puerū certè natū esse, qui auerno grauiter turbato, horrenda ipsos clade afficeret. Quare Beelzebub princeps euestigiò in omnem terram suos ablegat inuestigatum, ubinam locorū hic puer mūdo apparuisset. Tandem intellexêre, Frāciscum esse hunc, quem nimis coarctaturū Tartara, habuerunt persuasissimum, quocirca ut

Frāciscus Luciferi successor, et Christi uexillifer.

2. Pet. 2.

Visionis authormanifestus.

Rudolphus episc. Erfurtensis.

è medio tolleretur, infanti insidiabantur: sed frustra. Angelus enim Domini in peregrini forma uenit ad Francisci matrem, domusq; famulam, præmonitum ut ob diaboli insidias singularis haberetur pueri ratio. Quare dęmones indignāter dixêre: Esto, si Frāciscus tolli nequit, eius tamen ordinē persequemur, uexabimus & affligemus. Alibi adhæc in dicto uolumine scribitur, sathanam ex obsessa fœmina fassum esse, cum Christus Deum patrem festinare uideret ob populi peccata ad extremam mūdi punitionem finemq;, eum rogasse patrem, ut Franciscum sibi adiungeret, in portāda cruce manus auxiliatrices subministraturum. Inde in Francisco apparuêre quinq; uulnerum stigmata, à Christo illi, ut suo coadiutori & in omnibus ipsi simili, impressa. Sed ne ultra clepsydram in hac narratione morer, manū de tabula.

MONACHOS MENTITI DAEmones à Georgio Sabino carmine depicti, Eleg. 3. similes item à Melanchthone eiusdē socero detecti. Cap. XVII.

VRbs antiqua iacet celebri contermina Rheno,
Vangionum longè non ea distat humo:
Nescio qui Nemetes hanc incoluisse feruntur,
Sunt ubi Francorū busta quaterna Ducum.
Cæsareis sedes fuit illa cohortibus olim,
Nomen ob id Graium Spira uocata tenet.
Hic humili modicis à stirpe cohortibus olim
Exiguæ quidam nauita puppis erat:
Qui calamo pisces linoq; madente solebat
Fallere, iam radios sole tegente suos.
Is dum fortè leues hamos ac retia tractat,
Non procul à ripa lubrice Rhene tua:
Ecce per obscuræ tenebrosa crepuscula noctis
Obtulit ignoti se noua forma uiri.
Atro tectus erat monachum simulante cucullo,
Vtq; solent raso uertice tonsus erat:
Nauta propinquanti, consueto more salutans,
Ecquid agis seræ tempore noctis? ait.

Ille sub

Ille ſub hæc: Adſum longinquis miſſus ab oris
Nuncius, ipſe tua me rogo lintre uehas:
Vt citò transmiſſo contingam flumine ripam,
Dixerat. aſſumptum nauita lintre tulit.
Iamq; ferè medios curſus nox atra tenebat,
Flexaq; lenta pigri plauſtra Bootis erant:
Cum procul in uiridi uenientes margine ripæ,
Quinq; cuculligeros rurſus adeſſe uidet.
Exoptatq; illis piſcator, ut antè, ſalutem,
Quoq; uelint media pergere nocte rogat.
E`quibus unus ait: Nos magna pericula cogũt,
Obſcura tutas carpere nocte uias.
Omnibus inuiſi ſumus, intentatq; nefandam
Sacrificis nobis turba profana necem.
At te ſi quis amor tangit, ſi cura piorum,
Tranſuehe nauigio corpora noſtra tuo:
Vt tumidas lati ſuperemus fluminis undas,
Ne`ue moraturis impediamur aquis:
Sic optata tuis fortuna laboribus adſit,
In tua ſic multus retia piſcis eat.
Annuit, & remo propellens nauita cymbam,
Mox iubet adducta ſcandere puppe ratem.
Sed mihi quis, dixit, ſoluet mercede laborem?
Alter ad hæc: Nullas ſcis quòd habemus opes:
Raraq; percipimus diſcordi munera uulgo:
Non tamen ingratos nos habiturus eris:
Si nos in ſolido rurſus fortuna locabit,
Præmia pro tali digna labore feres.
Soluerat extremo piſcator margine nauem,
Iamq; ferè medias illa ſecabat aquas:
Sidereas remouent ſubeuntia nubila ſtellas,
Præcipiti fertur puppis & icta noto:
Incipiunt nigris horreſcere fluctibus undæ,
Sæuaq; tempeſtas imbribus orta furit.
Ipſe repentino faſſus pallore timorem
Nauta, Quid hæc, inqt, uult noua cauſa mali?
Nulla tamen pluuiæ uenturæ ſigna notabam,
Sol ubi flagrantes æquore merſit equos:
Nulla lacus uſquam circumuolitabat hirundo,
Vlla nec eſt oculis ardea uiſa meis:
Tum nec Luna nigro ſurgebat pallida uultu,
Clarus & occiduo lumine phœbus erat.
Talia iactanti, diſturbant uerba procellæ,
Impediuntq; graues ora loquentis aquæ:
Penè procelloſi ſubuerſaq; turbinis ictu
Nauis, & inſanis fluctibus hauſta fuit:
Ardua ſublatas tendens ad ſidera palmas,
A`ſuperis orans nauita poſcit opem.
Quid facis? è monachis ait unus, et improbè dixit,
Deſine uoce tua ſollicitare Deum.
Mox graui tollens immanem pondere contum,
Nauta parum felix quo prius uſus erat:
Illius hoc humeros pulſataq; terga fatigat,
Cæſus ad extremam dum fuit uſq; necem.
Proditus eſt tandem peruerſi dæmonis aſtus,
Detectusq; fuit fraude patente dolus:
Vana receſſerunt in inanes corpora uentos,
Manſit & ingratus naue relictus odor.
Mox quoq; purgato fugerunt nubila cœlo,
Et rediit pulſis aura ſerena notis.
Territus hoc monſtro gelidũ ſine ſanguine corpus
Tollit, & ad ripam nauita puppe redit.
Iſthic in uiridi procumbit languidus herba,
Donec ab Eois ſol fuit ortus aquis.
Manè ſub Oceanum pulſis Hyperione ſtellis
Ducitur à puero prætereunte domum:
Omnia commemorans præſentibus æger amicis,
Clauſit adhuc illo fata ſuprema die.
Poſtera quum croceis fulgens aurora quadrigis
Protulerat roſeas ore nitente genas,
Accidit & ſimilis diuerſo tempore caſus,
Acta ſed euentu res meliore fuit.
Summa procul radiis feriente cacumina phœbo,
Carpebat ſolus manè uiator iter.
Qui Nemetum poſtquam digreſſus finibus eſſet,
Primus ubi poſitus diſtat ab urbe lapis:
Aduentare nigro tectum uelamine currum
Conſpicit, hic monachis currus onuſtus erat:
Ordine quem iuncti ſeptem traxêre iugales,
Quarta ſed ablato defuit axe rota:
Qui manu flexas auriga tenebat habenas,
Terribili naſo conſpiciendus erat.
Attonitus curru ſtat prætereunte uiator,
Nec monachos illos, ſpectra ſed eſſe uidet.
Euolat extemplò ſublatus ad æthera currus,
Miſtaq; cum fumo flamma ſequuta fuit.
Triſtis & infauſtum belli mortalibus omen
Horrida per nubes arma dedêre ſonum.
Ille ſtatim rediens, quæ uiderat indicat urbi:
Eſt ea res certa cognita uera fide.
Hæc igitur uobis, alius quos ſuſtinet orbis,
Carminibus duxi ſignificanda meis.

Expositurus eram, si res interprete egeret,
Spectra quid infesti dæmonis ista uelint:
Effera Germanos agitat discordia reges,
Proq; cuculligeris impia bella parant.
Hæc ea tempestas, hic impar ordo rotarum,
Hæc & cum fumo lucida flamma fuit.
Sed Deus est nobis orandus ut arma quiescant,
Ille precaturis mitia fata dabit.

Narrauit itẽ aliàs doctissimus Melanchthon, se habuisse amitam: quæ ubi mortuo marito asideret foco tristior, en domum ingrediuntur duo: quorum hic in mariti specie, se maritum esse mulieris defunctum dicebat: alter longus Franciscani monachi formam induerat. Hic maritus ad focum accedens, mœstam salutat uxorem, eamq; sine metu esse iubet, asseritq; se uenisse, ut quędam ei mandaret: hinc longum monachum tantisper in hypocaustum secedere uult: inde sermonẽ exorsus, sacrificulos tandem conduci, qui missas recitent, maximoperè orat, obsecrat & obtestatur impensè: atque discessurus sibi dexteram porrigi cupit: perterrefactæ autem, exhorrescẽtique, quum se nihil damni facturum promitteret, dexteram illa dat: quæ etiamsi non læderetur, tamen usqueadeò uri uidebatur, ut semper manserit nigra. Postea euocat Franciscanum, & simul egressi, incunctanter euanescunt.

Eiusdem præterea relatu auditum est, Lutheri ædes accessisse monachũ, fores uehemẽter pulsitãtem: cui quũ famulus aperiret, ac sciscitaretur quid uellet: num domi esset Lutherus, quęrit monachus. Re cognita, Lutherus eum ingredi iubet, quòd nullum multo tempore uidisset monachum. Ingressus hic, habere se quosdam errores Papisticos ait, quorum nomine libenter cum ipso conferret: proposuitq; syllogismos, quibus haud difficulter à Luthero solutis, alios protulit explicatu minus faciles. Vnde offensus nonnihil Lutherus, in hæc prorupit uerba: Multum mihi facessis negocij: aliud etenim quod iam agerem, erat. simulq; surgens, loci à monacho propositi explicationem ostẽdit: atq; in eiusmodi collatione, manus monachi non esse auium unguibus dissimiles animaduertens, inquit: Túne is es? ausculta, sententia hæc aduersus te pronunciata est. & mox locum in Genesi commonstrat, Semen mulieris conteret caput serpentis: inde subiũgit, Nec cunctos tu degluties. Hoc dicto uictus dæmon, indignabundus secumq; murmurans abijt eliso crepitu nõ exiguo, cuius suffimen tetri odoris dies aliquot redolebat hypocaustum.

RES NATVRALES ET ARTI*ficiales quandoq; iudicari dæmoniacas.*

Cap. XVIII.

PLeraq; oculis nostris subinde obuersantur, quæ pręter naturæ legem dæmonum ludibria & actiones censentur, licet ea certis de causis & rationibus haud obscuris ipsa rerum parens natura produxerit: huiusmodi est ignis ille fatuus, quem cãdelam ardentem etiam uocant, qui exhalatio est ad infimam aëris regionem eleuata, & ibi per antiperistasin incẽsa. dum enim ascendit, à frigore regionis mediæ repellitur, & quasi saliens apparet, loca decliuiora petens: unde etiam ad aquas noctu ducere sequentẽ uidetur: imò quandoq; non sine horrore uel ambulãtes uel equitantes siue nauigantes aut pręcedere aut insequi apparet, diutius in aëre perdurãs: tale meteoron Plinius Castorẽ & Pollucem nominat.

Eiusmodi etiam existit ignis lambens animantium crines & pilos, hominum item uestes: tali nimirum exhalatione per aërem dispersa, collisa ac inflammata dictis partibus adhærente.

Res natu[ra]les in m[un]do.

Ignis fa[tuus]

Ignis lam[bens].

rente. Atq; eiuſmodi ignes non urentes & innoxij frequentius uiſuntur in locis humidis, uiſcoſis, putridis, paluſtribus & fumoſis, ut in coquinis, conuallibus, cœmiterijs, ſub patibulis, & ubicunque multa computruêre cadauera, unde exurgũt fumi pingues, craſſi & uiſcoſi, ſed minus calidi, quàm ut in ſupremam aëris regionem ferâtur: qui ita continuè exeuntes incenduntur per colliſioné, ut dixi, ſicut ex duobus colliſis ſilicibus elicitur ignis.

Lunaria. Stellam adhæc terræ nonnulli herbam nuncupant, quæ uulgò Lunaria dicitur, & folliculo rotundo ſemina includit: is noctu apertus, uſqueadeò lunæ radios admittit, ut lucens uideatur ſtella. Loci incolæ id uidentes, tanquam ſpectrum maleficum fugiũt. Hac ueneficia quidam parant, hac dę-mones irritant, hac ſuum Mercurium fixum ſtabilemque reddunt Chymici. Lunariam Græcam nominat doctiſsimus Geſnerus.

Soſigenes Alexádri præceptor, tertio uolumine de Viſu, rationem afferre conatus eſt, quamobré aliqua collucere in tenebris uideâtur: Flammulenta, inquit, hæc quadantenus naturam ætheris & quinti elementi participant. ea cognatione fieri, ut admotum ſibi aërem, aut perſpicuum aliud corpus illuminent. Quòd auté id maximè noctibus faciant, rationem eſſe, quia tum maius lumen abſit: alioqui euenire interdiu, ut exiguum eorũ lumen quaſi exoleſcat & offundatur in magno. Noctu ergo cum refulgent, aerem proximum & circumfuſum leuiter ſubluſtrant, non ita ut alia item poſſent uideri, ſed ut ſola ſe uendicét à tenebris. Atq; hoc facit exilitas portionis eius, è qua proficiſcitur manatque lumen. nam & ipſe quoque ignis, quamuis ſplendorem ſuum latius & diffuſius mittat, adeò ut aſſerat etiam alia: tamen ſi remotior ſit, caligant oculi in cætera, ipſe ad conſpectum ſui uix ſufficit.

Sic multa ſępe pro miraculis habẽtur, & præter naturam rerum accidere putâtur in hominibus, quæ tamen & naturalia ſunt, & ſæpe fiunt: ut quòd Seruio Flacco, Q. Calphurnio Coſs. Romæ infans genitus fuerit poſteriore naturæ parte ſolidus: & alius Sergio Galba, M. Scauro Coſs. Nurſię, qui uoce tamen miſſa, expirauit: & Feſulis C. Perpenna, M. Perpenna Coſs. ex ancilla. Nos enim in medicis noſtris obſeruationibus raris neque nouum hoc eſſe docuimus, ut puer naſcatur ſine foramine naturæ, quod excrementum aut humorem aut aliud tranſmittat, neque ratione naturali, neque remedio carere: ut nec illud quòd fœmina mutetur in marem, quod infrà 4. lib. cap. 24. pluribus explicabo: licet dæmoniacum eſſe fortè putent plerique. Huc quoque facit Cap. 16. lib. 4. *Res naturales μικροκοσμῶ.*

Quamplurima inſuper imperitioribus uiſa miracula, manuum expedita agilitate & induſtria quotidie ab hiſtrionibus & ioculatoribus fieri uidemus, miramurq;. Narrat Pōponatius, ſe Mantuæ & Patauij quendam eius generis hominem Reatium nuncupatum uidiſſe, qui incredibilia operabatur, eaq; dęmonum arte perfici, uulgò credebantur: quare ab hæreticæ prauitatis inquiſitoribus ſubditus quęſtionibus, bona fide occultò oſtédit fraudulentas eſſe ſuas actiones, meraſque manuum agilitates, & multis ſecreta intelligentia colludentib. peragi. Proinde dimiſſus, interimitur tandem à quodam, quem deceperat. *Li. de Incãt.* *Miracula manuũ dexteritate à circulatorib. edi uidentur.*

Turca quidam paſsim per Italiæ urbes oberrans, inter cætera miranda, quæ uidenda populo exhiberat, manuum dexteritate peracta opera, piſtillum ferreum pręgrandem pugni il- *Turca circulator.*

lisione, item sola manuum contorsione infringere uidebatur.

Quidam circulatoriæ artis non imperitus, mihi aliàs fassus est, in eiusmodi miraculorum exhibitione fucũ ab his ioculatoribus foueri, quòd prius idonea ad eiusmodi spectaculum appararint organa: quæ manuum celeritate, dum spectatorũ oculos sermonario in se defixos seuocãt deludũtq;, multipliciter uariant. Insignem huius factionis hominum imposturã ioculatrem recẽset Iulius Scaliger, uti & Matthiolus. In uinũ radicis cuiusdã puluerem, cuius gustatu fauces cõuelluntur, immiscent: & cui fucum facere uolũt, iubent ut in hoc uino intinctum digitum, quasi prægustãdi causa sugat: tum ilicò digitum in uino madidum in os inditũ, sibi mordicùs nõ sine dolore & clamore premit inuitus. Interea perinde atq; blanditijs mœrentẽ cõsolatur circulator, temporũ carpiq; arterias alio quopiã oblinit medicamẽto: deinde nummũ in terrã proiectũ ut tollat, hortatur. Ibi ille pronus, primùm sese nequit attollere, mox unguinis ui amens factus, cõcidit: statimq; eius more qui metuit ne mergatur in aqua, natat, ac uociferatur simul se fluctib. obrui. Ergo à circulatore erigitur: deinde quasi se uindicaturus, primùm maleficiũ obliquo & toruo uultu exprobrare, mox hominẽ aggredi uidetur: postremò fugiẽtem circulatorem persequi, donec absterso tãdem illiti medicamẽti ueneno, ad sese redeat. Mẽti aũt restitutus, quasi qui euaserit è mari naufragus, capillũ uestimentaq; ueluti uela torquere exprimereq;, brachia tergere, & nares emungere conspicitur. Hæc non sunt fabulæ. Non enim multorum desunt testimonia, qui uiderunt, quiq; imposturam suspicantes, suis & amicorum famulis (quod Pragæ contigit) hæc fieri iusserunt.

Insignis impostura circulatorum.

Funambulorum præterea siue schœnobaton gressus æquilibres uel æquati ad libram, aut ponderibus utrinq; librati, naturæ miracula augere solent. Fuit talis superiorib. annis per omnẽ Italiã satis notus, Venetianello cognominatus, eo quòd & Venetus natus, & paruæ staturæ esset, nõ solùm in eo negocio tantæ dexteritatis & peritiæ, ut modò sacco insutus, liberis tamen manibus, quibus æquilibrium dirigebat, modò unicuiq; pedi pelue rotundissima supposita, modò pilis magnitudinis oui durissimis ac rotũdissimis plãtæ pedum subligatis, funi à palatij Bononiẽsis turri per mediũ forum ad cacumẽ domus alligato liberrimè ingrederetur: sed eius etiã roboris ac firmitatis, ut posset ossa crassissima cruráue boũ in genu illisa cõfringere: tres clauos ferreos crassos, ut digitus auricularis, manib. sudario inuolutis cõtorquere simul uelut igne maceratos: trabem longũ uiginti pedes & amplius, crassũ uerò pedẽ unũ, humeris impositũ aliquãdiu erectũ sine manuum ope gestare, ex unaq; scapula in alterã traijcere. Vidit & retulit hæc mihi filius meus Theodorus iurecõsultus, omniũ prædictorum oculatus cum alijs compluribus testis.

IN ANIMALIBVS QVAEDAM *artificialia quandoq; uideri dæmoniaca.* Cap. XIX.

QVid? in ipsis animalibus brutis quæ nõ miracula tum arte tum exercitatione sagacitas humana excitat ac edit reuera? In suburbio Memphis apud Ægyptios Beb Elloch nominato, cùm eiusmodi multa quotidie uulgò repræsententur, tum plerunq; histrionũ quispiam, ubi nõnihil præsultauerit, ad asinum cõuersus alta uoce Sultanum magni operis ædificium meditari ait, proinde opus ei fore omnibus Alcairi (sic enim nũc Memphis nocatur)

catur) asinis ad calcem, lapides, & alia id genus deferéda. Tum asinus repétè in solum prolapsus, pedes in aërem attollit, uentré turgefacit, atq; oculos nõ secus claudit, quàm si exanimis esset. Interim astãtib. histrio asini casum cõqueritur, obnixè rogãs ut ad alium emendũ sibi subsidiũ impertiant. Coacta uiritim qua potest pecunia: Ne existimetis, inquit, asinũ mortuũ. Helluo enim paupertatis domini sui conscius, hoc de industria cõfingit, ut munusculis illi collatis, pabulũ sibi emere queat. Deinde ad asinum cõuersus, ut euestigiò resurgat, monet. At ille dũ se nõ dimouet loco, frequenti fustuario cæditur. Quo nec excitato, fabulã repetit histrio, & iterũ ad plebem inquit: Scitote Sultanum edictũ tulisse, ut cras populus omnis spectandi triũphi causa ciuitaté exeat, ac omnes fœminę uenustę & nobiles pulcherrimis asinis inequitent, ijsq; uicissim auenã & pręstãtem aquã Nili prębeant. Vix hęc uerba absoluit histrio, quin asinus in pedes erectus, prosiliat fremens, ac ut lętabundus exiliens. Tum fabulam prosequens histrio: Vici, inquit, nostri Præfectus à me commodatò petijt elegantem hunc meum asinum pro deformi & uetula sua uxore. Ad hęc uerba asinus ueluti dolés, auriculas complicat, & altero pede claudicans luxatum se fingit. Tum histrio: Tibi itaq; arrident iuuẽculæ? Asinus caput inclinans, annuere uidetur. Age igitur, hic plurimæ sunt iuuenculæ, indica quæ tibi præ cęteris placeat. Asinus spectatorũ coronam cõspiciens, fœminã honestioré seligit, ad eã procedit, & capite cõtingit. Spectatores multo risu & clamore: Heus, inquiũt, asini mulier.

Sunt & qui camelos ad certos modos saltare docent. Camelum iuuenculum per semihorã in loco instar hypocausti pręparato, cuius pauimétum igne calefactum sit, constituunt: tum pulsante quodam foris tympano, camelus non ad sonum, sed ob igné subiectum, quo pedib. offenditur, modò crus unũ, modò alterum, ueluti saltatores, erigit: cui exercitio per annũ uel méses decé assuetus, in publicum deductus, audito tympano, téporis quo caloré sub pedib. sentijt reminiscés, cõfestim saltat: ac supra idé pauimétum cõsistere se existimãs, pedibus alternatim reductis saltare uidetur: atq; ex usu naturã formãs, id ꝑpetuò obseruat.

Colũba Mahometi.

Mahometus ex disciplina pręceptoris sui Sergij monachi colũbam assuefecerat, ut in aure sua pasceretur, quã Spiritũ sanctũ impostor simulabat, & eã sibi secreta Dei cõsilia nũciare iactabat, quoties ób pabulũ ad aures aduolaret. Hoc impia plebs nõ animaduertebat, delusa scilicet à dæmone, cuius intererat his fundamentis exędificari sectã infandã. Colũbã auté illã, quæ S. Athanasij per urbé euntis aures pręteruolabat, statim hęretici & Arriani schismatici sic accipiebãt, ac si magus esset sanctissimus Athanasius, instinctu ꝑfectò eiusdé artificis, quò suspectã eius doctrinã redderet. Cęterũ ut genté suam uentri somnoq; deditã homo subdolus Mahometus porrò magis falleret, taurũ quendam nutriuit, qui pabulum ex solius Mahometi manibus capere consueuit. *Taurus Mahometicus.* Huic intra cornua librum impijssimum à se conscriptum, Alcorani titulo, colligauit, & astante simplici plebe altiori uoce in abdito quodã loco latenté euocauit. Cumq; multa de legib. declamasset, erumpés subitò taurus, multis ab eo prostratis uolumen per mediam plebem in manus Mahometi deponit, ueluti cœlitùs missum munus. Quod nebulo reuerenter accipiens, quędam ex ijs populo mox explanauit. Hoc commento se regem, Sergium prophetam fecit.

Columba enim literis aureis ſchedã ſic inſcriptam attulit in collo ſuo: Quicunq; tauro iugum imponet, rex eſto. Sergio iugum adferente, Mahometus id tauro facilè impoſuit: & ut rex à plebe diuino munere datus ſalutatur, ita Alcoranus ſacrũ uolumen eſſe creditur. Adeò hæc omnia diuina putabantur.

DE DIABOLI MACHINATIONIBUS *& earum fine paucæ patrum ſententiæ, & quarundam index: ac quare dæmones hominibus aduerſarios conſtituerit Deus.* Cap. XX.

Li. 1. Recog. Cur hominũ corporibus ſe immergere cupiant dæmones.

Quomodo in corpora ingrediendi locus detur dæmonibus.

Auguſt. ſuper homil. 3.

VT porrò latius dęmonum innoteſcant ſtudia, citiusq́ue finiam, adhuc paucas huc ſpectãtes, nec ad noſtrã inſtitutionem inidoneas Patrum ſententias obiter annectere placuit. Amare, docet D. Clemens, immũdos ſpiritus inhærere corporibus hominum, ut ipſorum miniſterio cupiditates ſuas expleant: & ad ea quæ ipſi deſiderant, inclinantes animæ motus, ſuis eos parêre libidinibus cogant, ut efficiãtur ex integro uaſa dæmonum. Et lib. 4. Dęmones habere deſiderium immergendi ſe corporib. hominum, hæc cauſa eſt: Spiritus ſunt, habentes propoſitum conuerſum ad maliciam: per cibos ergo & potus immoderatos ac libidinem, perurgent homines ad peccatũ, eos tamen qui peccandi propoſitum gerunt: qui dum uidẽtur naturæ neceſſaria uelle complere, non tenentes modum per luxum, ingrediendi in ſemetipſos dęmonib. faciũt locum. donec autem naturæ menſura ſeruatur, & modus legitimus cuſtoditur, Dei clementia ingrediendi in homines non eis tribuit facultatem. Vbi uerò aut mens ad impietatem declinauerit, aut corpus immoderatis cibis & potibus adimplebitur, tanquam uolũtate & propoſito eorum qui ſe ita negligunt inuitati, quaſi aduerſum eos qui à Deo poſitam legem ſoluerint, accipiunt poteſtatem. Et pòſt: Dæmones quantum uiderint fidem in homine creſcere, tantum ab eo refugiunt. Si tamen in aliqua infidelitatis parte reſederint, cùm tempus inuenient, cogitationes ſubijciunt cordib. hominum: & illi neſcientes unde hęc ueniãt, ſuggeſtionibus dæmonum quaſi animæ ſuæ ſenſibus credunt. Suggerunt ergo alijs, occaſione corporeæ neceſsitatis delicias ſequi: aliorum iracũdiam excuſant per abundantiam fellis, aliorũ inſaniam nigri fellis uehementia colorant, ſed & ſtulticiam quorundam ob phlegmatis multitudinem extenuãt. Quod etſi ita eſſet, tamen hæc ſingula moleſta eſſe corpori non poſſent, niſi ex ciborum potuumq́ue redundantia: qui cùm iuſto amplius ſumuntur, abundantia eorum, quam decoquere naturalis non ſufficit calor, crudeſcit in uenenum quoddam: idq́; in uiſceribus uenisq́; omnibus ſentinæ in modum redundans, motus corporis inſanos reddit, & turpes. Cyprianus in ſerm. 2. de Zelo & liuore: Circuit ille nos ſingulos, & tanquam hoſtis clauſos obſidens muros explorat & tentat, an ſit aliqua pars membrorum minus ſtabilis & minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, & faciles uoluptates, ut uiſu deſtruat caſtitatem. Aures per canoram muſicam tentat, ut ſonus dulciori auditu ſoluat & molliat Chriſtiani uigorem. Linguã ad cõuicium prouocat, manus iniurijs laceſſentibus ad petulantiam cędis inſtigat. Vt fraudatorem faciat, lucra opponit iniuſta: ut animam pecunia capiat, ingerit pernicioſa compendia: honores terrenos promittit, ut cœleſtes adimat: oſtendit falſa, ut uera ſubripiat. Et quum latenter non poteſt fallere, exertè & apertè minatur, terrorem turbidæ perſecu-

secutionis intentans, ad debellandos Dei seruos inquietus semper, & semper infestus, in pace subdolus, in persecutione uiolẽtus. Idem epist. 8. l. 1. Vitate linguam diaboli uenenatam, qui ab initio mundi fallax semper & mendax, mencitur ut fallat, blãditur ut noceat: bona promittit, ut malũ tribuat: uitam pollicetur, ut perimat. Lucent nunc quoq; uerba eius, & uenena manifesta sunt: pacem pollicetur, ne perueniri posit ad pacem: salutem promittit, ne, cui promittit, ueniat ad salutem: Ecclesiam spondet, quum id agat, ut qui illi credit, in totũ ab Ecclesia pereat. In tract. de Idolorum uanitate, ubi de Romanorum dijs & de dęmone Socratis quoq; agitur, hęc legũtur: Spiritus insinceri & uagi, qui posteaquã terrenis uitijs immersi sunt, & à uigore cœlesti terreno cõtagio recesserunt, non desinunt perditi perdere, & deprauati errorem prauitatis infundere. Docet Augustinus, illos spiritus qui decipere uolunt, talia procurare cuique, qualibus irretitum eum per suspiciones & consensiones eius uideant. Rectè itaque Lactantius: Illicita, inquit, desideria immittit dæmon, ut aliena contaminent, quibus habere propria sine delicto licet. Obijcit quippe oculis irritabiles formas, suggeritq́; fomenta, & uitijs pabulum subministrat: tum intimis uisceribus stimulos omnes cõturbat ac commouet, & naturalem illum incitat atq; inflammat ardorem, donec irretitũ hominem implicatumq́; decipiat. Eadẽ sensit & prodidit Athenagoras philosophus Christianus: ὅταν ὁ δαίμων αὐδεὶ προσαίνῃ κακά, τὸν νοῦν ἔβλαψε πρῶτον: Si quãdo dęmon cuipiam comparet mala, mentem labefactat prius. Tatianus scriptum reliquit ad Gentes in Apologetico: δαίμονες εἰς πολλὴν κακίαν ἐξοκείλαντες, τὰς μεμυημένων παρ' ὑμῖν ψυχὰς διὰ ἀγνοιῶν καὶ φαντασιῶν ἐξηπατήκασι. Dæmones, ait, in multum scelus prolapsi, animas apud nos initiatorum per inscitias & apparentias deceperũt. Proinde uoluit Deus (authore Lactantio) qui homines ad hãc militiam genuit, expeditos in acie stare: & intentis acriter animis, ad inuisibilis hostis insidias uel apertos impetus uigilare: qui nos, sicut periti & exercitati duces solent, uarijs captat artibus, pro cuiusq; natura & moribus sęuiens. Alijs enim cupiditatem insatiabilem immittit, ut opibus suis tanquam compedibus illigatos à uia ueritatis excutiat. Alios inflammat iræ stimulis, ut ad nocendum potius intẽtos à Dei contemplatione detorqueat. Alios immoderatis libidinibus immergit, ut uoluptati & corpori seruientes, ad uirtutem respicere nõ possint. Alijs uerò inspirat inuidiam, ut suis ipsi tormentis occupati, nihil aliud cogitẽt, nisi eorum quos oderint felicitatem. Alios inflammat ambitionibus. Ii sunt, qui ad gerẽdos magistratus omnem uitæ suę operam curamq́; conuertunt, ut fastos signẽt, & annis nomen imponant. Quorundam cupiditas tendit altius, nõ ut prouincias temporali gladio regant, sed ut infinita & perpetua potestate dominos se dici uelint uniuersi generis humani. Quos autem pios uidet, inanibus implicat religionibus, ut impios faciat. Iis uerò qui sapientiam quærunt, Philosophiam in oculos impingit, ut specie lucis excæcet, ne quis comprehendat aut teneat ueritatem. Sic hominibus obstruxit aditus omnes, & obsepsit omnes uias publicis latas erroribus: quos ut discutere possemus, ipsumq́; authorem malorũ uincere, illuminauit nos Deus, & armauit uera cœlestiq; uirtute. Et in procemio de Opificio Dei: Ille colluctator & aduersarius noster, scis quàm sit astutus,

[Left margin:] ...de doct. ...st. ca. 24.

[Right margin:] Li. 6 de Vero cultu, cap. 4.

stutus,& idem sępe uiolētus. Is hęc omnia quę illicere possunt, pro laqueis habet: & quidem tam subtilibus, ut oculos mentis effugiāt, ne posśint hominis prouisione uitari. Eius cibus est ebrietas, inquit Hieronymus, luxuria, fornicatio, & uniuersa uitia. Hæc blāda sunt, & lasciua, & sensus uoluptate demulcēt, statimq; ut apparuerint, ad usum sui prouocant. Et apud Synesium: Mortalium calamitates epulæ sunt malorum dæmonum.

In epist. ad Damasum. Cibus diaboli.

Lib.1.de prouidentia.

Eleganter iterum Lactātius: Hi spiritus, inquit, cōtaminati ac perditi per omnem terram uagantur, & solatium perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Itaq; omnia insidijs, fraudibus, terroribus complent. Adhęrent enim singulis hominibus, & omnes ostiatim domos occupant, ac sibi Geniorum nomen assumūt. Sic enim Latino sermone dęmonas interpretantur. Hos in suis penetralibus consecrant, hos quasi terrestres deos uenerantur, & quasi depulsores malorū, quæ ipsi faciunt & irrogant. Qui quoniam spiritus sunt tenues & incomprehensibiles, insinuāt se corporibus hominum, & occultè in uisceribus operti ualetudinem uitiant, morbos citant, somnijs animos terrent, mentes furoribus quatiunt, ut homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere. Idem lib.2. cap.17. & lib.3.cap.29.

Lib 2.cap.15. de Orig. err.

Genij.

Dæmones.

Diaboli opera sic explicat Alcimus in lib.de Peccato originali:

Sed quòd uiuaces portendit in abdita sensus,
Quodq; futura uidet, rerumq; arcana resignat,
Angelici feruens superest natura uigoris.
Horrendum dictu, signumq; notabile monstrum.
Nam quicquid toto dirum committitur orbe,
Iste docet, scelerumq; manus ac tela gubernat.

Cæterùm ne prolixiori sententiarum catalogo in explicandis dæmonum conatibus mirè uarijs monstrosisq;, delicatulo lectori nauseam concitem, nec defuisse uidear quibus confirmatior uentriculus multiplicia eiusmodi condimenta appetit & amplectitur, loca solummodo præcipua, ubi cumprimis eorum essentia, affectus, potentia, studiorum peruersitas, fraudulentæ artes & inexplicabiles furiæ apud scriptores antiquos deteguntur, commonstrabo, ut eorum quæsita lectione satiari queant, quibus fuerit lubitum. Erunt autem alia quàm huius libri cap.2.recensentur.

Epiphanius lib.2. tomo 2. & libro 3. tomo 1.

Faustinus libro 1.de Fide contra Arrianos.

Dionysius de Diuin.nomin.cap.4.

Athanasius de Beatitudin. filij hominis.

Ambros. libro 10. Epistolarum, epist.80. & 84.

Augustinus de Ciuit. Dei lib.5. cap. 9: libro 8. capite 22: libro 9.cap.18.20: libro 10.capite 21. Quæstionum ueteris & noui Testamenti quæst.11.27.98. In Ioann. tract.49. In Apocalyps. homil.10. Item libro 11.Genes. capite 16. De consens.Euangelist. libro 3. capite 3. De spiritu & anima capite 17.26.28. libro 2.de symbolo ad Catechum.capite 1.

Chromatius in cap.5.Matth.

Theophilactus in Matth. cap.12. in Marc.capite 1. in Ioann.cap.10. in Luc. capite 10.13.14. in epist.ad Coloss.capite 2.Idem ad Philpp.capite 2.ad Thessal.cap.3. item super Abacuc capite 1.2. in Nahum capite 2.

Basilius epistol.141. & in serm.in aliquot scripturæ locos, & in serm.de exhortatione ad baptismum.

Gregorius Nyssenus oratione secūda de pauperibus amandis.

Leo serm.6. in natiuit.Dom.

Theodoretus in dial.tertio Impatibili, & in 11.cap.ad Corinth.epist.2.

Euche-

Eucherius lib.4.in libros Regum.

Isychius libro 5. in 16.18.capita Leuitic.

Chrysostomus homil.53. in 28. cap. Genes. Item de Lazaro: in secundum cap.ad Ephes.

Cyrillus in Leuit.lib.3. & lib.4.contra Iulianum.

Olympiodorus in Ecclesiasten capite 4.7.9.

Cassiodorus in cap.3.Cantic.

Philastrius in Catal.hæreticorum.

Maximus in homil.hyemali.

Marcus heremita.

Salonius in Ecclesiasten.

Synesius lib.1. de Prouidentia.

Gregorius in 1.cap.Iob.libro 2.capite 4: in 5.cap.Iob,libro 6.capite 16: in 10.cap.Iob, libro 9.capite 25: in 19. cap. Iob.libro 14.capite 18:in 30.cap.Iob,libro 20. capite 22: in 37.cap.Iob,lib.27. capite 17.in 39.cap.Iob,libro 30.capite 13.item libro 31.capite 17:& in 40.cap. Iob, libro 32.capite 11. & libro 33.capite 8. Idem libro 2. in 3.caput 1.Reg. & libro 4. in caput 10. primi Reg. Item libro 5. in 11.caput 1.Reg. libro 5.in 13. caput 1.Reg. & libro 5. in 14. caput 1. Reg. item in Cantica Canticor. in Ezechiel.lib.1.homil.2.3.12. item in Euãgelia homilia 11.14.23.27.39: in Psalmos pœnitential. & libro 2. indict.10. epistol.22. lib.4.indict.13.epist.38. & libro 2.Moral.in Iob,capite 26.40.41.

Rabanus in admonit. ad populum, quã Reghinario chorepiscopo misit, & lib.3.in Eccesiasticum,capite 1. & libro 5. capite 1. & libro 6. in eundem, capite 3.9: libro 8. in eundem,capite 7. & lib.9. capite 1: libro 4. de serm.propriet. capite 10.

Haymo super 7.cap.Oseæ: item super cap.3. Cantici Cantic. idem super 17.Psal.

Idiota capite 2. contemplation. de morte.

Angelomus in 4.caput lib.1.Reg.

Remigius in Psal.30.de duobus diaboli laqueis,quibus insidiæ fiunt fidelibus,nimirum terrore & errore: & in Psal.71.

Smaragd. in Euangel.Luc.cap.8. in Ioann.cap.14: in epist.Pauli ad Ephes. cap.4.

Radulphus lib.6.in Leuit. & lib.20. cap.2.in eundem.

Berno libro de contemn. diuinat. dæm.

Anshelmus in Euangel. enarrat. & in 11.cap.2.ad Corinth.

Rupertus libro 1. in Ioann.capite 1: libro 6.in eundem,capite 6.item libro 9.& libro 11.capite 14.& libro 12.capite 16.in eundem: libro 2.in Matth.capite 2.libro 7.capite 8. & libro 13.capite 26. in eundem. item libro 5.in Apocalyps. capite 9: libro 7. capite 12. & libro 11. capite 20. in eandem. item libro 2. in Zachar. capite 5. & libro 1. in Abacuc, capite 1.

Hildegardis lib.2.uisione 1.6.

Bernard.serm.17.& 32.super Cantic. serm.de diuersis affect.animæ.

Petrus Blesensis epist.49.

Lombardus lib.2.dist.3.8.

Petrus Cluniacensis libro 1. de Miraculis, capite 14. 17. & libro 3. epistol.24.

Bartholom. Anglicus lib. 2. de proprietatib.rer.cap.20.

Miraculorum uerò, machinationũ, & apparitionum diaboli quis finis unquã, & uelut ex professo alius, quàm erroris furorisúe manifestè impij,blasphemi,& in Deum contumeliosi, aut sceleris alicuius confirmatio præceptioúe,aut approbatio uel porrectio? *Machinationum diaboli finis.*

Hunc autem,Lactantio teste,constituit homini Deus aduersariũ, nequissimum & fallacissimũ spiritum, cum quo in hac terrestri uita sine ulla securitatis requie dimicaret.Nam ut uicto- *Lib. de opif. Dei,c.19.20.* *Quare dæmonem hominibus aduersarium constituerit Deus*

ria constare sine certamine nō potest: sic nec uirtus quidem ipsa sine hoste. Ita quoniam uirtutem dedit homini, statuit ei econtrariò inimicum, ne uirtus torpens naturam suam perderet. Noluit enim Deus hominem ad immortalem illam beatitudinem delicato itinere peruenire.

In Marc. capite 5. Sic & Theophilactus: Quia certamen est uita nostra, noluit Deus extra hanc uitam dæmones esse, ut certātes nobiscum nos probatiores monstrarent. Nam si non essent aduersarij, neque coronæ essent, uti subijcit in Luc. cap. 8. Similiter & Berno de diuination. dæmon. contem. Neq; diabolum remouit à principatu mundi huius: quia adhuc opus est opera eius ad exercitia certaminum & uictoriarū beatorum. Si enim dęmonibus auferatur libertas arbitrij, nullus ultrà oppugnabit athletas Christi. Nullo enim oppugnante, nec certamen aliquod erit: & sublato certamine, nullum erit præmium, nulla uictoria.

NOMINA DIABOLI, IPSIVS *studium prodentia, quibus nuncupatur in Sacris literis.*

Cap. XXI.

SVa uerò nomina aptè ipsius studium & fabricam prodentia, sortitur diabolus tum alibi, tum maximè in sacrosancta Scriptura: quæ hic recensere lubet, ut præter nomenclaturas suprà recitatas copiosius, quibus Deum mentiebatur sathan, eiusq; sibi honorem assumebat, denominationibus nunc his, qualis est affectu & opere, cognoscatur plenius. ipsa siquidem nominum diuersitas, diuersa illius uitia commōstrat, cui nomina mille, mille nocendi artes. ne quis pręter ordinem, nouum hic dæmoniacorum nominū catalogum cōtexi arbitretur.

Behemoth. Iob. 40. Elephas ubi in Iobo describitur, Behemoth uocatur, id est bruta, ut Græcis frequenter θῆρα. Et quidem plurali numero, designatur eius uastitas. Sub allegoria uerò elephantis, sathanæ potentia docetur. Behemoth (respondens Dominus è turbine, ipsi Iobo inquit) fœnum comedat ritu bouis: hoc est, paleas igne comburēdas. Ecce uirtus eius existit in lūbis eius, & robur illius in umbilico uentris sui. Illecebris enim uenereæ uoluptatis, quæ circa lumbos & umbilicum præcipuè sentitur, frequenter impugnat. Ossa eius uelut fistulæ æris, & cartilago eius quasi laminæ ferri. Ad duritiem diaboli ista referuntur, quoniam à malicia, quam semel amplexus est, nequit dimoueri, ære & ferro obduratior. Quem arbusta teguntumbra sua. Hoc illud est quod in Psal. legitur de impio: Sedet in insidijs in occultis, ut interficiat pauperem, dū attrahit eum. *Psal. 9.*

Dæmonis nomina, ipsius studia prodentia.

De Leuiathan idem ferè alijs uerbis prędicatur, quod de Behemoth: & uis naturæ dæmoniacæ exprimitur, supra modū potens atq; uersuta: quæ utiq; cuncta humana subuerteret, nisi diuini arbitrij habenis coerceretur. Vide integrum Iobi caput 40. & 41. Sonat autem Leuiathan sibi traditus, uel appositio: qui uerbo Dei & reb. quibuscunq; addit. Esaiæ 27. Iob. 3. *Leuiathan.*

Asmodæus, spiritus uel deus cæcitatis, destructor, dissipator, aut delicti abundantia, uel peccatum abundans, siue ignem mensurans. Tob. 3. *Asmodæus.*

Mammona, uoce Syriaca, cupiditas pecuniæ aut diuitiæ: Matth. 6. His ille imprudentium mentes implicat, ne Deo seruire queant, cùm mammonæ cœperint famulari. *Mammona.*

Diabolus Græcis, calūniator. Matt. 4. Ioan. 8. Apocal. 12. & alibi sæpius. *Diabolus.*

Dæmon & Dæmonium, sciens, callidus, & multarū rerum peritus. Matt. 4. 7. 8. 9. 12. 15. 17. Marc. 16. Iac. 2. ἀπὸ τοῦ δαίω, scio. Plato quoque in Cratylo arbitra- *Dæmon.*

bitra-

bitratur ex Hesiodi sententia, dæmones quasi δαίμονας dici, hoc est, prudentes & scientes. Sic autem eos dici ob terrorem, uult Euseb. Philo de mundo: ἀγγέλους uocat Moses apposito nomine, quos ἥρωας καὶ δαίμονας Græci appellant.

Cacodæmon. Cacodęmon, peruersè sciens. Quoscunque uetustas deorum cultu uenerata est, omnes κακοδαίμονας fuisse, author est Porphyrius. Dicitur & malus dæmon: & dęmon βλαβερώτατος, id est nocentissimus, in Symposio septem sapientum.

Satan. Satan, Hebræis à שטן aduersarius, qui obsistit atq; obturbat. Iob.1.2. Zachar.3. itē Satanas. Matt.4.12.16. Marc.1.3.4.8. Luc.10.11.13.22. Ioan.13. Apocal.12. Basil. in concione, Quòd Deus non est autor malorum. Licet Moses Barcepha Syrus à שט Sat, quod Syris & Chaldæis significat recedere, deducat in lib. de Paradiso parte 1. cap.28.

Abaddon. Apollyon. Abaddon Hebraicè, perditor, aut perdens: Græcè ἀπολλύων, Apoc.9.

Deus huius seculi, sensus incredulorum excæcans: 2. Corinthior.4. Vti in Psalmo: Dij gentium dæmonia. sic & Ephes. 6. κοσμοκράτορας Paulus uocat impios hos spiritus. Deus dicitur: ut, Quorum deus uenter est: quemadmodū Augustinus annotat lib.21. aduersus Faustinum, cap.2. nō enim simpliciter deus est, sed illis deus existit, qui Christo illum anteponunt, ut ait Cyrillus. Et hæc, ne duos cum Manichæis deos faciamus.

Principatus, potestates, mundi domini, rectores tenebrarum huius seculi, spirituales astutiæ in cœlestibus, à Paulo inscribuntur hi spiritus: Eph.6.

Legio, qa multi sunt: Mar.5. Luc.8.

Princeps cui potestas est aëris, qui est spiritus nunc agens in filijs contumacibus: Ephes.2.

Princeps huius mundi: Ioann.8.12.14.16. Habens mortis imperium. Heb.2. Qui seducit totū terrarum orbem: Apoc.12.

Rex super uniuersos filios superbiæ. Iob.41.

Celsitudo quæ tollitur aduersus cognitionem Dei. 2. Corinth.10.

Aduersarius noster diabolus, qui ut leo rugiens obambulat, quem deuoret inquirens. 1. Pet.5.

Homicida ab initio, qui in ueritate non permansit: mendax, & pater mēdacij. Ioan.8.

Author peccati. 1. Ioan.3.

Spiritus, Act.16.

Spiritus Dei, propter ministerium dicitur tanquam Dei carnifex: spiritus Dei malus, 1. Reg.16.

Spiritus nequam, malus, 1. Reg.16. Act.19. Pessimus, Iud.9.

Spiritus mundi, 1. Corinth.2.

Spiritus ad uindictam creati, qui in furore suo confirmauerunt tormenta sua, & in tempore cōsummationis effundent uirtutem: & furorē eius qui fecit illos, confundent, Eccles.39.

Spiritus qui non confitetur Christum in carne uenisse, spiritus Antichristi. 1. Ioan.4.

Spiritus Ægypti, & uertiginis, qui fecit errare Ægyptū in omni opere suo, sicut errat ebrius & uomens. Esaiæ 19.

Spiritus fornicationis, Oseæ 4.

Spiritus Pythius, uel diuinationis. Leuit.20. Act.15.

Spiritus mendax. 3. Reg.22.

Spiritus immundus. Zach.13. Matt.10.12. Marc.3.9. Luc.6.9.11. Act.5. Apocalyp.16.

Spiritus impostor. 1. Timoth.4.

Spiritus dæmoniorum. Apoc.16.

Spiritus mutus & surdus. Matth.9.12. Marc.7.

Spiritus iræ uel furoris, Iob.4. Psalmo 17.

Spiritus soporis. Esaiæ 29.

Spiritus timoris.2.Timoth.1.

Angelus, nũcius & minister. Iob.4. 1.Corinth.6.Roman.8. 2.Pet.2.epistol. Iud.

Angelus Domini. Psal.34. Ita uult Hieronymus. 1.Paral.21.

Angelus uel nuncius satanæ. 2.Corinth.12.

Angelus crudelis.Prouerb.17.

Angelus abyssi.Apoc.9. Habens irã magnam.Apoc.12.

Accusator sanctorum fratrum,Apocalyp.12.

Loliorũ seminator.Matth.13.Marc. 4.Luc.8.

Tentator, ὁ πειράζων, Matth.4.13.25. Luc.4.8. Ioann.6.8.13. 1.Thessal.3.

Vltor,Psal.8.

Fortis,armatus,atriũ tenens.Matth. 12. Marc.3 Luc.11.

Hostis,Psal.8.

Malus.Ephes.6. 1.Iohan.2. Malus ille.Matth.13.

Quoniam omnium scelerum princeps est & inuentor,per excellentiam uocatur ὁ πονηρός.

Inimicus.Luc.10.

Inuidus.Sapient.2.

Meretrix Babylonica, bestia habẽs septem capita, &c. Apoc.13.14.16.17.18.

Abominatio desolationis.Matt.24. Dan.9.

Venator: illius astus, laqueus: timor nocturnus, sagitta uolans in die, pestis in tenebris grassans, exterminium meridianum.Psal.90.

Volucres cœli.Matth.13.quia semen uerbi Dei, quod in duro solo & nullo compunctionis uomere proscisso cecidit, rapiunt protinus,& absumunt.

Aquila.Oseæ cap.8.Si exaltatus fueris ut aquila.Haymo.

Aspis & basiliscus illis dicitur,quos primo congressu superat: aspis quippe morsu,basiliscus aspectu statim perimit.Psal.90.

Leo, quia aperto marte nos inuadit ut dilaniet. Draco,quia occultè nobis insidietur, uiroso afflatu perdens. Esaiæ 13.34. Psal.90. Apoc.16.20. Viro autem iusto promittitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.

Draco magnus,Apoc.12.propter insidiarum multitudinem.

Draco rufus,Iob 41. propter homicidium.

Serpens, scorpio: Genes.3. Luc.10. Mera enim uenena sunt quicquid diabolus suadet. Vnde tamen suos liberat Saluator,dicens: Ecce dedi uobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones. Luc.10.

Serpens antiquus, Apoc 12. propter occultas insidias & seductionis diuturnitatem.

Serpens tortuosus,Esaiæ 27.

Ohlim, onocrotalus, ericius, ibis, coruus, struthio, onocentaurus, satyrus,lamia,miluus, ululæ uel zijm Hebraicè. Esaiæ 13.34. Perdix, malleus, thaninim: Hieronymus in epistola ad Damasum.

Locustæ similes equis in prælium paratis,quia feroces dæmones: & super capita earum tanquam coronæ similes auro,quia superbi: facies earum uelut facies hominum, & capilli sicut capilli mulierum,quia utriq; sexui insidiantur: & dentes quasi leonũ, quia quos uicerint, perimunt: loricas sicut loricas ferreas habent,quia in malicia obdurauerunt: alis perstrepũt,quia uelociter omnia permeant: caudas scorpionum aculeatas gerunt, quia unus eorum finis est nocendi hominibus. Et habent super se regem,angelum Abyssi, cui nomen Hebraicè Abaddon. Apocal.9.

Eodem modo & apud Ecclesiasticos scriptores uaria diabolo imponũtur nomina.

Besti-

Bestiam intelligibilem appellat diabolum Isychius, quæ capit homines cautelam & custodiam suam negligentes: probatque testimonio Petri, Aduersarius uester, &c. lib. 2. in 7. cap. Leuit. Et libro 7. in cap. 26. Leuit. Dæmones sunt bestiæ ex simili malicia, primùm sicut latentes, deinde ut uenenum importabile & mortiferũ habentes.

Bestia terræ, Gregor. lib. 6. cap. 16. in cap. 5. Iob.

Serpens Assyrius ille draco, omnem humanã libertatem seruituti suæ subiecit: Andreas Hierosolymit.

Coluber antiquus, Rabanus lib. 5. in Ecclesiastic. cap. 1.

Pardus, Rabanus libro 6. in Ecclesiastic. cap. 9.

Vrsus, ob crudelitatem, Giselbertus in lib. Altercat. cap. 19.

Lupus spiritualis inimicus, Theophil. in Ioan. cap. 10.

Serpentem Luciferi, ueneni productorem, ferocem belluam, leonem humanis carnibus uiuentem, ac basiliscũ appellari in scriptura, scribit Euseb. libro 3. de Demonst. Euang. cap. 5.

Coruus, Beda lib. 3. cap. 8.

Apostata angelus, Rabanus lib. 1. de Sermonum propriet. cap. 5. lib. 6. in Ecclesiastic. cap. 3.

Fur, adulter, Beda lib. 2. in Iob. ca. 7.

Lapis caliginis, idem lib. 2. cap. 1.

Hypocrita & simulatus, idem lib. 3. cap. 3.

Vmbra mortis, idem lib. 1. cap. 12.

Mors, Conciliũ Toletanũ 12. cap. 11.

Desertrices potentiæ, Gregor. Nazianzenus.

Sophista, maleficus, idem orat. 1. de Reconcil. monach.

Senex, stultus rex, Salonius in Ecclesiasten.

Peccatum, Theodoretus in cap. 7. ad Rom.

Iumentum ijs quos luxuria inflammat, auis ijs quos superbia euehit. Greg. lib. 14. Moral.

Diaboli membra et expressa imagines.

Plerisque tamen hisce nominibus satanæ quoq; membra nũcupari possent: uelut Ioannis sexto, Iudas diabolus à Christo nominatur. Sunt & eius figuræ imaginesq; expressæ, Pharao, Antiochus rex Babylonis, Assur & omnes impij.

NOMINA DAEMONVM EX *actionis uarietate apud Ethnicos: distincta quoque ex officijs apud Latinos: dæmones familiares, uirunculi terrei & montani, Sibyllæ albæ, atq; quorũdam gentilitiorum et poeticorum dæmonum nomenclaturæ.*

Cap. XXII.

Diuersè adhæc pro actionis uarietate frequenter Ethnici dæmonio commutarunt nomina: ut quòd uarijs formis aut spectris sub meridiem, quando inferis parẽtatur, calamitosis iubente Hecate obuersatur, ἔμπουσαν nominant: quemadmodum Aristophanis interpres docet. nominis ratio est: quia uno incedat pede, ut Eustathio placet: uel (ut alijs) quia alterum pedem habeat æneum. Id genus terriculamenta dicũtur quoque à Græcis Hecatæa, quòd ab Hecate immittantur.

De spiritibus quoque alijs Suidas in dictione ἔμπουσα.

Hecatæa.

Δείκελον etiam uocant, quòd terrorem incutiat repręsentatione uel imitatione. Erant & dæmones quidam Dionysiaci, asperi & immites: sunt quos κοβάλους nuncuparunt, quasi dicas ludificatores. Qui uerò dæmon interuertere & elidere res bonas ac salutares, calamitates autem & incommoda tum inferre, tum si impenderent, maturare, atque in capita nostra cogere, & uelut per præceps agere, omninoque ad scelera & flagitia propellere, indeque in discrimina uitæ adducere, uel in subitum præcipitare exitium putabatur, ἀλιτή-

Δείκηλον.

κόβαλοι.

ριον, προστροπαῖον, παλαμναῖον, & δαίμονα κυροῦντα τὰς ἀρὰς appellarunt antiqui. Qui ad uitæ tædium & dispendium urgent dæmones, παρέδροι, assessores illis uocantur. Diabolicam uirtutem, cuiusmodi fuerat in Simone mago, paredrum dici, annotauit Eusebius: & sic deinceps.

πάρεδροι.

Ternistratores.

Ternistratores dicuntur etiam dæmones, quòd triplici calle ad animarũ properent interitum: uerbo nempe, cogitatione, & opere.

Ex officijs quoq; dæmones distinxêre Latini: ut hi qui regionum administrationi præsidere censentur, antè recitati Penates dicãtur: qui pacatius ædes possident, Lares: aut si quando exterreant, domosque incursionibus infestent, Laruæ. Qui autem nobis singulis designati sunt, genij mali: item manes, quos Græci Heroas indigitarunt: & iracundos occursantibusque infestos fuisse, Menander signat. Hos Lemures Latini ueteres appellare solent, Italis Folleti dicuntur, & Empedusæ.

Penates. Lares. Laruæ. Genij mali. Manes. Lemures. Folleti. Empedusæ.

Sunt & ex Larum & Laruarum familia, qui uulgo nostrati dicuntur terrei uirunculi, iam detectis nõnihil manifestis dæmonum imposturis infrequentiores quàm olim. Horum duplex genus. Sunt enim aliqui mites, meritò Lares familiares nuncupandi, qui in domibus cõcubia potissimùm nocte uersantur, atq; ministrorum munia peragere, auditui apparẽt, descendere scilicet è gradibus, ostia aperire, struere ignem, haurire aquam, cibum & quæcunque alia cuique domui cõsueta apparare, quum prorsus nihil faciant. Horum plerique rerum quoq; futurarum ex occultis indicijs presciј, ea quæ paulo pòst comperimus perfici, antea administrare audiuntur: ut etiam breui adfore mercatores signis prænuncient, qui merces uenales sint ablaturi. Id quod aliquoties in ædibus parentum Theodori & Agnetis (quorum Deus pro ineffabili sua misericordia meminerit in resurrectione iustorum) obseruaui puer, admodum territus, unà cum fratribus Arnoldo & Matthia: ubi quum in tabulato ingens lupuli asseruaretur copia, si quãdo uenturi essent emptores, præcedẽti nocte per gradus deijci eo modo audiebantur sacci, quo ueritatem subsequens ostendebat dies. Omen id ut faustum, plausu semper excipiebatur. Quũ enim de rebus suis statuunt mercatores, aliquò mercium causa profecturi, de ijs antea loquũtur, ingrediq; se earũ nomine iter fatẽtur. Quod intelligens diabolus, sua his ad quos cõtendunt mercatores antè ostẽdit ludibria, quàm illi aduenniant. Tempus siquidem suppeditat locorũ distantia. Ita & prenouisse & prenunciare uidetur dæmon, quæ iam fieri cœpta sunt.

Terrei uirunculi.

Alij tetrici sunt, familiam quocunque modo uel turbãtes, uel exterrentes. Hos dæmones etiam in subterranearum, ut Theologis placet, substantiarum numero habitos, in quibusdã uersari fodinis, tradit uir eruditissimus, ac metallicarum rerum inuestigator acerrimus, Georgius Agricola: truculenti autem & aspectu terribiles, plerunque metallicis infesti atque inimici sunt. Talis fuit Annebergius ille, qui operarios duodecim amplius flatu interfecit in specu, qui Corona rosacea appellatur: eo nomine relictus, quantumuis argento diues esset. Flatum uerò emittebat ex rictu. equi enim specie habentis procerum collum, & truces oculos, dicitur uisus. Eiusmodi etiam fuit Snebergius, nigro cucullo uestitus, qui in fodina Georgiana operarium è solo sublatum, in superiori loco maximæ illius concauitatis quondam feracis argenti collo-

Tetrici f... liares d... mones. *In lib. de... mant. s... ranei.* *Anneb... gius d...* *Sneber... dæmon...* *Cutol...*

ti collocauit,non sine corporis attritu. Quęstuosam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Iudęus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparēte. Psellus certè, cùm sex genera dęmonum definiat numero, hoc cæteris peius esse dicit, quòd ipsi amictui sit crassior materia. Quidam philosophi hos & similes dęmones, qui nocentes sunt, & natura improbi, nominãt brutos, & rationis expertes. At sedatos illos Germanorum alij, ut etiam Græci, Cobalos uocant: quòd hominum sunt imitatores. Nam quasi lęticia gestientes rident, & multa uidentur facere, interim nihil planè efficientes. Alij uirunculos montanos nominant, staturam significantes, qua plerunque apparent: nempe nani, tres dodrantes longi. Videntur aũt esse seneciones, & uestiti more metallicorum: id est, uitteto indusio, & corio circum lumbos dependente induti. Hi damnum non solent dare metallicis, sed in puteis & cuniculis oberrant: & quum nihil agãt, se tamen in omni laborum genere uidentur exercere, quasi modò fodiant uenas, modò id quod effossum est in uasa infundant, modò machinam uersent tractoriam. Quanquam uerò interdum glareis operarios lacessunt, rarissimè tamen eos lędunt. Nec lędunt unquam, nisi prius ipsi cachinno aut maledicto fuerint lacessiti. Itaq; non admodum sunt absimiles dæmonibus, tum his qui rarò hominibus apparent, quum quotidie partem laboris domi perficiant, & curent iumēta: quibus quòd nostri causa benignè faciant, generique hominum sint, aut saltem uidentur esse amici, nomen imposuerunt Germani (Gutelos siquidem appellant:) tum Trullis uocatis, quos sexu tam mulieris quàm uiri ementito, cum apud alias nationes, tum maximè apud Suionas in famulatu fuisse ferunt. Sed dæmones montani potissimùm laborant in his specubus, è quibus metalla iam effodiuntur, uel ea effodi posse spes est. Quocirca à laboribus nō deterrentur metallici: sed omen inde capientes, alacriori sunt animo, & uehementius laborant, eósque exoptant.

Cobali. *Virunculi montani.* *Guteli.* *Dæmones montani.*

Narrat Trithemius de quodam dęmone, qui familiaritate singulari hominum usus egerit in diœcesi Hildesiana, potissimùm in episcopi aula, ubi culinæ ministeria obibat. Ipsius uerba referam, fides rei sit penes lectorem. His temporibus spiritus quidam malignus in diœcesi Hildesheimensi multo tempore multis uisibiliter apparuit in habitu rustico, pileo caput opertus, unde & uulgò Pileatum eum appellabant rurales, hoc est, ein Hedeckin, lingua Saxonica. Iste spiritus Hutgin multa mirabilia fecit, & delectabatur esse cum hominibus, loquens, interrogans & respondens familiariter omnibus, aliquando uisibiliter, aliquando inuisibiliter apparens. Neminem lęsit, non prius lęsus: sed iniuriarum seu irrisionũ memor, uicem irrogantibus sibi contumeliam impendit. Cum Burcardus comes de Luca per comitem Hermannum de Vuinsenburg fuisset interfectus, & comitatus ipse Vuinsenburgēsis in direptionem uideretur expositus, præfatus spiritus dormientem in lecto suo Bernhardum episcopum Hildesheimensem accedens, eum excitauit, dicens: Consurge ô calue, exercitũ conuoca, quia comitatus de Vuinsenburg propter homicidium uacuus & desolatus, tuo facilè parebit imperio. Qui surgens, milites suos commonuit, comitatum inuasit & obtinuit, quem Ecclesiæ Hildesheimensi de Imperato-

Spiritus familiaris. *Hedeckin.* *Hutgin.*

ris consensu in perpetuum coniunxit. Eundem quoq; pontificem non rogatus idem spiritus sæpe de multis periculis auisare consueuit. In curia eiusdem præsulis frequens apparens, coquis ministrare plerunq; satis diligenter consueuit, crebrosq́; in culina cum ipsis miscere sermones. Vnde cũ iam ex consuetudine familiariter factus, à nemine timeretur, puerulus quidam in coquina seruiens eũ despicere, subsannare, & cõtumelijs afficere cœpit, & quoties potuisset, immunditias coquinæ in eum effudit. Qui cum sæpe magistrum coquinæ rogasset, ut puerum ab iniurijs suis compesceret, minitatus se tandem iniurias ulturum, irridetur ab eo dicente: Tu spiritus es, & puerum times? Cui dæmonium respondit: Quia puerum tuum ad petitionem meam emendare contemnis, ego quantum illum timeam, post dies paucos tibi ostendam. His dictis, spiritus abscessit iratus. Non multo pòst, cùm die quodam post uesperam puer solus in coquina fatigatus dormiret, uenit spiritus, & suffocatum in frusta cõscidit, ollæq́; impositum ad ignem coquere cœpit. Quod magister coquinæ cum percepisset, spiritui maledicere cœpit: qui exacerbatus, assaturam postero die pro episcopo & curialibus ad ignem in uerubus positam, compressis desuper bufonibus horrendis, ueneno & sanguine eorundem aspersit: rursusq́; contumelijs affectus, per pontem in foueam de alto illum præcipitauit. Supra muros ciuitatis & castelli uigilias nocturno tempore diligẽtissimè peragens, omnes custodes uigilare coegit. Vir quidam lõgè profecturus, cum uxorem haberet impudicam, quasi per iocum dixit ad spiritum Hutgin: Bone socie, tibi commẽdo uxorem meam donec reuertar, ut custodias eam. Cumq́; uiro absente cũ adulterio mulier portionẽ suam poneret, & amatores multos successiuè tentaret, ita se spiritus iste inuisibiliter medium semper interposuit, proiectisq́; in terram de lectulo uiris, nullum peruenire uel ad tactum ipsius fœminæ, taceo de commixtione illicita, permisit. Sic mulier singulis noctib. & ferè singulis toto tẽpore horis nouos semper introduxit amatores: quos tamen spiritus, mox ut eam contingere tentassent, procul in terram proiecit. Tandem reuertenti marito, & adhuc longè à domo existenti, spiritus commissarius lætus occurrit, dicens: Gratus est mihi ualde tuus aduentus, quo liberer à tam inquieto labore, quem mihi imposuisti. Cui maritus: Quis ergo tu es? Ego sum, inquit, Hutgin, cui pridem abiturus, uxorem commisisti tuendam. Ecce custodiui eam tibi, licet cum maximo & continuo labore, ab adulterio saluam. Sed oro te, ne illam mihi deinceps custodiẽdam tradere uelis. Malo enim totius Saxoniæ porcos, quàm unam ipsam uxorẽ custodire tuam, tantis me dolis circumuenire, tantis uijs totq́; modis abuti suo corpore tentauit. Innumera quoque alia tam seria quàm ridicula spiritus iste miracula fecit, quę omnia nec facilè scribi possunt, nec si scriberentur, multorum credulitatem inuenirent. Idiotam quendam & simplicem hominem clericum ad synodum citatum, per annulum factum ex folijs lauri, alijs quibusdam additis, aliquanto tempore doctissimum reddidisse ferũt. Tandem à præfato episcopo Bernhardo per censuras Ecclesiasticas eliminatus, de prouincia recedere compulsus est.

Familiares quoq; referuntur dęmones, priuatorũ hominum se nutum obseruare simulantes. Tali cõsiliario fretus legitur Socrates, quẽ Deum appel lauit

lauit Apuleius: de quo peculiarem huius uide librũ, & Sermonem 26. & 27. Maximi Tyrij philosophi Platonici: unde hoc cõsequutus est, ut nihil suo iuuante deo uitæ finem ueneno coactus sit facere: quemadmodũ Q. Sertorius, qui ceruam Dianæ, ut pręedicabat, numine afflatam, cõsultricem habuit, nullo suæ deæ monitu edoctus, domestica fraude perijt. Eâdem ratione Numam quoque Romanorum regem, nympham Ægeriam coluisse, cõsuluisseque, memoriæ proditum est.

Pueri quoque incorrupti & uiolenter necati animam, adiuramentis ineffabilibus à se euocatam assistere sibi, & per eam omne quod iuberet fieri, iactabat Simon Samaræus. Erat aũt familiaris illi diabolus: quem pueri animam esse prædicabat, ut diuinitatẽ suam mentiretur cautius.

…m. lib. 1. Recogn.

Benedicti tertij pontificis Romani tempore, in urbe Mogũtinensi dęmonium quoddam, sub cuiusdam sacrifici pallio, dum aquam lustralem spargeret, quasi familiare esset, latitans, illum accusabat, quòd ea nocte cũ procuratoris filia concubuisset: ut Sigebertus atq; Vincentius tradunt.

Huic numero accensendi dæmones, qui hominibus plerisq; peculiaribus tanquã familiares, morituri alicuius notas uel gemitu uel strepitu uel pulsatione in claudenda clauis theca futuri cadaueris, siue etiam in commonstrando pullato funeris adhuc ignoti, subsequuturi tamen comitatu, sub ipsa meridie uel aliàs ostentant.

Ludibria insuper quædã diaboli ad nostræ ætatis crepundia, ante doctrinã Euangelij, è superstitionũ tenebris minus euolutam repurgatáq;, in Germaniæ nostræ locis plurimis obseruabantur, familiaria adeò, ut publicæ lemurum (albas mulieres, & Sibyllas albas uernaculo sermone appellabamus) choreæ hoc uel illo loco celebratæ narrarentur. Eratq; hoc laruarũ genus apprimè infestũ puerperis, & infantibus lactentibus, cunis adhuc inhærentibus. Quod etsi olim erat frequentissimum, cùm satanæ præstigijs nimiũ tribueretur, Christoq; eius supplantatori ac nostro patrono unico ignauius adhęrerent animi, diabolo ludente, ridẽte, uarijsq; artibus, quibus ad se imperitã multitudinẽ illexerat, impiũ cultum stabiliente: tamen post puriorẽ feruẽtioremq; Euãgelij pręedicationem mentib. hominũ insonantẽ, id usque adeò euanuisse, est quòd Deo gratias agamus summas, ut ne leuia quidẽ eius uestigia uideantur reliqua. Hoc dæmoniorum genus intellexisse apparet Hieronymum, ad Paulam super obitu Blesillæ in epistola sic scribentem: Quid causæ est, ut sæpe bimuli & trimuli, ac ubera materna lactantes, à dæmonio corrumpantur?

Deumum nuncupatum cacodęmonem ueneratur rex emporij Indiæ celeberrimi Calechut, confisus illi factã à Deo potestatem iudicandi orbis terrarum, & tribuendi unicuiq; pro benefactis uidelicet & malefactis mercedem meritam. Eius imaginem ut mõstrum horrendum ingens, sedentem capite redimito diademate, Romanorum pontificum modo, scribit Ludouicus Romanus patricius regem habere in sacello suo. Hoc autem illi accedit, quòd diadema ipsius ternis insignitur cornibus. Deum uerè maximũ Tamerani appellant incolæ.

Deumus.

Lib. 5. Nauigat. cap. 2.

Tamerani.

Agnan uocatũ dęmonem nunc hac, nunc alia forma uidere Americos, ab eoq; multũ infestari, tradit frater Andreas Theuet Angoulesme, in obseruationibus suis in America cap. 35. & 36.

Agnan.

Grigri dictũ dæmonium apud eosdem in Canada & Guinea, maximè uerò in eorum syluis conspicitur.

Grigri.

Habent etiam suos dæmoniorũ sacerdotes aut uates, Pages uel Charoibes uocatos: horum aliquis postquã dies nouem ab uxoribus abstinuit, in nouo quodam tuguriolo, importatis ad uictum, ut regio fert, necessarijs, mundo lecto à uirgine annorum duodecim strato, totus decumbit solus, semoto populo, inuocans dæmonem quem Houioulsira nũcupant, per horæ & amplius spacium, adhibitis suis ceremonijs. Facta deinde inuocatione, dæmon tandem accedit, inspirans quæ scire desiderabat uates. Exauditur etiam aliquoties aduenientis strepitus & rugitus ab astãte populo, qui tum acclamat: Precamur ut uera proferas, & denuncies prophetæ nostro intus operienti. Paulo pôst rebus intus peractis prodit uates, ac à dæmone intellecta, longè explicat.

Houioulsira.

Nomina adhæc ridicula admodũ, frequenter sibi dant dæmones rogati. Sic cum in obsessis nomen alter alterius haud ita pridem Hammonę coram pastore inquireret, unus plumarum fascem, uel plumifascem se nuncupari, alter planipedis sibi nomen esse, tertius roseam arborem se appellari respondit: ita qui scelestus & uafer eas in Kentorpio cœnobio tragœdias tum mouebat, Elsæ familiaris, Hornuar se uocari dixit.

Vide lib. 4. cap. 11. *Plumifascis.* *Planipes.* *Rosearbor.* *Hornuar.*

Dæmones fictitij & poetici, ut Matuta, Oceanus, Gallacia, Phorcis, Saturnus, Opis, Iupiter, Iuno, memorantur à Platone in Timæo, à Marco in libro De uniuersitate.

Dæmones poetici.

Commenticiorum horum & futilium nominum, quorum nullus est finis, enarrationi diutius immorari tædet. Orandus sedulò & ardẽter Deus per filium, ut nostros animos, natiuũ suum templum, ab illius maligni conspurcatione & sordibus expiare, clementerq; conseruare dignetur.

1. Cor. 3. 5.

DISTINCTIO DAEMONVM SEcundum *Theologos & philosophos: item bonorum & malorum dæmonum differentia.* Caput XXIII.

SVnt etiam ex Theologorum schola, qui malos dęmones in nouem distribuunt gradus, ueluti ipsis nouem angelorum ordinibus aduersantes: quorum primi, ψευδόθεοι, hoc est, falsi dij dicuntur, qui assumpto diuinæ maiestatis nomine, pro dijs coli uolunt, sacrificijsq; & adoratione honorari: sicut satan ille Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Hos suprà latius recensui. Secundo habentur loco spiritus mendaciorum: cuiusmodi fuit ille, qui egressus est spiritus mendax in ore prophetarum Achab. Hoc dæmoniorum genus sese oraculis immiscet, & Pythiorum uatum diuinationibus ac prædictionib. homines ludificat. Tertio ordine cẽsentur iniquitatis uasa, qui spiritus sunt inuẽtores malorum, omniumq; artium prauarum: qualis apud Platonem Theutus ille dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vasa furoris, Esaiæ 13. uasa iræ, Ieremiæ 50. uasa mortis, Dauid Psal. 7. Quarto loco, ultores scelerum. Quinto præstigiatores, qui miracula imitantur, & Magis infamibus maleficisq; inseruiunt, atque ita populũ seducunt. Sextæ classi assignantur aëreæ potestates, se tonitruis, fulminibus & fulgurib. miscẽtes, corrumpentes aërem, pestilentias & alia inducentes mala. Septimam mansionem tenẽt furiæ, seminatrices malorum, discordiarum, bellorum, & uastationum. Octauam, criminatores & exploratores. Postremam, tentatores & insidiatores, qui singulis adesse hominibus creduntur, mali Genij idcirco nuncupati.

ψευδόθεοι. *3. Reg. 22.* *Eccles. 39.* *Apoc. 1?* *Apoc. 7.* *Apoc. 9.* *Maligni*

Nolo hic dæmones in igneos, aëreos, aqueos, terreos, subterraneos & luci-

Dæmoniria apud

lucifugos, in Ioviales, Saturnios, in orientales, occidentales, meridionales, septentrionales, in diurnos, nocturnos, meridianos, in sylvestres, montanos, campestres, domesticos, cum Psello & reliquis Magis secernere: nec eorum itidem numerum & officia secũdum duodecim signa zodiaci, iuxta decurios cœli, quinarios, triplicitates, elementa, planetas, & reliquam Magorum, bonos interim dæmones prætexentium, commenticiam scenam recensere: aut Marci cuiusdã imbibitas ex dęmonum institutione opiniones, à Psello recitatas & creditas, enarrare inquam nolo, hic doctrinæ sacrosanctæ & religionis nostræ (ut in exordio fassus sum) limitibus contentus.

Philosophi, qui dæmones esse crediderunt, trifariam eos diviserũt. Alij immortales, & omnes malos esse putant, ac imbecilles, ut Psellus: qui cum esset Christianus, Christianorum sententiæ subscripsit. Alij mortales, aliósque bonos, alios malos, potentes, sed qui metu mortis sibi prospicerẽt. Tertia Platonicorum est discretio, qui eos immortales, potentesq; ac nobis familiares, partimq; bonos, partim malos esse affirmãt. Omnium adhæc philosophorum is est consensus, naturales esse dæmones, quos Plato veneficijs, incantationibus, magicæ, γοητέιᾳ, sacerdotumq; artibus & oraculis præficit.

Porrò clarè, & Proclo apertius, bonos à malis dæmonib. distinguit Iamblichus de mysterijs: Dij (inquiens) angeli, dæmones boni non apparent phantastico modo, sed proprio prorsus, & vero: at spiritus mali, phantastico, fallaciq;, simulant deorum præsentiam, dæmonumq; bonorum: idcirco cultorem suum iubent esse iustũ, ut ipsi videãtur boni, sicut & dij. Quoniã verò natura sunt mali, rogati mala inferre, libẽter inferunt, atq; nobis ad iniusta conducunt. Hi sunt omnino, qui & in oraculis mentiuntur & fallunt, & turpia consulunt atque peragunt. Dij autem boniq; dęmones neque fallunt unquam, neque cõferunt ad iniqua. Est insuper malorum natura dæmonum sibimet inconstans, instabilis, secumque dissidens, aliàs alia suadens. Superiorum verò natura sibi constat assiduè, eundemque servat semper in actione tenorem. Dæmones malos arbitratus est bonos Plato interdum, & Porphyrius, & multi alij Platonicorum. nam Plato suam eam philosophiam ab Ægyptijs, cæterisq; barbaris, Plutarcho iudice, hauserat.

Amussis autem qua interstinguuntur spiritus, ita proponitur à Petro apud Clementem lib. 3. Recog. Ille qui à malo est, signa quæ facit, nulli prosunt: illa verò quæ facit bonus, hominibus prosunt. Nam dic quęso, quæ utilitas est, ostendere statuas ambulantes? latrare æreos aut lapideos canes, salire montes, volare per aërem, & alia his similia, quæ dicitis fecisse Simonem? Sed quæ à bono sunt, ad hominum salutem deferuntur: ut sunt illa quæ fecit Dominus noster, qui fecit cæcos videre, fecit surdos audire, debiles claudos erexit, languores & dæmones fugavit, mortuos fecit resurgere, & alia his similia, quæ etiã per me fieri videtis. Ista ergo signa quæ ad salutem hominum prosunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere nequit.

A' divo Antonio, quemadmodum perhibere D. Athanasium scribitur, hac ratione discernuntur: Sancti spiritus plausibili & sedato vultu apparent. Non enim contendunt, neq; clamant, nec vox eorum auditur, quum occulto instinctu gaudium & fiduciam peccatoribus infundant: Dominus siquidem

...sos distin... | *...moniũ dif... ...ita secũ... ...philoso...* | *...rum & ...rum dæ... ...um di... ...ctio.* | *Clem. lib. 4. Recog.*

dem fons & origo læticiæ cum ijs est. Quare tum animus noster minimè turbidus, sed lenis placidusq;, lucis angelorum radijs illustratur: tum idem cœlestiũ munerũ studio flagrans, cupit ab hoc corporis hospitio & mortali domicilio exonerari, festinatque cum ijs quos uidet, ad ęternũ illud tabernaculum. Licet adhęc quis pro humanę fragilitatis sorte, primi intuitus fulgore nõnihil terreatur: tamẽ tanta eorũ est gratia, ut omnẽ repentè tollant metũ. Ita Gabriel quum Zacharię in templo loqueretur, & angeli quãdo diuinum uirginis partũ pastoribus nunciarent, ut & ij qui circa Dominicũ corpus excubias agerẽt, securis uidentiũ se mentibus ostendẽtes, ne metuerent, imperabant. Malorũ uerò spirituum uultus truces, sonitus horrendi, cogitatus sordidi, plausus gestusq; dissolutorũ iuuenum uel latronum, unde confestim animæ timor, & sensibus torpor incutitur: accedit & odium Christianorũ, monachorũ mœror, tædium suorũ, recordatio & metus mortis, cupido nequitiæ, lassitudo uirtutis, cordis hebetatio. Si igitur post timorẽ horrore cõcepto successerit gaudiũ, & ad Deũ fiducia, atq; ineffabilis charitas, auxiliũ præstò esse memineritis, quòd animæ securitas, pręsentis diuinæ maiestatis indiciũ sit. Sic nanq; & patriarcha Abraham Deũ uidẽs, gauisus est: (*Ioan. 8.*) & Ioannes pręsentiam Mariæ sentiẽs, (*Luc. 1.*) quæ in sacri uẽtris hospitio uniuersitatis gestaret parentẽ, exultauit prę gaudio in utero matris. Sin uerò iniectus timor durauerit, hostis est qui apparet, q nõ modò reficere nequit, quemadmodũ Gabriel (*Luc. 1.*) pauentẽ uirginẽ securã esse iubet: sed & pauorẽ duplicat, & usq; ad profundã impietatis foueã, ut nimirũ ipsi genua flectant, mortales impellit. Proinde misera gẽtilitas edicti diuini ignara, falsò dęmões deos opinata est.

Subiungam & hanc distinctionem, quòd angeli nos ament ac tueantur, diabolus uerò & nos & Deum odit: (*Luc. 15.*) gaudent illi de nostro bono, de quo contristantur dęmones: cauent illi ne (*Psal. 90.*) offendamur, hi offendunt, ut in Apocalyp. in Tobiæ filio, & Iobo apparet: nuncij item angeli inter Deum & homines, (*Tob. 12.*) precesq; offerunt, diabolus autem hominum accusator.

Cæterùm qui angelorum atq; dæmonum distincta nomina, officia, loca & tempora penitius curiosiusq; intelligere uolet, ea in Rabi Simonis Templorum uolumine requirat, ac in eiusdem libro Luminum, & in tractatu de Magnitudine staturæ, in tractatu item Templorum Rabi Ismaelis, tum etiam in omnibus ferè commentarijs libri Formationis, &c.

QVOD DIABOLVS NON *omnia, & nihil sine Dei cõsensu potest: & quare Deus illi multa permittit, constitutis limitibus.* Cap. XXIIII.

QVanquã Deũ omnipotẽtem & misericordẽ, suo consilio, & nostro merito, ut dæmon sua ludibria & tyrannidẽ in cuiuscũq; ordinis homines exerceat, quãdoq; permittere, ex pręcedentib. sit palàm: nõ tamẽ indulget ei, conniuetq; ad omnia: (*Agendi ... mites diab... constitutis*) nec infinitam, nullisúe astrictã limitibus licẽtiam cõcedit: alioqui uno momẽto à diabolo enecti interiremus omnes: sed metas cõstituit, quousq; illius actiones tolerare uelit (interea tamẽ nos clemẽtissimè alarum suarum umbraculo complexos custodit, fouet & patrocinatur) quib. tam angustè satanã (*Citra Dei ... sensum ... tillũ quid potest sat...*) coërcuit, ut citra eius assensum, ne in bestias quidẽ aliquid possit, multo minus in homines. Exemplũ habes Matthęi 8. ubi porcos ingredi nequiuit, nisi singulari CHRISTI permissione. Nec (*Quare d... lo aliquid ... homines ... mittitur.*) unquã illi Deus in homines uel tantillũ cõcedit, nisi ut uel probẽtur, si boni

sunt:

sunt: uel castigētur puniātur q;, si peccatores, præfixis terminis, ultra quos ferri non sinitur. Vt infideles (ait Clemens) à fidelibus, & pij discernātur ab impijs, permissum est maligno uti his artibus, quibus singulorū erga uerum parentem probētur affectus. Sic Deut. cap.13. permissæ tētationis explicatur causa: Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somniū se uidisse dicat, & prædixerit signū aut portentū, & euenerit quod loquutus est, & dixerit tibi, Eamus, sequamurq; deos alienos quos ignoras, & seruiemus eis: nō audias uerba Prophetę illius, aut somniatoris: quia tentat uos Dominus Deus, ut palàm fiat an diligatis eū, an non. Pulchra Gregorij est sententia: Satanę uoluntas semper iniqua est, sed nunq̃ potestas iniusta: quia à semetipso uolūtatem habet, sed à Domino potestatē. Quod enim ipse facere, iniquè appetit, hoc Deus fieri non nisi iustè permittit. Formidari ergo nō debet satan, qui nihil nisi permissus ualet. Similiter ferè idem in 19.ca.Iob.li.14.cap.18. & li.2.Moral.in Iob, cap.16. & in 23.ca. Iob, li.16.ca.18. & in 40.cap.Iob, lib.32. cap.11. & dialog.lib.3. Item Cassianus asserit, potestatem nocēdi nō esse positam in arbitrio dæmonum, Collat.7. cap.21. Terminū uerò hunc statutū esse, author Clemens existit, ut nisi quis prius fecerit dęmonū uoluntatem, dęmones in eo nō habeāt potestatem.

Permittit Deus, ut pręstigijs miracula quędam Mosis, adminiculo diaboli imitentur magi Ægyptij, uirgasque in dracones uideantur uertere, flumina sanguine tingere, ranas ex fluminibus euocare: at cyniphes ex terræ puluere productos, uel muscas domus Ægyptiorum solas infestantes, uel fœda hominum & pecorum ulcera, aut reliqua Mosis opera imitatione mētiri, minimè cōceditur, ut à solo Deo ea profici cogerentur fateri. Annuebatur satanæ, ut regem Babyloniorū Nebucadnezar in furorem actum, & ab hominū usu in solitudinem propulsum, forma miserè defœdata, durissimè affligeret & exagitaret totū septenniū: ne autem animæ uim faceret, prohibebatur. Interea nec penitus illum reijcit Deus, nec pœnis obrutum deserit: sed exacto septennio liberatum à furijs, regno restituit. Itidem illi Deus assensit, ut in fortunas & corpus Iobi sęuiret: ne tamen animā illius læderet, mādato cauit. Cōcedit ut septē uiros Saræ uirginis uita priuaret dęmō, propter effrenē in illā affectū, cuius illi erāt indigni matrimonio: at in castū iuuenē Tobiā, nihil illi licuit. Quū Iosue princeps sacerdotum (per quē IESVS significatur) coram Dei angelo consisteret, permissū est satanæ ad dextrā stare, ut ei aduersaretur. Christum ad hęc tētare p̄mittitur, sed usq; ad aras. Petrū expetiuit satanas, ut cribraret sicut triticum: nec illi cōcessum est. Nec ullo modo admittēdū sentio, uel leuissimū quiddā illū posse, cui ex sacrosanctis literis uel probæ monetæ libris exemplū uel ἀναλογία nō attestētur: quū huc maximè ueteris & noui Testamēti monumēta, prophetarū cōcio, Christi aduētus spectēt, ut diabolus, eius artes, conatus & potētia innotescāt, neruus illius infringatur, opera dissoluantur, regnūq; pessū eat. Quapropter si quid pręter omnē fidē ad diaboli potentiā relatū audiatur, nō cōfestim cōfugiendū est ad illud imperitorū axioma, diabolū uidelicet Deo permittēte hęc & illa indiscriminatim posse. Cōsiderandū siquidē, quis ea in re maiestatis diuinæ à rerū primordijs fuerit ordo & modus, num hunc cōtraueniat quod accidisse narratur, quū nihil promiscuè aut citra ordinem cōdiderit uniuersi ordinis causa, imò ipsus ordo.

Daniel.4. *Iob.2.* *Tobiæ 3.* *Zach.3.* *Matt.4.* *Luc.22.* *1.Ioan.3.*

Quid in diaboli permissa potentia considerandum.

Vnicuique enim rei suam essentiam, formam, proprietatem, uires & munus indidit, ut quodcunq; conditum uel agere uel nō agere debeat queatq; ex insito naturæ (quæ nihil aliud est, quàm ordinaria Dei potestas, cunctis rebus pro sua cuique conditione indita) motu, & extra hanc inditam à principio potētiam, nihil id ipsum possit: neque aliud huic quàm quod ea ratione potest, à Deo conceditur: alioqui sibijpsi Deus aduersaretur, quod ab eo est perquàm alienum. Huiusmodi ordinis constantiam iactis primùm uniuersitatis fundamentis animaduertimus in spiritibus, quomodo nimirū angeli puriores in locis & ministerijs cœlestibus uersarentur, Deum glorificantes, & quæ illis maximè usui sunt, qui ipsis puritatis synceritatisq; ἀναλογίᾳ proximiores sunt uel esse possunt, tum & alijs annunciantes administrātesq;, quemadmodū huius libri cap. 1. plenius explicui: ita & dæmones illis puritate ob arbitrij captiuitatem & suæ synceritatis primò inditæ deprauationem inferiores, spiritusq; crassiores inferiora sortiti loca, puta aërem & eo demissiorem regionem, in ijs uagantur, Dei nutum obseruantes, cuius sunt ministri uel in probandis uel castigandis uel puniendis ex Dei uoluntate hominibus, nec aliter. Hac ratione quicquid agit, ut Dei minister operatur. Cæterùm quando eosdem falsis persuasionibus ad cuiuscunq; mali perpetrationē excitare conatur, non ut Dei spiritus uel minister agit, sed uti deprauatus sui arbitrij spiritus, quo suæ corruptionis cōsortes efficere studet, quos ex indicijs externis in hoc uel illud uitium pronos, induci facilius posse colligit. Vt itaque spiritus est impurus & tenebricosus, ita se sui similibus adiungit insinuatq;. Tale ex abstrusa Dei ordinatione & permissione opus est diaboli. Nec aliud unquam à mundi creatione ipsum potuisse, ex sacris Biblijs & historijs ueris intelligetur. Eodem modo & de hominis insita primitùs potentia sentio. Vt autē clarius intelligatur, exemplo quid uelim, ostendam. Si à diuina maiestate mihi permittatur, ut per aëra cum auibus uolem, aut per terræ uiscera cum lumbricis serpam, uel in aquis cum piscibus degam: id certè nequirem, quia Dei ordinem ab origine constitutum, & insitam mihi à Deo naturalem potētiam contraueniret, quū me hominem de limo terræ, & ex ossibus, neruis, ligamentis, carne, uenis, arterijs, sanguine & spiritu compaginatum crearit, huiusq; compositionis uirtute in terra degerem, eamq; excolerem, & quicquid hanc spectaret, sedulò curarem, ex eaq; uiuerem: spiritu uerò diuinitùs indito, cœlestia mihi curæ & studio essent.

Natura quid.

Ita ab initio uolucribus leuioribus, ut in aëre uolent altius mandatum: succo autem terrestri saburratis, in terram demissius inclinēt: aquarum hospitium piscibus commissum, arboribus & plantis terræ superficies præfixa est, lumbricis & uermibus eam altius persulcandi facta est potestas:

Non uerò ut celeres pascantur in æthere cerui,
Aut freta destituant nudos in littore pisces,
Siue pererratis amborum finibus exul,
Aut Ararim Parthus bibat, aut Germania Tigrim.

Non minus spiritibus suæ potentiæ leges & limites præscripti, ultra quos ne latum quidem pilum ferri queunt, etiamsi Deus conniueret, cūctaq; permitteret. Nihil autem permittit, quod in suo ordine fieri nequit. Hic Dei omnipotentiæ nihil derogatur, sed dæmonis impotentia ostenditur. Ex omnipotentia porrò diuina non quicquid concludendum. In scholis dicunt, à posse ad esse non ualere consequutio-

quutionem. Deus non agit cōtra uerbum suum & seipsum. Probādum esset hoc uel ipsum Deum uelle. Ita sancti Patres etiam de omnipotentia loquūtur. Tertullianus dicit contra Praxeam: Planè nihil Deo difficile sensi: quiduis de Deo cōfirmare poterimus, quasi fecerit, quia facere potuerit. Nō autem quia omnia potest facere, ideo credendum est illum fecisse: sed an fecerit, inquirendum, &c. D. Ambrosius scribit ad Chromatium epistolarū libro 6. epist. 37. Quid ergo ei impossibile? nō quod uirtuti arduum, sed quod naturæ eius contrarium. Impossibile, inquit, est ei mētiri. Impossibile illud non infirmitatis est, sed uirtutis & maiestatis, quia ueritas non recipit mendacium, nec Dei uirtus leuitatis errorem. D. Hieronymus ad Eustochium De custodia uirginitatis, inquit: Audēter loquar, quum omnia possit Deus, suscitare uirginem non potest post ruinam. Augustin. De ciuitate Dei lib. 5. cap. 10. Deus dicitur omnipotens faciendo quod uult, non, faciendo quod non uult. Item: Potestas Dei non minuitur, cum dicitur mori fallique non posse. Mox: Propterea quædam non potest, quia omnipotēs est, &c. Theodoretus quoque dicit, non indefinitè pronunciandum esse, Deo omnia esse possibilia. Nam qui hoc absolutè dixit, omnia & quæ bona sunt, & quæ contraria, simul dixit. Non oportet Dei potentiam esse errorum latibulū. Diabolus sibi multa assumit, quæ non potest. Creare ne muscam quidem hic potest (hoc siquidem solius Dei munus est, qui cuiuscunq; ueræ essentiæ unicus fons est & origo) nec id officij ulla sibi tribuere potest creatura, sit uel angelus uel homo. Concubitum item exercere, eoq; generare nequit dęmō: desunt etenim ei organa & materia, illis animalibus solùm ab initio mandata, quæ carnem, sanguinem, spiritū & ossa, quibus carēt dæmones, habēt. Vides quantam hic ruinam facit falsissima illa cūctipotentiæ diabolicæ persuasio. Imò à me asseritur, illum nihil omnino posse extra inditam ei à rerū origine uim, quæ ipsius essentiæ consona est, & ei naturalis dicitur. Ex huius potentia quicquid operari potest, Deo annuente, concedendum ei est: uerùm in eo exequendo sępius etiam freno coercetur, ut quod uelit & possit, non efficiat. Ad uindictam quidem Dei minister est, exequutor iusticiæ eius & tortor, in eo genere quod naturali uirtute ualet, neq; amplius.

Hayma in cap. 1. Habacuc.

Eadem ratione citra negocium cōuulseris, uulgarem de Lamiarum uiribus obiectionem, has nimirum rerum miracula humanas uires superantia, diaboli adminiculo pręstare. Imò nec hæ extra connatam naturæ humanæ uirtutem quicquā ualent, etiamsi millies cooperetur dęmonium: at potius ob sexum & ętatem ex corporis inidonei cōstitutione frigida, humida, crassa & torpida, tenuis substantiæ dęmoniacæ opus impediunt, ut si ille harum cooperationem requirat, in sui operis exequutione turbetur inhibeaturq;. Multa siquidem huic ut spiritui sunt naturæ ductu possibilia uel naturalia, quæ ob humanæ essentiæ crassitiem & tarditatem, nostræ naturæ metas longè lateq; uincant.

Si relucteris, urgeasq; ex spirituum communione miracula edi: & quemadmodum se pijs clarisq; hominum spiritibus adiungunt angeli boni, tenues & puri, ut eorum preces in cœlestibus apud Deum exequātur, eodem modo dæmones ut crassiores spiritus impuris maleuolisq; hominum spiritibus se coniungere, ut eorum uota & uoluntatem perficiant: respōdeo; Vt quidem hæc quadantenus permitto,

non tamen sequitur inde, naturalem hominis potentiam ita augeri, ut amplius uel aliter extra insitam ab initio uim quid ualeat: at solùm à spiritu uitioso spiritus & uoluntas deprauatur, ut quod naturæ impetu queat, malè & peruersè uelit & exequatur: nec propterea quocunq; plagarum & afflictionum genere quoslibet ex illius precibus affici posse concedendum. Quod aũt huiusmodi homines maleferiati desiderant, hoc pręstigijs uel in eorundem phantasia uel in aëre exhibet pręstigiator, ut decipiantur, qui ex naturæ corruptela simili afficiuntur sympathia: sic utriusq; fieri potest uoluntas, quatenus naturæ ordo permittit. Nec Deus summè bonus & iustus aliter concedit, quàm ut prauorum sit communio tũ in uoto tũ in actu, at limitatè, ne pro arbitrio lædere queãt: bonorum uerò libera est & uoluntas & actio, qui nihil uolũt nisi in summo bono, hoc est Deo, qui infinitus est, nec ullis circumscribitur limitibus.

Proinde non quiduis concedere iustissimum Deum asserendum est, sed ea solùm quæ naturalis ordo diuinitùs constitutus postulat: in cuius notionem si ex ordinatis rerum principijs & ratione peruenire nequiueris, in ueritatis libros mentis oculos converte, lucidoq; radio contẽplare quid hactenus diabolo concessum sit: in ijs enim uelut in tersissimo speculo, totius harmoniæ & diuinæ ordinationis idæam, euidentissimè cernis: ad quam ἀναλογίᾳ quadam facilè referri poterit, quicquid in huiusmodi meditatione tibi remoram obijcit.

QVAE DIABOLO SVNT *impoßibilia: ubi multa maleficia illi hactenus falsò attributa recensentur.*

Cap. XXV.

PORrò quemadmodum mirificas satanæ uires actionesq; præstigiosas confessus sum: ita quoq; machinetur, fabricetur, architectetur, moliatur, formet, reformet, fingat, mutet quadrata rotundis, artem quamcunque iactet, oculos præstringat: plurima tamen illi ἀμήχανα atq; impossibilia proponam, constãter negans, illum aut illius angelos uel minimum corpus posse creare, siue res ex nihilo cõdere, aut uerè pro suo nutu transmutare, aut ijs aliam induere formam, uirtutem, uel proprietatem. Nequit corpus in salis petram reuera immutare, quod uxori Loth contigit. Nec potuit uirgas in dracones uerè conuertere, nec aquam in sanguinem, nec gignere ranas, nec cyniphes uel pediculos ex puluere producere, nec mare seiungere ut nudis transiretur pedibus, nec aquam amarã reddere simpliciter dulcem, neq; eam ictu è petra elicere, quę cuncta Moses præstitit. Non item res exiguas reddit ampliores, quod in seminibus & quibuscunq; creatis à Deo quotidie fieri uidemus. oleum quoq; in uasibus uiduæ uacuis auxit Helisæus: & panibus quinq; hordeaceis piscibusq́; duobus tot hominum millia cibauit Christus, relictis duodecim fragmentorum cophinis. Nec sua uirtute potest aquam in uinum transformare, elephantiacos mundare, cæcis uisum, surdis auditum, claudis gressus firmitatem restituere, aut ullum morbum uerè sanare, uel steriles fœminas fœcundas reddere. Nequit etiam diabolus cum suis membris, alicui uitam dare, aut extinctos ad uitam reuocare: aut eorum animas in manu Dei existentes, & in Domino obdormientes, è sua quiete turbare: uel institutum diuinitùs naturæ cursum impedire (quemadmodum Iosue Amorrhæos expugnante, & postea Ezechia conualescente, ac Domino nostro IESV in cruce pendente, reuera factum

Diabolo impossibilia.
Gen. 19.
Exod. 7. 8. 9. 10.
Vide lib. cap. 8.
Exod. 14. 15. 17.
4. Reg. 4.
Ioan. 6.
Sapient.
1. Thess.
Iosue 10.
Esaia
Eccl. 4
Diony
Polyc

ctum legimus) destruere aut mutare.

Nec quoq; penitùs destructa redintegrare potest: non cœlo deducere lunam: nec quæ adhuc in herba sunt, aut satas aliò traducere messes: non honestos bonosq; homines diligere, non improbos odisse: non introspicere, ac integrè pernoscere sensus & cogitata hominum contra Platonem in Epinomide: nõ duras, asperas & acutas materies, per solidas corporis partes illęsè, aut per strictiores meatus magnitudini materierũ certa proportione aut dimensione secundum naturæ legem neutiquam respondentes, in ipsa corpora immittere: nõ ad ullum malum (in quod nocte diuq́ue ipse totus malus, malignaq; uolũtate quoscunque pessimos mortales uincens, spontè propẽdet, nec uitiata natura aliter potest) ullius hominis imperio uel arte, uel ex fœdere compelli: non se in hominum corpora pro sua uolũtate, aut ad alicuius maliciosæ & maleferiatæ anus arbitrium imprecationemúe insinuare, nec eiusdem edicto è corporibus egredi: non denique præuidere prius, quomodo fata mundi, imperiorum aut priuatarum rerum dispensaturus sit Deus, quàm illa uoce diuina promulgantur declaranturq;.

In Decretis legitur: Quisquis credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusúe immutari, aut in aliam speciem uel similitudinem trãsformari, quàm ab ipso omnium Creatore, pagano & infideli deterior est. Omnibus itaq; publicè annunciandũ est, quòd qui talia credit, & his similia, fidem perdidit: & qui rectam fidẽ non habet, hic nõ est eius, sed illius in quẽ credit, id est diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est: Omnia per ipsum facta sunt. Scribit Psellus Platonicus & Christianus, dæmonia sæpe hominibus diuitias polliceri, item & gloriam, uictoriam, amorẽ, cum tamẽ tradere ex se non possint: quippe q̃ nullum imperium habeant. sed uisu tandem quędam inania suis cultorib. afferũt, uaria prorsus & instabilia, quæ tamen impij diuina esse spectacula putant. Hinc multa, quæ tanquam uerè gesta, hactenus diabolo & illius mancipijs attributa sunt, ut fraudulẽta aut præstigiosa, uel non eo quo apparuẽre modo, reuera existentia, collabascere oportet: quemadmodum luculentis porrò demonstrationibus, fusius in sequentibus docebitur libris.

DIABOLUM IGNORARE *hominum cogitationes, sententijs patrum ostenditur.* Cap. XXVI.

QVum mirè cõtrouersum hactenus apud eximiæ etiã prudentiæ uiros fuerit, num sensus hominum noscat diabolus, licet hîc sacrosanctæ Scripturæ testimonia satis superq; meam stabiliant sententiã, ubi Deus solus καρδιογνώστης, cordis cognitor & inspector agnoscitur, Act. cap. 1. 15. & Sapientiæ cap. 1. scrutans corda & renes, Apoc. cap. 2. tamen ut præfractioribus nimis in satanicarum uiriũ prærogatiuam inclinantibus satisfiat, corollarij uice, patrũ quorundam scripta huc facientia adijcere uolui, ut & huius stationis præsidia in posterum deserant aduersarij. August. de Ecclesiast. dogmat. cap. 81. Internas animæ cogitationes diabolum non uidere, certi sumus: sed motibus eas corporis ab illo & affectionum indicijs colligi, experimento didicimus. Secreta autem cordis solus ille nouit, ad quem dicitur: Tu solus nosti corda filiorum hominum. Anshelmus in caput 6. Matth. Dęmones non possunt cogitationes intelligere, nisi aliquibus signis indicantur. Ibidem in 15. cap. Sunt arguendi hac sententia, qui cogitationes à diabolo immitti putant, & non expro-

Idem Rabanus lib. 4. de sermo. propri et. cap. 10.

ex propria uoluntate nasci. Diabolus est adiutor, & incentor malarum cogitationum potest esse, non author: quia nec interiora, nisi per quosdam habitus & gestus exteriores, nouit. Verbi gratia, si pulchram mulieré uos crebrò inspicere uiderit, cor amoris iaculo uulneratum intelligit. Haymo super Euágel. feriæ 4. post Oculi: Diabolus non est author malitiarum, sed incentor potius. Incentor enim potest esse, non author. Non enim potest interiora cordis nostri rimari, sed ex gestibus corporis intelligere quid cogitemus. Ioannes Casśianus Collat. 7. cap. 15. Nulli dubium est, quin posśint spiritus immundi cogitationum nostrarum attingere qualitates, sed indicijs eas sensibilibus forinsecus colligétes, id est, aut ex nostris dispositionib. aut uerbis & studijs, in quæ propẽsius cóspexerint nos inclinari. Cęterùm illas quæ necdũ de internis animæ prodierunt, adire omnino non posśunt.

DE MAGIS INFAMIBVS, LIBER SECVNDVS.

QVIBVS NOMINIBVS MAGI *infames & uenefici, in ueteri Testamento significentur.*

Cap. I.

QVANQVAM mota interdum quæstione, uel disputatione instituta de Lamiarum actionibus, sacræ mox obijciantur Scripturæ testimonia, in quibus magi uel malefici, siue incantatoris aut uenefici, uel etiam præstigiatoris, ut alij interpretantur, nomen legitur, eoque denotari nuncupatas uulgò Lamias uel sagas, mox indistinctius asseratur: comperio tamen, prodigiosos hos homines cum suis artibus, pręstigijs, illicitisq; diuinationibus, uariè à Rabinis & Hebræis interpretibus exponi, diuersis etiam nominib. reddi à nostris Latinis: nec Hebraismo exactè, uel Latinæ translationi consonare Gręcam. Manifestum id erit, si contextum Hebraicum cum quacunq; uersione non oscitanter contuleris, Rabinorumque & interpretum iudicia attentius obseruaueris omnibus his locis, ubicũq; ulla horum portentorum fit mentio: uelut Exod. cap. 7. 8. 9. 22. Leuit. 19. 20. Deuter. 18. Hieré. 27. Daniel. 2. 4. Reg. 21. 2. Paral. 33. & reliquis. Ob eiusmodi diuersitatem interpretum, & disśidia, prędictis in locis uirum undequaque doctisśimum, & linguarum peritisśimum D. ANDREAM MASIVM consului, qui uoces Hebraicas, rem magicam spectantes, atq; hic usurpatas numero septem, his explicuit uerbis.

Primam, uidelicet כשף Chasaph, uideo constanter in uulgaribus Latinis Biblijs ita redditam, quasi id maleficium significet, quo à dæmone deméntati homines, per malas artes pecudibus, segetibus, imò etiam ipsis hominibus nocent, aut saltem nocere se existimant: à quibus facinoribus malefici uocantur, quos lex Mosi è uita sublatos uoluit, Exodi 22. hoc decreto, מכשפה לא תחיה: hoc est, Maleficam nõ patieris uiuere. Nomen enim מכשפה Mechassepha, quo lex hic utitur, à כשף Chasaph deflectitur: positumq; est in Fœminino genere, ut aiunt interpretes: non quòd uiros impunes lex esse uelit, sed quia ille sexus ob genuinam simplicitatem dæmonis insidijs frequen-

Chas[aph]

Mech[as]pha. Vide [...] in epi[...] read[...]

quentius patet. Quare Grçca tralatio, quam Septuaginta senioribus asscribimus, decretum illud liberius reddidit, φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε: hoc est, Veneficos (ut Masculino genere fœmininum comprehendam) non retinebitis in uita. Animaduerto autem prçdictum uocabulum כשף Chasaph, & quæ ab ipso deducuntur: uix usquam in prædicta tralatione Græca aliter exponi, quàm ut ueneficium significēt: hoc est, hisce Græcis uocabulis, φαρμακὸς, φαρμακεὺς, φάρμακα, & quç huius sunt inflexionis. Nam & uulgò etiā credūtur illi, quos uocamus maleficos, nefarias suas artes non sine medicatis quibusdam rebus excrcere atq; efficere: ut taceam authores tum Græcos, tum Latinos. Abenezra autem apud Hebræos magni nominis scriptor, dicit uocem כשף Chasaph propriè ad præstigias spectare: hoc est, eas delusiones, quibus res aliter atq; se habent, nostris oculis exhibentur. Quod ut ipsi concedamus, tametsi mihi sanè non uideatur facilè ex sacra Scriptura id euinci posse: tamen Danielis secundo capite, ubi legimus, Nabugodonozerem inter alios somnij sui interpretes adhibuisse etiā מכשפים Mechassephim: si præstigiatores uertas, nō uideo quid illi ad explicandum somnium adferre sua arte potuissent, quæ tota fallax & delusoria est. Quare eius loci interpres, Leui Gersonis filius, summus in illa gente philosophus, ait, Mechassephim esse eos qui artem profitētur astrorum, genios cœlo deducendi, atq; in characteres quosdam certis horis siderumque cursibus fabrefactos cōcinnatosq; pelliciendi, & illectos in eorum hominū quos uelint, aut commodū aut incommodum incitandi, uel ad quæuis etiā alia officia adigendi, ueluti ad præsagia significationesq; rerum abditarū. Malachiæ cap.3.uers.5. mechassephim

[Margin notes, cut off at the left edge: ...ephus ... ...us anti... ...t.Iud.lib. ...ap.8.intel... ...t eos qui ...enum u... ...pant. Vide ... lib.6.ca... ...21. — ...μακὸς. ...μακεὺς. ...μακις, ...de Ari... ...ph. φαρμα... ...ις ... — Chas... — Mech... ...pha. Vide ... in epi... ...re ad...]

& memaphim, id est, malefici & adulteri, coniunguntur. Ego uerò, si meum iudiciū etiam requiris, putarim illud uocabulum latè patêre, atq; ad quamuis magicam artem spectare: & in hac sententia uideo etiam esse uulgus Hebræorum. Video tamen Syros illa uoce uti pro λειτουργεῖν, hoc est, rem diuinā facere, aut sacris operari, item precari suppliciter & magno studio. Et quia Syri sic illo themate utuntur, probabile est, olim Hebræos quoq; illos pristinos sic usurpasse. Sæpe enim fit, ut uocabulum aliquod in uicina conseruatum lingua inueniatur, quod è sua perijt. Sicut Ligures hodie lotum arborem aut fructum fabam Græcam uocant, Latini aūt quid sit faba Græca, nunc ignorant.

Secunda uox erat קסם Kasam. ea uidetur, etiā Hebræis authoribus, peculiariter ad futurarum rerum præsagia pertinere. Quare & in Græcis Biblijs ubiq;, quod sciam, significatione uerbi μαντεύεσθαι, quod uaticinari significat, redditur: ueluti Deut.18. Hierem. 27. & alibi: in Latinis uerò Biblijs (loquor autem semper de uulgari tralatione) interdum uertitur hariolandi, interdum diuinandi uerbo: ut in ijs locis quos iam citaui. Est autē etiam ubi in bonam partem accipitur, pro eo qui subtilioris ingenij sui perspicacitate futura præuidere aut conijcere potest, & quod facto opus est, perspicere. Sic enim utitur Isaias cap.3.uers.2. cum inter alios qui rempublicam conseruare apud Hierosolymitanos possent, istos etiam enumerat. *Kasam.* *μαντεύεσθαι.*

Tertia עונן Onen, in Latinis Biblijs aliquando obseruare somnia, ut Deut. 18, & 2. Paralip.33. aliquando augurari, ut Hier.27. interdum etiam diuinare, ut Micheæ 5. uertitur. In Græcis uerò, nōnunquam οἰωνίζεσθαι, id est augurari, ut Hier.27. plerunq; etiā ἀποφθέγγεσθαι, *Onen.* *οἰωνίζεσθαι. ἀποφθέ-*

 γγεσθαι,

γεῦσθαι, oracula edere, Micheæ 5. Veteres Hebræorum dicunt id uerbum ad eos propriè pertinere, qui temporum momenta superstitiosè obseruant, atque alia fausta rebus gerendis, alia infausta præscribunt.

Nahas.

Quarta נחש Nahas, Deut. 18. & 2. Paralip. 33. Latinè uertitur, obseruare auguria: Grecè uerò, ut ea quæ proximè præcessit, οἰωνίζεσθαι, uox est in Biblijs frequens. Hebræi dicunt, ad eas coniecturas accõmodari propriè, quibus rerum præsentium futurarumq; statũ nimis curiosa & sanè delira religione cõijcimus ex fortuito quopiam euentu: uelut ex dextro aut sinistro auium uolatu, aut animalis cuiuspiam occursu, uel membri nutu, tinnituúe aut lapsu, sternutatione item, singultu, cantu, cribri motu: & quæ sunt aliæ huius generis mille superstitiones apud mulierculas in uanissimo usu.

Habar. ἐπᾴδειν. ἐπῳδοὶ incantatores.

Quinta חבר Habar, Latinè incantare, Grecè ἐπᾴδειν traducitur. Vtũtur Hebræi ea, quando arcana quædam uerba à Magis mussantur, quibus efficacia inesse mira putatur. Quale illud est Virgilij nostri:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Et ego uidi qui uerbis sisterent feras, teliq; iactum expectare cogerent: & qui fœdum illud & domesticũ animal quod Rattum dicimus, simulatq; conspexissent, quouis loco quasi attonitum aut stupidum subsistere, nec se loco mouere cõpellerent (siue id uisu solo, siue incantatione effecerint) donec non ex insidijs, sed protensa manu apprehensum strangularent. Quin & Dauid eiuscemodi miracula fieri per incãtationes, satis uidetur de aspide surda significare, cuius mentionem facit Psal. 57. aut iuxta Hebraicos codices, 58. Quo loco utitur uerbo isto חבר Habar: & simul etiam uerbo לחש Lahas, quod idem significat.

Lahas.

Ob.

Sexta uox אוב Ob, plerunq; redditur in Latina trãslatione Python, aut Pythonicus spiritus: ut Deut. 18. Esa. 19. 1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi crebrò. interdum etiam, sed ut mihi uidetur, minus propriè, magus: ut 2. Paral. 33. in Græca autẽ ferè semper ἐγγαστρίμυθος: nisi quòd 4. Reg. 21 & 23. interpretetur θελητὴς, & nescio an usquã alibi. Significat uerò uox אוב Ob, Hebręis utrem aut lagenam: unde & eos dęmonas qui obscuris uocibus, ex semotiorib. corporis humani partibus, ueluti ex axillis, aut fœminarũ pudendis respõsabãt, quasi ex utre aut lagũcula, אוב Ob, aut plurali numero Oboth, ea gens uocauit. Græci uerò apposita uoce appellarũt ἐγγαστριμύθους, aut ἐγγαστρίτας, eo q, ex uentrib. hominũ profarentur. Quã uocẽ Græcã imitati Latinorũ quidã, non ineptè uentriloquos dixêre. Accõmodantur aũt illa uocabula propriè ad ipsos malos spiritus: interdum tamen etiam ad ipsos homines qui illos patiũtur. Eius generis dæmonium nobilitauit olim apud Athenienses quẽdam Euryclem magũ, ut author est Aristophanes in Vespis: ubi ait, se suppositicijs suis comœdijs multum commodi attulisse Reipub. Atheniẽsium, quas, Euryclis imitatus oraculum & morem, in aliorum poetarum uentres ingressus, clàm recitandas curãrit. Ab illo Eurycle (ut doctissima commentaria Græca ostendunt) uates eius generis postea dicti sunt εὐρυκλεῖται, & ἐγγαστρίμυθοι, uel etiam ἐγγαστρῖται. Puellam quoq; cuius in Actis Apostolorum cap. 16. fit mentio, uentriloquam fuisse, author est D. Augustinus in eo libro quẽ de doctrina Christiana composuit. Sed de hoc satis.

ἐγγαστρίμυθοι. ἐγγαστρῖται. Part. 2. ca. 26. q. 1. Vide lib. 2 cap. 14. Ventriloqua.

Iidoni

Postrema uox Hebræa erat ידעני Iidoni, quã ab Hebręo uerbo ידע iada, quod scire atq; cognoscere significat, deductam puto; quanquam nõ ignorem

rem quas nugas Hebræi adferãt de animali quodã terrigeno, humana forma, cui nomen Iadua fingũt, & cuius osse uaticinẽtur ij qui Iidonijm uocẽtur. Est enim illa gens nimis quàm stulta, in eiusmodi anilibus delirijs & fingẽdis & credẽdis. Vocabulum Iidoni uertitur Latinè aliquoties Diuinus, ut Deuter.18. Leuit.20. & fortasse alibi: nonnunquam etiam hariolus, ut Leuit.19. item 4.Reg.23. Esaiæ 19. Græcè uerò interdũ ἐπαοιδὸς, ut 2.Paral.33. Leuit.19 & 20. interdum aũt γνωστὴς, quod illi quam dixi etymologiæ appositissimum est, ut 1.Reg.28. 4.Reg.21 & 23. Est autẽ ubi uertitur, ὁ ἀπὸ τῆς γῆς φωνῶν, qui è terra clamitet: ut Esaiæ 8. & 19. Quod an ad oraculum è terra redditũ spectet, an uerò ad manes sepulchris exciendos, quale 1.Reg.28. narratur factum, non satis scio. Equidẽ putarim, uocabulũ hoc Iidoni, omne dæmonũ uaticinantium atq; responsa dantium genus complecti: illosq; ab rerum omnium cognitione, quam profitẽtur, sic esse appellatos. eam uerò quæ hãc proximè antecedit, dico אוב Ob, horũ certam speciem, ex uentribus scilicet, aut axillis, aut alijs secretioribus humani corporis partibus obscura uoce profantiũ significare. Cuius rei uel id argumentum esse potest, quòd in uniuersis Biblijs hæ duæ posteriores uoces, uix altera sine altera scriptę usquã habeantur: certè ultima hæc Iidoni, nusquã omnino nisi mox post illã penultimã. Atq; ita fiet, ut illarũ septem uocũ quas cõmemorauimus, priores quinq; ad hominũ superstitiosas uanitates, aut ueneficia etiã, quibus uel res abditas cognoscere, uel miracula efficere se posse putant, uideantur spectare: duæ uerò postremæ, ad ipsa malorum dæmonum, aut dæmoniacorum hominum (ut sic dicam) oracula.

Hic præcipua illa horum monstrorum uox non erat prętermittenda, nimirũ Hartũmim. Sic eos dici ait Rabbi Leui, qui naturali modo mirabilia faciũt, aut facere censentur ab his qui eorum dexteritatem minus diligẽter obseruant. Aben Esdra interpretatur, qui secreta qualitatũ rerum & naturæ cognoscunt. At tales nõ fuisse, res ipsa docet, quum naturali potẽtia illi produci effectus, quales Exod.7 & 8. legũtur, nequiuissent. enimuerò sic fuissẽt magi naturaliũ rerum periti, Deo grati, nihil in eius cõtumeliam præfractè moliẽtes. At Hartũmim in Exodo, potius magi fuêre infames: qui ut diaboli mancipia, nihil nõ præstigijs dæmoniacis conati sunt, impiorum oculis rerum simulachra obijcientes, ut Mosi & Aaroni legatis Dei, fides derogaretur: qua ratione pręstigiatores dicẽdi potius essent. Est aũt aliarũ nationum uocabulũ, ab Hebræa lingua alienum & peregrinũ, usurpatum tamẽ ab Hebræis, uelut Genes.41. uers.8. & uers. 24. item Exod.7. uers.13. & uers.24. & cap.8. uers.7. & uers.18. & cap.9. uers.11. Adhæc Daniel.1. uers.20. deniq; Daniel.2. uers.2. D. Hieronymus in Gen. uertit Coniectores: in Exodo, Maleficos. Et sanè Exod.7. uers.13. qui primò uocantur Hachamim, id est sapientes, & Mechassephim, hoc est malefici, ut quidam uolunt, mox dicuntur illi ipsi Hartũmim Mezeraim, hoc est, incantatores Ægyptij: unde colligi potest, quales sint Hartũmim. Idem in Daniele interpretatur Hariolos. Rab. Isaaci Nataris sentẽtia est, hoc nomine uocatos esse ab Hebræis quosuis qui inter gentes singularem profitebãtur sapientiam, præsertim quum ea ad superstitionem pertineret.

Hartũmim.

Nostris adhæc Germanis uno eodemq; nomine Zauberer nũcupatur magus, ex professo illusor, & frequenter eruditus, saga uel Lamia ob mẽtis imbe-

Magus illusor, & Lamia delusa, et ueneficus eodem nomine

à Germanis dicuntur.

imbecillitatem & corruptam phantasiam à diabolo delusa, & uenenum studio usurpans ueneficus. Hinc euenit, ut quando sagarum fit mentio, uel ueneficorum, mox Pharaonis præstigiatores, longè à sagarũ & ueneficorum actionibus alienos opponant, æquiuoco Germanico falsi. Proinde omnes scriptores Germanicos, quotquot me hactenus in ea lingua legisse contigit, grauiter in hoc argumenti genere impegisse, etiamsi speciosos librorum foribus præfixerint titulos, atque sacræ Scripturæ testimonia produxisse uideatur, palàm testari minimè pudet: maximè quòd in aëre turbando morbisq; cõciliandis nimium eos Lamijs tribuere, gladiumq; strictũ & fasces inflammandos crudelissimis carnificibus sine iudicio, discretione, uel ulla commiserationis nota imprudentius subministrare uideam. In ea opinionum uarietate, ne tenebras offundat nominum cõfusio, ad hoc nostrũ institutum uarijs de causis libuit, Magum infamem à Lamia & uenefica seiungere: ut clarius, exulceratissimo hoc nostro seculo, & in hoc negocio, adhuc tam indocto, res innotescant (cui usui uoces seruire oportet) & hi internoscantur de quibus mihi sermo est: atque palàm uideatur, ubi ab aliorum malè inolita opinione, rationis & sacrosanctæ Scripturæ basi innixus firmissimè, non temerè dissentiam. licet his hominibus, ac eorum artibus, quędam esse communia non diffitear.

QVID MAGVS INFAMIS, *γοητεία & θεουργία*, *Caput* II.

Magus infamis.

MAgi itaque infamis nomen generalius erit, nec tam angustis constrictum cancellis: Lamiarum uerò & ueneficarum appellatio, strictioribus circumscribetur limitibus. Magum enim nuncupo, qui à dęmone uel ab alijs, aut è libris uoluntariè edoctus, præscripta aut barbarorũ ignotorum aut cognitorũ uerborum formula recitata, submurmurata, applicatáue, uel characteribus quibuscũque, aut exorcismis, dirisq; execrationibus aut ceremonijs, solennibus ritibus, aut rebus plerisque adiunctis, pro suo arbitrio, dæmonium in præstigiosum, fallax, uel alioqui ludicrum ministeriũ, illicitè euocare conatur, ut ascititia sese uel conspicua ostendat imagine, uel aliter prodat, ad quæsitaque uel uoce uel susurro respondeat, uel picturis, uel notis, uel quocunque alio modo: uel qui aliud opus, simili ratione præter naturæ legem, perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos omnes comprehendo, qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic uarijs dicti nominibus, superstitiosè modoque uetito futura prædicunt.

Magiã Aegyptiorũ auspicatã ... lasiris ... Heliodor... de Hist. Aethiopic. ex Aegy... ἱερεύς, id est, mag... antistes, ... plicem fac...

Magorum artem omnem ac potentiam aspirationibus dæmonum constare, perhibet Lactãtius: à quibus inuocati, uisus hominum præstigijs obcæcantibus fallunt, ut non uideant ea quæ sunt, & uidere se arbitrentur ea quæ non sunt. Sic Clementis & fratrum oculos effascinarat Simon magus, ut patris Faustiniani uultui facies uideretur impressa Simonis: Petrum uerò deludere poterat minimè. Hoc uerè incãtare, fascinare, effascinare dicitur: *γοητεύειν* Græcis, *ἐπᾴδειν*, uel etiã *βασκαίνειν*, (quanquam duæ hæ uoces minus generales existant) qua dictione Paulus usus est: O' insensati Galatæ, *τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε*; quis uos incantauit, & oculis ueluti præstigio imposuit, ut non crederetis ueritati? De oculis delusis Paulum intellexisse, testãtur sequentia. Est autem planè præstigij genus, ut id quod sit, non uideas: tum quod non est, te uidere putes: ita uisus intuentium pręstringitur. Fascinum

Li. 2. ca... Orig. erro...

Clem. lib. Recog.

Incantar... Fascinar... γοητεύειν ἐπᾴδειν βασκαίνειν Gala. 3.

Præstigi...

Fascinu...

num id, fascinationem, incantationẽ, maleficium uel carmen appelles licet: Magiam uoce Persica, magicen, magiam infamem, magicam artem, immũdorum spirituum commercijs inauspicatam: Gręcè ἐπῳδὴν & ἐπαοιδὴν, quasi dicas excantatricem: uel celebriori uoce, γοητείαν, incantationibus & carminibus nefariæ curiositatis arte compositis concinnatam, quam honestiore uocabulo etiam θεουργίαν uocare audent, licet quodam discerniculo: quasi illius cultores, ut artibus illicitis deditos, putent damnãdos: huius uerò patronos, laudabiles. quamuis utrique sint ritibus dæmonum fallacibus obstricti sub angelorum nominibus. Quandoquidem & Porphyrius quandam quasi purgationem animæ per theurgiam, cunctanter tamen & pudibunda quodammodo disputatione promittit: reditum autem ad Deum hac arte præstari cuiquam, inficiatur omnino. Quibusdam uerò consecrationibus theurgicis, quas τελετὰς nuncupant, idoneam fieri atq; aptam susceptionem spirituum & angelorum ad uidendos deos (uel certius, meo quidem iudicio, dæmones colludentes) arbitratur. Hanc & Augustinus reijcit. At μαγείαν esse boni, ad bonũ aliquod, dæmonis aduocationem, Græci quidam fuco illito uolũt: cuiusmodi fuerunt Tyanei Apollonij uaticinia. γοητείαν autem mortuos excitare: unde etiam ἀπὸ τῶν γόων, id est à luctibus, deducunt, qui ad sepulchra edi noctu assueuerunt, atque noxios dæmones in subsidium permouere & excire credebantur: & ob id illa aspergine lustralis aquæ & tædarum igne expiabantur, ne dęmones ea uel obsiderent, uel læderent. Hanc artem omnium placita legum exterminant execranturq;. Hinc inter sacrilega Manassis regis flagitia, quibus Deum irritauit, connumeratur, quòd fuerit maleficus, magiã exercuerit, & Pythonem cõsuluerit.

Magia inmis. — *ἐπῳδὴν.* — *γοητεία.* — *θεουργία.* — *August. lib. Ciuita Dei.* — *τελεταί.* — *a quo- m Græ-* — *Athenæus Chamæleo,* — *Reg. 21. Paral. 33.*

MAGIAE ORIGO, ET QVI *primi eius cultores: insuper Magici libri patribus falso inscripti.*

Caput III.

HVius artis originem ab angelis pręuaricatoribus deducit apud Clementẽ Petrus lib. 4. Recog. referens, eos docuisse homines, quòd dæmones artibus quibusdam obedire mortalibus, hoc est magicis inuocationibus cogi possent: ac uelut ex fornace quadam & officina maliciæ, totum mũdum, subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerint. Ita introductum diluuium. Cham uerò superstitis Noe filius, cuidam ex filijs suis, qui Mesiaim appellabatur (à quo Ægyptiorum & Babyloniorum & Persarũ ducitur genus) malè compertam magicæ artis tradidit disciplinã. Hũc gentes quæ tunc erãt, Zoroastrem appellauerunt: admiratæ primum magicæ artis authorem, cuius nomine etiam libri super hac plurimi habentur. Hic à dęmone, quem importunius fatigabat, igne succensus concrematur. Huius cineres, tanquã fulminei ictus reliquias, colligentes hi qui erant primò decepti, deferunt ad Persas, ut ab eis tanquam diuinus è cœlo lapsus ignis, perpetuis cõseruaretur excubijs, atq; ut cœlestis Deus coleretur. Plura ibidem: & quomodo hinc templa sint constructa, imagines erectæ, mysteria, ceremoniæ ac sacrificia instituta, ut eo licẽtius peccarint homines, idola nec uidere, nec audire, nec in aliquo moueri scientes. Sic Plinius quoq; in Perside à Zoroastre (qui Persa Oromasi filius erat, quem aliqui filium Nohæ Cham putant) ortam magiam cõmemorat: fusius eius originem, quando & à quibus cœperit, & celebrata fuerit, enarrans. Iustinus in sua Epitome

Lactant. Eusebius. — *Nõ multò secus Berosus scribit.* — *Li. 30. cap. 1 Berosus.* — *August. de*

ciuit. Dei li. 21. cap. 14.

hūc Zoroastrem, qui magicam reperit artem, & de eadem centum millia uersuū ab Hermippo commentarijs illustrata composuit, Bactrianorū regem fuisse scribit, qui (teste Eusebio de Tēporibus, & in decimo de Præparatione Euāgelica) plus 800 ferè annis ante tempora Troiana fuit, quo etiā tempore Abraham & Ninus, quicum bella gessit, uixerūt, cùm ageretur annus ab orbe condito bis millesimus ac centesimus octogesimusquintus. Moriēs Assyrijs prædixit, si cineres suos cōseruarent, ipsorum regnum non periturum. Præceptorem in hac uanitate habuit Agonacen, quem aliquot annorū millibus ante Troianū bellum fuisse celebrem, quidam sentiūt ex Cosmographica supputatione, qua Troiam annis 4020 post mūdi creationem captam numerant.

Volaterr. lib. 10. cap. 4. Oros. lib. 1. capite 4. Phrisingens. lib. 1. cap. 6. Suidas.

Rauisius.

Methodius scribit, anno 340 Iared surrexisse uiros malæ artis inuentores, iniquos & omni nequitia plenos, ex filijs Cain, ut Iobeth & Tholuscol filios Lamech, qui cæcus fuit, quorum dominatu diabolus eos conuertit ad omne genus magicarum artium.

In suis reuelationibus.

Zabulum & Zamolxidē in illicitas artes pronos, hanc primos excogitasse, uel potius propagasse, ut à patre diabolo haud dubiè natam, ferunt alij.

Zamolxis Pythagoreus dicitur Straboni lib. 16.

Horum uestigia sequuti sunt Almadal, Alchindus & Hipocus ex Arabū turba, Apuscorus, Zaratus & Cobares apud Medos, Marmaridius apud Babylonios, Zarmocenidas apud Assyrios, Abbaris itē apud Hyperboreos, Thesphetion apud Æthiopes, Arnuphis apud Ægyptios, Iulianus apud Chaldæos, uocatus Theurgus, filius Iuliani philosophi, qui lib. 4. de dęmonibus scripsit, sub M. Antonino: Cambyses & Zamares, Charondas, Dęmogorgon (alijs Damigeron) Eudoxus, Hermippus, Gobrias. extiterunt & alij clariores antistites, ut Trismegistus Mercurius, uel Hermes, qui tempore Mosis uixit apud Pharaonem, quem mare rubrum absumpsit: Apollonius Tyaneus, Dardanus, Gog Græcus, & Germa Babylonicus.

Magi. Cōtra Almadalē & Alchindū de effectu proiectuq; radiorū Ioan. Fr. Picus lib. 7. cap. 5 & 6. ex professo. Curt. lib. 6. Philostr. in uita Apollonij. Volaterr. lib. 13. ca. 8. Anthrop. Dion Nicænus et Xiphilinus in uita

Antoni... philosoph... Suidas. Crinit. li... cap. 11. Fulgos. li... cap. 11.

Recentiorem uerò magiam (quam Cypriam dixēre) ex Perside inuectam esse in Græciam, prodiderunt Græci, à quodam Hostane Persa, qui Xerxem bellum Græciæ inferentem comitatus, semina artis portentosæ undique sparsit, infecto quocunque commeauerat mundo. Hunc ad rabiem, non auiditatem modò scientiæ eius, Græcorum populos egisse, asserit Plinius. Inde Hostanes secundus, Alexādri Magni comes, artem hanc illustrauit. In uniuersum deinde orbem magiæ studium est translatum. Hanc & coluēre Antisthenes Atheniensis, discipulus Socratis, & Diogenis præceptor, author librorum de arte Magica: Onomacritus apud Athenienses Musæi socius, Athenis ab Hipparcho expulsus: Thrasyllus etiam ob huius peritiam Tiberio Cæsari admodum gratus: Sempronius Rufus, natione Iberus, præstigiorum nomine à Seuero Imperatore in insulam relegatus, deindè ab eius filio Antonino reuocatus: Cetieus quoq;, Hermogenes, Philetes, Cyprianus qui D. Iustinam uirginem Aglaio amatori frustra conciliare nisus est: item Didius Iulianus, & Antoninus Heliogabalus.

Philostr... Apollon... ta. Volater... 13. cap. 4... Aduers... Apollon... Tya... Picus li... cap. 10... Porphyr... & illi... de resp... idem li... pite 4. Plin. li... cap. 1...

Volater... 13. ca... throp. Herod... Polyhy... Dion... rio. Dion... philin... Anton... Capitol... Spartia... Volater... 23 An... Dion... phil. in... tonin... Porphy...

Porphyrius à posteriore gentilitate maximè cultus, & inter Platonicos ob excellentiam philosophus cognominatus, sed hostis ille Christi asophos uel misosophos potius appellādus, cuius pręceptor Plotinus Italicæ scholæ Platonicę patronus, ut Iamblichus Ægyptiacæ, & Proclus Asiaticę: hic habitus omniū Platonis mysteriorū consultissimus, cuius librum de Sacrificio

Plotin... Iambli... Procl... Ioan. P... c. 5. de ... diuin.

& ma-

& magia non minus grauiter q̃ acerbè perstringit Ioannes Franciscus Picus lib.7.cap.5.de Prænotione superstitiosa. Hi simul operam dedêre, ut cũ studio & labore insanirẽt, philosophi alioq́ sua laude digni. Amphioné quoq; Thebanũ & Orpheũ magicis artib. ualuisse, tradit Pausanias. His adde Apuleium Medaurẽsem nõ alia de causa fictũ in asinũ fuisse cõmutatũ, q̃ ob magicarũ uanitatũ peritiá: item Artephiũ, qui in Compẽdio studij Theologię affirmat, se peragrasse omnes Oriẽtis regiones exquirendæ sapiẽtiæ gratia, & ad Tantalũ peruenisse in aureo throno sedentem, deq; cœlestibus, de natura, de moribus docentem, qui nihilominus ab Artephio sit doctus.

Illustrata hęc magia est, & ferè absoluta à Democrito Abderite, qui Dardani Ægyptiorũ magi peritissimi libros de Magia cõscriptos, & in eius monumẽto abditos eruit, atq; iustis cõmentariorũ uoluminib. ex disciplina Apollonicę Captidenis & Dardani Phœnicum explicauit. Ab illo Dardaniæ dicuntur artes. unde Columella:

At si nulla ualet medicina repellere morbum,
Dardaniæ ueniunt artes.—— Et Choastes apud Valerium Flaccum:

Maximus hos inter Stygia uouit arte Choastes.

lib.1. Itẽ: *Harcalo non pauidus fœtas mulcere leænas.*

Et apud eundem:

Necnon serpentes diro exarmare ueneno
Doctus Atyr, tactuq́; graues sopire chelydros,
Ac dubiam admoto sobolem explorare ceraste.

Eodem Dardani exemplo duodecim libros à se de hoc pręstigiarum genere concinnatos, in sepulchro secum recondi uoluit Numa Pompilius, rex & pontifex Rom. Extant & de hoc artificio Hermetis libri.

Non hic erant prætermittendi præstãtissimi philosophi, Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato, qui ad hanc artem discendam (Plinio autho- cap.1. re) nauigarũt, exilijs potius quàm peregrinationibus susceptis. Hanc reuersi prædicarunt, hanc in arcanis habuerunt. Quin & Pythagorá, Platonemq́;, ob eam capessendá Memphiticos uates accessisse, & penè totam Syriá, Ægyptum, Iudæam, & Chaldęorũ scholas perlustrasse, compertum est. Enimuerò hãc apud Chaldęos, religionem etiam in sapientiá philosophicá commutantes, Assyrios, Persas, Arabes, Æthiopes & Indos plus ab initio cultam fuisse atq; celebratam, quàm apud ullas alias gentes, constat. Ægyptios adhæc, natura superstitiosos, ac in aniles fabulas & histrionica cõmenta religionem uertentes, in primis ea claruisse, quòd potissimùm apud eos dęmonũ uiguerit cultus: quibus nihil studio maiori fuit unquá, nihil prius, quàm ut quibuscunq; possent modis, à uera Dei & naturæ contemplatione abreptos, transuersos homines suis illaquearent uaframentis. Ita Græci amãtes & perquàm studiosi nouarum & ingeniosarum inuentionum, in Pyrronias disputationes religioné transfuderunt: quemadmodum Romani dominationis natura cupidi, eam ad suos similiter inflexerunt attemperaruntq́; affectus, & imperio conformarunt politico: qua ratione utriq; dæmonum artibus manũ quoq; pronius dedêre. Extitêre & Choatræ populi, incantatores nõ uulgares, quorum lacus iuxta Mæotim, Plinio teste. Valer. Flacc. lib.6. Argonaut.

Plutarch. in uita Numæ. Contra monstrosa Pythagoræ facta scripsit Timõ Phliasius.

Aegyptij natura superstitiosi.

Centoras & diros magico terrore Choatras.

Neuri Scythiæ populi incantatores quoque habiti famosi. *Herod.*

At quanquam naturalem magiam plerosq; eorum authorũ coluisse obijcietur, plurimum tamen eosdem superstitionis impiæ infamisq́; magiæ admiscuisse comperitur: ut naturalis illa goetiæ & theurgiæ illecebris confusa,

fusa, malorumq; dæmonum impostu ris irretita, non satis secernatur. aliàs penitissima illa naturalium rerum abstrusarum speculatio & cognitio, uera nimirum philosophia, sauctiorq; magia, à sapientibus solenni plausu excipienda, colendaq;, à me hic non eleuatur, cui etiam nulla ex parte quicquam derogatum uolo. Rabini Hebręorum asserunt, antiquos patres ad sanhedrim, hoc est, consilium & iudicium magnum admisisse neminem, nisi magiæ peritum, & gnarum septuaginta linguarum. Adhæc quos Græci sophos aut philosophos, Chaldęi etiã magos uocant, ut in Danielem testatur D. Hieronymus: hos commendat ueritatis historia, Matth. 2. momentũ enim, locumq; nati filij Dei, ex prophetijs, quas in illo regno & Babylonico Israeliticæ captiuitatis tempore sparserãt, stellæ monitu agnoscunt. Quam quidem stellam nõ fortuitò illuxisse, neque ex materia physica naturæ ductu inflammata exarsisse, uerùm diuinitùs accẽsam, ut Christi natiuitatem designaret, ipsosque ad locum in quo erat deduceret, intelligunt. Superiorum uerò infamia uel hinc magis elucescet, quòd in Diuinationibus Cicero scribit, in Persis augurari magos, & diuinare, congregariq; in phano commentandi causa, atque inter se colloquendi. Et quod grauius multò est, in lib. de Sacrificio & Magia Proclus, dũ hanc naturalium sympathiam cognationemq;, & si uoles, compassionem latissimè demõstrat, etiam numinum aduocatione uti solitos magos, per huiusmodi rerum consensum, tradit. Eos quoque multæ idololatriæ occasionẽ dedisse, fabricatos temerè superstitionum & falsæ credulitatis plurima genera, testatur Laërtius. Ex quo artis liquet ignominia, quòd numinis appellatione prætenta, ad dæmonum incli-

Naturalis magia quid, & eius commendatio.

nans uersutias, impeditissimis & ipsa erroribus obretita, minus prouidos in interitum præcipites rapiat.

Sed utinam posterioribus Magis ea mansisset religio, quæ Magorũ Persarum erat, & Ægyptiorũ sacerdotum, & Druidum Gallorum: qui nefas esse arbitrabantur, ea magiæ sacra literarum monumentis committere, ne uulgo innotescerent. Ita tandem fuisset sperandum, illud prodigiosum diaboli artificium, atq; generi humano exitiosum, prorsus interiturum: quemadmodum & iam Theologis & Medicis quocunque moliminis genere conandum, ut artium hæc perniciosissima, fraudib. plena, è religionis nostræ sacris quàm longissimè exulet, & è diuinæ Medicinæ castris omnino procul exterminetur, quum utranq; suis fucatis exorcismis, barbaricarum uocum preculis, obscurorum nominum recitatione, sacrosancti eloquij abusu, ligaturis, periaptis, carminibusque ad salutis & uitæ hominũ perniciem conspurcarit. sicuti apud Iudæos secretiorem diuinæ legis interpretationem Cabala nũcupatam, identidem ab ea defœdatam uitiatamque legimus: ut Cabalistica eiusmodi magia, Christũ incõparabilia effecisse miracula, astruere non exhorrescant perfidi Iudæi.

Cabala ... gia infa... tiata.

Et hodie adhuc titulis, quos præ foribus splendidos suspendunt hi magi, ementitis circunferuntur libri sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch (quem diuiniorem ante cæteros fuisse asseruit uetustas) item Abrahæ, Aaronis, Danielis ob somniorũ explicationem, Solomonis (insigni coniectura ita ex Iosepho augurãtur sacrilegi, indoctis auribus irrepentes) adhęc Zachariæ Babylonij, Pauli, Honorij, Cypriani, Thomæ, Hieronymi & Eboracensis cuiusdam: ut ob speciosa hæc nominũ lenocinia magis arrideant, illiciantque, & ci-

Libri ma... gici.

Enoch...

Lib. ... Iud. cap... Vide ... ti lib. ... eam de... mone op... nem scri... lutam.

& citius fidem sortiatur. Verùm acrius intuenti, apertè se prodit horum furciferorum circulatorumq; fallax præstigium, & nostro ęuo iam pridem consicta sese profitentur ipsa uolumina. Ioseph quoque Israelis filio, ex peculiari Dei munere uaticinanti, somnia interpretanti, in fratrum ministerium à prouidētia diuina segregato, Christique typum gerenti, eam aspergit maculam Iustinus, illum magicas nouisse artes, easq; ad Mosen & reliquos peruenisse scribens. Idem de Mose tradit Plinius, & Tacitus: quem etiam Ægyptium sacerdotem dixêre nō ualde diligentes (teste Capnione) quidam rerum scriptores, ut Strabo Cosmographiæ libro sexto decimo. Magū item & fallacē eum appellat Posidonius, & Lysimachus, & Apollonius Molon, & plerique alij, similiter Apion: quos mendacij, ignorantiæ & insaniæ insimulat Iosephus multis argumentis. Eam labem in primitiua Ecclesia quoque multis Christianis illeuerunt gentes, qui tantum differebant à magis, quantum à tenebris lux, à mendacio ueritas, ab ima uanitate, summa & sincera pietas. Hos Origenes defendit. Nec sanè illud mirum, quū plures ab hæreticis & impostoribus libros sub titulo Seruatoris nostri Iesu fuisse editos, non solùm Hieronymus in 13. Ezechielis commentario testis sit: sed & Augustinus in lib. 1. de consensu Euangelistarū affirmet, fuisse gentiles quosdam temporibus suis, qui iactarent se uidisse & legisse libros aliquot Christi ad Petrum & Paulum, in quibus scripta esset summa totius artis magicæ, ex cuius peritia Christus, dum uiueret, tot tātaq; miracula edidisset: quorum insaniam quatuor argumētis eodem in loco breuiter refellit.

Ex eo magorum collegio etiam ingens hæreticorum numerus in Ecclesiam irrepsit, qui sicut Iannes & Mambres restiterunt Mosi, sic & illi Apostolicæ ueritati oblatrarunt. *2. Timoth. 3.* Horum princeps extitit Simon Samaritanus, qui Romæ sub Claudio Cæsare propter hanc rem statua donatus est, cum hac inscriptione: SIMONI SANCTO DEO. *Simon Samarit. magus, hæresium seminarium.* hic tādem uelut in aëre uolās, à dęmonib. uectus, Petro orante, exaltatus dilabitur, misereq; interijt. *Abdias episcop. Bab. lib. 1. certam. apostol.* Eius blasphemias prolixè recensent Clemens in Itinerario, Irenæus, Egesippus lib. 3. de excidio Hierosolymit. capite 2. Eusebius, Nicephorus lib. 2. Eccles. hist. cap. 27. Ambros. in Hexametro, Fulgos. lib. 8. cap. 11. Menander magus Simoni succesit, ipse quoque genere Samarita: neque solùm eius expressit impietatem, sed longè superās, maioribus portentis efferebatur, sese seruatorem dictitās ex olympo ad cœlum demissum, docebatq; nullo pacto angelos ab hominibus uinci aut cogi posse, quàm artis magicæ disciplina & baptismo, ab eo traditis, ex quibus immortalitatem humano generi prouenire asserebat. Quæ omnia ex libris Irenæi refert Eusebius lib. 3. Ex illo Simone tanquam ex hæresium seminario, pullularunt per multas successiones, monstrosi Ophitæ, turpes Gnostici, iactantes omnem intelligentiam sibi datam non cœlitùs, sed à spiritu impostore & uentriloquo: impij Valentiniani, Cerdoniani, Marcionistæ, Mōtaniani, & multi alij hæretici, propter quæstus & inanis gloriæ aucupiū mētientes aduersus Deum, nec quicquā utilitatis aut beneficiorum conferentes hominibus: at decipientes, & in errorem perniciemque pręcipitantes. *Vide lib. 3. cap. 4.* Huc pertinet famosissimi magi Cynopis historia, quicum Ioanni Euangelistæ, iussu Domitiani, in Pathmo insula, quæ est una ex Sparadibus, exulanti, controuersia erat. Exempla quoq;

leguntur apud Iosephum libro 20. antiquitat. Iudaic. capite 6.

QVI MAGIAM INFAMEM *postea coluêre, & funestus quorundam interitus.* Cap. IIII.

SVperiorum magorum nugamenta itidem insulsè sequuti sunt, Appion Grammaticus, Iulianus apostata, Robertus Anglicus apud Heluetios miserè mortuus, Rogerius Bachon, Petrus Aponensis Conciliator dictus, Albertus Teutonicus, Arnoldus de uilla noua, Anselmus Parmensis, Picatrix Hispanus, uel author libri ad Alfonsum sub Picatricis nomine, Cicchus Asculus Florentinus, & plerique alij obscurioris nominis scriptores, deplorati certè ingenij homines: qui quum se magiam tradere pollicētur, non nisi aut delirameta quædam, nulla ratione subnixa, aut superstitiones, pijs omnibus indignas congesserunt: quorum plures etiam in hac arte florentissimos, fama mulctatos, & quàm miserrimè hoc mundo defunctos fuisse, se partim cognouisse, partim testantibus fidelissimis hominibus audiuisse, asserit eximium illud olim Germaniæ decus Ioannes Reuchlinus, linguarum peritissimus. Quādoq; enim eiusmodi societatis iure deuinctos, uel ancipitibus falsisúe præstigijs ad mētiendum permotos perdunt dæmones, & iudicibus uinciendos, excarnificandos, enecandosque produt: uel ipsi tragico aliquo tristiq; supplicio interemptos abripiunt. Solent tali quidem honore & remuneratione, tenebrarū potestates suam afficere clientelam. Ita Zoroastrem absumpserunt flammæ, ac Simonem magū altissimus casus. Zaroes & Arphaxat magos in Persidis ciuitatibus ludificātes homines, ipsa hora martyrij Simonis & Iudæ apostolorū fulguris ictu exustos fuisse, tradit Abdias Bab. episcop. lib. 6. certam. Apostol. Sic & Cynopem magorū principem, Ioanne euangelista orante, fluctus absorpsisse legimus. L. Piso primo Annalium auctor est, Tullum Hostilium regem, ex Numæ libris, eodem sacrificio quo Iouem cœlo deuocare conaretur, quoniam parum ritè quędam fecisset, fulmine ictū. Amphiaraus Argiuus uates & augur, cauere sibi non potuit, quin primo die quo Thebas ueniret, hiatu terræ absorberetur. Maxentius Imperator artibus magicis (quibus exercendis erat aptior quàm Imperio) deditus fuit, & mulieres pręgnantes interdum secuit, aliquando infantum recens natorum uiscera inquisiuit. Quādoq; arcanis quibusdam rationib. dęmones acciuit, eorumq; responsis bellum, quod sibi à Constantino & Lycinio parari senserat, amoliri conatus est. At quod hic sui conatus impij sortitus est autoramentū? Victus aliquot à Constantino prælijs, cum suis tandem in flumine mersus perijt, ponte Miluio rupto, quem scaphis coniunctis, ut transire posset, ipse fecerat, & in proprium appararat exitium. Christiani dixêre, interitum Maxentij similem fuisse Pharaonis pœnæ.

Scribit Olaus Magnus li. 3. cap. 4. de gent. Septent. quòd Methotin quidā arte magica insignis, excellentem fictæ dignitatis, uel potius diuinitatis opinionem sibi assumens, simplicium animos præstigiosæ artis fama seductos, ad pręstigiosa libamenta sibi pendenda adduxerit. Hic cùm esset summus deorum pontifex, sacrificia ceremoniasq; ita distinxit & ordinauit, ut discretus superûm cuiq; cultus & libatio obseruaretur, asserens deorum offensas communibus sacrificijs aut permixtis ceremonijs expiari non posse. Tandem sceleribus eius detectis, concursu populi occiditur: occisusq; pestife-

In Rogerium Bach. scribit Ioan. Franc. Picus lib. 7. cap. 7. & contra Petrum Apon. & Albertū li. 4. cap. 9. & lib. 7. cap. 5. & 7. de Prænot. superst. uelut & aduersus Indorū Brachmanum & Gymnosophistarum Aethiopum magica, ca. 9. li. 7.

Lib. 2. de uerbo mirif.

Zaroes & Arphaxat Magi fulguris ictu moriun.

Cynopi[s ma]gus à flu[ctu] absorptu[s]

Statius in Thebaid[e]

Euseb. li. cap. 9.

Methotin magus occiditur.

stifera cadaueris sui contagione plurimos perimens, tumulo extrahitur, ac palo infigitur, quemadmodum uanitatis ipsius meruerant præstigiæ. Et eiusdem libri cap. 18. hæc narrat: Colebatur etiam inter alia Aquilonis numina, magus quidam Hollerus nomine, nō minori fraude, quàm singulari superstitione, diuinitatis opinionem & cultum sibi in gente curiosa uendicās. Is siquidem parem cum Othino amplitudinem in medio deorum assecutus, adeò armorum & pręstigiarum usu clarus euasit, ut ad traijcienda maria osse, quod diris carminibus obsignauisset, nauigij loco uteretur: nec segnius eo, quàm celerrimo uelorum uentorumque usu, præiecta aquarum impedimenta superaret. Tandemque ut diuinitas eius ostēderetur esse mortalis, ab æmulis suis truculentissima morte est interemptus. Præterea Oddonem, Danicū piratam maximum, tradit absque carina altum pererrasse mare, & hostilia sępe nauigia concitatis carmine procellis euertisse: ac postremò peritiore hoste circumuētum, gurgite submersum esse, qui marinos uortices pręstigiosis carminibus olim calcare consueuit.

Ioannes Faustus ex Kundling oppidulo oriūdus, Cracouiæ magiam, ubi olim docebatur palàm, didicit, eamq; paucis annis ante quadragesimum supra sesquimillesimum, cū multorum admiratione, mēdacijs & fraude multifaria in diuersis Germaniæ locis exercuit. Inani iactantia & pollicitationibus nihil non potuit. Exemplo uno artem ea cōditione Lectori ostēdam, ut se non imitaturum, mihi prius fidem faciat. Hic sceleris ergò captus Batoburgi in Mosæ ripa ad Geldriæ fines, barone Hermanno absente, mitius ab eius sacellano D. Ioanne Dorstenio tractabatur, quòd huic uiro bono, nec callido, plurium rerum cognitionem artesque uarias polliceretur. Hinc & tamdiu uinum, quo Faustus unicè afficiebatur, prompsit ille, donec uas euacuaretur. Quod ubi Faustus intelligeret, atque Grauiam sibi abeundum esse, ut raderetur barba, diceret alter: uinum is si adhuc curaret, artem denuò prōmittit singularē, qua citra nouaculæ usum, tolleretur barba. Conditione accepta, arsenico confricari eam citra ullam præparationis mētionem iubet: adhibitaq; illinitione, tanta successit inflammatio, ut nō modò pili, sed & pellis cum carne exureretur. Cum stomacho idem ille mihi facinus hoc nō semel recensuit. Alius mihi nō incognitus, barba nigra, reliqua facie subobscura, & melāch

oliam attestante (spleneticus etenim erat) quum Faustum accederet, incunctanter hic ait: Profectò te sororium meum esse existimabam, pedibus tuis mox obseruatis, num longæ & incuruæ in ijs prominerent ungulæ: ita hūc dæmoni assimilans, quem ad se ingredi arbitraretur, eundemq; affinem appellare consueuit. Hic tandem in pago ducatus Vuirtenbergici inuentus fuit iuxta lectum mortuus inuersa facie, & domo pręcedenti nocte media, quassata, ut fertur.

Ludimoderator apud Goslarienses ex Fausti magi, uel uerius infausti mali doctrina instructus, modum quo carminibus in uitro coerceretur satan, didicit. Vt itaque impediretur à nemine, die quodam in syluam abijt: ubi in magica execratione aberranti apparuit dæmon horrenda admodum forma, oculis flammeis, naribus ad cornu bubuli morem intortis, oblongis dentibus, aprinis non dissimilibus, genis felem referentibus, & in uniuersum terribilis. Hoc idolo terrefactus hic prosternitur, iacetq; horas aliquot se-

mimortuus. Tandem respiranti nonnihil, atq; ad ciuitatis portas progredienti, quidam familiares obuij, uultus mutati, palloris q; causam rogant. Hic tremens & uelut furibundus obmutuit, domumq; ductus horrẽdos edere sonos, & prorsus insanire cœpit. Anno tandem exacto fari denuò incipit, & ea specie sibi dæmonem apparuisse narrat. Cœnæ uerò Dominicæ communionem ubi tum celebrasset, tertio pòst die se Deo commendans, calamitosæ huic uitæ ualedixit.

Quidam item magus in pago uix ab Ihena oppido dimidium miliare, medicinam fecit: liteq; inter hunc & uicinum fabrum lignariũ orta, hic alterum cõuicijs acerbioribus irritauit. Post menses aliquot periculoso afficitur morbo faber, priusq; offensæ ueniam precatus, magi opem implorat: qui dissimulata iniuria, iubet ægrotũ in potione uti radice, cui à Verre nomen est (sic legitur) cum alijs uenenatis herbis. Ea bibita tam atrocibus exercetur cruciatibus indies magis ac magis auctis, ut tandem cum morte uitam commutarit. Homicidij accusatur magus à fabri coniuge & consanguineis. Causa uerò ad magistratum Ihenensem delata, uinculis ille coercetur: & quæstionibus subditus rem omnem confitetur, ac in primis quòd uindictę studio fabrũ perdidisset, subiungens artem se edoctum fuisse à uetula non procul ab Hercinia sylua degente: item dæmonem sibi semper præstò fuisse, commonefacientem inspirantemq; quid consilij tam absentibus quàm præsentibus præstari oporteret. Quare palo affixus, Vulcano consecratur.

De Prænot. superst. lib. 4. cap. 9.

Alloquutum se plurimos asseuerat Ioannes Frãciscus Picus, qui uana spe futurorum delusi ab apparente sibi dęmone, per inita pacta uocato, usqueadeò uexati fuerunt postremò, ut optimè secum putarint actum, ne uitam amiserint. Aliũ quoq; intellexit ab eiusdẽ socijs adhuc uiuis, à dęmone quinquaginta fermè abhinc annis uiuũ ablatũ, nusquã comparuisse, dum curioso cuidã & malè sano principi Troiæ oppugnationẽ repræsentare, quasi in scena, pollicitus esset, Achillemq; & Hectorem introducere præliantes.

Magus ... à diabolo ... latus.

Comes item Matisconensis magicæ factionis, hora prandij coram multis Baronibus & militibus abreptus fuisse à dæmonibus legitur, ac ter circum ciuitatem Matisconensem uelocissimè uectus cunctis uidentibus, atque ter miserabiliter exclamasse, Succurrite ciues, succurrite: unde tota ciuitas fuit commota, atque ille factus perpetuus dęmonum comes, ut fusius docet Hugo Cluniacensis.

Recẽti adhuc memoria, Anno 1530, sacerdoti in crystallo thesauros Noribergæ ostenderat dæmon: hos cùm loco perfosso ante urbem quæreret sacerdos, adhibito amico spectatore, & iam in specu arcam uidisset, atque ad eam cubantem canem atrum, ingressus sacerdos in specũ, opprimitur interficiturq;, ruente cacumine, & specum rursus complente.

Sacerd... crystall... saurum... ditur à... ne, & ... dem ... tur in...

Saltzburgi incantator iactabat, se omnes in uicinia ad miliare serpentes posse in unam perducere foueam, & interimere: quod cum tentaret, tandem antiquus & ingens proserpit serpens, quem quum carmine in foueam compellere niteretur, ille exiliens, incantatorem uelut cingulum amplectitur, trahitq; in foueam, & enecat. Hęc magiæ huius stipẽdia, hi simulatæ fructus amicitiæ, hæ ementitæ phialæ, annuli, carceres, ficti compedes, & uesana perniciosaq; ludibria.

A s... magus ... catur.

Rectè igitur ac piè Petrus Lombardus ait: Dęmonum scientia & uirtute exer-

Lib. ... tiar...

exercentur artes magicæ, quibus tamen tam potestas quàm sciētia à Deo data est uel ad fallendum fallaces, sicut Ægyptios: & etiam in ipsos magos data est, ut eorundem spirituum operatione uiderentur admirandi, à quibus erant damnandi: uel ad monendum fideles, ne tale quid facere pro magno desiderent: uel ad exercendum seu probandum iustorum patientiam. Nec putandum est, dæmonibus hanc rerū uisibilium materiam ad nutum seruire: sed Deo potius, à quo hæc potestas datur.

DE LIBRIS QVIBUSdam *magicis. Cap. V.*

PRæterea non eximios tantùm uiros, sanctos patriarchas & Dei angelos tam sceleratorum execrādorumque dogmatum iactant authores, hi magi: uerùm etiam libros à Raziele & Raphaele, Adæ & Tobiæ angelis, traditos ostentare nō erubescūt, ut hoc fuco suam pulchrè adornent Empusam. Hi uerò libri, ut & superiores, penitius introspicienti pręceptorum canonem, rituum modum, uerborum consuetudinem, characterum genus, barbarum constructionis ordinē, indoctam phrasim, sententiarum uim, res insulsas, manifestè sese produnt, & inscriptiones esse adulterinas suppositiciasq;, nec nisi summas imposturas eos continere, necnon ita pridem ex unius conspirationis uolutabro cunctos nostra ętate scaturijsse, minimeq; Chaldęorum & Hebręorum linguam uetustatemq; resipere: nec duplicem Ægyptiorum characterem, unum in sacris, alterum in prophanis agnoscere, commonstrant. Interim tamen à perniciosissimis abominationum architectis ueræ sapientiæ ignaris fabricatos esse ex gentilitijs quibusdam obseruationibus, nostræ religionis ceremonijs, ueluti ex insidijs, ut circumuenirant citius, studio immixtis insertisque multis ignotis nominibus & signaculis, ut stupori terroriq; sint rudioribus, simplicibus & incautis, mentis sanæ dubitet nemo.

Cap. 3. libri magici.

Optimo iure his annumeretur abominabilis libellus nuper in lucem ab impio homine emissus, tributusque Henrico Cornelio Agrippę, meo olim hospiti & præceptori honorando, ultra annos quadraginta iam mortuo, ut hinc falsò eius manibus iam inscribi sperem, sub titulo quarti libri de Occulta philosophia, seu de ceremonijs magicis: qui insuper clauus librorum trium de occulta philosophia, omniumque magicarum operationum iactatur. Sed

Quartus liber de occulta philosophia impius. Cardanus li. 18. de subtil. alio titulo eius libri meminit.

Parturiunt montes, generatur ridiculus mus:

meræ sunt nugæ, & scopæ dissolutæ, ut nihil ex eo certi constituere queas, etiamsi huius uanitatis studiosissimus singula quo iubet author ordine, industriè prosequaris, inchoesq; ex figura mundi, collectis literis ab ortu corporis planetæ secundum successionē signorum per singulos gradus, atq; ex singulis gradibus ab ipso planeta aspectis, facta proiectione à gradu ascendētis, ut ille proponit, & fusius nugaciusq; docet. Idem dictum uolo de tabulis, per quas malorum spirituū nomina extrahuntur: & de calculatione, quam Ægyptijs literis tradidisse Trismegistus dicitur, qui etiam omnium primus extitisse fertur, qui de nominibus spirituum eliciendis tractarit. Fabrica quoque exquisita in hoc libello subsequitur de characteribus bonorum & malorum spirituum: quos tamen ita effictos esse ad deceptionem, nec ijs quicquam inesse uirium, quilibet sanæ indolis haud difficulter iudicabit. Accedit & tabula, per quam figuræ quædam malorum spirituum familiares, & imagines inueniuntur,

untur, sub quarum forma inuocantibus occurrere & comparere illi solent: item formæ familiares spiritibus Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij Lunæ. Pentacula describuntur quoque tanquam figura quædam sacra, à malis euentibus nos præseruantia, & ad malorum dæmonum constrictionem & exterminationem adiuuantia: malos etiam spiritus allicientia, nobisq; conciliantia, quæ ex characteribus, picturis, nominibus bonorũ spirituũ uariè componũtur, quibus abominabilis, imò blasphemus sacræ Scripturæ adhibetur abusus. Inter reliquas preces, rogatur etiã malus spiritus ad cogendos homines, cuius nomen similiter inseritur: fitque hoc, si ad malũ tendit operatio, ut ad uindictam, pœnam uel destructionem. Præterea si quis uersiculus in Psalmis, uel aliqua parte literarum sacrarum, desiderio nostro congruus habetur, ille orationibus immiscetur: & post orationem ad Deum, quandoq; oratio cõuertitur ad exequutorem illum, qui minister in præcedenti oratione optatur, siue unus sit, siue plures: siue angelus, uel stella, uel anima, uel ex Heroũ numero aliquis.

Subsequũtur & uariæ consecrationes rerum aliarũ, tum libri, per quem malorum dæmonum ministerio plurimùm quidam utuntur, cui spiritus inscripti procliuem obedientiam sacro quodam suo iuramento uouerũt. Hic post consecrationem conseruatur religiosè, ne extra institutum aperiatur. Fumi certè & anicularum deliramẽta. Idem sentiendum de inuocatione bonorum spirituũ ibi descripta, ubi post delíria multa, recitatur genibus flexis Psalmus, Beati immaculati in uia, cum diuinis & angelicis nominibus: eoq; finito surgit actor, & incipit ab Oriente in Occidentem cõtinuo uortice intra cõsecratum circulum circuire, donec uertigine correptus humi in circulo procumbat, ubi quiescens statim in extasin rapitur, in qua is se prodit qui cuncta annunciabit. Sic & oracula per insomnia reddũtur, si post alia ex præscripto administrata, lectum ingrediatur actor cogitatu illi rei inhærente, quam cognoscere desiderat, eoq; indormiat modo. Hisce somnijs haud dubiè insinuat se diabolus, quãdo res imaginationi cogitationiq; tam ualidè impressæ adhuc in organis imaginationi inseruientibus hærent. Quæ etiam in mali spiritus inuocatione requirantur, eadem religione prosequitur. Vbi adhibentur quoque consecratæ res, necessariæ tam ad defensionẽ inuocant s & sociorum eius, quàm etiam ad uincula & constrictionem spirituum: quales sunt sacræ chartæ, laminæ, picturæ, pentacula, gladij, sceptra, uestes, ex materia & colore conuenienti. Apponuntur & sedilia pro spiritibus, qui quoque inuocati ad potum & esum inuitantur. Inde pestilentissimus subiungitur libellus, Heptameron inscriptus, siue elementa Magica Petri de Abano: quem, ut reliquos id genus omnes, inter lectionis reiectæ libros, Vulcano cum primis consecrare decet. In eo circulus & eius compositio describitur, item nomina horarũ & angelorum eis præsidentium, barbara nimis, quemadmodum & angelorum quatuor anni temporum nomenclaturæ: consecrationes quoque & benedictiones circuli ac suffumigiorum, exorcismus ignis cui superponuntur fumigia, uestis & pentaculum factum die & hora Mercurij, crescente luna, in charta, membrana scilicet hœdi, ubi prius super illo dicta fuerit missa Spiritus sancti, & aspersa baptismatis aqua. Succedit modus operationis, exorcismus spirituum aëreorum im-

Elemẽta Magica Petri Abani.

Vsus missæ aqua baptismatis.

impius, oratio ad Deum blasphema, in quatuor mundi partibus recitanda in circulo, deinde uisiones & apparitiones uirtute exorcismi excitatæ, cũ inuocatione horrenda exorcistæ: nomina item angelorum absurda diei Dominici, & eius coniuratio, ut & singulorum totius septimanæ dierum.

Agrippa à [illegible] uin- [illegible]atur.

Occasione huius libri Agrippæ ascripti, silentio inuolui diutius ob ueritatis prærogatiuam nõ patiar, quòd in diuersis aliquot scriptoribus legerim, diabolum forma canis ad extremum Agrippæ halitum comitem ipsi fuisse, & postea nescio quibus modis euanuisse. Satis equidem mirari hic nequeo, tantæ existimationis uiros tam insulsè aliquando loqui, sentire & scribere ex inanissimo uulgi rumore. Canem hũc nigrum mediocris staturę, Gallico nomine Monsieur (quod Dominum sonat) nuncupatum, noui ego, si quis alius, familiarissimè, quem nimirum non rarò, ubi Agrippam sectarer, loro ex pilis concinnato alligatum duxi: at uerè naturalis erat canis masculus, cui aliàs fœmellam ferè colore & reliqua corporis constitutione similem, quam Gallicè Madamosel-le (Dominam) appellabat, me præsente, adiunxit. Causam autem huic falsæ opinioni dedisse opinor, partim quòd canem hunc pueriliter nimis amaret (ut sunt quorundam hominum mores) oscularetur plerumq; aliquando & à latere hunc sibi admoueret in mẽsa, quemadmodum & in eodem simul lecto sub lodice noctu pateretur, ubi coniugem Mechliniensem Bonnæ repudiasset anno tricesimo quinto supra sesquimillesimum: uelut & in musæo, ubi inter supellectilẽ chartaceam certè insignem perpetuus erat Agrippa, atq; in eius mensa Agrippæ & mihi in studijs communi, inter utrunque semper iaceret hic canis. Partim adhæc, quòd, licet in dicto hypocausto inter chartas continuò delitesceret meus herus, nec toto octiduo uix semel prodiret, quicquid tamen in diuersis regionibus ageretur, ferè norat. Hoc alij imprudentiores, huic cani ut dæmoni, dum adessem, acceptum ferebant: sed reuera à doctissimis quibusque uiris ad illum undequaq; scribebatur quotidie. Anno supradicto Bonna Lugdunum profectus, capitur à rege Francisco, quòd liberius nonnihil in ipsius matrem aliàs scripsisset: sed quorundam intercessione liberatus, Gratianopoli in Delphinatu post aliquot mẽses in Domino obdormijt. Tum ego Lutetiæ Parrhisiorum agebam.

Iouius in Elog. & ex Andre- Handorff libro Exẽ- [illegible]rum Ger- [illegible] & ple- [illegible]que alij.

In hoc catalogo recensendus libellus Arbatel de magia ueterum, inscriptus, magicæ impietatis plenus, uti constat ex aphorismo 16. 17. 21. 24. 25. 27. & alibi, secus licet splendidè polliceatur in fronte, nimirum Pneumaticam magiam ueterum tum magorum populi Dei, tum magorum gentium, pro illustratione gloriæ & philanthropias Dei.

DE IOANNE TRITEMIO *eiusq; libro Steganographia inscripto. Cap. VI.*

STeganographiæ Ioannis Tritemij abbatis Spanhemensis, in hæc uerba meminit Carolus Bouillus: Ad Tritemium diuerti, quem reperi magum, nulla philosophiæ parte insignem. Eius Steganographiam euolui uelitatim nonnullorum capitum perlegens initia. uix horas duas librũ in manibus habui: abieci enim eum illicò, quòd terrere cœperant me tãtæ adiurationes, ac tam barbara atque insolita spirituum (ne fortè dicam dæmonum) nomina: uniuersa uerò huiusmodi nomina (quoad uidere uisus sum) ignotæ linguæ sunt. Aut enim

In epistol. ad Germanum Ganaium Reg. cõsiliar.

Tritemius. Steganographia Tritemij.

nim Arabica, aut Hebraica, aut Chaldaica, aut Gręca: Latina pauca, aut fermè nulla. Innumeri aũt sunt characteres, quibus adiurationes singulæ notantur. Quod in epistola ad Boscium Tritemius scribit, uerba esse plana, lucida, sine omni literarum aut uocabulorum transpositione, ita ut omnes legant & intelligant: secretum tamen illius qualecũque erit, manere ignotũ: hactenus uera loquutus sit. Nam in tota huiusmodi Steganographia passim sanctissimas ac pijssimas orationes inserit, quæ ad amicum epistolarum loco mittantur: re autem uera lachrymæ sunt crocodili. Id enim mihi facere uidetur, quod D. Dionysius in epistola ad Sosipatrum de Apollophane sentit: Diuinis aduersus Deum nefariè utitur, ac per mundanam inanemq; sapientiam, diuinã sapientiam euacuare molitur. Quod aũt sine adiutorio spirituum omnia pollicetur se facturum, rectè (ut ait Daniel) in caput suum mendacia confingit: manetq; puto angelus Dei bonus, ut secet eum medium, dissoluatq; fœdus iniquum, quod cum nocentibus angelis inijsse ac sanxisse, palàm ex ipso opere declaratur.

Daniel 13.

Ordo Steganographiæ.

Porrò, si ritè memini, hũc ipsum in Steganographia illa ordinem seruat: in primis spirituum ipsorum nomina digerit, hinc eorum adiurationes disponit, ac singulorum characteres subscribit: postremò figuras distinguit, è quibus pro adiurationibus singulis apta spirituum nomina, quoties necessitas ingruerit, depromere atq; elicere liceat. Partitur autem in huiusmodi figuris, spiritus ipsos in quatuor Imperatores, Duces, Comites & Seruos: Imperatores uerò totius orbis esse tantùm duodecim, quotquot & uẽti à philosophis esse traduntur. Ex his quoque quatuor designat pręcipuos, Orientis, Meridiei, Occidentis & Septentrionis: quos, ut magnos, Imperatores appellat. Sub quolibet Imperatore statuit Duces, puto trigenos aut quadrigenos. Sub Ducibus singulis rursus Comites, maiore numero: & Seruos sub Comitibus innumeros. Hoc igitur pacto, ad artis suæ effectũ conuertitur. Cùm uult dissito amico sua aperire consilia, (hæc enim uocat secreta) scribit epistolæ loco orationẽ quandam miræ sanctitatis & deuotionis fuco affectatam, eamq; charactere cuiuspiam duodecim Imperatorũ imprimit, & ad amicum, qui (ut ait) nouerit artem, mittit. Exceptam igitur chartam aperit is amicus: & in calce epistolæ, characterẽ in primis cuius nam sit Imperatoris, attendit. Si est Orientis princeps, uersus ad Orientem, literas in eam cœli plagam patentes expandit, requiritq; confestim ex suis libris, quibus adiurationibus princeps ille cogatur, ut suorũ quempiam subditorum ad se mittat. Elicit autem adiurationes duas, ac primam quidem super patẽtes adhuc literas: spectánsque in auroram profert. qua ritè prolata, mittit ilicò Imperator ille quendam suorum aut Ducum aut Comitũ aut Seruorum, qui protinus aduolãs, fit uiro eminus uisibilis, uelut nebula aut caligo in aëre pẽdula. Vbi deinde secũdæ coniurationis uerba expleuit, spiritus ille propius accedit, cominúsque ad eius aures expetita amici secreta propalat & nunciat. Sunt aũt (quod sentiam) adiurationes ipsæ haud continua oratio, sed aggregatio quædam nominum ipsorum spirituum ad uarium quendam magicæ artis modum ordinatorum, suntq; huiusmodi nomina (ut dixi) omnia fermè ignota, uelut Arabica, &c. Memini item me in ipsius opere ita legisse: Hi autem spiritus perniciosissimi sunt, & nequam. Odio quàm maximè habent lucem,

tenebras diligunt. Forti adiuratione opus est, ut ad necessaria nostra cogātur. Quòd si in his adiurãdis territus, pauxillum trepidaueris, aut in explēda adiuratione (siue uocabuli omissione, siue seriei immutatione) aberraueris, te ilicò necabũt. Hos igitur tam in uindictam paratos, quis adeò erit mente captus, ut bonos clementesq; spiritus esse probet? Vidi in eo Opere adiurationes nonnullas, quas uocat potentes, quibus possit unusquisque, qui assiduè cupit spirituum uti ministerio, alligare apud se spiritum, ac cogere ut in eius domo maneat semper, eiq; in cunctis famuletur. cæterùm in semotissimo (ut ait) à turba loco is spiritus locandus est, ne temerè ad se ingredientes necet, &c. Satis superq; me fecisse uideor, si tibi hæc exposui, quibus liquidius & uiri, & artis quam pollicetur, fuci, ne dicam mendacia, tibi patescant. Hactenus Bouillus: quem tamen mendacij & impietatis accusat Tritemius, se purgans in Præfatione libri Polygraphiæ ad Maximilianum Imperatorem. Librorum Steganographiæ partem scriptam cum figuris & spirituum nominibus apud Henricum Cornelium Agrippam felicis memoriæ, ego ipse olim legi, atq; eo inscio exscripsi.

Studiò in argumentis famosorum quorundam librorum describendis longior fui, ut ijs cognitis promptius de reliquis eius farinæ blasphemijs censeatur.

Hic disciplinæ & artis fons, origo & firmamēta, ac sacrilegi negocij methodus: cuius tamen ui obedire manes, cogi numina, turbari sidera, elementa seruire, eiusque inexpugnabili potestate & cæca numinum coactorũ uiolentia, stupenda supra naturam se opera perficere, sibi persuadent, iactantq; in sinu ridentes, bis certè miseri homines: quod uani testantur exitus, & post immensa laboriosaque studia frustrati euentus. Præstigias ostentant, non miracula: quæ non Dei assistentia, sed permissione ob hominum incredulitatem, & dęmonum pactione sortiuntur effectum.

Huius scholæ artes iactãtur, ars Almadel, ars Notoria, ars Bulaphiæ, ars Artephij, ars Paulina, ars Reuelationum, & similia impietatis mõstra plura, neutiquam toleranda: quæ hoc ipso sunt magis exitialia, quo indoctis apparent diuiniora. *Magiæ artes quædam.*

INCANTATIONVM VArij modi. *Caput* VII.

INcantationum uerò diuersi admodum omnibus seculis extiterũt modi, quorum unus alio crebrior, hoc uel illo tempore fuit, atque hisce uel alijs locis celebrior. Huc refer uniuersum illud præstigiarum genus & illusionum, quibus malefici hi, qui se honestiori Magorum nomine appellari malunt, phantasmata phasmataq; edunt, multa miracula fraudulenter ostentantes, plerunq; Goeticis incantamentis, coniurationibus ineptis, illicitis gentilicijs sacrificijs, imprecationibus, mentione diuinorum nominum, recitatione uerborum sacrorum aut barbarorum, siue adhibito quocũque murmure: nonnunquam plantis, animalibus, eorumq; partibus, prȩter rem uel superstitiosè uel dolosè admotis: interdum etiam certis suffumigijs, luminibus, collirijs, περιάπτοις seu alligationibus & suspensionibus: insuper metallis, aut arte fabrefactis corporibus, simulachris, imagunculis, annulis, sigillis: characteribus hoc uel illo modo usurpatis, quibus admirandas rebus imprimi uires commentantur: item speculis, & similibus huius magicæ artis mõstris organisq;. Quibus licet interdũ aliquid uirtutis na-

turalis inesse potest, tamen utplurimũ ad eorũ constructionem aut usum adhibentur nefandè uel sacra Dei oracula, uoces siue sententiæ, uel blasphema uocum diabolicarũ deblateratio, à quibus uim omnem manare propagariq; in hæc media, ac ab ijsdem pendere confidunt, dæmonio interea colludente cooperanteq;, immò rem omnem Dei permissu, ob magi impietatem & astantium incredulitatem expediente, quam elusus incãtator alioqui frustra machinaretur. Hoc equidem ad omnes horum hominum mirificas, naturalisq; potentiæ cursum & modum exuperantes actiones, semel hic dictum responsumq; uolo. Enimuerò eousq; horũ hominum animos satanicæ huius professionis œstrum peruasit, ut creditum sit, id genus imposturis dæmoniacis omnino perfici quæ requiruntur, aut naturis rerũ uel nouas indui uires, uel priores adimi, infirmari aut uegetari, siue naturæ cursum mutari, fulmina cieri, tonitrua, uẽtos, pluuias inopinatò concitari uel sedari, serpentes feritate uiolentiaq; exui, bestias indomitas coërceri, ferrum rumpi, morbos infligi & curari, manes ac umbras euocari, & (ut Apuleius ait) animas agiles reuerti, pigrũque mare colligari, & noua corpora creari. Nec portẽtosas eas res enumerare hic lubet, quas cũ Coracesia, Callicia, Menaide, Corinthade, Aproxi, à Pythagora celebratis herbarum nominibus, ad hoc certè aptis, si non excogitatis, ut sono terreãt: & cum Democriti Chirocineta, Agloaphotide, Marmaritide, Achemenide (qua in hostiũ aciem coniecta, trepidare agmen, & terga dare, scribit Plinius) Hippophanade, Adamantide, Cynocephalęa Apionis, similibusq; terrificis plãtarum mõstris, apud magos usurpatis, & iam singulari Dei bonitate in hominum

In actionib. illis magorũ naturæ cursum superantib. dæmõ operatur, Dei permissu, ob magi impietatem, & astantium incredulitatem.

Lib. 24. cap. 17. & lib. 3. cap. 2.

utilitatem memoriæ excussis, penitusq; abolitis, quandoq; prorsus sublatas uolet Deus. Immẽsus siquidem est harum fallacium actionum & rerum numerus, quas latêre præstat: saltem incautos nimisq; credulos præmonuisse utile est, ne impiè huc quoque attractis diuinis nominibus, uel sacræ Scripturæ uerbis iniquè contortis fallantur, seducanturque, quemadmodum hactenus factum animaduertimus: ut hoc nomine, quo grauissimè delinquitur, se purgẽt excusentq;, quòd nimirũ nomina sacrosancta inuocent, uerbumq; Dei commisceant in hoc opificio diabolico, ubi scelere horribili sanctissimũ Dei nomen prophanatur, atque abusu abominando Scriptura conspurcatur diuina.

Et quanquam iniquis impijsq; his rationibus dæmones se accersere, aut ijs imperare posse, maleferiati hi homines gloriosius iactent, & ad horum illicita murmura nutumq; illi obedire uideantur quasi obstricti compulsiq;: interim tamen suos hos dominos & imperatores, sibi magis deuinctos seruilesq; habent, ut quibuscunq; dæmonum spectris, laruis aut propositis imaginum dolis seu ludificãtibus formis, fidem adhibere cogãtur: unde tamen ipsis nunquã usqueadeò multum cõmodi sperãdum, nisi quòd sibi hac ratione magis placeant, aliosq; in admirationem pertrahant, tanquam rerum non uulgarium aut curiosarum periti. Interim ab his cogi se simulant dæmones: quanquam uenire optent, teste Porphyrio, ut suis deinde alios præstigijs irretiant. Sic quendam se uidisse Ioannes Fernelius scribit, ui uerborũ spectra uaria in speculũ deriuare, quæ illic, quæcũq; imperaret, mox aut scripto aut ueris imaginib. (ut ille ait) ita dilucidè exprimerẽt, ut promptè & facilè ab assidẽtibus omnia internoscerentur-

rentur. Audiebantur quidem uerba ſacra,ſed obſcœnis nominibus ſpurcè contaminata. cuiuſmodi ſunt elementorum poteſtates, horrenda quædam & inaudita principum nomina, qui Orientis, Occidentis, Auſtri, Aquilonisq́; regionibus imperent. Hæc ille. Etſi uerò huiuſmodi formæ & literæ appareant, à præſtigiatore mendaciiq́; parente noſtris oculis obiectæ: nō tamen nō debent eſſe præſtigioſæ, mendacesq́; uel mēdacijs inuolutę, ut mercedem requiſitam dignamq́; curioſo hominum ſtudio reponat liberaliter, naturæ ſuæ immemor nunquam.

Incantamentorum etiam peculiares modos apud Septentrionales obſeruatos, his uerbis deſcribit Olaus Magnus: Inter Bothnicos homines Septētrionis paſsim reperiebātur malefici ac magi, tanquam in proprio loco, qui per ſummam ludificandorum oculorū peritiam ſuos alienosq́; uultus uarijs rerum imaginibus adumbrare nouerāt, fallacibusq́; formis ueros obſcurare conſpectus. Nec ſolùm pugiles, uerùm etiam fœminæ & teneræ uirgines pro uoto ſuo laruas liuido ſqualore terribiles, faciesq́; adulterino pallore diſtinctas, ab aëris teneritudine mutuari cōſueuerunt: & rurſus ablegato nubilæ inumbrationis uapore, prætentas ori tenebras ſudis perſpicuitate diſcutere. Tantamq́; uim carminibus eorū adfuiſſe conſtat, ut rem remotiſsimè poſitā, & quantalibet nodorum cōſertione perplexā, è longinquo ſoli ſibi cōſpicuam ad contactum euocare poſſe uiderentur. Talibusq́; præſtigijs idipſum hoc modo demonſtrant. Scire cupientes ſtatum amicorum aut inimicorum, longinquo terrarum ſpacio, quingentorum uel mille miliarium inde diſtantium, Lapponē ſeu Finnonē huius rei peritū, dato munere, lineæ ſcilicet ueſtis aut arcus, rogant ut experiatur, ubinam fuerint & quid agant amici uel inimici. Quocirca conclaue ingreditur, uno comite uxoreq́; contentus, ranam æneam aut ſerpētem malleo ſuper incudem præſcriptis ictibus concutit, carminumq́; murmure hinc inde reuoluit: continuoq́; cadēs in extaſin rapitur, iacetq́; breui tēpore ut mortuus. Interea diligētiſsimè à prędicto comite, ne quoduis uiuens culex aut muſca, uel aliud animal eum cōtingat, cuſtoditur. Carminum namque potētia ſpiritus eius malo dæmone ductore à longinquis ſigna (annulum uel cultellum) in teſtimoniū expeditæ legationis ſeu cōmiſsionis reportat: ilicoq́; reſurgens, eadem ſigna cum cæteris circumſtantijs conductori ſuo declarat. Idem cap.18. lib.3. de Ventis uenalibus, illud miraculum tradit: *Venti uenales.* Solebant aliquando Finni inter alios gentilitatis errores, negociatoribus in eorum littoribus, contraria uentorum tempeſtate impeditis, uentum uenalem exhibere: mercedeque oblata tres nodos magicos, non Caſsioticos loro conſtrictos, eiſdem reddere: eo ſeruato moderamine, ut ubi primum diſſoluiſſent, uentos habere placidos: ubi alterum, uehementiores: at ubi tertium laxaſſent, ita ſęuas tempeſtates ſe paſſuros, ut nec oculo extra proram in euitandis ſcopulis, nec pede in naui ad uela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris uiribus potirentur. His addit Olaus: Inſana certè ſunt documēta, quæ noſtra excogitauit credulitas, ut acrius torqueremur. Vtinam faceſſeret à mentibus hominum tale figmentum: quod eſſe falſum, & nullius momenti, etiam à maioribus eſt oſtenſum. Sed hæc gens Aquilonaris, arte hac poſt ſuſceptam Chriſtianæ religionis cōfeſsionem, legis inhibitione, nunquam uiſa eſt uti palàm:

nec alios eam, nisi cum uitæ discrimine, docuit. Multa alia eiusmodi maleficorum opera enarrat Olaus impudẽter satis, in eiusdem libri capitibus diuersis, quæ profectò nõ semper fidem merentur: proinde in ijs recensendis breuior esse uolui. Ventos tamen ita magis sedari, testatur Herodotus quoque lib. 7. de præfectis Xerxis: quòd ij triduana tempestate quadringẽtas naues amisere, donec quarto die magi incisiones faciẽdo, & ueneficijs incantãdo, uentũ Thetidi & Nereidibus sacrificando, tempestatem compescuerunt: siue eadem tempestas aliter cessarit. Sic & Ephesij notulis quibusdã & uocibus magicis utentes, in omni negocio uictores euadere putabãtur.

Rauisius.

Li. 1. de Asino aureo.

Interijciatur hic Apuleij commentum, cuius hæc sunt uerba: Athenis, proximè & ante Pœcilem porticum, isto gemino obtutu circulatorem aspexi equestrem, spatham præacutam mucrone infesto deuorasse: ac mox eundem inuitamento exiguæ stipis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima uiscera condidisse, & ecce ponè lanceæ ferrum, qua bacillũ inuersi teli ad occipitium per inguen subit, puer in molliciem decorus insurgit, inque flexibus tortuosis, eneruam & exossam saltationem explicat, cum omniũ qui aderamus admiratione: diceres Dei medici baculo, quod ramulis semiamputatis nodosum gerit, serpentem generosum lubricis amplexibus inhærere.

Ritus incantationũ Artephij.

De uarietate lib. 16. cap. 91.

His adde uarios incantationum ritus cultoris magicæ stulticiæ maximi Artephij, à Cardano enarratos: ut hinc non solùm dolosos, sed & mente captos esse eiusmodi magos, quis iurè censeat. Adhæc, à Græcorum plerisq;, literis proditum est, fuisse Pasetem quendam, inter magicæ uanitatis cõsectatores primæ notæ, qui carminũ potentia refertissimum repentè conuiuium hospitibus discubituris præmonstrare consueuerit: idque, cum libuit, mox euanuisse rursus, ut nihil omnino apparatum uideretur, discumbentibus omnibus fame & siti elusis. Si quid precio comparasset, id agebat, ut erogati nummi in uenditorum loculis apparerent, illis interim ludificatis. Vnde prouerbium, Pasetis semiobulus. Simile quid passum esse Menippum Lycium machinatione sponsæ, literarum monumentis traditum iuuenitur, in nuptijs: ubi aurea supellex & imaginarium argentum, uelut fumus effluxêre, administri & coqui ac reliqua familia increpata euanuit. Accium Nauium Tarquinio Prisco rege & multis alijs præsentibus cotem nouacula per incantamenta diuisisse, fertur. Tucciam uirginem Vestalem incesti criminis ream Romæ, cum precatione certa aquam cribro hausisse, anno urbis 609, cõmemorat Plinius. Huius & Tertullianus meminit in hæc uerba: Quid ego de cæteris ingenijs, uel etiam uiribus fallaciæ spiritalis edisseram? phantasmata Castorũ (qui scilicet toties Romæ uictorias nũciarunt) & aquam cribro gestatam, & nauem cingulo promotam (à Claudia Vestali) & barbam tactu irrufatã? ut & numina lapides crederentur, & Deus uerus non crederetur. L. Domitio rure quondam reuertenti, iuuenes gemini augustiore forma ex occursu imperasse traduntur, nunciaret Senatui ac populo uictoriam, de qua incertum adhuc erat, atque in fidem ueritatis adeò permulsisse malas, ut è nigro rutilum, æriq; similem capillum redderent: unde Ænobarborum cognomen. Suetonius. Habet etiam hoc hominum genus suos modos, quibus uinum uel butyrum & id genus alia, numeratã prius pecunia, ex locis disitis, sa-

Pasetes ludificator magicus.

Sic & Numa

Pompon. ... Bitur.

Menippus Lycius ... sponsa.

Philostr. Volater. ...

Cic. lib. Diuinat. Plin. ... Volater. ...

Aqua cribro ... Lib. ... Valer. ... lib. 8. ...

In Apologet. aduersus gentes.

... digiato ... tus in a... m equ... scende... retur.

Æno... rum ... men...

tis, ſatanę opera adferri iubet. Tales aliquot inſignes noſtro ęuo nouit Germania.

…gi & dæ…aci trãſ…ntur in…um.

Magos adhęc ipſos, quibuſcum dęmon colludit, non eſt mirum quãdoque uel transferri ſubitò, uel ita apparere: quum pleroſq; dęmonum uexationibus obnoxios, uel eorũ ludibrijs deditos, tranſuehi nonnunquam aliò ſciamus. ſic Pythagoram uno momento & in Thurijs & in Metapontijs fuiſſe, Apollonium adhæc è Smyrna celerrimè Epheſum uerbo dicto translatum eſſe, ferunt hiſtoriæ. Tam autem uerum eſt, eodem momento illud effectum fuiſſe, quàm certa ea hiſtoria, qua traditur, Ambroſium eadem hora Mediolani fuiſſe & Turonis in Martini exequijs. Eiuſdem fidei erit, quod literarum monumẽtis commiſſum legitur de Ioanne Teutonico Halberſtadij ſacerdote Metropolitano, mago inſigni, hunc nimirum artis ſuæ magicæ potentia, ipſa nocte Natiuitatis Domini tribus locis celebraſſe miſſam, Halberſtadij unam, alteram Moguntiæ, tertiam Coloniæ, anno 1271.

…igiator …us in a…m equu… …ſcende…etur.

Præſtigiator quidã magicus Magdeburgi equulum in theatro frequenti per circulum tranſilientem oſtentabat certa ſtipe: in fabulæ exitu paucam ſe apud mortales collegiſſe pecuniam queſtus, ſe in cœlum conſcendere uelle ait. Hinc in ſublimi eiecto fune, cõſequitur in altum equulus: pręſtigiator quaſi eum cauda retenturus, quoque aſcendit: cuius uxor maritũ apprehendens aſſectatur, itidem ancilla, ut uiderentur aſcenſu contiguo uelut concatenati, ſimul aëra petere. Hęc dum populus ad ſtuporem ſpectaret, cuidam ciui eò fortè declinanti, quærentiq; quidnam rerum ibi ageretur? reſponſum eſt, circulatorem cũ equulo in aëra conſcendere: hic ſe ſtatim uidiſſe eũ in uico ad diuerſorium abeuntem aſſeuerauit. Illuſos itaq; ſe ubi animaduerterent ſpectatores, diſceſſerunt. Porrò uniuerſam eiuſmodi quauis arte comparatam dæmonum neceſsitudinem, cunctamq; earum deluſionũ rationem, peſtiferam fraudem eſſe, in extremum hominum exitium introductã, neminem inficiari decet.

MAGORVM PHARAONIS *actiones præſtigioſæ.*

Caput VIII.

CÆterùm ut omniũ obtutui hæc magorũ fabula & poteſtas, uel potius ludibria magis pateant, penitiusq; cognoſcantur, agite oculis non deluſis contemplemur, ſolertiq; indagine inueſtigemus magorum uel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam: ſic & illis ſatisfiet, qui, cùm deceptarũ menteq; læſarum quarundam muliercularum fit mentio, confeſtim ad uoluntarios Pharaonis magos cõfugiunt, quaſi eadem utrorumque ſit profeſsio: quam longè lateq; differre ſentio.

Exod. 7.

Veritas trãſformationis in opere Moſis.

In manu Moſis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonem legati, uirga re uera in uiuum, Dei uerbo, transformatur draconem. Quo argumento ſe, à Deo cœli & terræ, & omnium quæ in eis ſunt, conditore unico (cuius quippe ſolius eſt creare, & res uerè tranſmutare) miſſum eſſe teſtatur. Quòd autẽ idipſum à Pharaonis Magis, carminibus factum dicit Scriptura, rem altius introſpiciens, nõ eandem quæ à Moſe uerè oſtenſa eſt, metamorphoſim intelliget: ſed ſaltẽ draconis præſtigioſam formã, obtutibus regijs offuſam apparuiſſe. quare etiam mendax draconis magicę uanitatis facies, in præſtigij reuelationem, à uero Moſis dracone deuorabatur: ut mendacium à ueritate abſorbetur uinciturq;. Propterea, Ioſepho teſte, Moſes inquit: Iam declarabo manifeſtè, non

Præſtigia magorum Pharaonis.

Lib. 2. cap. 5. antiq. Iudaic.

esse hæc præstigias ueritatis specie parum cautis imponentes: sed ipsissimá Dei uirtutem, argumentum omnipotentis illius uoluntatis apud incredulos futuram. & cũ dicto, uirgam in terram mittit, iubens ut fiat draco: quæ mox dicto parens, Ægyptiorũ uirgas, quæ draconũ specie reptabant, unam post aliam aggressa, omnes ad unam deuorauit. Enimuerò si uerus extitit magorum draco, dęmonis ope ex uirga ita transformatũ esse oportuit. ineptam autem prorsus esse ut in uiuam bestiam transmutari queat, uirgæ materiem, cuius liquidò constat: quemadmodum creare etiam ex nihilo, uel rem in multo dissimillimá, aut etiam contrariá pro suo arbitrio uerè transfundere essentiá, penés diabolum est minimè. Corpoream materiam non subijci potentiæ dæmonis, quantum ad transmutationé ipsius ad formam, cõfirmat Augustinus: Non est putandum, inquiens, istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc rerum uisibilium materiem, sed soli Deo. Fatendum tamen, dæmones etiam celeritate incredibili, quibusdam rebus emotis, serpentes, dracones, uel quid aliud earũ loco subijcere posse. Magi signa uidebantur potius facere, quàm faciebant, ait Clemens. & Berno: Sæpe ipse dæmon ludificat hominũ mẽtes, ut uidere uideantur quæ nõ sunt, tanquá ea quæ sunt. Rectè item Iamblichus de Mysterijs: Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta, nullam habent actionis & essentiæ ueritatem. Eiusmodi namq; finis est magicæ artis, non facere simpliciter, sed usque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec uola (quod dicitur) nec uestigiũ apparet.

August.3. Trinit.

Li.3. Recog. De cont. diu. nat. dæmon.

Eodem censendum modo de reliquis signis: quòd nimirum Moses eleuans manum, uirga ferierit fluminis aquam corá Pharaone & seruis eius, quæ tota mutata est in sanguiné: mortuisque piscibus tantus extitit fœtor fluminis, ut Ægyptij de eius aqua bibere non possent, totaque Ægyptus sanguine redundaret. Idem suis incantationibus Ægyptiorum magi effecerunt, à quibus pleriq; omnes Ægyptij, idololatræ & idonea satanæ organa pendebant: quorum oculis cuiuscunq; coloris aut imaginis spectrum fraudulenter offerre, Dei permissu, dæmonio facile erat, ut cor illud Pharaonis (quod Deus præuiderat fore ut induraretur) iusto Dei iudicio, maiori occallesceret duricie, meritamq; tádem ille lueret pœnam. Magorum aũt fuisse pręstigias facinus illud, uel hinc palàm est, quòd unicus ille Ægypti fluuius Nilus in sanguinem cõuersus erat, eiusq; pisces computruerát opera Mosis serui Dei. Nec ulla pręterea erat reliqua uniuersæ Ægypti aqua non tincta: ut Ægyptij omnes undiq; circum flumen aquam effodere cogerentur, quam biberét. Vnde proculdubio colligendum, magos tantummodò paululæ aquæ antea in uase conseruatæ, uel effossæ, rubicũdam præstigiose faciem ostendisse suis carminibus uel fascino, ut Scriptura testatur: hoc est, ludificante dæmonum operatione. Hi etenim agitatis ad hanc delusionem commodis humoribus, spiritum opticum uel uisualem quibuscunque imaginibus imbuere queunt: quemadmodum plerisque melancholicis usuuenire obseruamus. Sic in hypochymatis uel suffusionis oculorum initio ex humoris affluxu ad uisus organa ueluti pusillos culices obuersari intelligimus, interdum quasi lucentia quędam corpuscula, plerumque ueluti caliginosa se oculis offerre, nonnullis tanquam lanarum filamenta & araneearum telas apparere, quibusdam circa

Aqua in sanguinem mutata.

circa lucernas circulos uideri. plerisq; item regio morbo laborantibus, propter suffusam bilem omnia lutea & flauescentia sese ostendere apparet: atque hæc fiunt magis uel minus, hac uel illa forma, secundum humorum & spirituum uisoriorum constitutionem, quemadmodum naturæ peritis cognitum & perspectum est.

Quid aliud dicendum de ranis ex Ægypti fluminibus eductis, quibus terra cooperta est, Aarone ex Dei mādato manu uirgam in fluuios & lacus protēdente? Magorum ranas solummodò fuisse eadem ratione merè imaginarias, hinc luce meridiana clarius euadit, quòd tantam ranarum colluuiem eos creare oportuisset, munus Deo omnino peculiare, nec ulli unquam creaturæ, multo minus satanæ eiúsue clientelæ concessum. Singularis hæc Dei ab initio fuit & mãsit prærogatiua, qua neminem dignatus est. Præterea si ueras in terrā ex aqua magi produxissent ranas, utique & reducere uniuersum hoc ranarum genus eadem arte potuissent. Procliuius etenim multò fuit, uisas in natiuum naturalemque suum locum, fluuium nimirum & lacus repellere, quàm in domos, penetralia, cubicula, cubilia, furnos, cellas, loca hisce animalibus aliena, immò aduersissima, primùm eas non apparentes excire, ubi illis moriendum est: quum in aquis, ut designato his uiuario, liberè uictitent: aut saltem uitam illis adimere, quibus donasse uidebantur, facilimum fuisset. Vel quam sortitos credemus magos nocendi aut perficiendi potentiam, si ne ranas quidem lædere, aut carminibus, quibus eductæ putabantur, tantùm abigere ualuerunt? Hoc usqueadeò nequiuerunt, ut Pharao rex posito priore supercilio, coactus fuerit suos aduersarios Aaronem & Mosem hortari, ut Deum pro depellendis à se suoque populo ranis deprecarentur. Quod etiam ita factum est, definitoq; die ranæ sunt exterminatæ à domibus: ijsq; mortuis in cumulum coaceruatis, fœtebat regio. Sic Pharaonem etiam inuitum Domino Deo incomparabili honorem deferre oportuit: quemadmodū & ipsos magos, penes quos ea potestas minimè fuit. Nam quum Deo nō amplius pręstigias permittente, cyniphes uel pediculos, tum homines tum bestias infestantes producere, Aaronem & Mosem imitati, nequicquam tentassent: coram Pharaone cōfessi sunt, Digitus Dei est hic. quasi dicerent: Digitus uel potentia Dei est, quæ uerè progignit & condit ex puluere, uel etiam nihilo, quicquid pro suo arbitratu uult, & quando illi placitum est. Id uerò quod à nobis effictum uidisti, satanæ digitus est, qui nihil unquam reuera procreare, sed phãtasticam solùm rerum imaginem dolose ostentare potest. quare nos eius clientes, ministrorum ipsius omnipotentis Dei ueritatem imitati sumus præstigijs, quibus te ac tuum populum hactenus illusimus, Deo uero ob tuam incredulitatem & cordis duriciem conniuente. At cessat iam illa permissionis hora, ut non amplius satanæ ludibrijs supersit locus, sed Dei uiuentis ueritati testimonium perhibere cogamur. Ita Dei manum iam agnoscunt, qui ei antea suis imposturis derogarunt: Dei gloriam prędicāt, qui eam suis fucis prius obscurarunt. Nec postea uiuum usqueadeò glorificassent Deum, nisi antea impediti, frustra suam tentassent artem. Nec Deo tam iusta puniendi contumaces occasio fuisset reliqua, nisi prius ad præstigias conniuisset: deinde impedijsset, quo se suamque potentiam notam faceret, ostenderetque illam longè

Exod.8.

...Ae- ...ie.

Genes.1.

...e solius ...st.

Luc.xi.

esse aliam, ac ueluti ex diametro pugnanté cum ea quam Ægyptij idololatræ & magi in ueri Dei cõtemptum hactenus adeò uenerati essent. Iustinus Martyr in explicationibus quæstionum Christianis propositarũ quæst. 26. asserit, magorum Pharaonis miracula non fuisse uera, sed spectantium fascinatione oculorum opera dæmonũ. Hos Ægyptios incantatores Iannem & Mambrem fuisse, Pharaonem uerò hunc Cenchreem Ægyptium regem, scribit Fulgosus lib. 8. cap. 11.

2.Tim.3.

2.Thess.2.

Sed quid pluribus opus? cum ex eo quod Thessalonicẽsibus scribit D. Paulus de Antichristo, permultos ab eo signis & prodigijs mẽdacibus seductũ iri, haud obscurè colligatur, ea quæ à magis ostententur, esse ficta. Vti tamẽ eorum haud improbo interpretationem, qui mendacia dici contendunt, quòd homines ad mendacia pelliciãt, ut causa ex suo effectu aut nomen aut ἐπίθετον sortiri solet: ita quoq; concedant, oportet, ut ψευδέσι explicemus falsis, admittantq; utranq; explicationem, quam his uerbis affirmat D. Augustinus: Mendacia dicuntur signa & prodigia, uel quia uidebuntur & non erunt, uel quia homines ad mendacia deducẽt. Quin & Auitus Alcimus episcopus Viennensis, qui claruit sub Zenone & Anastasio Impp. anno 490. elegãti carmine exprimit quam tuemur sententiam, lib. 2. de Peccat. origin.

Legifer ut quondam uates sub rege superbo,
Dum noua monstraret iussi miracula signi,
Commouit liuore magos, ut talia tentent,
Accumulentq; suas cœlo feruente ruinas.
Illis suppeteret forsan si recta potestas,
Demere, non etiam festinent addere monstra,
Aemula sed signis tantùm, non uiribus æqua.

Æmula, inquit, signis, non æqua uiribus.

In 2. parte. caus. 26. quæ-

Non abs re hic etiam Decretorũ testimonium acciuero, in quibus hæc leguntur: Nec mirum de magorum pręstigijs, quorũ in tantum prodière maleficiorum artes, ut etiam Mosi in illis signis resisterent, uertentes uirgas in dracones, & aquam in sanguinem. In gentilium etiam libris legitur, quòd quædã maga Circe socios Vlyssis mutauerit in bestias: item de sacrificio, quod Arcades de suo Lycæo immolabant, ex quo quicunque sumerent, in bestiarum formas cõuerterentur. Sed hæc omnia magicis præstigijs potius fingebantur, quàm rerũ ueritate complerentur. Vt ergo ipsi errores ignorãtibus manifesti fiant, de eorum proprietate atque inuentoribus iuxta traditionẽ maiorum patrum dicere congruum arbitramur. Magi sunt, qui uulgò malefici ob fascinorum magnitudinem nuncupantur. Hi sunt, qui permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, &c. Hucusque decreta.

PYTHIA MVLIER IN ENdor, non Samuelem, sed huius imagine diaboli spectrum excitauit.

Cap. IX.

Hinc ut ad mulierẽ in Endor maleficam, uel Pythonis spiritu imprægnatã, meo proposito obijciendam, confugiatur, per me licet: quum nullum hic æquè atque sacræ Scripturæ testimonium admittam. Ea Samuelem excitasse legitur, è terra ascendentem, solito corporis habitu & uestitu, ac futura in Dei manu adhuc posita prędicẽtem. Ecclesiastici quoq; author tradit, ipsius Samuelis hæc acta & uaticinia fuisse, quum ait: eum dormiuisse, regi notum fecisse finem uitæ suæ, exaltauisse uocem suam è terra, & uaticinatum esse, delendam esse impietatem gentium.

1.Reg.

Eccles.

Etsi uerò historiæ circumstantiæ, & Iesus Syrach asserere uideãtur, ipsum appa-

apparuisse Samuelem: penitius tamē rem intuenti ostendam, non ipsum Samuelē, sed illius imagine diaboli spectrum, Pythiæ fœminæ libenter obsequutum, ut ludificaret, uisum fuisse.

Primò disertè seueroque edicto à mortuis quæri ueritatem uetuit diuina uox, mulcta mortis constituta: nec per eos doceri uult uiuos, nec ab ijs aliquas expectare patefactiones. Non inueniatur in te consulens mortuos: qui hoc facit, est βδέλυγμα Deo suo: hoc est, res talis, quam odit Deus, abominatur, & in æternam abijcit damnationē. Proinde nos suo uerbo, in quo sese & uoluntatem suam expresse declarauit, inniti firmissimè uoluit Christus, inquiens: Mosen habent, & prophetas.

Adhæc, piorum animas maleficarū carminibus è designata à Deo sede euocari, & in corpora inhumata compelli, uel falsissimum est: uel ne in sinu quidem Abrahæ, loco beatis assignato, tutæ existunt eorum animæ, in Domini manu cōseruatæ. At satanam nihil unquam ab hac morte in sanctorum animas potuisse, nec bonos spiritus magicis artibus obedire: nec secretas semel à corporibus & collocatas in definitis sedibus animas, si reuocentur, redire, ut Ethnicis persuasum erat, confessum est hactenus: sed ascititia se illarum imagine ostentant dæmones. Quocirca non à mortuis ipsis, uerùm à dæmonibus illorum habitu uestitis, νεκυομάντεις responsa accipiebant: quæ, si illi integris & expressis mortuorum corporibus cernerentur, νεκυομαντεῖαι: sin uerò tenues, nebulosas & euanidas sibi circumfunderent umbras, σκιομαντεῖαι nuncupabantur. Verè D. Chrysostomus ait: Non anima defuncti est quæ dicit, Anima talis ego sum: sed dæmon, qui hæc, ut homines decipiat, sic confingit. Ibidem: Animæ sunt in loco certo, & expectāt iudicium, neque se inde possunt commouere.

Antea quoque Samuel plus minus biennio mortuus fuerat: & eius corpus si non omnino computruerat, tamen ita doformatum fuisse certum est, ut eximia illa specie uiua, qua antea innotuerat, & qua se nunc denuò fictus hic sistit Samuel, apparere nequiuerit: neq; etiam deorum magnificētiā referre potuisse cadauerosum corpus, quilibet nouit: quum tamē deos è terra ascendere, se contueri affirmaret diuinatrix. multo minus quiuit loqui & uaticinari iste Samuel.

Quorsum etiam Samuelis pijssimi uatis tamdiu sepulti corpus, pallium consuetum eodem momento, ex impiæ fascinatricis mulierculæ imperio incorruptum assumpsisset, quod in sepulchrum secum non assumpsit, nec eo amiciebatur mortuus? Hoc autem sanctissimi uiri spectrum ostentare, facilè fuisse illi, inficias ire nolo, qui se in lucis angelum transformat, cumprimis apud impium regem, tum perditam satanæ seruulam. 2.Corinth.11.

Deinde cùm ipsa historia paulo antè testetur, Deum contumaci & abiecto regi ipsum consulenti, responsa dare noluisse, uel per uiuentes prophetas aut sacerdotes, uel p somnia: multo minus per diuinum uatem ex morte suscitatum, quem necuiuum audire uoluit Saul, uel per angelū è cœlis missum, respondit regi, quem in furore suo omnino repudiarat. Quo etiam nomine motus Saul, Pythiam diuinatricem professionis ergò, publico edicto iuxta Dei uoluntatem ex Israele exulantem, furtiuè uerò latentem, iniqua ratione cōsulere statuit: quasi indignabundi animi institutum fuisset, *Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.* Ideo non potuit non odisse & execra-

ri hoc factũ Deus, & iusto iudicio deploratam illusione dęmoniaca Saulis impietatem cōtra suum & ipsius præceptum, contra etiam conscientiæ testimonium designatam punire, ut in præfracti Saulis mentem satanæ fascinum meritò permiserit. Nec nouum aut inauditum hoc est, ubi quos pertinacis impietatis homines esse præuidet, præscitque, magis solet excęcare, indurare, spiritui mendacij relinquere, & in reprobam tradere mentem. Exemplo sit Pharaonis inuicta pertinacia, fides mendacibus spiritibus data, & extrema inde punitio.

Exod.7.8.9. 10.11.14.

Quòd porro historia commemorat, Samuelem senem pallium indutũ indignè tulisse, quòd è sua quiete excitus esset, atq; eum Sauli regi loquutum uaticinatumq; fuisse: hinc nō conuincitur, uerũ extitisse Samuelem hoc spectrũ: quòd diabolo spiritui milleartifici non sit difficile quamcũq; formam mentiri, quiduis fingere, simulare, & de futuris iam antea uaticinio patefactis prædicere: maximè uerò, de quibus manifesta pręludia, & euentus minimè dubij indicia in foribus ferè uidebãtur. Nec ignorauit satan, certissima esse quæ Sauli uaticinatus fuerat uir Dei Samuel: ideo à Samuele antea prædicta repetit, potuitq; non temerè coniecturam facere ex apparatu hostiũ magnifico & instructis copijs, itē ex dictis, factis & circumstantijs reliquis belli præsentis, quam sortem in eo cōflictu assequeretur Saul: potissimùm cum ipsum à Deo abiectum, nec resipiscentem, & aduersus Dei mādatum postremò Pythiam uatem diaboli mancipium consulentem, in sua haberet potestate, atq; pro suo impellere nutu, & præsentis prælij obijcere posset exitio. Ideoq; Saulem mortuũ testatur Scriptura in trāsgresione sua, qua pręuaricatus erat cōtra Dominũ: nempe contra Domini uerbum, quod non custodiuit, & quòd Pythonē consuluit interrogādo, neq; requisiuit Dominum: ob hoc interfecit eum, translato regno ad Dauidem filium Isai.

1.Paral.10.

Porrò si Iesu Syrach testimonium urgeatur, quãquam (Hieronymo teste) illi ab Ecclesia non concedatur authoritas dogmata confirmandi Ecclesiastica, nec rerum earundem controuersias dirimendi: hæc tamen quoque addere libet, ne pia huius libri doctrina eleuari putetur, Iesum Syrach solummodò ex primo Samuelis libro historiam proponere: quod factum est, simplici enarrare oratione, quemadmodum legitur, ut ad auitæ uirtutis æmulationem posteros inuitaret, prouocaretq;: Samuelis item laudes succinctè recensere: minimè differere uoluisse, uerāne an ficta fuerit Samuelis apparitio.

Iesu Syr[...] authorit[...]

Inter Hebræorum autem Rabinos quãquam pauci aliter sentiant, tamen Pythonum opus esse, ferè omnes censent: & nihil aliud pręter pręstigias, uanitatem, mēdacium & deceptionem. Samuelem intelligũt spiritum Pythonicũ, qui induerat Samuelis speciem: item Samuelem uisum esse dicere Sauli. Mulier uidebat Samuelem, neq; tamen audiebat eum alloquentem Saulem: sicuti nec Saul uidebat Samuelem, hoc est, illusionem illam diabolicam, quæ uidebatur illi Samuel. Sunt inter eos qui hæc omnia mulieris putant arte conficta, quæ ex certis coniecturis sic deluserit Saulem. Kimhi cōtra aduersarios sic arguit: Si Deus suscitauit Samuelem, ut futurum euentum indicaret Sauli: cur euentum illũ nō magis reuelauit per somnia aut per prophetas, aut per sacerdotum oracula, quàm per maleficã mulierem? Saadias uerò, & Aias, quòd ipsa mulier, cũ pręter solitum morem miranda uideret,

Illusion[...] esse Sa[...] appari[...] censent [He]bræi

ret, stupefacta, cœperit magna clamare uoce, hanc uerā fuisse uisionem, nō quidem mulieris arte, sed Dei uirtute apparentem, falsò existimarunt.

DE VERO SAMVELE NON *euocato à diuinatrice, patrum quorundam sententiæ. Cap.* X.

CÆterùm ut huic nostræ sententiæ roboris aliquid accrescat, audi argutißimū sanctioris Theologiæ censorem Augustinum, lib. Quęstionum ueteris & noui Testamenti: Indignum facinus ęstimo, inquit, si secundū uerba historiæ commendetur assensus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur uir & natiuitate sanctus, & uitæ operibus iustus? aut, si non attractus est, cōsensit: quod utrūq; de uiro iusto credere absurdum est. Si enim inuitus adductus est, nullū suffragium habet iusticia: si aūt uoluntarius, amisit meritū spirituale, quod positus in carne quæsiuerat: quod ualde absurdū est, quia hinc qui iustus recedit, permanet iustus. Porrò aūt hoc est præstigium satanæ, quo ut plurimos fallat, etiā in potestate se habere iustos confingit. quod Apostolus inter cætera ait: Ipse satanas transfigurat se in angelum lucis. Vt enim errorem faceret, in quo & ipse gloriaretur, in habitu uiri iusti & nomine se subornauit: ut nihil proficere spem, quam prædicabant Dei cultoribus, mentiretur, quando hinc exeuntes iustos finxit in sua esse potestate. Sed hoc quosdam fallit, quòd de morte Saul & filiorum eius non sit mentitus: quasi magnum sit diabolo, ante diem, occasum corporis pręuidere, quum signa soleant quædam apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota uidetur. quanto magis diabolus, quē angelica maiestate sublimem prophetica oracula fuisse testantur, de cuius magnitudine Apostolus ait; An ignoratis altitudinem satanæ? quid mirum ergo, si imminentē propè mortem potuit præuidere, cùm hoc sit unde fallit, & se in Dei potestate uult adorari? Nam tāta hebetudine demens effectus est Saul, ut ad Pythonissam confugeret. Deprauatus enim causa peccati, ad hæc se contulit, quæ damnauerat. Sed si quis propter historiā, ut ea quæ uerbis expressa sunt, putet non prætermittenda, ne ratio historiæ inanis sit: rectè faciet quidē, si tamen minimè istud ad ueri rapiat rationē, sed ad uisum & intellectū. Saul namque reprobus factus, poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mentem Saulis & habitum Samuelis descripsit, ea quę dicta & uisa sunt exprimens: prętermittens, si uera, an falsa sint. Quid enim ait? Audiēs in quo habitu esset excitatus, intellexit (inquit) hunc esse Samuelem. Quid intellexerit, retulit: & quia nō benè intellexit, contra Scripturam alium adorauit quàm Deum: & putans Samuelem, adorauit diabolum, ut fructum fallaciæ suæ haberet satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quasi Deus. Si enim uerè illi Samuel apparuisset, nō utique uir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad uirum pestilentiæ, dignum ardore gehennæ, Cras mecum eris? His duobus titulis subtilitatem fallaciæ suæ prodit improuidus satanas: quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis, contra legem: & uirum peccatis pressum, quum magna distantia peccatorum & iustorum sit, cum Samuele iustißimo futurū mentitus est. Verum potest uideri, si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat. Ad eum enim transmigrauit, quem adorauit.

1. Reg. 28.

Idem scribit Rabanus ad Bonasum abbat. in epist.

n 4 Idem

Li.2.quæst.3. Eadem ferè ad Dulcitiũ, quæst.6.et in libello de cura pro mortuis agenda.

Idem ad Simplicianum, ubi ultrò citroq; quęstionem de excitato Samuele agitasset, tandem ait: Quáquam in hoc facto potest esse alius facilior intellectus, & expeditior exitus, non ut uerè spiritum Samuelis excitatũ à requie sua credamus, sed aliquod phantasma & imaginariam illusionem, diaboli machinationibus factam: quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines rerum earum nominibus, quarum imagines sunt, appellari. Quis enim, qui hominem pictum dubitet uocare hominem? quandoquidem & singulorum quorumcunque picturam cum aspicimus, propria quæq; nomina incunctáter adhibemus: ueluti cum intuentes tabulam aut parietem, dicimus, Ille Cicero est, ille Salustius, &c. quum aliud nihil sint quàm pictæ imagines. Et paulo pòst: Si uerò liquidò cõstat, nominibus earum rerum, quarum imagines sunt, easdem imagines appellari: non mirum est, quòd Scriptura dicit Samuelem uisum, etiamsi fortè imago Samuelis uisa apparuit, machinamento eius qui transfigurat se uelut in angelum lucis, & ministros suos uelut ministros iusticiæ. Iam uerò, si illud mouet, quomodo à maligno spiritu Sauli uera prædicta sint: potest & illud mirum uideri, quomodo dæmones agnouerint Christum, quem Iudæi non agnoscebant. Cum enim uult Deus etiam per infimos & infernos spiritus aliquem uera agnoscere, temporalia duntaxat, atque ad istam mortalitatem pertinentia: facile est, & non incongruum, ut omnipotens & iustus, ad eorum pœnam quibus ista prædicantur, ut malum quod eis impendet, antequam ueniat prænoscendo patiantur, occulto apparatu mysteriorum suorum, etiam spiritibus talibus aliquid diuinationis impertiat: ut quod audiunt ab angelis, pręnuncient hominibus. Tantum autem audiunt, quantũ omnium Dominus atque moderator uel iubet, uel sinit. Vnde etiã spiritus Pythonicus in Actibus Apostolorum attestatur Paulo apostolo, & euangelista esse conatur. Miscent tamen isti fallacias suas: & uerũ quod nosse potuerint, non docendi magis quàm decipiẽdi fine prænunciant. Et fortè hoc est, quòd quũ illa imago Samuelis, Saulem prędiceret moriturum, dixit etiam secum futurum: quod utique falsum est, &c. Idem lib.2.de Doctrina Christiana, capite 26.ait, Samuelem hunc fuisse imaginem sacrilegio excitatam. Et autor libri de mirabilibus sacræ Scripturæ, si is sit Augustini, negat uerũ fuisse Samuelem, cap.11. In recitandis his Augustini sentẽtijs copiosior fui studiò, quòd haud ita pridem monachum audierim, qui in publica concione ipsius Samuelis spiritum uerè euocatũ fuisse, ex Augustino defendere conatus sit. Nostro huic sensui calculum addit Tertullianus, in libro de Anima dicens, Diabolum illusisse & mulieri & Sauli, & illius oculis, huius uerò auribus imposuisse. Iustinus Martyr in explic.quæst.52. dæmonẽ Samuelis habitu & figura apparuisse affirmat. Origenes in historia de Bileamo ait, Bonos spiritus non obtemperare carminibus magicis.

2.Corinth.11. *Matth.8.* *Act.* *lib.2* *Balis*

DE NECROMANTIA, *quid sit, & qui ea usi fuerint.* Cap. XI.

Νεκρομαντέιαν uerò, & νεκυομαντέιαν, eam uocant, quæ sacrificijs solenni ritu institutis & peractis, atq; diris execrationibus ab Orco manes educit, accitosq; de futuris sciscitatur: ita Samuelem mulier excitasse putatur in Endor. Hanc Æneam quoque exercuisse traditur, quum in Italiam

liam uenisset, occiso Miseno tubicine. *Lib.6.* Apud Lucanum quoq; Erichthonem *Erichtho malefica.* maleficam Thessalam, fascinatricémque euocasse mortuum narratur, qui belli Pharsalici euentum Sexto Pompeio denũciat. *...str. lib. Apol-...* Dicitur & Apollonius Romæ uerbis occultè pronunciatis, puellam nuptiarũ die resuscitasse, cuius illum nobilem scriptorem Philostratum testem esse miror. Idem gloriatur se Achillis animam ab inferis euocasse, ut corporis sui molem ostentaret, & ad interrogata de gestis in bello Troiano ipsi responderet: *...lib.1. ...at.8.* Non, inquit, sicut Vlysses terram effodiens, agnorũ sanguine manes Achillis eduxi: sed omnes adhibui preces, quas placandis heroum animabus sacerdotes Indorũ dici iubent. Appion quoque Grammaticus memoriæ prodidit, se umbrã Homeri euocasse, ut ab ea percunctaretur, cuias esset, & quibus parentibus editus. Sed eadem est ratio, & mera dæmonij ludibria, si ea uidebantur ita acta esse: ijs enim mirè erat exposita antiquitas, Dei ignara. quemadmodum ea & ad herbarũ facultates *Lib.25.* usqueadeò fuit attonita, ut ad uitam reuocari mortuos herba quapiam crediderit. Sic Xanthus historicus in primo lib. Historiarum scripsit, occisum draconis catulũ herba quapiam resuscitatum, *Balis.* quam magi Balim uocant: eadem Thilonem, quem draco interfecerat, uitæ restitutum: & Iuba rex Mauritaniæ, herba itidem in Arabia hominem uitæ redditũ esse tradit. Hoc aũt quum fieri nequeat, illos in lypothymiam uel animi deliquiũ illapsos, uel alioqui morbo propè uictos, admota illa herba uires uel excitante, uel etiam naturæ respirantis uirtute quasi reuixisse fuisse uisos, mea est sententia.

Nec uerò ex Israelis cœtu hic solus deliquit Saul, nec etiam soli Ethnici dæmones mortuorum umbris inuolutos consuluerunt: quos, quum nescirent Deum, minus mirum est uarias exquirendæ uolũtatis diuinæ, placãdorum numinum, & explorandorum futurorum rationes effinxisse: sed & in reliquum Dei populum peruasit furor ille, qui etiam usque ad hoc nostrũ seculũ in quibusdam malè sanis perdurauit ingenijs. Vsitatissimã etenim superioribus annis fuisse consuetudinem acciendorũ & interrogandorum manium, norunt maiores: & hac de re peculiaria & magna uolumina fuisse consarcinata, eademq; in quibusdam scholis palàm proposita, sunt qui meminerunt. Nobis autem cura mandata incumbit, ut omnem consociationem cum dæmonijs & eorum ministris execremur, ne eorum usu polluamur, & oscitãtia uel securitate eorum retibus implicemur incauti.

DE DIVINATIONIBVS *Magicis.* Cap. XII.

PORrò ritus, quibus commoueri ex imo animas, produciq; illi arbitrabantur, item uariarum diuinationum magicarum mõstrosas species, prodigiososq; modos, satanæ artificio in æternam hominũ perniciem dolosè confictos, in historijs annotatos, & ab Ethnicis usurpatos, eruditè in doctissimis suis Commentarijs, de Pręcipuis diuinationũ generib. describit multijugæ lectionis uir CASPAR PEVCERVS: ubi licet plurima lectu dignissima, atque huc facientia, comperies: nos tamen & alia non pauca nec obseruatione indigna sequẽtibus Capitibus proponemus. Et Incantatores quidem, ariolos, haruspices, augures, pythonissas, genesianos, saltores, sortilegos discernit diuus Augustinus libro de Natura dęmonum: id quod in Decretis annotatum etiam est 26. q.3. & 4. c. igitur. Diuini autem omnes di- *Diuini.*

cuntur, quum uel inita cum dæmonibus manifesta societate uaticinantur, uel superstitiosis quibusdam artibus, quæ ex occulto cum dæmonibus pacto scaturiunt, mancipati idem efficiunt. Vel sit Diuinatio, alicuius rei affirmatio, quæ neq; ex causis, neq; ex uerisimilibus signis est collecta. Ad species ueniamus.

λεκανομαντεία.

Λεκανομαντείαν describit Psellus, & eam fuisse in usu apud Assyrios ait: sed & Chaldæis & Ægyptijs familiaris fuit. ea etiamnum hodie utuntur Turcæ, licet nonnihil diuersè. In peluim aqua repletam imponebantur aureæ & argenteæ laminæ, lapidesq; precio si characteribus certis signati: & postquam consueta essent prolata uerba, quibus dæmon exciebatur, proponebatur quæstio. tum primò quidem sonitus tenuis absque uoce audiebatur, qui signum erat ingredientis dæmonis: pòst aqua inundante, uoces exiles ex ea emergebant, quibus ad quęstionem respondebatur: aut opera data exiles admodum, ne mendacij coargui posset dæmonium in his quæ non nouerat.

γαστρομαντεία.

Γαστρομαντεία hoc à priore discrepabat, quòd nō uoce, sed picturis respon sa expediebat. Collocabatur uasa uitrea, rotunda, aquis conferta limpidissimis, & circum collocabantur accensi cerei: cumq; euocatio dęmonis secreto murmure finita, & quæstio relata esset, adhibebatur puer impollutus, aut mulier prægnās, quæ uitra studiose accurateq; intueretur, ac circumspiceret, rogaretq;, imperaret & flagitaret responsa. Ea tandem imaginibus aquæ impressis, & per uitra pellucida renitentibus, diabolus ostendebat.

κατοπτρομαντεία.

Κατοπτρομαντεία, ex nitidis tersisque diuinat speculis, in quibus propositarum rerum imagines effictæ, redditæue à diabolo fulgent. Ea usus est Didius Iulianus imperator: & pleraque satanæ monitu præuidisse, quæ acciderunt, scribitur.

Κρυσταλλομαντεία, ex crystallis fabrefactis atque expolitis, colludente in his diabolo (in plerisq; enim minuta specie aliàs materiæ alterius cōditus delitescit) depictas notas atque figuras euentuum ac rerum quęsitarum, quasi uaticinans suis Magis renunciat.

Δακτυλομαντεία appellatur, quando ex annulis ad certos cœli positus fabrefactis, uel diabolico ritu consecratis diuinant malefici. At qui uetitis his diuinationum dęmoniacarum modis utuntur, nimis impunè inter Christiani nominis homines degunt quamplurimi. Ex simili officina nuper quidam annulum eadem religione sacratum heroi obtulit uiginti coronatis uenum, eius scilicet uirtutis, ut felicem consequeretur euentum in quocunque lusus genere, quamdiu hunc comportaret. Cuius rei ut faceret periculū, assumpto annulo lusit, & quidem fortuna annuente, benignaque. Quo successu illectus coronatos numerat, reditque ad consuetæ negociationis exercitium & lusum, ac perdidit duplo plus quàm antea lucrifecerat. Expertus itaque se delusum, annulum infringi iubet.

ὑδρομαντεία uariè usurpabatur. Aqua implebatur cyathus, annulusq; filo suspensus ex digito librabatur in aquā: atq; sic conceptis uerbis postulabatur rei quæsitæ declaratio, uel confirmatio. Si quod proponebatur, uerum erat, annulus suo nutu, non impulsus, cyathum feriebat constitutis ictibus. Hác exercuisse Numam Pompilium, & excitos in aquam deos consuluisse tradunt. Extant & alij eius modi.

ὀνυχομαντεία perficiebatur oleo & fuligine in unguem pueri alicuius impolluti illitis, soliq; obuersis. Confici enim

enim ex mixtione olei, fuliginis & radiorum solarium simulachra rerum expetitarum, opinio erat; quæ tamen formabat mille artifex diabolus, ut ex hac mixtura in ungue reddi ac refulgere uiderentur.

Κοσκινομαντεία, & ἀξινομαντεία, ad perstringendos atq; detegendos occultos scelerum authores, & res alias obscuras manifestandas, Magi utuntur. Hanc securi perficiunt rotundo palo infixa, aptataque ad normam, & cum præfatione, ordine enumeratis suspectorũ nominibus. Ad cuius uerò mentionem securis uel leui impulsu se circumagit aut nutat, eũ culpę reum peragunt. Sic apud Homerum produũtur proci Penelopes, sed adhibito lapide Gagate, & prunis imposito. Illam administrant cribro forcipi imposito, & forcipe binis tantùm apprehenso atq; eleuato digitis: itidemq; adiuratione facta per sex uerba, nec sibi ipsis nec alijs intellecta, dies, nues, ieschet, benedoefet, donuina, enitemaus: deinde suspectorũ nominibus recitatis, quocunq; nominato cribrum uel tremit, uel nutat, uel uolutatur, eum reum statuũt. at quàm uerè, testatur omnis dęmonum ueritas. Potuit & ille qui cribrum in forcipe sustinebat digitis, illud pro suo arbitrio commouere.

Κεφαλαιονομαντεία, asini capite super prunas assato, nescio quibus perficitur ritibus, olim Germanis familiaris.

Κηρομαντεία, cum ceræ liquefactæ, & in aquam distillantis figuræ obseruabantur, Turcis etiamnum in usu.

ἀερομαντεία ex aëris partibus ac motu sumpta, celebratur ab Aristophane in Nubibus.

ἀλφιτομαντεία describitur à Theocrito in Pharmaceutria: & ἀλευρομαντεία quoq;, quæ in frumento farinæ commisto considerabatur. τυρομαντεία per caseũ fiebat: ἰχθυομαντεία uerò per pisces, olim à Tyresia & Polydamante celebrata & usurpata.

λιβανομαντεία ex fumo capiebatur incensi seminis papaueris, aut sesami prunis iniecti. *[margin: λιβανομαντ.]*

βοτανομαντεία per herbas instituebatur, ueluti per saluiæ folia: συκομαντεία, per folia fici: λιβανομαντεία, per thus. *[margin: βοτανομαντ. Dion.]*

Δαφνημαντεία per laurum. Nam ex eius crematæ strepitu futura colligebant: ex fragroso quidem secunda, testibus Porphyrio, Eustathio in Homerum, Tibullo. *[margin: Δαφνημαντ. Iliad. 7.]*

At laurus bona signa dedit: ex Tacito aũt aduersa. Vnde Propertius: *[margin: Lib. 2. Eleg. Lib. 2. Eleg.]*

Et tacet extincto laurus adusta foco.

Antiphon, Philochorus, Artemon, Serapion Ascalonites, & ex recentioribus Fulgentius Placiades affirmant, qui lauri frondes sub puluinari capiti suppositas habuerit, uera hunc somnia noctu uisurum. Hinc Claudianus inquit, *[margin: Parrhas. in Claud. lib. 2. de rapt. Proserp. Cælius Rodig. lib. 5.]*

——Venturi præscia laurus.

Quapropter & Apollini deo fatidico sacra fuit, & hinc Laurus Apollinea, Delphica, Fatidica dicta.

Ita fructus arboris cuiusdam apud Canibales inuenitur, cucurbitæ minori non absimilis, oblõga siue ouali forma, quem maraka & tamaraka nuncupant. Hunc illi, pulpa exempta, granis milij, lapillisúe, aut re simili implent, uarijsq; plumarum generibus supernè exornant: deinde inferiori parte pertusum bacillo adaptant, quem terræ infigunt. Huiusmodi fructus binos aut ternos in singulis tugurijs seruare magna cum reuerentia apud eos moris est. Existimant enim, quũ hunc fructum manibus pertractant, crepitantemq; ob milij grana iniecta audiunt, cum suo se Toupan, id est, deo sermones conferre, atq; ab eo quædam responsa accipere, sic à suis persuasi Paygi. Diuinatorũ genus hoc est, qui suf- *[margin: Maraka. Tamaraka.]*

situ herbæ petun & quibusdã obmurmurationibus, illorum tamaraka diuinam facultatem tribuere perhibent.

τεφραμαντ. τεφραμαντεία, cum cineri digito bacillo úe res de qua diuinãdum est, inscribitur: ¦isq; sub dio exponitur. quæ enim remanent literæ, non dissipatæ uentis aut confusæ cinere, ordine suo docere de re quæsita putantur.

DE SORTILEGIIS.

Cap. XIII.

Κληρομαντεία, Sortilegium. Quod genus duabus de causis hic explicare libet. Primò, quòd non exoleuerit adhuc, ut superiora pleraque diuinationum genera, sed & à uulgo & à prudentioribus etiamnũ quãdoque obseruetur, heu nimis impiè. Secundò, quòd uideam à nullo sortilegiorum species diligenter inuestigatas, ac distinctè traditas. Isidorus autẽ Sortilegos esse scribit, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam quas Sanctorum seu Apostolorum uocant sortes, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. Superstitionis genus, cui dæmon occultè sæpè colludit. Hinc sortes uariæ, puncta figuræ iactatæ, taxillorum iactus, plumbeæ figuræ in aqua proiectæ, in apertum librum repentinus oculorum intuitus, occursus alicuius sententiæ ex improuiso, & alia uæsana indicia, quæ uno sortium nomine comprehenduntur, diuersas species κληρομαντείας faciunt: ut ἀστραγαλομαντείαν, quæ per talorum iactus fit, & ex numero oblato sumitur, cum de re numerata, ueluti de numero maritorum, uxorum, liberorum, uillarum, & aliarum rerum quęritur: aut cum numerus iactus comparatur elogio. Libri enim eiusmodi elogiorum sunt omnibus de rebus & negocijs: ex quibus cuilibet assignatus est suus & situs taxillorum, & numerus quomodocunque cadentium: qui cui elogio respõdere deprehenduntur, id uaticinium ac responsum ad quæstionem propositam esse demonstrant. Tales libros etiamnum cum figuris & numeris alearum excusos, Galli plerunque animi causa habent. Orta prorsus fuit hæc diuinationis superstitio à Pythagoreis, ut & ἀρυθμαντεία. elementis illi literarum certos tribuebãt numeros, numeris uim occulti futurique præsagam. Vide Archid. in c. accusatus. §. sanè, de hæret. lib. 6. & in summa confess. in tit. de sortil. 2. & 3. quęstionibus Hostien. & Ray. in summa, eodem tit. & S. Thom. secunda 2. quæst. 95. in tit. de superstit. uersic. ad quartum dicendum.

Sortilegi. Li 4. Etym. & habetur 26. q. 1. c. Sortilegi. & 26. q. 4. c. Igitur genus.

Sortes.

ἀστραγαλομ.

ὀνομαν. ὀνομαντεία sumitur ex cuiuscunque quærentis nomine, per elementa scilicet eius, eorumque figuras. Huic quidem persimilis est ἀλεκτερομαντεία, sed ridiculo mirabilique modo & inuento exercetur. Locus enim circumscriptus in circulum, distribuitur per partes uigintiquatuor æquales: in quarum unaquaque, litera Alphabeti scribitur, & unicuique literæ granum frumenti imponitur. Inde gallus ad hoc enutritus dimittitur: & obseruantur eæ literæ, quarum ille grana depascit. Valens imperator cum mirè perplexus ac anxius esset de Successoris sui nomine, gallus uatidicus & Alectriomãticus depauit grana imposita his literis Θ. Ε. Ο. Δ. quibus Theodosius significabatur. Vide quomodo colludat huic impiæ persuasioni dæmon. ὀρνιτείαν similem Histrionum Memphiticorũ recẽset Ioannes Leo, qui exiguas auiculas capsulæ in abaci formam constructæ annexas ostentant, quæ rostro sortium chartulas tam dextri quàm sinistri ominis extra hũt. Qui sortem suam scire cupit, obolum

ἀλεκτ.

lum auiculæ obijcit: quem rostro excipiens, in capsulam defert: deinde progrediens, responsi chartulam eodem rostro profert. Quomodo his quoque nugis dæmon colludat, ac utatur ad superstitionem animis inculcandam, facilè colligitur ex dicto Leone, qui peius quàm in chartula sorte accepta conscriptum erat, accidisse sibi postea conqueritur.

[...]ομαντ. Iam ad στοιχειομαντείαν, quæ repentino in librum apertum oculorum intuitu, ex sententiæ uersusque ad quæstionem faciétis occursu sumitur, modò ad numerum iactarum alearum, modò sine eo. Et quoniam poëmata pro uaticinijs, ut poetæ pro uatibus habebantur, in ijs potissimùm exercebatur. Hinc & in publicis causis Sibyllina carmina ita obseruabantur, & inter priuatos Græcos Homerica, Latinos uerò Virgiliana. Socrates audiens in carcere recitari Achilleum illud apud Homerum, [I]liados.

ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην:

prædicebat Æschini se post triduum moriturum. Alexandro Seuero obuenit hic Virgilij uersus,

[Æ]neid.6. *Tu regere imperio populos Romane memento.*

Post annos aliquot Imperium adeptus fuit Romanum Brutus: exquirens is successum prælij Pharsalici, in hunc Patrocli uersum incidit, [I]liad.16.

ἀλλά με μοῖρ᾽ ὀλοὴ καὶ Λητοῦς ἔκτανεν υἱός.

Claudio Imperatori obuenit,

[Æ]neid.6. *Tertia dum Latio regnantem uiderit æstas:*

Nec ultra biennium impetauit. Eidem inquirenti de fratre occurrit uersus, qui & Gordiano iuniori pòst, ex sexto Æneid.

Ostendunt terris hunc tantùm fata. ——

Decem & septem diebus à suscepto Imperio interfectus fuit. Opilius Macrinus num ad Imperium peruenturus esset scire desiderans, in hos incidit Homeri uersus,

ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί, Iliad.8.
σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει.

Sanè senex ad imperiũ peruenit, nec diutius quatuordecim mensibus id retinuit, occisus ab Heliogabalo. Adriano imperatori dubitanti de animo ac amore Traiani erga se, sortes hæ Virgilianæ obuenêre ex sexto Æneid.

Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ,
Sacra ferens? nosco crines, incanaq; menta
Regis Romani. ——

Pòst adoptatus à Traiano, successit ei in imperio Romano. Claudius secundus Aureliani imperatoris prædecessor, inquirens de posteritate sua, incidit in illud primi Æneidos libri:

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

Genus eius per longam posteritatem stetit. Et hæc ferè sunt & sortiũ & sortilegiorum genera: quæ non solùm, à sortibus ex urna capiendis, aut aliunde legendis ita dicta mihi uidentur, sed etiã à lectione. Nam & uersus sorte oblati legebantur, ut suprà demonstrauimus: & sortes etiam fuisse acceptas pro syngraphis, aut scriptura Oraculorum, responsorumúe, cõstat ex Delphicis sortibus. Valerius Maximus scribit, legatos ad Delphicum oraculum missos ob exundationem lacus Albani, retulisse sortibus præcipi, ut aquam eius lacus emissam, per agros diffunderent. Et hinc sortilegos dictos existimarem, qui sortes istas ex charta uel membrana uel cortice legissent. Horatius in arte Poet. Sortilegia. Lib.1. cap.6. Sortilegi.

—— *Et diuina futuri*
Sortilegis non discrepuit sentẽtia Delphis.

In his autem omnibus speciebus dęmonem suas artes, suasq; pręstigias non omittere: sed ferè semper adhibere, uel inde constare potest, quòd & impijs ritibus fiant, & non nisi ad credulitatem impiam hominibus inculcandam, idolomaniam stabiliendam, & crudelitatem exercendam:

Ouid. 13. Metamorph.

—Duræq; iubent Agamemnona sortes
Immeritam sæuæ natam mactare Dianæ.

DE PYTHONICIS ET γαςειμαντεία. Caput XIIII.

QVanquam suprà de Pythonicis nonnihil attigimus, quia tamen ibi nihil explicare uoluimus aliud quàm nomina tantùm, quibus Sacræ literæ magos appellant infames: hic Pythij uox accuratius nõnihil explicãda prius ob frequentem eius usum erit, quàm longius progrediar. Apollinem uerò Pythium quidã dicunt ob nocentissimum draconem πύθωνα, in infantia eius iaculis interemptum: unde spiritus ille, quo afflati futura prædicebant, Pytho uocari cœptus est. Alijs Pythium oraculum ἀπὸ τ͂ πυνθάνεσθαι, id est, à sciscitando sortitum nomen putatur, quòd de futuris occultisq; & ignotis consulebatur. Ab oraculo aũt oppidum, cui alioquin Delphorũ nomen erat, πύθος: & Apollo, quem hominis specie ex solido auro conflatum, in templo uenerabantur, ac præsidere loco fingebant, Pythij nomen adeptus est. Mulierem quæ cum habitu dæmonem excipiebat, atq; ipsius incitatione Gręcè uaticinabatur, Pythiam ob eandem causam, & πρόμαντιν uocabant, & πυθόμαντιν. Chrysostomus de Pythia uel Apollinis oraculo ita perhibet: Dicitur hęc Pythia fuisse fœmina, quæ super tripode diuaricatis cruribus malignum spiritum inferius immissum, partesq; genitales è quibus loqueretur subeũtem excipiens, furore repleretur, & crinib. sparsis spumansq́; ore debacchar etur, fũderetq́; insana oracula. Methodius Hieronymi testimonio, aduersus Origenem librum cõdidit περὶ πυθωνίοσυς, ut ait Sophronius. Nam tertio περὶ ἀρχῶν Origenes dęmonem Pythonicum quosdam à tenella ętate possidere scribit. Diuinando etiam magnũ præstabat quæstum suis dominis puella illa in Actis Apostolorum, Pythonis spiritum habens. Videntur quoque hæ uates se prius aqua Cephisi fluuij pręterlabentis Delphos proluisse: quò fit ut Lucanus dicat, Fatidica Cephisus aqua: uel potius ex ea potasse, ut qui ex Gallo Phrygiæ flumine bibebant, statim furebant. Vnde Galli sacerdotes Cybeles dicebantur, de quibus idem Poeta sic:

—Crinemq́; rotantes,
Sanguinei populis ulularunt tristia Galli.

Semetipsos enim castrabant, & inter sacrificãdum furiosorum instar erant. πυθωνικοὶ & πύθωνες dicũtur Plutarcho, fatidico spiritu correpti.

Nunc porrò ipsum diuinationis genus quod γαςριμαντεία uocatur, cõsiderabimus. Licet autem diuinatio sit spiritus in humano corpore conclusi, ratione tamen loci partisq́; ex qua profertur, diuersa est. In στερνομαντεία enim spiritus inclusi pectori, cuius os στέρνον nominatur, uel suggerebant, uel uinctis compressisq́; linguis obsessorum, ipsi per os efferebant requisita pręscitaq́; uaticinia. At γαςριμαντεία, uel γαςριμυντεία uaticinia profert ex uentre spiritibus turgido. Quare qui hoc diuinationis genere obsidẽtur, Ventriloquos ab Augustino, ab Aristophane ἐγγαςριμύθυς appellari diximus: nec aliter prolata fuisse uaticinia tum Pythonicorũ, quorũ in Sacris literis fit mentio, tum Pythiarum apud Delphos: licet alioquin ratione sexus discrimen aliquod sit, id quod nondum animaduersum uideo. In mulierib. enim sonus horũ uaticiniorũ ex genitalib. partibus edebatur & audiebatur. Nec enim alia uia ex Pythijs Delphicis dęmon pronunciare solitus fuit, quàm diductis feminibus per inguen. Quin & Tertullianus, auctor grauissimus, affirmat se uẽtrilo-

Pytho unde, & Pythium oraculum.

Pausanias in Phocicis.
Strabo lib. 9.
Pythia mulier.
πρόμαντις.
πυθόμαντις.

Act. 16.
γαςριμ...
στερνομ...
Sophocl.
γαςριμ...
Lib. ... cap. ...
4. Reg. ...
Act. 1...

triloquas uidisse fœminas, è quarũ pudẽdis uocula quædam, dum sedebãt, excitabatur, respõdebatq; sciscitantibus. Deniq; Cælius Ludouicus, patrũ nostrorũ memoria fœminam se uentriloquam crebrò uidisse Rhodij Italiæ urbe & patria sua, scribit: ex cuius pudendis uocẽ immundi spiritus pertenuem quidem, sed tamẽ prorsus intelligibilem, sæpe audierit de rebus præteritis aut præsentibus mirificam: at de futuris plerunque incertam, sæpe etiam uanam & mendacem. At in uiris hi spiritus impuri tanta turpitudine uaticiniorum suorum uoces & sonum edere nõ possunt: sed per honestiorem corporis partẽ, os scilicet, eloqui coguntur, ut suprà dictum est de Euricle ab Aristophane celebrato: cuius Vespas cùm anno Christi M.D.LX. Parisijs Hadrianus Turnebus (tũ Græcarum literarum, pòst Philosophiæ & Eloquẽtiæ regius professor) interpretaretur, audientibus meis filijs Theodoro iam iuriscõsulto, & Henrico medico, palàm testabatur olim se Lutetiæ uidisse persimilem illi Aristophanis Euricli hominem astutũ, Petrum Brabantium: qui quoties uolebat, toties ex ima parte corporis, ore quidẽ aperto, sed labijs immotis loquebatur, & hac siue arte siue exercitatione, siue dæmonis impostura multis passim imponebat. Nam cũ Lutetiæ uirginem quandam formosam, sed patre orbatam, deperiret, nec matrem superstitem inducere posset ut eam sibi desponderet: tandem cum ultrò citróque hac de re colloquuntur, uocem edit è corpore, qua demortuus mulierculæ maritus de pœnarum grauitate conqueri uidebatur, quas ob uxoris diffidentiam in purgatorio perpeteretur, quòd ea filiam à Brabantio toties expetitam, optimo uiro denegaret. Quibus illa questubus exterrita, uiriq; miserta, petitioni nebulonis assensit: quem tamen non tam filiam, quàm dotem ei à patre in testamento constitutã ambijsse, satis apparuit. Sex enim mensibus pòst, ubi puellæ bona decoxisset, uxore socruq; relicta, Lugdunum aufugit. Ibi mercatorem quẽdam ac trapezitam prędiuitem obijsse intellexerat. Qui cum haberetur iniustissimus, eo quòd omnia per fas ac nefas in uita corrasisset, filium Cornutum, eius unicum hęredem, in porticu pone cœmiteriũ obambulantem, adit: & eò se missum innuit, ut quid opus facto esset doceret. Cæterùm dum ei de patris anima potius, ac fama, quàm morte cogitãdum esse dicit, uox inopinatò inter loquendum patrem referens exauditur: quam cũ Brabantius ex uentre daret, se tamẽ expauescere mirum in modũ simulabat. Monebatur autem hac uoce filius, quem in statum pater iniusticia sua decidisset: & quãtis purgatorij cruciatibus tum sui, tũ ipsius causa exagitaretur, eo quòd iniquorum eum bonorũ hęredem reliquisset: quamq; nullo modo liberari posset, nisi iusta à nato expiatione facta, & debitis in eos eleemosynis collatis, qui maximè tum temporis egebant: eos aũt esse Christianos à Turcis captos. proinde uiro quicũ loqueretur crederet: hunc ad redimendos eos Constantinopolim à pijs hominibus ablegatum, eiusq; rei ergò diuinitùs ad eum missum. Cornutus, homo minimè malus, etsi his auditis dolum haud animaduerteret: quia tamẽ durum uidebatur istud de pecunia uerbum, se deliberaturũ respondit, & Brabantiũ eò loci postridie redire iubet. Interea anxius, de loco subdubitabat, in quo uocem exaudierat, q umbrosus esset, ac opacus, & hominũ insidijs Echoq; aptus. Quare postero die eum in alium apertũ, planum, nullisq; ue-

Alius eiusdem dolus.

pribus aut umbris impeditum locum deducit. Vbi nihilominus eadem inter loquendum repetebatur cantilena: hoc etiam addito, ut Brabantio statim sex Francorum millibus numeratis, tres in singulos dies Missas redimeret pro salute patris: alioquin nullam apud inferos fore redemptioné. Vnde filius cōscientia ac religione ob strictus, licet ægrè, totidem tamen Brabantij fidei commisit, omni legitimo accepti solutiq; testimonio neglecto. Pater ignibus ac Vulcani ictibus liberatus, in posterum quieuit, nec filium amplius interpellauit. Verùm miser Cornutus dimisso Brabantio, cùm solito lætior esset, idque reliqui mensarij satis admirari non possent, mox ut sciscitantibus causam aperuit, adeò statim irrisus fuit à cunctis, quòd & nummis & cerebro emunctus & expurgatus esset, ut præ mœrore post aliquot dies mortuus, & patrem ad inquirendam ex eo rei ueritatem insecutus fuerit. Libro de Diuinatione dæmonū contemnenda, professorum eiusmodi diuinationum opiniones confutat erroresq; conuincit Berno, quemadmodum testatur epistola ad Meginfredum.

DE ΓΥΡΟΜΑΝΤΕΊΑ, CIRculatoribus, & Theraphim.

Caput XV.

REperitur Fessæ in Africa circulatorum magorumq; genus, quod Muhazzimin uocant. Hi omniū promptissimè dęmonia dicuntur eijcere. Et quia illorum uaticinio nonnunquam succedit euentus, dici non potest quàm ea res eorum existimationem augeat: quem eijcere nequeūt, spiritum aëreum esse, asserunt. Modus autē adiurandi dæmonis hic ferè est. Primò characteres circulosq; nonnullos in foculo aut alio quouis loco depingūt: deinde signa quædam in dæmoniaci manibus ac fronte describūt, illumque miris modis fumigant: postea carmen componunt, ex dæmone sciscitantur, quà & quomodo huc intrauerit, quis sit, quod illi nomen: tandem ut exeat, præcipiunt.

Muhazzimin. *γνεμαντ.*

Sunt & alterius generis, qui regula quadam Cabalistica (Zairagia appellant) operantur. Hæc aūt multis continetur scriptis. Naturalis siquidē scientia putatur: neq; alios Fessæ reperias, qui maiori cum fide magisq; indubitáter ad interrogata respōdeant. Verùm hæc ars difficillima est. Qui enim huic operam dare uult, non minorem Astrologiæ, quàm Cabalisticæ cognitionem habeat necesse est. Ioannes Leo Africanus testatur in descriptione Africæ, se uidisse quendam eius artis peritum in unius figuræ descriptione integrū cōsumpsisse diem, & figuras in hunc ferè componi modum. Primò circulos multos in maiori circulo ducunt: in primo crucem formant, in cuius extremitatibus quatuor mundi plagas appingunt, Orientem, Occidentem, Austrum & Aquilonem: in centro ubi lineæ concurrunt, utrumq; notant polum: extra primū circulum, quatuor depingūt elementa: deinde circulum in quatuor secát partes, & sequentem circulum in totidem: post hæc quamlibet partem in alias septem secant, quarum quamlibet characteribus maiusculis Arabicis insigniunt, adeò ut quodlibet elemētum uigintiocto habeat characteres. In sequenti circulo septem Planetas notant, in alio duodecim zodiaci signa, in sequenti duodecim mensium Latina nomina, in alio uigintiocto lunæ domicilia, in alio 365 anni dies depingunt, extra hūc uerò quatuor uentos cardinales annotát. Deinde unam tantùm rei propositæ literam sumūt, atq; per omnia antè enumerata multipli-

Zairagia *Lib.* *γυρομ…* *…ri de hi…bus.*

tiplicant, productumque characteris numerũ quodammodo diuidunt, atque pro characteris ratione loco aliquo collocant, utq; elementum illud exigere uidetur, in quo reperitur character siue figura. His omnib. ita peractis, figuram animaduertunt, quæ cum numero iam producto conuenire uidetur: cum quo eodẽ modo procedũt, ueluti cum priore progressum, donec uigintiocto characteres habeant, ex quibus unam dictionem colligunt: ex dictione uerò oratio conflatur, quæ ad rem ipsam in quæstionem uocatam respondet. Ea porrò oratio semper in carmen prioris speciei cadit, quod Arabes Ethauil appellant, componiturq; ex octo stipitib. & chordis duodecim iuxta Arabicæ linguæ metricam. Carmen igitur ex ijs characteribus compositum, uerum atq; indubitatum rei propositæ præbet respõsum (ut credunt) primò quid quęratur, deinde rei quæsitæ sententiam. Hi autem rarò errare dicuntur, quod Cabalisticam admirandam reddit. Et quanquam naturalis habeatur, nihil tamen se uidisse affirmat Ioan. Leo, quod non præter naturam potius sit: & ita scribit porrò: Memini me quondam in loco aperto collegij regis Abulunam (quod Fessæ uisitur) in area leuigato marmore strata insignem uidisse figuræ descriptionem. Areæ quodlibet latus quinquaginta erat ulnarũ: huius duæ tertiæ partes ijs occupabãtur, quæ ad figuram pertinebant: tres uerò descriptionem faciebant, quorũ quilibet suum tãtùm curabat locum, durauitq; ea descriptio per integrum diem. Huiusmodi quoque aliam Tuneti à quodã artis peritissimo descriptam uidi: cuius pater duo uolumina commentationum in eius artis Canones conscripserat, quos qui exactè sciunt, summo habẽtur ab omnibus precio. Ego solùm tres, Tuneti unum, Fessæ uerò duos uidere potui: duas quoque in eius artis regulas, Explicationes, & Commentarium Margiani cuiusdam, eius parentis quem olim Tuneti uidi, & aliud ab Ibnu Chaldim historiographo cõscriptum. Artis regulæ cum Commentarijs possunt quinquaginta aureis haberi Tuneti. Breuiter, Fessæ tria in uniuersum sunt fatidicorum & diuinorum genera: primi, ut diximus, Geomanticis uel Gyromanticis utuntur figuris. Alij aquam catino uitreo infusam olei guttula admixta, lucidam & transparentem reddunt, in qua tanquam in speculo dæmones confertim se uidere affirmant, qui exercitum numerosum repręsentant: quorum nõnulli in itinere sunt, alij riuum transmittunt, alij terrestre prælium gerunt: quos quietos interrogant, dæmonibus nutu manuũ uel oculorum indicio respondentibus. ô temeraria credulitas. Vitreũ uas pueris interdum uix octauum egressis annum in manum dant, à quibus num hunc uel illũ dæmonem uiderint, interrogant. Permulti eò dementiæ rediguntur, ut in his nugis magnam pecuniæ uim profundant. Tertium genus est mulierum ueneficarum, quæ se cum dæmonibus habere familiaritatem affirmãt: dæmones aũt aut rubros, aut albos, aut nigros appellant.

Ethauil. — *...ri de his ...bus.* — *Fessæ tria diuinorum genera.*

Hodie adhuc in cœmiterio uel foro publico Constantinopoli diuinandi artem profitentur, uictum hinc quęritãtes, Turcæ uiri & mulieres, cum primis Ægyptiæ, ab initio idololatræ. Hi in arena notatis figuris, uel eiectis colligatis aleis, & notarum numero collecto, in libro nescio quid legẽtes submurmurantesq; uaticinantur: uel ceram cum oleo cõfundentes, donec refrixerit expectãt, ex apparentibus deinde characteribus diuinant: nonnun

Turcarũ magica diuinatio.

Suprà capite 12.

quam ex aqua, ſpeculo, uitro, & id genus ſimilibus organis pręſagiūt, haud dubiè ab impietatis & τῆς ἀπιστίας magiſtro ita inſtructi, ut eos longa annorum ſerie quaſi ab uberibus maternis uirulentum eiuſmodi lac exuxiſſe, minimè hęſitem. Sic de quodam diuino, Diophanes nomine, refert Apuleius: Corinthi nunc apud nos paſsim Chaldæus quidam hoſpes, miris totam ciuitatem reſponſis turbulentat, & arcana fatorum ſtipibus emerendis edicit in uulgum, qui dies copulam nuptialem affirmet, qui fundamenta mœniū perpetuet, qui negociatori cōmodus, qui uiatori celebris, qui nauigijs opportunus. mihi deniq; prouentū huius peregrinationis inquirenti, multa reſpondit, & oppidò mira, & ſatis uaria. Sed hæc omnia falſa eſſe, teſtatur Sibylla Erythræa, ἐπεὶ πλαίνη πάντα τάδ' ἐστὶν, ἅπερ ἄφρονες ἄνδρες ὀρσυνῶσι καθ' ἦμαρ.

Li. 2. de Aureo Asino.

Lact. li. 2. de Orig. err. capite 17.

Theraphim imagines futura annūciantes, ad hunc fiebant modum, teſte Elia Leuita: Mactabāt hominem primogenitum, cuius caput torquendo præſciſum, poſtea ſale & aromatibus condiebatur, inde capiti ſubdebatur lamina aurea, cui nomen ſpiritus inſcriptum erat: coramq́; eo in pariete locato candelæ incendebantur, & adorabatur.

MAGICORVM VATVM ORAculis non eſſe credendum, nec eos eſſe adeundos. Cap. XVI.

AT omnes hi prædictionum modi ἀναιτιολόγητοι dicti, qui nullas in natura cauſas habent, ſeueriſſimè in Lege diuina prohibentur, ubi diuerſis appellantur uocibus: ut ſemper apud omnes gentes diuinationū impoſturæ fuerunt uariæ. Sic Deuteron. cap. 18. Non inueniatur in te diuinus, qui diuinando futura prædicit, néue aruſpex, hariolus, augur, præſtigiator, aſtrologus, Pythij conſultor, magus aut necromantis. Vbi per קסם quidam intelligunt ברדק experimentatorem, qui ſortilegio aut ſtipulatione inueſtigat, num utile ſit itineri ſe committere, aut opus aliquod inchoare. Pleriq; ſentiunt eſſe generale uocabulum ad omnium diuinationum ſpecies. Per מעונן uerò intelligitur is qui ex עננים, id eſt, nubibus aut ex aſtris reſponſa dat, & dicit hunc aut illum diem cauendum in his uel illis electionibus, quæ tamen aſtrorum influentijs non ita ſubijciuntur: puta, ſi uxorem duxeris, aut domus fundamenta ieceris ſub eiuſmodi aſpectu, erit inauſpicatiſsimum. Per מנחש intelligitur מביט בעופות qui auium uolatum intuetur, & garritum obſeruat, ut auguretur: uelut cum ex crocitante coruo mortem alicuius prædicit.

Mirandum igitur magnoperè, eò uſq; prudentiam hominibus eripi, ut audire, dicto parêre, compelli, ligariq́; ſpiritum natura nobiliſsimum, malicia autem ob rebellionem nequiſsimum, propria uirtute hominis, natura eo inferioris, & malignitate penè non imparis quādoque, arbitrentur: quaſi ſe homini pręter naturam dedere uoluerit is, qui Deo creatori, natura inuitante, ſubijci recuſarit. Qui ergo naturæ fœdus uiolarit, hic'ne in uſum noſtrum ſeruabit pactionem? Adde, mendacem mendacijque parentem, quæcunq; uera ad falſitatem, & quæcunque bona ad maliciam intorquere. Quis niſi luxatæ mentis huic fidat, ut de futura ueritate percūctetur, quā uel nullo modo ſciat, quia eius naturæ eſt minimè nota, uel deſuper non reuelata: aut ſi ſciat, malicioſo aſtu mēdacijs inuoluat. quòd ſi purè eam quādoque proferat, uel coactus id facit: uel ſi ſponte atque libenter, malo tamen animo, peſsimoque fine propoſito, ut ſcilicet pernicioſius offendat in poſte-

Lib. 3 Iob.

posterum,& ueritate qualicunq;,quæ in rebus agendis parum emolumenti allatura sit, prolata, demum sub alia (quæ nisi integrè pernoscatur, sit graue incommodum uel exitium paritura)atrocius lædat,& mendaciũ ipsum ceu uenenatam escam & exitialem hamum cautius tegat Tartareus ille piscator. Stultus itaque ille, qui hunc consultum abit: at stultior multo,qui inde redit,nisi resipiscat. Interim non inficior, cum ille rerũ naturas cognoscat, multa ex causis naturalibus eum prius scire, quàm ab humano intellectu percipiatur: & tãto exactius, quãto eius ingenium est sublimius: ea autem ignaris uelut fur prænunciat,præsertim quorũ in actu uiderit initia: ut uaticinari & occulta rerum prænouisse credatur. Copiosè, doctè, & piè in hanc rem, contra magicas prænotiones,disputat libris nouem de Prænot. maximè uerò libro 7,Ioannes Franciscus Picus,philosophus insignis. Chrysostomus in Euangelium Ioannis,Homil.18. Prædictio, inquit, futurorum immortalis Dei duntaxat opus est. Quòd si aliquando dæmones aliquid prædixerũt,stultum & incautum uulgus deceperunt. eorum namque uaticinia passim falsa deprehenduntur. Nonnihil in hanc rem quoque dictum est libro 1.capite decimo. Certa itaque permanet Origenis sententia: Qui ad uana contendunt auguria atque ueneficia, diuinationes ac philacteria atq; incantationes,horum gressus conturbantur, horum opera impediuntur, ab ipsis Dei uisitatio recedit, ipsos sancti angeli derelinquunt, & cum ipsis diabolus permanet,infatuans mentes eorum,obtundens corda illorum,abstrahẽs à uero sensu eorum,&c.Addam & Petri Blesensis uerba epist.49.Mendacij pater ueritatem exhibet umbratilem frequenter, donec infidelitatis filios secum præcipitet in gehẽnam.Sic ergo scientia Christiani nil debet de futuris inquirere, sed illius dispositioni humiliter obedire, qui disponit omnia suauiter, cuius cõsiliarius nemo fuit,&c. Non labores noscere tempora uel momenta, quæ posuit pater in sua potestate. Futurorum enim explorare noticiam augurijs aut alijs illicitis modis,diabolica tentatio est,& ęternæ damnationis occasio,&c. Frequenter euenit rerum prodigia certos exitus obtinere,eis tamẽ nulla fides adhibeatur: licet enim uera sæpe pronuncient,sæpius tamen & periculosius mentiuntur.Nec te tamen moueat, quòd quandoq; ex dispensatione diuina talia personæ commendabiles acceptasse leguntur. Adde & D.Antonij præclarã sententiam: Vt concedamus paulisper, si dęmones uera nunciarent, respõdete mihi,quis fructus est nosse uenientia? Nunquid aut sciens hæc,aliquãdo laudatus,aut punitus est nesciẽs? In hoc unusquisque sibi præparat seu tormẽta seu gloriam, si uel negligat scripturarũ mandata,uel faciat. Nullus ob id nostrûm hanc arripuit uitam,ut habeat pręsciẽtiam futurorum: sed ut pręceptis Domini obediẽs, amicus incipiat esse de seruo. Curãdum est non pręscire quæ ueniunt, sed implere quæ iussa sunt.

Lib.3.in Iob.

Quare Phauorinus apud Gell. deterrere uolens & depellere adolescentes à genethliacis istis & quibusdam alijs id genus,qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicentur, & persuadere eos nullo pacto adeundos esse cõsulendósue,huiusmodi argumentis concludebat: Aut aduersa, inquit, euentura dicunt,aut prospera. Si dicunt prospera,& fallũt,miser fies, frustra expectando: si aduersa dicunt, & mentiuntur, miser fies,frustra timẽdo. Si uera respondent, eaque sunt

Libro 14. cap.1.

non prospera, iam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias. si felicia promittunt, eaque euentura sunt, tum planè duo erūt incommoda: & expectatio te spei suspensum fatigabit, & futurum gaudij fructum spes tibi iam deflorauerit. nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus res futuras præsagientibus.

Atrox facinus Ioannis Galeacei in astrologum.

Subiungam hic nouum inauditæ crudelitatis exemplum, quo Ioannes Galeaceus diuinationes Astrologicamq; uanitatem putauit esse refellēdam. Astrologus qui de euētu grauissimarum rerum felici prædictione iudicare consueuisset, cum Ioannis Galeacei uultum intētis oculis, ut aiunt, acerrimè contemplaretur: Cogita, inquit, de rebus tuis quàm maturrimè: nam diu inter homines agere, & huius seculi lucis usura frui non potes. Cui cum ille: Quid ita? Propterea, inquit, quòd astra, quorum ego regiones & situs ipso natali tuo die notaui, mortem tibi nōdum iuuentutis limites egresso, non obscurè denūciare uideantur. Cæterùm Galeaceo captiosissimo interrogationis genere sciscitanti: Age uerò tu, qui hæc natalitia prædicta, tanquam deum sequeris, quam diu uicturus es? Respondit Astrologus, Curriculū uiuendi fatorum benignitate contigisse sibi satis diuturnum. Verùm, inquit ille, ne unquam posthac bonitate & clementia fatorū stultè confisus, maiorem fortè quàm par est, de longinquitate uitæ spem capias, morieris euestigiò, contraq; opinionem tuam, nec te poterit coniurantium astrorum toto cœlo uis ulla, tam cæco iudicio clarissimorū hominum fatis cōtumeliosè illudentem, ab exitio uindicare. simulq; cum dicto hominem in uincula abripi & strangulari iussit.

Porrò exquisitiorem artium harum diabolicarū enumerationem permitto illis, qui eas didicerunt, ac magistri doctorisq; sui consilio, ductu & opera, exercere perpetuò suo aliorumque exitio audent, quos in nefariorum suorum scelerum communionem perditissimè adducunt. Dolendum autem hanc pestem immaniter in totū Christianum orbem proserpere, grassariq; nimis: maximè ubi uox Euāgelij obscurius sonat, & nescio quibus gentilitijs, & dæmoniaco astu non dubiè in hominum deceptionem excogitatis superstitionum ritibus diuini cultus ueritas conspurcari uidetur.

DE QVORVNDAM SACRIFIcorum & monachorum magica diuinatione, medicationeq; falsissima. Caput XVII.

SVum adhæc locum in familia turgidorum Pythio spiritu, hic inueniunt, Magorum albo inscribendi meritò, nec ulla ratione prętermittendi, pleriq; sacrifici & monachi, ut indoctissimi, ita & incomparabilis impudentiæ, perditissimæq; impietatis homines (uiris pijs, quos unicè ueneror, nihil detractum hic uolo) qui medicinę sacræ, quam ne primis quidem labris eos gustasse constat, cognitionē mentientes, facilè cuiuis uulgari (Cōsulares, uel alicuius doctrinæ, iudicij, existimationisúe uiros nominare pudet) de morbo sciscitanti, consiliumq; quærenti, è maleficio uel incantatione esse morbum progenitum, ore mēdaci respōdere persuadereq; non uerentur. Pythij insuper hi uates sæpenumerò incantatricem uel sagam notoria sua arte per indicia, si dijs placet, indigitare nefariè audent: honestæ alicui, inculpatæ ac piæ matronæ hoc cauterium crebrò inurentes, à quo illa nunquam, uel eius soboles, ne in multam quidem posteritatem, sanari poterit. Enimuerò nō rerum suarum satagis-

egiſſe ſe arbitrantur, quòd morbum mendaciter commententur: niſi etiã inſontes calumnijs opprimant, odiaq; plus quàm Vatiniana apud hoc credulum nimis hominum genus cōcitent, litibus integras uicinias perſonare faciant, amicitias diuellant, ſanguinis neceſsitudine cōſtrictum unionis uinculum diſſoluant, ad pugnas promoueant, carceres procurent, cædes tandem uariè architectentur aut eorum qui inſontem denotatam huius maleficij ficti effectricem uel uindicare, uel illi patrocinari ſtudent: aut etiam huius fœminæ ab alijs cæſæ, ſiue à magiſtratu malè inſtituto punitæ. Horum uiuum ſi me teſtem dixero, mentiar minimè, etiamſi indignatione rumpãtur ilia Codro, aut eius ſectæ aſſeclis. Ita hos eccleſiaſticos ſcilicet uiros, eximia ſui inſtituti mancipia, religionis potiſsimùm pallio, ſtrenuam ſibi nauare operam & experitur & gloriatur heros illorum Beelzebub: qui ob pecuniæ aucupium, aut falſæ exiſtimationis cupidine pruriẽtes, hoc modo ſuas aliorũq; animas dæmonibus proſtituunt & deuouent: medicinam artium ut uetuſtiſsimam, ita & utiliſsimam, maximeq; neceſſariam, eiuſmodi incantationum opinione in naturalibus morbis ad uitæ & ſalutis perniciem defœdantes. Extat ſalſiſsimum cuiuſdam doctiſsimi uiri in huiuſmodi impoſtoribus ſimilem ἑρμῆν ἰατρομόναχον epigramma Græcum:

icina ar uetuſtiſ

παμμιάρων ζήσας μονάχων μιαρώτατος ἑρμῆς,
εἰς ἰατρῶν παῖδας αὐτομολῶν ἀπέβης.
σὺν ἑρμᾶ γεννᾶις μίαν μοναχὸς τ' ἰατρός τε
ἀσκήσεις τέχνην, δὶς νεκροπομπὸς ἰών.

Sed & Latinum eiuſdem aliud haud immeritò iſtos ψυχαγώγους appellat:

Vixiſti monachus monachorũ dedecus Hermes,
Nunc medicorum idem dedecus es medicus.
Fallor? an ut fueras monachus ψυχέμπορος olim,
Idem Hermes medicus nũc ψυχαγωγὸς eris?

Ex horum numero quidam nugaci Dialogo nuper Germanicè (Latinè etenim ob inſcitiam non potuit) typis effuſo ſcribit, mulieri cuidam uẽtrem in eam extumuiſſe molem, ut uterum gerere cenſeretur: & quum ante Bacchanalia ſe partum edituram ſperaret, eoq; fruſtraretur, hanc ad ipſius opem confugiſſe: qui propinato pharmaco ſe expuliſſe duos nucleorum ceraſorum iam partim germinare inchoantium, partim ad digiti altitudinem natorum cantharos (quartas uulgus dictitat, ſex libris menſura propemodũ ęquiualentes) addito iuramento aſſerit. Mendacij uerò impudentia hinc cognoſcitur, quòd nuſquam in alia cauitate huic excretioni idonea, quàm inteſtinorum ſinu contineri potuerint nuclei. ſi autem nouem circiter menſes, à ceraſorum poſtremò natorũ tempore in illis impacti, tumorem tãtum excitarint iam egerminãtes: quæ uia quæſo interea temporis per inteſtina arctiſsimè nucleorum mole infarcta, diſtentaq;, naturalibus patuit excrementis? Mirum quòd eidem commẽto non aſſuerit, fœminam hanc medicamenti oblati operatione, eadem opera nucleorum germen emittẽtium aceruo agrum conſeuiſſe: uel niſi eos expuliſſet, potuiſſe actis loco benè ſtercorato (cum uenia id mihi dicere ob rei inſulſitatem liceat) radicibus, poſt paucos mẽſes læta gignere protrudereq; in apertum aërem ceraſa.

Commentum cuiuſdam paſtoris.

Idem ille in celebri apud Geldros oppido, ubi olim medicinam publico feci ſtipendio, in uirginum arctius occluſarum cœnobio, uni ualetudinis nonnihil afflictæ, maleficium eſſe quo exerceretur, perſuaſit: nec id niſi miſſæ ſacrificio ſuper puellæ uentrem celebrato, tolli poſſe, addit. quo permiſſo, peractoq;, eam primùm maleficio cœpiſſe exagitar, quum leuiter antea

Maleficium paſtoris cuiuſdam ſacrilegum.

 natu-

naturali afficeretur malo, postea sępenumerò monasterij gubernatrix (quã Matrem appellant) nobilitate, ætate & probitate ueneranda expostulauit. Suos interim, qui ipsum ob religionis fortè nomen admirentur, habet ridiculus hic actor & ineptiarum scriptor, etiam officio pastor: cuius, quãquam mihi intus & in cute noti, nomini parcit calamus, ob consciẽtiam, quæ modestiam imperat, aliorumq; uitia tegi uult. Quare & alios similium maleficiorum reos, eiusdem ordinis homines penitiùs mihi cognitos, prudens prætereo. qui nisi resipiscant, quod ex animo illis optarim, timendum ne de ijs dixerit Isaias: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. *Isaia 27.*

Huc referendus sacer ille magus, qui à dæmonijs edoctus, & ex tenebrarũ officina proserpens, tragicæ comediæ actum nuper exhibuit ad hũc modum. Qui Hambachi in ducatu Iuliacensi suam pręstat operã in cuniculis insidiandis Petrus, ubi haud ita pridem anno 1563. in principio Augusti, equũ suspẽso ceruici cymbalo, pascuis mãdasset unde exilierat: ille ratus equum furto abductũ, adijt sacrificũ Pythium Gerardum nomine, uicariũ in Blatsum, diœcesis Coloniensis: qui cõsulto prius suo ueritatis magistro, furẽ cum equo Rhenũ Bonnæ traiecisse, ac in diuersorio proximo uenditurũ asseruit. Ipse responsioni fide apposita, incũctanter insequitur, rogatq; in Rheni traiectu, num talis equus ibi esset transuectus: quod factum esse intelligit, commonstraturq; equi ductus ab uno loco in alium. Tandem post dies aliquot cõtinuo itinere peruenit Hackenbergum in comitatu Senensi, ubi uirum offendit armatum, qui ipsius uidebatur insidere equo. hunc adortus, de equo sibi restituendo, quem suum esse asseuerabat, strenuè agit, consideratq; qua parte non satis munita hunc confodere posset, si fortè ad pugnam ueniretur: in quem solum finem fabulam hanc machinatus fuerat mendax ille & sanguinarius homicida ab initio. Post multam altercationem actor hic contrectat equi testiculos, quos suo equo exemptos sciebat, color alioqui & forma omnino respõdebant. Ita hic culpam deprecatus, rem omnẽ ordine recenset, domumq; redit. In itinere aũt intellexit, mox post eius abitionem equum inuentum fuisse mortuum, altero pede posteriore casu traiecto per funem collo alligatum, unde solui nequiuerat: quæ mortis causa extitit. Sic innotuit huius execrandi uatis & sacrifici ueritas, digno certè flagello punienda. Alter aũt sumptus & iacturam circiter dalerorum decem in eo itinere fecerat: hinc grauiter adhuc malefico sacerdoti coram me minitabatur.

IN MALEFICIVM, ET DIVOS, *inscitiam suam & errores referunt indocti medici & chirurgi.*

Caput XVIII.

NEc interim aliorum quoq; ineptorum hominũ, medicinæ cognitionem impudenter dolosẽque iactãtium, unicum esse asylum inficias eo, ut quum morbi essentiam, multoq; magis eius curationem, ignorent, coganturq; ex imperitia uelut cęci de coloribus iudicare, maleficium mox esse affirment. Hoc uelamine suã dolosè tegunt in artis sacræ operibus inscitiam, elabũturq; non secus quàm indocta illa chirurgorum turba, confestim ad diuos, uelut Quirinum, Antonium, uel qualemcunq; alium, refert gangrænam uel sphacelum uel phagedænam, aut ulcera alia maligna siue curatu contumacia: quæ tamen ab initio non usqueadeò fuerunt praua, quàm

quàm paulatim illorum, solùm ex quibusdam unguētorum formulis, incerta periculosaq; ἐμπειρίᾳ, medicantium ignorantia, in eiusmodi maliciam degenerarunt. At calumniam, aut potius iustè in eos instituendam actionem, hoc maleficij nominis prætextu cautè declinare student hi uerè malefici. Cuiusmodi etiam existunt plerique homines, qui nuper ignis chymici fumo insolescentes, ex Theophrasti Paracelsi schola se ortos gloriãtur: peculiaria arrogantiæ, φιλαυτίας, & inanis gloriæ mancipia: qui uoce Stentorea, pollicitationibus & sesquipedalibus uerbis nihil non possunt, in hoc pulchrè suum imitati magistrum: ut memoriæ commēdarint uoces nō sani hominis spurcissimas, quibus medicam artem ueterē & sacrosanctam insectantur, calumniantur, reijciunt, pedibusque conterere satagunt, noua emētiti principia cum uocibus nouis: quæ nec ipsi quidem intelligunt, nec rationibus defendent, contenti uerborum inutilium, quibus sua Paracelsus oppleuit scripta, congerie & aceruo. Hic se medicinæ monarcham, ueræq; artis inuentorem iactat: talem illum quoq; habent, colunt & uenerantur eius sectatores. Hactenus itaque latuit illa artium utilissima, & cumprimis in conseruando genere humano, si quid aliud, necessaria. Nihil hic est quòd singulorum à Deo creatorum uires à rerum primordijs cognouerit Adamus, nihil item quòd à medicis corpus patris aromatibus condiri uoluerit Iosephus, nihil quoque quòd pro medicis leges promulgarit ex Dei iussu Moses: uanum similiter elogium Iesu Syrach, quo medicos propter necessitatem ab Altissimo cō ditos, honore debito affici uoluit: ineptum adhæc, quòd similitudinem ab eo quod in rerum natura non existebat, sumpserit Christus, docens, medico non opus esse bene habenti, sed ægroto. Lucam quoque medicum, & quidem dilectum appellasse D. Paulum, testatur ueritatis liber. Hi certè ueterem coluêre medicinam rationi innixam, usuq; confirmatam, quam etiamnum nos usurpamus. Nihil hic de uenturo in extremis diebus medicinæ Monarcha & inuentore, Paracelso Theophrasto. Neque hic chymiam haud leuem medicinæ partem eleuo, quam magnifacio, uti & omnes mecum ueteris medicinæ cultores: eamque nunc mirè exornari, est quod arti nostræ gratuler: eius quoq; potentia contra quoscunque morbos extrahi spiritus, & olea, pulueres & sales confici ex sulphure, uitriolo, antimonio, & id genus mineralibus reliquis, uti & metallicis, libenter agnosco, ut qui illa penes me habeam, nec infeliciter utar.

[Margin: Theophrastus Paracelsus.] [Margin: Gen. 2.] [Margin: Gen. 50.] [Margin: Exod. 21.] [Margin: Matth. 9.] [Margin: Coloss. 4.]

Vt uerò institutum prosequar, huius scholæ ut uideri & dici uoluit, antesignanus, & fictæ nobilitatis oberro (cuius nomen interitu quàm propalatione dignius) intra menses tres ad nobilem accitus, in terra Iuliacensi ischiade aliquãdiu crudeliter excruciatum, cui ex præpostera curatione in tumorem attolli cœperat femur sinistrū, intra mensem huic bonæ ualetudinis restitutionem addixit: grauiter in eum inuectus medicum, qui sub iuncturis cauterium antea impressisset, quod tamen ab hoc Paracelsista denuò cōtra omnem rationē tempore & loco inconuenientissimo inustum est. Hic primùm exhibito aliquot diebus puluere sudorifero, imbecillitatē corporis totius ægroto acciuit. Elapsis diebus circiter tredecim, quū in deterius cuncta uergere animaduerteret æger, inquit: Quid si iam primùm numerare mensis dies auspicemur? respondit

alter: Non: quādoquidem Coloniæ oleum in igne adhuc foueo, quo femori illito, prodibit, etiamsi in eo lateat dæmonium. Hinc oleum applicat, & alternis ferè diebus cochlear propinat uini sublimati in puluerem purgantem aliquandiu infusi: cui suū quoque miscuerat calcinatum, ut ille uocat. ita factum est, ut quartanam febrem simplicem, duplicem & triplicē ægroto concitauerit breui. En huius artis potentiam: Probatum est. Interim in horrendum tumorem excrescebat femur illud, nulla imminutione facta ex ardenti uino toties purgante: dextrum interea femur contabescebat ex diutini ulceris fluxione, quod spontè proruperat. Cruciatus præterea intolerabiles lenibat quandoque, uigiliasque perpetuas horis pauculis infringebat exhibitione pilularum ad formam stercoris muris apparatarum, unde & Stercus muris Paracelsi nuncupatur: has cū uino Maluatico propinabat etiam in ipsa febre, quas multa cordis angustia consequebatur. Hoc opiatum stercus ex Ducatorum ueterum auro purissimo ui chymica extractum prædicabat: & quum hac ratione ægrotus ei ducatos Hispanicos & Roseos nobiles, quos uocāt, in ampliorem eius stercoris confectionem numerasset: reuersus ille ex dicta hospitij sui urbe, aurum illud non satis purum fuisse asserit, ut aliud adhuc accederet, ab hoc artifice naturalis alterius caloris quàm chymici potentia decoquendum: id tamen quod impurius iudicabatur, ad nobilem non redibat. Hyperici adhæc, Fuga dæmonis nuncupati, floribus sacculo insutis, capitique subditis: item corallo ceruici appenso, circumligatoq; supra utrumq; carpum, maleficia arcere clàm conabatur. Vltra menses duos in curatione hac Paracelsistica perseueratū est.

Simulatque igitur extrema imminere uideret, hic non medicus, sed monarchæ Paracelsi sectator primarius, domum reuertitur, allaturus ex fumo chymico potentiora: rediturum autē se post biduum triduumúe, pollicetur. Proinde quib. reueheretur equis, mittit æger: morbum prætexit curator, & paucis diebus pòst, ad ęgrotum hunc nobilem, nuncium ablegat cum literis fidele eius sodalitium, quibus Paracelsistæ morbum depingit: quòd nimirum uoratis tribus uel quatuor granis pulueris, ab uno uomitu cum multa angustia postea euomuisset corium, carbones uarios, arenam lapideam, setas porcinas in crucium figuram compositas, & id genus monstra plura: & quod aliud nullū ipse pharmacum admitteret, quàm quod in cistula apud nobilem relicta conseruaretur, eamq; se desiderare. nec Paracelsistam secus credere subiūgebatur, quàm Lamiam, quæ ipsum hoc infecisset maleficio, ipsius quoque probata sæpe medicamenta impedijsse, ne suum sortirentur effectum: calamitoso adhæc morbo per incantamēta nobilem hunc mutilasse. Eas penes me habeo literas: nam in extrema illa desperatione, ne nostram ægroto afflictissimo denegaremus operá, rogabar unà cum illustrissimi nostri Principis chirurgo. Temerè autem huic nihil polliceri uoluimus: solùm uerò iam decem diebus admoliti manum, cataplasmatibus anodynis suppurantibusque cruciatuum intolerabilium lenimen induximus, ac pus promouimus eo studio, ut ex femore ante dies quinque secto, pus album perfectissimum paulatim effluere siuerimus: & postea ultra libras eius decem fermè in olla reseruatas effluxisse non mentiar. Accessit etiam nonnihil mutationis in quartanarum triade: non enim

ea ma-

ea malorum hydra omnino superari potuit, eo potissimùm anni tempore hyberno in corpore usqueadeò corrupto, labefactatis uisceribus, & prostratis ex dolorum immensitate uiribus, qui menses aliquot continuò eum decubitu supino affixêre lecto. Quare licet ægrotum hunc iri consumptū nos iudicaremus, à Deo tamen alij sperabant gratiam & auxilium.

En inscitiæ pallium, carmina, incantamentum & maleficium. Naturales enim morbos pati nobilem ęgrotum, experiebamur nimis. Nec pharmaca Paracelsistæ alio fuisse lęsa maleficio, quàm malefico igne chymico, & rei ignorantia, testabatur ipse effectus. Pulueris enim sudorifici uncia media quotidie bis sumpta, sudorem extorsit copiosum: uini sublimati cum cathartico puluere prius confusi cochlear, aluum turbauit, mouitque: stercus muris narcoticum ex opio nimirum apparatum, stuporem somnumq; induxit: cauterij actualis ulceratum stigma, cum eschara, adhuc apparuit: quorsum itaque hæc à suo opere carminibus præpedita fuêre? Si insuper uera est epistolæ missæ narratio, Paracelsistarum oculos fuligine chymico obductos, facilè suis quisquilijs perstringere ualuit indefessus ille ab initio impostor: figmentum uerò fuisse in eum finem adornatum, ne palàm fieret fucus & inscitia, censent cordatiores. Quinetiam intelligunt, ex purissimo auro & lapidibus preciosis ui ignis dissolutis, eorum medicamenta nō semper confici, id quod tamen impudenter satis iactant, ut millium exactione liberiori ægrotorū cistas exonerent: interim nihil minus quàm aurum uel gemmæ, medicamentis inest: & quidem rectè, quum nihil ad rem nostram sępe faciant: sed uenena, aut uenenata utplurimùm ægrotis ingerunt: & si quæ salutaria per se noscuntur, ijs tale empyreuma ab ignis uehementia sæpenumerò imprimitur, ut pro benignis reddantur uenenosa, urentia & caustica. Quanquam ignis chymici potentia liquores, olea & pulueres apparari, quibus summa inest tenuitas & uirtus admirabilis, non sum nescius. His nihil derogari, quinimò debitam attribui laudem uolo. Mihi solùm cōtrouersia est cum ijs, qui sub huius artis prætextu & ignorātia maleficium commentantur, falsoq; ęgrotis eius rei fidem imprimunt.

Memoriæ fermè exciderat, eūdem nostrum Paracelsistam magnifico LL. Doctori, uenerando seni, in maligna tibiæ exulceratione cōsuluisse, ut hydropiper aquæ Rheni, in fluminis aduersi medio exhaustæ immersum, parti affectæ applicaret, & paulo pòst aliud similiter imponeret, atq; dies aliquot in ea curandi methodo persisteret, ablatasq; herbas inter tegulas lapideas curuas seponeret, uigilanti inspectione obseruans, num eæ putrescerent, contabescerentúe: quemadmodum enim illæ siccarentur, eodem modo & tibiæ ulcus siccitatem consequuturum addicebat. Quatuordecim diebus mutationem ulceris fore, ægroto pollicebatur, mēsem integrum perseueranti frustra. Magica certè medicatio, hoc medicorū genere digna.

AD DIVOS, MORSVS CA- *nis rabidi curationem, & epilepsiam, referunt inepti medici.*

Cap. XIX.

Diuis nō est afscribenda morborum curatio.

HOc item albo dignabor eos, qui canis rabidi morsus curationē apud D. Hubertum Ardennatem, ex præscripto emendicādam impiè censent: & qui epilepsiam D. Ioāni, Cornelio, Valentino, aut Egidio cōsecrant. Næ hos eorū qui ad diuinos aut Pythiam familiam confugiūt, pœ-

nam non immeritò subituros timendum est. Non inconuenienter hic adducam obiter, sententiam ex senioris Hippocratis, uel alterius memorabilis uiri (ut uult Galenus) libello de Morbo sacro aut Comitiali, quē Epilepsian Gręci dicūt: in quo, quū prius, diuini nihil amplius huic inesse malo quàm alijs morbis, demonstrasset, sic inquit: Qui primi hunc morbum sacrum esse pronunciarunt, tales homines mihi fuisse uidētur, quales etiam nunc sunt magi & expiatores & circulatores, & quidam arrogantes, qui se uehementer pios esse simulant, & amplius quid scire. Hi itaq; cōsilij ac mētis inopiæ obuelantes ac prętexentes diuinitatem, quū nihil haberent quod exhibitum prodesset, ut ne manifesta fieret ipsorum ignorantia, sacram hāc esse affectionem pronunciarūt: & rationibus idoneis collectis, curationē constituerunt sibijpsis securam, expiamenta offerentes, & incantamenta, & à balneis abstinere iubentes, & à cibis multis ac ineptis ad hominum ægrotorum esum, &c. Deinde pallium nigrum non esse habendum præcepêre: niger enim color mortalis est. neque pedem supra pedem habendum esse, neq; manū supra manum: hæc enim omnia curationis impedimenta esse. Omnia aūt hæc diuinitatis gratia apponūt, uelut amplius quid scientes, & alios prętextus proferentes, quò si sanus ęger euadat, ipsis gloria & dexteritas asscribatur: sin moriatur, in tuto positæ sint ipsorum excusationes: habeantq; prætextum, quòd ipsi nō sint in causa, sed dij. Neq; enim medicamētum aliquod edendū aut bibendū exhibuerunt, ut ipsi in causa esse uideri possint. Et paulo pòst: Talia itaq; dicētes & excogitātes, amplius quid se scire simulant, & homines decipiūt, proponentes his lustrationes ac purificantes, quum uerba ipsorum magna ex parte se ad Deum & dæmoniū extendant. Atqui mihi sanè non de pietate uerba facere uidentur, uelut ipsi putant, sed potius de impietate: & q̄ Dei non sunt, pietasq; ac diuinitas ipsorum impia est ac scelesta, uelut ego docebo. Si enim & lunam abolere, & solem obscurare, tempestatemq; & serenitatem facere, pluuias item ac siccitates, & mare sterile, itemq; terram, & alia huiuscemodi omnia, se scire profitentur, siue ex sacrorum mysterijs, siue ex alia quadam professione aut meditatione hanc potentiam iactent: qui talia studio habent, impij sanè mihi esse uidentur, & deos non esse putare: neque si sint, aliquid posse, neq; ullū aliquod extremū etiam malum prohibere. Quod quū faciāt, quomodo nō ipsis infesti sint? Si enim homo incantamentis ac sacrificijs utens, & lunam abolebit, & solem obscurabit, & tempestatem ac serenitatem faciet, non utiq; ego horum aliquid diuinū esse putauerim, sed humanum, si diuinitatis potentia ab humana uoluntate superatur, & in seruitutem redacta est. Fortassis autē hæc non hoc se modo habent: sed homines uictus indigi, multa & omnigena moliuntur & euariant, tum in alia omnia, tum in hunc morbum, in singulis affectionis speciebus causam Deo asscribentes. Non enim semel, sed sępius eorūdem mentionem faciunt. Siquidem enim capras imitentur, & si balatum edant & frendant, & si dextris partibus conuellantur, Matrem deorū causam esse aiūt. Si uerò acutiorem & concitatiorem sonum emittāt, equo assimilant, & Neptunum authorem esse dicunt. Sed si aliquid stercoris etiam emittāt, quod sæpe quibusdam contingit, præ morbo coactis, Hecates Enodiæ appellatio additur. Si autem tenuiorem

Contra uersutos medicos, et sacrilegos magos, eximia Hippocratis sententia.

& den-

& densiorem uocem edant, uelut auiculæ, Apollo Nomius, id est pastor: si uerò spumam ex ore remittant, ac pedibus calcitrent, Mars causam habet. Quicunque porrò pauores noctu ingruũt, timoresq; ac deliria, & exultationes è lecto, terroresq; ac fugæ foràs, Hecates insidias esse dicunt, & heroũ insultus, expiamentisq; utuntur ac incantamentis, & scelestissimum ac impijssimum (meo sanè iudicio) faciunt numen. Expiant enim morbo correptos sanguine, itemq; alijs sceleribus inquinatos aut iniustos, aut ab hominibus intoxicatos, aut qui scelestũ aliquod facinus perpetrarunt: quos cõtraria his facere oportebat, sacrificare nimirum ac precari, & ad templa progressos dijs supplicare. Nunc uerò horum quidem nihil faciunt: uerùm expiant, & alia expiamenta terra occultant, alia in mare proijciũt, alia ad mõtes deferunt, ubi nemo attingat, neq; conculcet. Oportebat aũt ea ad templa deferre, ac Deo contribuere, siquidem Deus est author. Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari, sordidissimum scilicet à purissimo. Verùm etiamsi cõtingat ab aliquo inquinari, aut quid perpeti, cupierit utique à Deo purgari ac purificari magis quàm inquinari. Deus itaque est qui maxima ac sceleratissima peccata purgat & purificat, & liberatio nostra existit: ipsiq; terminos templorũ ac delubrorũ dijs designamus, ut nullus qui non purus sit, eos transcendat: & ingressi respergimur, non uelut qui inquinemur, sed si quod etiam prius scelus habemus, purificemur. Et de expiationibus quidem sic se res habere mihi uidetur. Hic uerò morbus nulla re diuinior reliquis mihi apparet: sed naturam habet quam etiam alij morbi, & causam unde singuli gignuntur. Naturam autem & causam ab eodem Deo fieri, à quo etiã alia omnia. Hactenus Hippocrates: cuius argumenta, ut nostro instituto non inutilia, fusius commemorare uisum fuit.

ristiana ippocra- sentẽtia.

MAGICAS ARTES ESSE VAnas comperit Nero, easq; & earum sectatores damnauit Moses.

Caput XX.

AT cum Plinio & Mosis edicto, telam enarrãdis breuiter fallaciũ magorum operibus contextam absoluo. Tradit ille, ætate sua principem Neronem uanas falsissimasque comperisse artes magicas. Quippe, inquit, non citharæ tragiciq; cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi uitijs: primumq; imperare dijs concupiuit, nec quicquam generosius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Adhæc, non opes illi defuêre, non uires, nõ discendi ingenium, aliaq; non patiente mundo. Immensum & indubitatũ exemplum est falsæ artis, quam dereliquit Nero. Magus ad eum Tridates uenerat, magos secum adduxerat, magicis etiam cœnis eum * initiauerat: non tamen, quum regnum ei daret, hanc ab eo artem accipere ualuit. Proinde persuasum fuit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam ueritatis umbras: sed in ijs ueneficas pollere artes, non magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulò curiosior, quòd nullum certæ ueritatis signum argumentumue perspexisset, eas sustulit. Eò etenim earum uanitas proserpserat, ut sapientib. etiam ethnicis odio essent, & execrabiles. Interdicuntur quoq; & damnãtur earum assectatores seuerissimo Dei mandato in Leuitico, tum etiã Deuteronomio: Non inueniatur in te ducens filiũ aut filiã in ignem, diuinãs diuinationem, obseruans dies, non diuinans ex sortibus,

Lib 30. cap. 2.

Magicas artes uanas esse comperit Nero.

** aliàs inuitauerat.*

Leuit. 19. 20. Deuter. 18.

bus, non incantans aut exercens præstigias diabolicas: non consulens Pythonem, non interrogans mortuos: quia abominatio est Domino omnis faciens hæc. Quòd uerò hi tolerarentur, audirenturq́;, Esaias uaticinatur casum & interitum Babylonis, cui & inprimis exitio fuit huius teterrimæ artis studium, quum ad ultimum à Cyro rege sub Persarum imperium redigeretur. Ita clamat diuinus uates: *Esaiæ 47.* Venient tibi duo hæc subitò in die uno, sterilitas & uiduitas, propter multitudinem maleficorum tuorum, & propter duriciem incantatorum tuorum uehementem. Et subijcit: Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficorum tuorum, quibuscum negociũ tibi fuit ab adolescentia tua, si fortè iuuari possis ab eis. Meritò itaque apud priscos semper in quæstione fuit, incantamenta ualerént ne aliquid, quum meræ sint præstigiæ.

DE LAMIIS LIBER TERTIVS.

QVID LAMIA SIT. Cap. I.

λαμία Dion.

Lamia cur dicta, indicat Duris Lybicorum lib. 2.

VNC ad Lamiæ historiã me confero, uulgò strigæ, à strige aue nocturna & infausta, quam pulchrè depingit Ouidius: *Fast. 6. Stryx.*

Sunt auidæ uolucres, non quæ Phinæia mensis
Guttura fraudabant, sed genus inde trahunt.
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ,
Canicies pennis, unguibus hamus inest.
Nocte uolant, puerosq́; petunt nutricis egentes,
Et uitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia uiscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis Strigibus nomen: sed nominis huius
Causa, quòd horrenda stridere nocte solent.
Siue igitur nascuntur aues, seu carmine fiunt,
Næniaq́; in uolucres falsa figurat anus.

Fabulosum hoc esse, scribit Plinius lib. 11.

Plura ille de strigibus & uirga aureæ qua fugantur, quam albam esse dicit, & pòst ex alba spina sumi, adiecit:

Virgaq́; Ianalis de spina sumitur alba,
Qua lumen thalamis parua fenestra dabit.
Post illud nec aues cunas uiolasse feruntur,
Et rediit puero, qui fuit antè, color.

Στρίξ, στρίγλος, Hesychio. Leguntur & hi uersus apud Festũ corrupti, hoc pacto:

Σύρνια πομπεύε νυκτίνομα, στρίγγα ταλαὸν ὄρνιν ἀνώνυμον ἐξελᾶ ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας. id est:

Syrnia noctiuaga ableges, uolucremq́; sinistram,
Feralem striga ueliuolis immitte carinis.

Infaustam strigem, puerperis maximè infestam, Hebræi לילית lilit dicunt, Esaiæ 34. à ליל, quod nox est, quia nocte uolat: unde & in quatuor cubiculi parietibus, in quo decumbit puerpera, scribunt חוצ לילית, stultè putantes, tale dæmonis terriculamentum & iniuriam ea ratione arceri posse. *Lilit* De hac lilit multi multa insulsè nugantur. Naham Armenis dicitur Lamia. *Naham* Volatica antiquitus nũcupabatur, teste Festo. *Volatica*

Sagam adhæc uocant à satagendo plerique: nonnulli à sagiendo: *Saga.* aliam uerò etymi occasionem longius petitam in Saxonica doctissimi uiri Ioannis Becani comperies: sed alijs placet, à sagan uoce Hebræa deriuari, sacerdotem seu uatem denotante. Alrumnam ueteres Gothi dicebãt, uel *Alrun* Hellerum, hoc est, secretò cum inferis & dæmonibus colloquentem: unde & herba mandragora hellerumna dicta est, quam & Germani Alrun appellãt.

Nostratibus Hex & Zauberſche uel Zauberin nũcupatur eiuſmodi demẽtata mulier. Gallis Sorciere: Italis Ianara, incantatrice, ſtrea, ſtriga, maga, fattureia: Hiſpanis Bruxa. Hanc autem dico, quæ ob fœdus prẹſtigioſum aut imaginarium cum dæmone initũ, qualiacunq; mala uel cogitatione uel imprecatione uel intuitu uel re ludicra atq; ad inſtitutum opus inepta deſignare putatur: uelut aërem inſolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico cõcutere, damnoſa grãdinis inſueti multitudine ferire, tempeſtates excitare, ſegetem in agro lætam aliò transferre aut depopulari, morbos præter naturã hominibus beſtijsq; ciere & mederi, paucis horis longiſsimè euagari, choreas cum dæmonibus ducere, epulari, ſuccubum agere, uel cum dæmonibus coire, ſeipſam & alios in beſtias commutare, & mille monſtroſa rerũ ludibria oſtentare. ut hinc facilè conſtet, quàm longo interuallo à magis infamibus noſtra diſtet lamia. Ad cuius longiorem deſcriptionem facient quorundam poëtarum (licet peculiare illud noſtrarum Lamiarum genus, quod ob opinionem maleficij hominibus & brutis in exitium eo quo audietur modo illati, noſtro ſeculo comburitur, eos non nouiſſe exiſtimem) fabuloſi uerſus, ex peruerſæ opinionis officina deprompti. ut Virgilij libro 4. Æneidos, ubi Dido ad Annam ſororem ait:

Sorciere. Strea. Bruxa.

Hinc mihi Maßilæ gentis monſtrata ſacerdos,
Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes
Quas uelit, aſt alijs duras immittere curas,
Siſtere aquam fluuijs, & flumina uertere retrò,
Nocturnosq; ciet manes: mugire uidebis
Sub pedibus terrã, et deſcẽdere montibus ornos.

Et in Damone, ſeu Pharmaceutria, Eclog. 8.

Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyßis. Item:
Picus, equũm domitor, quẽ capta cupidine cõiux,
Aurea percuſſum uirga, uerſamq; uenenis
Fecit auem Circe, ſparſitq; coloribus alas.

Omnipotentiam quoq; Circes maleficæ prædicat Homerus. Item: Eclog. 8.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Quibus non apud Ouidium gloriatur malefica? 7. Metamorph.

Cum uolui, ripis ipſis mirantibus, amnes
In fontes rediêre ſuos: concuſſaq; ſiſto,
Stantia concutio cantu freta: nubila pello,
Nubilaq; induco: uentos abigoq;, uocoq;:
Vipereas rumpo uerbis & carmine fauces:
Viuaq; ſaxa, ſua conuulſaq; robora terra,
Et ſyluas moueo: iubeoq; tremiſcere montes,
Et mugire ſolum, manesq; exire ſepulchris:
Te quoq; Luna traho. ——

Item de Medea legitur:

Verbaq; ter dixit placidos facientia ſomnos,
Quæ mare turbatũ, quæ flumina cõcita ſiſtunt.

Et paulo pòſt:

Ter ſe conuertit, ter ſumptis flumine crinem
Irrorauit aquis, ternis & hiatibus ora
Soluit. Et de eadem:

Et miſerum tenues in iecur urget acus. Itẽ: Epiſt. 4.
Carmine læſa Ceres ſterilem uaneſcit in herbã, 3. Amor. eleg. 6.
Deficiunt læſi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataq; uitibus uua
Decidit, et nullo poma mouẽte fluũt. Horatius:
Quæ ſidera excantata uoce Theſſala, Epod. 5.
Lunamq; cœlo deripit.

Et Tibullus de faſcinatrice: Lib. 1. eleg. 2.

Hanc ego de cœlo ducentem ſidera uidi,
Fluminis ac rapidi carmine uertit iter.
Hæc cantu finditq; ſolum, manesq; ſepulchris
Elicit, & tepido deuorat oſſa rogo.
Cum lubet, hæc triſti depellit lumina cœlo:
Cum lubet, æſtiuo conuocat orbe niues.

Item de incantationis ui copioſè ſcribit Lucanus: Lib 6. de Bello ciuili.

Mens hauſti nulla ſanie polluta ueneni,
Incantata perit. Paulo pòſt:
Ceſſauere uices rerum, dilataq; longa
Hæſit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus.

Et paulo antè:

Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit,

Non satis adductus amor, flammisq; seueri
Illicitis arsere ignes. Item:
Gens inuisa dijs, maculandi callida cœli,
Quos genuit natura mali: qui sidera mundi,
Iuraq; fixarum possunt peruertere rerum.
Nam nũc stare polos, & flumina mittere norũt,
Aethera sub terras adigunt, montesq; reuellunt.

C. Manilius Astronomices suę lib. 1.
——Linguis dixêre uolucrum,
Consultare fibras, & rumpere uocibus angues,
Sollicitare umbras, imumq; Acheronta mouere,
In noctemq; dies, in lucem uertere noctes,
Omnia conando docilis solertia uincit.

4. Aeneid. Apud Maronem adhęc sacra inferis Magica se facturam simulans Dido,
Vnum exuta pedem uinclis in ueste recincta
Testatur moritura deos:
uidelicet è ritu & cõsuetudine nocturnorum sacrorum & maleficiorum: ut
7. Metam. & apud Ouidium,
Egreditur tectis uestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.

1. Serm. Sat. 8. 5. Apud Horatium tamẽ malefica succincta est,
Vidi egomet nigra succinctam uadere palla
Canidiam.——

Sine calceis tamen & capillo passo,
——Pedibus, inquit, *nudis passoq; capillo.*

1. Serm. 8. Quòd autem Horatius addit,
——Scalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt:—— eo facit, quòd maleficæ solebant in scrobe sacra facere dijs inferis: ut apud Ouidium, 7. Metam.
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit.——

Quod quidem & ab Homero in Odyssea cantatur.

4. Aeneid. Nec est de nihilo à Marone dictum,
Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ.——
Quandoquidem & æri uim medicatã inesse credebatur, ut ahenis potius falcib. à malefica secarẽtur herbæ, quàm ferreis. Et ad lunæ lumen lectas herbas efficaciores maleficijs censebatur, quòd lunam maleficijs præesse existimaretur, & herbas sua quadam spuma & saliua inficere. Lucanus:
Donec suppositas propior despumet in herbas.

Vbi uerò Lucanus agit de maga illa Thessala manes euocante, maleficij materiem affingit: Lib. 6. de Ciuil.
Huc, quicquid fœtu genuit natura sinistro,
Miscetur: nõ spuma canũ, quib. unda timori est:
Viscera non lyncis, non duræ nodus hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla:
Non puppim retinens Euro tendente rudentes
In medijs echeneis aquis, oculiq; draconum:
& reliqua. Huc faciũt Grugnæ Stryacis Carossæ Macaronicorũ libri 5. Carmen mirè festiuum est, ridiculumq; Italicis dictionibus singulari lepôre & artificio ubique immixtis.

Quanquam poëtarum assertio, uel etiam contradictio, parum ponderis hic apud me obtinet: tamen ut curiosioribus satisfiat, libet paucis hæc tela obiter eodem retorquere arcu. Si quid Medea, hac arte cumprimis celebris, hic potuisset, minimè prætermissura erat, à Iasone uincta, cum clamaret: Ouid. Metam.
——Si possem, sanior essem:
Sed trahit inuitam noua uis.——

Maleficijs Medeæ præponderabat Iasonis forma. Sic Lucianus in ὄνῳ: *τίς γὰρ φιλὴ δύναται μαγεύσασα τὸν ἔρωτα, ὄντα τῆς τέχνης κύριον.* Adhęc Circe Solis & Persæ nymphæ filia, non procul à Caieta Campaniæ urbe habitãs, maga formosissima, quæ quicquid uellet, posse repellere, allicere, ligare, impedire, euocare credebatur, suũ nequiuit remorari Vlyssem: magisq; sine arte Vlyssi deuincta est, quàm Vlyssem cum omnib. suis artibus uel uinxerit, uel deluserit. Sic de Vlysse cecinit Ouidius: Lib. 1. de medic.
Nulla recantatas deponent pectora curas,
Nec fugiet uiuo sulphure uictus amor.
Quid te Phasiacæ iuuerunt gramina terræ,
Cum cuperes patria Colchi manere domo?

Quid

Quid tibi profuerint Circe Perseidos herbæ,
Cum tibi Neritias abstulit aura rates?
Omnia fecisti, ne callidus hospes abiret:
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia fecisti, ne te ferus ureret ignis:
Longus in inuito pectore sedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi uertere iura tui.
Diceris his etiam, cum iam discedere uellet,
Dulychium uerbis detinuisse ducem:
Nō ego, quod primùm (memini) sperare solebā,
Iam precor, ut coniunx tu meus esse uelis:
Et tamen ut coniunx essem tua, digna uidebar:
Quòd dea, quòd magni filia Solis eram.
Ne properes oro, spacium pro munere posco:
Quid minus optari per mea uota potest?
Et freta mota uides, & debes illa timere:
Vtilior uelis postmodò uentus erit.
Quæ tibi causa fugæ? nō hic noua Troia resurgit,
Non aliquis socios rursus ad arma uocat.
Hic amor & pax est, in qua malè uulneror una,
Totaq; sub regno terra futura tuo est.
Illa loquebatur, nauem soluebat Vlysses,
Irrita cum uelis uerba tulere noti.
Ardet, & assuetas Circe decurrit ad artes,
Nec tamen est illis attenuatus amor.
Ergo quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
Deme ueneficijs carminibusq; fidem.

Porrò q. Vergilius in Damone dicat,
Carmina uel cœlo possunt deducere Lunam:
Atq; apud Horatium glorietur Canidia,
Polo deripere Lunam uocibus possum meis:
Et saga apud Ouidium iactet, [Metam.]
Te quoq; Luna traho: hoc scitè ab Hippocrate diluitur. [de Epi] Si enim, inquit, homo carminibus Lunā deducere cœlo posset, tū certè Deus & mens diuina, astrorū conditor & rector, hominū potestati, magorūq; incantamētis (quod dicere nefas est) esset obnoxius. Sed hanc fouet eiusmodi opinio causam. [Lib. de med.] Aganice, ut Plutarchus refert, Hegetoris Thessali filia, siderū in plenilunijs defectus perita, ac tēporis gnara quo luna obiectu terræ umbra obnubilaretur, quū hæc mulierculis credulis præsaga futuri prædiceret, præcantatione lunā subducere cœlo credebatur. [Agla- ... accept. ob. unde dicatur cœlo deduci.] Tamen Pirithoum primum à cœlo detraxisse lunam, fingi à poetis, nō ignoro. Hæc Propertius ita ridet: [Lib. 2.]

At uos, deductæ quibus est fallacia lunæ,
Et labor in magicis sacra piare focis:
En agedum dominæ mentem conuertite nostræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim uobis, & sidera & amnes
Posse Cyrenæis ducere carminibus.

Quorundam poematū huius argumenti explicationem, etiam circa Libri huius finem comperies. [Cap. 39. 40.]

At apud hæc poetarū commenta locum merentur infinitæ historiæ, fabulis fabulosiores, XI libris Metamorph. siue lusus asini cōscriptæ à L. Apuleio Madaurēsi, philosopho Platonico. Ex ijs accipe duas, ut cum his conferantur, fidemque parem sortiantur illa, quæ frequenter adhuc nostro hoc æuo à malè credulo ac dementato uulgo tanquam uera narrantur, licet sint mēdacia mera, quib. etiā facilè ab alijs datur fides. Cauponam reginā hoc modo describit: Saga est, & diuini potēs, cœlū deponere, terrā suspendere, fontes durare, mōtes diluere, manes sublimare, deos infirmare, sidera extinguere, tartarū ipsum illuminare. [Li. 1. de Asino aureo. Apuleij fabulæ.] Amatorem suum, quòd in aliam temerasset, unico uerbo mutauit in feram castorem: quòd ea bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus repræcisione genitalium liberat: ut illi quoque simile, quòd Venerem habuit in aliam, proueniret. Cauponem quoque uicinum, atque ob id æmulum, deformauit in ranam: & nunc senex ille dolium innatans uini sui, aduentores pristinos in fece submissus, officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro quidem, quòd aduersus eam loquutus esset, in arietem deformauit:

& nunc aries ille causas agit. Eadem amatoris sui uxorem, quòd in eam dicacule probrum dixerat, iam in sarcinam impraegnationis obsepto utero, & repigrato fœtu, perpetua praegnatione damnauit. Et ut cuncti numerant, octo annorum onere misella illa, uelut elephantem paritura, distenditur. Et lib. 2. de Pamphile Miloni nuptui tradita haec scribit: Maga primi nominis, & omnis carminis sepulchralis magistra creditur, quae surculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem istam lucem mūdi sideralis, imis tartari & in uetustum chaos submergere nouit. Nam simul quenquam cōspexit speciosae formae iuuenem, uenustate eius sumitur, & ilicò in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & uiles fastidiés, in saxa & in pecua, & quoduis animal pūcto reformat. Alios uerò prorsus extinguit.

Longioris morae in ijs recensendis me pudet: quare figmentorum enarrationem obsignabo cum his Apuleij uerbis lib. 1. Nae istud mendacium tam uerum est, quàm si quis uelit dicere, magico susurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum colligari, uentos inanimes expirare, Solem inhiberi, Lunam despumari, stellas euelli, diem tolli, noctem teneri.

LAMIARVM PROFESSIONIS *modus ineptus, nec cohaerens.*

Caput II.

Professionis Lamiarū modus ineptus, nec cohaerens.

ATqui ut omnia satanae instituta minimè cohaerent, uariaque & mendacia comperiuntur: ita & professionis modus ineptus mácusq; est, ac diuerse à quolibet eius factionis reo, quaestionibusq; subiecto narratur. Exempla sunt obuia in malleo maleficarum, libro sic scripto, ubi legitur: Modus profitendi duplex est. unus solennis, per simile, ad uotum solenne: alius priuatus, qui seorsum daemoni quacunq; hora fieri potest. Solennis inter eos fit, ubi Lamiae in certam concionem statuto die ueniūt, & daemonem in assumpta effigie hominis uident: qui quum de seruanda sibi fide admonuerit, successumq; in rebus mundanis prosperum & uitae longitudinem promiserit, quae presentes sunt, nouitiam suscipiendam ipsi commendant. Et daemon si in abneganda fide, cultu Christianismi, & extensa muliere (sic enim beatissimam uirginem Mariam nuncupant) & in sacramentis nunquam uenerandis inuenerit nouitiam seu discipulū procliuem, tunc demon manum extendit: ac uiceuersa discipulus seu nouitia stipulata manu, illa seruaturum se pollicetur. hinc daemon subiungit, ea non sufficere: sed omagium deinde petit, continens, ut anima & corpore se in aeternū illi dedat, & pro uirib. alios quoscunq; utriusq; sexus illi adiungere uelit. Addit denique, ut certa unguenta ex ossibus & membris puerorum, & praecipuè renatorum fonte baptismatis, sibi conficiat, per quae omnia sua instituta ipsius adminiculo explere poterit. Hunc modum nos inquisitores (scribunt Mallei maleficarum authores) cognouimus in oppido Brisiaco Basiliensis dioecesios, plenè à saga iuuencula informati. Deinde pòst legitur: Praefato inquisitore mihi referente intellexi, in ducatu Lausanensi quosdam magos coxisse & comedisse proprios infantes. Modus autem discendi talem artem fuit, ut dixit: quòd magi in certam ueniant concionem, & opere eorum uerisimiliter daemonem in ascititia hominis specie cōspiciant, cui discipulus necessariò dat fidem de abnegādo Christianismo, de eucharistia nunquam adoranda, & de calcando super crucem, quando lateter posset. Fuit insuper fama communis.

Prima secundae partis q. 2. cap. 2. 3.

Nō ma... sed eius... mā exte... cum sp... carnē ... non ha... fallax ... est stip... nec ull... menti.

nis, Petro iudice in Boltingen narrante, quòd in terra Bernensium tredecim infantes à Lamijs essent deuorati: quamobrem etiam in tales parricidas satis duriter exarserat publica iusticia. Alius postea iuuenis, tamẽ uxoratus, hunc refert ordinem: Oportet primò Dominico die, antequam aqua benedicta consecratur, discipulum futurum cum magistris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde omagium præstat magisterulo, id est, paruo magistro: ita enim dæmonem, nec aliter, uocant. Sequitur postremò: De utre bibit, ut audies: quo facto, statim intrinsecus sentit se imagines nostræ artis concipere, & principalibus ritibus huius sectæ imbui, cõfirmariq;. Quum aũt modum quo infantes comederent, à saga capta inquireret Petrus: hæc respondit, illum talem esse. Infantibus nondum baptizatis insidiamur, uel etiam baptizatis, præsertim quãdo crucis signo & orationibus nõ muniuntur. Hos in cunabulis, uel ad parentum latera iacentes, ceremonijs nostris occidimus: quos, postquam putãtur oppressi esse, uel aliũde mortui, ex sepulchro clàm suffuramur, & in olla decoquimus, donec euulsis ossibus, uelut cera ferè potabilis efficitur. De solidiore materia unguentum facimus, nostris uoluntatibus, artibus & transuectionibus commodum: de liquidiore uerò humore, utrem implemus: ex quo quicunq; biberit, additis ceremonijs paucis, euestigiò nostræ artis conscius redditur, & magister. Hæc ille.

PROFESSIO LAMIARVM DIluitur, ostendituriq; *fœdus esse præstigiosum, stultum, & nullius ponderis.*

Caput III.

QVàm hæc non cohæreant, sint absona, indignaq; quibus fides uel leuiter adiũgatur, quilibet, dummodò non omnino mentis uelit esse inops, & præfractè concepta opinione præoccupatus, facilè iudicabit. Fœdus autem esse præstigiosum, phãtasmate aut imaginatione, uel phantastico præstringentis spiritus corpore fallaciter apparente: uel neruis opticis seu uisorijs indita subdolè, quam satan uult, specie, commotis huc humoribus & spiritibus idoneis: uel sibilo, susurro aut murmure in organis auditus, uitiatæ formis imagini respõdente, spiritus maligni arte excito cõflatum stabilitumque, ac inde nullius esse ponderis, haud obscurè cognoscitur: potissimùm si diuersa contrahentium essentia, contractus forma, modus, & circumstantiæ, perspicaci mentis acie inspiciantur, atque rationis fideiq; nostræ ęquilibrio exactius pensiculentur. Sic plerasque omnes actiones Lamiæ hactenus attributas, quas suas esse, malesana quoque fatetur, ex corrupta à præstigiatore uirtute imaginatiua, non Lamiæ, sed ipsius satanę existere, palàm fit. Huic etenim minimè opus est alterius adminiculo in sua potentia ostendenda, aut actionibus declarandis, qui nec ullius uoluntate aut imperio cogitur quàm Dei, & huius ministrorum bonorum: malis non coactus, sed spontè & quidem libenter obsequitur, Deo permittente, maliciosus ille ueterator, secus licet fingat, simuletque, teste Porphyrio, ut suis præstigijs nos magis irretiat. Non autem strictè colligari pactum imaginarium, doloq; malo mendaciter ab altera parte initum necesse est, quum à pręstringente spiritu apud stupẽtem, nec mẽtis compotem satis hominem, aliter fieri nequeat. Siquidem quòd dęmon extensa manu firmaq; stipulatione lamiam recipiat, falsissimum esse, neminem dubitare oportet, quum carnem & ossa, quibus manus cõstat,

nō habeat spiritus, ipsa Veritate teste. Tatianus adhæc contra Græcos scribit, dæmones omnes non carnea, sed spirituali concretione constare, qualis est aëris & ignis: quæ corporum constitutio à solis illis perspici potest, qui spiritu Dei muniuntur, non item à cæteris hominibus quos anima regit.

Præterea dolosa hęc stipulatio, maximè in perniciosum finem cōficta, sine testibus aut uadibus contra Dei uoluntatē, si tantum habebit mométi, ut nulla queat rescindi ratione, & necessariò eius uirtute alter alterius uoluntatem sequi, illiusq; præcepto morem gerere compellatur: quur pactū illud prius in baptismo ex peculiari Dei uoluntate & mandato, solennibus uerbis uerè sancitum, & quidem interpositis fideiussoribus, tanquam prærogatiuâ non præponderabit? Alia profectò cōtractus est firmitas inter Deum ueracē & sanæ mentis homines. Quicquid ille stipulatur & in suo uerbo addicit, hoc fideliter & indubitatè præstat, nec data manu præstigiosa deludit, non saltat, nec conuiuatur, uel similibus rebus ludicris quibuscum paciscitur, nequiter fallit dementatúe, quemadmodū hic commentitio carnali corpore amasius. Disparitatem hic qui negauerit, nescio quid ueritatis idem sit admissurus.

Fidem Christianam abnegantes.

Atqui fidem Christianam hic abnegasse anum miseram, obijcies. Et nos, quotquot aliam salutis uiā quęrimus, quàm Christum Iesum, eius præcepta obseruantes, uestigijsq; insistentes, uiua in ipsum fide per dilectionem operante, fidem abijcimus, reipsa testati mente sana, quod illa uel ætate stupida, uel sexu inconstans, uel impotentia mentis lubrica, uel animi morbo desperās, aut imaginariè aut maligni arte delusa fecisse putatur. Aures Pauli uerbis, quibus fidem Christianam *Gal. 5.*

uerè abnegantes, & doctrinis dæmoniorum adhærentes, non modò scitè depingit, sed & digito simul commōstrat, paulisper accommoda: Spiritus certò loquitur, quòd in posterioribus temporibus descíscent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, & doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium cōtrahere matrimonium, iubentiū abstinere à cibis, quos Deus creauit ad uescendū cum gratiarumactione fidelibus & ijs qui cognouerunt ueritatem. Item: Illud scito, inquit, quòd in extremis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines sui amantes, auari, fastuosi, superbi, malefici, parentibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, nescij fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, pręcipites, inflati, uoluptatum amantes potius quàm amātes Dei: habentes formam pietatis, sed qui uim eius abnegarint. Et istos auersare: ex his enim sunt qui subeunt in familias, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiscentijs uarijs, semper discentes, nec unquam ad cognitionē ueritatis uenire ualētes. Quemadmodum autem Iannes & Mambres resistebant Mosi, ita & hi resistunt ueritati: homines mente corrupti, reprobi circa fidem. Sed non proficient amplius. Siquidem amētia eorum euidens erit omnibus, quemadmodum & illorum fuit. Hæc Paulus.

1. Tim. *Doctr... moni... hæretic...* *2. Tim.* *Piet... qui... runt... den...* *Ex...*

Ad chrisma in fœderis contractu è fronte exemptum, quemadmodum plerisq; alijs persuasum, si confugias, licet uel unico uerbo hic satisfacere possem: id tamen ne plus facessat negocij, tutius erit respondere: Si qua uis sit chrismatis, eam non in externa illini-

Chr... um... est... ext... pto...

illinitione magis consistere, quàm in externa aquæ superfusione in sacramento Baptismi, qui fide intercedente sanctificatur, atque ita confirmatur, ut si postea centies aqua corpori infusa abluatur, imò tota cutis abradatur, nihilominus ex charactere fide impresso permanet baptismi essentia: etiamsi eius uirtutem homo quandoque lapsu abneget, tamen si resurgat, à peccatis ad uitæ emendationem pœnitudine conuersus, eadem stabit baptismi semel administrati energia. Ratio chrismatis erasi erit eadem apud resipiscentem, si ita uoles: alioqui uel uulnere syncipiti inflicto, aut putrido ulcere ea in parte exorto, illud quoque interire sequeretur: quanquam etiam non uerè synciput in fœdere collidi crediderim, sed imaginariè: quéadmodum reliqua multa hic contingere animaduertimus, quò credulum hoc malesanorum hominum genus persuasione mala inducatur, ut se diaboli retibus iam inde implicitum usqueadeò, seruumque credat, quasi omnis resipiscentiæ uia deinceps sit præclusa, quò hac ratione tandem extrema cogitet moliaturque: quamuis non magis huic, imò multo minus, ut uitiata phantasia deluso, quàm quibusuis alijs grauiter peccantibus, conuersionis locus erit pręcisus. Petrus siquidem, antea breui à Christo pręmonitus, contra cõscientiæ testimonium ter Christum, addito etiã iuramẽto, negat: atqui agnito errore, lachrymisq; fusis, in gratiam recipitur. De hoc, uti & impresso charactere, uide lib.6.cap. 22. ubi plura de fœderis uanitate.

FOEDERIS VANI DEMONstratio reliqua. Cap. IIII.

Adhæc, quòd ullis ceremonijs pueros occidere quis possit, falsissimum est, meraq; satanæ suggestio, ac inanis credulitas. Item quòd illos ex sepulchris clàm effodiant, nihil esse nisi diabolicam persuasionem ex imaginatiua ui corrupta, aut alto somno uitiata, palàm constabit, si monumenta inspiciãtur, unde eos extractos esse narrant: ibi etenim recõditi adhuc inuenientur. Nec hæsitare uolo, eodem modo in mẽtem illis inductam esse infantis decoctionem in olla cõfectam, donec exemptis ossibus caro redderetur potabilis. Tam enim id existit inhumanũ, tetricũ, crudele, & creditu difficile, ut si uel meis intuerer hoc oculis, citius huius horribilis spectaculi fascino eos mihi pręstrictos crediderim, quàm nefandum hoc & plusquam tragicum, omnemque exuperans fidem condimentum uerè apparatum esse fatear. Sed esto, quòd ex Stygia palude proserpãt eius unguenti artifices horrificæ striges, quę omnẽ humani sensus imaginẽ prorsus exuerint: cedo tamẽ, unde illi unguẽto ea uirtus, ut si quis eo inungatur, fiat sceleratarum uoluntatum, execrabilium artium, & transuectionum incredibilium particeps? uel si eo sedile aut lignũ illinatur, mox alter huic innixus, per aëra feratur: quemadmodũ sagæ persuasum habent, & Malleus maleficarũ testatur? Non libet hic anxiè de mortuæ, putidæq; & uirulentæ huius carnis decoctæ temperamento & uiribus disceptare. siquidem in rerum natura eam ita paratam non inueniri, firmiter credo: idẽ de liquidioris materiæ in utre, ut dictum est, conseruatæ præparatione, potatione & uirtute dictum uolo. Interim negandum non est, miseras has mulierculas ita formis uirtuti phantasticæ impressis, à dęmonio dementatas, non aliter ac si hæc ita uerè fierent, scire: uti ferè omnes illarum præter naturam actiones, imaginariæ saltem uidentur: & propterea quæstionibus adactæ, flammisq; propin-

Infantes mortuos ex sepulchris effodi, delusorium est.

Potus ille Stygius imaginarius, ut & unguentum.

pinquæ, sua apertè confitentur flagitia, per somnum uel simulachrum illis solummodò cognita. Idipsum confirmatur in Decretis, ad hunc modum: Quędam mulierculæ inseruientes satanæ, dæmonum illusionibus seductæ, credunt se alia nefanda quoque agere, puta paruulos à lacte matris auellere, assare & comedere: domi per caminos seu fenestras intrare, & habitantes uarijs modis inquietare: quæ omnia & consimilia solùm phantasticè accidunt eis. Cum ea uerò, quæ fossula facta, & lotio infuso uel aqua, digitoq; moto se tempestatem ciere arbitratur, colludit dæmon aërem turbans, ut illam sibi addictam in officio contineat.

In secũda parte, caus. 26. q. 5. Episcopi. Et Augustin. de spiritu & anima cap. 28. Vide & ca. 9. huius lib. & cap. 11.

Huius ergo ex utre potionis tartareæ, sed imaginariæ in fœdere usus, ipsum quoque præstigiosum esse, prẹter multam eius diuersitatem apertius demonstrat: lubetq; hic cum Horatio dicere,

Ne quodcunq; uolet, poscat sibi fabula credi,
Neu pransæ lamiæ uiuũ puerum extrahat aluo.

1. Carm. ode 36. 2.

Pacti item uanitatem id quoq; docet, quòd eo inito ceremonias quasdam contra Ecclesiæ statuta cogantur obseruare: quemadmodum diebus Dominicis ieiunare, aut sextis ferijs (ut aiunt) carnibus uesci, aut crimina in confessione celare, uel tempore eleuationis in terram spuere, uel sub Missæ actione uerba proferre inutilia, uel aliquid simile designare: ita Mallei referunt fabricatores. Hæc qualia & quãta sint delicta, quilibet pius, tenuiter modò Sacrarum literarum cognitione tinctus, intelligit. Etenim quũ dies Dominicus sit audiendo Dei uerbo, orationibus & diuino cultui cumprimis consecratus, his nemo fructuosius uacarit, quàm qui mẽtem à cibi nebulis serenã conseruarit. Est (inquit Christus) aliquod dæmoniorum genus, quod non nisi orationibus & ieiunijs eijcitur. Sobrios hinc nos esse iubet Petrus, & uigilantes ad orãdum, quia aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiẽs obambulat, quęrens quem deuoret. Item Paulus docet suos Corinthios: Ne fraudetis uos inuicem, nisi si quid ex cõsensu pro tempore, ut uacetis ieiunio & precationi. Ita ieiunium & oratio ferè coniunguntur, & quidẽ ordine optimo: ut quod apud Tertullianum legitur, ieiunare die Dominico nefas existimari, nõ immeritò mirer: minusq; Melchiadis Papæ edictum uideatur commendandum, quo ne die Dominico ieiunaretur, cauit.

Die Dominico utiliter ieiunari.

Matth. 17.

1. Pet. 4.

1. Corinth.

Quòd uerò carnibus uesci, urgente necessitate (si modò absit offendiculum, contemptus & gula) liceat diebus à Pontifice Romano uetitis, alij defendunt ex his Christi uerbis: Audite & intelligite: non quod ingreditur in os, impurat hominem: sed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Item ex Paulo ad Coloss. 2. Ne quis uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbathorum, quæ sunt umbra rerum futurarum, corpus autem Christi. Et pòst: Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid quasi uiuentes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne gustaris, neq; contrectaris: quæ omnia ipso pereunt abusu, iuxta præcepta & doctrinas hominum, quæ uerbotenus quidem speciem habent sapientiæ per superstitionem ac humilitatem animi, & læsionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis. Ad Timotheum hic quoque scribit: Spiritus certò loquitur, quòd in posterioribus temporibus descissent quidam à fide, attendentes spiritibus imposto ribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio

Carnib... sci di... pot. Ro... titis q... liceat. Matth.

1. Tim.

rio notatam habentiũ conſcientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentiũ abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad ſumendum cum gratiarum actione fidelibus, & ijs qui cognouerũt ueritatem: quòd quicquid creauit Deus, bonum ſit, & nihil reijciendum, ſi cum gratiarum actione ſumatur. Sanctificatur enim per ſermonem Dei, ac precationẽ. De his ſi commonefeceris fratres, bonus eris miniſter IESV Chriſti, enutritus in ſermonibus fidei, bonæque doctrinæ, quam uſq; ſecutus es. Cæterùm prophanas & aniles fabulas reijce. Hæc Paulus. Item: Omne quod in macello uenditur, edite, nihil interrogantes propter conſcientiam. Domini ſiquidem eſt terra, & plenitudo eius.

Adhæc, quòd ex pacto certa celare crimina in confeſsione cogantur Lamiæ: quis amabò ſingula diſtinctè enarrabit peccata, quum plerunque omnes noſtri cogitatus, uerba & actiones ſint peccatorum labe conſpurcata? aut quónam diuinæ uoluntatis teſtimonio, exacta illa noſtrorum ſcelerum enarratione opus eſſe conuincetur? Quo ordine ea recenſuit publicanus ille in templo, aut latro in cruce?

Tam quoque graue eſt delictum, in terram tempore eleuationis ſpuere, quàm ſputum in ore continere: & æqualem pœnam merentur uerba inutilia tam ſine Miſſa, quàm ſub eius actione prolata. Huc adducatur, commiſſum in calcãda ſecretò cruce flagitiũ: item, quòd die Dominico ante luſtralis aquæ cõſecrationem templum ingrediantur: & mille alia anicularum deliramenta, eò huc adducta à dæmone, ut ſub religionis prætextu ſuperſtitionem impietatemque inueheret & ſtabiliret.

Hic præſtigioſi fœderis neruum palàm cernit quilibet pius. Rectiſsimè ergo Auguſtinus ait: Omnes artes huiuſmodi uel nugatoriæ, uel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ, penitùs ſunt repudiandæ. Et Origenes: Incantationes diaboli ſunt ſeductiones, dæmonum irriſiones, idololatriæ fęx, animarum infatuatio, atq; cordium ſcãdalum. De illiuſmodi pacti nullitate nonnihil poſtea in Anacephal. libro 6. cap. 25.

Li. 1. de doct. Christ. & legitur 26. q. 2. c. illud quod est.

Lib. 3. in Iob.

Superioribus nugamentis ex Pſello accenſere libet de Euchetis & Gnoſticis, qui nefanda ſacrificia perpetrare dicuntur, ut dæmonia toto concipiant pectore. Conueniunt die quo paſſus eſt Saluator, ueſpere ſtatutum in locum, unà cum puellis ſibi notis: & poſt quædam ſacra extinctis luminibus, miſtim congrediũtur ſiue cum ſorore, ſiue cum filia, ſiue cum qualibet. Nono rurſus menſe reuertuntur, puellaſque accerſunt, & infantes iam natos ab his euellunt, perque totum corpus pueros circumcidunt, & circũfuſo ſanguine phialas implent, corpora cremant, cinerem cum ſanguine miſcent. Hoc condimento epulas & pocula condiunt, tum ſua inter ſe, tum aliorum clàm quorumcunque poſſunt. Exiſtimant enim hoc ſacrificij & alimenti genere, tanquam maximè profano, characterem diuinum nobis impreſſum, ac dęmonia procul arcẽtem, penitùs aboleri, itaq; dæmonia liberius ingredi. Gnoſticis (ut Irenęus atteſtatur, uir & Chriſtianus & eruditus) uocabulo à ſcientia ficto, prębuit incunabula Carpocrates. His enim præſtigias Simonis magi, non ut ille clàm, ſed publicè ac palàm tradebat: & uelut pro ſummis ac optimis ſtudijs laudem confeſſam & publicam de nefarijs actibus, à deceptis auditoribus requirebat, & magicas tenebras in luce publi-

Euchetæ & Gnostici. Vide Epiphanium de Hæresibus.

Carpocrates magiam scelestam publicè docuit.

publica perorabat, de amatorijs dũtaxat somnijsq; immissis, ac dæmonijs paredris, alijsq; similibus fraudibus.

Huc spectat horrenda historia, quã de Fratricellis Neapolitanis Ioannes Genadius scribit: Tempore Ludouici Bauari Imperatoris, in contemptum religionis Christianæ fratres Neapolitani, dissidentibus Papis, flagitiosam quandam, simul & turpissimam excogitabãt sectam. Enimuerò conueniẽtibus in antris locisq; abditis, quos in eam turpitudinem allexerant, uiris & fœminis, sacerdotes qui inter ipsos habebantur, ut crimen honestate prætexerent, diuinas laudes Christiano more præcinebant. Quibus intempesta nocte peractis, sacerdos pro concione quædam præfatus ad confirmandos in nefario errore animos, in eo maximè erat occupatus, colendam esse ante omnia charitatem, quam esse omnium uirtutum caput, sacræ literæ testarentur, & hanc potissimùm inter homines authore Deo conciliari posse, si Spiritu sancto bini masculus & fœmina uenereo complexu iungerentur. Cum igitur, quã quisq; oculis prænotarat, extinctis luminibus uiciasset, tunc demum peracta sacra censebantur. Ii enim in publica professione docebant, non hoc esse Christi testamentum, Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis: sed τὸ, Crescite & multiplicamini, & replete terram. Quo compressu si quæ cõcepisset, deportari ad se partum sacerdotes iubebant, qui solenni more in loco sacrificijs dicato conuenientes, infantulum subiecto igne ad cineres usq; comburebãt, quos urna exceptos ceu rem sacram reponebant: cumq; erat aliquis in collegio sacerdotum cooptandus, illis cineribus in uino epotis initiabatur. Quòd si pontificem eorum maximum mori contigisset, ut omnis abesset inuidia, & res non humano, sed diuino consilio agi uideretur, hic erat in demortui locum, alterius subrogandi statutus modus. Infantem illo flagitio conceptum ad locum sceleribus destinatum iussa mater haud inuita deportabat, & ubi uulgo astante, sacerdotes consederant, tamdiu per comprimentes manus in orbem tradebant, donec miserrimus infans pernecaretur. Hæc gesta sunt sub Ægydio episcopo Romano, apud Neapolim.

Sceleratissima fratrum Neapolit. secta.

QVI HOMINES DAEMONVM *illusionibus artibusq; magis sunt expositi.* Cap. V.

HIc porrò id hominum genus potissimùm impetitur, quod tali est temperamento, uel à causis externis aut internis mouetur, ut à dæmonis spectro appetitũ, uel illius suggestione tentatum, se uti organum illius uoluntati non ineptum, ex fucata inductione facilè præstet. Huiusmodi sunt melancholici, & ob iacturam uel qualemcunque aliam causam tristes, teste Chrysostomo, cuius hæc uerba sunt: Omni diabolica actione potentior ad nocendum est mœroris magnitudo: quia dæmon quoscunque superat, per mœrorem superat. Sunt item Deo diffidentes, impij, illicitè curiosi, peruersè in religione Christiana instituti, inuidi, impotentis odij, maliciosi, uetulæ uix mẽtis compotes, similesq; lubricæ fidei (qui enim facilè credit, facilè & recedit) uel insignis maliciæ mulierculæ. His ut instrumentis congruis insidiatur quibuscunque potest modis diabolus, suo tempore & loco: singulos, ut cuiusque animi studia & affectus ex certis indicijs cognouerit, peculiari aliqua ratione adoritur, insectatur, illicit, uel assumpta plausibili forma, uel cogitatione imaginationéque uariè agitata & corrupta, donec tandem ipsius proposito consentiant, se ipsi-

Apta sa... na organa.

Li. 1. de P... uidentia ... Stagirin... nachum.

Ob mœrorem multos s... rat dæm...

Clemens ... Recog.

August... 2. de doctr. Christ...

se ipsius persuasioni dedant, quicquid in mentem ille ingerat credant, tanquam fœdere obligati, ab illius nutu pendentes, ipsi obtemperantea, uera omnia esse quæ suggerit rati, formas in imaginatiua uirtute uel phantastica ab eo ingestas reuera substantialiter (ut sic dicam) existere confidentes sanctissimè. Nec aliter sanè queunt, quum illorum mentem ex primo assensu imaginibus inanibus uitiarit, consopitis uel concitatis in hoc opus corporis humoribus & spiritibus, ut hac ratione ad organa accommodata species aliquas inducat, perinde ac si extrinsecus eæ occurrerent uerè, non solùm dormientibus, uerùm & uigilantibus: atque hoc modo aliqua foris uel existere uel fieri putentur, quæ tamen reuera nec sunt, nec fiunt, nec sæpe in rerum natura existunt. Ea est horum immundorum spirituum subtilitas incomprehensibilis propè, & fraus infatigabilis, sensus hominum eludens. Sic & ueterum Ægyptiorum sensus obsedisse dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus. [margin: ro 5. Re-]

DE SEXVS FOEMINEI CREdulitate ac fragilitate.

Cap. VI.

[margin: s fœmi- creduli-]

PLurimùm uerò hunc sexum fœmineum, nimirum temperamẽti ratione lubricum, credulum, maliciosum, impotentis animi, & ob eius affectus, quibus difficulter imperat, melancholicum: cumprimis autẽ effœtas, stupidas, menteq; titubãtes uetulas inducit subdolus ille ueterator. Quo nomine Euam cõuenientius suæ persuasioni organum, non Adam, in rerum primordijs, quum duo solùm existerent homines, aggressus est: quã leui etiam disputationis uelitatione uicit. Hinc D. Petrus non iniuria mulierem uocat infirmius uasculum. Et Chrysostomus (si is est) in 2. parte Homiliarum in Matthæum: Sexus, ait, mulierum incautus & mollis est: incautus, quia nõ omnia quæ uidet aut audit, cum sapientia & ratione considerat: mollis autem, quia facilè flecti tur, uel de malo ad bonum, uel de bono ad malum. Idem in epistolam ad Corinth. 2. Homil. 23. dicit, mulierum proprium esse decipi. D. Hieronymus, aut (ut uidetur) alius, in regula monacharum ad Eustochium, cap. 16. Debilis est nimium sexus quem geritis, ac fragilis, & mobilis, si suo relinquatur arbitrio. Scitissimè item: Mulierum genus, inquit Eleazarus apud Aristeam, suorum affectuum sequax, atq; in lapsum procliue, propter imprudẽtiam, & eius naturã imbecillem. Quintilianus imbecillam rem esse ait fœminam. Mentis quoque imbecillitatem illis tribuit Valerius Max. libro 9. Rer. mem. cap. 1. Caius item pro Lucilla, apud Stobæum serm. 17. συνάγωγον γάρ ἐστιν, εἰς πίστιν, καὶ μάλιστα ὅταν τὸ ἀτυχεῖν προσῇ. quibus significatur, mulierem ad credendum facilem esse, præsertim in calamitatibus. Scribit autem Fulgentius, credulitatem deceptionum esse matrem. Mulieres facilè decipi, & desperare citius quàm uiros, tradit Aristot. in prin. lib. 9. de Histor. animaliũ, & Albertus in initio lib. 8. de Animal. cuius bonam partem ex nono Aristotelis mutuatus est.

[margins: Genes. 3. / Tim. 3. / 2. cap. 3. / omil. 23. prin. / Declamat. 338.]

Hinc nõ ineptè mulier (ut Varro interpretatur, & repetit ipse Lactantius, & D. Augustinus, si is est, sermone de tempore 243.) à mollicie dicta esse uidetur, immutata & detracta litera, qua si mollier. Quod & scribit Gratianus in §. Sed illud. 32. q. 7. Ab Homero item mulieres peculiari epitheto θηλύτεραι uocantur, tanquam molles. Ad animũ molliciem hanc trahit Gratianus: uti etiam facit Glos. in cap. 1. de claud. despon. Fragiles adhęc esse mulieres, im- [margin: Lib. 8. Iliad.]

becilles,infirmas,& proinde deceptu faciles, teſtimonio ſunt leges, quæ ea ratione ſtatuerũt multa:ut ſcribitur in l.ſi mulier. C.ad Velleianum. & in l.ſi pater.C.de ſponſal.& in l.prima.§.penult.C.de rei uxor.act.& in l.ult.C.de donat.ante nuptias.& in l.ſicut.ibi:ſexus fragilitas. C. de præſcript.30.uel 40.annor. & in l.aſsiduis,poſt prin.C. qui potior.in pign.habean. & in l.quiſquis. §.ad filias. C. ad legẽ Iul.maieſt. & in §.1.ad fin.Inſtit.qui.alien.licet. & in capitul.ex parte abbatiſſę. extrà,de Priuileg.& in capitul.Adam.33.q.5.& 24.quæſt.5. Item l.2. §.uerba,in fin. in illis uerbis,Infirmitas mulierũ.& l.regula, ſtatim poſt prin. D. de iur. & fa. igno.& l.cuius bonis.D.de cu.fur.& l. deferre,in prin.D.de iure fiſci. & l.1.§. accuſationem.ibi: propter ſexus infirmitatẽ.D.ad S.C.Turpil. & l.1.ibi, fœmineæ infirmitatis. C. quan. mulier. tut.offi.fung pot. & l.quiſquis,nuper allegata.& l.nullus.C.de iur.fiſ.l.10.& l.nullus ſolius. C.de decur. ead.l.§.& his cõſequens. uerſic. unde uolumus. in Auth. de æqual. dot. & tex.in d. §. uerba.ibi,propter ſexus imbecillitatẽ. & in l. Imperialis, in prin. C. de nupt. & in §.1.poſt mediũ,in Auth.ut immobi.ante nupt.dona. in illis uerbis,Mulier quippe mariti ſeductionib. facilè decepta,&c. & annotauit Lucas Pena in l.ult.col.3. C.de priuil. ſchol. lib.12. Hinc ſecundum ueterũ Græcorũ inſtituta,prouidè admodũ ex lege tutores & curatores mulierib. dari ſolitos legimus,ſine quorũ arbitrio & authoritate nihil eis agere licebat,ut retulit Harpocrat.Martianus aũt ſcribit,Mineruã natam eſſe ſine matre,quoniam in fœminis prudentia non eſt. Illius leguntur uerſus in hymno Palladis:

Hanc de patre ferunt ſine matris fœdere natam,
Prouida conſilia quòd neſcit curia matrum.

Quare Plato ſatis inciuiliter dubitare uidetur,utro in genere ponat mulierem, rationalium animalium, an brutorum.

DE MELANCHOLICORVM *deprauata imaginatione.*

Cap. VII.

PORrò ne imaginatiuæ uirtutis inſtrumenta in his mulierculis hoc modo uitiari,& oculorum aciem perſtringi,ut antè oſtendi, uſqueadeò abſurdum uideatur:animaduerte melancholicorum cogitatus, uoces,uiſa & actiones:ac quàm omnes ſenſus ex humore melancholico cerebrum occupante, mẽtemq; immutante, in his ſæpe deprauentur,intelliges. Horum ſiquidẽ alij ſe eſſe bruta animalia credunt, ipſorumq; uoces & geſtus imitantur. Nonnulli ſe uaſa fictilia factos eſſe putant: ob id occurrentibus, ne collidantur, cedunt. alij mortem timent, quam ſibi tamen cõſciſcunt interdum. Pleriq; ſe criminis reos imaginantur, ut pauidi quemcunq; uiderint ad ſe ingrediẽtem exhorreſcant, ueriti ne manibus ipſis iniectis captiui abducantur, & ad tribunalia ſuppli cio afficiendi pertrahantur. Quidam ſenex nobilis,quandoque è ſede exiliens ſubitò,ab hoſtibus ſe impeti credebat: quos arreptos, retro ſe in furnum confertim, ſua quidem opinione,intrudebat. Alius metuebat,ne Atlas, uniuerſum terrarum orbem ſuſtinens ſuis humeris,defatigaretur,& onus excuteret laſſus,cuius intolerabili ruina omnes opprimerentur. Item tres in Friſia non procul à Groninga eo correptos enthuſiaſmo intellexi, ut ſe Deum patrem,filium & ſpiritum ſanctum crederent,horreumq; in quo ſubſiſtebant,eſſe Noe arcam,ad quam etiam multi ſimiliter ferè affecti,ſalutis ergò confluebant. Qui ſe totius mundi monarcham & imperatorem eſſe,ac ad ſe ſolum id ſpectare nomen crede-

Melan... corum ... pta ima... tio.

27. d... lib.30 ... tract.

crederet, noui melancholicum Italũ: alioqui bene habitũ, eloquentẽ, nec alio morbo læsum: mirè interim in suis Italicis rythmis de statu Christianismi, de religionis dissidijs, de bellis in Gallia exortis & Belgio componẽdis, tanquam diuinis effatis, sibi placentẽ: passim uerò suum titulum hisce literis euulgabat, R.R.D.D.M.M. id est, Rex regum, Dominus dominantium, Monarcha mundi. Athenæus lib. 12. refert de quodam Atheniẽsi, qui persuasum habebat, omnes naues in Piræum appellentes esse suas, easque recensebat, dimittebat ac deducebat: tanto autẽ appellẽtes gaudio excipiebat, ac si omnium rerum aduectarum esset dominus: at si quid perisset, non querebat amplius: si peruenissent incolumes, gaudebat: multa interim cum uoluptate uitam agens, donec frater eius Crito è Sicilia aduectus, illũ medico commisit, cuius opera à morbo liberatus fuit. Cæterùm ad se reuersus, se nunquam uixisse iucundius, dicere solet. Huc facit illud Horatij:

——Fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire Tragœdos,
In uacuo lætus sessor plausorq; theatro:
Cætera qui uitæ seruaret munia, recto
More, bonus sanè uicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere seruis,
Et signo læso non insanire lagenæ:
Posset qui rupem, & puteum uitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curisq; refectus
Expulit helleboro morbum bilemq; meraco,
Et redit ad sese: Pol me occidistis amici,
Non seruastis, ait, cui sic extorta uoluptas,
Et demptus per uim mentis gratissimus error.

17. de lib. 10. tract. Scribit Paulus Grillandus, quendã Hispanum clericum & Decretorum doctorem anno ætatis suæ quadragesimo quinto Romæ quarundam iuuenum monialium amore captum, quas & forma uenusta sæpius in monasterio uisitãs, uerbisq; & muneribus ablandiens, usqueadeò deperijt, ut nocte dieq; tam somnians quàm uigil nil aliud nisi earundem amplexus concubitusq; meditaretur corde, uerbo, gestis & signis: paulatim & eò uenit amẽtiæ, quum clericus esset, ut se Ecclesiæ sponsum, & moniales eiusdem sponsas esse palàm assereret, hoc usus argumento, quòd dicerentur sponsæ Christi, qui repræsentatur per Ecclesiam: hinc concludebat, sponsum & sponsas spirituales, hoc est, sacerdotes & moniales, posse simul carnaliter congredi sine peccato: & Deum ita præordinasse: ac se putare summum bonum in eiusmodi congressu esse positum. Eadem insuper iuuẽculis sæpius prædicabat. Tandem quoque orationes & preces nefarias componebat, quibus apud Deum & alios instabat sanctos, ut maximas uires in renibus posset consequi, in lumbis uerò talem calorem, ut abundãter & sæpenumerò suã posset explere libidinem: deinde ut D. Cecilia, Vrsula, Magdalena & Clara ex dono specialis gratiæ mẽtibus monialium ijsdem nominibus nuncupatarum infunderent, nullum fieri posse opus magis Deo meritoriũ quàm carnaliter commisceri, crescere & multiplicare, citra ullã personarum distinctionem, & uoti castitatis læsionem, idque Deo placere magis quàm holocaustum siue sacrificium: ut item illarum corda inflammarẽt amore ardenti erga sacerdotem ecclesiæ sponsum, ne eius uota carnalia maxima cũ humilitate adimplere, mandatisq; ut ueri patris parẽre grauarẽtur, &c. Huiuscemodi orationib. cõscriptam schedulam quotidie ad mendicantiũ monachorum Ecclesiam deferebat, ubi ipsus quoque Missæ solennitati intererat, datoq; iulio pro eleemosyna schedulam sacerdoti porrigebat, ut in Missæ celebratione, scilicet in Memento,

preces illas Deo & sanctis uirginibus prædictis offerret, cum deuotione orãdo Deum & sanctas uirgines, ut pia uota ipsius orantis exaudirent. Ita unũ aut alterũ monachum rudiorem simplicioremq; decepit. Accusatus inde & carceribus traditus, errore reuocato & abiurato, ueniam consequutus est, & ut aliàs cautior esset, ex mandato pontificis ex urbe ad tempus relegatur.

Vidi, qui cibum & potum pertinaciter auersaretur, cõdemnationem imaginatus. Sunt quos tam miserè exercet plena scrupulis cõscientia, qui nodos in leui scirpo quæritãtes, culpam imaginantur ubi nulla est: & diuinæ misericordiæ diffidentes, se orco destinatos, lamentatione sedulò nocte diuq; deplorant. Noui, qui se fratrem multis inde miliaribus degentem uidere diceret: item qui suis aurib. semper obstrepere (masculorum concubitor) quemcunq; obuium, etiã coniunctissimũ quereretur: atq; hoc nomine ad me is scribebat disertè, nũ quid cõsilij à me adhiberi ualeret: quũ in auditus organo uitium esse alij existimarent. Mens aũt huic sacrifico erat læsa: quemadmodũ & illi, qui pollicebatur se Gabrielem aut Michaelem coacturum, ut ad se uenirẽt, & illos de rebus magnis interrogatos respõsum daturos. Sed cum ille rogaretur à Cardinale Tournone, ut id efficeret: respõdebat, Se non posse, nisi præparato prius corpore multis ieiunijs & orationibus, nec nisi ꝓ rebus reipublicæ Christianæ. Edidit hic librum de Phyala summi pontificis, & eius partibus.

Scio quoq;, ubi sulphur & picem redolere maritũ occlamaret melancholiæ uitiũ patiens coniunx, & cibũ oblatum piper resipere iudicaret: quæ quàm alienissima esse à rei ueritate, cognoscebãtur. Partes item pudibundas inflammatione putoreq; ita uitiatas asserebat, ut gangrenam suborituram pertimesceret, his interim locis ab omni uitio immunibus. Infinita alia huc coaceruari possẽt exempla, ubi sensus omnes multifariam uitiatos cernas, ex unico illo humore, uel fuliginoso atræ bilis uapore, mẽtis sedem inficiente, unde phãtastica illa procreari mõstra cõstat. Imaginatricem quoque interdũ totam ex alijs humoribus corrumpi, exoluiq;, docet Galenus de Sympt. differentijs, quemadmodũ in catalepsi: plerũq; aũt uitiari, ut in delirio: est cum deficit atq; debilitatur, quod in lethargo cõtingit. Quare idẽ nõ licebit diabolo, tanquã artificioso spiritui, ut Deo conniuente, in sensuũ organa sese insinuet, & humores sibi commodos uel uapores commoueat, uel aërem idoneum conferat ad organa: maximè delectu habito ex temperamento, ætate, sexu, uel alia causa externa aut interna apta: unde nouæ species in imaginatiua ui cõceptæ, plerũque etiam spiritui uisorio per neruum opticum communicẽtur, quò se uidisse uel designasse, mortis etiam periculo affirmare audeant delusæ hæ fœminæ, quæ nunquã uel uisa, uel in rerum natura extiterunt? Leuia eius rei argumenta in hypochymate oculorum uitio apparent. Meritò igitur Thomas frequenter allegat illud Augustini in lib. 83. q. Serpit hoc malum dæmonis per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subijcit, infundit se saporibus.

DE PHANTASIA, ET *quomodo uitiatur.*

Cap. VIII.

DE phantasia sic scribit Iamblichus: Phantasia omnib. animæ uiribus est adnata, omnesq; figurat atque effingit similitudines specierũ,

cierũ, & apparitiones, uisaq; seu impressiones uiriũ aliarũ transmittit in alias: quæ quidẽ à sensu micāt, in opinionẽ excitat: quæ uerò ab intellectu, secundo loco offert opinioni, sed in se ipsa ab omnib. imagines suscipit. Hæc utiq; omnes actiones animæ fingit & exprimit, atq; externas accõmodat intimis. Hîc Marsilius Ficinus Platonicus, in explicatione Prisciani Philosophi Lydi, interpretantis librum Theophrasti de phantasia & intellectu, cap. 2. ait: Imaginatio actiones rationis effingit sub rerum sensibilium cõditione, ac potest ultra sensuũ actus latius phātasmata promere. Superat sensum: quia enim nullo mouente, imagines edit, imaginatio est tanquam Proteus uel chamæleon. Idem lib. 13. cap. 1. de Theologia Platonica: Phantasiam, inquit, quatuor sequũtur effectus: appetitus, uoluptas, metus, dolor. Hi omnes, quando uehementissimi sunt, subitò corpus proprium omnino, nunquam alienũ afficiunt. Quid non fœtui adhuc matri unito, subita spirituũ uibratione per neruos, quibus matrix cerebro coniũcta est, imprimit impraegnatæ imaginatio? ut si imaginetur malũ granatum, illius secũ notas proferat fœtus: si leporem, infans editur labello supremo bifido ac dissecto. Vehemens siquidem cogitatio, dum rerũ species uehementer mouet, atq; identidẽ uersat, formã quã continua imaginatione reuoluit, fœtui imprimit. Spiritus enim interni atq; humorum affluentia, rei firmiter cogitatæ inducit figuram. Quũ amaram potionem alicui offerri contueantur pleriq;, in ore mox amarorem sentiunt, quem haud dubiè uehementem mouere imaginationem credendũ est. Quibusdã eiusmodi cogitatione aluus cietur: nonnullis, quod mirabile est, ex alicuius rei aspectu, uel fragosæ etiam auditu (quod mihi quandoq; usuuenit) stupescere uel horrere uidentur dentes.

ginatio- ni.

Theodorus Byzantinus in ea est sententia, uiros fortes rarò uel nunquam spectra uidere: quod ipsi ob innatam constantiã hæc minimè imaginentur. Nam solet timor, præ omnib. alijs affectibus, firmas in nobis gignere imagines: pòst amor. Scythæ, apud quos homines occidere sacrificium est, cùm fortes natura sint ac institutis, neque mortuos neque lemures uident: sic nec latrones. eiusmodi autem simulachra frequẽtius obuia sunt pueris, mulieribus, uæcordibus, mollibus, atque ægrotis, qui propter imbecillitatem animi & corporis, assidua formidine uanisq; insomnijs quatiuntur.

Spectra non uident fortes.

Imagines fortes gignũt timor & amor.

Aristoteles libro de Motibus animalium secundum communem commentationem, cap. 6. Alterant, ait, phātasiæ & sensus, meditationes. Phantasia uerò & intelligentia habent rerum uirtutem: aliquo enim modo species intellecta calidi & frigidi, aut delectabilis aut tristis, talis existit, qualis quidem & rerum unaquæq;. Propter quod tremunt & timent intelligentes solum. Adde item, quòd absentibus sensibilibus, phantasmata remanent, & imaginationes, teste Aristot. 2. Anim. & inde ex motu locali formarũ sensibilium remanentium in uirtute phantastica, cũ humoribus in quibus sunt ut in subiecto, apparẽt aliqua quę non sunt. Sic in libro de Somno & uigilia idem inquit: Descendente plurimo sanguine ad principiũ sensitiuum, simul descendunt formæ in imaginatione conceptæ. Est enim imaginatio thesaurus quidã formarũ per sensum acceptarũ. Qua ratione possunt dęmones humores & spiritus mouere interiorũ exteriorumq; sensuũ, atq; ita ad organa species aliquas inducere, quasi extrinsecus dormientibus nobis &

uigilantibus uerè occurrerēt res ipsæ.

Tradit pręterea Aristoteles de Somnio, imagines quæ apparēt in somnijs ferri ad caput, & sensuum organa, sicut nubium eleuantur imagines, & diuersæ animalium facies repræsentantur in uapore aqueo uel terreo, qui à terra per solis calorem ad aëris mediū effertur: sic & somniorum imagines figuras capiunt diuersas, halitus eleuatos consequentes: unde uapor cholericus calidus & siccus flammam mouere uidetur: qui autem surgit halitus phlegmaticus, ex dulcedine, quando ad gustus organum fluit, cognoscitur, somniaq; aquam spectātia gignit: sed ex uapore melancholico nigro apparet quiddam horribile, & quasi dæmonum imago: proinde huic uelut materiæ suis ludibrijs cōuenientissimæ, diabolus se non illibenter insinuat. Quod aūt ex cholera adusta, quæ melancholia est accidētalis, ascendit, sentitur ut mordax, uulnerans, acre, fellea amaritudine imbutum. sic etiā quod ex sanguine puro euaporat, pulchrum apparet, & delectabile: cuiusmodi est rosarum aut florum aspectus, choreæ, musica, & quęcunq; uoluptaria cum uanitate coniuncta. Et ad hunc modum fit illusio, ut pro qualitate imaginum, per somnum ex humorum halitu firmius inuectarum, res ita uisæ credantur esse ueræ. Phantastica autem illusio, inquit Algerus, magicis congruit & diabolicis fraudibus: ueritatis uerò assertio diuinis sanctionibus. Hinc & Anshelmus asserit, Incantatores fascinare & deludere homines, ut credant uerum esse quod falsum est.

Lib.1. cap.7. de Exchar.

In cap.3. ad Gal.

Dęmones uerò nacti à Deo potestatem species eiusmodi formādi, & eas in animales spiritus imprimendi, talibus formis ostēdunt personas modò lætas, edendo, bibendo, saltando, canendo, Venerem exercendo: modò tristes, quæ nihil non mali fabricent uel patiantur: modò humanas, modò bestiales, modò opprimentes, modò uolantes, & animæ sensus ijs infigitur tanquam rebus ipsis. Hinc fit, quòd homini aliquando uideatur, se esse asinum sacco coopertum, plerunque aquilam uolantem, nonnūquam cum Diana & eius nymphis uel etiam alio mulierculārum cœtu de loco ad locū transferri, ducere choreas, longius peregrinari, & qnibuscunque alijs interesse delirijs. Ideoq; talia ijs frequenter in somnijs & nocte contingunt, interdiu non item, nisi melancholicis quibusdam & insanis: qui idem uigiles patiūtur, quod alij in somnis. Somnorinas eiusmodi imagines appellat Varro, teste Nonio.

Somno... imagi...

Nec mirum uideri debet, dæmonē potentia sua naturali id ualere, cum etiam homo insomnis & sanæ mentis pro suo arbitrio, quas uelit in suis organis proponere producereq; formas, atq; in ijs imaginatione cōquiescere, possit facilè: quemadmodum ij omnes qui rerum expetitarum & absentium desiderio lāguent, experiuntur. Potest autem diabolus id facilius in consentaneis ipsius fuco instrumentis, puta fœminis, aut animi morbo saucijs: quos eiusmodi simulachris, quibus delectari uidentur, illudit, effascinatq;. Et sicut in ebrijs, phreneticis & melancholicis usus rationis uitiatur, humorum & uaporum causa: non minus diabolus, qui spiritus est, eos concitare, suisq; illusionibus accommodare, & rationem corrumpere Deo conniuente potest, ut formæ rerum non existentium, tanquam res ipsæ apprehendantur, cogitatus uinciant, obuersentur defendanturq;. Hinc Thomas etiam docet, diabolum efficere posse, quòd imaginationi formæ aliquę pręsententur imaginariè.

...Di ...dæmon ...& s ...de S ...& ar ...p.28.

p.p.q.7 ar.1.

Ad-

Adhæc, intellectum humanum posse iuuari ab angelica intelligentia bona, ut aliquid cognoscatur cuiusdam illuminationis ratione, testatur Dionysius. Quum enim intelligere censeatur quiddam pati, potest illa speciem quandam in intellectum imprimere, unde intelligendi actus elicitur. Diabolum autē idipsum posse uirtute sua naturali, quæ non est imminuta, persuadendo, non illuminando, quemlibet fateri oportet: quo uerò quis illustratur magis, eo in ueri cognitione accrescit uberius, magisque prouidè sibi ab imposturis præcauet, quas solas suis persuasionibus meditatur dęmonium.

QVOMODO PHANTASIAM *hominum corrumpat, & uaticinari uideatur diabolus, sententiæ Augustini.*

Caput IX.

...de Diui... dæmonū, ... & 5. i... de Spi... & ani... cap. 28.

VT autem supradictis pondus accedat, Augustinum latius hic disserentem adducere placuit: qui dæmones eiusmodi multa posse docet, duabus rebus ueluti quadam prærogatiua, sensus nimirum acrimonia, & motus celeritate: sicque hominum sensibus uel ingerere, uel prænunciare, quæ ipsi dæmones facturi sunt, nec ita ab hominibus præ terreni sensus tarditate dignoscantur discernanturúe. Accipiūt enim, ait ille, potestatem, & morbos immittere, & ipsum aërem uitiando morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt, quòd sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent autem miris & inuisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentientium penetrando, seq; cogitationibus eorum per quædam imaginaria uisa miscendo, siue uigilantium siue dormientium. Aliquando uerò non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscūt, quæ signa in hominum sensus uenire non possunt, antè prædicunt, &c. Et pòst: Quid autem mirum, si quemadmodum medicus in corporis humani uel turbata uel modificata temperie, seu bonas seu malas præuidet ualetudines: sic dæmon, in aëris affectione atq; ordinatione sibi notas, nobis ignotas præuidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones, non solùm uoce prolatas, uerùm etiam cogitatione conceptas, cum signa quędam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscunt, atq; hinc etiam multa futura prænunciant, alijs uidelicet mira, qui ista disposita non nouerunt. Sicut enim apparet concitatior animi motus in uultu, ut ab hominib. quoq; aliquid forinsecus agnoscatur, quod interim secus agitur: ita non debet esse incredibile, si etiam leuiores cogitationes dant aliqua signa per corpus, quæ obtuso sensu hominum cognosci non possunt, acuto autem dæmonum possunt. Adhæc lib. 3. de Trinitate docet, facile esse spiritibus nequissimis, per aëra corpora facere multa, quę mirentur animæ terrenis corporibus aggrauatæ etiam melioris affectus. Cap. 11. Si enim corpora ipsa terrena nonnullis artibus & exercitationibus modificata, in spectaculis theatricis tanta miracula hominibus exhibent, ut hi qui nunquam uiderunt, talia narrata uix credant: quid magnum est diabolo & angelis eius, de corporis elementis per aëra corpora facere, quę caro miretur: aut etiam occultis inspirationibus ad illudendos humanos sensus, phantasmata imaginum machinari, quibus uigilantes dormientesúe decipiat, uel furentes exagitet? Quare ad Simplicianum scribit: Fallacia satanæ, atque imaginum simulādarum callida ope- Lib. 2. quæstion. 3.

Lib. de Diuin. dæmonū cap. 6.

ratio, decipiendis humanis sensibus multiformis inuigilat. Fallit aūt studio fallendi, & inuida uoluntate, qua hominū errore lætatur. Sed ne apud cultores suos pondus authoritatis amittat, id agit, ut interpretibus suis signorumq; suorum coniectoribus culpa tribuatur, quādo uel deceptus fuerit, uel mentitus. Vitiatam quoq; phātasiam pulchrè depingit libro de Cura pro mortuis agenda, his uerbis: Similia sunt somnijs nonnulla uisa uigilantium, qui turbatos habent sensus: sicut phrenetici, uel quocunq; furentes modo. Nam & ipsi loquuntur secum quasi uerè præsentibus loquantur, & tam absentibus quàm præsentibus, quorum imagines cernunt siue uiuorum siue mortuorū. Sed quemadmodum hi qui uiuunt, ab eis se uideri, & cum eis se loqui nesciunt (neque enim reuera ipsi adsunt, aut ipsi sermocinantur, sed turbati sensibus homines talia uisa imaginari patiuntur) eodem modo & hi qui ex hac uita migrarunt, sic affectis hominibus uidentur quasi pręsentes, cum sint absentes: & utrū eos aliquis imaginariè uideat, omnino nescientes. Huic rei simile est etiam illud, cū homines altius quàm si dormirent, subtrahuntur corporis sensibus, & occupantur talibus uisis. Ex his enim apparent imagines uiuorum atque mortuorum: sed cum fuerint sensibus redditi, quoscunq; mortuos uidisse se dixerint, uerè cum eis fuisse creduntur: nec attendunt qui hæc audiunt, similiter ab eis absentiū atq; nescientium quorundam etiam imagines uisas esse uirorum.

Cap. 12.

Huc facit, quod lib. de Spiritu & anima tradit Augustinus, & Decreta docent: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciūt & seducunt. Vnde quædam mulierculæ post satanam conuersæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, uel cum Herodiade, uel Minerua, uel innumera mulierū multitudine equitare, uel earū iussionibus obtemperare. Quapropter sacerdotes Dei prædicare debent populo, ut nouerit hæc falsa omnino: & nō à diuino, sed maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ipse namq; satanas, qui transfigurat se in angelum lucis, quū mentem cuiusque mulierculæ ceperit, & hāc sibi per infidelitatem subiugarit, ilicò transformat se in angelum lucis, in diuersarumq; formarum species & similitudines: & mētem quam captiuam tenet, in somnis deludens, per deuia quæq; deducit. Et quoniam solus hoc patitur spiritus infidelis, nec in animo, sed in corpore euenire opinatur. Quis enim in somnis & nocturnis uisionibus non extra seipsum deducitur, & multa uidet dormiendo, quæ nunquam uigilando uiderat? Idcirco nimis stultus & hebes est, qui hæc omnia quæ in spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur: cùm Ezechiel & alij prophetæ, Ioānes etiam euangelista & Paulus in spiritu, nō in corpore uisiones uiderint.

Cap. 18. 26. q. 5. episcopi ex cōcilio. Lamiarū nostrarum confessionē phan

tasti... ex Au... & De... constit.

2. Cor.

Ezechi...

2. Corin...

DE PHANTASTICA TRANSformatione hominum in bestias.

Caput X.

De phantasticæ porrò mutationis hominum in bestias opinione, recentior est memoria nostrorum ferè temporum, quàm ut inter obliterata posit nesciri. Refert enim Guilielmus Malmesberiēsis monachus, in sua historia, tempore Petri Damiani fuisse duas uetulas in uia publica qua Romā itur, quales Augustinus appellat stabularias, id est trāseuntes ad hospitia pro mercede suscipientes

Vide L... et l. 6. ... ius Op... Vincent... Spec... lib. 3. ca...

Fulgos. cap. 11.

tes

tes (nam ſtabulum propriè hoſpitium uenale & publicum dicitur) quæ in uno commorantes tugurio, una quoque arte malefica imbutæ, hoſpitem quandoque ſolum aduenientem, in equum uel ſuem uel aſinū mutabant, & certo precio mercatoribus diuendebāt. Quodam die iuuenem hiſtrionicis geſticulationibus uictum exigētem, hoſpitio exceperūt, & in aſinum uerterunt, multum eo lucrifacientes, qui geſtuū miraculo diſtineret tranſeuntes: nam ad anus mandatum nutumque quocunque modo mouebatur. Non enim illi intellectus perierat, ſed loquela. Ingentem inde quæſtum fecerant uetulæ. Quo cognito, uicinus carè aſinum redimit. Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita eſt, ut cuſtodiretur ne in aquam deſcenderet. Seruatus diu ab aqua, & tandem incautiorem nactus cuſtodiam, in lacum proximum ſe coniecit: & ibi ſe aliquandiu uolutans, propriæ reſtituitur formæ. Cumque ab eodem obuius ſciſcitaretur eius cuſtos, num aſinum uidiſſet? ille ſe eſſe reſpōdit. famulus ad herum retulit: herus ad Apoſtolicū Leonem, uirum eo ſeculo ſanctiſsimum. Conuictæ anus idem fatētur: dubitantem Papam confirmauit Petrus Damianus, uir eruditiſsimus, prolato exemplo de Simone mago, qui ſuam Fauſtiniano imaginem impreſſerat. At hæ & ſimiles nugæ eandem ſortiantur fidem, quam Apuleij & Luciani metamorphoſis meretur. Ex Vincentio hic adde: Pudicam fœminam, in quam amore ueſano exarſerat Ægyptius quidam, à malefico in equam uerſam, & à D. Machario Ægyptio heremita reſtitutam.

Si qui uerò obuagari in Liuonia & locis finitimis uideantur lupi noxij, quos Lamias putant, Germanis werwolff dicti, ij certè uel ueri ſunt lupi, in eiuſmodi tragœdiā exagitati à dæmone, qui interim horū uagis erroribus & actionibus, delirorum λυκανθρώπων phātaſiæ organa imbuit, uitiatq́;, ut ij ſe eſſe excurſionū erronearum & actionum authores corrupta imaginatione arbitrentur fateanturq́;. Nec hoc quidem diabolo eſſe difficile, ex deſcripto λυκανθρωπίας morbo cuilibet conſtat, dum humores & ſpiritus in hæc ludibria idoneos commouet, potiſsimùm quibus atræ bilis nebulæ cerebrum uitiare ſolent, cuiuſmodi exiſtit fatuum mōſtroſumq; id genus hominum. Vel certè dæmones cenſendi ſunt eiuſcemodi lupi, qui eam aſſumpſere formam, ut malè credulum hoc hominū genus magis irretirēt ſuis uaframentis, inſontes grauarent, & ſanguinis innocentis reum redderēt magiſtratū. Interea ij qui ſe in lupos credunt transformatos, alto immerſi ſomno, diaboli ſtudio, alicubi iacere comperiūtur, quorum ſomnia ijs cōfundit imaginibus, quas hominū oculis præſtigioſè in pueris uel inſectandis uel uorandis, ſiue armento lædendo, aut longè lateq; hinc inde uagando obijcit ueterator ille: ut certè non leuiter mirari oporteat, inueniri uiros cordatos, qui deluſorum horum hominum confeſsioni tanquā ueraci innixi, mortis ſententiam contra eos pronunciare nō grauētur. Sed uno ab illis uerbo mihi reſponderi uelim, utrum uerè in lupos trāſmutari homines credāt, nécne. Nec condere, nec uerè tranſmutare creaturas diabolū poſſe, ſatis ſuperque domonſtratum eſt libro 1. cap. 24. & lib. 2. ca. 8. & lib. 4. ca. 20. ubi ex profeſſo penitiſsimè excutitur hoc argumentū. Iam ualeāt hæ nugæ. Nullū hic locum habet, quod de fœminis in mares uerſis abſtruſo naturæ miraculo, Plinius, Sabellicus, Pōtanus, & pleriq; alij ſcriptores non obſcuri, qui libro

Lib. 4. ca. 22. huius operis.

Sabell. lib. ... cap. 8. ...

Cap.14. sequenti adducuntur, tradunt: quum hic solùm de phantasticis dæmonum illusionibus agatur.

QVOMODO ET QVARE A' *dæmonio dementententur Lamiæ, ut credant fateanturq́; se fecisse, quæ prorsus non potuêre. Caput XI.*

CÆterùm uetulæ illæ, de quibus hic instituta est oratio, non absurdè ἐκστατικοῖς assimilari possent: qui uelut rapti extra sese, sensuq́; omni & motu priuati, iacent exanimis similes, & pòst ceu ex profundissimo expergefacti somno, aut à morte ad uitam reuocati, redeunt ad sese, & miras fabulas, miraq́; commenta narrant. In huiusmodi uerò cogitationes se ingerens dęmon, earũ seriem texit, hancq́; uariat mira arte & scitè, repetitis præteritis, annexis præsentibus, & aspersis etiam quibusdam admonitionibus de futuris, ne in suspicionem anilium fabularum, aut temerè cogitatarũ ineptiarum ueniant: inducta etiam persuasione, ut coràm spectasse quæ diabolus offudit, imaginentur, ita dementat eos, quos ad talia usurpat ministeria, ut sui prorsus non sint compotes: sed uelut κατασλυλωθέντες, ea agitēt mente, in eaq́ue intueantur, quæ dæmon obijcit: ex sese nihil faciant, nisi quantum aliquando permittitur, & id quidem non est à natura alienum, sed utplurimùm apparet ridiculum.

ἐκστατικοί.

Dæmonis ludibrijs qui magis expositi.

At homines, Augustino teste, malarum rerum cupidi, occulto quodam iudicio diuino traduntur illudendi & decipiendi pro meritis uoluntatũ suarum, illudentibus atq; decipientibus eos præuaricatoribus angelis, quibus ista pars mundi infima secundum pulcherrimum ordinem rerũ, diuinę prouidétiæ lege subiecta est. Idipsum docent Decreta his uerbis: His portentis per diabolorum fallaciam illuditur curiositas humana, quando id impudenter appetunt scire, quod nulla ratione competit eis inuestigare. Hæc potestas immundis spiritibus ideo datur, ut perniciosos sibi aptent, hoc est, prauos homines seducant: illos scilicet, qui spernunt ueritatem, & credũt mendacio, iuxta Pauli sentẽtiam: Sanam doctrinam non ferent, sed ad sua desideria coaceruabũt sibi magistros, prurientes auribus: & à ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem cõuertentur onerati peccatis: ducentur uarijs desiderijs, semper discẽtes, nunquam ad scientiæ ueritatem peruenietes. Hos Paulus uocat filios contumaces, in quibus agit spiritus ille cui potestas est aëris, eludens subtilitate & dolo inimitabili hæc sua instrumenta, in ipsius inductiones propendentia: nimirum has mentis acie lęsas, effascinatas, maleq́; feriatas mulierculas: quas ita dementat, ut quicquid illarum phantasiæ suggerit, aut quodcunq; etiam malum ab ipso, uel etiã hominibus, Dei abstrusa permissione perpetratum est, aut quæcunq; ludibria præstigijs conspicienda illis ostendit, eius malesuadi suggestione, à se designata (licet phantasmate uel insomnijs solummodò nota) perperã credant bis miseræ, quæstionibus subiectæ confiteantur, à propria confessione mortis sententiam audiãt, dirisq́; tandem flammis deuoueantur. Sic in ipsius uerba iuratis, animi & corporis oculorum aciem perstringit cacodæmon, sic sibi addictos demeretur, hoc deuotę illi mentis autoramentũ. Hinc pulchrè Augustinus: Maligni (inquit) spiritus, quos isti deos putant, etiam flagitia quæ non admiserint, de se dici uolunt: dum tamen humanas mentes his opinionibus uelut retibus inducant, & ad prædestinatum supplicium secum trahant.

In secũda parte, caus.26.q.5. Episcopi.

Delusionum eiusmodi modus, & quid

quid in ijs dæmō ualeat, & quid item nequeat, non inscitè describitur in eo libro cui Fortalitiū fidei inscriptio est, ubi ita legitur: Decima differentia dęmonum est eorum qui decipiūt quasdam uetulas, quæ Xurguminæ siue Bruxæ nuncupantur. Sciendum ergo, esse quosdam homines apostatas in fide, hæreticos & falsos, qui seipsos uoluntariè offerūt diabolo: qui & eos recipit, traditque artes inanes, quibus uidentur ducenta euagari miliaria, & quatuor aut quinque horarum spacio redire: item destruere creaturas, sugétes eorum sanguinem, atque alia perficere maleficia pro suo nutu ex dæmonis uolūtate. At à satana miserè decipiuntur, illudūturq; non solùm hæ, sed & qui eis fidem accommodāt. Veritas autem rei sic habet. Quando pessima hæc figméta usurpare statuerint malæ mulieres, se uerbis & unctionibus consecrant dæmoni, qui eis ad opus suum utitur, & cuiuslibet earum phantasiam regit, ducitq; per loca ab ipsis desiderata: corpora uerò earum sine sensu permanent, quæ umbra cooperit diabolus, ut nulli sint cōspicua. Et cum in earū phantasijs impleta esse, quæ uoluerunt, obseruarit, umbra sublata, proprijs motibus illas permittit. A loco autem non fuerunt amotæ, sed phātasiæ idolum extitit, quale cacodæmon efformauit. Ad illum enim errorem tollendū, quòd corpore trāsferuntur, emanauit illud c. episcopi, quod ex distinctione ac recitatione eius ita probat Ioan. Frácisc. Ponzibius I.V. doctor: quia postquam fecit mentionem, quòd illæ mulieres testarentur se inequitare bestijs noctu, multáque terrarū spacia peragrare: dicatq; plurimos hac opinione deceptos, existimantes aliquid numinis ac diuinitatis esse extra unum Deum: mandat, ut patet in uers. quapropter, ea omnia reputari falsa, & non à diuino spiritu, sed à maligno talia phantasmata mentibus hominum irrogari. Et reddens rationem in uers. siquidem: quia ipse Satan trāsfigurat se in angelum lucis, cum mentem cuiusq; mulieris ceperit, & eam per infidelitaté sibi subiugauerit, ilicò se transformat in diuersarū species personarum, atque similitudines: & mentem quam captiuam tenet, insomnijs deludens, modò læta, modò tristia, modò cognitas, modò incognitas personas ostendens, per quæque deuia deducit. Subiungit postea, quòd hoc solus spiritus patitur: & quòd infidelis hoc non in animo, sed in corpore euenire opinatur. Et adducit exemplum de Ezechiele propheta, qui uisiones Domini in spiritu, non in corpore uidit: & quòd Paulus non audet dicere, se raptum in corpore. Ergo constat, quod uenit ad determinádum, nō solùm talia fieri à spiritu maligno, non diuino: sed etiam ea & illis similia fieri in spiritu, non in corpore. Et propterea sequitur, quòd etiam in casu nostro, licet uideantur hæ personæ dicere, se portari à dęmonibus sub hircorum forma, & similiter dicant se credere dominam in cathedra sedentem, esse dæmonem transfiguratum: quòd tamé debet dici, hęc & alia quæ se facere confitentur, phantasticè & in spiritu sibi obuenire. Hæc Ponzibij conclusio: qualis etiam est Grillandi, eam exemplo probantis, quod in agro Sabino accidisse commemorabimus infrà.

...s. de Bel... ...monum. — ...asiam ...rum ...do re... ...non. — ...atio ...cano... ...cōcilio ...r.2. ...uſ.26. ...10. ...e La... ...49.

2. Corinth. 11. — Lamias in spiritu equitare. — Ezech. 40. — 2. Cor. 12. — Tract. de sor... ...q. 7. num. ...

AN ET QVOMODO ET *quando corpora per aerem deferre diabolus poßit.* Cap. XII.

NEc mirum est hoc dæmonis studium, quo miseras animas ludificari, deridere ac torquere conatur: ita etenim uult imitari atq; æmulari, uelut simia, quæcūq; Dei opera, per

Diabolus simia Dei.

ra, per angelos bonos expleta: quemadmodum Abacuc prophetam coma capitis ex Iudæa in Babylonem reuera breui momento translatum legimus, & postquam suis Danielem placentis refecisset, in eundem locum restitutum. Nec uerò phantasticè tãtùm in hominum mentibus eum hæc efficere, sicut dictum ac probatum est: sed etiã uerè corpora surripere, ac per aëra ferre, tum ipsius & angelorum naturalis facultas ac Δυνάμεις, tum usus & experientia testãtur: ac primò quidẽ, quòd Dominũ nostrum IESVM CHRISTVM in pinna templi constituisse legitur. Omnia enim tentationis illius opera corporaliter ac sensibus corporeis fuisse peracta, & diabolum ei tum in humana specie apparuisse, est multorum Theologorum unanimis sententia. Verùm in hoc discrepant, an Christus à dæmone fuerit delatus, & raptus: an uerò deductus saltẽ, ut ipse pedibus eò conscenderit. Sed quoniã diabolicis hoc persuasionibus fieri oportuit, ut Christus eum sequeretur: secũda opinione reiecta, primam maior Doctorũ pars amplectitur. Dicit enim Euangelista, Statuit: non, adduxit, quemadmodum paulo antè, quòd adduxisset eum in sanctam ciuitatem. Proinde asseritur, quo ad Christum, eum corpore fuisse translatum à Satana. Rectè autem argumentatur Thomas, quòd data possibilitate in uno, per consequens datur in omnibus alijs qui sunt eiusdem ponderis & magnitudinis. Christus ergo cũ per omnia nobis fuerit conformis, excepto peccato: hominibus idem euenire posse dæmonis insultu, quid obstat? Proinde dęmones nihil agere, nihil efficere, nisi quod κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, ac naturæ suæ proprietatem sit, posse, iam ante Libro primo demonstratum fuit. Quicquid igitur agunt, non nisi uolente quidem ac permittente Deo faciunt, sed sua tamen quadam naturæ facultate: ut in habitu & potentia sæpe maiora possint, quàm ipso actu, quem nos plerunq; spectamus: nec ex eo reliquas eorum artes naturales expendimus, quas præstare nõ aliam ob causam nequeunt, quàm quòd non permittãtur. Etenim angelicæ naturæ ac spiritibus non est contrarium, ut corpora quò Deus permittit deferant. Satan autem spiritus adhuc est: nec ex lapsu spiritualem eius essentiam interijsse, iam in principio ostendimus. Atqui angelus per aërem detulit Abacuc: angelus Philippũ ex itinere rapuit, ut inuentus sit in Azoto: cur idem ergo dęmonem pręstare nõ posse dicemus, si Deus permittat? ut omnes sentiunt Doctores & Canonistæ. Quæritur tamen haud temerè, corporéne assumpto, an sine corpore per se, corpus è loco naturali sursum (quod est contra motus corporei naturam) euehere possint dæmones? Et Thomas quidẽ eos corpora putat assumere, ut naturaliter ac uerè, sicut nostrûm aliquis, hominem transportent: idque duplici ratione motuum ostendere nititur. Ego uerò respondeo, primùm hoc ipsos eodem facere modo quo angeli: & cum D. Augustino, An uerò, si hoc angeli faciunt, ut quælibet animalia terrestria rapiant unde libet, constituantq; ubi libet: aut eos sine labore non posse, aut onera sentire, credendum est? Quomodo omnia primogenita Ægypti, tantamque hominum multitudinem unica nocte potuit angelus occidere, ut non præ lassitudine destiterit? Secundò respondeo ac quæro, quî corpus illud assumptum, quod hominem baiulat ac portat, sine alio item corpore per aërem feratur? Naturale enim sit oportet. At sic in infinitum quæreremus. Quare non

Daniel.14.

An spiritus posśint corpora trãsferre.

Matth.4.

Thomas in 4. cap. Matth. uers. diabolus autem.

Diabolus Christũ corporaliter transuexit.

Thomas d. gl. Albert. Magn. ibid. Bonauent. 2 sent. lib. 2 dist. 7.

Dæmones, homines per aërem uehere posse.

Tract. qq. 1. part. q. 5. titul. de mirac. & tit. de dæmõ. q. 16. art. 10. in fin.

Heb. 2.

Rom. 9. 1.

Cap. 24

Aug. lib. de Trinit.

Non ... bol... ra p... re p...

Dan. 14.

Act. 8.

Quomodo ... mon corp... transport...

...sum, ... defe... aere...

Tit. de dæ... q. 16. art. prima par... Tract. qq.

...ame

Lib. de ci... 13. cap. ...

Sine cor... an dæmõ... pora ferat...

non est quòd dicatur, aut angelis aut dæmonibus corpora assumẽda ad delationem alicuius circumscripti. Tertiò, quotidiana experientia testatur, eos corporibus ad hanc rem nec egere, nec uti: quod ego uidi, & impediui Dei auxilio, sicut Libro primo narraui. Sunt alia multa exempla, quibus & homines à dęmonibus è loco in locum, per iusta tamen spacia, deferri ostenditur, & id ne assumpta quidem humana forma. Neque hinc absurdi quid consequitur, dæmonem scilicet hac ratione multa cõtra magistratum ac principes, adeoq; rerum omnium ordinem effecturum: ueluti captiuos è carceribus eripere, deliberationes ac arcana principum per homines ipsos manifestare, & eos qui in aliorũ sunt potestate ac ditione, quocunque iure, suis restituere: quemadmodum dicitur, quo tempore Frãcisci primi regis Galliæ filij detinebãtur obsides in Hispania, magum in Galliam euocatum è Germania fuisse, qui tanta credebatur præditus potestate, ut posset regios pueros per aëra reducere, thesaurosq; inuestigare & transferre.

Cap. 11.

Non semper [dia]bolum cor[por]a per aerẽ [fer]re posse.

[...]sum, arte [mag]ica homi[nes] deferri [...]artem.

[Dec]ameron.

Boccatius etiã refert fabellã de nobili Lombardo, qui in uniuersali expeditione Hierosolymitana, se meritum ingens existimans obtenturũ, militiæ nomen dederat, ad occupandam terram Sanctam: discedensq; cõiugi suæ partem annuli signatorij reliquerat, cum hoc pacto, ut si intra trienniũ ab ea die non rediret, uxori liberũ foret arra hac & symbolo neglecto, alteri marito nubere. At ille cum in Iudæa militaret, captus, ac in Ægyptũ abductus, Sultano, (quem iam olim in Europa peregrinantẽ, attamen ignotum, hospitio receperat pater eius) propter parẽtis hospitalitatem, uiriq; prudentiam ac dignitatẽ, mox adeò placuit, ut probatis diutina familiaritate eius moribus, tandem eum post se secundum omnibus rebus suis præfecerit. Interea cedente die, ac uertente triennio, postremùm in extremam incidit tristiciam. Cuius ubi causam Sultanus expiscatus fuerat, magum aduocauit, qui illum in lectulo precioso consopitum, & magna auri gemmarumq; ui onustum, postrema trium annorũ nocte Papiam in summum templum deferendum curauit. Vbi ædituus eũ manè cõspiciens, refugit: ac interea dum alijs de spectro narraret Ægyptio, obuiam eum habuit ad ędes uxoris properantem: ac nisi tum redisset domũ, ab alio sponso uesperi ducta fuisset cõiunx. At illud de Galliæ Delphinibus non successisse, quæstores ærarij tam Caroli V. Imperatoris, quàm Francisci primi Galliæ regis norunt, & Helionoræ Caroli sororis & Francisci coniugis nuptiæ satis docuêre. Hoc autẽ Boccatij figmentum est: ut & illud, quod ita referam, ut tradunt Galli, de S. Nicolao de Varenguille, quod duobus leucis distat à Nanceo: simile illi quod in Legenda S. Antonij de Hermogene legitur. In ergastulo detentus Lotharingus quidam Constantinopoli, tam robustus erat, ut Turcæ ueriti ne catenas ac uincula disrumperet, torquem eius collo ferreum applicarent, quinque digitorum crassitudine latum, ac tres crassum, ferreis catenis innexum. Huic cum in memoriam rediret sanctus patriæ suæ Nicolaus, eum comprecatus ut intercederet pro se apud Deum, ita consopitur. Postero mane cum pagi ędituus templum reseraret, captiuum hunc in uinculis dormiẽtem ad fores offendit: ille uerò è somno excitatus, in fano S. Nicolai, quem inuocarat pridie, se esse agnouit. Re peruulgata, populus accurrit: & post aliquot Alleluia decantata à sacrificis, quatuor accersiri iubet fa-

Libello de præcipuis Galliæ ciuitatibus & sanctuarijs.

Ingens robur.

fabros ferrarios, qui uinculis eum exonerarent. Quæ cùm nulla uiderentur humana ui posse dissolui, ecce in conspectu omnium torques dissilijt, & ueluti Cerbero,

Tum stridor ferri, tractæq; catenæ.

Quando corpora deferat dæmon, et an lamiarum. Lib.1.ca.24. suprà.

Sed hæc & eiusmodi conficta sunt: & ut accidant, minimè uerendum est. Neque enim iustissimus optimusque Deus omnia permittit Satanæ, quæ uelis uellet, uel suæ naturæ subtilitate posset: sed ea demùm, quæ decreuit ipse non ad superstitionem stabiliendam, sed tum saltem, cum aut nos ad frugem reuocare uult, aut impios punire. Videbimus hoc in caupone, qui propter furtum ac periurium euestigiò sublatus à dęmone, nunquam postea uisus fuit. Quare nec in lamias nostras, quibus ætas decrepita, phantasia corrupta, & mēs lęsa, pœnæ loco sunt, dæmonibus hæc uiolenta ludibria exercere Deus patitur: non enim dæmoni colludit.

Lib.4. cap.19.

Qui sine corpore assumpto, corpus per aerem ferre poßit dæmon.

Cæterùm quomodo sine corporibus spiritus hi corpora per aërem gestent, etsi nos tam exactè nequeamus intelligere, quàm possumus nostri motus tarditatem ac rationem: tamen haud admodum mirabimur, si consideremus quàm facilè anima nostra carcerem suū & corpus hoc moueat, ut currat, saltet, ascendat. Spiritus enim & liberior & leuior est substātia, ducens originem suam ex ipso lumine, quod aut supra omnia est elementa, aut ex summo certè elementorum: tum uerò, si quæ uentorum sępe ui cōtingunt recolamus: ueluti, uaccas ex Iberia cis Pyrenæos delatas. Ecnephias enim & Typho non nisi repentini sunt flatus, quorum hic effert, ille defert, & illisu ipso repercussus correpta secum in cœlum refert, sorbetque in excelsum. Ideo lapidibus pluit sæpe, quòd uento sint rapti, & coactis lateribus. In eiusmodi tamen attritu & collisione nubium, dæmones tempestatibus se ingerere, fulmina & tonitrua exacuere, & illis adnitētibus culmina conuellere, prosternere sata, trucidare armenta, euertere arbores, similiaq; multa efficere, non diffiteor.

Lib.2.cap.1. suprà.

Ecnephias. Typho. Plinius li.2. cap.38.54.

Romæ in Auentino, in templo S. Sabinæ, quod olim fuit Dianæ fanum, saxum nigrum rotundum pendet ab uno aræ latere, quo monachi dicūt diabolū petijsse S. Dominicum, Deo supplicantem: non ipsum tamen læsisse, adeò tremuisse ei manus & brachia. Eiusmodi saxea moles etiā Coloniæ in templo metropolitano uisitur, qua per eius fastigiū iniecta, trium regum (ut fertur) corpora ibi in summo honore conseruata atterere perdereque scilicet uoluit diabolus: at ne ea læderentur, retrorsum salijsse, perhibetur eadem fide, qua prius illud asseritur: quemadmodum & illud Chronici Saxoniæ, trium scilicet regum ossa, expugnato Mediolano, Reinholdum episcopum camelo imposita misisse Coloniam: ac camelo cum tanto thesauro in itinere perdito à custodibus, hos orationibus & ieiunijs tantum obtinuisse apud Deum suum, ut per aëra iterum camelus ille reuersus reliquo cœtui se adiungeret. O` crassum nimis & inauditum miraculum. At nō leuioris authoritatis mysterium in eodem traditur de colloquio Brunonis Hildesiani episcopi & D. Virginis Mariæ in templo, dum ille octauam Natiuitatis B. Mariæ aliquando solennem ageret. Cæterùm supradictus ille mihi uidetur esse modus, quo dæmonem res quasque corporeas sursum deorsum agere posse existimo, non tamen sine

Dei arbitrio ac nutu.

COR-

CORPVS NON NISI PER *iusta spacia ferri, nec eodem tempore diuersis in locis existere potest.*

Cap. XIII.

[…]ocale loco […]conueni- […]ebet.

ATqui mutare essentiam creaturæ, aut efficere ut unum corpus per aliud sine alterius uel utriusque iniuria transeat, aut maius corpus penetret per spacium improportionatum, ut ita dicam, loco, uidelicet quòd per foramina domorum exigua ingrediantur tales fœminæ: hæc per dæmones non magis fieri possunt, quàm ut camelus transeat per foramẽ acus. Habetur hoc à CHRISTO ipso p ἀδυνάτῳ. Corpus enim, & quicquid loco circumscribitur, hoc est, ut ita loquar, omne τοπικὸν ac locatum, debet esse suo loco proportionatum. Alioquin corporum penetratio admittenda esset: quod contra naturam & omne physicũ principium est. Nam quòd ipse CHRISTVS clausis ianuis ad discipulos intrauit, id nihil aliud sonat, quàm quod indicant præcedentia: Cum clausæ essent ianuæ præ metu discipulorum, Christus uenit ad eos. Nõ autem, quòd non referatæ uel apertæ fuerint. Cur enim non cederent præsentiæ corporis Christi, & eius aperirentur clauderenturq; uirtute? Ita ueteres omnes sensere. Nam ingressus, corporis sui ueritatem ostẽdit & Thomæ, cui manus suas & latus: & reliquis, quibus pedes porrigens ait, Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet. Vel si hoc magis placet, licet in resurrectione Christi ueritas corporis manet, tamen proprietatibus etiam spiritus mirabiliter ornatur: quæ sunt, esse inuisibilem, nõ moueri de loco in locum, iuxta huius seculi rationem, pertransire per solida corpora nullo impedimento, nulláue corporum solidorum lesione, & innumera id genus alia. Proinde quũ Christus post resurrectionem habebat corpus spirituale, non necesse habuit ianuas aperire, & aërem incedẽdo diuidere: sed qui erat inuisibiliter pręsens, quum discipuli de ipso colloquerentur, exhibuit se iuxta maiestatis suæ potentiam ex improuiso uisibilem, & in medio discipulorũ sensibiliter stantem, ut & huius admirandæ reuelationis modus fuerit euidens argumentum, quòd à mortuis resurrexerit, & cœlesti fuerit gloria ornatus. Nihil igitur istorum quæ diximus, efficere poterit dæmon: multo minus, ut unum corpus uno momẽto diuersis in locis existat. Cum enim omnia in mensura, numero & põdere disposuerit Deus, singula suum habẽt & pondus, & mensuram, & numerum. Quod ἄτοπον, ἄμετρον & ἀσχημάτιστον, sine tempore & loco mouetur, infinitum est: id uerò nõ nisi unum est. Reliqua ergo, ueluti spiritus & corpus, & tempore mouentur, & loco. Spiritus etiam substãtiæ sunt, quæ à loco circumscribuntur: sicut & anima nostra in loco est, quia alicubi præsens est: & localis, quia quod alicubi præsens est totum, alibi non est. Dicunt Iureconsulti: Qui ubique est, nullo in loco esse censetur. At non inest animæ linea, superficies, punctum, sicut corpori: finita tamen est. Vbique uerò infinitum est. Finiti autem ad infinitum nulla est proportio. Quòd si anima tam est circũscripta, ut cum alicubi est tota, non possit esse alibi: quãto magis terrena corpora? Diuus Augustinus etiam de Christo post resurrectionem ita sensit, ut dicat: Quomodo discipulorum, cum esset in terra, contrectatus est manibus: sic eorũ, ascendens in cœlum, deductus aspectibus: & ita uenturus est, hoc est, in eadem carnis forma & substãtia, cui profectò immortalitatem dedit, naturam non abstulit: secũdum hanc formam

[…]atth.19. […]arc.10. […]uc.18. […]orum pe[…] […]tio.

[…]ristot.8. […]ysic.

[…]oan.20.

[…]uc.24.

Corpus unum duobus in locis non est. *Sapient.11.*

Vnus Deus ubique. *Quæst. ad Oros. q.41. August.*

August. de Spir. & anima, cap 18.

L. filiusfam. §. secundum. de leg.1. *Aristot.8. Physic.*

Epist.146. ad Consentium.

Ad Dardan. epist.17. lib.1. cap. 22. de Origenianis, ad Hieron.

Quis corpus. non est putandus ubiq; diffusus. Corpus enim non est, nisi quod per loci spacium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita sistitur, uel mouetur, ut maiore sui parte maiorem locũ occupet, & breuiore breuiorem, minúsque sit in parte quàm in toto. His procul dubio de causis beatus Germanus existimauit fieri non posse, ut mulieres nocte simul in caupona essent, & mariti lateribus accubarent. Legitur enim in eius Vita, quòd cùm nocte quadam in diuersorio mensa iterum à cœna sterneretur, admirans inquisierit ab hospitibus, cui cœna pararetur? eiq; responsum sit, bonis illis uiris ac fœminis quæ nocte uagantur. Itaque sanctus uigilare statuit, & ecce multitudinem ad mensam, uirorum ac mulierum uenientem: quibus ille mandans ne abirent, tota familia excitata quæsiuit, num quem ex ijs cognoscerét? His omnes uicinos ac uicinas esse dicentibus, singulorum ędibus perscrutatis, omnes in suis lectulis decumbétes inuenit. Itaq; statim omnes adiurauit: qui se dęmones esse confessi sunt. Sic & Simon magus eadem hora in conclaui cum Nerone, & foris cum populo loqui credebatur. Huc etiam pertinet, quod suprà Capite septimo secundi Libri, de præstigiatore magico, Magdeburgi cum equulo in aëra conscendere uiso, recensuimus.

In uita S. Germani.

Lamias non esse domi simul & alibi.

In S. Petri Vita.

LAMIAS NON INVEHERE *eos morbos, quorum se fatentur effectrices esse: nec locum mereri in historijs, sed inter fabulas, quæ hac de re leguntur, exemplis ostenditur.* Caput XIIII.

Admirabilem huius argumẽti historiam ex Hectore Boethio historiographo proponam, ab Hieronymo Cardano tamen refutatam: ut hinc de reliquis eiusmodi enarrationibus eodem censeatur modo. ea ita habet: Duffus rex incidit in morbum, non tam grauem, quàm cunctis uel eruditis medicis (Scotorum tunc uiuendi modi, corporeæq; constitutionis, quos nondũ peregrini inuaserát morbi, habita ratione) cognitu difficilem. Siquidem sine ullo signo bilis, pituitæ, alteriusúe peccátis humoris redundantiæ, uel ab humano temperamento lapsus, Duffum sensim afflixit. Noctu enim sub perpetua uigilia decumbens, in sudorem immensum soluebatur: interdiu uix dolore, quo nocte laborauerat, leuatus, quieti se dabat. Corpus lenta conficiebatur tabe, effœto simillimum. Hęrebat cutis rigida, uenas, neruos, & qua forma ac situ constituta essent ossa humana, spectátibus ostendens. Suauis ac uniformis spirituum à corde motus: quod tactu cordialis uenæ, arteriæ deprehendere uitale humidum nihil temperie excessisse, demonstrauit. Viuidus illi color, aurium oculorumq; uigor integer aderat, & temperatus: frequentior cibi potusq; appetitus. Hæc sanitatis signa in languente, multoque dolore afflicto, cum medici admirarentur, & quæ suarum erant partium egissent, nihilq; inuenissent quo superfluus noxiusq; sudor coerceretur, aut quod somnum prouocaret, sed rex in horas magis magisq; sudore & continua uigilia angeretur: uersi ad patientis cõsolationem (nam eorum sententia, huic soli locus supererat) precati sunt ut bene de salute speraret, nec sibi deesset: fore ut externorum medicaminũ medicorúmque, quos ipsi ocyus accirét, ope, quòd peregrinus & parum eis cognitus esset morbus, aduentante uere, soleque (uitæ in animátibus assertore) ad nos redeunte, sanitatem consequeretur. Obortus est sub id tempus incerto authore rumor popularibus susurris, regem ueneficarum mulierum arte dæmoniaca, & non naturali morbo tabescen-

Lib. 11. Hist. Scotor.

lib. 15. ca. 80. de Variet. rerum.

Historia mira de Duffo

ſcentem, per tam longa tempora corpore & uiribus cõfici: eaſdemq́; apud Forres Morauiæ oppidum, magicam & ſortilegã artem in regis perniciem exercere. Horum fama ilicò ut ad regis aures peruenit, ne auctus rumor, re propalata, faſcinatrices ut ſupplicium euaderent, in fugam ageret: mittũtur in Morauiam, qui an uera eſſent quæ ferebantur, perquirerent. Miſsi nuncij, itineris cauſam diſsimulabant, & ueluti ineũdæ pacis gratia inter Duffum regem & cõiuratos Morauos, Forres adiêre: [a] noctuq́; in arcem admiſsi (ſteterat ea adhuc in regis fide) ob quã uenerãt cauſam, Donenaldo arcis præfecto, ut imperatum eis erat, exponũt, eiusq́; fidem & auxiliũ ad negocium conficiendum implorant. Milites qui in arcis erant præſidio, tenuit nonnihil huiuſmodi rei ſuſpicio. Nam ex proſtituta quadã (erat huic mater ſortilega & incantatrix) dum blãdiuſculè eam tractaret amator, de regię ualetudinis tempore, modo, perpetuitate, quibus ſortibus, quibus magicis carminibus uterentur Lamiæ, poſteaquã nonnihil audiuerat, ſodalibus indicauit, & illi Donenaldo, Donenaldus autem regijs legatis: meretricemq́; tempeſtiuam tanti facinoris nũciam (erat ea tum fortè in arce) Donenaldus ad ſe accitam, quæſtionibus quo ordine cuncta gerebantur, & in quibus ædibus, ubi fateri coëgerat, mittit intempeſta nocte milites ad rem omnem explorandam. Hi in ſortilegarum ædes foribus ui recluſis, irrumpentes, ſagarum unam [b] cereum ſimulachrũ ad regis Duffi imaginem dæmoniaca arte (ut credere par erat) cõfectum, ligneo affixum ueru ante ignem torrentem: alteram, carminibus recitatis liquorẽ quendã fundentem ſenſim ſupra ſtatuam inuenerũt. Prehenſæ itaq; ocius ſagæ, coniectæq́; in uincula, & tractæ ſimul cum ſimulachro in arcem, rogatæq́; ad quid ſub noctem carmina recitantes, effigiem regis igni exponerẽt? reſponderunt, dum ſimulachrum igni adhibitum torreretur, Duffum regem in ſudorem ſolui: carminibus uerò recitatis, perpetua teneri uigilia, & ad liqueſcentem ceram macie confici: conſumptam autem ceram, regis mortem continuò ſubſequuturam: ita ſe malos dæmones docuiſſe: ad facinusq́; exequendum, [c] mercede à Morauorũ primoribus conductas fuiſſe. Perciti ira aſtantes ad anus uerba, cõfracto ſimulachro, ut ſagas ſcelus graui luẽtes ſupplicio, flamma conſumeret, extemplò curarunt. Ferunt, ſub tempus quo hæc in Forreſſenſi arce ſunt acta, regem lãguore leuatum, & nocte abſq; ſudore quieuiſſe: poſtridieq́; redeuntibus uiribus, quæ erant humanæ facultatis, promptè egiſſe, perinde ac ſi nulla aduerſa ualetudine antea fuiſſet detentus. uerùm [d] utut res ſe habuit, Duffus recreſcentibus uiribus ſanitati breui reſtitutus eſt.

Poſt huius hiſtoriæ, atq; eius argumenti aliarum enarrationem, in hunc ſcribit modum [e] Cardanus: Doceamus, an inter tot miraculorum commenta quicquam ueri ſubſit. nam maximam eorum partem fabuloſam eſſe, atq; confictam, uel ipſi qui hæc conſtantiſsimè aſtruunt, negare non audent. Quæ igitur Boëthius refert, condendæ hiſtoriæ haud iucundæ non ignauus author, alliciẽdi lectores cauſa conſcripſit: ut quos Scythica facta moresq́;, tum regionis deſcriptio non delectarent, fabulæ ſaltem tędium minuerent. Neq; id uitioſum hiſtorico: ſed ubi hiſtoria per ſe ſterilis eſt, licet

Deluſus itidem fuit magiſter Ioãnes Legereti præſtiens Sabaudus, qui ſe magicas componere imagines potuiſſe confeſſus eſt, quibus Philippũ Sabaudiæ ducem læderet.

c *Huc ſpectabat illa ſathanæ uox, ut nouis facibus regem & Morauos inflãmaret, prǽterquã quòd illæ mente deluſæ, morti ob falſam perſuaſionẽ obijcerentur: ſi uerum eſt quod ſcribitur.*

d *Hic hiſtoriographum hæſitare uides, an ſagarũ opera, uel quomodocũq; factum ſit, ut Duffus cõualuerit.*

e *De uariet. rerum lib. 15. cap. 80.*

Superioris hiſtoriæ de Duffo refutatio.

...ſci liqueſcente cera, quum cera igni admota facilè & breui tempore defluat, regem autem longo tempore morbo hoc contabuiſſe? Quomodo etiam ex conſumpta cera mors ſubſequi? Ob præfractiores, in figmentum hæc annota.

eam iocis ac fabulis exornare. Quamobrem & iure ab his T. Liuius abstinuit: & Herodotus iustè damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur. Tum uerò maximè accedit, quòd hæc Boëthius scripta inuenit, & factum ipsum extra historiam est. In ipsa aũt historia enarranda, utpote moribus gentis, bellis, prælijs, numero cæsorum, aut nominibus eorum qui prælijs interfuerunt, quiúe strenuè se gesserunt, familiarum initijs, causis bellorum, temporum ratione, gestis ac serie principum, quibus tanquam membris historia cõstat, fuit diligentissimus. Quinetiam in his quæ ad historiam pertinent, nihil tam exiguum fuit (talia autẽ sunt, regionis & urbium situs, magnitudo, oppida, insulæ, nemora, montes, plantarum noua genera, animalia quadrupeda, aues, serpentes, pisces, soli fœcũditas, uẽtorum uicissitudines, cœli clementia, stagna, paludes, distantiæ, cæteraq; omnia quæ rara sunt, intelligẽdæ historiæ accommodata) quod neglexerit omiseritúe, aut secus quàm esset enarrauerit. In talibus uerò existimauit ornandam historiam, seu quòd uera esse crederet, alioquin sacris philosophiæ haud initiatus. Quæ autem Berna & Pinnetus (quorum pòst, ubi de Incubo agitur, meminimus) & noster ille rusticus, uitrum, capillos clauosq; euomens, & sonum cõfracti uitri in uentre, & horarum ictus in corde sentiens, aut uidere, aut audire sibi persuadebant, partim uera, partim falsa esse reor. nam uerè aliquid uidere, diuque in uisione perseuerare, ni aliquid sit quod uideatur, absurdum est. Vident tamen quædam, tum audiunt: atq; causam horũ in atram bilem reijcere oportet, quæ partim cibis & potibus, & aëre & mœrore, timoreq; paupertatis, partim à cœli cõstitutionibus, partim ex consuetudine aliorum delirantium cõtingit. Habebam ego olim amicum, cui contigit, ut in una harum uallium octodecim menses commorari cogeretur. Vbi redisset ad me, multa de his incredibilia, quamuis philosophiæ haud ignarus, enarrabat. admonui hominẽ, ne amplius talia proferret, ni pro fatuo haberi uellet, & uitæ periculum subire. Immiscuit itaq; se negocijs arduis: commutataq; uictus ratione, dum aliorum consuetudine fruitur, ad se redijt. Seminis quoque ac mẽstrui sanguinis retentio, pluribus causa est huius morbi, aut ortus, aut incrementi. In uniuersum, tribus maximè hæc deceptio cõstat: atræ bilis imaginibus, cõstantia ipsorum qui hac labe correpti sunt, ac fraude iudicum. Nam olim permissum erat, ut ijdem accusarent, condemnarentq;, ad quos damnatorũ bona redibant. Vnde ne hos miseros adeò iniustè damnare uiderentur, multa fabulæ addebant. Cæterùm in illorum examine confessionibusque nihil non inane aut falsum, aut inconstans, aut nullius momenti reperiebatur, præter contemptam religionem. Quædam enim Christum abnegabant, aliæ sacrificium ipsum inter uestes consuebant, conspuebant aliæ imagines diuorum, atque alia similia perpetrabãt. Sublata primùm in hos miseros ac insanos potestas fuit à sapientissimo senatu Veneto: cum animaduerteret eò progressam illorũ luporum rapacitatem, ut omnino insontes damnarent spe prædæ: neq; contemptor diuini cultus quærebatur, sed diuitiarum possessor. Inter hæc exorta est Lutheranorum secta: cumq; in hac, quòd per urbes propagaretur, non iam miseri, sed opulenti deprehenderẽtur, omissa priorũ cura, ad hos conuersi sunt. Sed nunc cum illis mitius agitur, ut omnia uel stulticiæ uel auariciæ plena esse compe-

Historia huius rustici lib. 4 cap. 7. postea describitur.

Dom

Ops non quær qui inqu

comperias. Hi ergo (ut ad propositũ redeam) quandoq; sibi uidere quædam persuadebant, atq; audire: postmodum rem ipsam ex propria leuitate augebant mendacijs, tum uerò mutuis colloquijs (ut dici solet) è culice elephas exoriebatur. Nam & plerisq; hominibus quandoq; aliqua insolita uidentur audiunturq;: sed ea contemnentes, sanoq; iudicio abigentes negligunt. Hucusque Cardanus: qui interdum contigisse quoque perhibet, ut aliquis, quem maleficio affectum uoluerint hæ mulierculæ, naturali causa eodem tempore in morbum maleficio congruum inciderit: quo cognito, à maleficio prognatum esse credebatur, quoniam morbi natura & tempus conueniebant. Sic anui dementatæ falsa suggestione phantasiam uitiat naturalis morbi, illiusque exitus conscius dæmon: & reliquos ob incredulitatem eo modo illudi permittit Deus. Quum uerò censores à rerum naturalium cognitione essent alieni, minusq; in literis Sacris exercitati, in historias (quicquid id est) ex sua opinione retulerunt: quod paulatim auctum exornatumque, materiem uberem huic stulticiæ præbuit.

Quemadmodum uerò huiuscemodi narrationes à compluribus in historias relatæ sunt, qui tũ ob imperitiam rerum, tum per nimiam credulitatem quicquid aut uulgò dicitur uel iactatur, aut ab alijs traditur, non solùm fieri posse, sed etiam reuera contigisse sibi persuadent ex superiorum temporum exemplis: quæ cum fabularum sint inuolucro tecta, fidem historiæ apud illos sibi uendicant: sic illa de Duffo mendacia, uidẽtur & originem & auctoritatem sumpsisse à poetarum narrationibus de Meleagri Oenei regis Ætoliæ filij interitu, stipite fatali combusto. Cum enim grandis aper Ætoliam deuastaret, Meleager ad eũ occidendum cõuocauit proceres. Ex quibus Atalanta uirgo cum aprum prima uulnerasset, Meleager eius amore captus, postquam aprum occidisset, ei caput apri dono dedit. Quod ægreferentes duo Meleagri auunculi, caput uirgini uolebant auferre: sed Meleager illos occidit. Tum Althęa soror occisorum, & mater Meleagri, ut necem fratrum uindicaret, fatalem stipitem igni ĩmponẽs, Meleagrum pariter exussit. Nam Meleagro recens nato, Althæa mater uidit Parcas igni stipitem imponere, dicentes: O' puer tam diu uiues, quàm diu hic stipes. Althæa ergo Parcis abeuntibus mox stipitem igni subtraxit, & diligenter custodiuit. Iam uerò erga fratres pia, sed erga filium impia, illum stipitem rursus igni imposuit: quo combusto, Meleager etiam exustus est.

Ouid. lib. 8. Metamorph.

Stipes fatalis.

In Annalium Flandricorum lib. 16. scribit Iacobus Meyerus: [1] Legi aliquid horrendum contigisse Atrebati anno quinquagesimonono supra millesimum quadringentesimum, complures scilicet fuisse inhumaniter igne crematos, qui nocte occultas coitiones habuêre cũ diabolo, unde [2] magnam accepêre pecuniam. Viri primarij mulieresq; complures indicijs crematorum deprehensi, [3] quidam capti & sæuissimis tormentis admoti: [4] alij pecuniæ ui redempti: [5] nonnulli solũ uerterunt: [6] quidam uerò in pœnis adeò cõstantes fuêre, ut nihil cõfiterentur. [7] Fuisse referunt quidam ex iudicibus adeò detestabiles, ut quosdam sibi inimicos indicari curauerint tanquã conscios, reis in tormentis ad hoc coactis. [8] Addunt in nocturnis illis cõuentibus ex omni ordine statuq; mortalium uiros mulieresq; interfuisse, & eos ibi diabolũ in humanam effigiem transformatum adorasse, cuius tamen nun-

nunquã uidebant faciem, in illius uerba mandataq; iurasse: [9] conuiuio ab illo parato largiter epulatos, [10] inde extincto omni lumine quemq; cũ sibi proximè oblata promiscuè concubuisse: sine ope diabolica in sua unde exierant, loca restitutos.

1 Hæc lecta & scripta, ut in hoc negocio diabolico multa alia, ex errore uel confessionis uel iudicum uel uulgi.

2 Pecuniam diabolus polliceri uel falsa ingesta opinione, uel apparenter solet, eaq; pollicitatione suos ditare: sed non exoluere, imò eiusmodi ludibrijs ludificari.

3 Vides iudicum imperitiam, iniquitatem, sæuitiam & tormenta non ferenda.

4 Quòd iudicum auariciam pecunia satiare maluerint, quàm in innocentia excarnificari, & ad confessionem enormibus torturis compelli.

5 Vt euitarent sanguinarias truculẽtissimorum iudicum carnificumque manus, licet fœminæ innocentes reuera existerent.

6 Distracti licet cruciatibus, diuina tamen ope in innocentia constantes mansere.

7 Inde liquet, quæ flagitia in carceribus sæpe extorqueantur, potissimùm in hoc negocio obscuro & dæmoniaco, atque à iudicibus priuatæ ultionis, rerumque alienarum nimis cupidis, quinimò insatiabilibus harpyis.

8 Quod ex omni ordine statuq; mortalium, &c. scribat, meras fuisse præstigias, nil nisi ludibria, uitiatam phantasiam, mentem lęsam, imò somnia mera, quilibet alicuius iudicij, haud obscurè intelliget.

9 Somnorinũ cõuiuium, id quod hora matutina quum surgerent, & more solito pòst esurirent, facilè senserunt.

10 Vbi nullum erat lumen, extingui minimè potuit: proinde somnium est merum, uti & congressus ille promiscuus, quum è suo lecto non fuissent moti: quare & sine negocio, & dęmonis ope reuera suis stationibus, quas non reliquerant, restituebantur, nihilque uerius in tota ea narratione existit. Hoc modo si reliquæ eiusmodi historiæ excutiantur, concidet mendaciorum pallium.

STVLTA LAMIARVM PHANTASIA, *& historiarum eius argumenti falsitas, ex Ioannis Grammatici historia Danica demonstratur. Subiungitur & aliud lepidum phantasticæ mulieris exemplum.* Caput XV.

STulticia hæc phãtastica ut omniũ oculis euidẽtissimè pateat, ex Ioanne Grammatico asscribam bona fide historiã, ab eo ut uerã inter reliqua intextam: quam tamẽ merè mẽdacem, aut mendacijs egregiè excultã (quod equidem cum docti alioqui uiri uenia dictum cupio) facilè is iudicabit, qui ad rationis trutinam reuocarit, num grato, imò uirulento epuli gustu, rationis atq; eloquẽtiæ summum munus, ac manuũ feliciter cõferendarum donum consequi quis possit. Ita scribit lib. 5. Historiæ Danicæ: Erãt Ericus & Rollerus Regneri pugilis filij, patre eodem sati, diuersaq; editi matre. Matrẽ quippe Rolleri, eandemq; Erici nouercã, Cracam uocabant. Mittitur Rollerus à patre, cognoscẽdi causa, quæ domi interim dum abfuissent, essent acta. Is ut maternum fumare tugurium uidit, foris accedens, paruulumq; foramen furtiua luminis applicatione traijciens, introspecta ęde, animaduertit matrem in furni cacabo coctilia pulmenta uersantem. Suspexit præterea tres colubras supernè tenui reste depensas, ex quarum ore proflua tabes guttatim humorem epulo ministrabat: duæ quippe colore piceæ erãt, tertia squamis albida uidebatur, reliquis

Craca

quis modicò eminentius pensa. hæc nexũ in cauda gestabat, quum cæteræ immisso uentri funiculo tenerentur. Ille rem maleficio consentaneam ratus, silentio quod uiderat pressit, ne matrem ueneficij ream astruere putaretur. Ignorabat enim innocuam anguium extitisse naturam, nescius quãtum uigoris illo epulo pararetur. Superuenientes deinde Regnerus & Ericus, ut fumidam aspexêre casam, ingressi discubitum petiuêre. Quibus ad mensam sitis, Craca priuigno filióque unà cibũ capturis, catillum discoloris dapis admouit. Pars quippe picea, sed croceis guttis interlita, pars albida uidebatur: quippe pro uaria serpentum specie, geminus pultem color infecerat. Cuius quum solam uterque particulam delibasset, Ericus non ex colorum habitu, sed interni uigoris effectu epulas ęstimans, nigrantem dapis partem, sed succo potiore confectam, catino quàm celerrimè uerso ad se transtulit: albidamq; sibi admotam prius Rollero applicans, cœnam felicius gessit. Et ne mutationis industria notaretur, Taliter inquit æstuante freto puppim in proram referri solitam. Nec tenue uiri ingenium fuit, industrij operis dissimulationem à nauigij consuetudine mutuantis. Ericus itaque fausta iam dape refectus, interna ipsius opera ad summum humanæ sapientiæ pondus euasit. Quippe epuli uigor suprà quàm credi poterat, omnium illi scientiarum copiam ingenerauit, ita ut etiam ferinarum pecudaliumq; uocum interpretationem calleret. Neq; enim solùm humanarum rerum peritissimus erat, uerùm etiam sensuales brutorum sonos ad certarũ affectionum intelligẽtiam referebat. Præterea tam comis atque ornati eloquij erat, ut quicquid disserere cuperet, cõtinuò prouerbiorũ lepôre poliret. At ubi superueniẽs Craca cõcham transpositã, partemq; pultis potiorem ab Erico comesam cognouit, fortunã filio præparatã, priuigno cessisse condoluit. Cui mox gemebũda supplicare cœpit, ne unquã sua fratrem ope deficeret, quem ipsius mater tot nouę felicitatis opibus cumulasset: quippe sapido unius epuli gustu, rationis atque eloquentiæ summam, necnon gerendorum prosperè conflictuum gratiam assequutus uidebatur. Adiecit quoq;, Rollerum propemodum cõsilij capacem, futurumq; ut destinati sibi obsonij prorsus expers non esset. Monuit quoq;, si suprema necessitatis uiolentia postularet, nominis sui nuncupatione remedium celerius esse quærendum: affirmans, se diuina partim uirtute subnixam, & quasi consortem cœlitum, insitam numinis gestare potentiam. Ericus se ad astandũ fratri, naturâ pertrahi dixit: probrosum referens alitem, qui proprium polluat nidum. At Cracam magis propria molestabat incuria, quàm fortuna filium grauaret aduersa. Artificem enim ingenio suo deludi, magnum olim ruboris incitamentum fuit. Hæc Saxo. Quòd nulla creatura, multo minus uirulenta anguium tabes extillaticia, gignat rationis & eloquentiæ summum donum, aut prosperitatem in bellis donet, sed peculiaria illa Dei esse munera, tam est manifestum, ut bonarum horarum malè impensarum meritò insimulari debeam, si huic conuellendæ historiæ diutius immorer. Præterea si confectum hoc uenenosum epulum ab Erico uoratũ illis pollebat uiribus, quare in Rolleri filij usum non denuò adornabatur cautius, maximè cum insitam illam numinis potentiam secum gestaret Craca? nisi mendaces huius cõdimenti uirtutes semel alicui edenti consecratas, cum benedictione qua

Isaac filium suum Iacobum confertim extremò bearit, conferendas, ridiculè quis urgeat. Mirandum interim summoperè, tam manifesta mendacia à præclaris illis ingenijs inter res uerè gestas describi, citra præmonitionem commenti alicubi lecti uel auditi: sic tutior earum foret lectio.

Porrò ex Chronicis Angliæ hanc Rogeri historiam similis fidei, uti & superiores non paucæ fuerunt, hic annectere uolui in gratiam cuiusdã Galli, qui se ficto nomine Leonem Suauiũ nuncupat, & in Compendio Paracelsicæ doctrinæ occasionem me reprehendendi emendicãs, fortè quòd nõnihil uerè nimis de Paracelsi asseclis narrarim, inter alia admodum friuola obijcit, quòd historiarum authoritati fidem derogem. cui hoc nomine iusta apologia ita satisfactum iri arbitror, ut non temerè posthac prurientem calamum in me immeritò sit stricturus: quemadmodum & Gerardum Dorn Paracelsi discipulum irritauit, à quo digna defensione, ut debuit, exceptus est. Historia hoc modo describitur: In insula quadam Deysa fuit quædã puella, à cuius nomine insula dicta est, quam licet miles quidam deperiret, in eius tamen complexum nõ admittebatur quamdiu uiueret. Defunctam uerò inijt, ijs uerbis subiunctis, Quod cum uiua mihi denegatum fuit, cum mortua perpetraui: moxq; ingressus in cadauer satan inquit, En excitasti in me filium, eumque prognatum tibi deferam. Post nouem inde menses filium abortijt, eumq; ad militem pertulit hoc mandato: En quem excitatum à te filium, cuius abscissum caput tibi reserua. Quandocunque enim hostem uincere, uel substantiam eius corrumpere uoles, capitis abscisi uultus disco tegatur, respiciens hostem tuum uel illius bona, & e uestigio interitum sentient. Quum uerò desinere uolueris, uultus detegatur, & cessabit calamitas. atque ita contigit. Multo pòst tempore miles ille uxorem duxit, quę sæpius ex eo sciscitari solet, qua arte aut ingenio sine armis & auxilio suũ uinceret hostem? hic rem aperire noluit, imperato uxori silentio: quæ tandem eo absente arcam reserauit, in ea se aliquid inuenturam quod huc faceret, sperans: attonita autem ad abominandi huius capitis aspectum, confestim illud in Gulfo Sataliæ abiecit. Eiusmodi historiarum patrocinium suscipiat noster Suauius, earundem fide prius inquisita, & pondere exactius pensiculato, ac penes æquum Lectorem stet iusta censura.

At fabularum pertæsus, factum uerum subnectam, non illepidum, nec à nostro instituto planè alienum, effœtæ cuiusdam mulieris phantasticæ. Phantasticos enim quandoque à communi sensu deuios appellat uulgus: & phantasiam, intellectus uel rationis, uel cogitationis deprauationem. Ea misera in Vualdsasia cõficiebat pharmaca, & uaticinabatur circa annum 1555. Quamobrem ab earũ ditionum administro ad quęstionem uocata, uolens interrogata deludere, amentiam aliorum exprobrabat, qui eam sectarentur. Cùm uerò tormentorum minis grauius premeretur, se inquit ex eorum esse numero, qui uagabundi Germanis dicuntur spiritus, & quotãnis quater corpus quasi exanime relinqui, spiritu interea longius euagãte ad solennes cœtus, conuiuia & choreas, quibus quoq; interesset Cæsar: atque sibi codicillorum à Cæsarea maiestate donatorum authoritate, licere medicari, futura prædicere, necnon spiritu euolante eos celebrare conuétus. Iussa eos ostendere, protulit literas Latinas sacræ initiationis N. sacellani

Phant[...] Phant[...] Fol.64 Histor[...] uera. Conci[...] quomo[...] [...]mone [...]r La[...]

lani Cæsareæ maiestatis, nunc episcopi, in expeditione uersus Saxoniam Egeræ perditas: item Agyrtæ cuiusdam schedas addidit, quibus ille sua unguenta, & execandi calculi artem, idque genus reliqua prædicabat. His testimonijs subnixa malè feriata, ac à dæmone proculdubiò delusa (si ex animo hæc dixerit) anus, nihil non sibi licere in propinandis pharmacis & diuinationibus confidebat. Sed ut desisteret resipisceretq; admonita, exilio puniebatur. Interim tamen sibi restitui codicillos maximoperè cupiuit, sine quibus nullum felicem successum ex arte consueta sperari posse, persuasum fortasis habuit. Corpus aũt eius tanquam exanime uisum esse quum alij assererent, illi ignem admoueri, si denuò ita spectaretur, prudẽter antea admonuerat Vualdsasiæ olim administrator Dominus HENRICVS VVESIVS, LL. Doctor consultisimus, nunc Cancellarius Cliuiæ dignisimus, qui hæc mihi ordine retulit. Legerat is fortasis in libro Conformitatum, de fratre Rodicofano apud focũ dormiente, cuius manui dæmon ignitum carbonem admouerat: quem alter mox experrectus, ex diaboli manu eripuit, ut eo illum feriret, nisi euanuisset.

Fol. 64.

AEREM NVLLO MODO À *Lamijs turbari posse, & quomodo in hanc potentiæ suæ persuasionem à diabolo inducantur: item fruges non excantari.* *Caput* XVI.

Conci... quomo... mone... r La...

SIngulari insuper ratione in aëre concitando illuduntur hæ aniculæ à diabolo, qui simulatq; ex elementorum motu, & naturæ cursu, citius faciliusq; quàm homines, mutationem aëris & tempestates fore præuidet: uel alicui infligẽdam ex abstrusa Dei uoluntate plagam, cuius ipsum spectat exequutio, intelligit: tunc harum mulierculárum mẽtes agitat, uarijsq; imbuit imaginibus, & suggestione multiplici, quasi ob inuidiam in proximum, uel ob uindictam aduersus inimicũ sint aërem turbaturæ, tempestates excitaturæ, & prouocaturæ grandines. Itaque eas instruit, ut quandoq; silices post tergum, occidentem uersus proijciant: aliquando, ut arenam aquæ torrentis in aërem conijciant: plerunque scopam in aqua intingant, cœlumque uersus spargant: uel fossula facta, & lotio infuso uel aqua digitum moueãt: subinde in olla porcorum pilos bulliant, nonnunquam trabes uel ligna in ripa transuersè collocent, & alia id genus delirarnẽta efficiant: atque ut arctius eas satan illaqueet, diem & horam sibi dictis rationibus notas præfigit. Quum uerò successum hæ uident, nimirum quascunque desideratas in aëre turbationes, magis confirmantur: quasi euentus hic subsequatur ipsarũ operationem, qua ne aquæ quidem stillam elicere possent. Nec sanæ mentis hominem opinari decet, futili uesanarum muliercularum actioni obedire elementa, & ad harum nutum institutam à Deo naturaliũ rerum seriem impediri uel inuerti: quod haud dubiè contingeret, si harum arbitrio tempestates, pluuiæ, grandines & fulmina inseruirent, ut quandocunq; & quomodo hæ iubeant, ea insequantur: sic quoque diuina potentia ab humana uoluntate superaretur tãquam in seruitutem redacta, ut pulchrè docet Hippocrates. Recta itaque erit sententia hæc Senecæ: Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorũ nihil posse fieri tam est palàm, ut huius rei causa nullius philosophi schola sit adeunda. Si autem maligna imprecatione, aut certa uerborum obmurmuratione, se aliquid non uulgare perpetrare posse, in animum introduxe-

In libel. de Epilepf.

Incantationum uerba nihil posse.

duxerint, cum Socrate dixerim, incãtationes esse uerba animas decipientia humanas aut secundum interpretationem, aut secũdum timoris incussionem, aut secundũ desperationem: quæ sanè ne pili quidem facienda sentio, quum nullum effectum reuera naturaliter producere queant, nec ob id etiam sanitatem in morbum commutare, quanquam ijs se posse falsò arbitrentur uetulæ. at eiuscemodi morbi à diabolo, conniuente Deo, ob horum hominum incredulitatem, maleque conceptam de sagarum potentia opinionem, sępenumerò accersentur infliguntur q;. Idem dictum uolo de frugibus, quæ nullo modo incantationum uerbis aut imprecationibus lædi possunt, sed à dæmone quidem, Deo concedente, uel ueneficijs: multo minus eæ queunt aliò traduci, aliam licet opinionem ex poetarum uberibus suxerint ueteres, ad nos quoque deriuatam. Hinc celebratur illa duodecim Tabularum lex:

Agrum non posse à lamijs excãtari, nec lædi, sed à dæmone uel ueneficis.

Sub tit. de Iniurijs, alijsq; delictis. l. 9. al. tit. 11.

QVI FRVGES EXCANTASSET, POENAS DATO: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS EXCANTANDO: NE INCANTANTO, NE AGRVM DEFRVGANTO.

Plin. lib. 18. cap. 6.

C. Furij Cresini carmina.

Vera aũt carmina & ueneficia quibus segetes pelliciũtur, atq; in agrum transferuntur, docet C. Furius Cresinus: qui è seruitute liberatus, cũ in paruo admodum agello largiores multò fructus perciperet, quàm ex amplissimis uicinitas, in inuidia erat magna, ceu fruges alienas pelliceret maleficijs. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuẽs damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam ualidam, atq; (ut ait Piso) bene curatã ac uestitam, ferramenta egregiè facta, graues ligones, uomeres ponderosos, boues saturos. postea dixit: Maleficia mea Quirites hæc sunt: nec possum uobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes, uigiliasq; & sudores. omnium sententijs absolutus itaq; est.

Opes c- rendi n- non ma-

Aliam, at non tam laudabilem fruges opesq; pelliciendi, haud tamẽ magico carmine rationem, ob facti raritatem hic obiter interseram cuiusdã ciuis oppidi non ignobilis apud Vltraisulanos, qui uiro doctrina & uirtute celeberrimo eam ipse explicuit, ac se ipsa re successu mirè prospero expertum adiunxit. Hic in cœlibatu perstitit leuibus primùm diuitijs dotatus, propria domi quadra uictitans. Quolibet autem die sabbathi, lactis ebutyrati, quantum in septimanã integram pro alimento sufficeret, uili redimebat stipe, idque intrito pane secalino totum octiduum prius sinebat acescere, quàm eo frueretur, ne recentioris delicijs affectus nimis, eiusdem quoq; nimium absumeret. Illo oxygalactis condimento nõ modò famem, sed & sitim sedabat, seq; recreabat, quum & cibi & potus locum suppleret. Vbi tamen uel festiua temporis celebritate aut læto spiritu incitatus, liberalioribus epulis geniũ exhilarare, & perbellè cuticulã curare uellet, accedebat priori mensæ secunda ex ouo uno aut altero: in quem usum & gallinam splẽdido pulmento, nimirũ sui stercoris alebat. Cęterùm aduersus frigoris qualescunq; iniurias se quoque singulari dexteritate muniebat, gestando scilicet in supremum tabulatum, deinde rursus deportando, donec incalesceret, quos paucos ligneos fasces semel coëmerat. Hac arte perpetuò

Algebat nudo clausa culina foco:

Nec ullo opus illi erat lumine, præterquam cœlesti, solis quippe & lunæ: tempori siquidẽ inseruire, eiq; se conformare nouit non minus quàm hirun-

run-

rundo, ciconia, aut ulla sic latitans bestia. Enimuerò toto anni decursu sole decumbente, simul & ipse decumbebat: eo item exoriente, ipse quoque apparebat: at lunæ usura erat rarior. Adhæc sua lintea non minori frugalitate eluebat subinde, saponis loco gallinæ suæ stercore illito. Eiusmodi prouidentiæ lucro sine ullis sumptib. domum aluit sustinuitq;, & affectui ita satisfecit, ut quicquid ex suis facultatibus quotannis rediret, in reddituum usuram deponeretur: sic tandem in diuitem euasit uirum hic Euclio, si diues sit dicendus, quem bona possidet. Etsi hanc artem liberali detexerim animo, ne tamen imitari studeat ullus, protestatione minimè opus fore sperare uolo. Verùm quid accidit? quod non minus pulchrè quàm uerè Comicus cecinit,

Tenax requirit prodigum.

Vix enim halitum reddiderat extremum, quum circa funus, mutata rei domesticæ forma, uario potus genere ita defunctum lugerent hæredes, ut etiam in eundem à calumnijs ob auaritiæ incomparabilis dedecus nō abstinerent, seque alio modo inituros iactabant rationes: nec defuit euentus. Quicquid enim hoc tenacitatis studio multis congestum fuit annis, id breuiori tempore non tam laboriosè dissipabatur prodigalius. Sed ad institutum.

Porrò ex rationibus supradictis nō immeritò admirari summoperè, grauiterq; ex animo dolere cogor, annis superioribus apud ea Imperij, eiq; contigua loca, ubi clarius sonare Euangelij uox creditur, ob uitiatam tempestate uineam, & disiectam quæ adhuc in herba erat messem, non ad Dei uel probantis uel punientis manum, mentis oculos cōuertisse magistratus: sed ea neglecta, ad deliras lubricæq; mentis mulierculas numero plures respexisse, easq; in squalidos carceres, dæmonum hospitia & diram carnificinā pertraxisse, ubi in excitatæ tempestatis & inuectæ iacturæ confessionem adactæ, Vulcano solenniter consecratæ sunt. Mente autem delusas fuisse à diabolo, qui earum phantasiam ludibrijs præstigijsq; corrupit, ut se fecisse quæ nō potuêre, confessæ sint (quemadmodum solent obsessi, melancholici, incubo pressi, Lycaones, cynāthropi, dementati, fatui & pueri) dubium est minimè. Non enim mulieris malitiosæ, aut alterius maligni hominis uoluntati & potentiæ aërem uel elementa, ut pro illorum mandato noceāt, subiecisse iustū & multæ miserationis Deum, satis demonstratū est. Si diabolo potestas est aëris, hic Dei solius permissionē desiderat expectatq;, nocendi semper cupidissimus: ut hoc nomine absurdum errorem esse, ingenuè dicā, si quis mulieris uetulæ, amētis & maleficæ imperio subijci diabolum credat. Hæc quidem ita illi subiacet, ut cogitatione, sermone & actu, illius sæpe uoluntati morem gerat: uerùm ipse profectò huius nutui pro sua libidine obsequi potest minimè, etiāsi uterq; idem expetat, cum Dei solius semper, & quādoq; fideliū eius ministrorum edicto obedire compellatur. In rebus corrumpendis aëris conturbāti uiolentia, uel quocunque modo, unius Dei nutum & cōsensum prestolatur spiritus procellarū, ubi suos uel explorare, uel castigare instituit Deus: cuius ministri ueri, in Christi nomine, dæmonium subinde pellere poterūt. Proinde hos qui ueritatis luce ac radijs sibi oculos configi arbitrantur, in aliam decuit traducere sententiam & magistratum & plebeios: & quum sedulò grauiq; sermone ab idololatriæ flagitio auditores reuocare conentur,

Ephes. 2.

hanc quoq; eius nefandissimam speciem explicare oportuit, qua Lamijs attribuitur id, quod solummodò ad Maiestatem diuinam pertinet, tempestates nimirum pro suo arbitrio ciere, & grandinem prolicere: item quãdo in rebus afflictis eousq; deijcitur animus, ut superstitem adhuc esse Deum, qui opem ferre queat, uix credatur.

Si quæ fatentur dementatæ anus, præstare ualerent, uix in generis humani sustentationem frumenta superessent: immò nihil in rerum natura incorruptum permaneret, nec quidem ipse homo consisteret: proinde etiam non tanto opus esset apparatu in bellis, ubi nihil non instrumentorum & materierum pestilentissimarum cum grauissimis sumptibus effingitur, quo hostis in perniciem cogi, ager funditùs corrumpi, segetes prorsus dissipari, uites radicitùs euelli, aquæ penitus uitiari queant: solùm hic eiusmodi uetula, quam Lamiam dicunt, uoto & opinione celerius, unico nutu nõ modò hæc efficiet, uerùm etiam copias ita affliget, urbesque & regiones conquassabit, ut se felices fore sint speraturi aduersarij, si in deditionem permittantur. Quid hic opus sumptuosis tormẽtis? quid pulueris illius diabolici mole? quid globorum & sphærularum aceruis? quid mixto in funestiorem perniciem lardo, uel quacunq; alia peste? quid igne in exurẽdis oppidis, arcibus & pagis? quid numerosa illa manipulorum, & potius mancipiorum satanæ caterua? quid equitũ cataphractorum turba? Vnica hæc nostra Empusa, sola Lamia, omnipotentiam hic suam ostendet: quæ etiam in Turcam erit ablegãda, ut à subsidij in perpetuum Christianismi hostem colligendi onere Germania semel subleuetur liberetúrq;. In media profectò luce cæcutijsse uidemur, qui amplam hanc occasionem tam stupidè neglexerimus. Sed dæmonis ope sublimia hæc operari nostras sagas, nec illius auxilium à Christianis admittendum esse, respondebitur. Hic uicissim mihi explicari uelim, cuius ope dissidia seminentur propagẽturq; inter Christianos: cuius instinctu & adminiculo hos &, cumprimis principes, adeò temerè, frequenter ob rem nihili, fastu uel insolentia turgidos bella mouere, urbes pacificas euertere, regiones uastare florentissimas, sanguinem innocentem quàm possunt affluentissimè cum multa tyrannide effundere contingat: ubi uiolentiæ, stupri, adulterij, rapinæ, proditionis, latrocinij, & nefandissimorum quorumcunq; scelerũ tam in amicos, quàm in eos quos hostes uocant, quinimò dæmoniacæ colluuiei & flagitiorum satanicorum frequentissima schola & asylum securissimum? Quis hic architectus, quis Imperator, quis dux & rector? Nónne cacodæmon? Si itaque exitiosis id genus monstris quibuscunque & diaboli organis in bellis locus est, quare ille denegabitur nostris Lamijs: quæ non uulgari ratione, secũdum horum hominum opinionem, omnia perdere, cœlum terræ miscere, & hostem in ordinem redigere poterũt, etiam absque sanguinis effusione, si ita uoles: uel cum grauissimis eius cruciatibus, pro suo arbitrio & libidine, citra ullã hęsitationem, & sine sumptibus? Eam de Lamiarum potentia persuasionem ad nos à mendacibus poetis deriuatã, in multorũ etiam piorum animis tam tenaces adhuc egisse radices, ex animo frequenter lugeo. at durum illud flagellum peccata nostra mereri certum est.

Quanquam uerò, dæmonis instinctu dicta facinora perpetrare homines, obijcietur: & uice uersa, diabolum

lum ex prauorum hominum suggestione & uoluntate quoque operari: hic respondeo, ea non consequi necessariò: & oportere distingui rerum substantias, unde actiones producuntur. Alia enim est proprietas dæmonis, Dei spiritus ministratorij: alia terrestris hominis. Ille quidem ut spiritus, in hominem se insinuare, eumque agitare potest, unde dæmoniacus, uel à dęmone obsessus dicitur homo: nequit tamen in dæmonem spiritum se uicissim ingerere homo terrestris, ut inde similiter nomen mutuetur, opereturque.

Grassante crudeli bello inter reges Daniæ & Sueciæ anno 1563. ex castris Danicis scriptum est, Sueciæ regē inter suas copias circumducere quatuor uetulas Lamias, quę carmine omnem Dano præpedirent uictoriam, ut nullum posset hosti facere damnum: & si qui à Sueciæ rege cingerentur obsidione, redderentur imbelles, atque in deditionem proni. Ac licet famæ huic prius nulla fuisset data fides, postea tamen unam ex his Lamijs captam fuisse à milite generosi comitis à Schwartzéburch Gunthardi, ducis exercitus, quæ ea confiteretur, scripto addebatur: quemadmodum & circa uias in puteis & locis aquosis limosisq; inuēta fuisse extracta longè fila, quibus ligneæ cruces multæ alijque characteres appendebant.

Si uera est historia, grauiter utrinq; delictum est contra manifestum Dei
it.10. mandatum: à Suecis, quòd uetitam
t.18. opem accierint: à Danis uerò, quòd sibi à magicis illis præstigijs & dæmonum ludibrijs timuerint. Enimuerò amentes illæ anus reuera nihil hic potuêre, quanquam secus fortassis erant persuasæ à mendaciorum architecto. Cęterùm permittit sępenumerò Deus iusto suo iudicio, eos qui dissidia uolunt, in reprobam tradi mentem, & ad foliorum arborum agitationem pertimescere exhorrescereq;.

Ne aūt inaudita talis in bellicarum desperationū conatibus uideatur machinatio, asscribere non grauabor, cuiusmodi flagitium ad extorquendos dæmoniacis fraudibus imbres è clausis cœlis non minus doctè quàm piè enarret Ioannes Iouianus Pontanus lib. 5. belli, quod Ferdinandus Senior Rex Neapolitanus cum Ioanne Andegauensium duce gessit. Hæc doctissimi uiri sunt uerba: Etiam prima rubescebat aurora, quum hostes conspicati ascendentem militem, superātemq; montis ardua, relicto castello, tormentisq;, non expectato primorum ascensu, cum captiuis per mōtes citato gradu Suessam se recipiunt. Rex territabundus, quanquam oppidanis excidium, direptionem cædemq; minitabatur, irrito tamē incepto paucis pòst diebus inde abijt. Verùm enim irritā obsidionem, utq; incassum cederent conatus tanti, fusus repètè cœlo nimbus efficit, laborantibus ac penè enectis siti popularibus. Nam quòd menses aliquot nullos aërimbres dederat, & quod in cisternis erat collectum aquarum, id omne exhaustum cum esset, languentibus maximè agrestibus, cunctis deniq; ob aquarum inopiam extrema metuentibus, nefariū ad sacrum magicaque ad maleficia concursum est: quod in summis miserijs ultimaque aquarum penuria perditissimis à sacerdotibus commentum esset, dum impiè agendo, Dei simul iras & aëris turbationem ac tempestates exciunt. Inuenti enim ex oppidanis atq; obsessis sunt, qui nocturnis in tenebris, deceptis castrorum uigilijs, per asperrimas rupes furtim profecti ad littus, trahentes secum imaginem affixi ad crucem Christi, maledictis illam

prius ac diro persecuti carmine, pòst in mare execrabundi immerserint, cœlo, mari, terrisq; tempestatem imprecati. Quo etiam tempore sacerdotes quidam mortaliũ omnium scelestissimi, dum satisfacere profanis militum artibus student, ritum nefarium secuti, quo, ut dictum est, in huiusmodi necessitatibus elici imbres putantur, asino pro ædis foribus constituto, tanquam agenti animam cecinere funestum carmen. Pòst diuina eucharistia in illius os palatumq; iniecta, conclamatum asinum funereis cantibus, uiuum tandem ibidem pro templi foribus humauere. Hic uerò uixdum perfecto sacro obnubescere aër, ac mare agitari uentis cum cœpisset, diesque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux omnino eriperetur, tonitru cœlum terræq; horrescerent, uolitarent euulsæ uentis arbores, descissaq; fulminibus saxa complerent auras fragoribus, prorupit tanta è nimbis pluuia, imbresque tam ualidi, ut non cisternæ modò colligendis aquis satis non essent, sed arentia saxa rupesq; exustæ solibus torrentes undequaque prolapsos diffunderent. Itaq; rex, qui sola in siti potiũdi oppidi spem collocauerat, frustra ab ea habitus, ad Sauonem uetera in castra redijt. Cęterùm existimare Deũ iratum, beneficium pro scelere referre, neq; pij est hominis, neq; rerum naturæ callentis, atq; peruestigantis causas. Quo enim maiores inualuere hyeme siue æstate æstus, cœlique ac terræ siccitates, eò tempestates consueuere pòst sequi fœdiores, nimbique magis procellosi. Adhæc, si quando naturales tempestatũ turbines præuidet diabolus, tunc ad prædictarum blasphemiarum studia excitat, quos eiusmodi impietatis cultores nouerit.

Bellicis porrò motibus digressus nonnihil, ad tempestatem Germanicam, cuius paulo antè memini, reuertor. Hic nec illud silentio erat sepeliendum, quòd quum ea in illis grassaretur oris, eodem tempore uariũ procellosarum earum nubium exortũ defixis oculis se uidisse, & attentius obseruasse in diuersis, etiam longè dissitis prouincijs, nimirum ducatu Vuirtembergẽsi, Franconia, Bauaria, Saltzburgo, Vienna, mihi asseruerit uir nobilitate, prudentiá, multijuga lectione & uario rerum usu eximius, qui citatis equis die noctuque citra ullam cũctationem ijsdem diebus per eas festinãtissimè peruolabat ditiones ad Cęsarem, tractum tempestatis & damni illati ubique singulari considerans studio: nec animaduertisse quicquam, qnod ad Lamiarum opus potuerit cõtorqueri, ait. Cum stupenda se adhæc admiratione excepisse affirmauit, ꝙ rediens ex hospitis relatu in itinere cognouerit, quasdam fœminas apprehensas, carceribusque traditas esse, ob accitam tempestatem damnosam, maximè apud eos quos alia mentis oculi acie de diaboli potentia, & delusarum sagarũ ludibrijs censere decuit, quàm facere uulgus solet, propter peculiare & indefessum Theologię purioris studium, cui se hi mancipasse creduntur: unde non obscurè licuit elicere dilucidos eiusmodi plagarum authores & causas. Exemplum in Iobo minimè dubium proponitur. Punitionis quoque similis minæ euidentissimæ in Prophetis legũtur, aduersus eos, quibus ad diuinæ uocis monitionem aures obduruêre. ut Aggæi 2: Percussi uos uento urente & aurigine, atque omnium manuum uestrarum opera, & non fuit qui ad me conuerteretur. Et cap. 1. Ponite corda uestra super uias uestras, dicit Dominus. Seminastis multum, & collegistis parum, &c. Et in-

infrà: Respexiſtis ad amplius, & factum eſt minus: & intuliſtis in domum, & ego exufflaui illud. Propter hoc, inquit, ſuper uos prohibiti ſunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum eſt, ne daret germen ſuum, &c. Item Iohelis 1. Diſsipata ſunt horrea, diſiectæ apothecæ, confuſum eſt tricum, ingemuit animal, &c. Leuit. 26. Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum uobis deſuper ferreum, & terram æneam, & conſumetur incaſſum labor ueſter, &c. Si autem in præceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum. His & Iohelis 2. rerum ubertas promittitur: Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo. & dicit: Ecce ego mittam uobis frumentum, uinum & oleum, & replebimini in eis, &c. Eccleſiaſt. 39. Bona bonis creata ſunt ab initio, ſic nequiſsimis bona & mala. Initium neceſſariæ rei uitæ hominum, aqua, ignis & ferrum, ſal, lac & panis ſimilagineus, & mel & botrus uuæ, & oleum & ueſtimentum. Hæc omnia ſanctis in bona, ſic & impijs & peccatoribus in mala cōuertentur. Sunt ſpiritus qui ad uindictam creati ſunt, & in furore ſuo confirmauerunt tormenta ſua. Et in tempore conſummationis effundent uirtutem, & furorem eius qui fecit illos confundent. Ignis, grando, fames & mors, omnia hæc ad uindictam creata ſunt.

...ǽ item ...r. 28.

Ex animo itaque pręmonitos uolo eos, qui in prædicto errore etiamnum cōquieſcunt, nec in aëre turbādo Dei manum citra hominum cooperationem agnoſcere uolūt, inuectaq; inde damna hominum arbitrio imputant, ut reſipiſcant adhuc. ad quam uocem ſi eorum ut præfractorum occalluerit animus, in tam inextricabilem diaboli labyrinthum eos prouolutum iri præſagio, unde nullum educere poterit Theſei filum, ſed ſolius miſerentis Dei filius: tam frequentes carnificinas architectabitur accumulabitque Dei & hominū hoſtis ut iuratiſsimus, ita & ſanguinis innoxij cędiumq; impiarum ſitiētiſsimus Beelzebub. Nec dubito, quin oculis palàm hæc proponet euentus: quod Deus pro ineffabili ſua bonitate clementer dignetur auertere. Falſus enim malo audiri uates: ſed me ueſtigia terrent. Exempla noui complura: quid iam alij cum magno ſuo malo & reipublicæ detrimento experiantur, ipſi certiores erunt teſtes. Telam contexere longam & inexplicabilem in hominū ruinam exitiumq;, mille artifici non erit difficile, potiſsimùm apud quos ex uoto ſuccedere inſtitutum uidet, ubi nimirum ob peculiare ſuum ex Dei aſſenſu factum, in uitam inſontem porrò ſæuiri animaduertit: tum neruum cōſequutus, alia ſimilia, uel etiam tetriora molitur, quibus in ſua naſſa arctius conſtringit, atq; ex Charybdi in Scyllam propellit, quos ſuis ſtrophis pronas offerre aures comperit. Hic ſanè ſæpius conniuet Deus meritò, ob inuictam eorum incredulitatem, qui, licet aliter Sacrarum literarum lectione, maximè ex Iobo, inſtituti, nō tam Dei iuſti manum uel probantem uel caſtigantem agnoſcūt in ſegetū, uinearū & pecorū perditione, quàm ſingularē eius miſericordis benedictionem & gratiam in annonæ affluentia amplectuntur.

Nec hic prætermittere oportuit, circiter id tempus, quo Germaniæ ſuperioris prouincias illa tempeſtas calamitoſa afflixiſſet, me quoque pro rerum mearum ſorte haud leuē paſſum iacturam ex grandinis, uel potius glaciei procella, in ditione Raueſteinenſi, non procul à Grauia. Ea ſegetes feliciter meſſas, & in agro per faſces

quaternos coniunctim ad excitãdum, ut apud nos moris est, dispositas, ita disiecit ac excussit, ut omnino trituratas eas, & agrum denuò satum dixisses: unde nec eum conserere in proximum annum, sed terram aratro solùm euertere uoluit uillicus, ut quæ abundè nimis frumento saturata, & fœnori reddendo facta idonea fuerit. Ramos quoque simul ex arboribus quasi securi sectos, per arua sparsim disiectos fuisse ex eius glaciei uiolẽtia uidi. Recto autem ductu, nec sparso, hic flauit spiritus, ut ferè nihil aut parum infortunij utrinque senserint proximi agri. Atqui Virgilio ethnico, circa messem non tam miraculosa fuit uisa eiusmodi turbatio aëris, Georg. 1.

Sæpe ego, cùm flauis messorem induceret aruis
Agricola, et fragili iam stringeret hordea culmo,
Omnia uentorum concurrere prælia uidi,
Quæ grauidam latè segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent, ita turbine nigro
Ferret hyems culmumq; leuẽ, stipulasq; uolãtes.
Sæpe etiã immensum cœlo uenit agmen aquarũ,
Et fœdam glomerãt tempestatem imbribus atris
Collectæ ex alto nubes, ruit arduus æther,
Et pluuia ingenti sata læta boumq; labores
Diluit, implentur fossæ, et caua flumina crescunt
Cum sonitu, feruetq; fretis spirantibus æquor.
Ipse pater media nimborum in nocte corusca
Fulmina molitur dextra, quo maxima motu
Terra tremit, fugêre feræ, & mortalia corda
Per gentes humilis strauit pauor. ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
Deijcit, ingeminãt Austri & densissimus imber,
Nũc nemora ingẽti uẽto, nunc littora plangũt.

Hæc profectò syncerè & singulari animi studio sibi proposita meminerint, qui ad se admonitionẽ pertinere candidam arbitrabuntur. Si uerò plerisq; indolis morosæ hominibus recalcitrare, ac in me petulanter uel seriò insolescere lubeat, ijs quidem per me licet, dummodò aduersus cõscientiæ & ueritatis testimonium non laborent, & Dei gloria ac reipublicæ Christianæ quies utilitasque requiratur.

Ansam uerò huius incredulitatis pronam admodum obtulerunt rustici, fiducia in Deum uiua minus confirmati: qui multifariam hoc etiam tempore secũdum eorum incredulitatem uexantur à satana, ut aliàs lac ademptum, aliàs fœtum, aliàs segetes, aliàs armentum etiam interemptum à Lamijs putẽt: & uniuersam agriculturæ rationem non ad benedictionem Dei in uera fide, sed ad meras anicularum uoluntates referant. Adijciam doctissimi uiri IVLII SCALIGERI uerba ad Cardanum: Ais, ad maleficij efficaciã conferre malefici constantiam. Putasti cuiuspiam affectum agere in alium, quàm in eum cuius affectus est? Neq; uerum est, ab homine homini noceri posse uerbis. Nam quis illa eum uerba docuit? Non homo alius. Nam quis illum? Nõ cœlestis intelligentia. Quis enim eam facere audeat authorem fascini? Ergo malus dæmon: non ut hominem faceret potentiorem, sed ut ipsum deciperet credulitate, atque socium haberet tum impietatis, tum æterni exitij. Ipse igitur agit dæmon: stultus ille ac uæcors, putat suis sese uocibus agere.

Li.16. de sub til. exer.

Porrò à contrario quis fortè obijciet, pluuiã cieri posse carminibus in perniciem à maleficis: quum ex iure scripto constet, aliquas in salutem pluuiam prouocare. nam lex 4. C. de mathemat. & mal. Constãtini est, qua admittit eos qui precibus, carminib. aut medicamentis pluuiam impetrare ualent, aut aliquid quod ad hominum salutem spectat, &c. Bartolus ibi: Summa & mens legis est, mea opinione, ut si quis istis artibus ad utilitatem hominum utatur, permissæ sint, ut scribit Iosephus de Solomone libro 8. cap. 2. quæ alioqui uetitæ per se sunt, & maximè

...alibus ...rma... ...doque ...tur à La...

ximè si in alicuius perniciem conuertantur. Hic paucis, cum bona uenia, respondeo: Christianum Imperatorem credidisse aliquã in his esse uim, haud secus atq; multi alij, & quidem plerique ἄθεοι ac poëtæ. Ex quo consequitur, magnã hunc ea in re iniuriam Deo fecisse, qui non pijs uotis & culpæ deprecationibus supplicãdum, sed contestationibus impijs ac adiurationibus cogi Deum posse, ut hoc aut illud nobis donaret, arbitrabatur: quin & amplam diabolo aperuisse fenestram, quum uero Deo relicto, per Satanę aut ministros aut ministeria quid se consequuturum consideret. Cæterùm, ut semel hoc caput finiam, quid potest in hac re & causa dici dilucidius eo quod apud Hieremiam capite 14. legitur? Nunquid sunt, inquit, in uanitatibus Gentium, qui pluere faciunt? & num cœli dabunt imbres? An non tu es Iehoua Deus noster? Te igitur expectamus. tu enim fecisti omnia hæc.

DE NATVRALIBVS PHARMAcis somniferis, quibus interdum illuduntur Lamiæ, de earum item unguentis, & quibusdam plantis soporiferis, mẽtemq; impense turbantibus. Caput XVII.

...alibus ...rma- ...doque ...tur à ... La.

INterdum Empusæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quædam pharmaca, quib. ubi se inunxerint, confricuerintq;, ita à fraudulento magistro institutæ Lamiæ, per caminum mox se euolaturas, ac per aërem longè lateq; euagaturas ad tripudia, dulcissima symposia, concubitus & gratissima rerum spectacula, confidunt: quæ tamen per insomnia ipsis ingerit ille mille artifex, ubi ab inunctione somniferi omnino unguenti, in profundissimũ lethargicumque somnum dilabuntur insciæ. Hæcne somnia uideantur, libuit adducere, quid solertissimus occultarum causarum indagator Ioannes Baptista Porta Neapolitanus lib. 2. Magiæ naturalis, siue de miraculis rerum naturalium, scribit: *Cap. 26.* Adeò dira, inquiẽs, cupido hominum mentes inuasit, ut quæ natura mortalium cõmoditati elargita est, abutantur, ut multis horum simul coaceruatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquã ipsæ superstitionis plurimùm admiscent, naturali tamen ui euenire patet intuenti. quæq; ab eis acceperim, referam. Puerorũ pinguedinem aheneo uase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione ultimum nouissimumq; subsidet. inde condunt, continuoque inseruiunt usui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas & fuliginem. *Lamiarum unguenta.* Vel aliter sic: Sium, acorum uulgare, penthaphyllon, uespertilionis sanguinem, solanum somniferum, & oleum (etsi diuersa commiscent, ab ijs parum dissidebunt) simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando ut rubescant, & reuocetur calor, rarumq; fiat quod erat frigore concretum. Vt relaxetur caro, aperianturq; pori, adipem adiungunt, uel oleum ipsius uicem subiens, ut succorum uis intrò descendat, & fiat potior uegetiorque, id esse in causa non dubium reor. Sic non illuni nocte per aëra deferri uidẽtur ad conuiuia, sonos, tripudia, & formosorum iuuenum concubitus, quos maximè exoptant: tanta est imaginationis uis, impressionum habitus, ut ferè cerebri pars ea quæ memoratiua dicitur, huiusmodi sit plena: cumq; ualde sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate faciles, sic impressiones capessunt, ut spiritus immutentur, nil noctu diuq; aliud cogitantes: & ad hoc adiuuantur, cum non uescãtur nisi betis, radicibus, castaneis & leguminibus.

Dum hæc pensiculatius perquirendo operam nauarem (ancipiti enim immorabar iudicio) incidit mihi in manus uetula quædam (quas à strigis auis nocturnæ similitudine Striges uocant, quæq; puerulorum sanguinem è cunis absorbét) sponte pollicita breuis mihi temporis spacio allaturam responsa: iubet omnes foras egredi, qui mecum acciti erant testes: spolijsque nudata, tota se unguento quodã ualde perfricuit, nobis è portæ rimulis cõspicua: sic soporiferorum ui succorum cecidit, profundoq; occubuit somno. fores ipsi patefacimus, multum uapulat: tantaq; uis soporis fuit, ut sensum eriperet. Ad locũ foras redimus, iam medelæ uires fatiscunt flaccescuntq;. A' somno seuocata, multa incipit fari deliria, se maria montesq; transmeasse, falsa depromens responsa. Negamus, instat: liuorem ostendimus, pertinaciter resistit magis. Hactenus Ioannes Baptista.

Historia memorabilis.

Striges.

Lamiarum quoq; unguentum propemodum simile tradit Hieronymus Cardanus, post cuius inũctionem mirabilia uideri apparet. Nam & de his quæ non sunt, & tamen uidentur, ibi sermo est. Constat pinguedine puerorum, ut dicunt, succisque apij, aconiti, pentaphylli, solani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc uident. Spectare autem uidentur theatra, uiridaria, cœnas, ornatus, uestes, formosos iuuenes, reges, magistratus, imò res omnes quibus delectantur, quibus etiam se frui arbitrantur. cernunt item dæmones, coruos, carceres, solitudinem, tormenta. Hæc igitur sunt uiolentorum insomniorum causæ. Hinc etiam illas apio uictitare ait, castaneis, fabis, cepis, caulibus, phaselisque, somnos turbulentos cientibus: sic magis per somnum ferri uidentur in diuersas regiones, atque ibi multifariam affici, prout uniuscuiusque fuerit temperies, unguento adiuuante. Cui non absimile ad inducendum profundum longumq; somnum, adiungam hic oleum. Rec. semin. lolij, hyosciami, cicutæ, papaueris rubei & nigri, lactucæ, portulacæ, ana part. iiij. baccarũ solani somnifici part. i. ex his omnib. fiat oleum secundum artis legem, & pro qualibet uncia istius olei misceatur scrup. i. opij Thebaici. Hinc sumatur scrup. i. uel. i. s. & duorum dierum subsequetur somnus. Liquorem cõciliãtem mirificè somnũ, ad guttam unã aut alteram exhibitum, lubens hic adderem: sed pręstat nõ publicari. Suam quoq; hic laudem meretur succus singulari ratione suoq; tempore ex hyosciami radicibus extractus. Eiusmodi quædam simplicia, puta lolium, faba inuersa, opium, hyosciamus, cicuta, papaueris species, solanũ furiosum somnificum, mandragora, nymphea, atq; id genus reliqua, naturaliũ rerum peritis non omnino ignota inueniuntur, quibus intellectus uel aufertur uel turbatur: ut qui ijs utatur, loquẽdo, audiendo & respondendo amens uideatur, uel in somnum altissimũ ad dies etiam aliquot præcipitetur: at eorum usum, & aquas, uina, pulueres, trociscos, olea, aliasq; formas hinc conficiendi modum, silentio inuoluere malui, ne ijs abutendi ansam alicui subministrasse uidear. Perpetuò iuuandi, & nõ lædendi, animum mihi donauit omnis boni author benignissimus.

De Subtil. li. 18. de admirabilibus.

Somnifer[um] admodum lenum.

Simplicia [...] sus turba[...] & aufe[...] tia.

Adijciam hic tamen ob cautionem historias duas non inutiles, de horum soporiferorum uiribus. Mulier quædam ad rem attentior, optimeq; nota, sed quæ suum iam obijt diem, trituratores in multos conduxerat dies, curarat q; ex lolio diligẽter excreto (dourt nos uocamus) molito pinsitoque, admista secalis farina, panem apparari

&co-

& coqui, ut eos minoribus sumptibus aleret. quo quum essent pasti, in quandam leuem inciderunt amentiam: & cum essent aliquandiu rotati uertigine, lassi ad unum omnes in profundũ longumq; inciderunt somnum, ut pro labore, quem uetulæ prẹstare oportuisset, ipsi continuò stertérent: donec ea tandem post alterum aut tertium diem errore animaduerso, uictus rationem mutaret.

...entia et ...s gra- ...loly u-

Adhæc clarissimus eruditione, multijugaq; rerũ obseruatione & usu medicus, D. Renerus Solenander, collega in eodem apud illustrissimũ nostrum Principem ministerio coniũctissimus, quum Louanij anno quadragesimonono sub Hieremia Brachelio operam medicinæ daret, uidit puerũ Seruatij Sasseni bibliopolæ mirãdis symptomatibus correptum, ex esu fortè unius baccæ solani maioris (herbam bella donna Itali uocant) quam casu imprudens propter ẹtatem, ignarusq; rerum, ex horto D. Gemmæ Phrysij uicini sui (qui tum eam plantam prẹgnãtem alebat cum aliquot alijs exoticis herbis) legerat deuoraratq;, cerasum uel uuam forsitan existere arbitratus. Puer primùm cœpit furiose agere, nec ullum parentem interstinguere, animo & corpore languere: uocatus D. Brachelius ad consilium & curationem, tam subita symptomata grauia miratur: statimq; concepta suspicione assumpti alicuius ueneni maniaci, sciscitatur ubi'nam puer fuerit, quid egerit? eũ in D. Gemmæ horto lusisse narrant, uisumq; uersari circa dictam plãtam, eiusq; decerpere baccas. Sed priusquam hoc innotuisset, incidit puer in somnum profundũ, ut excitari nequiret, is durat ad horas uigintiquatuor. tum puer spontè euigilat, agnoscens primùm patrem, deinde alios, sed stupidior: at paucis tũ ex arte adhibitis remedijs, probè restitutus est.

...m ma ...ba bel ...a.

Quod autem Gallo cuidam nobili, ex Narbonensi prouincia oriundo accidit, mirum magis est, eo quòd & risu simul & deploratione dignũ uideatur. Is ex itinere captus à Turcis, & in Thraciam abductus, dynastæ cuidam donabatur, & (ut opinor) Bellerbeco, qui cis Bosphorum Thracium per Macedoniam præfectus militum dicitur. Ab hoc ille non asperè cœpit tractari more Barbaro, sed perhumaniter, eo quòd gyneceo destinatus esset ob formam ac ætatem. Itaque tandem die quodam cibi ac potionis tum uarietate, tum copia fuit effectum, ut in somnum triduanum incideret. Quo finito, quum experrectus mingere uellet, exectos sibi testes animaduertit. tum demũ attonitus cognouit, quàm diu dormisset, & cur tam lautè semper ac affluenter tractaretur, atque ex quo cibi genere tam alto correptus fuerat somno. Redijt tandem ad suos, & hanc attulit causam, cur nuptijs facilè carere posset.

Dormiẽti testes execti.

Bellerbecus.

Albertus Magnus in Ægypto etiam nasci lapidem tradit, & Dioscorides, qui Memphites nuncupatur, à Memphi, magnitudine calculi, pinguis & uersicolor: quo contrito, & cum aqua uinoque epoto, stupor omnium sensuum inducatur, ut nullum omnino dolorem sentias. Vnde refertur à Iurisconsultis, ubi de quæstionibus agunt, ac tormentis.

Gemma stuporem inducens.

In Lapidario Diosc. lib. 5. cap. 115. Plin. lib. 37. cap. 7. Vide lib. 5. ca. 12. post. Paris de put. tract. de Syndic. c. tortura. lo. 2.

DE OPIO, HEIRAN LVC, GElotophyllide, solano furioso, theangelide, & potu dementante laicum apud Bernates. Cap. XVIII.

Hic obiter, ob raritatẽ, & rei quasi miraculum, non erat prẹtermittendum, opij esum Turcis, & multo magis Persis, tam esse familiarem, ut nihil propè familiarius: quòd eo uorato se ualidiores esse, minusq; belli

Opij frequẽs apud Turcas & Persas usus.

belli pericula timere, persuasum habeant: quemadmodum in his regionibus, ebrios quoque intrepidius se quibuscunque naufragiorum & discriminum fluctibus obijcere, obseruamus. Quocirca, ubi exercitum colligit Turca, opio uniuersa spoliatur terra, licet quotannis id incredibili colligatur copia ex papauere albo leuiter uulnerato, postquam capita protruserit: unde lactis aliquot guttæ emanant, paulatim concrescentes. Eius semine apud Turcas non minus terra conseritur, quàm in his ditionibus tritico, præsertim Acharæ, Caracharæ, Spartadæ, Emetetindæ, & in alijs uicinis oppidis Paphlagoniæ, Cappadociæ, Ciliciæ. Vix Turcam inuenias, qui opium non redimat: etiamsi unius aspri numismatis ualorem tantùm possideat, eius dimidietatem opio impendet, secum id tam toga quàm bello collaturus. Quidam eius esui assuetus, semel drachmam mediam innoxiè uorabat: postridiè uerò drachmam integram idem ille deglutijt citra ullum aliud incommodum, quàm quòd uelut ebrius appareret. Bellonius, qui huic nunquam assueuerat, eo sumpto, nihil incommodi sensit, quàm in uentriculi orificio calefactionem, leuem cerebri turbationem, & somnum inquietiorem. Tritum Turcis in obijcienda calumnia prouerbiũ est, Opium comedisti: ac si alterius prouinciæ homini exprobrares ebrietatem. Optimum habetur, amarum ualde, gustu calidum, ut os inflammet, ad modum pilorum leoninorum colore fuluum, odore molestum & graue. In extremo refrigerandi gradu id designari, cum insigniter amaricet, inflammetq;, mirum est. Masschlach uulgares Turcæ nuncupant, ophion peritiores. In usu quoque habent puluerem illis dictum Heiran luc: cuius circiter coclear quicunque sumpserit, nihil loquitur, at cõtinuò ridet, admiranda se uidere ratus: atque hinc suos instituit gestus, ut ingẽtem omnibus spectatoribus risum moueat: qui ubi ad mentem redierit, se his uel illis fuisse locis, & mira uidisse rerum spectacula, asserit. Rogati illi, puluerem cannabinũ esse plerique responderunt: qui, quáquam ex Galeni doctrina, largius paulò sumptus caput feriat, uaporem sursum ob multam calefactionem mittens: citius tamen ex gelotophyllide parari suspicarer, si Turcis fuerit cognita ea pláta, in Bactris & circa Borysthenem proueniens: quæ si cum uino & myrrha bibatur, uarias dicunt obuersari species: ridendiq; finem non fieri, nisi potis ex palmeo uino pineæ nucis nucleis, pipere & melle additis. uel eum ex solano manico uel furioso cõfici, quis opinetur non absurdè. cuius radicem ad drachmæ unius pondus ex uino potam, excitare species uanas, imaginesq; non iniucundas, docet Dioscorides: sed duplicatum eum modum, ad tres usque dies mentis alienationem afferre, addit. Cæterùm quũ ad cannabim uires pulueris Heiran luc retulerint Turcæ, fortè sic ex planta conficitur, quæ Indis Bangue dicitur, cannabi haud absimilis (teste Garcia ab Horto proregis Indiæ medico) nisi quòd huius semen cannabino minus est, nec ita candicans, ut illud: deinde huius stolones lignosi nullo ferè cortice uestiuntur, secus quàm in cannabe. Ex folijs contusis, interdũ & ex semine succus cogitur, mixtaq; uel nuce moschata, uel gariophillis, aut ambaro & musco exhibetur: unde in extasin quodammodo rapiuntur qui hauserunt, atq; omni sollicitudine liberantur, nõnihil ridentes. Hinc magnus Sultanus Badur iactare solet, se, quando in somnis adire Lusitaniam

Vide etiam Diosc. lib. 4. cap. 60.

Lib. 3. cap. 15. Obseruationum.

Masschlach.

Ophion.

Heiran luc.

Lib. d… ment. *Gelo… lit.* *Solan… furio… gine… indic…* *Lib. … cap. …* *Bang…* *Lib. … simpl. Ind.*

taniam uellet, Brasilium, Asiam minorem, Arabiam & Persiam, pauxillum Bangue solùm sumere. Huc pertinet etiam Datura Indorum planta, quæ in Malauar nascitur, flore in extremis ramis rorismarini colore, qui uelut & semen inijcitur à furibus in cibos eorũ quos deprędari student: mente enim uidentur alienari qui sumpserunt, & in risum solui, magna cum libertate sinentes auferri quæ fures uolunt: duratque illa mentis alienatio horis uigintiquatuor. Nec hic alienum, quod de Indorum Tabaco, Lusitanis Peto nũcupato, Gallis Nicetiana, Herba reginæ & Herba sancta, scribit Nicolaus Monardis Hispalensis medicus. Non quoq; omittendum, quod de theangelide, in Libano Syriæ nasci solita, traditur, ea uidelicet deuorata præsagire homines. At mea quidem opinione, ea uorata dementari homines potuerũt: ut ipse diabolus se in illos, ut iam apparata organa, insinuans, futura uel ambiguè uel mẽdaciter suo more prædixerit. Potamantim itidem ad Indũ fluuium inueniri narratur, eaque pota lymphari homines obuersantibus miraculis.

Similis cuiusdam potionis ueneficio laicum dementabant, uelutq; stupidum reddebãt quatuor ordinis prædicatorum monachi Bernates, anno nono supra sesquimillesimum, ut aquam causticam siue ardentem absq; sensu tolerarit. Ea Christi quatuor uulnera pedibus, manibus & corpori se imprimere simularat laruata Maria, adornatus scilicet in hanc tragœdiam monachus, qui antea clauum quoque per alteram laici manum transegerat, nihilque non in D. Virginis specie persuaserat, ut illius simplicitate & amentia abuteretur, cum tribus suis fratribus religiosis figmenti conscijs, ad sui instituti confirmationem. Quo nomine potionatus ille, altari quoque in D. Virginis sacello imponebatur, ubi uelut catalepsi correptus, in turbæ confluentis cõspectu immobilis ad stuporem usque genibus flexis perdurauit: dum interea temporis Doct. Stephanus, fabulæ huius actor, per canalem in Christi & D. Virginis simulachris proximis mutuum colloquium mentitur. Fraude tandem detecta, artificiũ confessi sunt monachi quæstionibus subiecti, exustique eiusdem anni die postremo Maij. Historia sanè lectu dignissima, ut hinc in reliquarum eiuscemodi imposturarum, ad animarum exitium olim ab id genus hominibus constructarum cognitionem promptius perueniatur. Similibus fortassis in suis corporibus quandoque utuntur nostræ Lamiæ.

DE INCVBI DAEMONIACI ILlusione, & incubo morbo naturali. Cap. XIX.

Hinc iam incuborũ succuborũmque laruas aggrediamur, quid in his ueritatis foueatur, studiose & latius inuestigantes: ut non modò è uulgarium, sed & prudentium animis, semel hoc falsæ persuasionis simulachrum excutiatur. Quum itaq; huius hæresis maleficio & præstigijs delusæ dementatæque anus, à dæmone se comprimi, incubosque pati arbitrentur, hanc commixtionem, ut reliqua propemodum omnia, merè esse ex læsa mẽte imaginariam, uel solùm qualicunq; affrictu titillationem cieri, accedente rei imaginatione: nec uerè congressum fieri, rationibus demõstrabitur euidentissimis: ubi prius cõmonuero, nostris medicis morbum quendam dici Incubum, ab incubando, quòd pondus quoddam nobis dormientibus incumbere, & super nos consistere putamus, respirationem opprimens, & ob id uocem impediens:

Congressus dæmonis cũ muliere imaginarius.

Incubus.

ita ut si uelimus clamare, non possimus, cum somnijs horrendis & imaginationibus plurimis nos ab alijs inuadi existimantes. Fit ferè noctu, & à somni initio: & quæcunque epileptici interdiu uigilesque patiuntur, hæc noctu & in somno ephialtici. Plinius modò suppressiones, modò noctis ludibria, modò Faunorum in quiete ludibria nominauit. Arabes, inquit Auicenna, albedilon & alcratum, Auerroes elgadum, Azarauius alcaibum, nostri uulgò grauedinem dicunt, quasi pondus equitando (sic loquūtur) nos opprimeret: sic nostrates quoq; dicūt sua lingua, Die marrydet vns. Epilepsiam esse quidā sentiunt diminutam, quæ fit in somnijs, de qua Aristoteles intellexit lib. de Somno & uigilia: ἐφιάλτης Gręcis nuncupatur, id est insultor, quasi aliquis insiliat, uim inferens, & alterū cōprimens, ut nō possit moueri, donec liberetur ab inuasore. πνιγαλίων à suffocādo Themisoni dicitur. quæ signa ab imminuto calore proueniunt: & quum spiritus animales existentes in cerebro, ob uapores ascendentes, à pituita & melancholia obtenebrantur, ita ut uirtus opprimatur, & uideatur aliquid graue sibi inferri, quod tamen reuerà non fit. Contingit aūt potissimùm resupino corpore iacēte: plerūq; ore uētriculi aut pituita crassa lentaq;, aut ciborū cōcoctu difficilium copia oppresso. Quū uerò sagę sint ob sexum & ętatem utplurimùm pituitosæ, & ob animi affectus melancholicæ, cur nō supinè cubantes, huiusmodi morbo erunt obnoxiæ? atq; accedente illo sensu cōmuni, ab immundi spiritus assidua suggestione uitiato, putabunt fatebunturq; uerè se passas esse, quod solùm uel per somnum uel imaginatione intēsa innotuit? Cōuenientē hic ex Iasone Pratensi historiam de ocioso quodā sacrifico asscribendam duxi: ita narrat. Nuperrimè sacrificus quidam me conuenit: Domine, inquit, nisi succurras misero & afflicto, actum est, & prorsus perij: tabes me habet. Viden' quàm sim emaciatus, quàm exanguis? uix tenui pelle cōtegor: succulentus esse soleo, speciosulus, & bene habitus: nunc fœdum spectrum uideor, hominisq; inanis imago. Quid, inquam, te cruciat, & quam affectus tui causam opinaris? Dicam, ait, intrepidè, & ualde admiraberis. Sub quamlibet fermè noctem ad me commeat muliercula mihi non ignota, & pectori meo illabitur, ipsa uiolenter comprimit, atque coarctat animæ meæ uias, ut ægrè respirare queam. Quin clamitare cupienti, uocis iter præcludit, ut quanquam præ pauore nitor attollere, minimè queam. Nec manus ad propulsandam iniuriā, nec pedes ad capessendam fugā expedire ualeo. Vinctū me & affixum tenet. Heus, inquam subridens, nihil admirandum prædicas (ex narratione incubum intelligebam) merum est phātasma, merum ludibrium. Nec plura moratus: Phantasma (inquit) ludibrium (inquit) profectò non est: ita me Deus amet, quæ hisce oculis conspicatus sum, & quæ hisce manibus exercui, enarro. Equidem uigilans, mentisq; compos, eam uideo coràm, & inuadentem accipio, conorque obluctari: sed præ languore, metu, angustia & impacta ui, nihil efficio. Hac de re horsum uorsum amens cursitaui, unumquemlibet percunctans, possétne succurrere miserabiliter pereunti. Minoritam consului, quem callidū ueteratorem dicunt, ab hoc præsentaneam opem sperabā: sed spe mea frustratus sum planè, nullam is salutem attulit: tantùm monebat, Deum optimū maximum, quem iam pridē precibus fatigaram, strenuè orandum, ut dignaretur in-

ἐφιάλτης.

πνιγαλίων. Incubus olim quoq; dæmon putabatur. Aetius libro 6. cap. 32. ex Posidonio. Nostrates appellant Germanicè, Die mar ryden, quasi dicas, modium uel pōdus superequitare.

De cerebri morb. cap. 26.

Incubi ... sus sacri...

tur infestam uexationē auertere. Adij uetulam quandam, pro fama populari, sagam atq; uersutam. Hæc aiebat, qui sub crepusculum diei statim ab excreto lotio matulam obturarem dextra caligula, & fore ut eo ipso die malefica me inuiseret. Id etsi uanum uidebatur, nec parum me ab experimento absterreret religio, uictus tamen impotentia & diuturni laboris tædio, tentaui. Et per Iouem, accidit uaticinium. Veniens in domum meam, uesicæ cruciatum querebatur: nec potui ab illa aut preculis supplex, aut contentione minax impetrare, ne sub noctem ad me terrifica commearet: sed implacabilis ueterem morem asseruat, semelq; constituit me fœdo angore conficere. Hominem hunc uix quiui ulla ratione ab insania reuocare: sed à secundo tertióue congressu hilarior factus, morbum agnoscere cœpit, & sanationis spem fiduciamq; cōcipere. Iam ad congressum imaginarium.

HYMENIS MEMBRANAE, QVA *omnes muniuntur uirgines, ratione commonstrari certißimè, dæmonum cum mulieribus concubitum esse uanum, mereq; imaginarium.* Cap. XX.

...bitus ...niaci ...itas.

PRimùm huius cōgressus uanitas, fucusq;, apertissimis atque adeò oculatis testimonijs, ac argumento irrefutabili conuincentur, si uirgo hoc deprauatæ imaginationis fascino agitata, ludibriaq; eiusmodi perpessa, quæ à dæmonis initu corrupta creditur (qualem apud Hollandos religiosam, ex propria peractæ cum dęmone huius spurciciei confessione flammis adiudicatam scio) ab obstetrice perita, uel alia non indocta femina inspiciatur, contrectetúrque: eam enim adhuc uirginitatis zona, hymene nimirum munitam esse (si alioqui à uiri concubitu fuerit libera) comperietur. Ea siquidem omnes uirgines ab initio dotatas, obuinctasq; à conditore Deo fuisse, contra multorum secus contendentium sententiam ostendere uolui: primumq; generale Mosis ex Dei uoluntate consilium, de indicijs uirginitatis indubitatè cognoscendis, si de uirgine matrimonio tradita, in lę sæ antea pudicitię suspicionem maritus uenerit, proponam explicaboque.

...ligio Hol... b in... raci... ta.

tata sunt omnes uirgines.

id tale est: Si duxerit uir uxorem, accesseritq; ad eam, & odisse eam cœperit, quæsieritq; diuortij occasiones, nomen pessimum ei obijciens, & dixerit: Vxorem hanc duxi, & ingressus ad eam, non inueni uirginem, uel uirginitatis signa: tollent eam pater & mater eius, & proferent signa uirginitatis puellæ ad seniores ciuitatis, qui sunt in porta, dicetq; pater: Filiā meam dedi huic uxorem, quā quia odit, imponit ei nomē pessimum, ut dicat, Non inueni tuam filiam uirginem: & ecce hæc sunt signa uirginitatis filiæ meæ. Expandent uestimētum coram senioribus ciuitatis, apprehendéntque senes urbis illius uirū, &c. Quòd si uerum est uerbum illud, & signa uirginitatis in puella non fuerint inuenta, ducent puellam ad ostium domus patris sui, obruētq; eam ciues illius ciuitatis lapidibus, ut moriatur. Ad huius loci explicationem, & ut medicis in omnibus puellis hymena nō agnoscentibus satisfiat, ac meum interim prosequar institutum, breuiter de eo quædam hic dicam.

Deut. 22.

In uirgineis locellis, uel κολπῷ γυναικεῷ inhæret latetque hæc tunica castitatis conseruatrix, qua primo insultu disrupta, uenarum uteri orificia hic intexta, desinentiaq;, sanguinem fundunt, menstruum uulgò, licet impropriè, appellatum. Vnde nuptis uirginibus, prima concubitus nocte, ex huius membranæ uiolenter ruptę uenulis sanguis promanat: cuius lituris,

Virginitatis signa. *Mosis locus explicatur.* ut uirginitatis uel uirginalium notis, testibusq;, tincta quibus teguntur uel incumbunt linteamina, coram magistratu, suspicacibus, coniugesq; uiolatæ antea pudoris zonæ falsò insimulantibus maritis expandi ostendique iubet Moses.

Apud Hispanos quoq; admodum uulgare est sponsis, eas solutæ uirginitatis lituras sanguineas in linteo à primo concubitu obseruare. Apud hos etiam filias pro uirginibus aliquoties diuendere solent quædam lucri cupidæ nimis matres, hymena inuiolatū, eiusq; rupti manantem sanguinem alia materie ficta imitatæ.

Adhæc, præterquam quòd in uirgine quadam certissimè etiam tegumētum illud solidissimum deprehenderim, idipsum quoque à pudicissimis, mihique familiaribus matronis, quæ in seipsis hoc pudicitiæ munimētum prima admissione obseruarunt, pudica collatione cognoui: quæ & omnes uirgines eo donatas esse, ex fœminis itidem alijs, quibuscum familiariter & occultè hac de re contulissent, se intellexisse, uno quoque asseruerunt ore. *Hymen membrana aliàs crassior, aliàs ualidior, ut sectione opus sit, aliàs fragilior.* Membrana interim alias crassiore firmioreq;, quasdā tenuiore fragilioreque hic obseptas esse, minimè dubium est: plerisq; etiam lasciuo quopiam attritu eam diuelli, lacerariúe, aut putrescere quoque ex humorum affluxu, & ex morbo perrumpi constat. Exemplo id testatum facilè fecerim: uerùm non est nostri instituti, inutilem huius argumēti contexere telam. Satis sit indicasse, imò apertas ostēdisse rationes, quibus succuborum incuborumq; falsitas detegitur: item Mosis locum nonnihil explicuisse: & medicis negantibus membranam hāc in omnibus uirginibus, ansam subministrasse, eam oculatius obseruādi: cuius quidem uitiatæ prius nomine, uxorem secretò arguisse olim maritum non immeritò memini.

Si quis iam exiguo illo hymenis foramine illusus, diabolum ut multiformem, Venereæ rei ludibria posse cum uirgine exercere urgeat: huic responsum uolo, ut me doceat, quomodo eo uirginitatis munimēto inuiolato, posset ex eiusmodi cōgressus partu progignere uterus materierum usqueadeò grandium, durarum, inęqualium, asperarum acutarumque monstra, qualia Magdelenam quādam Constantiæ captam ex tali concubitu peperisse, paulo pòst ostendetur. *Cap.* Enimuerò si à portentosarum harum rerum procreatione puella, à partium uteri peritis introspiceretur cōtrectareturq;, ut artis est, fraudem illusione primùm phantasiæ in Veneris opere ingesta factam: deinde ut imaginarius ille congressus iudicaretur uerus, dolores partus à spiritu cieri, atq; rerum absurdarum insensilium mortuarumque congeriem uelut illius coitionis fœtum ostentari à mille artifice, euidenter constaret.

QVO'D FILII DEI AD FILIAS *hominum ingreßi sint, locus hic Mosis explicatur: quo magis congressus diabolici uanitas elucescit.*

Cap. XXI.

SI quis iam præfractior, ad illā Mosis sententiam mihi obtrudēdam *Gen* confugiat, Quòd filij Dei ad filias hominum ingressi sunt, atque hæ genuerint potentes & celebres uiros: & hinc cum multis alioqui doctis uiris inferre studeat, dæmones posse mulierum concubitu frui, atque generare: huic Augustini Steuchi Eugubini, episcopi Kisami, uerba hæc, quibus errorem hunc solidè refellit, opponam: *Lib. de P. philo.* Illud, inquit, reijciendum, separādumq; à natura dæmonum uera, & penè inter fabulosos dæmones censendum, quod nō modò è nostris quidam, sed etiam

etiam prophanæ philoſophiæ profeſſores plerique ſibi perſuaſerunt, de filijs illis Dei, qui dicũtur apud Moſem filias hominum uidiſſe, accenſoſq; in earum cupiditate, ex eis filios genuiſſe: qui quum dicantur Hebraicè Nephilim, ab Hebræis neſcio quibus, & noſtris, quinetiã externè philoſophis, dæmones crediti ſunt, qui partem diuinam atque humanam miſtam habuerint. fueruntque multi, filios illos Dei angelos ſuſpicati: è quibus, cum multis Hebræis, Ioſephus in ſua de Antiquit. Iudaic. hiſtoria: quem tamẽ Zonaras hiſtoricus excuſat, quaſi angelos ille appellarit filios Seth, ut Deo placentes, & angelorum uitam æmulantes. Fuerunt & alij in ea opinione, ut Lactantius: uideturque antiquiſsimus error è libris Moſis non rectè intellectis hauſtus. Siquidem perhibet Plutarchus, Pythagoram, Xenocraten, Platonem, Chryſippum, ſuperiores Theologos ſequentes credidiſſe, dæmones fuiſſe hominibus quidem robuſtiores, uiribusq; longè præcellentes, diuinitatem (inquit) habentes neque ſynceram neque puram, ſed cum animæ natura & ſenſu corporeo coniunctam, uoluptatis & laboris capacem. Hoc etiam credidit Athenagoras philoſophus Chriſtianus, Iuſtinus item idem philoſophus, & Tertullianus, omnes ambiguitate uocabuli ducti: arbitratique, filios Dei, angelos, puroſque deos, genitos ex eis: alij dæmones, alij heroas uocantes, ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, amore illo quo illi filij Dei in fœminas exarſiſſent, filioſq; eximiæ uirtutis & audaciæ genuiſſent, quod in Cratylo etiam retulit Plato. & Athenagoras in legatione ſcribit: Similis quoque conditio fuit angelorum. Etenim cum omnes eſſent liberę uoluntatis, alij in ea qua creati à Deo fuiſſent, cõditione permanſerunt; alij naturam ſuam & conditionem uiolauerũt. Is ergo dęmon materiæ, & formarum quæ ſunt in ea, Imperator extitit, & cæteri qui ex his circa primum æthera uerſantur. Scitis autem nihil abſq; teſtimonio nos prædicare, cum nitamur dictis Prophetarum. Illi igitur à carne uicti, & in cõcupiſcentiam prolapſi: is autem neglector, & prauus circa rerum ſibi creditarum curam eſt inuentus. Ex his uerò qui in uirgines exarſerũt, nati ſunt hi qui Gigantes ſunt appellati. Itaque angeli lapſi de cœlo, circa aërem & terram, prohibiti deinceps cœlum repetere, uerſantur: animi quoque Gigantum circum mundum. hæc ille. Tertullianus quoque eadem ſenſit. Quæ quidam doctiores melioreſq; Theologi, quibus filiorum Dei notior fuit appellatio, nũquam dixiſſent: nõ Hieronymus, nõ Auguſtinus, non Gregorius Nazanzenus, non prudentiſsimus Chryſoſtomus. Nec difficile eſt erroris fontem agnoſcere: nec durum probare, ſolitas Sacras literas filios Dei nuncupare dilectos illi, illumq; colentes. Vt de Iſraële: Ex Ægypto uocaui filium meũ. Et in Exodo: Filius meus Iſrael. In Pſalmo quoque clara exiſtit differentia, cùm homines ſunt filij Dei, & cùm non ſunt: Ego dixi, dij eſtis, & filij Excelſi omnes: uos autem ſicut homines moriemini. Ecce eoſdẽ filios Dei & homines appellat: ſed filios Dei, quia creati ab illo, factiq; uelut dij, futurique, ſi Deum coluerint: homines autem, quia in terrenam fragilitatem dilapſi, regis cœleſtis imagine denigrata. Tales erant illi eluuionis tempore filij Dei, bona progenies ex Seth, quæ commiſta cũ filiabus hominum, ſcilicet corruptiſsimis fœminis, quæ ſicut uxor Adam, deincepſque fermè omnes, ſic maritos ſuos corruperunt: unde corruptiores filij nati, origo mali,

Margin notes: Geneſ.6. — Nephilim. — cap.3. — cap.15. diuin. — unde — Filij Dei qui. — Oſea 11. — Num.24. — Matth.2. — Pſal.81. — Filij Dei.

li, sanguinis pij cũ impio commistio: propterea nati bellicosi, superbi, contumeliosi. Hæc sunt ueriora, à natura non abhorrentia: cum illa non absint à fabulis Poëtarum. Nec naturâ fieri potest, nec assentitur philosophia, spiritus corpore nudatos, amore fœminarum capi, aut ex eis generare potuisse. Habet enim fontem suum, & inferiores ortus, cupiditates: si desit causa, desit effectus. Vbi non sunt membra genitalia, non est amor coëundi. Vbi nõ est cibus & potus, non est sperma. Vbi non fuit quęrenda successio & propagatio, non adhibuit natura cupiditatem generandi. Sicut spiritus nudi sitire aut esurire non possunt, sic Veneris libidine nequeũt inflammari. Absurdum quoque, duo esse genera dæmonum: tum ipsos angelos lapsos in concupiscentiam, tum animas Gigantum. Fuerunt enim Gigantes homines, nec ex hominibus faciendi sunt dęmones: nec casus eorum fuit, quòd exarserint in amorem. Erunt igitur fabulosi dæmones, tam quos libido rapuisset, quàm generati ex eis. Tales erunt, quales Hector, Achilles, Æneas, Hercules, ex hominibus & dijs nati, apud Poëtas. Hæc Augustinus Steuchus: à cuius sententia rationibus ac ueritate comprobata, quamuis Lactãtius ἐν ὑποθέσει discrepet, in uniuersali tamen de gentilium dijs, θέσει nõ discedit. Sic enim argumentatur: Quid est autem tam remotum à Deo, quàm id opus quod ipse ad propagandam sobolem mortalibus tribuit, & quod sine substantia corporali nullum potest esse? Dij ergo si sunt immortales & æterni, quid opus est altero sexu? nimirum ut generẽtur. Ipsa progenie quid opus est? cùm successione nõ egeant, qui futuri sunt semper. Poterat hic argumentum Lucretij addere, quod ego ualidissimum existimo:

Cur dæmon coire nequit.

Spiritus carnem & ossa non habet. Luc. 24.

Lib. 1. de instit. relig. c. 8. Deos ac dæmones nõ coire.

Lib. 1.

—Si numina nasci
Credimus, haud quenquã fas est cœpisse deorũ.

Sequitur apud Lactantium: Vt habeat uel ministros, uel in quos ipse possit dominari. Quid igitur opus est sexu fœmineo, quum Deus, qui est omnipotens, ut uocatur, sine usu & opera fœminæ possit filios procreare? Nam si quibusdã minutis animalibus id præstitit, ut sibi è folijs natos, è suauibus herbis ore legant: cur existimet aliquis, ipsum Deum, nisi ex permistione sexus alterius, non posse generare? Illos igitur quos imperiti & insipientes tanquam deos & nuncupãt & adorant, nemo est tam inconsideratus, qui non intelligat fuisse mortales. At Kimhi hîc dicit: Omni rei quam Scriptura uult magnificare, subijcitur nomen אל sicut & in Propheta legimus גדולח לאלחים עיר ciuitas magna Deo, id est, ciuitas magnificentissima. Aben Ezra intelligit per filios Dei, homines Deũ agnoscentes. Chrysostomus hũc locũ explicans, docere uidetur, quòd non solùm absurdum est, sed etiam impossibile, ut improbi angeli cum fœminis coitum exerceant, sic inquiens: Dementia plenum est dicere angelos deiectos è cœlo, ut cũ mulieribus rem habeant, & quòd incorporea illa natura corporibus copuletur. Neq; enim possibile est, incorpoream naturam illam habere unquam cõcupiscentiam. Et paulo pòst: Valde insanus esset, qui comprobaret talia uerba dementiæ plena, quòd incorporea & spiritualis natura, corporis complexum ferat. Cornelius Agrippa in eo libro, quem aduersus Lamiarum inquisitores inscriptũ emisit, hanc Chrysostomi sententiam detorquet in illos, qui maleficas mulieres, quòd se rem Venereã cum dæmonibus peregisse, fassæ sint, insectantur & puniũt: quam quidem rem ipse, & certè meritò, irridet ceu fabulo-

Homil. in Gen.

bulosam, & à somnijs ac imaginationibus delirantiũ anicularum enatam: quæ quum sępe dormientes per somnia decipiantur, & interdum quoque uigilantes ex uehementis libidinis imaginatione illudantur, tamen arbitrantur ea uerè sibi contigisse, quæ sola imaginatione sunt peracta. Sunt inter ueteres & alij Chrysostomo astipulati, inter quos pręcipuus Ioãnes Cassianus Chrysostomi discipulus, in cuius lib. 2. Collat. ca. 8. hæc legũtur: Nullo modo credẽdum est, spirituales naturas coire cum fœminis naturaliter posse: quoniam si hoc aliquando secundum literam fieri potuisset, quomodo nunc quoq; uel frequenter, uel rarò idipsum euenire non contingeret, & absque semine uel coitu uiri aliquos nasci? similiter de mulieribus conceptum dæmonum cerneremus. Consimilem habet uim id quod Philostrius Brixiensis episcopus cap. 108. sui Catalogi aduersus hęreses in hunc modum refert: Alia est hæresis, quæ de gigantibus asserit, quòd angeli se miscuerint cũ fœminis ante diluuium, & inde natos esse gigãtes. Sed si quis putauerit angelos ita peccasse transformatos in carne, & in ea remansisse, aut ita factos carnales crediderit, is uiolẽta ratione decernit historiam: sicuti & paganorum & poëtarum mendacia asserunt, deos deasq; transformatas nefanda coniugia commisisse. Quod si factum est aliquando, & nunc fieri, non erit ambiguum: quod autẽ non factum est aliquando, nec modò fieri manifestum est. Neq; ab his abhorrent, quæ Cyrillus Alexandriæ episcopus in eandem ferè sententiam disseruit lib. 2. Allegoriarum in Pentateuchum. His accedit authoritas Cõcilij Ancyrani, detestantis insanam opinionem quarũdam ueneficarũ mulierum, asserentium se noctu per longa terrarum spacia ab improbis spiritibus deduci, ubi cum dæmonibus indulgent uarijs uoluptatibus, epulis & libidinibus, &c.

SEMIDEOS, VT ALIOS *mortales, fuisse natos: nec hominem, nec perfectum animal absque coitu & semine maris ac fœminæ, nasci aut concipi.*

Caput XXII.

EX superioribus apparet, quàm absurda sit ac prorsus indigna Christiano, Fulgẽtij sentẽtia, qui quos Scriptura Nephilim, & Hebræorum theologia Issim appellat, eos & Heroas, & Semideos, & deos Senones dictos ait: aut quia ob meriti paupertatem cœlo digni non censeantur, nec terreni tamẽ putẽtur propter gratiæ uenerationẽ, cuiusmodi olim Priapus, Hippo, Vertumnus: aut quia diuinis uirtutibus, & in humanum genus beneficijs in hac uita præcellẽtes, post exutum hunc mortalem hominem in deorum beatorũ choros trãslati sunt. ijsdem quibus olim in hac uita beneficijs ac uirtutibus, mortalibus perpetuò prouidentes: aut quia arcano superûm semine procreati sunt, quos ex deorum siue dæmonum commixtione cum hominibus genitos putant, ideoq; mediam quandam naturã sortitos, ut qui nec angeli, nec homines sint. Etenim nõ apud Christianos, sed apud Ethnicos numina quædam tantùm sunt terrestria, quædam cœlestia tantùm, quædã media, quæ Apuleius animalia ingenio rationabilia, & animo passiua, corpore aërea, tempore ęterna dicit. Antiquitas autẽ Medioxumos appellauit, quòd uelut intercessores Deos minores, hominum autẽ natura maiores esse, & diuina quædã munera nobis tanquam μεσίται conferre uiderentur: ut Æsculapius, Pollux, Castor, Liber, Quirinus, Atlas, & alij, quos Augustinus Steuchus nomina-

Nephilim.

Issim.

Semidei qua les crediti.

Senones.

Medioxumi dij.

Hercules. Aeneid. 8.

uit. Herculem Seruius communem Deum utriusque naturæ dicit, mediũ inter diuinitatẽ & humanitatem. Ex Ioue enim & Alcmena natus fingitur, quæ uxor erat Amphitryonis. Hinc cũ per Herculem iuratur, Mediusfidius iurari solet, quasi medius filius. Vt autem ex homine Deum nasci, nec diuinitatis nec humanitatis patitur ratio, siue ex fœmina & uiro simul, siue ex uirgine tantùm, quemadmodum Sibylla Erythræa dicit,

Alcmena. Deus ex homine non potest nasci. Festus uerb. Med. Mediusfidius.

——— ὃ λιὼν ἀτ' ἀνδρὸς
ἐκ μηρῶν, μήτρας τε, θεὸς τετυπώμενος εἶναι:

sic etiam neq; homo, neq; perfectum animal, nisi ex maris ac fœminæ congressu, uel cõcipi uel nasci potest. Repugnaret enim hoc nõ solùm ipsi ueritati, ac sacrosanctæ religioni nostræ, uerùm etiam uniuersæ rerum naturę. Nam profectò in hominib. cęterisque animantibus diuersitas sexus & coitio & generatio nullam habent aliam rationem, nisi ut omnia genera uiuentium, quando sunt conditione mortalitatis obitura, mutua possint successione seruari. Quod si absq; coitu sexus utriusque, uel quo alio modo fieri posset, iniquissimas atque ridiculas tulisset Plato leges, qui cœlibatũ è sua repub. non solùm exterminauit: sed ijs etiã qui non nuberent, mulctas pœnasq; constituit. Atque hæc est unica naturalis nuptiarum & ratio & causa, quam Iureconsulti prudenter inspiciunt. Aristoteles quidẽ & Theophrastus animalia bifariam generari rectè dixêre, alia scilicet ex coitu, alia ex terra & putredine. At illa perfecta sunt, hæc autẽ imperfecta, de quibus hic nõ loquimur. Etenim Deus in principio perfecta omnia cõdidit, & hominem quidẽ & reliqua in speciem suam, hoc est masculũ & fœmellam, nullo genere excepto, nec aquatili, nec uolatili, nec terrestri. Nam in uniuersali κατακλυσμῷ mundi, licet ipse postea sua uirtute denuò quælibet creare potuisset, Nohæ tamen ita mandat: Ex omni iumento mundo tolles septem & septẽ, masculum & fœmellã eius: de iumento uerò immundo duo, masculum & fœmellam eius. De uolucre quoq; cœli septem & septem, masculum & fœmellam, ad uiuificãdum semen super faciem uniuersæ terræ.

Nullum animal nisi ex utroq; sexu.

Dial. de Repub. 10.

L. 1. ff. solut. matr. Iustin. in Nou. de nupt.

Animalia perfecta & imperfecta. Genes. 1. August. lib. 21. Sententiarum, Sent. 7.

Gen. 7.

Quare Æneas Syluius fabulosum esse putat, anseres in Scotia uicina ex arboris fructibus in aquam decidentibus nasci, ut tradit Saxo Grãmaticus: licet Guilielmus Turnerus Anglus scribat, hoc anserum genus Berniclam dictum (cuius uel nidum uel ouũ nemo uidit) sine parentũ opera gigni spontè, quum scilicet ad certũ tempus malus nauis in mari cõputruit aut tabulę aut antennæ abiegnæ, inde in principio uelut fungos erumpere, in quibus temporis progressu manifestæ auium figuræ cernerentur: deinde pluma uestitæ, postremò uiuæ & uolantes: atq; id asseri, pręter cõmune omnium gentium littoralium, Angliæ, Hyberniæ, & Scotię testimonium, à Gyraldo, qui multo fœlicius quàm pro suo tempore Hyberniæ historiam conscripserit. At idem ille non satis tutum esse uulgo fidem astrui, & Gyraldo ob rei raritatem non credendũ subiungit: quare is ipse qui Anglus natione, & medicus professione erat, Theologum Anglum consuluit, qui uerum esse quod de huius auis prodigiosa generatione dicitur, affirmauit: uerùm in rerum naturaliũ cognitione potius docto medico ipsi Turnero, quàm Theologo fidẽ præstandam existimarem. Huc pertinet quod de uolucre Ephemero tradit Aristoteles libro 5. de Histor. animal. Hyppanis fluuius apud Cymeriũ Bosphorũ sub solstitio, defert ueluti folliculos acinis maiores, è quibus quadrupe-

Ani... nulla... cipere.

Bernicl... ser Scot...

Ephe... ani...

drupedes uolueres erumpunt, quod genus animalis in postmeridianũ usque diei tempus uiuit & uolat: mox descẽdente sole macrescit & languet: deinde occidente, moritur, uita nõ ultra unum diem protracta: unde Ephemerum, id est diarium appellatũ est. At prodigiosæ hæ narrationes nõ sem per fidem merentur, quemadmodum nec id quod Ouidius tradit, Channẽ piscem ex seipsa concipere: & quod Archelaus de leporibus, utramq; uim singulis inesse, ac sine mare æquè gignere: quodq; Aristoteles & Alexandri milites sunt commenti, generationem murium lambendo constare, nõ coitu. Hyænam quoq; párere sine mare, uulgus credit, Aristoteles negat. Idem de uulturum fœmellis traditum est. Oues ex terra nasci scribit Sigismũdus Baro, &c. in Moschouiæ, & Scythiæ histor. Superat autem omnia hęc mendacia, quod dicit Plinius, in Lusitania circa Vlyxipponem oppidum, & Tagum amnem, equas Fauonio flante obuersas, animalem concipere spiritũ, indeq; partum fieri, & gigni perniciosissimum ita, sed triennium uitæ non excedere:

Ore omnes uersæ in Zephyrũ stant rupib. altis,
Exceptantq; leues auras, & sæpe sine ullis
Coniugijs uento grauidæ.——

Atque hæc de animalibus brutis. Quę si ratio ipsa respuit, ac sacra Scriptura refellit, quanto minus in homine con cedenda? Cõcideret enim summũ nostrę fidei fundamẽtũ, abstrusissimũq; incarnationis Christi mysterium: & quod supra naturam operãte Spiritu Dei fuit effectũ, id natura sibi uendicaret. Sola enim Maria uirgo & ante partum & post partũ, Christũ hominẽ & Deũ sine uiro & cõcepit & peperit, ut suprà demõstratũ est: nec ulli unquam hoc aut tributũ fuit, aut tribuetur mulieri: ne fortè potentia & uoluntas diuina prætẽdatur, cũ hæc mẽdacia passim tradi uidemus: ueluti Platonẽ ex uirgine, Apollinis phãtasmate oppressa natũ: & Gothicas, quas Alrunas uocant, & specie & ingenio spectabiles fœminas, olim Filuniri siue Idanthresi Gothorũ regis castra egressas, ac p Asiaticæ Scythiæ solitudines oberrãtes, à Faunis & dęmonib. cõpressas, ac inde pcreatos Hunnos fuisse. Se amore captos esse mentiuntur dæmones, ut amẽtes uicissim fœminas in officio arctius cõstringãt, ardẽter animarũ perditionẽ depereuntes. Quod aũt nõ ex mare, sed ex semetipsis concipiũt mulieres, ea est caro informis, inanima, quã molã nos uocamus. Ideo non animatur, qa nõ est ex duob. licet quoq; neminem uidisse unquam mulierem sine uiro uel molã uel eiusmodi quippiam concepisse, asserat Galenus lib. 14. de usu part. Falsissimè igitur Simõ magus ex uirgine se natum iactabat, ut Deum se mentiretur: falsissimè Merlinus, dæmonis & uirginis filius habitus, ut infrà dicemus; falsissimè Seruius Tullus Laris familiaris filius creditus, & reliqui omnes semidei, de quibus diximus. Nam & ipsi mortales fuerũt, & patres eorum uiri, & matres fœminæ.

Plato. *Alruna.* *Hunni.* *Molæ mulierum.* *Plin. li. 7. c. 1. 15. & lib. 10. cap. 64.* *Plin. lib. 37. cap. 37.*

COMMENTVM DE MARTINI *Lutheri ortu dæmoniaco.*

Cap. XXIII.

IN æstate anni sexagesimiquinti supra sesquimillesimũ, Episcopus in celeberrimo famosi oppidi collegio, ad eleuandam Martini Lutheri doctrinam, in concione publica hanc de eius ortu enarrauit historiã, quam certè lepidam atque hoc loco dignam negligi minimè oportuit, ut uidentes uideant, & intelligentes intelligant. Diabolus in forma mercatoris & artificis gemmarij Vuittembergam uenit, ubi apud ciuem hospitio excipi cupit,

quòd merces suas preciosas communibus hospitijs credere minus auderet, pro beneficio interim iustam pollicitus remuneratione͂. Cæterùm ubi hospitis filiam in amplexus muneribus, blanditijs, alijsq; uoluptatis irritamentis pellexisset, eius tandem cõcubitu fretus, breui euanuit, nec postea apparuit usquam. Puellæ indies magis ac magis uterus intumuit, quæ enixura tam horrenda raraque edebat indicia, ut fœtũ non legitimè conceptum esse, argumentis minimè obscuris præsumeretur. Puer adolescens tãtum pauco tempore in scholis promouit, ut suos coætaneos & commilitones facilè uinceret, uitę tamen ratione simulata. Inde ex patris instinctu factus monachus, uim religiosæ uirgini (quemadmodum ab eruditis uiris, ijsdemq; non paucis fertur) intulit abiecta cuculla. Romã uerò profectus, ut conditione͂ sortiretur feliciore͂, nec ex animo res cederet, incidissetq; in sanctiss. patris Papæ & Cardinaliũ inclementiã, consilio inito cum suo patre, ut ob denegatas preces se ulcisceretur: ab eo consulitur (quòd imperitam plebem seductu facilem intelligeret) ut cõmentariolo orationem explicaret Dominicã, quã cunctos simul Christianos nouisse oportet, ut ea ratione sui instituti uoto potiretur. Explicationem autem hanc tanto artificio & fastu contexuit, ut non modò uulgaribus, sed & eruditis plerisque, donec fucum animaduerterent, commendaretur. Tragicus hic Vrsus plebeiorum hominum erga se studia uidens, longius indies grassari cœpit tam ore quàm calamo contra Romanæ sedis indulgentias, & quædam eiusdem instituta alia, donec redargueretur, pudefieret & conuinceretur: nimisque longum foret enarrare singula: sapienti sat dictum. A' doctis omnibus hic Vrsus nuncupatur. Nomen eius, quem digito commonstramus, plus satis intelligitur. Indignum etenim ut ille in uerbi Domini cathedra nuncupetur. In summa, fons est & origo uniuersæ hæreseos, in cuius extirpationem Cõcilium hoc sanctum tam diu incœptũ, & agitatum: nunc tandem cum utilitate non exigua absolutum esse, meritò acceptum Deo ferimus.

Historia catholica de statu religionis nostri temporis Gallicè cõscripta, authore S. Fontaino theologię doctore, tradit quoque probabilem esse opinionem, literarũ monumentis propagatam: Margaritham uidelicet Lutheri matrem ex diaboli coitu concepisse, qui aliquoties antè cum ea fuisset cõgressus, quàm Ioanni Luder matrimonij fœdere iungeretur.

Lutheri profectò doctrinam alijs ueritatis machinis impugnare & conuellere oporteret, non eiusmodi figmentis, alioqui uulgus intelliget. Siquidem crassum nimis hoc cõmentum est de tali dæmonis concubitu, quum ex descripta eius uita omnibus constet, natum fuisse anno 1483. die 10 Nouembris, nocte post horam undecimam, Islebię sub imperio Comitum Mansfeldẽsium, ex patre minimè obscuro Ioanne Luthero, uiro Patricio, & huius pudica coniuge Margarita matre: atque Martini nomen ei impositum, quòd dies proximus, quo per baptismũ Ecclesiæ initiaretur infans, Martino sacer esset.

CVR EX DIIS AC VIRGI- *nibus homines nasci confictum sit, & qua ratione spiritus ac dij cum mulieribus cocant, historijs aliquot docetur.*

Cap. XXIIII.

CONficta auté & excogitata fuerunt illa ab hominibus & antiquitùs, & nostro seculo, uel per adula-

adulationem, ad principum ac potentum familias illustrandas ac euehendas: uel per pudorem, ad obscuritatem generis aut natalium turpitudinem tegendam: uel per timorem, ad stupra mulierum aut adulteria celanda: sicut & felicibus ex ueteri prouerbio, sunt trimestres partus, & ut Suetonij uerbis utar, patrem Claudij Cæsaris Drusum, olim Droimum, mox Neronem prænomine, Liuia quũ Augusto grauida nupsisset, intra mẽsem tertium peperit, fuitq; suspicio ex uitrico per adulterij consuetudinem procreatum. Statim certè uulgatus est uersus, τοῖς εὐτυχοῦσι καὶ τρίμηνα παιδία. Vel etiam conficta fuerunt hæc per artem, ad libidinem quorundam explẽdam, qui plerunq; sunt aut lasciui iuuenes, aut ociosi sacerdotes, & forma & uarietate mulierum templa frequentantium capti. Iouem hoc pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum. Et Chærea consimilem iam olim lusisse se lusum ait, Deũ sese in hominem conuertisse, atq; per alienas tegulas uenisse clanculum per impluuium, fucum factũ mulieri. At quem Deum? qui templa cœli summa sonitu concutit. Ego homuncio id non facerem?

Patebit hoc optimè ex hac elegantissima Iosephi historia. Circa Christi tempora etiam Romæ, in sacris Isidis, summa turpitudo deprehẽsa est. Erat Romæ Paulina, mulier nõ minus probitate morum quàm natalium claritate illustris, adhæc opulẽta & formosa, ut quæ esset in ipso ętatis flore, sed inprimis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino, uiro tali coniuge dignissimo. Huius amore captus est Decius Mundus, iuuenis non obscurus in equestri ordine: & quia maior erat fœmina quàm quæ corrumpi posset muneribus, eo magis accendebatur amãtis insania, ita ut offerret ei pro unica nocte ducenta drachmarum millia. Ac ne sic quidem ualens eam flectere, nõ ferens amoris impotentiam, decreuit morbum simul & uitam finire inedia. Hoc eius propositum nõ fefellit Iden, libertam Mundi paternam, uarijs instructam, sed non probatis artibus: quæ indignè ferens obstinationem iuuenis, blanda oratione conuentum animare conata est, spem ei faciens, effecturam se ut potiatur Paulinæ complexibus. Cumq; ille preces eius libẽter acciperet, ait sibi opus quinquaginta tantùm drachmarum millibus ad expugnandã mulieris pudicitiam. Ita refocillato iuuene, & accepta quantam petierat pecunia, nouam doli uiam ingressa est, uidens Paulinam non capi pecunijs. Sciens porrò, eam uehementer addictam Isidis cultui, tale quiddam comminiscitur. Conuentis aliquot ex eius sacerdotibus, accepta fide silentij, & quod efficacissimũ est, ostentato præmio, in pręsens XXV millibus, & alteris totidem post nauatam operam, indicat eis amorem iuuenis, rogans ut omnibus modis adniterentur eum reddere uoti compotem. Illi auri cupidine tacti, benignè sunt polliciti: quorum natu maximus properè se ad Paulinam contulit: & admissus impetratoq; absq; arbitris colloquio, uenire se ait missum ab Anubide, capto ipsius forma, & iubẽte ut ad se ueniat. Illa libenti animo accepit nunciũ: moxq; iactabat se apud familiariter notas mulieres, quòd dignata sit amore Anubidis: marito quoq; indicat, condictam sibi cœnam & cubile Anubidis. Id eo facilius cõcessum est, quòd cognita & probata esset uiro cõiugis pudicitia. Itaq; in templum proficiscitur, & post cœnã instante somni tempore inclusa per sacerdotẽ, tenebris conciliantibus in latentẽ ibi Mun-

Amoris uis, ac precium.

Falsæ religionis usus.

Sacerdotes Isidis lenones.

Iuuenis pro deo coit.

dum incidit, totamq; eam noctem obsecuta est iuueni, Deo se gratificari existimans. Eo deinde abeunte, priusquã sacerdotes doli conscij surgerent, Paulina mane ad maritum reuersa, congressum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoq; magnificis uerbis exaggerat. Illis nec credere libebat, rei naturam cõsiderantibus: nec mirari tamen non poterant, ob insignem mulieris pudicitiam. Die deinde post rem patratam tertia, Mundus adamatæ forte fortunà obuius: O' factũ bene Paulina, inquit, quòd & ducenta illa millia mihi seruasti, quæ potuisti tuis facultatibus addere, & morem nihilominus meæ uolũtati gessisti. Nihil enim mea refert, quòd Mundum contempsisti, quandoquidé prętextu Anubidis optata uoluntate expletus sum: atq; his dictis abijt. At mulier tum primò deprehenso flagitio, uestem sibi lacerat: & re tota ad maritum delata, obsecrat ne tam insigne ludibrium impunitum sinat. maritus porrò Imperatori totũ significat. Tiberius, postquam accuratissima inquisitione didicit omnia, sacrificos illos impostores in crucé egit: unaq; Iden, inuentricem huius sceleris, cuius præcipua opera fuit in corrumpenda mulieris pudicitia: dirutoq; templo, statuá Isidis iussit mergi in Tiberim. Mũdum autem mitiore pœna exilij castigasse cõtentus est, crimen eius in Cupidinis impotentiam referens.

Lenocinij pœna.

Eusebius non minus notabile refert Saturni adulterium. Sacerdos Saturni, Tyrannus nomine, quasi ex responso numinis, adorantibus in templo nobilibus quibusque & primarijs uiris, quorum sibi matronæ ad libidinem placuissent, dicebat, Saturnũ prę cepisse, ut uxor sua pernoctaret in templo. Tum is qui audierat, gaudens ꝙ uxor sua dignatione numinis uocaretur, exornatam comptius, insuper & donarijs onustam, ne uacua scilicet repudiaretur, cõiugem mittebat ad templum. In conspectu omnium conclusa intrinsecus matrona. Tyrannus clausis ianuis, & traditis clauibus, discedebat. Deinde facto silentio per occultos meatus & subterraneos aditus, intra ipsum Saturni simulachrum patulis irrepebat cauernis. Erat aũt simulachrum illud à tergo exesum, & parieti diligẽter annexum. Ardentibusq; intra ędem luminibus, intentæ supplicantique mulieri uocem subitò per simulachrum æris concaui proferebat, ita ut pauore & gaudio infelix mulier trepidaret, quòd dignam se tanti numinis putaret alloquio. Posteaquam uerò quæ libitum fuerat, uel ad cõsternationé maiorem, uel ad libidinis incitamentum disseruisset numen impurum, arte quadam linteolis obductis, repentè lumina extinguebantur uniuersa. Tum descendens, obstupefactæ & consternatæ mulierculæ adulterij fucum prophanis commentationibus inferebat. Hæc cum per omnes miserorum matronas multo iam tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis fœminam horruisse facinus, & attentius designantem cognouisse uocem Tyranni, ac domum regressam uiro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniuria coniugis, immò potius sua, ardentius inflammatus, inscriptum Tyrãnum ad tormenta deducit. Quo cõuicto atque confesso, cæcisq; fraudibus reuelatis, pudor omnis & dedecus Paganorum peruaserat domos, adulteris matribus, incestis patribus, liberis spurijs deprehensis. Hinc existimare possumus, ac dignoscere, quomodo matrona Romana fuerit à Marte compressa: cuiusmodi multa Valerius Max. & alij historici referunt. Fuit hæc fraus semper usitata sacrificis, ut hac

Eccl. hist. lib. 2. cap. 25. Deorum libidines per sacerdotes exercentur.

come- & coe- iel.14.

hac de causa simulachra deorũ,ipsosq; deos & comedere, & bibere, & coire fingerent. Nota est historia apud Danielem, de sacerdotibus Bel septuaginta, qui cùm ea quæ Belo proponerentur, tam constanter eum ipsum consumere affirmarent, ut sanctum Dei prophetam in discrimen uitæ adduceret, ostium fani regem obsignare patientes: eos tamen sub mensa occultum aditum habuisse, ac per eum cum uxoribus & liberis ad Dei pateras exhauriendas patinasq; euacuandas uenisse, ex uestigijs ille summa prudentia deprehendit, regiq; demõstrauit. Quæ sagacitas quàm nostris etiam temporibus utilis, atq; adeò necessaria esset, Aureliana Necromãtia docet, & Christi diuæq; uirginis apud Bernates colloquium monachorum arte confictũ, de quo suprà dictum est.

DE MVTVA MALEFICARVM *commixtione. Cap. XXV.*

QVia superiori Capite satis deteximus illos deos, qui formosissimas quasq; matronas sub religionis specie in complexus suos sibi deposcebant olim: uideamus iam qui'nam sint dæmones, à quibus maleficę subagitari se uulgò iactãt. Quod etsi possem exemplis nostri temporis, nostrarumq; partium, etiam in uirginibus sanctissimæ, nostra opinione, pudicitiæ demonstrare: tamen quòd odiosa sint, ijs prætermissis, unum ab exteris sumemus, quo nihil esse potest ad uanitatem falsitatemq; dęmoniaci coitus probandam accommodatius, nihil illustrius. Ioannes Leo Africanus testatur, in Africa Fessæ maleficas esse, quæ uideri uolũt habere summam cũ dæmonibus familiaritatem: dæmones autem uel rubros uel albos uel nigros appellant: atque ubi alicuius fatum eloqui uolunt, certis odoribus semetipsas suffiunt, & affirmant eum tum se recipere dęmonem, quem accerserunt: inde mutata uoce dæmonem in se loqui fingunt. Tum qui rei alicuius explorandæ gratia uenerunt, iam magna cum reuerentia sciscitantur ex illis, & tandem numerato dæmoni precio discedunt. Verùm qui sanioris sunt iudicij, mulieres has Sahacat, quod Latinis Fricatrices sonat, rectè appellant, quòd damnando more soleant Venerem inter se exercere: dicerem honestius, si possem. Si quando formosæ mulieres eas adeant, maleficæ earum amore non secus atq; adolescentes puellarum accenduntur, & in dæmonis specie rogant, ut concubitum pro mercede patiantur. Ita fit, ut dum se dæmoniorum dictis paruisse putant, rem cum maleficis habuerint. Neque desunt quæ eius rei uoluptate allectæ, maleficarum cõsortium ambiant, & morbum fingentes, unam earum ad se uocent, uel miserum eò mittant maritum: quæ re intellecta, mulierem à dæmone quodam uexatam affirmat, eamq; ob causam nullo modo liberari posse, nisi se illarũ adiunxerit numero. His uerbis miser ille tandem uictus non modò permittit id, sed & maleficarum ordini sumptuosum parat conuiuium: quo absoluto, ad tympanorum strepitum mirum in modum saltare solent, deinde uxorem dijs uentisq; committere. Reperiuntur tamen, qui uel minimo negocio fustibus hunc dæmonem eijciunt. Alij dæmonio se obsessos fingentes, non alio modo maleficas illas decipiunt, quàm quo illorum uxores sunt deceptæ. Sic ars eluditur arte. At uide quãta interim misero diabolo fiat iniuria tam facto quàm dicto, dum & id illi criminis imponunt, quod nõ committit: & eam uoluptatem ipsæ sentiunt solæ, cuius illum participem esse prædicant.

Sahacat.

DE VANITATE SEMINIS PER *succubum & incubum translati.*
Cap. XXVI.

PEculiare uerò dæmonis prius cũ uiro, deinde cum muliere congressus figmentum commentantur nimis impudenter, ac argumentãtur absurdè admodum pleriq; Theologi (ut Mallei maleficarum architecti, Hẽricus Institoris & Iacobus Sprẽger ordinis Prædicatorum, sacræ paginæ doctores & hæreticæ pestis inquisitores, eiusdem item ordinis Petrus de Palude, atque Martinus de Arles theologiæ professor, ac huius farinæ alij) eundem scilicet dæmonem uiri scelerati prius succubum, effici mulieri deinde incubum: semenq; uiro antea ademptum, mulieris inde sinui in ipso actu instillari, atque hinc fœtum concipi, progigniq;: quem tamen Grillandus ait non dicendum filium dæmonis, sed eius cuius erat sperma: itàque affirmare communiter Theologos, S. Thomam in tract. qq. 1. parte, tit. de miraculis. q. 8. uers. ad primum. (In Augustino uerò, quem citat, nihil eiusmodi reperi) Proinde dum ad choreas translatæ sunt uxores, satanam alium dæmonẽ in forma succubi marito substernere, qui adeò bene se accommodet coire uolenti, ut etiam callidissimũ quenq; falleret: ut ait Thomas d. titul. q. 5. Næ id ridiculum nimis uidetur, quàm quod multis debeat confutari argumentis. Hoc solũmodò dicam: illam seminis ex sanguine & spiritu humano temperiem generationi aptam in ordinatis à Deo locellis, extra propria conceptacula, qualicunq; pręcipuè translatione corrumpi & interire: propterea quòd spiritus ac calor ille cordis totiusq; corporis nec adsit, nec quantitate & qualitate iusta sit in eo temperatus. quamuis eam temperiem à dęmone conseruari posse nugetur Thomas, tum propter motus celeritatem, tum fomenta adhibendo, quibus illa defenditur. Si enim hoc fieri posset, quàm fœcunda monstrorum mater tam longo tempore extitisset humanum genus, semine ex feris uel bestijs permutato, translatoq; ab incubo dęmone, & mulieris sinui infuso? En horribilem consequẽtiam. Hinc uides, quàm omnino non sit credendum Alberti scholiastæ, qui quasi per somnum sic scribit: Si semen emissum ad terram, poneretur ad matricem, possibile esset quòd cõciperet: & sæpius contingere, quòd in balneo, ubi uir sperma emittit, muliere pręsente, ipsa tanquã in coitu concipiat, quia matrix est maximè attractiua, & semẽ adhuc uigens, nec exhalatione impotens, atque ideo fœtum produci posse, idque experientia comprobatum esse. Nam si semen super saluiam effunderet felis, atque saluiam hanc aliquis comederet, tum ex illo semine generarentur in uiri uentre feles, per uomitum expellendi. Absurdiora hęc sunt, & mendaciora, quàm ut longiori refutatione indigeant. Idem sit responsum fœminæ habitanti in uicinia Auerrois, qui scribit eam iureiurando confirmasse, quòd infantem conceperit semine profuso à lasciuiẽte mastupratore, & in balneo attracto: quẽadmodum & Hebræi nugantur eodem modo natum Benzyram uirum doctissimum & sapientissimum ex filia Hieremiæ prophetæ. Eiusdem erit fidei & illud ancillæ reginæ Tanaquilis Ocrisiæ, quæ Tarquinio Prisco regnante, iactabat sibi repentè in foco comparuisse genitale è cinere masculini sexus, seq; insidentem ibi consurrexisse grauidam, & ita Seruium Tullum natum, qui regno successit. Eiusdem profectò uanitatis illud Plinij de perdicibus, licet ab Aristotele uideatur

De eodem dæmone succubo & incubo absurdum quorundã Theologorũ argumentum.

Volum. 10. tract. de sortil. 7. quæst. num. 13.

Lib. de ... mat. hom. 1. de G... embry.

Lib. Col... tum.

Liuius ... Plin. li... cap. 17.

Seruius ... lus Lo... & cor... Plin. li... cap. ij.

tur

tur transcripsisse, ex libri 5. de historia animalium capite 5. Neque in animali alio par opus libidinis. Si cōtra mares steterint fœminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes aūt exerta lingua per id tempus æstuant, concipiuntq; superuolantium afflatu, sæpe uoce tantùm audita masculi.

DE SYLVANIS, FAVNIS, ET *Satyris.* *Cap.* XXVII.

NEc dubium est, alios mihi Augustinum hic de incubis dæmonibus obiecturos, ita scribentem: Quoniam creberrima fama est, multiq; se expertos, uel ab eis qui experti essent (de quorum fide dubitandum non est) audisse confirmant, Syluanos & Faunos, quos uulgò Incubos uocāt, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum: & quosdam dęmones, quos Galli Dusios nuncupant, hanc asiduè immundiciam & tentare & efficere, plures talesque asseuerant, ut hoc negare impudentiæ uideatur: nō hic temerè aliquid audeo diffinire, utrum aliqui spiritus, elemento aëreo corporati (nam hoc elementum etiam cum agitatur flabello, sensu corporis tactúque sentitur) possint etiam pati hanc libidinem, ut quo modo possunt, sentientibus fœminis misceatur. Hæc parum aut nihil facere contra nos, intelliget is, qui cum nostris rationibus suprà adductis, exactius singula discusserit expenderitq;. Quæ insuper rumore acceperit ille, duntaxat recenset, nec certi aliquid statuere audet. & si demus, spiritus aliquos elemento aëreo corporatos esse: minimè tamen hinc sequetur, ab aëreo corpore, cum eo quod contemperata quatuor elementorum permixtione consistit, naturalem, uel similem ei qui inter paria, terrena magis contemperatione imbuta contingit corpora, exerceri cō gressum. Aërem tales spiritus adferūt, aërem agitant, aërem uerberant. In eiusmodi actu præter alia commoda organa, requiritur caro & sanguis, quibus spiritus carent. Reliqua itaque erunt ludibria à dæmone obiecta, confirmataq; uitiosa mulieris dementatæ phātasia. Quare præponderet hic ratio, & ueritatis robur.

De Satyris illis salacibus, qui etiam obtruduntur, & eādem cum Syluanis & Faunis rationem habent, an quoq; ueri fuerint dæmones, quid in Atticis scripserit Pausanias, breuiter adijciā. Equidem (ait) de Satyris quínam sint, ut aliquid certius quàm ab alijs traditum sit cognoscerem, singula ex multis sum percūctatus. Euphemus Cartandem, uir non ignobilis, hæc mihi recensuit: se, cùm in Italiā nauigaret, uentorū impetu in extremas Oceani oras delatū: ibi multas esse insulas desertas, quæ ab hominibus agrestibus incoluntur: ad illas insulas appellere nautas noluisse, quoniam antea in eas appulsi, à quibus tenerentur incolis, non ignorarent: sed tūc etiam præter eorū uoluntatem tempestate eò adactos. insulas à nautis Satyrides appellari: incolas ruffos esse, & caudas non multo equinis minores, infra clunes habere. Hos, ubi primùm hospites sensissent, e uestigiò nulla edita uoce ad nauim cucurrisse: ac mulieribus quæ in naui erant, manus iniecisse. nautas uerò pauefactos, mulierem barbaram in insulam exposuisse: in quam satyri irruentes, non tantùm eam quæ naturâ uiris exposita est partem, sed aliam quamlibet petulātissimè appetiuisse. *Satyrides insulæ. Satyri.*

De satyro quoque animali hæc scribit Ant. Sabellicus: Ex Athenis Sylla per Thessaliam & Macedoniā ad mare descendit, mille & ducentis nauibus ex Dyrrachio Brundusium transmissurus. Proxima est Dyrrachio Apol- *Satyrus. Lib.3. Ennead.6.*

lonia, & circa hanc Nympheum. Sacer ibi locus uirenti colle ac pratis, quæ fontes multifariam irrigant. Hic sub id tempus quo Sylla eò cum exercitu uenerat, Satyrum, animal humano ore, atque ea forma qua pingitur, somno pressum, atque ita captum, locorum accolæ ad Syllam uinctum perduxerunt. Ibi haud una uoce interrogatus, quis esset, multisque uariarum linguarum peritis ad hoc ipsum adhibitis, tãtùm uociferatus dicitur: uoxq; aspera ex eo profecta, inter balatum & hinnitum media. Sylla religione tactus, datis comitibus qui eum in solitudinem deducerent, missum fieri imperauit. Animalia etiam fuisse quæ Satyri dicerentur, scribit Hieronymus in uita Pauli primi heremitæ: eosq; locutos esse, & rationis officia peregisse. Refert quoque, Satyrum quempiam Antonium quondam allocutum fuisse, & gentilium errorem in se colẽdis animalibus damnasse: affirmatque unum uiuum olim productum in publicum, & mox ad Constantinum principem destinatum. His addit tamen, diabolo facillimum esse Satyri imaginem & nomen assumere. Apud Strabonem inde legimus de Satyris, Silenis, Bacchis & Tityris, quos (inquit) dæmonas quosdam deorumq; ministros Cytretas nuncupant.

Lib. 10.

INCUBI ILLUSIONEM INFESTARE *quandoq; probas etiam matronas, cum ridiculo exemplo adulterini congressus dæmoniaci.* Cap. XXVIII.

Tract. de Superstit.

Illusio incubi aliis quoque mulierib. probis accidit.

NEc solùm (inquit Martinus de Arles theologus) apud maleficas, sed & circa alias probas mulieres accidit hæc incubi illusio. Nam ex sacerdotis cuiusdam relatu accepi, hoc tempore ipsi in confessione reuelatum fuisse à quadam proba muliere nupta, cui sæpe in somnis uidebatur, se reuerà super iumenta equitare per campos cum aliis: atque ita euagando super aquam, coire hominem cum ea, & intensam in actu se persentire uoluptatem: & hoc sæpe ei accidisse phantasticè, illusione dæmonis, manifestum est. Vnde Augustinus super Genes. Illa enim quæ accidisse ut quidam recordarentur, in quorundam animalium corporibus aut falsa facta narrarentur, aut illusionibus dæmonum, hoc in eorum animis factum est. Si enim contigit, ut quis in somnis fallaci memoria recordaretur, se aliquid fuisse quod non fuit, aut fecisse quod non egit: quid mirum est, si quodam iusto Dei occultoque iudicio sinantur dæmones in cordibus hominum tale aliquid posse? Hæc ille.

Delusorii exemplum adulterii his accedat, apprimè ridiculum. Mercatoris cuiusdam uxor circiter sex uel septem miliaria à Vuittemberga, Slesiã uersus, absente negociationis causa marito, peculiarem solet admittere concubinum. Contigit itaque marito peregrè agente, amasium noctu redire: & post curatam cuticulam, uenereamq; peractam uelitationem, ut uidebatur, hora matutina specie picæ assumpta momentò, concubinum insidere promptuario, ac cõcubinæ his uerbis ualedicere: Hic tuus fuit amasius. dictoq; citius euanuisse, nec rediisse unquam. Quãquam Vuittembergæ ab ecclesiaste id acceperit insignis doctrinæ uir IOANNES LITHODIUS, medicus excellentissimus, ac collega mihi singulari necessitudine coniunctus: mihi tamen nugæ sunt. Nullo ergo modo ritè credendum esse, dixit Cassianus, spirituales naturas cum fœminis carnaliter coire posse. Nam si hoc aliquando posset fieri, quomodo nunc uel nunquam uel rarò uideremus, aliquos ex eorum concubitu de mulieribus absque uirili semine nasci: cum

cum præsertim constet, eas libidinum sordibus delectari admodũ, quas proculdubiò in semetipsas potius quàm cum hominibus exercere mallent, si illud ullo modo effici posset? Nec item immeritò doctissimo philosopho & medico Iulio Scaligero libet cum stomacho excipere, quæ de dæmonum coitu Psellus effutijt. Quare cum Iamblicho concludamus: Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta nullam habét actionis & essentiæ ueritatem.

de Sub. Exer. — Myst.

COMMIXTIONIS DIABOLICæ figmentum comprobantes historias omnes esse fabulosas.

Cap. XXIX.

HInc constat, cunctas quorumcũque historicorum enarrationes, commixtionis eiusmodi phantasticæ & diabolicæ figmentum comprobantes, ut fabulosas, ab omni ueritate excidisse, optimoq; iure pessum ire: & uel ab alijs primùm fuisse chartis illitas, uel ex aliorum relatu à facilè credulis deinde falsò transcriptas, & ad posteritatem traductas: quarũ aliquas, ne silentio eas sepelijsse studio uidear, hoc loco dignabor. Hanc describit fabulam Boëthius historicus. In Marrea regione, uti ex ijs qui fœdissimam rem conspexerant accepimus, puella natalibus altis, forma cõspicua, complurium nobilium auersata connubium, in infandam cum cacodæmone incidit consuetudinem: quæ cùm uterum ferret, parentum rigore coacta edere stupratorem: adolescentem mira pulchritudine frequẽtius secum noctu, interdiu nonnunquam cõuenisse: unde uenisset, quóue inde abijsset, nescire se respondit. Parentes etsi filiæ parũ crederent, accuratius rem aduertentes, cõsilio quis esset, qui puellæ expugnasset pudicitiam, explorandi, cognito tertio pòst die indice ancilla, stupratorem adesse, reseratis foribus, accensoq; tædarum ingenti numero, cubiculum ingressi, horrendum mõstrum, figura supra humanam fidem terribili, in filiæ amplexibus sunt cõspicati. Cucurrêre ocyus complures ad fœdum acciti spectaculum. Inter eos sacerdos probatæ uitæ, nec sacræ disciplinæ ignarus, cæteris aut trepidè abeuntibus, aut pauore illisis terræ, quum Ioannis Euangelij initium recitare orsus, ad eum locum, Verbum caro factum est, perduxisset, malus dæmon horrendo sublato clamore, cubiculi tectum secum asportans, omni supellectili incensa abijt. Fœmina periculo seruata, post triduũ enixa est monstrum undequaque fœdũ aspectu, quale nusquam antea (ut ferunt) inter nostrates uisum: quod obstetrices ne in familiæ dedecus seruaretur, extructa ingenti pyra, citissimè exusserunt. Huic simile admodũ est, quod de Venerea Psyches uelitatione, cũ formoso deo Cupidine, qui alijs uenenatus serpens, & sæuissima bestia dicebatur, scribit Apuleius: quare etiam eandem ueritatis opinionem iurè meretur.

Psyches uelitatio uenerea cũ Cupidine. Li. 5. de Asin. aur.

Eiusdem fidei historiam quoq; aliã recitat idem Boëthius. Anno Christianæ salutis sexto supra octogesimum, millesimum & quadringentesimum, nauigantibus è Phorthea æstuario negociationis causa in Flandriam, tanta uentorum oborta est uis, ut uelis, malo, armamentisq; ruptis, & naui fœdè inter tumentes undas iactata, certissimam mortem cuncti expectarent. Nauicularius tantam tamq; insolitam aëris inclementiam eo tempore demiratus (suberat enim solstitium æstiuum) quum id non sideri, sed malorum dæmonum, qui hominibus semper sunt infesti, insidijs magnis tribueret clamoribus: reddita est uox ex ima naui

Lib 8 Hist. Scot.

Si uerum hoc sit, potuit illa incubũ in somno pati imaginarium: & ut cautius omnes illuderentur, eam post à dæmone fuisse excitatam nubeculam, cum sono & fœtore certum est. Hoc item dæmoni studio fuit, ut illa innocens in mare præcipitaretur.

mulieris se miserè incusantis, quòd incubo humana sub effigie, quicum per multos anteactos annos habuisset cõsuetudinem, iam tum fuisset commixta, & ab eo subacta: mari ergo celerius se tradendam, ut ipsa pereunte, quæ tanti mali imminẽtis causam præstitisset, cæteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedẽs ad lachrymantem fœminam, iubente nauiculario, sacerdos, eius atque cæterorum saluti consulendi causa, crimen iam palàm fatentem, horrentem scelus uehementer alto pectore suspirijs indicibus, pœnitentemq; facti, piè est hortatus, ne sibi deesset, cui certò cognosceret numinis fauorem adesse, crimina lachrymis ac animi pœnitudine deleri: tantam miserẽtis Dei clementiam esse erga mortales, ut altius uel in malorum profundum lapsos, resipiscentes nonnunquam ad maiorem longè quàm unquam antea habuissent gratiam, recipiat. Media pij sacerdotis adhortatione, quum multis suspirijs afflicta mulier admissum facinus deploraret, cunctis uisa est atra nubes è nauis sentina prosilijsse, ingentiq; sono, flamma, fumo atq; fœtore sese deiecisse in mare. Sedatum est inde cœlum, pacatumq; mare, & negociatores cum naui cunctis suis rebus saluis in optatum portum abiêre.

DE MERLINO, CYGNO NAUICULAM AUREA TRAHENTE CATENA, CYGNEA TURRI CLIUENSI, PHANTASTICA CONIUGE, & RELIQUIS SATANICI CONCUBITUS EXEMPLIS.

Cap. XXX.

IDem Boëthius, constantem fuisse famam inquit, Merlinum ex incubi & nobilis Brintannici sanguinis fœminæ concubitu genitũ esse. Hinc quilibet palàm uidet, quantum hisce miraculis apud historiographos fidei debeatur. Vt autem rerum mendacium collatione clarius eluceat ueritas, ridicula illius superstitiosæ ætatis commẽta de Merlino, uelut de cygno quoq;, illinere ex Vincentio non pigebit. Ab eo narratur, Vortigernum regem consilio capto quid ad sui tuitionem facere deberet, iussisse acciri artifices, qui turrim fortissimam extruerent. Sed cum eorum opera tellus absorberet, suasum est regi, ut hominem sine patre inquireret, cuius sanguine lapides & cementũ conspergerentur, quasi eo modo stabile redderetur cementum. Inuentus igitur adolescens Merlinus nomine, qui cum matre adducitur coram rege, quæ illum ex spiritu in hominis specie conceptum esse fatetur. Merlinus hic multa obscura reuelauit, & futura prædixit. Aperuit enim, sub fundamento esse lacum: sub lacu duos latêre dracones, quorum unus rubeus populum Britonum, alter uerò albus Saxonum designaret: & uter eorum in conflictu alterum superaret, uaticinatus est: atque Aurelium Ambrosiũ, deuicto Hengisto, & combusto Vortigerno, regnaturũ. Ex Rachele item matre adhuc uirgine se natum fuisse iactabat mendaciter Simon magus, ut Deum se mentiretur.

Lib. 21. [...] cap. 30.

Merlini historia [...] bula.

Clem. li. [...] Recog.

Ex Helinando insuper Vincentius hæc refert: In Coloniensi diœcesi famosum & immane palatiũ Rheni fluminis supereminet, Iuuamen nuncupatum: ubi pluribus olim congregatis principibus, inopinatò aduenit nauicula, quam collo alligatam cygnus argentea trahebat catena. Inde miles nouus & incognitus omnibus exilijt, cygnusq; nauem reduxit. Postea uxorem duxit miles, liberosq; procreauit. Tandem in eodem palatio residẽs, & cygnũ inspiciens aduentantẽ cum eadem nauicula & catena, statim in nauem se recepit, nec uisus est amplius: progenies aũt eius in hũc usque diem perstitit. Hoc exemplo, spirituũ quoq;

Lib. 3. cap. 27.

Iuuamen.

Cygnus [...] culam [...] tea tra[...] tena.

fe-

fieri cū fœminis congressum, defenditur: & ex eo figmento in arce Cliuensi (ubi & altissima turris uetusta cōspicitur, Cygnea nūcupata, in cuius fastigio cygni simulachrum uoluitur) antiquissimis tapetis intexto, originis illustrissimorum ducum Cliuensium uetustatem deducunt: quemadmodum potentissimorum regnorū & clarissimarū familiarum initia eiusmodi adornari lenocinijs solent, ut diuini aliquid ijs inesse, citius persuaderetur. At commentum ipsum arguit uera ortus huius illustrissimæ domus historia.

...a turris ...uensis.

...a clarissim. familiarum initia.

Ex Gaufrido Antisiodoro eiusdem fidei miraculum, lib. 3. idem ille Vincentius scribit, narrans decanū quendam sacerdotum, cum sorore ducis Burgundiæ, regi Siciliæ Rogerio desponsata, aliquandiu in eo regno inhabitasse, qui se rem ibi comperisse admirabilem certissimè affirmaret: iuuenem uidelicet quendam strenuum, & natandi peritum, circa noctis crepusculum lucente luna in mari balneasse, & mulierem post se natantem crinibus apprehendisse, tanquam ex socijs aliquem qui eū mergere uellet. Quā alloquens, ne uerbum quidem extorquere potuit: quare opertā pallio, domum duxit, & tandem in uxorem solenniter accepit. Increpatus aliquando à socio, quòd phātasma amplexus fuisset, expauescens, gladio extracto cōiugi minitabatur, se filium quem ex ea susceperat interfecturum, nisi ipsa loqueretur, suamque fateretur originem. Quæ, Væ (inquit) misero tibi, utilem perdis uxorem, dum me effari cogis. Tecum mansissem: ac in rem tuam esset, si iniunctum mihi silentium permisisses. Nunc autem me posthac non uidebis: & e uestigiò euanuit. Puer aūt adoleuit, & marinum cœpit frequentare balneum. Tandem die quodam coram multis puerum in eisdem fluctibus occurrētem rapuit phātastica illa mulier. Vlricus Molitor LL. Doctor, puerum hūc dæmonem fuisse in pueri forma apparentem, & matrē succubam, dæmonium scilicet, arbitratur: militem item incubum, & Merlinum ex matre delusa dęmonis artificio suppositicium. At mihi fabulæ erunt, quibus bonas horas malè nimis seculo illo cæco impenderunt plerique, chartulisq; phantasmata pro rebus gestis ad posteritatem transtulêre. *In tract. de Lamijs & Pythonicis.*

De dæmone item succuba, gratissimæ omnium formæ adolescentem infestante, memorabilem quoque ex Boëthio historiam postea comperies. Hieronymus adhæc in Vitis patrum narrat, monachum quēdam à dæmone in mulieris uenustissimæ forma, ad obscœnos inuitatum fuisse amplexus: qui sua inclinans membra, effectus est sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Atque ubi iam carnalem conaretur inire amplexum, illa teterrimæ uocis ululatū emittens, umbra, ut erat, tenuis & phātasma inter manus amplectētis elabitur, ipsūq; miserum cum fœdissima irrisione deserit.

Magdalenam ciuis cuiusdam famulam, scribit Iacobus Ruffus, nostra memoria Constantiæ fuisse compressam à dęmonio, eiq; tandem per pœnitentiam ualedixisse ex institutione ministrorum Ecclesiæ: ac postea tantos in utero sensisse cruciatus, ut in singulas ferè horas infantem se crederet enixuram: inde clauos ferreos, ligna, uitra confracta, crines, stuppam, lapides, ossa, ferrum, & huiusmodi innumera, ex matrice excreuisse. Mea autem est sententia, Magdalenæ phantasiam fuisse Venereæ commixtionis opinione à diabolo illusam: deinde ab eodē excitatos illos dolores, ut certius illum cum ea congressum fuisse crederetur, *Lib 5. cap. 6 de Cōcept. hominis.*

quod tamen falsum erat. Vt deinde conceptam augeret opinionem, subiecit subdolè res illas prodigiosas, quas in matrice non fuisse (quemadmodũ ea etiam quæ ore reijciuntur, in imo corpore non fuêre) non est quòd hic pluribus comprobem: quum eadem sit ratio. Nam quũ omne semen suum simile procreet, quomodo ex semine in ea coitione fuso, tales potuerunt generari materies? Sed absurdiora sunt hæc, quàm ut fusiorem requirant confutationem: sequenti quoque Libro abundè id docebitur. Enimuerò si in utero hæsissent, proculdubiò hic non modò læsus, sed insigniter dilaceratus fuisset, quum essent materies duræ, asperæ, inæquales, acutæ, & quidem copiosæ. Illa quoq; inspecta, modò uirum non admisisset, hymen certissimè apparuisset inuiolatus.

DELVSIONIS VENEREAE DIA-*boli historiæ, & causa longioris tractationis huius argumenti.*

Cap. XXXI.

DElusionis huius & fallaciæ diabolicæ duo adhuc exempla adijciam, ex illustri philosopho Francisco Mirandula. Agnoui (inquit) uirum nomine Benedictum Bernam, ętatis annorum septuagintaquinque: eũdemq; sacerdoté ex his quos presbyteros uocant, qui annis plus quàm quadraginta cum dæmone familiari sub forma fœminæ illi associato concumbebat, in forum deducebat, alloquebatur, adeò ut astãtes qui nihil uidebant, eum pro fatuo haberent. Vocabat autem illam Hermelinam, quasi mulier esset. Alium quoque Pinnetum (ait) nomine noui, qui ad octoginta & amplius annos peruenerat, cum dęmone alio, qui muliebri forma ei uidebatur, uocabatq; eum Florinæ nomine, plus quadraginta annis uenereas uoluptates exercuisse. Sed is, dũ hæc scriberem, uiuebat: alter pœnas iam dederat, confessus arcana se in sacrificio non protulisse, consecratum uerò munus mulierculis ad ueneficia præbuisse, pueris sanguinem exuxisse, atque alia eiusmodi grauia scelera: tormentorum tamen ui, ne iocum fuisse credas. Atque hæc aliaq; plura (illis recitatis ait Cardanus) si uellem adijcere, absurda, uiroq; tam graui profectò indigna sunt, ac uana, & ab omni ratione aliena. Primumq; ex ipsius exemplis illum confutare licet. nam iuuenculæ illæ uel uera uidebantur corpora, cum non essent: quod nõ solùm sensibus & naturali rationi repugnat, sed etiam Seruatoris authoritati. Si enim non solùm uisus, sed etiam tactus hoc modo decipi potest, Christi dictũ nihil cõcludit aduersus Thomam. Sin autem corpus fictum illis uidebatur: quod atrocius poterat esse tormentũ, quàm uelut damnatum à Mezentio, cum mortuo concumbere? Horret animus, mens stupet, ubi talia cogitat. Sed uir alioqui non imprudens, & nimium quorundam Platonicorum figmentis addictus, monachorum mendacia, uulgi famam, muliercularũ nænias fabellasque aureo asino dignas, sanctis philosophiæ sermonibus immiscuit. Eo igitur factum est, ut delectare potius Lectores atque allicere, quàm seriò tractare quicquã uisus sit. Sed & beatus Augustinus à tam absurdis narrationibus si abstinuisset, licet forsan pauciores habiturus lectores, grauioris tamen uiri opinionem assequutus fuisset apud eruditos. Si ea fuit seculi labes, ut plurimi, uelut nũc de regno, sic grandioribus mendacijs decertarent: quæ ille uir sanctus pro ueris accipiens, ac quasi æmulatione gentilium figmentorum, libris suis inseruit. itaque illi tantum fidei habeo, quantum se oculis uidisse testatus est: in a-

Hermelina dæmon, amasia sacerdotis. Pinneti amasia, Florina dæmon.

De Vari[...] lib. 15. cap[...]

longi[...] tatio[...] ludi[...]

in alijs, minimè. Iam enim cõstat unicuique, maiorem talium narrationum partem fabulosam esse. Sed unde tanta incrementa tam absurdis deliramẽtis, iam penè dictum est. Auaricia ipsorum quibus inquisitio talium, iusque eas puniendi permissum est: uanitas ac stulticia delinquentium, nouitatis desiderium, & ignorantia causarum euentuumq; naturalium. Hæc Cardanus. Meo tamen iudicio Benedictus sacerdos & Pinnetus à diabolo illusi fuerunt, qui mentem utriusque ita uitiarit, in illorum phantasiam illapsus, quam imagine charæ mulieris imbuit perpetua: qua illi ualde delectati, facilius in errorẽ induci potuêre. Nam & D. Augustinus scribit, quendam tacita animi intentione, cuiusdam fœminæ imaginem expẽdisse, ut rem sibi cum ea uigilans habere uideretur.

De Vani... lib.3.ca...

Risu sanè excipiendũ, quod in hãc rem quidam, me præsente, coram potentissimo, eodemque prudentissimo principe narrabat, famulum scilicet diluculo nuper rus concessisse, ut equos maturè domum è campis reduceret: atq; in agro quandã eiusdem pagi fœminam maleficij insimulatam inuenisse, supino decubitu prostratam, cui incubuisset dæmon. Ad hæc, dæmonij formam rogante principe, respondit alter: Canis nigri. Hic ludibria eiusmodi, præstigias & uulgi opinionẽ falsè irridens princeps: Ignorabam diabolum cani nigro similem esse, ait: alio profectò mentis acumine, quàm uulgares censere solent. Nec dubito, mulierem illam tunc temporis etiamnum in lecto decubuisse: & idolũ hoc rustico à satana fuisse obiectum ad sinistræ de ea conceptæ opinionis confirmationem.

...longio... ratio... ludi... briosi diaboli concubitu.

Vberior equidem fui studiò, in fœdissimo ludibriosæ huius commixtionis negocio, ut cum omnis illa sagarum turba se ea uitiari confiteatur, & unaquæque suum certo indigitet nomine amasium, si huic congressui nihil inesse ueritatis obtinuero, promptius uniuersa illa phantasmatum dęmoniacorum machina collabatur, ueritas elucescat clarius, diaboli regnũ eat pessum altius, & unio in populo Christiano citius renascatur, inuiolatiusq; conseruetur.

DE MVLIERIS DAEMONIACAE *partu Lamiæ imputato, historia admirabilis.*

Caput XXXII.

OB argumenti communionem, historiam certè ut raram, ita & admirandam de commenticio partu à dæmone adornato, hic subiungam, ut inde similia diaboli ludibria penitius innotescant, fidemq; sortiatur ipsa ueritas. Antonius Succquetus, eques auratus, per totam Flandriã notissimus, & in aula Brabãtica celebris Concilij ibi priuati consiliarius, pręter tres filios legitimos superstites, unum reliquit nothum, qui Brugis duxerat uxorem. hæc paulò post nuptiales faces, à malo genio cœpit uexari miserè, ita ut ubicunque locorum esset, etiam corona honestarum matronarum cincta, è cœtu eriperetur, perq; cubicula aut cœnacula, ubi erat, protraheretur, ac sæpenumerò conijceretur modò in hunc angulum, modò in alterum, etiã reluctantibus, omniq; ui illam retinere conantibus qui huic aderant: id tamen accidit sine magna admodum lęsione corporis. Persuasum omnibus erat, hoc malefica arte fieri à pellice illi inuidente maritum, cuius amore deuincta tenebatur: erat enim iuuenis forma non ineleganti. Verùm dũ uarijs multisq; modis ita à maligno agitatur spiritu, cœpit gestare uterum: at nihilo minus aut leuius uexabatur. Tandem aduenit tempus quo illi partus angustiæ obreperent, & una tan-

Antonius Succquetus.

tùm adesset: qua ablegata ut obstetricem acciret, & alias quæ in hoc officij genere operam præstare possent, uisa huic intrare pellex illa, de qua modò facta est mentio, quæ ei obstetricis officium præbuit. uerùm puerpera præ angustia in mentis concidit deliquiũ: ubi uerò ad se redijt, liberatam se sensit ab onere. at puer nusquam apparebat, mirantibus id omnibus supra modum. accidit autem postridie, ut dum è somno puerpera expergisceretur, reperiret infantem iuxta se in lecto, fascijs inuolutum: cui & ubera semel atque iterũ præbuit. Atqui non ita multo pòst, rursus illa dormiente, à latere infans abripitur, nec postea inuentus est. Aiebãt nescio quas schedas cũ magicis notis in ostij sera repertas. Hæc mihi retulit sororius, uir profectò ut nobilitate, doctrina & pietate clarissimus, sic & fide dignissimus, qui Antonio affinitate iunctus, ea à puerperæ marito, illius fratre, ac coniuge fratris, alijsque qui non rarò adfuerant, audiuit.

Cæterùm ne in hoc actu tam artificiosè instructo uelut attonitus, κωφὸν πρόσωπον agere uidear, succinctè quid hic sentiam, adijcere uolui. Quòd matrona hæc à dæmonio obsessa, maleficium se à pellice insonte pati crederet, accreuit uexatio primùm ex abstrusa Dei uoluntate permissa, machinatusque fuit diabolus grauiora impraegnationis ludibria, uterum illius spiritu expandens, ut in falsa maleficij credulitate ipsam aliosq; arctius postea, opinione fœtus à pellice obstetricãte surrepti deuinciret, & quasi ream pellicem carnifici offerret, impietatis, sententiæ iniustæ, sanguinisque innocentis sitiẽtissimus. Propterea eos tãdem partus dolores mouere cœpit eo tempore opportuno, quo una solùm adesset fœmina: ut ea ablegata, liberius apertiusq; in forma pellicis, à cuius tanquam maleficæ conspectu matrona hæc exhorruit, obstetricis munia obire uideretur. Post lipothymiam itaq;, uel animi defectum à satana (ut dolus non animaduerteretur, ignoraretúrq; non procreatum fuisse infantem) fraudulenter excitatũ, à suo opere quo antea uentrem inflauit dæmõ, destitit, conciditq; tumor. Quum uerò puer natus esse, sed à pellice ablatus crederetur, postridie in alto somno, uel infantis reportati fascijs inuoluti, & à matre lactati simulachrũ suaue exhibuit mille artifex ille: aut uigili nonnihilq; ex assidua dæmonis illusione ac agitatione adhuc stupenti, imaginarium siue surreptum alicubi tantillo tempore puerum obtulit, qui & eiusdem opera momento euanuit, uel ueræ matri restitutus fuit. Fabula in eum finem à diabolo fuit instituta, ut incredulitatis impiæque opinionis fluctibus obijceret matronã, eiusdéq; ancipitis fidei consortes: & ut de pellicis corio luderetur, & cautè in sentẽtiam sanguinariam, eamque iniquam induceretur magistratus. Tanta arte uariam pestilentemq; nouit contexere telam subdolus ille textor.

LAMIAS SOLVM DOCTOREM *habere uitiatam phantasiam, & ridiculas esse res quibus lædere creduntur.*

Cap. XXXVI.

CÆterùm ut tandem hunc fabulæ actũ finire occipiam, quéadmodum hæ Lamiæ nec longiori peregrinatione, labore aut studio, corruptæ mentis doctrinam cum Magis sceleratis conquirũt: ita nec ullos habent libros, quorum adminiculo in sua professione instituuntur promouentúrue: nullas etiã pręscriptas coniurationum formulas, quas sequũtur: nullum adhæc annulo incarceratum, aut crystalli soliditate obseptum dæmo-

mo-

monem, in suum ministerium, uelut plerique Magi, circumferunt: corruptam uarijs imaginibus ab immundo spiritu ingestis, phantasiam solummodò doctorem uenerātur & colunt: cui utplurimùm propensius confisæ, miserè decipiūtur, ac in perniciem ruunt. Nec quidem pręter uulgarem morem quicquam peculiare ob indolis crassiciem & spirituum inhabilitatem ualent: secus autem diabolus potest ob tenuitatem, subtilitatem, & longū rerum usum. Et si sustinuero, nusquam dictarum nobis Lamiarum mentionem in uniuersis fieri Biblijs sacris: nō fortassis facilè conuincar. Neq; etiam delusorum horum monstrorum sanationem restitutionemq; prætermisisset Dei filius in terris, si eo tempore dira hæc sæuijsset pestis.

...rū do- ...rrupta ...asia.

Quòd uerò hæ maleficium, aut, si mauis, ueneficium etiam sine cōtactu inferre posse credantur, cum aliquo eius excremento cui nocere debet maleficium, cuiusmodi est urina, stercus, sanguis, capillorum & unguium præsegmina, atq; hæc generaliter includi membris canis, similibus aliquo modo his quorum in homine sunt partes aut excrementa, claudiq; osse mortui hominis, ac in illius nomine sepeliri, alia quidem in uestibulo, alia in uijs crucis formam habentibus, alia in torrētibus: cum bona uenia mei olim heri & præceptoris uenerandi Agrippæ, hæc merè inania esse, adeoq; ridicula, cum Cardano liberè assero, atq; satanæ instinctu in usum uocari: quasi aliquid hic possent res prorsus inefficaces friuolæq;. Hoc aūt fit, quò à se designatū id quod apparet malum, à dęmone cōstructum, uel aliàs Dei occulta uoluntate, aut naturæ uitio natum, credāt nō sanæ fœminæ: potissimùm quū eas noua imbui uirtute, ex inepta uel blasphema aliqua admurmuratione, aut imprecationē maligna, falsa opinentur persuasione. Sic nuper Hammonæ iudex quidam Hessus, narrabat se quæsiuisse è quadam celebri & famosa saga (quam tū in uinculis coërcebat, postea autem Vulcano cōsecratam) qua ratione quis Lamiarū maleficia euitare posset? Quisq;, respondit illa seriò, detrita & uetustate multoq; usu cōsumpta calciamenta custodiat: quasi uerò eorū opera inferri uel etiā arceri maleficia ualeant. Cui mens ita stupet, ut has non sentiat nugas?

Quòd etiā res uiles, aut noxia pharmaca alicubi recondita, ex interuallo transcensa aut pręterita, noxam inducere, uel ex disiunctissimo etiam spacio, ceu neruo emissa excussaq; uiolenter ferri in eos quos petunt, nonnulli arbitrentur, etiā insignes & docti uiri, non mihi fit uerisimile. Si enim congenita ueneni uirtute eiusmodi infertur uirulentia, eam quoscūq; uel trāscendentes, uel prætereuntes ferire necesse est, quū delectus sit expers materia uenenosa. Secus autem experientia & res ipsa docet. Proinde si solummodò quibus malè uolūt illę uetulæ, lęduntur: non ueneni halitu cōtinget noxa, sed maleficij ratione. Id porrò nihil eatenus posse, iam demonstraui: si tamen nocumentum hinc subsequi uideatur, certum est ab ipso satana, ex Dei assensu, ob hominis lędēdi incredulitatem, uel etiā ut hic probetur cū Iobo, idipsum excitari. Ille est qui excæcat, mutilatq;. Interim deliræ huic anui, quæ materiam uenenosam uel qualemcunq; aliam sepelijt, id, ut dixi, quod ab ipso perpetratum est, uel alias contigit, ita in mentem firmiter suggerit, persuadetq; dæmon, ut à se factum esse illa credat asseratq;.

Res uiles aut pharmaca in locis semotis sepulta nō posse nocere.

Cæterùm ea diaboli ludibria utplurimùm uim suam sortiri, ut dixi, ob impiam hominum credulitatem, qua in *Ephes. 1.*

eiusmodi potentiam dæmonis cõsentiunt, certum est. Enimuerò si serpens sub ostij limine repositus fœcunditatẽ amoliri potuit, ut in Maleficarum malleo legitur: cur in illis regionibus ubi serpentum numerus domos peruagatur, non omnes sterilescunt fœminæ? Si quoq; olla in fundo putei arcis recondita, ad congressum reddere potuit impotentem quẽdam Comitem, ut ibidem narratur: cur nõ omnes ex communi puteo aquam usurpãtes elanguere? At organa generationi destinata prępedijt dæmon (id quod uariè ratione naturali potest) donec ollã ex institutione mulieris dæmoniacæ concremasset malè credulus Comes, tumq; destitit ille dæmõ libenter, quò in falsam de uetula opinionem Comitem reliquosq; pertraheret. Sic quoque in felium (si uera sit historia) specie in operarium insilire potuit dęmõ, atque eodem tempore in operarij forma uerberare matronas, ut insontes tanquam maleficij reæ, hinc tandem cum iudicũ periculo & animarũ pernicie, ad supplicium raperentur. Nec scopa aquæ intincta à muliere, & in aere sparsa, pluuiã accit: sed dæmon, ut suprà dixi, ex præcognita aëris constitutione colludens, ut illã his ludibrijs dementatã, in officio arctius detineat. Eadẽ ratione sunt reliquæ eius artes, dolosæq; actiones, & instituta in Malleo atque alibi sparsim enarrata, exactius discutienda.

Primæ 2. partis, q 1 ca. 1. 6. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. ubi uaria in hanc rem leguntur exempla, multa item superstitiosa & impia per totũ sparsa librũ.

Diaboli delusiones quomodo inuestigãdæ.

Pluuiam nõ potest excitare Lamia.

QVAE CONNATA SVNT, NON *debent ad potestatem Lamiarum referri.*

Caput XXXIIII.

Quæ occultè quibusdã connata sunt, nõ debent ad potestatem Lamiarum delectu habitam referri.

SI quædam fortè in Africa sunt uoce & lingua effascinantium familiæ (ut tradunt Isigonus, Memphodorus & Solinus) quæ si impẽsius pulchras casu laudauerint arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu cultuq; opimos, emoriantur repentè: ijs ingenitam hanc esse proprietatẽ oportet, cuius causam postea addit Plinius. Hinc apud Italos, Hetruscos potissimùm, multis seculis inolitum, adhuc perdurat hodie prouerbium, ut si quando hominem impensius laudantem aliquem audiat, statim obijciant, Di gratia non gli diate mal d'ochio: hoc est, precor ne oculi malũ ei concilies, uel ne uisu lędas. Inde & apud nos inoleuit consuetudo (quod Aristot. 20. sect. problem. 34. testatur) ut aliquid laudaturi præfemur, ne uerba nostra nobis obsint, ut Deus id conseruet. Si item eiusdem generis fortè existunt in Triballis & Illyrijs, ut Isigonus adijcit, Macedoniæ uicinis, interimantque quos diutius intueantur, iratis potissimùm oculis, in quibus singulis pupillas (authore etiam Cicerone) habeant binas, & hoc malum sentiant puberes: aut si quoque inueniantur fortassis eiusdẽ sortis fœminæ in Scythia, quæ uocantur Bythiæ, teste Apollonide: uel in Ponto genus Thibiorum, sicut & multi alij eiusdem naturæ, authore Philarcho, qui eorum notas etiam prodit, in oculo scilicet altero geminam pupillam, in altero equi effigiem: nec eosdẽ posse mergi, ne ueste quidem degrauatos: siue quoq; haud dissimile ijs genus Pharmacum in Æthiopia comperiatur, ut refert Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus afferat: horũ causam priuatim reddit Plinius, naturam in quorũdam toto corpore, in aliorũ oculis uenena genuisse, ne quid usquã mali existeret, quod in homine non esset. Atqui hæc rara, & quasi miraculo priuatis quibusdam irrogata ingenitaq; (quemadmodum & quibusdã contigit animalibus) nullum hic habent locum: quippe non pro delectu & arbitrio ex fœderis cũ dæmone initi uirtute acquisita, quæ hic agi-

hic agitatur quæstio. Idem de Psyllis Africæ populis Nasamonibus conterminis, & Marsis Italiæ populis (quos à Circes filio Marso ortos ferunt) è uulgi opinione, gratia sancti Pauli celebribus, dictum uolo. Syllius lib. 8.

——ac Marsica pubes,
Et cellare manu, & chelydris cantare soporem,
Vipereúq; herbis hebitare et carmine dentē, etc.

fascino oculos. ...archus ...mp. 5. lib. 9. cap. 4. Huc accenseantur effascinatrices gentes Paletheoborum, Pontum incolentes, quas Plutarchus & Philarchus narrant, non pusionibus modò, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis etiam, qui solido concretioriq; constant corpore, pestilentes esse, & intuitu soloque halitu in tabem resoluere, morbosq; perimentes accire non solùm his qui continuò adsunt, uerùm & hospitibus, & qui ab earum commercio alienissimi sunt. Adijciantur & Telchines Rhodi populi, qui omnia aspectu suo in peius commutasse leguntur. Peregrina hic quoque erit, naturalis rubentium & lipporum oculorũ contagio. Nec enim ullum reperiri in humani corporis fabrica organum, quod tanta spirituum copia scateat, & ex quo eorum fulgor, unde spectãtis oculus contagione inficitur, usqueadeò emicet, ut de oculi pupilla, notum est. Quin Augustus Cęsar tam lucidos traditur habuisse oculos, ut in quos paulò attẽtius eos defixisset, hos uelut ad solis fulgorem oculis conniuere cogeret. Author quoque Suetonius est, Tiberium Cæsarem expergefactum, etiam in tenebris, ut felem, uidisse. Scribit adhæc Gellius, in ultima terra, cui Albaniæ nomen est, incolas in pueritia canescere, & noctu acutius quàm interdiu cernere, fulgore scilicet teneram uisus aciem obtundente.

Nec est quòd hic cõfugiatur ad Plutarchi ἀποῤῥοίας, id est, uaporum defluxus, eorumq; potentiam, qua ignis instar proxima quæq; depascant, dispergantq;. Nec ingenita naphtæ uis, uaporem & scintillas alliciendi: aut natiua proprietas occulta charadrij auiculæ, galguli Latinis dicti, regio morbo laborantibus primùm conspectæ, croceos bilis uapores attrahendi, huc adducenda. Connata enim ea sunt: at de quibus hic rei uersatur cardo, ea delectu & uoluntate habere creduntur. Interim putido suo quandoq; halitu uetulas tenellam inficere ætatem inter contrectandũ, nõ inficior: quod tamen & quilibet alius haud difficulter fecerit, cui ex faucibus tanto fœtore exhalat putrilaginis uirus, tenuesq; subit & inficit spiritus.

histor. Aethiop. lib. 3. Plutarch. Sympos. 5. 12. cap. 7. Suidas in dictione χαράδριος. Aeliã li. 17. cap. 13. Galgulus.

QVI PROPRIE DICENDI VE*nefici, & memorabilia ueneficiorum exempla. Cap.* XXXV.

ATqui iam ad Veneficos, uel, si liceret, Venenificos progrediamur, quos Græci φαρμάκους, φαρμακοποιούς, φαρμακεῖς, item φαρμακεύτας, & φαρμακευτρίας fœminas, perniciosissimę artis (quam Magiam ueneficam, si uoles, appellare licitum est) cõscias, dicunt. Hos pharmacis uel uenenis ex quacunque materie, siue ex metallorum, siue ex stirpium, siue ex animãtium uel excrementorum genere, uel ex corporibus mixtis, propinatis, illitis, aut alicubi reconditis ut halitu feriant, periculosos ciere morbos cum atrocissimis symptomatibus constat: ut alij in corporis extenuationem uiriumq; imbecillitatem inducãtur, quibusdam iuncturarum compages dissoluantur, cæteri uariè cruciatibus excarnificentur. nonnullos uerò diuturna torqueri ægritudine: plerisq; pręcipitãter, quasi uitę filo mox rupto, interdũ & cũ intolerabilibus doloribus uitã præscindi uideas. Quãdoq; tamen ueneficorum nomine & alios maleficos comprehendi uulgò, nõ ignoro.

Enneadis 4. lib. 4.

Horrēda sunt quæ de Veneficis scribit Antonius Sabellicus in hæc uerba: Infamis inde annus sequutus, M. Claudio Marcello & T. Valerio Flacco (siue Potito, ut alij scripserunt) consulibus, quum multi ex primoribus patrum similī morbo & euentu mortui essent: ancilla quædam ad Q. Fabium Maximū Ædilem Curulē uenit, causamque eius cladis prodituram se professa est, si fides sibi daretur, quòd id indicium apud dominos haud futurū esset sibi noxæ. Fabius re ad Consules delata, à Consulibus ad Senatum, fide, consensu ordinis, indici data, patefactum est muliebri fraude eam cladem accidere: multas esse quæ in uirorum perniciem coquerent uenena: ac si secum eant, fore ut multæ ueneficio occupatæ deprehenderentur. Missi, qui ancillam sequerētur: hi quasdam medicamenta coquentes, apud alias recondita inueniunt. Quibus in forum delatis, uigintiq; numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehēsum, publicè accersitis, & in his Cornelia & Seruilia patriciæ gentis: quæ quum salubria esse contenderent, à confutante indice bibere iussæ, spacio ad colloquendum sumpto, inter se loquutæ, id haurire statuūt: medicamento in conspectu populi epoto, ad unā interiēre. Inde ad centum septuaginta eiusdē sceleris conuictæ, capitali sunt supplicio affectę. Atrocitas rei, quia ad eam diem in nullam de ueneficio unquam fuerat inquisitum, prodigij est loco habita: uelut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari contigisset.

Veneficia horrenda.

Valer. Max. lib.2. cap.26.

In nullā antea de ueneficio inquisitū.

Venefica fuit Crescentij illius seditiosi Romani, eoq; nomine ab Ottone tertio uili iumēto facie inuersa impositi, & per urbem circumuecti, tandemq; ad portam suspensi uxor: quā quum sapientia & uirtute præstantissimus alioqui Imperator deperijsset, illa quòd Ottone reditum in Germaniam apparante, se coniugij spe uideret excidisse, chirothecis ueneno infectis, eum necauit, anno millesimoprimo, 5. Calend. Februar.

Veneno item lento sublatus est Ioannes Cimisces Orientis Imperator à Basilio quodam eunucho, cui se potētiā derogaturū fuerat interminatus.

Veneno adhæc ab uxore Zoe procacissimæ & intemperantissimæ libidinis fœmina, quū Paphlagonē quendam Michaelem deperiret, extinctus Romanus Argyrus Imperator Orientis, q priorē antea reliquerat coniugē.

Veneficium quoque fuit, quod Casali, in urbe Salassię regionis Italiæ cōtigit, circiter annum Domini millesimum quingentesimum trigesimū sextum. Coniurauerunt uiri ac feminæ, quadraginta ferè numero, inter quos & carnifex erat: ut quum pestis antea sæuijsset, & iam cœpisset mitescere, unguentum conficerent, quo illitis portarum uectibus, inficerentur qui uectes tractarent: appararant & puluerē, quem uestibus clàm inspergentes, noxam inferebant. Latuit aliquādiu dolus, sublatique multi à coniunctis sanguine uel affinitate: data etiam ueneficis, ut ferebatur, pecunia hæreditatis ergò. Sed quum cuiusdam Neci nomine fratrem atque unicum filium enecassent, uixque alij quàm domini ipsi domuum, aut filij perirent: simulque animaduertissent Androginam se in domos insinuare, atque eos maximè interire, quorum ædes ingrederetur: deprehensa coniuratione, omnes exquisitissimis tormentis interempti sunt. Falsi etiam, quòd in celebri cuiusdam Diui pompa subsellijs perunctis, uniuersos trucidare ciues decreuissent: paratasq; in huncusum fuisse supra uiginti ollas. Idē postea Geneuæ

uæ tentarunt nonnulli, qui & pœnas dederunt. Alios etiam Mediolani uectes inunxisse constat: sed quæstionibus subiecti, quum nihil confiterentur, nec quisquã obijsset, dimissi sunt. Bassianus Landus scribit, Patauij monachum quendam cum alijs plerisq; identidem conspirasse, qui pestis tempore infecta linteamina in domos occultè conijciebant, ut in multos deriuaretur contagio: sumptum quoque ab his est supplicium.

In nobili familia de Petrinis Bononiæ, duo erant fratres, quorum alter maritus cum numerosa prole in eisdem ædibus commorabatur matri uiduæ: alter uerò iunior, spe consequendæ hæreditatis uniuersæ, totam familiam è medio tollere statuit, coniecto in uini dolium arsenico. Ex cuius usu cum grauibus torquerentur symptomatibus, conuocabantur medici celeberrimi, Matthæus Curtius, Ioannes Maria Bettus, & Hispanus Philippaldus: qui in ueneni suspicionem mox uenerunt, quòd ijsdem cruciatibus uicinos quoque exagitari, qui fortè domum ingressi, uinum illud hauserant, intellexissent. Eorum itaque consilio uas infringitur, uinoque effuso inuenitur arsenicum. Hinc curationem aggressi medici, omnes restituerũt, excepta matre uetula debili, & puero infirmo. Fuga sibi consuluit ueneficus, atque ita ueneficij author innotuit. Facinus hoc contigit anno millesimo quingentesimo tricesimooctauo, in Augusto.

Socrui adhæc gener quidã ueneficus cantharides, extractæ cassiæ mixtas, obtulit Bononiæ. Quã uesicæ cruciamentis tam atrociter afflictam, ut etiam sanguinem largum ex uesica excreuerit, felici successu curauit D. Helidæus Paduanus Foroliuiensis, clarissimus & in artis operibus exercitatissimus medicus: quemadmodũ recensuit D. IOANNES ECHTIVS, medicus Coloniensis ornatissimus, illius olim discipulus, qui tũc temporis ipsum sectabatur, & superiori quoq; curationi interfuit.

[...]us Pa[...] Foro[...] [...]ssimus medicus.

Huic quoq; narrarat D. Gisbertus Horstius, medicus experientissimus, Romæ quendam hydropicum diu decubuisse, cuius uxor tandẽ sumptuum pertæsa, ueneno illum tollere decreuerat: quare bufonis in olla usti puluerem ægroto propinat, unde ille copiosum reddit lotium: hinc denuò eundem puluerẽ exhibet, ut citius illi ærumnosam sumptuosamq; uitam cum præcipite cõmutaret morte. qui multo uberiore exonerata per uesicã saburra aquea, conualuit præter coniugis expectationem. nam bufo etiam discissus, & renibus impositus, hydropicorum aquas per meatum urinariũ expellit. Eandem ipse Gisbertus aliàs sensit calamitatem ab ijs, à quibus minimè decuit. Extat Ausonij super hac re quàm lepidum epigramma:

Bufo scissus renibus impositus.

Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum,
Miscuit argenti letalia pondera uiui,
Cogeret ut celerem uis geminata necem.
Diuidat hæc siquis, faciunt discreta uenenum,
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit letalis noxa salutiferæ.
Protinus & uacuos alui petiere recessus,
Lubrica deiectis quà uia nota cibis.
Quàm pia cura deûm, prodest crudelior uxor,
Et quum fata uolunt, bina uenena iuuant.

Quàm sanè hic locũ quoq; suũ meretur illud Nasonis 1. Metamorph.

—— Non hospes ab hospite tutus,
Nõ socer à genero, fratrũ quoq; gratia rara est.
Imminet exitio uir coniugis, illa mariti,
Lucida terribiles miscent aconita nouercæ,
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Venefica item erat Ioanna puella, quæ anno millesimo quingentesimo

Venenum propinatũ Annæ à Virmõt.

dominæ in Vuell.

quinquagesimoquarto, in Nouembri, nobili & piæ matronæ Annæ à Virmont, dominæ in Vuell, optimè de ea meritæ, bis clãdestinè arsenicum propinauit. Ego ad morbi, ex prioris ueneni assumptione, curationem accersitus, post alia feliciter administrata, ius caponis simplex ab ægrota sorberi uolui. Cui denuò, ut è medio (uellẽ nollẽ) tolleretur domina, arsenicũ largius seorsum infuderat Ioanna, quæ illi à cubiculis erat. Eo autem non satis iuri immixto, gustu & uisu maximè, ob eius copiam, ab ægrota & me deprehensum est uenenum. Necdum enim in animos antea irrepserat oblati arsenici suspicio, sed uenenatum aliquid pisis ab ea comestis adhæsisse opinabamur. Inde, num destinatum gliribus perimẽdis puluerem alicubi occlusisset ægrota, sciscitabar: qui cũ altero collatus, certiores nos redderet. Nec defuit successus. Hoc etenim modo innotuit uenenũ dominæ denuò exhibitum: sed prius à me & puero, ueneficij adornati tum adhuc ignaris, gustatum in iusculo. Concitato autem utrinque mox uomitu, & ijs quæ ueneni uim infringerent oblatis, additoq; antidoto, nullæ ueneni manserunt reliquiæ. Veneficiũ confessa puella, morti adiudicabatur: aliorum tamẽ intercessione ob ætatem iuuenilem, qua uix decimumquintũ attigerat annũ, uitæ beneficio rursus donata, carceri perpetuo mancipabatur. unde post menses paucos effractis cãcellis, eam liberarunt milites. Vt quilibet hoc doctus exemplo, prouidè magis suis cõsuleret rebus, flagitium hoc quàm breuissimè commemorare libuit.

Vidi & uetulam, quæ ob zelotypiã arsenicum marito insonti cum oluscule propinarat, unde hic cum acerbissimis interijt cruciamentis: illa aũt undis publico immergebatur supplicio.

Nuper improbam uxorem marito aliquot uicibus argentum uiuum dedisse deuorandum, eumq; id sine ullo nocumento per aluũ egessisse, narrat Georgius Agricola: mulierem uerò in maleficio manifesto deprehẽsam, pœnas legibus dedisse.

Lib. 8. de ... tura fossil.

Exactis item his annis, quum mulier uenefica Tremoniæ aliàs exhibuisset marito argentum uiuum, ut eum perderet, nec ex uoto negocium successisset: tandem die quodam festo, cùm campanis daretur solenniter signum absoluti Missę sacrificij, illa precurrit ad ędes Dorpiorum, mercatorũ ibi celebrium, ubi ab emẽte maiorem solito argenti uiui quantitatem quæsiuit mercatoris famulus, in quem finem id compararet? respondet, se in medicamento quodam ad enecãdos rattos & mures eo uti. Cùm primùm domum uenit, omne illud argentum infudit holusculo conciso coctoque, quod marito apponebat: is animaduertens nondum dissolutum nec satis permixtum Mercurium, assumpto olere in forum excurrit ad Cõsules, qui tum (ut apud eos moris est) post celebratam Missam ante curiã moras trahebant, fortè, ut fit, de republica conferentes: ueneficij accusat uxorem, ostendens pharmacum edulio mixtũ. Quo autem mortis genere comprehensa illa perierit, non satis noui.

MEMORANDA HISTORIA DE *Venefico famulo carnificis, eiusdemq; malefica coniuge, quæ trium uirorum capita palàm ferire uoluit.* Cap. XXXVI.

Fœmina ... uirorum ... luit de... care ca...

HOc catalogo dignabor mulierẽ famosam Mechteldim nomine, malicia non inferiorẽ quacunque uenefica, ob raritatem inauditam facinoris, in Septembri anni sexagesimisecũdi supra millesimũ quingentesimum, recenter instituti ad

hunc.

hunc modum, in oppido circa Mosam ad Brabātię limites sito, Grauia nuncupato, loco mihi natalicio. Vt ex quinque captiuis tres eodem die supplicio ob sua flagitia afficerentur, accitur ex proxima ciuitate Geldrorum Neomagio carnifex, qui sperans eos ex magistratus decreto suspendēdos, subsequitur: mutata autem sententia, simulatque capita esse ferienda intelligeret, de imbecillitate sua apud satrapam Steinhusium conquestus est, ante annū contracta ex ueneno ipsi clam propinato à suo famulo, ut in heri sui ministerium posset surrogari: quæ solet esse in dignitatibus & præclaris officijs inuidia. ne uerò diutius procrastinaretur supplicium, se statim missurum ad coniugem pollicetur, quæ suum collegam Arnhemia uocaret, in sentētiæ latæ exequutionem. cum eo enim se contraxisse de opera mutua, & communi lucro, asseuerabat: quemadmodum plerunq; fit, ut inter fideles artifices æquale redeat ex pacto emolumentum. Consensit præfectus, mittiturque Neomagium ad tortoris uxorem, ut euestigiò accerseretur Arnhemia publicus eiusdem officij administer. Illa lucri cupida, aliud statuit animo, mariti scilicet defectū suis supplere uiribus: quare gladium eiusmodi postremo actui tragico destinatum, pro marito à consule impetrat, cultrorumque fabro dextrorsum exacuendum mox defert: ipsa etenim sinistra erat. Inde hora uespertina sibi capillitium clam secari iubet, & summo mane uestes uiri induta, pręter thoracem studio relictum, ut in laxiore indusio minus obseruarentur mammæ: deinde imposito capiti pileo plumis ornato, latoq; illo gladio accincta, incunctanter Grauiam properat. Quam satrapa uidens imberbem, Arnhemiensemq; ratus esse lictorem, rogabat nū in ea iuuenili ætate trium simul truncare capita auderet? Hoc sibi committi debere, nec iam primùm in illud se prodituram theatrum, quum eandem sæpius experta esset aleam, respondit, arreptis simul restibus quibus captiuos uinciret. Ita ijs tandem productis, ut mox gladio feriendas submitterēt ceruices, seorsum à coniuge & fratre Steinhusius præfectus admonetur, lictorem uideri fœminam. Hic cum uniuerso comitatu ad stuporem usque consternatus, re mox cognita ex carnificis famulo, quem exacto iuramento ad ueritatis confesionem adegerat, reos custodiæ reddi iubet: & nisi clàm hoc feminei sexus monstrū opera satrapæ se subduxisset, ne uel ab hominum turba in aquas proximas detruderetur, uel alioqui ab alijs oppidi maliciosis fœminis trucidaretur colis, uerendum erat. Reuersa autem Neomagium, risu apud multos celebratur, uelut tanto facinore nobilitata: maritoque mortuo, eam duxit uxorem carnifex Arnhemiensis, defuncti apud Neomagos successor. Sic ut plurimùm, ob functionum communem usum, inter collegas matrimonia contrahi celebrarique solent, ne in alienas familias transferantur nobilia eiusmodi officia, nec degeneret soboles.

DE PHILTRIS, HIPPOMANES, *& reliquis amatorijs quisquilijs.*

Cap. XXXVII.

HVc quoq; pertinet amatorium poculum aut pharmacum, Gręcis φίλτρον nuncupatum, sensus uitians, ijsq; uarias species & amores concitans furiosos. Eius meminit Iuuenalis: *Philtrum.*

Hic magicos affert cantus, hic Thessala uendit *Satyr. 6.*
Philtra, quibus ualeant mentem uexare mariti.

Eodē referantur & Lælij uersus in Apologia 1. ab Apuleio adducti:

Philtra omnia undiq; eruunt,

Antiphates illud quæritur,
Trochiſculi,ungues,teniæ,
Radiculæ,herbæ,ſurculi,
Aureæ ilices, bichorditæ,
Hinnientium dulcedines.

Hippomanes. In hoc item ueneficij genere locum habet hippomanes, caruncula haud parum famoſa, caricæ magnitudine, ſpecie orbiculata, latiuſcula, colore nigro, quæ in fronte naſcentis pulli equini apparet, quã edito ſtatim partu mater lambendo abſtergendoq; deuorat: & ſi præripiatur, animum à fœtu penitùs auerſum habet, nec eum ad ubera admittit. ob hoc maximam eſſe uim eius ad amorem concitandum ferunt, quando in puluerem uerſa, cum amantis ſanguine propinatur in poculis. hinc equis innaſci amoris ueneficium, ait Plinius. Eius mẽtionem fecere Ariſtoteles, Solinus, Columella, & cæteri. item Virgilius:

Ariſtotel. de Natur. an. li. 6. ca 18. et 22. Lib. 8. ca. 42. Colum. lib. 6. cap. 27.

——— Crines effuſa ſacerdos,
Ter centum tonat ore deos, Herebũq;, Chaosq;,
Tergeminãq; Hecaten, tria uirginis ora Dianæ: *4. Aeneid.*
Sparſerat & latices ſimulatos fontis Auerni,
Falcibus & meſſæ ad Lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte ueneni.
Quæritur & naſcentis equi de fronte reuulſus,
Et matri præreptus amor.

Dicunt & eodem nomine uirus illud lentum, quod ex equarum libidinis œſtro ſtimulatarum pudendis defluit. à Virgilio ita deſcribitur:

3. Georg. *Hinc demum hippomanes uero quod nomine di*
Paſtores, lentũ diſtillat ab inguine uirus: (cunt
Hippomanes, quod ſæpe malæ legêre nouercæ,
Miſcentes herbas, & non innoxia uerba.

Et apud Tibullum: *(res,*

Li. 1. Eleg. 4. *Et quod, ubi indomitis gregib. uenus afflat amo-*
Hippomanes cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

Propertius lib. 4. in lenam quandam:

Conſuluit ſtriges noſtro de ſanguine, & in me
Hippomanes fœtæ ſemina legit equæ.

Et Ouid. lib. 1. Eleg. 8. aduerſus aliam lenam:

Seu bene quid gramen, quid torto cõcita rhõbo
Licia, quid ualeat uirus amantis equæ.

Nouit Iuuenalis quoq;:

Hippomanes, carmẽq; loquor, coctumq; uenenũ
Priuigno datum.

Nomẽ ueneno inditũ ἱππόμανες, quòd effreni equinæ cupidini ſimiles hominibus amoris accẽdat faces. Hinc, Pauſania & Æliano authoribus, tantam in eo nouit uim Olympiæ Phormis Arcas, quòd illo æri mixto & effuſo, equã poſuerit, abſciſſa cauda: huic hippomanes incluſerat, fabrica non tam accurata, ut ea falſitate tantopere ad huius cõſpectum furijs excitari oportuerit equos: quos tamen ita alliciebat, tantaq; agitabat inſania, ut diſruptis frenis in ipſam uiolentius, quàm in uiuam, inſilirẽt equam. Neq; quòd ungulæ inhærentes ęreæ ſtatuæ, lubrico eliderentur lapſu, idcirco ceſſabat appetitio, imò ardentius multo in his antè ore adhinniebant: neq; prius ab æneo potuêre depelli ſimulachro, quàm flagris & equiſonum uiolentia abſtraherentur. Eſt & hippomanes, ut docet Theocritus, φυτὸν ἵππων, id eſt, planta ſiue herba, qua guſtata equi in furias aguntur: unde & nomen.

Inter amatoria adhæc uenena connumerantur, in extrema lupi cauda pilus, eiusque uirga, remora piſciculus, felis cerebrum, & lacertæ, ſtellio cui ſtincus nomen: item os de rana uiridi, in formicarum aceruo exeſa: ſiniſtri etenim oſsis contactu amorem, dextri uerò diſsidium excitari tradũt. uel ut alij referunt, à formicis obeſa ranæ oſſa conijce in aquam, quorum aliqua aquæ innatãt, quædã ſubſident: hæc ligata in albo ſindone, & ſuſpenſa, amorem cõciliant, illis contacto homini odium paritur. Aliud experimentum ſimile ex hirundinum pullis: Accipiũtur ij unius fœturæ aut nidi, qui in olla conditi, in terra ſepeliuntur, ut ſuffocati

Amatoria uenena. Plin. lib. cap. 11.

suffocati fame pereant. pòst ex effossis qui hiante rostro mortui inueniuntur, amori: qui occluso, concitando seruiunt odio. Vtero hyænæ sinistro lacerto quoque religato, si quis mulierem inspiciat, usui hic esse etiam perhibetur. Componuntur ea quoq; interdum ex excrementis, aut animalibus è putredine genitis, aut ex connata nobis materie, quæ tamen ut illicita meritò mentem potius turbant, mutántque, quàm ad amandũ cogant: sic menstrui mulierum, præsertim biliosarum & rixosarum, potus, adeò bibentes effascinare inficereque, ut lunaticos & amẽtes efficiat, creditur. Habentur & alia philtra, à mortuorum uestibus, cãdelis, acubus, & ijs uniuersim quæ funerum gratia parantur, sumpta. quæ eo libétius, quòd nugarum plus quàm ueritatis habeant, nomino: quemadmodum natiua illa uenena, nimisque efficacia silentio hic sepelire malui, doctioribus medicis ex sexto Dioscoridis de materia medica, & reliquis item Græcorum & Arabum, tum etiã quorundam recentiorum libris, atq; usu quotidiano nimis cognita.

QVO'D AMATORIA POCVLA, *hippomanes, & quæcunq; id genus alia, citius furorem inducant, quàm amorem concilient.* Cap. XXXVIII.

PORrò philtra, hippomanes, & q̃cunq; id genus alia, in amore uerè cõciliando parum aut nihil ualere, sed furorem citius concitare, multorum non ignobilium uirorũ est sententia. Ouidius in lib. de Medicamine faciei:

Sic potius nos tãget amor, quàm fortibus herbis,
Quas maga terribili subsecat arte manus.
Nec uos graminibus, nec misto credite succo,
Nec tentate nocens uirus amantis equæ.
Nec mediæ Marsis finduntur cantibus angues,
Nec redit in fontes unda supina suos.

Idem 2 de Arte amandi:

Fallitur, Aemonias si quis decurrit ad artes,
Datq; quod à teneri fronte reuellit equi.
Non facient ut uiuat amor Medeides herbæ,
Mistaq; cum magicis mersa uenena sonis.

Id postea exemplis Medeę & Circes comprobat:

Phasias Aesonidem, Circe tenuisset Vlyssem,
Si modò seruari carmine posset amor.
Nec data profuerint pallentia philtra puellis:
Philtra nocent animis, uimq; furoris habent.

Hinc Eusebius Cæsariensis scribit, Lucretium poëtam amatorio poculo in tantum furorem uersum, ut se tandem propria manu interemerit. *Lucretius amatorio poculo interemptus.* Sunt qui arbitrantur, uxorem illius huiusmodi obtulisse poculum, & eam Lucillam uocatam, ex Hieronymi testimonio in Rufinũ, cuius hæc sunt uerba: Liuia uirum suum interfecit, quẽ nimis odit: Lucilla suum, quem nimis amauit. *Liuia & Lucilla ueneficæ.* illa spontè miscuit aconitum: Lucilla decepta, furorem propinauit pro amoris poculo. De illo quoq; extat illud Politiani in Nutric.

Hic qui philtra bibit, nimioq; insanus amore,
Mox ferro occubuit, sic mentem amiserat omnẽ.

Quid Stephano equiti Neapolitano acciderit, est profectò admirabile. *Panormit. li. 4. de Gest. Alphonsi.* Hic quum poculo amatorio insanisset, teneretq; oppida & nonnulla regia officia ab Alphonso Arragonum rege tradita, fuerunt qui ab Alphonso illa bona postularent, absurdum esse dicentes, à demente huiusmodi bona possideri. Quibus rex respondit, Sibi inhumanissimum uideri, ijs se etiam substantiam auferre, quibus sors mentem & cerebrum abstulisset. Innuere autem uidetur, calamitatem non esse calamitati adiungendam.

Traditerunt item literarum monumentis Cornelius Nepos & Plutarchus, Lucium Lucullum Imperatorem amatorio quoq; poculo à Callisthene propinato, primùm mente læ- *Callisthenes ueneficus.*

L. Lucullus Imperator amatorio poculo interēptus. *Li. 11. antiq Iudaic.* *C. Caligula potionatus ab uxore.*

ſum fuiſſe, deinde interemptum. Meminit & Plin. lib. 25. cap. 3. circa finem. Narrat quoq; Ioſephus & Suetonius, C. Caligulam à Cæſonia uxore potionatum, amatorio quidem medicamẽto, ſed quod in furorẽ uerterit. Quod commemorans Satyricus poëta, id poculum ex hippomanes apparatum fuiſſe ait:

——Si non
Et furere incipias, ut auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit.——

Cæſonia uenefica.

Sed de hippomanes quod creditur, aſſerit quoque Ariſtoteles libro 8. de Natur. animal. capite 24. figmenta eſſe muliercularum & profeſſorum carminis incantatorij. Scribit adhæc 2. Mag. moral. mulierem quandam uiro cuipiam poculum porrexiſſe amatorium, ex quo is ſubitò decidit mortuus. Mortem etiam ſæpe accelerare eiuſmodi philtra, tradit Hippol. Marſil. in d. l. eiuſdem. ℣. adiectio. D. de ſica. ubi eſt & tex. loquens de amatorio ueneno, ſicuti & de amatorio poculo, in l. ſi quis aliquid. ℣. qui abortionis. D. de pœnis. Extinctus & philtro Fridericus Auſtriacus Imperator anno tricesimo ſupra milleſimum trecenteſimum, decimatertia Ianuarij.

Et quanquam Conſtantinus Imperatorum Chriſtianorum primus, arte magica conciliari amorem ſenſiſſe uideatur, in l. ab eo edita, C. de malefi. l. eorum. in illis uerbis, Aut pudicos amicos magicis artibus ad libidinem deflexiſſe deteguntur: & Accurſius in authent. quo. opor. epi. & clari. ℣. hoc autem. in uerb. propter quædam. & Alberic. in rubr. de hæret. colum. 3. tamen D. Epiphanius Palæſtinus Eleutheropolites lib. 1. aduerſus hæreſes, tomo 2. in 30. ſect. tradit, uaniſsimas eſſe eiuſmodi amatorias incantationes, quibus ſcilicet fœminarum caſtitas impe-

Amatoriæ incãtationes uaniſsimæ.

titur, ubi nomẽ Chriſti & ſignaculum crucis contrà opponitur: quod non contemnẽda hiſtoria cõfirmat. Quin & illa Siciliæ cõſtitutio, cuius initium eſt, Pocula amatoria, friuolum reputat & fabuloſum, poſſe huiuſmodi pocula amorem extorquere. Hiſtoriam de uirgine Deo dicata, atq; magica arte à iuuene ad amorem ſollicitata, à D. Hieronymo conſcriptam in uita D. Hilarionis, lege libro 5. capite 13. ubi paucis meam uidebis adiectam ſententiam. Hinc manifeſtũ eſt, quas Irenæus ſcribit mulieres ex Marci hæreſi reuerſas ad Eccleſiam, fuiſſe confeſſas, ſe à Marco ita circumuentas, ut in eum uehementer exarſerint, nõ potu amatorio attractas fuiſſe: ſed eius doctrina, præſtigijs & illuſionibus potius, aut fortè ipſius forma, ut fieri ſolet, illectas.

In Ma lefic. p quæſt. Tres abbate toria p interem

Nouimus, inquit Henricus Inſtitoris & Iacobus Sprenger theologiæ doctores, uetulã tres ordine abbates, ut publica omnium fratrum in eo monaſterio etiam in hodiernum diem eſt opinio, non ſolùm philtris incantaſſe: ſed & interemiſſe, & quartum iam ſimili modo dementaſſe. Nec eam pudet fateri palàm, ſe feciſſe & facere, eosq; à ſuo amore deſiſtere nequiuiſſe, quòd tantum de ipſius ſtercoribus comediſſent: ſimulque quantitatem extenſo brachio commonſtrat. Fatemur autem, quia nobis nõ erat in eam inquirẽdi ulciſcendiq; facta poteſtas, illam adhuc ſuperſtitem eſſe. Hæc illi. Stercora uerò fuiſſe ſpurciciem uenéream, quam, uelut cœno immerſi, toties erant experti in exercitata laſciuiẽteq; uetula meretricula monachi, ut ab eius illecebris ineſcati, quaſi faſcino uel certius maleficio detẽti, deſiſtere & ad mentem redire nequiuerint, mea profectò eſt ſententia: hoc amatorium poculum, hæc brachij inſtar

ſtar uorata uetuli ſcorti ſtercora. iudiciumq́; eſto penes eiuſdem conditionis uiros, qui etiamnum quotidie ſimili maleficio illecti, in eadem palæſtra ſtrenuos exantlare labores ſatagunt.

Virgilius quoq; circa finem Pharmaceutriæ, teſtatur magica carmina nihil huc facere, cum ſcribit:

—His ego Daphnim
Aggrediar, nihil ille Deos, nil carmina curat.

Vbi Seruius id etiam annotauit. Propertius item libro 2. Eleg. 1. huius eſt ſententiæ, cum inquit:

Seu mihi ſint tangēda nouercæ pocula Phædræ,
Pocula priuigno non nocitura ſuo.

Nam loquitur de poculis amatorijs, quibus Phędra Hippolytum priuignũ in amorem illicere tentauit: at nihil ea profuêre. Rectè itaq; admonet Ouidius ſecundo de Arte aman. hoc artis magicæ genus cauendum eſſe:

Sit procul omne nefas: ut ameris, amabilis eſto.

Et lib. 1. de Remed. amoris:

Viderit, Aemoniæ ſi quis mala pabula terræ,
Et magicas artes poſſe iuuare putat.

Non inconuenientem huic loco hiſtoriam ſubiũgere placuit ex Plutarcho. Amabat Philippus Macedonum rex puellam quandam plebeiam: facileq́; utriuſq; fortuna longè diſsimilis, eam regi obſequentem fecerat. Quod cum reſciſſet Olympias eius uxor, id ægrè admodum tulit, præſertim quòd ferebatur ea puella amatorijs philtris ſibi Philippum conciliaſſe. Ideoq́; irata, iuſsit clàm domo extractam ad ſe puellam duci, eo quidem animo, ut carcere aliquo clauſam, aut in longinquas regiones trans mare relegatam, malè haberet. Productam uerò ante ſe cum ſpecioſam, uenuſtam, ingenioſam, elegantem, & omnibus modis ac numeris amabilem uidiſſet, χαιρέτωσαν, εἶπεν ὀλυμπιάς, αἱ διαβολαί. σὺ γὰρ ἐν σεαυτῇ φάρμακα ἔχεις: Valeant, inquit Olympias, calumniæ: tu enim in teipſa ueneficiorum uim habes. nec iam puellæ amplius, aut marito ſuo irata fuit. Huc facit illud Menandri apud Stobæum Florilegum cap. 65. ἔνεστ' ἀληθὲς φίλτρον εὐγνώμων τρόπος, τούτῳ κατακρατεῖν ἀνδρὸς εἴωθεν γυνή: Ineſt uerum philtrum, benigni mores, quo uincere uirum ſolet mulier. Et profectò hęc ſunt uera amoris ueneficia. Nam ſi quæ coniuges philtris alijs & amatorijs poculis utuntur, eas abominamur ac faſtidimus. Quemadmodum & Plutarchus aſſerit in eo libello, quem de Tuenda ualetudine ſcripſit: ut non diſsimili ratione conſequens ſit, uxores contrà uiros, qui haſce res uſurpant, deteſtari. Et ut idem Plutarchus ſcribit in Admonitionibus cõnubialib. ſicut piſcatio quæ fit medicamentis, citò quidem & facilè piſcem capit, ſed eum labefactat, & menſæ minimè idoneum reddit: ſic qui amatorijs artibus carminibusque coniuges uoluptatis cauſa ſubigere conantur, cum attonitis dementibusque & labefactatis uitam agũt. Neque enim Circem (ut ſubdit) ab ea potionati quicquam iuuerunt, nec ipſa ulla in re illis abutebatur, cum ſuum aſinorumque formam accepiſſent: Vlyſſem uerò mente præditum, & prudenter cum ipſa uerſantem, incredibili amore proſequuta eſt. Hæc ille. Exploſis itaque philtris & magicis uanitatibus, amorem uxorum mutuo in eas amore, in alias uerò fœminas caſtimonia & quibuſcunq; alijs honeſtis pijſque ſtudijs comparare nitamur. Sic lex connubialis decimaquarta doctiſſimi clariſsimiq́; iuriſconſulti Andreæ Tiraquelli manebit inuiolata:

Philtra uera.

De Legibus connubial.

Carminibus, poculis, alijſque id genus philtris magicis, quibus creditur amor conciliari, uir & uxor penitus abſtinento:

Sed mutuo inter se affectu, alijsque honestis rationibus amorem prouocanto, conseruanto, augento.

Quòd multa sit philtri & magici furoris communio, nec argumẽtum ingratum, hic me paulò fuisse prolixiorem, agnosco libenter.

ANIMANTIA QVOMODO *lædant uenefici.* Caput XXXIX.

Veneficia perimunt animantia.

ANimantia adhęc, pharmacis pabulo iniectis, aut alicubi sparsis ut degustentur, uel halitu attrahantur, lædunt perimuntq; uenefici. Idem uel affrictu uel applicatione pręstari posse, ut minimè nego: ita meminisse oportet, quosdã studiò lupi stercus clàm in pręsepibus condere, quod olfactu animaduertentia pecora, uoracemq; hostem uerita, ob quandam antipathiam, miro exagitantur furore: ut maleficio ea torqueri, firmissimè credant ignari, apud ueneficij huius artifices consiliũ inquirentes. Eadem ratione dicunt, caudam lupi in boum uel equorum præsepi suspensam, eos ab esu exterrere. Metu etenim ob odorem perculsi, obliuiscũtur cibi esurientes: quemadmodũ hominibus quoq; in magnis timoribus usuuenire experimur.

In ducatu Vuirtenbergico non procul à Tubinga, carnifex ueneficij non ignarus, anno millesimo quingentesimo sexagesimoquarto in pecoribus suæ artis specimen edidit. Enimuerò quum ex pacto huic cederent morticinorum animalium coria, atq; alia quę hinc usui esse possent, hic boues, oues & porcos in pascua ex more deductos, ueneno clàm perimit, ut inde frequenti nimis pellium numero, seui item & pinguedinis infinitis ferè talẽtis Augustæ Vindelicorum & Argentinæ uenum expositis distractisq;, diues breui euaserit. Proinde & suspicione oborta, ueneficij accusatur, quæstionibusque ipsi familiaribus subditus, rem uniuersam confitetur. Dat & pœnas forcipibus ignitis distractus in principio Augusti. Huc ij quoq; pertinent, qui pugiũculis iumentum certis locis confodiunt, retracta prius seorsum cute: ut ubi ea relapsa uulnus impressum tegitur, latẽret dolus, atq; ea ratione mortuum perijsse maleficio, iudicaretur. Varium itaque est Veneficij genus, quo pecus interit: estq; diuersitati industrię attendendum, ne rei loco pendat supplicium insons.

Fusius naturalia prosequi uenena, non est nostri instituti: cum huc solùm spectet orationis filum, ut detegantur actiones & morbi præter naturæ legem percellentes.

LIBRI TERTII FINIS.

DE IIS

DE IIS QVI LAMIARVM MALEFICIO AFFECTI PVTANtur. Liber IIII.

QVOTQVOT VVLGO LAmiarum maleficio cruciari existimãtur, & quorum ita læsorum sacra meminêre Biblia, omnes à diabolo uel exerceri, uel obsessos esse. Cap. I.

MAleficio affecti dicuntur, qui uarijs & insolitis plerunque modis, præter naturam, Dei assensione, à dæmone in suis corporibus exercentur, siue homines sunt, siue iumenta: quum ille ea aliàs uel subit, uel etiam nõ intrò subit, sed utiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, uel hisce uenas ductusque naturales obstruit, uel instrumentorũ structuram luxat, uel spiritus cerebri turbat, multifarijsque imbuit formis, quos interdum quoque excitat, ut in ijs hominibus uirtus animalis se exerat potentius quàm in sanis: siue uenenata materia, siue halitu intus aut foris conspurcat, defœdatque, ac id genus reliqua, quibus ex causis morbi progignuntur innumeri, graues & admirandi. Nec interim hominum substantia & facultates ab huius subtilis artificiosique hostis maleficio immunes liberæq; permanent. Exemplum luce meridiana clarius in Iobo cernimus, cuius, diaboli studio, primùm quinquaginta boũ iuga & 500 asinæ abripiuntur, pueriq; cæduntur: secundò, ouium septem millia cũ pueris igne cœlitùs demisso consumũtur: tertiò, camelorum tria abducũtur millia, & famuli occumbunt: quartò, domus, ob procellas impetuosissimas à satana excitatas, ab imis sedibus conuulsæ ruina opprimitur omnis sobo-les. Vbi nec harum calamitatum aceruo Iobũ à Dei cultu transuersum agere posset, quin adhuc nomen Domini ille constantius glorificaret: demum, consentiente Deo, eum ulcere pessimo à planta pedis usque ad uerticem percutit, deformatq; tam fœdè direq; satanas, ut ille in sterquilinio sedens miserabiliter, saniem testa abraderet, adeò atroci excruciatus dolore, quo etiam mortem illi precaretur cõiunx, nec ab amicis eum uisitantibus agnosceretur. Quid aliud de eo, quàm ipsum maleficio affectum fuisse, & incantatũ in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicet? Quæ hic intercessit dæmonis cooperaria malefica, quæ peruersa Lamiæ maleuolentia, quod execrabile ueneficæ pharmacũ? Quibuscunque malis rebus perficiendis satis per se potẽs est, & uolũtate promptissimus diabolus, si diuinæ maiestatis tantũmodo accedat permissio: cuius nutui morem gerere, uelit nolit, cogitur.

[Margin: Maleficio affecti. — Iob. 1. Maleficio ... — Iob. 2.]

Nabuchadonezarem regem Babyloniorum furore percitum, & in deserta ab hominum cõsuetudine pulsum, fœno uescentem more bouis, figura uitiata, capillis eius in aquilarum similitudinẽ crescentibus, & unguibus eius quasi auium, mente adhæc turbata, acerbissimè exagitat totum septennium diabolus.

[Margin: Maleficio læsus Nabuchadonezar. Dan. 4.]

Satanæ maleficio multis cruciabatur temporibus dæmoniacus in regione Gadarenorum: è monumentis, suo quippe domicilio egressus, nudus, ac supra modum sæuus, adeò ut per illã uiam transire posset nemo: neq; enim catenis eum ligare poterat quisquam, propte-

[Margin: Dæmoniacus apud Gadarenos maleficio correptus. Matth. 8. Marc. 5. Luc. 8.]

propterea quòd cum sæpe compedibus constringeretur,& catenis uinciretur,ijs ab illo discerptis, comminutisq;, à dæmonio in deserto agebatur. Vociferabatur autem: Quid rei nobis tecum est IESV fili Dei?Venisti huc ad cruciandum nos ante tempus.Dæmones uerò rogabant,ne imperaret ut in abyssum abirent,sed eos in porcorum procul in monte pascentium gregem demigrare permitteret. Christo hic annuente,egressi in porcorū gregem abierunt,eūq; præcipité impetu egerunt in mare,ut suffocatus interierit. Hic & porci fermè bis mille dæmonū maleficio agitati, in suā ruūt perniciē.

Marc. 1. Luca 4. Nónne & ille quē spiritus immundus discerpēs, proijciensq; in mediū, qui & Christi iussu exijt,nihilque nocuit, inter maleficio correptos suum sortietur locum?

Matth. 17. Marc. 9. Luca 9. Maleficio læsus lunaticus. Huc referatur lunaticus, qui à puero spiritū habebat mutū, quo ubi agitaretur,lacerabatur spumans,ac dentibus stridens atque arescens:quem frequenter etiam in ignem coniecit spiritus,& in aquas,ut eum perderet:neq; à Christi discipulis,ob eorum incredulitatem, expelli potuit: puerum uerò tandem ad Christum accedenté,continuò discerpebat,ut in terram prolapsus uolueretur spumans: usqueadeò à spiritu exeunte Christi iussu,iterum dilaniatus,ut mortuus à multis haberetur: donec manu illius arrepta,à Iesu erigeretur.

Luca 13. Nónne paria cum nostris, qui maleficium pati creduntur, sensit mulier quę infirmitatis spiritum habuit,à satana alligata octo & decē annis,atque ita cōtracta, ut omnino caput erigere non posset,uinculo isto à Christo sabbati die soluta? Habeat & is hic locū, cui lingua erat ligata à dæmone,ut loqui nequiret,Matth. 9. itē qui cęcus & mutus à diabolo factus fuerat,Matt. 12.

Quis nisi animi planè præfracti, inficias ire audebit,si hi quos recēsui,nūc temporis spectarētur,uno sanè ore acclamaturos plerosq; omnes, hos peruersæ alicuius uetulę artificio ita pręter naturā uariè exagitatos esse,miserè demētatos, contractos, lancinatos, distractosq;?Atqui cuius arte,dira hac calamitate illos opprimi testatur Scriptura? Dæmonis. Cuius cooperatione, aut imperio? Nullius,sed tantummodo propriæ dæmonum uoluntatis malicia,& Dei permissione ex arcano ipsius cōsilio,ut illi uel probarētur,uel castigarētur, emendarēturúe.Necusquam in uasto ueteris & noui Testamenti uolumine exēplum,ubi in affligendis corporib. alicuius Lamię operam usurparit,aut etiā requisierit satā, cōperies: nihil illic tamen prætermissum esse, quod huius potentiā, actiones fraudesq; ostendere queat,fatendum est.Neq; etiā alicuius opera indiget ueterator ille, abundè suo marte potens ludificare homines,eorū mentis & oculorū aciem perstringere,morbis præter naturā cruciare,ulcerib. ferire, aërem multifariā turbare. Per se maleficia operari diabolū, in Malleo legitur, nec in his indigere mulieris maliciosæ cōsensu. sed & sagæ perditioné quærit: unde & ipsam cooperari aliquo modo cogit. Permissu tātùm illi opus est, teste Gregorio, cui uoluntas semper mala. Interim tamen à se designari eiusmodi flagitia,aliosq; seuerè torqueri, & in reb. externis fœlicem impediri successum, & quæcunque alia diaboli miracula perfici, habent persuasissimum, confitenturque delusæ quædam aniculæ. Secu. Parti. 2. cap.

Eas iam dixi, diuersis de causis,à dęmone ita obsidione uallatas,earū mētem tam grauiter fascino læsam,cerebrū cogitatuū imaginationūq; organum tam raris fraudulētisq; phantasmatibus

matibus & formis ob incredulitatem implicitũ, confirmatũq; (quemadmodum in grauib. somnis, atq; etiã melancholicis usuuenire quotidie, ostẽdi) ut aliud nesciant, torturisq; subiectæ fateantur sua esse facinora, quæ ipsarũ saltem sunt phantasia, reuera autem satanæ, Deo huc cõniuente. sic aliquẽ crebrò à se læsorũ recẽsent numerum, quorũ alios occæcatos, alios mutilatos, nõnullos hoc uel illo modo à se excarnificatos, falsa opinione dicunt: quo nomine non tam maleficæ, quàm maleficio affectæ effascinatæq; appellari merẽtur. Quotquot uerò tã crudeliter & multifariã, quibuscunq; etiam conuulsionũ generibus, morbis prodigiosis, uomitu & deiectione, prę ter naturã torqueri, hunc uel aliũ imitari sonum, uocẽ edere, certos mendaciter notare, denominare atq; accusare homines, uti atrocis spectaculi architectos, obseruamus: cunctos à dæmone maligno mendaciq; citra alterius cooperationem agi, uexariq; (nisi quandoq; uenenum uel propinatum uel applicatũ accessisse intelligatur) ingenuè fateor, atque adeò sanctissimè astruo.

...e male ...fectæ.

DE REBVS MONSTROSIS *ore reiectis, quas non fuisse in corpore, multis ostenditur argumentis.*

Caput II.

...ies ore ...s, non ...fuisse ...rpore.

HVc spectat rerum mõstrosarum per os reiectio, qua præstigiator ille quorundam sensus ita præstringit, ut eas ex corporis meditullio eductas esse, dubitare nollent. Sunt autem panni lanei rudioris laciniæ utplurimùm, item claui ferrei iustæ interdum magnitudinis, eorumq; fragmenta, fibulæ ferreę & æreę, acus, aciculæ, eæque complures numero, quandoq; colligatæ, uel panno insertæ, fili inuolucra. Hæc à me uisa sunt. Nonnunquam & ossa euomũtur, subligacula, atq; reliqua id genus longè absurdiora monstra: sæpius magnitudine œsophagi etiam, quoad fieri possit, in homine uiuo tensi distractique naturalem diductionem exuperãtia, quibus nec alius ab ore introrsum laxior patet meatus. quo uel unico irrefutabili argumento facilè conuicero, ea dæmonis subtilitate uelocitateque imperceptibili, ori ingesta, nostris adhæc oculis uel celeritate eius uictis, uel fascino delusis, uel interiecto corpore aëreo aut aliter motis eò intus uel foris uel utrinque humoribus aut spiritu caligantibus. Sic nos fallaci suo machinamento multiformiter exercet ille mille artifex.

Quum Neomagij quidam arroganter in Paschæ ferijs deglutiret ouum gallinaceum integrum, quod naturalem œsophagi expansionẽ superaret, illud in eo coarctatum, residere nequiuit, unde quoque compressa arteria mox suffocabatur.

Si porrò instes, urgeasq;, ea non ex ore solùm, sed penitiùs è corpore reiecta esse: dic quæso, quo loco antea in corpore hæserint aut delituerint, cum nullus sit corpori reliquo cũ ore meatus cõmunis, excepto œsophago, præter arteriã asperã, cuius caput larynx ex tribus cõponitur cartilaginib. Eius orificium, dum respiramus, dilatatur: cum deuoramus, cõprimitur utplurimùm, nonnunquam exactè, ob quod ligamentis membranosis neruosisq; coartatur. Ea arteria solummodo spiritum purum & impurum, recrementitiumúe efflatu inspiratuq; transmittit: aut humidum quiddã, puta sanguinem, pituitã, saniem, aut pus tussi expectoratum: nihilq; grauius hanc, nisi cum uitæ naufragio, etiãsi exigua admodum materies dura hàc casu aberret, tolerare, manifestũ est. Enimuerò quàm graues laterũ dolores, cũ sicca quadam

Arteria aspera. Larynx.

Lapillus tussi reiectus. *De Abditis morbor. & sanation. causis cap. 24.* *Lib. 4. ca. 16.*

quadam tussicula triennio cum mortis periculo prius excitarit, quàm ex pectore tussi propelleretur auellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Beniuenius. Recitat quoq; Alexander Trallianus exemplū de quodam, qui longo tempore tussi uexatus, non potuit, ne ualde tussiret, liberari, quousq; calculum expuisset leuē, durum & renitentem: & nisi consilio usus fuisset, illum similiter ijs qui tabe laborarent, moriturum censebat. Idipsum cuidā ciui Duisburgēsi accidisse memini. Habet adhuc meus collega lapillum fabæ magnitudine, anno 1553 à se exemptum in hospitali Pisano, ex sinistris pulmonibus cuiusdā adolescētis phthisi demortui: qui iam diu tussi uexatus, prope annos tres incœperat tabe marcescere, qua tandem interijt. Lapillus est inęqualis, asper, non admodū grauis, pallescens, atq; oualis. Hac itaq; ratione strictius hoc uas, durum cartilaginosumque ab illa multa, ampla, solida, uarieq; cōformata substantia liberū esse oportere constat. Hinc per οἰσοφάγον, cibo potuique destinatam uiam, atque alterum oris interiorem meatum, è uentriculo illa rerum miracula uomitari, si imis corporis partibus antea inhęserint, necessariò sequetur. Eum aūt strictiorē deinde & omnino neruosum existere, cum primis uerò eius extremitatem, nimirum uentriculi orificium, ideoq; exactissimo tactus sensu præditū esse, ac leui flatu aut halitu putrido facilè affici, humore etiam acri uel acido grauiter pungi, sęuissimaq; cieri mala, norunt medici. Plerosq; enim ex flatibus in uentriculo generatis, ex pituitosis, aut alioqui uitiosis humoribus, aut ex cibis in uapores ab imbecilli calore resolutis, grauissimis uideas torqueri doloribus: alios ex coaceruatis crudis succis, uel etiam uitiosis aut acribus in

Oesophagus.

Orificium uētriculi neruosum, et ualde sensile.

Ventriculi dolores.

uentriculi ore, in syncopem aut præceps animi deliquiū cōcidere. Quosdam etiam ex alimentorum prauitate, aut malignorum humorum qualicunque copia, ut à bile admodū corrupta, aut à pituita salsa acri, excruciat cholera morbus: in quo uomitibus & deiectionibus tanto plerunq; impetu biliosa excernuntur, ut cum humoribus, multis quoque exhaustis spiritibus, uires affatim prosternātur, sitiant ægrotantes, ac sudent, tremor cordis syncopeq; succedant, interdū & mors acerbissima. His exactiore lance pensiculatis, collataq; grauissimorū morborum, symptomatumque exitialium causa materiali, cùm ingentis, durissimæ atque adeò acutissimæ materiei, uelut ferreæ, ęreæ, ligneæ, osseæ præstigiosa uomitione, tum etiam expulsione rei lineæ laneæq;, uentriculo & eius sensili apprimè orificio ita noxię, ut suffocationem plerunq; quis uereatur, si in faucium partes exquisiti admodum sensus uel pilus impegerit, nedum acicula aut acus (quas etiam cum periculosa uitæ lucta uel dispendio ignorāter subinde deglutiri cernimus:) uno profectò consensu, adeoq; ore uno, ob rationis ueritatisq; robur, hic asserendum atque proclamādum erit, dictam rerum ore egestarum congeriem, à pręstigiatore subtili celeriq; dæmonio in os solùm & fauces imas, nec ulterius impelli, penitiusq; impingi, quasi strangulationem minitātem: acie oculorum nostrorū interim elusa, uel spiritu optico turbato, uel eius radijs obscuratis, ne prodantur pręstigiæ. Sic simpliciores exiguæque fidei homines expeditius in suā illicit nassam ueterator. Aliqui uerò affecti ita, ab alijs insontibus, & se magis fortè pijs, ipsique Christo fidelioribus, eiusmodi sibi irrogatam iniuriā, malumq; inflictum, mendaci satanæ suggestione,

Cholera morbus.

ne, immò ipsius facticia uoce ebuccinant: id quod meis coràm accepi auribus.

Adde quòd sæpenumerò nihil doloris in stomacho, ante acutæ, pungentis, radentisque huius substantiæ rudioris expuitionem uiolentam senserint: quum fieri nequeat, quin in ea huiusmodi rerum copia, una transuersè acta, facilè alicubi inhæreat, quæ suos pariat continuos postea cruciatus: quemadmodũ de muliere quadam, quæ acum æneam deglutierat, tradit Beniuenius: unde primùm nihil sensit incommodi, inde cœpit eam circa uẽtriculum urgere dolor satis acutus: quo dum indies magis magisque affligeretur, plures consuluit medicos, nihil de acu uorata, quæ memoriæ penitùs exciderat, referens. Variæ fuerunt hinc inde sententiæ. alij enim ab acriore humore, alij à uento inter stomachi tunicas recluso, cæteri uerò ex malo habitu excitari hoc malũ putabant. Sicq; annis iam decem ex una acu, urgente dolore acerbo, miserrimam illa trahebat uitam: donec acus perforato uentriculo se prodidit, prodijtque. Se acum & uidisse, & mulierem curasse, addit Beniuenius.

bditis b.cau- p.20.

degluxa.

Quid ego in huiusmodi casu haud ita pridem uiderim, obseruauerim, fecerimq;, paucis subiungam in illorum gratiam, qui me operæprecium præstitisse iudicabunt. Mulier quædam honesta, nomine Helwicha, infantem curatura Duseldorpij in Martio anni sexagesimiquarti supra sesquimillesimum, aciculas ore retentas duas, unã magnam, alterã minorem, fortè quũ pueri casum uereretur, deglutijt: hærebantque eæ aliquot horis palmam latam sub larynge cũ dolore pungente & multis angustijs. Ad quam tandem accersitus, ut nihil cibi aut potus prius offerretur mandãs, quàm incuruo forcipe subtili, quem sine mora adferri iubebã, num retrahi possent tentassem. Vixdũ me digresso, sorbitiuncula propinatur, qua in gulæ partes inferiores paululum supra uentriculi orificium illæ deprimuntur. Vbi nouo cruciatu exorto, doloreque pungitiuo, reuocatus, iussi cereuisiam cum butyro & pane secalino, nostratibus cõsueto, crassiusque inciso, exhiberi satis copiosè, atque eam decubitu erecto dormire: nox etenim erat. Sic aciculas ad uentriculi sinum impelli potuisse arbitratus sum: nec enim ita infixas uomitu has partes contrahente, altiusque eo nisu impingente, reddi tutò per fauces potuisse sciebam. Hoc modo hora tertia matutina panis illius pondere ad uentriculum depressæ sunt. Inde eam secundo die alui iusculis pinguibus, cereuisiaq; butyrata. Decubitus tũ imperabatur in dextram, uentre libero, puluinaribus suppositis fœmori & brachio, ut minus impeditè ex uentriculo per pilorum ad intestina descenderent acus. Ante uesperam quum surgeret, eam corpus uelut in æquilibrio conseruare, nec hinc inde inflectere, ne inæquali motu alicubi in intestinorum anfractu figerentur aciculæ, sed ut erecta citra ullam corporis inflexionem moderatè inambularet uolui, quò cum excrementis conuenientius in intestina magna siderent acus. Deinde fęces quas primùm exoneraret, studiosè in uase cõseruari iussa, eas postero mane reddidit, ijsdemque in aqua dissolutis, apparuerunt aciculæ: altera uerò longa nonnihil erat incuruata. Ac licet ab his iam secura esset, tamen grauiter adhuc paucos dies ægrotare uidebatur, uel ex concepto metu, uel alia de causa: breui tamen restituta. Iam ad institutum.

Ad cuius assertionem quoque fa-

cit, quòd tametsi mox uel paulò longius à cibo subsequatur uomitus hic ludibriosus, nihil tamen cibi uel chyli appareat mixtum: quod à me diligenti inspectione obseruatum est. Adhæc euestigiò ab eiusmodi dura, acuta, multiformique re expulsa, qua omnino uentriculum & œsophagum lancinari, radicitùsq́; si profundius quàm ex oris cauo reijceretur, oportuit, innoxiè quasi in ijs locis illæsi comedunt. Hoc à me non semel circiter annum quadragesimumoctauum supra millesimum quingentesimum, apud Geldrorum Arnhemiam, ubi tum stipendio publico medicabar, uisum est: quò hominum hisce modis à dæmonio exercitorum adducebantur plaustra, quorum uentriculum (in quo eas res portentosas supradictas resedisse necesse est, si ex imis corporis partibus, quod omnium propè erat iudicium, expellebantur) quum ante & post uomitionem summa diligentia uigilantique studio in multorum conspectu contrectarem, ualideque sursum ac deorsum pugno, palma & digitis uario torquerem modo, ut si quid grandioris, asperæ, acutæque materiæ in illo contineretur sinu, non amplius posset latêre, sed renisu in duriorem ultrò citroque impellentem manus meæ, hinc etiam suam læsionem sensuræ, contrectationem se detegeret: uel nausea, ob non leuem certè eiusmodi palpitationē, uiolenter concita reijceretur: nihil prorsus tamen animaduersum est unquam eo momento euomi, necullam à contētis putatis iniuriam sensit uentriculus. Quod omnino fieri nequiuisset, si altius quàm ex sinuoso oris hiatu prosilijsset, obiecta oculis nostris ex ore materia.

HISTORIA MEMORABILIS *de puella dæmoniaca, quæ à Lamijs cruciari dicebatur, ubi de crucis signo nonnihil agitur.*

Cap. III.

PVella uerò sedecim plus minus annos nata, ea ratione à me habita, contrectataq́; , post alicuius moræ intercapedinem facie obseruabatur à patre, & altero, q his eius moribus assueuerant, uomiturire: cuius os cum mox uigilanter & defixis oculis intueri studerem, eodem inspectionis momento instratam linguæ panni lanei rudioris nigri laciniā uideo: in quam digitis incunctanter iniectis, appendices prodigiosarum rerum dictarum ex oris parte altiori, quò eas in uentriculo antea nō latitasse ostenderem (id quod paulo antè ibidē latius persuadere conatus fuerā) emulgere uolui. Frequenter enim sic propulsam antea fuisse uariè congestam simul materiem, narrabat parens: ostensis quoque ueritatis documentis, utpote panno rudi nigro, cui aliquot acus & aciculæ infixæ, filoque conuolutæ adhærebant, item clauorum ferreorum uetustorum fragmentis. At quod meis obiectum dixi oculis, attriti panni nigri laciniosum rudimentum, uix sputo irrigatum erat hora etiam tertia pomeridiana, post solitum quoq; prandium: quo tempore illud crudo cibo uel chylo oblitum esse oportuit, si reddidisset uentriculus. Vt autem aliquam opinionem, qua ex stomacho id proiectum esse inducere mur, relinqueret satanas, Quàm amarum hoc est, inquit mox post ablationem puella, uoce à natura prorsus aliena, puerili & sublallante, à dæmone haud dubiè elisa, teste Augustino: qui eius lingua diabolum uti affirmat, cuius corpus intrauerit.

Atrox uerò paulo antè spectaculū, mereq́;

Historia mirabilis puella dæmoniaca.

Lib.

mereq; tragicum, aliquandiu durans in hac puella ediderat tortor ille, quo puellę os, ut prorsus obmutiret, arctissimè constringi, manus atrociter conuelli, oculos toruè intorqueri, corpus deniq; totum horrendo certè cruciatu exagitari contuebamur: nec citra crucis consignationem, manus aut os aperiri posse, asserebat pater cum suo comite: à me autem, qualicunque in Deum fiducia contra dolosam diaboli hypocrisin, absq; illius signi impressione tandem diducebantur, restituebanturq;. Non quòd cruci quicquam derogatum uelim: sermo enim crucis potentia Dei est, ijs qui salutem consequuntur: hæc autem non in signo, sed in CHRISTI crucifixi imitatione consistit, ut nimirum ipsius uestigijs insistentes, nos ipsos abnegemus, & crucem nostram tollamus quotidie, & sequamur illum. Iudæi signum quęrũt: sed Paulus prædicat Christum cruci affixum. Per hunc nos corroborãtem omnia possumus. In huius nomine expulerunt dæmonia Apostoli. Non crucis signũ timet diabolus, sed ipsam crucem, uel cruciatũ aut punitionem. Proinde Christo oblatrat: Venisti ad cruciandum nos ante tempus. Et si quid picturis aut statuarijs credẽdum est, nusquam cruci Christi latronum cruces affingi uidemus, quarum sinistræ non terribilis insideat dæmon. Nec interim ignoro, Arabes philosophos crucem cœlestium fortitudinem dicere, quòd eorum fortitudo per rectitudinem angulorum & radiorum resultaret: & stellæ maximè fortes essent, quando in figura cœli quatuor obtinerent cardines. Ruffinus quoq; in Sacra historia narrat, crucem ab Ægyptijs sacerdotibus inter Sacras literas relatam, cuius uis portendebat salutis spem hominibus, credentibus CHRISTO Saluatori nostro. Hieronymus Demetriadem hortatur, ut crebrò signaculo crucis frontem muniat, ne locum in ea exterminator Ægypti inueniat. Et ad Eustochium, de Custodia uirginitatis: Ad omnem (inquit) actum, ad omnem incessum, manus pingat crucem. Idem Tertullianus dixerat: Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad uestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad limina & cubilia, ad sedilia, quęcunque nos cõuersatio exercet, frontem signaculo terimus. Harum & aliarum huiusmodi disciplinarum, si legem expostulas Scripturarum, nulla legis traditio tibi prætenditur: auctrix consuetudo, cõfirmatrix, & fidei obseruatrix. Crucis etiam signo dolos dęmonum propelli, docet Athanasius. Factum quoque per Marcellum episcopum Apameiæ, crucis signaculum in aqua cum fide aspergenda, ad dæmonis ex Iouis templo comburendo expulsionem, qui aquæ uirtutem non tulit, cõmemorat historia Ecclesiastica Tripart. Signum iure sugillet nemo: sed eius abusus omnino accusandus est, maximè si qui crucifixo & uiuæ in eum fidei debetur honor, ad crucem referatur. Sed ad incœptam historiam redeamus.

Cor.1. crucis, Dei. Pet.2. — *De Corona militis.* — *De Humanitat. uerbi. De hac re quadam in uita D. Iustina.* — *Lib.9. cap.34.*

Vbi deinde curationem mali puellæ dictæ promitterem, illius puerilis uocis sono, sibi nihil rei uelle mecum esse, & me astutũ esse, atque, En quàm callidos habet oculos, respondit. Percunctante pręterea me, num huius calamitatis authorem cognosceret? eadem lasciuiente pueriliter uoce respõdens, honestam (meo quidem iudicio) matronam eodem tempore in custodia detentam ob incantationis peractæ suspicionem insimulat: quæ tamen postea manumissa, domum auehebatur liberè, unà cum matre &

duabus alijs mulierculis, propter maleficij crimen illis falsò intentatum, iam integrum mensem captis. Illud quoque hic silentio minimè prætereundum censui, puellam hanc, illas panni lacinias, fila, aciculas, acus uel clauos ore nunquam reiecisse, quàm quum à dolore qualicunque, ob incredulitatem (quòd à caussa naturali ex abstrusa Dei uolũtate dolor ortus, minus agnosceretur, sed imputaretur maleficæ, ac ad illicita confugeretur consilia) prius Amersfortum, proximum illius habitationi oppidum, ad sacrificum uel templi custodem (ni fallar memoria) itum esset, qui aquam (consecratam opinabantur) numismatis Snapphani precio diuendebat, qua propinata prodigiosus hic ciebatur uomitus. Adhæc siquidem ludibria maximè Deus conniuere solet frequenter, ubi ab ipso & naturalibus medijs, in hominum usum diuinitùs ordinatis, contra manifestum Dei mandatum, fide Christiana postposita ad satanam curritur, uel eius angelos: quales hi censentur, qui huiusmodi aquam uel ex baptisterio sublatam, uel aliter impiè lustratam, aut cereæ paschalis thus, aut eiusdẽ religionis nomine sacratas res alias, ausu uetito nefarioq;, in conceptæ de maleficio opinionis iniquæ, diaboli instinctu, confirmationẽ, lubricæ fidei hominibus offerunt.

Vnde diabolo illudendi neruus accrescit.

Deut 18. Leuit. 19. 20.

OB HISTORIAE SVPERIORIS connexum, obiter huius puellæ, & reliquorum secuta sanatio post benedictionis formulam recitatam à fœminis eo nomine captis, coniungitur.

Cap. IIII.

Porrò fœminis, quarum paulo antè memini, incarceratis, ac in concilium productis, cum à Senatu Cæsareo imperaretur, ut hominibus plurifariam excruciatis, ob maleficij suspicionem formula benedicerent præscripta, nimirum, Benedico tibi in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, in tuis bonis, sanguine & armento: eæq; imperata facerent, euestigiò sanabantur ægroti. Benedicebatur autem quilibet ab ea, quam sui tormenti genitricem, uel dæmonis aut eius ministri accusatoris Pythij, custodia quoque coërciti suggestione putaret. Ne Lectorem interrupta historiæ series remoretur turbetq;, ea hic paucis prosequar, quæ alioqui ad sequentis Libri argumentum pertinent. Hic sanciebatur ille omnium ore tritus canõ: Quæ ligauit, eandem quoque soluere necesse est. Quæ uerò huius sententiæ sit absurditas, hoc colliges modo: Si Lamia est, suam habere cum cacodæmone cõmunionẽ & fœdus, eiusq; ope alios uariè crudelibus colligare torturis (quę uulgi est opinio) eosdem quoque pro suo arbitrio, ab eo suo & satanæ opere, cruciatibus scilicet, soluere, ipsius dęmonis ope, qua antea ligauerat, existimatur. Serua autem est & mancipium illius, cui se pacto & stipulatione obstrinxisse creditur: ut hàc sanè nihil diuinis posse uerbis peculiariter efficere, certius fidas. quibus recitatis si aliquid uirium erit donandum, per fideles Ecclesiæ ministros, piæque monetæ homines ea pronunciata, citius suum ex Dei nutu sortientur effectum, quàm per eas quæ Dei societati ex professo renunciasse, bellumq; uelut hostes indixisse iudicantur. Quinimò quicquid diabolus ligat, id Christus, eius Apostoli ac ministri soluerunt, imò ipsum à suo opere deturbarũt. Peculiare hoc Christi fuit ministerium, cuius nomine apparuit. Nec etiam ob qualemcunq; incredulitatem, satanæ uexationem inhibere, ipsumque fugare potuerunt discipuli: quod grauiter illis à Christo exprobratur.

Formula [be]nedictio[nis] uulgò in [ma]leficij cu[ratio]ne usurp[ata].

Quæ lig[auit] eandem soluere [neces]sariò.

tur. Quid ergo in eiusmodi dæmonũ uexatione & obsidio ualebũt Lamiæ, Beelzebub (ut creditur) obstrictæ? Nostri Canones, ratio & usus docet, Contrariorum esse medicinam. Christus cum à dæmonio uexatum cæcum & mutum sanasset, atque à scribis & pharisæis, Beelzebub principis dæmoniorum præsidio dæmones expellere diceretur, eos confutans ait: Quomodo potest satanas satanã eijcere? Et si regnum aduersus sese diuisum fuerit, nõ potest stare regnum illud: & si domus contra seipsam diuisa fuerit, non potest stare domus illa: & si satanas insurrexerit aduersus semetipsum, ac diuisus est, non potest stare, sed finem habet. Qui nõ est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit. Nec etiam ab impio suam gloriã, quæ in sanandis in ipsius nomine hominibus elucet, uelle prædicari Deum, his diuinus uates docet uerbis: Impio autem dicit Deus, Quare tu enarras iusticias meas, & assumis testamentũ meũ per os tuum? Quum odio habeas disciplinam, & uerba mea post te abijcias. Os tuũ addixisti malo, & lingua tua dolum concinnat. Hinc palàm est, eiusmodi curatione, eas incantationis aut maleficij reas esse non posse conuinci, & superiorem canonem eneruem existere. Elegãter hic dixit Origenes: Magi nesciũt benedicere, quia dęmones nesciunt benefacere. Quòd autem sanentur, non alia profectò fit ratione, quàm, quum hęc corpora Dei permissu, ob incredulitatem exercuerit diabolus, in hac ut afflictos, & astãtes, & quibus inusitatum id malũ innotuit, tum demum magistratum, cõfirmaret, non coactè, sed ultrò ac suapte sponte cedit: licet se compelli simulet, quò magis fallat, illaqueetq;: atq; indubitatius eo modo credatur, illas mulierculas benedictionis uerba

Matth.12. Marc.3. Luc.11. [N]omine dæ[mon]is nihil [...] fit.

[...] impio su[am] non uult [...]s prædi[cari g]loriam. Psal.49.

recitantes, quanquam innocentes, esse tamen sagas: & alios fide uacillantes, spirantesq; uindictam suis technis irretiat: ac sententiæ incõsideratæ reũ magistratum, in carnificinam insontiũ fœminarũ, & punitionem, uoracesq; flammas inuitet. Ita enim suarum rerum pro uiribus satagit, ut ab initio in ueritate non stetit: quicquid loquitur & agit, mendacium est, uel falsitatis fermento conspersum: quum optima agere & loqui uidetur, homicidia struit, & mẽdacia architectatur, ut animas illaqueet & perdat, homicida à rerum primordijs. Destitit itaq; in his ægrotis à læsione, quam ipse intulit.

DE MATERIE VARIA AC DVRA, *Pauli Grillandi sententia.*

Cap. V.

HVc quũ faciat singulare D. Pauli Grillandi, iurisconsulti clarissimi, iudicium, id asscribendum duxi. Aliàs uidi (ait) sæpenumero, quòd maleficio infecti, ubi liberationis remedium usurparunt, frequenter ex ore euomerẽt, uel per secessũ exonerarent acus, capillos, ferramẽta, clauos, plumas, sulphur, lapides, & res demum tales, quas maleficio læsum uorare potuisse, erat imposibile: nõ solùm integras, sed nec fractas, nec minutè in frusta cõcisas. Vnde quid mirãdum uidetur. Sed dic, ut quidam censuerunt, satanam ad maiorem hominum deceptionem facere dictas apparere species extraneas in resolutionę facturæ, ut res miranda magis uideatur: quandoquidem inspiciũtur & cõsiderantur ea esse talis naturæ, formæ & qualitatis, ut imposibile fuerit talia potuisse ingredi in corpus maleficio læsi per aliquam partem naturaliter: sed in rei ueritate nõ sunt species naturales. Et quòd uerum sit, hinc apparet, quia illa eijciũtur per uomitum uel secessum: atq; ita inter materias il-

Tractatuum uolumine 10. de Sortilegijs.

Dura materies uomitu eiecta liquescit.

las liquidas apparent à principio, cũ primùm è corpore emittũtur. at si seruaueris illas materies biduum aut triduum, aut dies quinque, quemádmodum ego aliàs studiosè seruari feci, uidebis omnia ea liquefacta penitùs, & ipsarũ formas perijsse totas. Quòd si naturalia essent, profectò in sua priori siue primæua forma remanerent, nec possent per aliquos liquores aut humiditates corrumpi, maximè ferrum & lapides, propter eorum naturalem duriciem: ut manifestũ est omnibus. Quidam alij dixerunt, dæmones, ut res miranda uideatur, tunc temporis, quando maleficio affectus irritatur ad uomitum, uel ad uẽtris opus, uelocissimè & inuisibiliter afferre ibi species illas siue materias, de quibus suprà, ueras & naturales, quas aliũde acceptas eò attulerant. Sed nota, licet dæmon potentia sua naturali hoc quidem posset, & tam dextro modo illas inserere in uomitu & stercore maleficio agitati, ut nullus hominũ aduerteret: prior tamen opinio magis mihi placet, esse scilicet apparentes species sub illis formis non naturales. & quòd hoc uerum sit, apparet ex ratione prædicta: quia communiter non durant sub illa forma, sed breui tempore in illos resoluũtur liquores, cum quibus mixtæ prodierant: uti ego frequẽter uidi, & manibus proprijs contrectaui, quæ à principio (ut dixi) apparebant ueræ & naturales, & retinebant in se nescio quid duri: tamen breui tempore, ut dictum est, resoluebantur & peribant. Hæc Grillandus. Acuum quoque, ossium, capillorum, & id genus reliquorum reiectionem per os, technas esse, sentit Cardanus.

Lib. 15. de Varietat. cap. 80.

Alteram Grillandi sententiam magis probabilem sentio: nec enim quilibet humor in tantam cõcrescere potest duriciem, quale est ferrum aut æs: nec siccam constituere materiem, cuiusmodi pannum laneum aut lineum experimur: nec uiceuersa in liquorẽ resolui queunt substantiæ tales duræ & siccę. Quòd post dies paucos humorem solùm dicat conspectum, aliarum rerum formis perditis, id equidẽ admitto: sed humor is est, qui antea simul cum reliquis duris aridisq; quisquilijs fuit reiectus. has autem interea temporis à dæmone, qui in hoc ludibrium illas aduexit, oriq; inseruit, rursus fuisse sublatas, non est quòd ullus dubitet. Nec etiam panni rudioris laciniam ex puellæ ore à me extractam, in humorem postea solutam memini.

Supra

HISTORIAE DAEMONIACORUM, *qui à Lamijs affligi credebantur.* Cap. VI.

De ... morb. cap. 8. Malef... sam... uos ei... mit.

Accidisse suis temporibus nouũ & admirandum morbi genus, tradit Antonius Beniuenius. Mulier sextum decimum agens annum, ab ima uentris parte dolore exorto conuellebatur manibus. Cumque in horrendum clamorem erumperet, intumescebat ilicò totus uenter, adeò ut uterum crederes gestasse octo menses: & uoce exhausta, ubi per totũ cubile hinc inde reiectans sese, & plantas interdum ceruici connectens resiliebat in pedes, iterum procidens ac exiliens, isthuc ipsum idẽtidem factitabat, quoad paulatim ad se reuersa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egisset, penitùs ignorabat. Nos uerò eiusmodi morbi causas inquirentes, arbitrati sumus hoc malum ex matricis suffocatione, & uaporibus malis sursum elatis, ac subinde cor & cerebrum ferientibus, prouenire. Sed quũ medicamentis nihil promoueretur, ea ferocior facta, ac toruis oculis circumspiciens, tandem prorupit in uomitum, quo longiores & recuruos clauos, æneasq; acus, unà cum cera & capillis

pillis conglomeratis reiecit: & nouissimè ex ientaculo frustum tantæ magnitudinis, quale integrũ nullius deglutijssent fauces. Cumq; idipsum sępius etiam uidente me factitasset, teneri eam arbitratus sum spiritu malo: qui dum hæc ageret, spectantium oculos perstringeret. Quare ecclesiasticis medicis commendata, manifestioribus deinde signis & argumentis rem comprobauit. Nam & nos eam uaticinantem audiuimus, & ea præterea agentem uidimus, quæ omnem morbi uim supergressa, humanum etiam captum excederent. Hucusque Beniuenius. Hæc omnia certè in corpore nõ fuêre, sed diaboli oculos spectatorum effascinantis, ne huius materiæ in os impulsio animaduerteretur, præstigijs & celeritate in os solùm illata sunt, & tanquam uomitu mox eiecta. Id œsophagi huic materiei imparis angustia, illæsus post uomitum uentriculus, & ante uomitum (ut suprà dictũ est) uentriculi robur testantur: quæ profectò minimè erant expectãda ex acie, & durissimæ substãtiæ inęqualitate. Si ea eructauit uẽtriculus, quãdo usqueadeò insensibiliter ingesta sunt, aut unde tam innoxiè reuomũtur, potissimùm ore uentriculi ita sensili, ut uel pauco humore acri extremè affligatur?

Meinero Clatsio, nobili in arce Bontenbrouch, sita in ducatu Iuliacensi, famulus erat Guilielmus nomine. hic ante annos quatuordecim à dęmonio exagitatus, primùm habebatur ægrotus, sibiq; ex diaboli instinctu confessionariũ expetiuit pastorem in Gerad Bartholomæum Panen, qui suã in curando maleficio locare solet operam: quare etiã in dæmoniacæ fabulæ scenam requisitus, non omnino κωφὸν πρόσωπον agere potuit. Huic dæmoniaco cũ ad faciei etiam liuorẽ intumesceret guttur, eumq; suffocatũ iri timeretur, ad orationem confugit Iudith Clatsij coniunx, pia matrona, cum reliqua familia. inde pręter reliquas quisquilias ex Guilielmi ore extrahitur anterius opilionis subligaculũ, silices, eorumq; fragmenta, filorum spærulæ, puellarum capillitiũ, acus, lacinia panni subditicij ex pueri ueste, pauonis penna, quam ante octiduum ex pauonis cauda Guilielmus adhuc sanus euulserat. Rogatus mali huius causam, respondit, circa Camphusium obuiam se habuisse ignotam mulierem, quæ in faciem illi inspirasset: atque hinc quicquid id esset calamitatis, inuectum esse.

Hic fortè mulier agebat falsò maleficij suspecta, cui ijs technis nõ tam hãc grauius inurere conatus est diabolus, ut manibus iniectis illa ad supplicium raperetur.

Restitutus uerò, negauit hoc ita accidisse: sed à dæmone inductum se fuisse, ut hæc diceret, confessus est: addens, eas prodigiosas materies non in suo fuisse corpore: sed cùm una spectaretur, alteram continuò à diabolo faucibus fuisse ingestam. Aliàs nummosos sibi loculos à dæmone donatos lætabatur, eosque in lecti stramine repositos esse. Quæsiti uerò, inanes sunt inuenti. Non absimile est quod in Francisci uita legitur, *Fol. 24.* cum is eiusq; socius turgidos inuenirent loculos, Franciscus uerò dæmonis præstigias, tentationesq; animaduerteret, eosq; propterea auersaretur, pecuniã exemptam pauperibus dari uoluit eius comes: eoque loculos consensu Francisci arripiente, in manibus serpens apparuit, mox euanescens. Postea uisum est musculum animalculum ex ore dicti Guilielmi excurrere: quare euestigiò sub lectum se deiecit, questus musculum fuga sibi excidisse: lectum uerò repetens, se reperisse narrauit. Sæpius inde uim sibi inferre uelle uidebatur, fugamq; aliquoties adornare:

In illius uitã non est diabolo permissa potestas.

quapropter quum semel in porcino sterquilinio inuentus, extractusque arctiori coerceretur custodia, tam firmiter eius occludebantur oculi, ut nul

la ui horum cilia possent diduci, distrahiie. Accedens tandem maxima natu filia Clatsij Gertrudis, iam annum agens undecimum, hortatur eum, ut apud Deum uisus restitutionem exoraret. Vt autem pro ipso puella oraret, eandem ille rogat. Quæ Deum implorans, illius oculos inde cum magna omnium admiratione aperit. Sæpius adhæc illum diabolus admonuit, ne heram multa de Deo effutientem, uel alios audiret: à quo semel mortuo, quemadmodum frequenter in publicis audiuisset concionibus, nequiret iuuari. Cum etiam hic aliàs ancillam culinariam impudentius attrectaret, atq; suo hinc nomine nuncupatus redargueretur: horrenda raucaq; uoce respõdit, se nõ Guilielmum, sed Beelzebub nominari. Putásne ergo nos te ueriturας? ait hera: cui enim nos fidimus, te infinitis superat modis. Quapropter Clatsius zelo impulsus, undecimum Lucæ caput (ubi eiecti uirtute Christi dæmonis muti, & Beelzebub principis dæmoniorum fit mentio) præsente familia, attentè legit, ac in Christi nomine satanam cedere iussit. Tandem energumenus hic uelut in animi deliquium lapsus, sedatè tota nocte iacuit ad horam usq; matutinam: qua recreatus iusculo, ad parentes auehebatur sanus prius, actis hero heræque gratijs, imprecatus quoque illis Dei remunerationem ob passam iacturam. In itinere autem loco plano euertebantur bigæ, nihilq; postea dæmoniacæ uexationis sensit unquam. Duxit interim uxorem, prolemq; sustulit, & adhuc superest, ac uescitur aura ætherea.

Ex ore infantium et lactẽtium perfecisti laudem. Psal. 8.

EIVSDEM ARGVMENTI *historiæ. Cap.* VII.

QVæstoris filius Morsæ aduersa nonnihil afflictus ualetudine, eam credidit inductam à muliercula, cui herbarum plenũ corbem in porcorũ pasturam attulisset: quòd gratijs actis ipsius presśisset humerũ. Vnde territus eo tempore puer, cœpit paulatim, etiam animo deiecto, peius habere. Hinc trica fœminei capillitij nigri & cinerei sicca, citra alterius materiæ admixtionem, excerni uisa est. Tandem admiranda magis, puta setas porcorum, pelli etiamnum inhærentes, ita siccas aluo deponebat, ut papyro conseruarentur: interdum similia cum excremẽtis deijciebat. His ludibrijs circiter medium fatigabatur annum: quæ dein pedetentim, ut cœperunt, euanuêre. Nec dubium est, ea ob parentum & adolescentis incredulitatem fuisse permissa: quòd quum hic secundum naturæ ordinem nonnihil morbo grauari conspiceretur, eũ non in naturæ uitium, aut Dei uoluntatem, sed in mulierculæ impresśionem retulerunt. Eam itaque delusionem diabolo, quibus explicatum est modis, permisit Deus, donec fortasśis resipuêre.

Noui item cuiusdam uiri consularis coniugem, cuius aluus sæpenumerò arenã reddere uidebatur, diabolo colludẽte, cõniuenteq; Deo: quòd ęgrota ad illicita maleficorum diuinorũmque auxilia cõfugisset, contra diuinæ Maiestatis edictum, impias horum hominum actiones comprobãs. Cui certam polliceri opem cum Dei gratia, si imperata faceret, audebam. Morbum siquidem, quo afficiebatur, ex naturali causa ortum esse iudicabam: at arenæ deiectione, quòd incredula ad uetitum declinasset consilium, eam à satana ludificari, dictabat animus. Frequenter etenim hoc usu uenire uidemus, ut quum à naturali quis infirmetur causa, Deiq; (qui naturalium rerũ usum docuit, atque eum nos affectare & inquirere uoluit) potentiæ diffisus, uolun-

uoluntatiq; immorigerus, ad dæmonij clientelam consulturus cum Saule accurrat uoluntariè, in reprobum tradatur sensum, ludicrisq; maligni obijciatur illudendus.

Dordraci ad insigne D. Euualdi, duas haud ita pridem habebat filias Ioannes Theodori, quarum altera in quibuscunque suis domesticis actionibus atramentum euomere uidebatur sine ullo inualetudinis sensu, altera uerò canum latratus inuita imitabatur. Ad rei prodigiosæ conspectum aliquoties clàm accitus eximiæ pietatis uir ex ipsius petitione, semper ad eiusdem aduentum, quicquid id erat ludibrij dæmoniaci, desijt, ut nec unquam ille uideret uel audiret. Nouit illas optimè coniunx mea altera, Henrica Holtia, mirè diabolicis præstigijs ex uiua fide inimica.

Commemorat Cardanus, probum quendam rusticum & amicum, qui facilius decipi poterat, quàm decipere, sicipsi narrasse, quòd morbo incognito plures laborarit annos: quo tempore excantationibus sępius uitrum, clauos, & capillos euomuisset: & quanquam demum restitutus fuisset, tamē in eum diem quo hæc referret, sentire se in uentre asseuerabat maximam uitri confracti congeriem, sonumq; non leuem, quasi quis saccū uitri fragmentis plenum concuteret, à quo non parum uexaretur: tū uerò singulis octodecim noctibus septima hora, etiamsi horarum numerum non obseruaret, totidem ictus annis octodecim, quibus iam sanatus fuerat, in corde maxima cum molestia perferre. Quis in eo organo, diaboli ludibrijs ob simplicitatem apto, non uidet dæmonis actus, præstigias & uexationes priores & posteriores?

DE PVERIS DAEMONIACIS. *Caput* VIII.

Amsterdamo, quod Hollandiæ emporium est maritimum, eiusmodi historia scripta est amplissimo uiro D. Hadriano Nicolai, apud Geldros Cancellario, decimooctauo Martij anni sexagesimisexti supra sesquimillesimum: Elapsis octo aut decē septimanis cœperunt in hac ciuitate horrendo modo torqueri pueri circiter triginta, ueluti mania aut furore subito correpti, & in terram prostrati, cū intermissione tamen, durabatque hic cruciatus horam integram uel dimidiam. Inde surgentes, nullius prorsus meminêre tormenti aut rerum tum actarum, uerùm se solùmodò dormijsse putabant. Consulti ibi medici ob morbum creditū naturalem, nihil effecêre. Postea ob maleficij suspicionem, ad eiusdem curatores itum est, qui suis deprecationibus uarijsq; alijs eius amoliendi rationibus tantūdem promouêre. Tandem quòd à dæmonio obsideri crederentur, ab exorcistis non paucis rogatum est cōsilium, quòd ignoranter multa ingenij captum & ætatem superantia effarentur pueri. Illi primùm suo more legerunt, coniurarunt, & reliquam suam armaturam aduersus dæmonum insultum usurparūt, uerùm nullo successu. Dum lectiones adhiberentur, acus plurimas uomitu reiecêre pueri, aciculas quoq;, digitalia, panni lacinias, ollarū frusta, uitra, crines & id genus alia: nulla aūt hinc subsequuta est integra curatio. Recurrit etenim hoc malū aliquoties, exhorrescentibus interim ijs qui astant ob rei incredibile spectaculum. Aliorum relatu uera hæc esse scio.

Hic paucis meam subijcere sententiam placuit, nimirum quòd ad legitima non confugeretur consilia, Deum permisisse diabolo perstringere astan-

tium oculos huiuscemodi materiebus ore proiectis; quæ in corpore neutiquam fuêre, nec per arctas puerorum fauces, nec angustum œsophagi meatum aut intrò ferri aut foris propelli à dæmone potuêre: qui tamen horrendum hoc spectaculũ oculis omnium obiecit in tam celebri loco, ut maleficij & incantationis non modò suspicionem inueheret & augeret, sed magis insontes mulieres eiusdem reas statueret, propterea ignis holocausto postea absumendas: ne innoxij sanguinis fusio negligeretur, atque ut maleficij credulitas impia altiores in animis mortalium radices ageret, & rumor hic ex loci celebritate longius latiusq; disseminaretur. Sic nõ temerè, sed cũ multo fœnore sibi huiuscemodi tragœdiæ finem aliquẽ decernit ueterator ille. Permittit uerò Deus frequenter tale crucis exercitium, ut probetur fidei nostræ firmitas: interim ne insontibus pueris nocumentum aliquod à dæmone accederet, sedulò cauit. Sic & anno quinquagesimoquinto supra sesquimillesimum, Romæ in orphanotrophio puellæ circiter septuaginta, simul una nocte factæ sunt dæmoniacæ: unde ne quidem una post biennium fuit restituta. Cęterùm genuinam mali eiuscemodi fugandi rationem circiter Quinti libri finem comperies.

Cardan. libro 14. cap. 76. de Variet. rer.

DE QVODAM, CVI VIVO *exectus clauus, & post mortem cultri, lignum, ferramenta. Cap.* IX.

CÆterùm illud quod à Christi natiuitate, anno millesimo quingẽtesimo tricesimonono, in quodam Eistetensis episcopatus pago Fugenstal, accidisse perhibet mulijugæ lectionis uir IOANNES LANGIVS, illustrisimorum Principum Palatinorum Rheni medicus doctisimus, omnem superaret fidem, nisi oculati spectatæ fidei testes, adhuc superessent. In hoc pago Vlricus Neusesser agricola, cùm crudelibus dolorum tormentis circa alterum hypochondrium conficeretur, subitò clauum ferreum sub illęsa cute manu apprehẽdit, quem chirurgus illic balneator nouacula exciderat: nec tamen cessarunt dolores, sed indies magis incrudescebãt. Quapropter cum nec aliud doloris remedium fore miser, quàm mortem, suspicaretur, arrepto cultello, sibi guttur abscidit. Itaq; dum tertio die ad sepulchrũ mortuus efferretur, aderãt tũ Eucharius Rosenbader ex Vueisséburg, Noricorum oppido, ac Ioannes ab Etenstet balneator, qui astante magna hominum frequentia, demortui agricolæ uentriculum inciderũt, in quo lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultros, partim acutos, partim instar serræ dentatos, ac duo ferramẽta aspera repererunt, quorum singula spithami longitudinem excedebant: aderat & capillorum instar globi inuolucrum. Sed quid potissimùm hic admiraberis? an quomodo tot & tanta ferramenta in uentriculi cauitate contineri potuerint: an qua arte sint ingesta? Certè non alia, quàm dæmonis astu & dolo. Hæc Langius.

Libro 1. Epist. 38.

Clauus fer[...] sub il[...] cute laten[...] excisus.

Lignũ [...] tri in [...] culo [...]

Vlrico etiamnum superstite non ea in uentriculo hæsisse, ut nec clauũ sub illæsa cute in carne ante sectionẽ uerè impactum fuisse, ausim dicere. Enimuerò illis locis ex mala intemperie, aut humorum acrium affluxu, uel flatuũ copia, huiusmodi poterat prouenisse dolor, qualem in iliaco & colico affectu experimur. Constanti aũt opinione sinistra de maleficio iam fortassis ægrotus, uel astantes, uel utriq; ducebantur, dæmonis, uel illius clientelæ, magis ueriti uoluntatem malignã, permissasq; uires, quàm Dei patrocinio & incõparabili potentiæ fisi. Diabolo

bolo itaque traditi sunt illudendi, ut in carnis, antea nonnihil duræ & tensæ uel à materia, uel flatu, uel dæmonis astu ita apparentis, sectione clauũ, & in aperiendo stomacho reliqua hęc rerum monstra ingesserit, perstrictis secantium oculis, quo id in cuius finem hãc instituerat tragœdiam, nempe incredulitatem, stabiliret. Vbi scilicet in rebus aduersis, Deo relicto, eiusq; medijs ex gratia donatis ab eo qui languoribus nostris uerè mederi potest, perfidi, satanam nimium in corpus hominis, Dei scilicet creaturæ, ad ipsius similitudinem formatæ, posse concedimus, extra eius potestatem in mutanda rerum natura, aut materia aliqua duriori & acuta, certam meatuũ per quos inferri oporteret, proportionem exuperante, illæsè & insensibiliter penitius ingerenda, impellẽdáue. Oesophagũ enim & fauces uel quamcunque aliam partem latius diducere & extendere nequit dęmon, quocunque suo artificio, quàm ex prima creatione ferant: quemadmodum aliàs fusius ostendi. Si uerò clauum ferreum ante sectionem in parte latuisse affecta urgeas, quando tam insensibiliter cedò impressus fuit, citra cutis uel carnis læsionem? quur etiam execto clauo cruciatum, ut putabatur, excitante, non desijt in altero hypochondrio dolor? sublata enim causa tollitur effectus, qui canon physicis est celebratissimus: & quæ post mortem sectione in uentriculo inuenta fuêre, ea inter secandum, citra controuersiam, à dæmone erant inuecta. At dissidij seminarium hoc modo à diabolo spargitur, ubi eo nomine alios maleficij irrogati reos cõfestim incusamus: quos adminiculo dæmonis illud machinatos esse, quanquam insontes reuerà existant, credere malumus.

RELIGIOSAE VIRGINES DAEmoniacæ, *quæ Lamiarum maleficio exagitari credebantur.* Cap. X.

Dæmoniacarum uirginũ Vuerteti occlusarum historia horrenda.

ADmirabilis & horrifica fuit uexatio quarundam monialium, occlusarum Vuerteti in comitatu Hornensi, exercitarumq; à dæmonijs. Initia aũt eiusmodi dedisse pauperculam fœminam narrant, quæ in quadragesima salis libras tres (quartã uulgus nostras uocat) mutuò à uirginibus acceperat, fereq; duplum circa Paschæ solennitatẽ restituit. Hinc in dormitorio inueniebantur sphęrulæ candidæ uelut incrustata saccaro semina, at gustu salsæ, quæ tamen nõ edebantur: nec quomodo peruenissent eò, sciebatur. Postea eodem in loco obseruabatur incessus rei ingemiscentis, uelut hominis ægroti: audiebatur item quandoq; uox, plerasque uirgines ut surgerent, & ad ignem secum accederent, se ægrotam esse, cõmonefaciens: ubi porrò surrexissent, morbidam sororem inuisuræ, nihil inueniebant. Si quãdo etiã hæ in arrepta matula meiere tentarent, ea uiolenter erepta, lotio conspurcabant lectum. Aliquoties pedibus è lecto ad passus aliquot subtrahebantur, plantis pedũ usqueadeò subinde titillatis, ut prę nimio risu morituras se timerent. Tortura erat multiformis, aliarum carnis particulis euulsis: quarundam in aduersam partem prorsus intortis tibijs, brachijs & facie: aliquibus supra hominis caput euectis, & uicissim deiectis. Quædam sic excarnificatæ, licet ad dies quinquaginta duos nihil præter raparum ius citra panem sorpsissent: attamen atri liquoris, uelut atramenti scriptorij multa uomitu reijciebatur copia: quæ tam ferebatur amara & acris, ut etiam pelliculã ex ore abraderet: nec ullum effingi conditum, quo afficerẽtur, poterat. Cum ægrotas tunc sedatas

tas lætasque, recreaturi circiter tredecim numero amici simul monasteriũ aliàs ingrederentur, illæ è mensa deorsum citra uocem & intellectũ dilabebãtur, nonnullæ inuersis tibijs & brachijs tãquam mortuæ iacebãt. Vna in altũ sustollebatur, & quanquã manibus iniectis obluctarẽtur asſistẽtes, tamen supra eorum caput abripiebatur: eoq; denuò præcipitabatur modo, ut haberetur mortua. Postea ad se tanquã è somno rediens, è nosodochio in monasteriũ progrediebatur illęsa. Nõnullæ incedebãt tibiarũ extremitatib. innixæ, uelut ἄποδες, citra pedũ usum, qui uidebãtur trahi tãquam ligamẽtis nimiũ laxatis, in sacculo penduli. Arbores quoq; conscendebant ut feles, ab ijsq; proserpebãt, nulla corporis immutatione. Contigit item, ut cœnobij præfectæ (quã matrem uocãt) in eiusdem ambitu colloquenti cũ generosa & insignis pietatis domina Margareta comitissa Burensi (cuius in iustorum resurrectione meminerit misericordiarum pater) ex fœmore erueretur caro: illaque præ dolore exclamante, & in lecto deposita, uulnus partim liuebat, partim nigricabat: sed curabatur. Accidit quoq;, cum duæ ex hoc numero uirgines simul considerent ridentes & exhilaratæ, mutuoq; colloquerentur de fele nigra in dormitorio corbi inclusa à matrona, quam in oppido commorantem nominabãt: collatione clàm obseruata à tertia uirgine sana, corbis ab hac & præfecta cum duabus aut tribus uirginibus inquireretur aperireturq;, unde felis exiliens aufugit. Ea hinc notata mulier, tanquã maleficij rea in carceres conijciebatur cũ septem deinde alijs, inter quas senior numerabatur matrona: cui uicini & pauperes testimoniũ, eam fuisse usque adeò misericordem & in egenos profusam, ut ipsa etiam indiguerit, perhibebãt.

Margareta comitissa Burensis pia.

Hæc eadem quæstionibus à tortore subiecta, nullis unquã tormentis ad sceleris confesſionem adigi potuit. Tandem ubi ex more uictum offerret Burchgrauius, se infirmiorem esse quàm ut cibum admitteret, ait: at se potum solummodò desiderare: quo à Burchgrauio mox subministrato, ipsius uestem illa apprehendens, eiusque innixa fœmori expirabat. Alia quoque rerum miracula hic uisa sunt: durauitque ea carnificina ad annos tres manifesta, quam postea celarunt.

Eas uerò uirgines satanam obsedisse, dubitãdum minimè: qui ludificãdi occasionem sibi commodè porrectã ratus ex sale à muliercula reddito, credulis uirginibus maleficij opinionem inijcere, & insonti fœminæ insanabile inurere cauteriũ studuit. quapropter formam sparsit granorũ quasi sacharo obductorum, ut ad eorum gustationem pellicerentur uirgines: salsedinẽ autem indidit, ut suspicionẽm de ea quę salem restituerat, citius ingereret. Nec defuit euentus. Concesſit porrò Deus eam diuexandi potestatem, uel ut tentarentur uirgines, uel castigarentur, uel ob earum incredulitatem. Lubricæ fidei notæ fuerunt, quòd nõ ad Dei uoluntatẽ, sed in fœminas cruciatuũ causas retulerint. Hinc quoq; satanicum illud duarum uirginum cõcilium ab astuto fuit institutum diabolo, qui mendaces earum rexit uoces, ut innocenti matronæ maleficij stigma imprimeretur, carceresque, tormenta & cædes promouerentur. Si quoque felis fuerit uera, eam dæmonium hauddubiè eò inuexit: atqui ut dæmonem assumpto felis simulachro, fuisse credam, potius inducor. Vides etiam constitutos illi præcisè lędendi limites, ut ex alta illa euectione & præcipiti deiectione, etiamsi u-

na mors

na mortua uideretur, nihil tamen læsionis senserit: sed uelut è somno experrecta, abierit.

gitta sa- uirgines -oniaca.

Non absimile fuit, quod uirginibus Brigittę strictis legibus inauguratis, in cœnobio non procul à Xanctis dissito olim usuuenit, quæ miris quoq; modis diuexabantur, plerisque exilientibus, nonnunquam balatum uocesq; elidentibus horrẽdas: urgebantur & interdum ex designatis in templo sedibus, capitis uelamine quandoq; abrepto: fauces his etiam, ne cibum admitterent, nonnunquã præcludebantur. Perstitit uaria & dira ea calamitas in plerisq; ad decennium. Tragœdiæ causa imputabatur uirgini, iuuenis amore aliquando sauciæ, quem ea affinitate non dignarentur huius puellæ parentes. Idcirco huic in extremo mœrore positæ, dæmon accita iuuenis illius effigie, se objicit, eam in uotum illud monasticũ cogens: quæ dicto audiens, se cancellis constringi patitur. Inclusa, uelut furore percita, omnibus horrendum plurifariam exhibuit spectaculum: quod quidem malum uelut contagio in multas proserpsit uirgines: quæ ob propriam illius confessionem, ipsam uniuersæ eiusmodi miseriæ genitricem fuisse, certò crediderunt. Ex ea deinde capta, alioq; euecta, prolem bis sustulit carceris custos: ac tandem manumissam, à maleficij opinione iuculpatam uixisse arbitror. Delusio fuit merè diabolica, qua illa decepta, se ea fecisse confiteretur, quæ peculiaria ipsius satanæ erant opera. At in quem finẽ ea fuerint à Deo permissa, sequenti intelligetur Libro: ubi omnibus imitanda harum uirgĩnũ proponetur curatio.

-bsessa lo -atur dia -: sic opus -li, suum -nfiteba-

-oniales -agij à -lo infe-

Moniales in Hessimõte Neomagij, dæmoniũ aliquot annos infestasse audio, quod dormitoriũ noctu uelut cũ turbine ingressũ, testudine citharaq; tam uidebatur ludere suauiter, ut ad choreas temerè induci potuissent uirgines: inde canis instar in unius N. lectum insiliebat, in quam muti peccati, quod uocant, cadebat suspicio. Similia multa & longè grauiora in eodem accidere cœnobio, uiuente patre Paulo: quæ ut ab illis celantur, ita à me aperiri minimè decuit.

Noui aliud item non ignobile collegium in Coloniensis prouinciæ limitibus, ubi ante annos octo dæmon canis forma interdiu procurrens, conscendensq; sub interiori religiosarum uirginum indumento, spurcæ uelitationis indicia exteriore uestium motu ostendere uidebatur. Idem Hensbergi accidit in ducatu Iuliacensi, sub felium specie.

VEXATIO DIABOLICA IN *monasterio Kentorpio, relata ad Lamias: de lacte glutinoso, & lac è iuncis non emulgeri. Caput XI.*

HVc pertinent nobiliũ aliarumq; uirginum in cœnobio Kentorpio prope ueterem Marcam, in Marchiæ comitatu iuxta Hammonẽ inclusarum, monstrosæ omnifariæq; conuulsiones, à dæmonibus excitatæ, descriptæq; Lib. 1. Capite 12. Fœdissimum uerò illæ halitum ore spirabant in ipso, & paulò post ipsum paroxysmum: qui aliàs semel interdiu, aliquãdo sępius inuadebat, aliquoties in horas aliquot multas protrahebatur. In accessione mali quædam cõuulsæ, intelligentes erant, audiebant, astantes etiam internoscere se pleræq; postea affirmabant. Nam in accessione propter spiritualiũ partium & linguæ cõuulsiones, loqui minus poterant. Istæ non æquè ferociter torquebantur, neque uno modo, sed aliæ alijs mitius. Sed hoc commune propè omnibus erat, ut cum ex ijs una agitaretur, cæteræ quoque in seiunctis etiam cubiculis

culis correptæ, solùm tumultuantis strepitum audientes, simili miserrimo modo uexarentur.

Vt porrò calamitatis huius origo & incrementum, dehinc tragicus fabulæ actus extremus, quem solùm in durissimo hoc spectaculo affectauit ueteratorius ille homicida, innotescant, cautiusq; aliàs maliciosis diaboli conatibus in raris illis horrendisq; uexationibus obuiam eatur, quæ ex ore unius senioris & cordatæ uirginis, huic cœtui consecratæ, & omnium primùm tam duriter afflictæ, exceperim diligenti inquisitione, paucis bona fide narrabo. Hæc Anna Lemgou dicta, quum primùm ex sinistro doleret hypochondrio, epilepsiaq; correpta putaretur, ad monasterium Nonhertic in primis religionis ergò ablegabatur, ubi ex D. Cornelij caluaria bibit: unde eā melius habuisse, falsò dicebatur à monialibus. Postea ubi hęc grauius cœpisset exagitari, alięq; item puellæ, ad ariolum itū est. is opinionem ingessit, omnes ab Elsa Kamensi coctrice maleficio lęsas esse. Hinc neruum sortitus diabolus, non solùm eas multifarijs conuulsionum generibus torquere incipit, sed incitare quoque ut se mutuò & alios morderent cęderentq; : subuehere item & deijcere citra noxam, ut sicut plumæ sibi uiderētur, unde etiam non suæ potestatis se esse sentirent. Si autem à percussione uel quacunque alia uiolentia inhiberētur, cor afficiebatur grauiter: at suæ libertati relictæ, etiamsi seipsas lædere, concutere aut mordere putarent, nihil inde sentiebant mali: at in proprium sæuire corpus, necessarium esse imaginabātur. Si quando Anna in paroxysmo loqueretur, fiebat id quasi altero inspirante & expirāte: ipsa interim seipsam dum loqueretur intelligebat, sed finito sermone penitus mēti exciderant prolata uerba: uerùm si ea ab alijs illi repeterentur, tum quidem se dixisse meminerat, sed pudore suffusa tacuisse maluisset. Quandocunq; etiam orationi se dederet, eam cum attentione prosequi, aut mouere huc linguā minimè ualuit, à maligno turbata. At si preculas suas horarias, quas uocant, sine mente obmurmuraret, tantum abest ut tum præpediretur, quò etiam inde leuius habere recrearique uideretur. Nequiuit insuper ulli rei uel bonæ uel malæ seriò attendere, tanquam mente stupida, sine sensu, discretione & iudicio. Si etiam pius aliquis suoq; Deo ex animo deuotus, eam alloqueretur, tum quasi à diabolo puniri uidebatur. Sin uerò huic alię loquerentur fœminæ de rebus suis ludicris, mirè ijs afficiebatur, leuabaturq;. Hæc deinde quum exorcisaretur, incredibilem sanguinis copiā uidebatur fundere per os, unde nihil mali tunc tēporis sensit. Omnibus uerò illis uirginibus ita à dęmonio affectis, is erat cum dolore inęqualiter serpente sensus sub pedum plantis, quasi aqua illas calida combussisset. Quanquam etiam uariè torquerentur, cunctis tamen æquè uigebat appetitus & nutritio. Ex iunioribus mentis impotibus frequenter & multum loquebatur dæmō: quibus se etiā forma nigra obijciebat in specie felis nigrę, uel Elsæ Kamensis, aut eius matris uel fratris, ut ab ijs omnes tā crudeliter exerceri, crederetur perperam. Vbi postremò Anna firmiter animo cōstituisset, non redire in monasterium, unde parentū ductu cesserat, sed suo Deo extra illud saniori iudicio piè inseruire, desijt calamitas: si uerò solummodò à collegij præfecta ad eā epistola mitteretur, toto horrebat corpore, quasi relapsura. Postea aūt uiro nupsit citra ullum eiusmodi noxæ sensum.

Affir-

Affirmabat adhæc, Elsam Kamensem eodem morbo, uelut epileptico, quo aliæ, excruciatam fuisse, loquutamq; similiter sine sensu: quapropter eam sibijpsi hoc malum cōsciuisse, ne alijs maleficium inuexisse putaretur, dicebant moniales. Hinc omnes à dæmonibus afflictæ, sua torméta nec Dei uoluntati subijciebát, nec diabolo imputabát: sed ad Elsæ Kamensis, in cœnobio coctricis, maleficas artes uno ore & consensu ex arioli indicio referebant: quæ quidem capta, tragicum hoc spectaculum à se editum fuisse fatebatur primùm uenenata mixtione: moritura aūt, nihil unquam uirulenti à se alicui propinatū fuisse: sed quicquid esset mali, se mente & mala imprecatione effecisse confessa est. Num uerò hoc ita fieri potuerit, paulo pòst explicabitur.

lib. 6. .10.

Ab eius & matris exustione tanquā suæ potestatis iam neruum adeptus satanas, oppidi proximi ciuibus non paucis uario cruciamentorum genere insultat: è quorum numero quinque, ubi ecclesiastes in suum acciuisset cubiculum, ex Sacris literis eos aduersus satanæ ludibria instructurus muniturusque: atque hi Decem præcepta, Symbolum Apostolorum, & orationem Dominicam recitassent, hinc alter alterius nomen inquirit, mutuoq; ludicrum nimis indicat, primo Libro inter ficticia dæmonum nomina expressum: atque unus ecclesiasten irridens, in hęc erumpit uerba: Quid nūc facturi sumus? expellere nos conatur pastor? Respōdit alter: Se uelle in hirco nigro equitare ad quādam mulierem non ita seiunctè habitátem, quam etiam nominabat, se gratum illi fore hospitem iactās: ut maleficæ artis nomine redderet illā suspectiorē. Identidem se facturum alter quoque narrabat, ac eodem uectore profecturum ad aliam fœminam, nomine designatam in eundem finem: ac uterque sedi insidens tāquam fatuus, continuò uocis indicijs ad dictas equitando uidebatur ferri mulierculas, quum interim ne à loco quidem dimoueretur. Tertius adhæc quasi in globum conuolutus contractusq;, ad clausum cubiculi abripiebatur ostium, per quod inopinatò apertum, è gradibus decidit illæsus. In pago Houel appellato, circa Hammonem, multi quoque inde uidebātur energumeni. Nec procul hinc in alia ciuitate similiter diris torqueri modis à dęmone interea cœperūt oppidani: quare aliquæ fuerunt uinculis traditæ mulieres, at plures accusatæ, quemadmodum in negocio eiusmodi diabolico fieri assolet.

oniaci Hammonses. *ap. 22.*

Lac glutinosum.

Circa idem tempus lac tenacibus filamétis ductile, dissoluti glutini more, ex Comitatu Marcensi, ad Cancellarium Cliuensem, ex accusatione cuiusdam ineptæ mulieris allatum est, quæ lacti eam fuisse redditā formam incantamenris à uicinia sua asseuerauit: quum ignitum titionem ollæ in qua lac coquebatur subditū, hæc abstulisset, quo domi ignē foueret. Naturæ autem uitium, hic sagis tribuitur. Rei enim ueritas sic elucescet. In lacte tres sunt substantiæ commixtæ, nimirum butyrum, caseus & serum. Si iam lac uetustate nonnihil subacescere incipiat, quod æstate citius, hyeme tardius euenire solet, & tum coquatur: mox caseus cum butyro coit concrescitque, ut ad ductilis collæ modum etiam longissimè deduci extendique possit: & si circum distensa circumuoluatur expandatúrue ligna, ad tantam peruenit siccitatem, ut fragile reddatur, atq; in puluerem redigi queat.

E iuncis lac nō emulgeri.

Quòd insuper Lamias è iuncis lac emulgere feratur (ut hoc obiter in hac lactis mentione addam) horum substan-

stantia leuis, rara, fereq; exucca, id sanè non admittit, aduersatur ratio & ipsissima ueritas. Quî ergo fit? si ullum iuncos trahenti lac appareat, hoc profectò à dæmone eò transfertur, præstigiarum fuco lamiæ oculis obducto, ut sua emulctione lac è iuncis extractum credat, quod tamen delusorium est, nec rei ueræ historia. Idem dictum uolo, si ex alia inepta materia lac prouocari asseratur. Si lacte destitui præter naturam, comperiantur uaccæ, eisdem lactis receptacula & canales impedire potest dæmon non aliter aut minus, quàm dixi congressum in hominibus posse inhiberi naturalem.

DE VIRGINIBVS IN MOnasterio Nazareth Coloniæ à dæmone exagitatis, & alibi.

Cap. XII.

HAud dissimilia Coloniæ passæ sunt uirgines religiosæ in Nazareth monasterio occlusę: quibus hoc tamen accessit, quòd licet annis aliquot antea uariè & multifariam à diabolo uexarentur, torquerentur, conuellerenturque: tamen anno sexagesimoquarto supra sesquimillesimum, præter aliud spectaculum horribili modo frequenter editum, prosternebantur sæpenumerò deorsum, infima corporis parte succussata ad eum modum, qui ueneri solet ascribi, oculis interim clausis: qui postea cum pudore aperiebantur, quum uelut à multo labore respirarent. Ansam autem huic malo dederat quædam Gertrudis, anno ætatis suæ decimoquarto monasterio inclusa, quæ ludibria hæc sępius dissoluto cachinno patiebatur in lecto, licet amasium singulis noctibus ferè congredientem stola consecrata abigere conaretur: quam uelitationem quum altera uirgo in secundo decumbens lecto (hoc nomine adiuncta sociæ, ut tutior esset ab amasij insultu) audire uideretur, tota exhorruit, ac tandem quoque diaboli hospitium facta miris conuulsionum generibus distrahebatur, in paroxysmo quandoq; cæcutiens: ac licet mẽte appareret constare, uaria tamen inconstanter nimis, & quæ desperationem spectarent, proferebat. Itidem & aliæ multæ. Ita pestis hæc uelut contagio proserpsit, maximè quum primùm ad legitima non confugeretur cõsilia. Dictam uerò amasiam suo proco horrendas scripsisse literas, postea inuentas, in inquisitione à me in eodẽ collegio facta, Anno 1565. 25 Maij, præsentibus nobilitate & prudentia clarissimo uiro, Domino CONSTANTINO à Lyskerken, consule dignissimo, D. IOANNE Altenano, decano olim Cliuen. D. IOANNE Echtio, medicinarum doctore ornatissimo, & filio meo HENRICO philosophiæ & medicinarum doctore, cognoui: eas autem ab illa ut energumena, nec mentis compote fuisse exaratas, non est quòd ullus dubitet.

Virgines religiosæ in collegio Nazareth Coloniæ à diabolo uexatæ.

Const... à Lysk...

Dum hanc carnificinã adhuc exerceret diabolus, harum uirginum quædam peste correptæ, interea dũ ea laborarent, nihil diabolicæ uexationis sensere, ex Dei solius benignitate singulari, qui torquendi in hoc seculo limites præfigit satanæ, ultra quos ferri nequit.

Porrò calamitatis initia subministrasse uidẽtur iuuenes lasciui, qui per coniunctum sphæristerium contracta amicitia cum una aut altera, clàm in monasterium conscenderunt, libidinemq; explerunt. Quibus postea exclusis quũ re ipsa amplius frui eæ nequirent, eiusdem imagine mẽtem uitiauit, taliumq; motionũ ignominiosum spectaculum, astantiũ oculis obiecit Milleartifex. At quo conuenienti Christianoq; consilio huic tragœdiæ ob-

obuiam iri poſsit, peculiaribus literis eò miſsis fusè explicui.

Huic albo acceſeatur uirgo ſacra Iudith nomine, quam haud ita pridem Buſciducis in collegio iuxta ædem D. Ioanni Baptiſtæ dicatam, uidi crudeliſsimis intorqueri à ſatana conuulſionibus: eiusq; fauces, ne cibum admitterent, comprimi: linguam item inhiberi quandoque, ne proloqui poſſet: uoces interim reddi & ridiculas & horrendas audiui.

Accedat & cognita mihi puella, uirgini nobili in cœnobio famulās, cui fidem dederat ruſticus, qui deinde ad aliam animū adiecit. Qua re cognita, mœrore turbari illa cœpit: ablegataq; medium circiter miliare à monaſterio, in eximij iuuenis forma obuium habet dæmonē, qui ſe familiari colloquio in eius inſinuās amicitiā, omnia ruſtici amati ſecreta huic detegit, cunctosq; cum altera puella habitos ſermones enarrat, ut ad reſtim illam illiceret cogeretq;: & cum ad anguſtum perueniſſent ponticulum, ille aſſumpto oleo, quod ea manibus gerebat, ut minus impeditè trāſiret, eam iuuit: inuitauitq; tādem, ut ad notum comitaretur locū. Quónā eò ſequerer (reſpōdit illa) ubi paludoſæ tātummodò ſunt aquæ? Hinc ipſe euanuit, illaque perterrita in animi incidit deliquium: quare iuſſu dominæ, mihi familiaris, bigis in cœnobiū reducebatur. ubi uelut mente turbata, multifariā ſenſu diſtrahebatur, querebaturq; ſe etiamnū miſerè ab illo dęmone uexari, ipſúmque aliquando p feneſtrā uel aliò uelle eam abripere. Nulla certè alia huius maleficij extitit cauſa, quàm meditabundus animi mœror, ob amoris impotentiam: quam illudendi perdendiq; occaſionem præproperè arripuit ſatanas. at puella ruſtico eodem poſtea marito freta, bellè ualuit.

ADMIRABILIS HISTORIA DE *puella, cuius è latere culter exectus fuit.*

Caput XIII.

HIc minimè prætermiſſum oportuit id quod accidit in pago Leuéſteet ſub Duce Brunſuic. ubi ſorori commorabatur puella nomine Margarita, Henningi Achils filia, annum agens uiceſimū: quæ anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimoſecundo, altero die Iulij, nimirum diuæ Virginis uiſitationi ſacro, ſororis calceos abſterſura, eius cultrum (duo autem erant in uagina cōiuncti eiuſdem formæ, capulis ęreis inciſis ornati) extrahit, ſeq; in humiliorem ſedem demittit, propterea quòd uiribus diuturna febri cōſumptis imbecillior adhuc eſſet. Præter opinionem domum ingreditur uetula, num puellam febris etiamnum fatigaret rogās, & quomodo ſeſe ex morbo haberet? Reſpōſum illi ut fuit à puella, rurſum extra ædes nullo uerbo facto egreditur. Calceis mūdatis cultrum in ſinu deponit: qui quum poſtea ſtudioſè ab illa quæreretur, nec repertus eſſet, metu perculſa, dum ſingula ueſtigando diligenter & ſollicitè perluſtrat, horribili ſpecie canem nigrum ſub menſa uentri incubantem animaduertit: eo abacto ſperabat fore, ut amiſſus culter detectus, ad priſtinum dominum rediret. Vndè indignabundus ille, cum fremitu dentes oſtentauit, ſimulq; ſe cū ſaltu trans oſtium in fugam coniecit. Mox puellæ uidebatur à capite uerſus dorſum defluere quiddam tanquam humoris frigidi, cui etiam accedit animi deliquium, perduratque ea uelut mortua ſine ſenſu ad diem tertium: quo tandem nonnihil reſpirare, cibo & potu refici cœpit. Summo autem ſtudio rogata, quinam hoc malum inuaſiſſet? reſpondet, ſe certo certius ſcire, cultrū illum, è ſororis uagina à ſe extractum,

in ſui corporis latere ſiniſtro defixum hęrere: eo enim in loco ſe doloré perſentiſcere. Cui licet cōtradicerent parentes & alij, quòd eam melancholia agitari, uel diuturni morbi, ieiunij, aut alterius rei moleſtæ fortuito caſu obuiæ ratione nonnihil delirare arbitrarentur: perſtitit tamen uſqueadeò in ſuis querelis, lachrymis aſsiduis & inſomnijs, ut mente caperetur, nec cibū diebus duobus ſæpenumerò admitteret, quanquam blandè inuitaretur, uel ſeriò minisque urgeretur. Sua tamen habuit plerumque interualla & intermiſsiones, ut etiam quietè decumberet, licet non tamdiu, ob dolorem cōtinuum, à quo ita exercebatur, ut toto corpore incuruatá baculo inniti oportuerit. Auxit & hoc eius animi dolorem, ſolatiumq́; minuit, quòd quum illa in corpore cultrum defigi certiſsimè crederet, alij tam conſtanter contrauenirent, proponerentq́; ἀδυνατείαν, & phantaſiam corruptam eſſe iudicarent, præſertim quum nullum quidem ueſtigiū indiciumúe appareret, præter quotidianos eius luctus, qui iam circiter tres perdurarant mēſes. Hinc prominere occipit in ſiniſtro latere ſupra lienem intra infimas duas coſtas ſpurias uomica, oui ferè gallinacei magnitudine, & lunæ inſtar: cuius incremēto aut deceſſu, uel intumuit, uel reſedit. Tum inquit illa: Hactenus fidé mihi denegaſtis, quòd in meo corpore hęreat cultellus: at ubi uiſitationis Mariæ ſolénitas denuò apparuerit, eum in corpore figi, maniſeſtiſsimè intelligetis uidebitisq́;. Sic triceſimo Iunij erupit ex ulcere tanta copia puris, ut tumor nonnihil ſeſe remiſerit, & inde cuſpis uelut cultri apparuerit: quam puella arripere cupiens, præpeditur à parentibus, qui chirurgū ducis Henrici ex arce Vuolffenbüttel eo nomine accerſunt. Hic quarto Iulij accedens, parochum rogat, ut prius puellam alloqueretur, ſolaretur, Dei uerbo inſtitueret, atque ipſius reſponſo uigilanter attenderet, quòd eā à dæmonio quādoq; exagitari pleriſque omnibus uideretur: & ſimul cum reſponſo illa ſubiungit, ſe libenter curationis huius modum admiſſuram, etiamſi ſciret ſibi moriendū eſſe. Tum eodem die, Dominico ſcilicet, cultelli cuſpidem ſub coſtis prominere uidés chirurgus, eum cum ſuis inſtrumentis attrahit, qui alteri conformis erat. uerùm circa ferri acuti medietaté nonnihil abſumptus erat. Chirurgi opera hinc ulcus coaluit. Sic habet hiſtoria Germanicè de hoc prodigioſo opere euulgata.

Puella dæmoniaca.

ADMIRANDI HVIVS SPECTACULI EXPLICATIO. *Cap.* XIIII.

Qvum admirabile hoc ſpectaculum citra ullas diaboli præſtigias uerè editum fuiſſe, nec ullas admittere gloſſas aut explicationem, clamet una uoce quilibet, meam hîc ſimplici interpretatione ſententiam interponere non grauabor: cultrumq́; non fuiſſe in corpore, ſed dæmonis præſtigias & ludibria omnium oculis fuiſſe offuſa, puellamque à dæmonio obſeſſam, quoad fieri poteſt, breuiter oſtendere cum Dei beneficio, ad eius gloriam, ac dæmonis eiusq́; ſequacis turbæ deluſæ contemptum, adnitar: quanquam uoce Stentorea multos occlamaturos minimè ignorem.

Primùm obſeruari debuit, ſimplicem puellam longa exercitam fuiſſe febre, quam ex eius diuturnitate, quartanam fuiſſe colligo, natam ex grauiſſimi aterrimiq; humoris melancholici, qui in corpore putruit, copia: qui ſępenumerò etiam lienem obſtruit, in eoq; tumorem, duriciem & apoſtema gignit, eaq́; occaſione talem ſobolem quar-

quartana febris etiam nō rarò post se relinquit. Hoc iacto fundamento, nimirū sexu fœmineo, ætate iuuenili, & diuturni morbi tędio, reliquum suum opus uigilanti indefessoq; studio superstruit & fabricatur dæmon. In fœminis facilius multò, quàm in uiris, ætate matura & bona ualetudine fidem cōsequitur. Hic in opificij subsidium, humorem suis actionibus conuenientissimum, quippe melancholicum, à quo puellæ cerebrum & corpus tantum abest ut expurgata forent, quò etiam eo summè adhuc grauaretur, assumpsit. Enimuerò, quanto affectu in hunc ut succum ἀναλογικῶς sibi suisque actionibus peculiarem se immergere solet, eiusq; adminiculo admirabilia inducere phantasmata & imaginationes raras, superiori libro ea demonstratione ostendi, ut repetitione minimè opus esse iudicem.

Sexus. Aetas.

Vt porrò institutum tragœdiæ actū prosequeretur dęmon, solitudinis ansam arripuit, exorsus manè semotis alijs, qui fortassis fide uiua eius conatus impedijssent: primumque uetulæ faciem induit, quæ de puellæ ualetudine sciscitaretur, ut quum eam postea cultri in corpore sepulti opinione dementasset, in suspicionem procliuius ipsa induceretur de lamia, quæ carmine id effecisset. Hoc etenim in primis sanguinario ueteratori studio est, ut lites moueat, cędesq; struat, maximè insontium, & falsam persuasionem aduersus uerum Dei cultum inducat imprimatque. Vt quoque altius animo postea infigeretur, cultrum ex sinu in latus à uetula lamia (cui cum diabolo communio est) translatum esse, in canis nigerrimi forma apparuit, quem menti nōnihil restituta dęmonem fuisse sentiret. Hinc in obsessionis initio eam aggressus dæmon, sensum uelut catarrhi, uel humoris frigidi à capite ad tergum destillatis inducit, ut post redditam mentem, eo momento cultrum hoc frigoris sensu in corpus sibi inuectum esse crederet. Inde mox ingressus, sensuum organa ita turbauit, ut ad tertium diem uelut mortua haberetur: interea tam ualida persuasione de cultro in latere defixo imbutam phantasiam confirmat, ut secus in animum inducere illa nequiuerit, quàm ita uerè rem gestam esse. Antea enim norat ueteratorius ille medicus, ex diuturna febre reliquias maligni succi ea in parte collectas esse, quæ putredini erant obnoxiæ, & ulcus excitaturæ: uel quas ille, ut spiritus, ad putrefactionem promouere, eoq; protrudere: uel quòd etiam humorem frigidum ad huiusmodi collectionem aptū, à capite accersere quiuerit. Talem abscessum inter abdominis musculos sinistros ex destillatione post longam febrem genitum, uidi in Electore Coloniēsi archiepiscopo, D. Antonio, felicis memoriæ, cuius in iustorum resurrectione ex gratia meminerit misericordiarū pater unicus. Cæterùm ulcus in eum finem fabricatus est in loco & humore conuenienti, ut cultri cuspidem eo aperto ostenderet, & exectionis occasionem subministraret. Sic obiecta cuspidis forma, uel uera cultri allati cuspide, interim reliqua eius parte crasso aëre tecta, puellæ, parētum astantium & chirurgi oculos perstrinxit: quod facilè uel aëris uel infecti spiritus uisorij adminiculo potest. Hac ratione cultellum ex sterquilinijs alicubi, ubi rubiginem cōtraxit, eductum, supra ulcus deposuit satan: ibiq; cuspidem ostendit, reliquā cultelli portionem præstigijs uelat. hunc nonnihil à diabolo retentū, ut trahi uideretur, chirurgus instrumentis attrahit: sed non è corpore, ubi hęsit neutiquam, uerùm ex eius

Antonius archiepiscopus Coloniensis.

Culter in corpore non fuit.

superficie. ibi enim adumbratus delituit, tantillo tempore dum cuspis conspicitur, & chirurgus trahit, antea minimè. Nec mirum id uideri oportuit, quũ à circulatoribus & agyrtis quotidie talia fieri cernas, cum uel per maxillas, uel per brachia, citra sanguinis effusioné & pugiones & graphia traijciũt: uel cum será ori labijsq; affigũt, uel globulum in os inijciũt, & stercus educunt: sic mille alia rerum miracula oculis obijciunt, quibus tamen nihil inest præter fucum & dolum.

Si nondum tibi satisfactum hac interpretatione putabis, & cultrũ è corpore eductum esse contendas, cedò, quì & per quos meatus iniectus hic fuit? immissum enim prius oportuit, quod alicunde extrahitur. A' capite dorsum uersus, & ad latus inseri à dæmone citra manifestá læsioné, quemadmodum humorem stillare per poros obseruamus, nequaquam potuit. Per os non aliò, quàm ad gulam, stomachum, intestina & anum apta materia deferri potest, minimè uerò culter: quem licet quoque per os inuectum esse concederem, non tamen ad eam lateris partem perferri potuit, nisi dissecto prius à latere uentriculo, peritoneoq;, cum grauissimo uitæ naufragio. Ab ano uicissim non alius patet meatus, quàm ad intestinorum inuolucra, stomachum, gulam, fauces & os. Hic denuò uia huic cultello circũquaq; præcluditur. Si per carnem exteriorem insertum esse, uoles, ubi dolor, effusus sanguis, uulnus, uel leuissimum eius uestigiũ, aut cicatrix? Hic autem à uersutissimo spiritu id neglectum fuit, quòd cuspidem sursum in uulneris ore ostenderit, quum potius capuli formam certiori cautela exhibere oportuerit, si cuspide deorsum insertus fuisset culter: quæ in corpore non nisi cum lethali multarũ partium incisione inuerti potuit: nisi primò ab infima uentris parte sursum innoxiè protensum esse, stultè dixeris, quum eo loco nihil unquam doloris sensit: eas uerò interiores partes omnino fuisse illæsas, docet breuis curatio abscessus, quá impedire noluit: prorsusq; à suo opere, obsessione, afflictione, diuexatione & cruciatu destitit diabolus, q̃ institutæ suæ tragœdiæ finé iam se consequutũ uideret: quũ nimirũ in eam sententiá omnes perduxisset, ut cultrũ ex latere excisum esse certò crederent. Sic diabolo maior tribuebatur potentia quàm debuit, peruersa de lamiarum uirtute opinio accreuit, ac in Dei patrocinio, Christiq; potestate minus fiduciæ collocatum est: maximè in illis ditionibus, ubi ex præstigiarũ diabolicarum indicijs per fas & nefas carnificinæ exerceri non desinunt.

Si fortè obijciatur, ferrum ita in carne fuisse exesum: respódeo, dæmoné cultrum è puellæ sinu exemptũ, in terram uel in liquorem salsum inseruisse, aut alibi ea dexteritate reposuisse, ut in medio ferrum exederetur toto anno, quo absoluto fabulæ catastrophen addere statuerat. Consideretur quoq; locus ferri exesus, qui digitos ferè duos latos à cuspide distat, & tanta quoq; exesionis deorsum est magnitudo: quum uerò cuspide in carne, ac ulceris maligna putredine hæserit, quî fit quòd cuspis ab acri pure illæsa, & reliqua pars ferri, quæ in uentris uacuo hæserit, fuerit erosa? Vel si uoles, ferrum cum parte absumpta in carne defixum fuisse: respondeo, id fieri nequiuisse, nisi secundũ lõgitudinem deorsum cultellus in musculis hæsisset. quod si factum defendas, ego uicissim hac ratione nego, q̃ manu situs ille potuisset extrinsecus contrectari, quinimò uisu dijudicari. Ac hæc ferrũ totũ carni insertũ simul & ferè ęquali-

ter ab acri humore arrodi debuit. Quũ uerò in medio saltem acies exesa fuerit, alibi quàm in corpore exesionẽ fuisse factã sequitur: & diaboli illusione operationeq; translatum cultrum, & in sterquilinium, aut alium liquorem salsum, aut acrem, aut putrem immissum eousque, ut materia rodens aciei medietatẽ solũmodò attigerit. Haud dubiè cautius hunc fucum instituisset, si has eius actiones ea solertia excussum iri præuidisset.

* *

Quòd insuper in rei ueræ gestæ assertionem obtrudatur, eam baculo innixã perquàm curua inclinatione ingredi oportuisse: hinc quilibet rerum naturalium peritus luculenter intelligit, cultrum in corpore nõ hæsisse, qui ex qualicunque inclinatione uel deorsum uel antrorsum, uel uersus utrũque latus graues cruciatus excitasset, uulnerassetque: nec alia corporis constitutione, quàm erecta, habuisset mitius puella.

Si adhuc urgeas historiæ ueritatem, quęso ubinam toto anno illa cultri lõgitudo delitescere, aut firmiter hærere ualuit? si in sinistri lateris musculis: hoc tactui & oculis, ut dixi, apparuisset. nec in liene recondi tanto tempore, tamque innoxiè potuit, multo minus extra musculos introrsum in uentris cauitate: sic enim in imas partes concidisset, cũ multo uitæ discrimine. Hæc siquidem fuit cultri longitudo & forma: * * *

Cæterùm puellam à dæmonio obsessam fuisse, non est quòd ullus ambigat: quemadmodũ pleriq; etiã peritiores coràm attestati sunt. argumẽto esse debent multa eius uerba & actiones: quòd sępius mente caperetur, cibum & potum ad dies aliquot reijceret: amici cũ ea blandè, seriò, & minis agerent, nec tamẽ promouerẽt: quòd ipsa itidẽ uaticinaretur, prædiceretq; tribus mensibus, palàm fore in uisitationis Mariæ festo, cultellũ in corpore figi. Quis certum hunc diem norat, indicaratúe? naturali profectò ratione ab ea imperita puella stupidaque præsciri poterat minimè. Has ergo uoces haud dubiè ex ea edidit diabolus, qui circa illum diem abscessum perruptũ iri iudicarat, & commodam eam amplexus ansam, suas simul præstigias obijcere statuerat. Erupit autẽ sanies tricesimo Iunij, quo cuspidem prius ostẽdit præstigiator: inde uisitationis feriæ agebantur secundo Iulij, & quarto cultrum extraxit chirurgus. Sic in exacta sua ratiocinatione fallitur quoque mendax sæpe uates.

In diei prædicti certitudine fallitur diabolus.

RIDICVLVS MODVS RES *duras in corpus ingerendi.*

Cap. XV.

PORrò modum quẽdam ineptum futilemque, quo eiusmodi materies duræ in corpus ope diaboli à Lamijs ingeruntur, describit Doctor quidam in libello Germanico, qui Iacobi domini in Lichtenberg nomine, prædicatur circumferturq;. Eiusdem insuper fuisse sententiæ, à me non nisi lucidissimis rationib. explosæ, Theophrastũ Paracelsum, nõ est quòd ęgrè ferant pleriq; religiosi nimis eius admiratores. Hanc item rationem fuisse amplexum Ludouicum Milichiũ, uirum alioqui piũ & eruditũ, in lib. Germanico, Magicus dæmõ inscripto, miror. Ab his asseritur, corporis poros à diabolo extendi, per eosq; inseri stramen, setas porcinas, assulas, coriũ, pręsegmina, fila, pisciũ & fruticũ spinas, & quascũq; materies acutas. deinde poros occludi, ut quandocunq; uolet architectus, reconditæ res rursus extrahi queant. Subiungit doctor ille has similitudines: Quemadmodum, ubi quis sub aqua lapidem recõdit, nec eo ibi relicto manuq; retracta, quomodo

eò deuenerit lapis, scitur: sic quoque naturali ratione uaginæ poros absq; læsione penetrat, ferrumq; liquefacit fulminis radius. Non dissimili modo in hisce delusionib. fit, quæ magis noxia stigmata uulneraq; inferunt. Hæc eius uerba.

Rationes has admodum esse ieiunas, quilibet rerum naturalium cognitione leuiter tinctus, intelliget haud difficulter. Siquidē poros illos natura ex prima creatione strictissimos, à dæmone eousque distrahi innoxiè posse, ut stramina, coria uel cultros transmitterent: deinde conciderēt, emitterētq; suo tempore ad Satanæ arbitrium libidinemque, conseruatam tot diebus uel mensibus substantiam, prorsus ἀδιαλύατον esse, nec ullo modo fieri posse, quilibet sanus mecū fateri debet. Pori enim corporis à conditore tam angustè ab initio constricti sunt, ut præter tenuissimum liquorem, uelut sudorem uel uaporem, crassius aut solidius nihil transmittant: quemadmodum etiā in duris crassisq; lapidibus, maximè coctilibus, & lignis obseruamus: quorum pori quidem liquorem transmittunt, at nihil durum aut solidum sine incisione fractioneue. Talia quidem phantasia facilè imaginatur, at in actum non item deducuntur. *Similitudo absona.* Similitudo de lapide in aquā manu demisso, profectò multum absona existit: ridiculumque est, conferre hominis corpus solidum compactumq;, cū humida, tenui & fluitāte aqua, omniū capaci, quæ naues, & quodcunq; uoles, natura admittit. Sic nec igneus ille subtilissimus radius uaginæ poros peruadens, quicquam habet similitudinis cum crassa & dura re, quam in corpus humanum per poros illæsè intrudi cōtendunt aduersarij. Nisi demonstrationis uanitatem quilibet palàm cerneret, in confutando prolixiorem me ostenderem: probationes uerò non dissimiles sparsim in illo Doctoris libello sunt obuiæ.

IN CORPORIBVS REPERIVNtur *quædam naturaliter, quæ ad maleficia quandoq; referuntur.*

Cap. XVI.

INterim naturali etiā ratione in steatomatum & atheromatū, aliorúmque apostematū sinibus, carne excessa, ex uiscosis & putridis humoribus ac fibris calore coquēte exiccatis, materias lapidibus, tophis, arenis, urceolorum testis, lignis, carbonibus, capillis & amurcæ similes nasci, incantationibus ab imperitis asscriptas, scimus ex Galeno, Cornelio Celso, & obseruatione quotidiana. In steatomate lapis auellanæ magnitudine nuper generatus, angulosus, rotundus, spadiceus. Curauit aliàs noster collega in Lucensium Burgo matronam prouectioris ætatis, uxorem Hieronymi Luchesini patricij Lucensis, ab abscessu, quem diu sustinuerat supra clauiculā sinistram: ex eo aliquot dies aperto extraxit, præter crassioris puris multam copiam, quiddam tenax ac lentū, quod cum non facilè posset diuelli, eluebatur diligenter: elotum tam simile erat hapso lini madentis, ut uix persuaderetur ęgrotæ & astantibus excrementum esse toto genere præter naturam ex uiscida materia, calore & mali diuturnitate cōcretum: omnes siquidem maleficium esse, arbitrari penitus maluissent.

Nónne in morbo articulari plerisq; à pituita cruda, resiccata, crasso terrestrique humore indissolubiliter impacto, resolutis partibus tenuioribus, tophos, Græcis πώρυς, uelut calcem, in iuncturis enasci uidemus: quā etiam exemptam materiem, paulatim excipit alia? In cerebro repertus lapis magnitudine & forma mori: in tonsilla-

rum

rum fauciũ abſceſſu, calculus gypſeus ſimillimus tophis, qui intra digitorum articulos chyragra affectis accreſcere ſolent: ſub lingua lapillus arefactæ & excorticatæ lauri baccæ ſimilitudinẽ habens, colore ſpadiceus & iuſtæ grauitatis. In Imperatoris Maximiliani ſecundi corde ſecto inuenti ſunt tres lapilli quantitate piſorum, unus interim maior altero, colore rubigineo. frequenter uerò cordis palpitatione graui afficiebatur, dum uiueret. In pulmone calculi plures aſperi tribulorũ modo ad ſiliquarum magnitudinem latuere, aliquando & faba maiuſcula nõ minores, lati, tuberoſi, cinerei, ſubduri. Qui poſt longam frequentemq; tuſsim ex thorace uiolenter calculum expectorarunt, ſuprà recenſuimus. In panniculo item epar cingente, lapilli aliquo numero inuenti ſunt lethales, & grandes, ex ipſo epate exciſi. In iecoris ſubſtãtia concreti lapides, etiam ad magnitudinem dimidiati ferè oui columbini, unus totus anguloſus, colore liuido, ex phlegmate & humore melãcholico coagulatus: alius in eodem amygdalę nucis magnitudine uiſus. In uenis partis cauæ hepatis, priuſquam in communem illum caudicem portæ deſinũt, inuenti lapilli eas obſtruentes diſtendenteſq;, foris nigri, intus flaui, in hydropico: cuius & meatus, ex fellis folliculo in inteſtinũ deſinens, lapide eiuſmodi infartus erat. In ueſica fellis ſimul conſpecti, in uno uiginti duo, quaſi ſublutei, magnitudine diſsimili, quorum minimi piſis minutis, maximi fabis exiguis reſponderunt, omnes quinque, ſeptem, octo, aut plurium erant angulorum. Hinc & alius porraceo colore, quantitate unius articuli digiti fuit exciſus. Alius durus hæmatiti lapidi non diſsimilis, in cyſti fellis Georgij Bohemiæ regis uiſus. Minoris formæ ſuperioris apparuerunt plures in eodem folliculo Chriſtiani regis Daniæ. Maior in ea ueſicula repertus fuit in Friderico tertio, duce Saxoniæ, cognomine Prudẽte, forma quadrangulari, articuli magnitudine, colore ferè praſsino. In hoc bilis receptaculo uiſi in alio centũ & uiginti tres, quorum unus inſtar medij oui gallinacei grãdiuſculus, latior quàm rotundior, digitum craſſus, multiſq; tuberculis aſper, ut tophus leuis & luteus. quinimò ſenex quidam decrepitus ad iram mirè procliuis, poſt obitum ſine felle & folliculo inuentus eſt: in huius aũt loco ingens apparuit calculus. Fuerunt & qui poſt diuturnũ icterum oborto alui profluuio, innumeros calculos inſtar piſi aut hordei granorum, per anum emiſerunt. Conſpiciuntur etiam ſæpe in bubulo felle lapides magnæ iuglandis quantitate rufo colore. Ex inteſtinis uarij quãdoq; excernũtur: repertus & oui quantitate. Ex uteri acetabulis duos memini exciſos.

Ben. Benius de morb. ca.3. 18.

Obſeruauit Monſpeſſuli anno 1572. filius meus Galenus Medicinarũ Doctor, in cadauere puellæ cuiuſdam hydropicæ, quam ſecuit, duos ſpithamæ longitudinis uermes, quorum unus meatũ ueſiculæ bilis duodeno inſertũ occupabat, alter in ipſummet hepar (ex defectu credo alimenti) progreſſus, gibbum iecoris obſidebat, capite ambientem uiſcus illud membranam attingente. Idemmet uidit Patauij nobilem Germanũ, qui ab exercitio plures tuſsiẽdo reijciebat calculos inſtar piſi, molles adhuc & friabiles.

Aperta mulier in ſcholis medicorũ Lutetiæ lapidem habens in utero, in cranio anteriore, & quæ ſine liene inuenta eſt. De tophaceis calculis in utero natis, uide Aëtium lib. 16. cap. 100. At ab eadem cauſa in his partibus, qua in renibus uel ueſica, generari potuerunt,

runt, ea coctionis ſpecie quam ἔπτησιν dicunt, nimirum ab humore craſſo, uiſcido, terreo, & calore igneo: quãdoque uerò & naturali, ſed non analogo materiæ, humorem hũc adaſſante, cogente, & in lapidem indurante, qui interdum uariæ & admirabilis inuenitur formæ, potiſsimùm quum & uaſorum accedat aptitudo. Galenus ſe pilos meiendo excretos uidiſſe narrat, & cum ex colore, tum ex mole credidiſſe dicentibus eos ex craſſa lentáque materia, quam calor calfecit exiccauitque, in uenis conſiſtere, & ſe longitudinis ipſorum cauſſam ignorare. In lotijs quoque eorum qui lue uenerea infecti ſunt, multoties innatare uidentur minuta animalcula formicis affinia, aut ijs præſertim qui æſtiuis menſibus in aqua cœleſti uolutari conſpiciuntur.

Lib. 6. cap. 9. de Loc. affect.

Pili & animalcula cum urinis excreta.

Li. 2. Anatom. cap. 22.

Calculi mulierum.

Tradit Alexãder Benedictus, mulieres calculis minus affici in ueſica, præterquam calculis ſetarum, ueluti quibuſdam capillamentis, qui nõ ſine diro cruciatu innaſcũtur ex mucoſa materia. additque, aliquibus quædam in ueſica concreſcere, quæ nihilo à conchilijs ſpecie differunt. Simile quiddã ſe uidiſſe in nobili quadam domina adhuc ſuperſtite, indicauit excellentiſsimus medicus Ioannes Euuichius, quæ cùm longo tempore renum calculo afflicta fuiſſet (nulla enim quantumuis eruditorum medicorum ope iuuari potuit) poſt aliquot annos primùm quidem aliquandiu lanam tenuem, nonnunquam inuolutam, interdum fila longa, alba, duplicata, inſtar eorum quibus utuntur ueſtiarij, & quod fidem ſuperat, ſæpe cum nodo, ac ſi ad uſum conſuendi aptata fuiſſent, per urinam excreuit. Deinde uerò, quæ res etiam aliquantulum temporis durauit, arctius compactam, uelut ochra commixtam nõ tam lanam, quàm membranam lanoſam, quali integunt ſeſe illi uermiculi qui ex Seribus inſulis ad nos adferuntur, cum lotio reddidit. Poſtremò non rarò, præter reliqua, pilos lõgitudine unius digiti, partim utrinq; albos, in medio nigros: partim contrà principio nigros, cætera albos: præterea acutos in una parte tanquam extremitate, obtuſiores in altera quaſi profunditate ac radice (etſi radice carere oportuit) fortiuſculos, durabiles. Atque eiuſmodi materiæ tantùm non miraculoſæ ipſa ſecum plenam portauit arculam, & pluribus uidendam exhibuit, eiuſque partem Euuichio donauit. Sed mea ſententia, ſi res has monſtroſas in renibus uel ueſica non genuerit natura, meienti ęgrotæ dubio procul eas ſubiecisse dæmonem ob incredulitatem certum eſt, maximè ſi illi ſuſpicio fuerit ingeſta de maleficio.

Cùm Piſis experientiſsimum medicum & chirurgum D. Gabrielẽ Fallopium præceptorem ſectaretur collega noſter, ſimulq; acceſsiſſent quendam mercatorum internũcium natione Lucenſem, cuius uxor ualetudinaria colicis ſubinde doloribus laborabat, tum uerò iiſdem torquebatur grauiſsimè: poſt alterum aut tertium curationis diẽ, à multis remedijs ex arte adhibitis, tãdem præter omnium expectationem deiecit pilam, uel tophũ potius nõ admodum grauem, magnitudine maiorem paulò columbę ouo, à cuius reiectione paulatim deſijt dolor, priſtinaque redijt ualetudo. Hæc reliquis demirantibus affirmabat Fallopius, idem aliàs nobiliſsimo medico Friſimelicæ doloribus colicis uexato, & cuidam tertio accidiſſe. Hanc uerò pilam quę pepererit materia, eadem aperta uel fracta certius dijudicari potuiſſet. Illud autem naturæ genimen haud difficulter prodet præceden-

dentis sequentisque narrationis qualiscunque explicatio.

Pilas item magnas nigras, instar pugni, æqualiter orbiculatas, sine sutura, pilis paruis mollibus arctissimè infartas, ex boum iuniorum sanorum lanienæ destinatorum uentriculo & intestinis exemptas, aliquot annis penes me habui. Incantatione ingestas has, exclamarent multi: generatarum tamen harum pilarum causam inuestigare naturalem libet. Vituli adhuc lacte uiuentes materno, si quãdo alimonia destituti, uel alioqui petulca ætate insolescentes, ad parentem uel aliam accurrũt uaccam, eius suras uel quemcunq; contigerint ore locum hirtum, maximè posteriorũ coxarũ, tam exugunt auidè, ut etiam depilem reddãt: piliq; ualido crebroq; suctu in uentriculum attracti, & frequenti motu saltuq; lasciuo paulatim conglomerati, plerunq; lacte uel chylo obuoluũtur, aut pituitoso succo lento: qui temporis successu tenacior redditus, membranæ induit faciem: quemadmodũ substãtia limosa albida statim à sectione uisa est primùm obducta hæc pilarum pellicula: quæ deinde exiccata pedetentim, corio tincto etiam nigriciei assimilabatur. qua una in parte cultro nonnihil excisa, eiusmodi uniformes pili molles (quales in illis dictis pecorum locis inueniri cernimus) admodum compacti apparuerũt. Citius huic sententiæ astipulabũtur fidemq; habebunt, quicunque ueterinariæ rei assueuêre, & iumentorum educationẽ attentius obseruarunt. Ita nihil omnino rationi derogatum uolo, si quando ea in rerũ miraculis uel manifestò adesse, aut occultè foueri uideatur. Verùm quæ præter naturæ ordinem & rationis cognitæ modum à mille artifice satana, dolo & pręstigijs, ut nõ credẽtes in suam illiciat nassam, nemine uerè, licet quidem phantasticè cooperante, effingũtur, & incãtamenta putãtur (quorum nomine frequenter incusantur puniunturq; innocentes) propono, quò ueritas à mendacio secreta cognoscatur, & dæmonis ludibria penitius nota negligantur, atq; sanguini innoxio posthac parcatur: æquiorique; sententia accusatores, peculiaria diaboli mancipia (diuinos alij uocãt, mihi uerò erunt malefici) conuersa malè inolitæ consuetudinis fori forma exibilentur.

Seruat quoq; alius apud se eiusmodi pilam leuem admodum, oui magni quantitate, sed orbicularem, pilis extractam ex colo intestino iuuencæ bubulæ: hæc pomo citrio uel aurantio tam erat similis, ut si eo fuisset colore (erat autem nigro) uisu solo discerni non potuisset. Arbitrabantur quidam tum, ex integro aurantio deglutito eam ita in uentre induruisse, sed arbitrarium hoc & ridiculum: cultro autẽ uix ægrè cortice una in parte inciso & detracto, inuenta fuit tomenti nigrioris congeries, & suffarcinata, uel potius tota concreta ex pilis. Huius pilæ meminisse uidetur Plinius in hęc uerba: Et in iuuencarum secundo uentre pilæ rotunditate nigricans tophus reperitur, nullo pondere: singulare (ut putant) remediũ ægrè parientibus, si tellurem non attigerit. Ineptè autem tophum appellat, si de nostra loquatur pila. Ille siquidẽ inter lapides numeratur foraminulẽtos: hæc uerò pila ex pilis compacta, nihil habet uel lapideum, uel arenosum, uel foraminulentum: sed est circumquaq; spissisima, & solidisima.

Nec minus admirabile Aristomenis Messenij cor, quod Atheniẽses ob eximiam calliditatem exectũ pilis refertum inuenerunt, cum eum aliquoties captũ, & astutia elapsum cepissent. *Valer. Max. lib.1.cap.8.*

In Maio anni millesimi quingentesimi sexagesimisecundi, mulier iuuenis N. Coloniæ prope ædem D. Antonio sacram, puellum ad sextum mensem lactans, enixa est animal fibrosum ad erucæ magnæ longitudinem, dum reptando sese extenderet ductaretq; unguiculis prominentibus, dorso glabro, uentre albicāte, capite corneo nigroque, oculis gagatæ lapidi similibus, ore hiulco lampetræ modo aërem inspirante. Sub initium ceruicis tres uisebantur aculei, aut uerius unci utrinque asperi, quibus quæcunque uellet, amplectebatur, seseque attollebat. Prodijt uerò absque humore, aut humidi alicuius mistura ex locis muliebribus ante septimam matutinam, dum fortè calceum prona indueret. Vixit autem hoc animal in tertium diem lacte nutritum. Mortuum à chirurgo inciditur, præsente D. Bernhardo Cronenburgio medico excellentissimo, qui ad huius miraculi inspectionem uocarat D. Ioannem Echtium & Hubertum Fabrum medicos, mihiq; postea ob casus raritatem communicauit.

Lutræ & lacertæ in corporibus inuētæ.

Anno 1549. commemorantur in Vngaria circa Thaysæ flumen inuenti homines, in quorum corporibus absolutæ lutræ & lacertæ essent inuentæ. nū uerisimile uideatur, aliorum esto iudicium. licet non ignorem, uermes prodigiosos ex causa naturali quādoque in hominum sinibus ingigni. De qua etiam puella suspicio spargeretur falsa, serpentem stomacho inhærere, cruciamenta excitare, & subinde ad fauces conscendere, hæc sub mea fuit cura, belleq; iam habet.

Contigit & ante annos quinque, ut retulerunt fide digni, in insula prope Masecum, rusticum quendā post continuum uentris dolorem, & sumptam aliquādo aduersus id mali theriacam, uermem excreuisse octo pedum longitudine, & digiti unius, quasi cornuto ore, non admodum dissimili anatis rostro. Sępius item uisuntur uariæ formæ lumbrici ore reijci.

Vermis l... tudinis pedum.

Cap.9. Acies ... pelli ... per ue... tuosfa... dissi... bisstu... le.

Rerum ad hæc miracula alia huc facientia Alexander describit lib. 3. Anatom. in hæc uerba: Acies scalpelli fracta, dum uenam imprudens chirurgus cuidam incautè secaret, meatus penetrauit diuersos, postq; aurem cōstitit, ubi continuis ferè punctionibus sentiebatur: qua molestia sępe à nobis leuari uoluit. Supra fidem est, quod ipsi cum in Creta essemus, uidimus. Rusticus in quodam tumultu seditioso sagitta circa dorsum impacta uulneratus fuit: euulsa sagitta, ferrum in thorace relinquebatur. ac uulnus, perquisita frustra cuspide ferrea, chirurgus sanauit. at post biennium per inferna ea excidit: quæ miraculi gratia, barbatæ figuræ duorum digitorum latitudinis ostentabatur. Secundū enim diaphragma prius mucrone penetrauit, ubi pars carnosior est: deinde secundum intestina delapsa, iuxta aluum sensim podicem secuit, uiamque sibi ad exitum fecit semiexesa: qua de re magna medicorum fuit concertatio. Idem libro 2. Anat. Qui uenarum mesentericarum orificia inter intestina ampliora putant in uiuente, quæ in cadauere delitescant, longè decipiuntur: arbitrantur enim, ciborum frusta per easdem fibras tenuissimas attrahi posse: putantq;, uirginem ętate nostra Venetijs, dum hæc cōderemus, quæ crinalem acum quatuor digitorum longitudine, quam inter dentes dormitura continebat, incauteque in somno deglutierat, per urinam post menses decē maximis emisisse cruciatibus: quoniam in uesica collectis uiscosis humoribus, lapis circū acum coaluerat, gallinacei oui magnitudine: & à uenis

Cuspis in thor... lecta, ... xta al... bienni... cidit.

mesen-

mesenteriacis acum prius haustā fuisse contendunt. Obiter hic adijciam, acus illius per urinam redditæ exemplum plurimos dissectionis ignaros commouisse, qui eam per uenas meseraicas à stomacho ad iecur, ac per uenam maiorem ad renum angustias, inde ad uesicam penetrasse, falsò arbitrantur, ora fibrarum in uiuentibus patentiora esse ad acum suscipiendam putātes: acus enim sua acie paulatim multoq; tempore per intestina penetrauit (siquidem uiam sibi facit, quod à natura propellitur) hinc per uesicam qua parte carnosa est, inde per urinarium meatum excerni potuit. Ad eundem censeatur modū, de sagittæ ferrea cuspide, quæ biennium naturæ ductu commodas secuit partes: quod & alijs mirabilibus facilè comprobauero exemplis.

A' DAEMONIACIS SAEPE *falli medicos doctißimos.*

Cap. XVII.

HViusmodi porrò dęmonis actionibus sæpius uel peritissimos, & in artis operibus exercitatissimos circumueniri medicos deprehendimus. Exemplum erit memorabile, quòd haud ita pridem, cùm melancholia puellā uiginti annorum affici iudicaret clarissimus medicus, noctesque ea insomnes circiter undecim transegisset, hic ex arte pilulas de cynoglossa somnum conciliaturas offerret: quarum una deuorata, digito alterum ægrota occludens oculum: Vide, inquit, quàm nūc dormiam. Mox, à dæmone eam obsidione subiugatā, nec perperam, asserit medicus: à quo se irrideri animaduertit. Cum uerò hinc hominum cogitatus dæmonium perspicere arbitraretur, quòd nulli, se eas ad somnum exhibiturum pilulas, aperuisset (id quod tamē satanæ puellā obsidenti innotuisse, docuit ironica illa de somno ex pilula exigua deglutita generato, obiectio) inquam ego: Medicum ad obsessæ curationem accitum fuisse nouerat dæmon: quare omni eius instituto curandi hanc modo, & medicamentorum præparatione uigilanter obseruata, ut spiritus est, eas somno prouocādo destinatas fuisse pilulas, ex ratione naturali promptè intellexit: quo nomine captata occasione, medicū illudere ridereq;, illi nō fuit difficile. Nec hominū cogitationes nouisse dæmonē, tradit quoq; Augustinus. In ea etiam puella, horrēda cōuulsionum atrocium facies, crepitantibus quoq; iuncturarum compagibus, aliquando cōspiciebatur. Ad aquæ lustralis aspersionem mirè etiā uidebatur exhorrescere. Hunc fucum quum aliàs detegere conaretur Melāchthon, dæmoniacum accessit, quem lustralis aquæ aspersione mirandum in modum exerceri exagitariq; intellexerat, aquā uerò simplicem sub pallio clàm contulit. Iniecta itaq; à quodam lustrali aqua, suos cruciatus confestim mirè ostēdit dæmonium. Hinc ex sua pura aqua eūdem aspersit Melanchthon, cuius iniectione nō minus affici uidebatur energumenus. Proinde is se diabolum fefellisse aliquando narrare solet, qui antea ipsius actiones, & cuius esset animi, minus obseruarat.

[Left margin notes, cut off: ...à dæ- obsessa. / ...s irri- ...à dæmo- / ...tiones ...ū igno- ...mon.]

De diffinit. eccles. dogmat.

Recenset Langius historiā de quadam muliere, quæ, cū Bononię rei medicæ operā ille nauaret, circa pudenda ulcere sanioso, meliceride scilicet, laborabat: simulatq; uerò spem consolidationis maximè lęto chirurgo ostentaret, tum repentè nouus ἰχὼρ, humor melli simillimus ubertim erumpebat, donec dæmon, quo obsidebatur, deprecationibus diuinis expelleretur: tū eadē nocte, nullo relicto cicatricis uestigio, ulcus sua sponte cōsolidabatur.

Lib 1. Epist. medic. epist. 38.

In hac muliere, quã obsidione constrinxerat dęmon, sua ipsum ostentasse ludibria, & ulceris illius speciẽ, certũ est: atq; allato illitoq; humore melli simillimo, chirurgi oculos fascino delusisse, ut hic ex ulcere ἰχῶρα promanasse crediderit: quem à dæmone inuectum fuisse in ulceris cõsolidati uestigium, uel in ulcus phantasticum, ipsa momento peracta dæmonij secessu testatur curatio.

De abditis rerũ causis li. 2.

A malo esu quidã factus dæmoniacus.

Narrat præterea insignis philosophus & medicus Ioannes Fernelius, quòd quum non ita dudum quidam per æstus nocte uehementer sitiret, è somno surgens, potu non inuento, obuium malum fortè prehendit: id mãdens, fauces sibi quasi manu præcludi strangulariq; sensit: simulque à subeunte dæmone iam obsessus, uisus est in tenebris uidere se à prægrandi nigerrimoque cane uorari: quæ postea, restitutus integræ menti, ordine recẽsuit. Hunc non pauci ex pulsu, ex calore & scabricie linguæ febricitare, ex uigilijs & mentis perturbatione simpliciter delirare iudicabant. Alios eiusdem ordinis uiros doctissimos noui, qui eas symptomatum laruas conspicati, aliorumq; relatui fidentes, uenenum morbi causam esse censuerint, frustraq; propinarent antidota, & cauteria imprimerent.

Equestris ordinis quidam dæmoniacus.

Tradit adhæc Fernelius, iuuenem alium equestris familiæ, paucis antè annis, corporis concussione, & quasi cõuulsione ex temporum interuallis laborasse, qua nũc solum sinistrum brachium, nũc dextrum, interdum etiam digitum unicũ, aliàs crus alterũ, aliàs utrumq;, aliàs corporis truncum tanta celeritate exagitaret, ut uix à ministris quatuor decumbens cohiberetur. Caput autẽ inconcussum iacebat, lingua & locutio libera, mens sana, omnesq; sensus integri, uel in cõuulsionis ferocia. Decies ut minimum quotidie corripiebatur: in interuallis sanus, sed labore cõfractus. Vera epilepsia iudicari poterat, si mentis sensuumq; læsio accessisset. Peritissimi quiq; adhibiti medici, cõuulsionem epilepsiæ finitimã à maligno uenenatoque uapore, spinæ dorsi impacto censuerũt: è quo uapor in eos neruos emanaret, qui à spina in artus quoquo uersum, non aũt in cerebrũ disseminantur. Hæc credita causa ut summoueretur, clysteres imperãtur frequẽtes, purgationes generis omnis & ualidæ, cucurbitulæ infiguntur neruorum initijs, fotus, unctiones, emplastra primùm quæ discuterẽt, dein quæ roborarẽt, uenenatamq; malignitatẽ obtererent. His parum proficiẽtibus, sudores proliciũtur balneis, æstuarijs, & Guaiacinæ hebeni decocto: quæ nihilo magis profuerunt, quoniam omnes longè aberamus à cognitione ueri. Nam mense tertio primùm deprehensus dæmon quidã totius mali author, uoce insuetisq; uerbis ac sententijs tum Latinis tum Gręcis (quanquã ignarus linguæ Gręcæ laborans esset) se prodens. Is multa medicorũ secreta detegebat, ridens, quòd eos magno periculo circumuenisset, quodq; irritis pharmacis corpus hoc penè iugulassent. Quoties laborantem pater inuisebat, is procul à conspectu inclamabat, Appellentem hũc arcete, & ab ingressione propulsate, aut torquẽ è ceruice detrahite. ex hoc enim, ut Gallorum torquatis equitibus in more est, diui Michaelis imago propendebat. Ad hanc Fernelij narrationẽ, uelut parenthesi interiecta, respõdeo: hunc dæmonem se Michaelis imaginẽ usqueadeò uereri simulasse, ut astantes fallcret euidẽtius: quasi uerò hic ullius exhorrescat simulachrum, qui ne quidẽ ipsum Christum, expressam Dei imaginem timuit, quem aggredi, assumere at-

D. Mi[chae]lis ima[gine] se for[midare] simulat [dæ]moniac[us].

Matth. Marc. Luc.

2 Cor. 12. Iob. 1. 2. Gen. 3.

re atq; tentare ausus est: Paulum, uas electionis, colaphis cædere: Iobum iustum affligere: Euam in innocentia cõstitutam, uafro affatu fallere. Interrogatus hic (prosequitur ita Fernelius) quis esset, aut quo modo, & qua hæc potestate moliretur? dixit, multa intus esse domicilia, in quibus se recondit, & in quiete ad alios commigrare: se in hoc corpus iniectum à quodam cuius nomen nõ efferret: à pedibus ingressum in Regia, & à pedibus egressurũ, cum præstitutus dies aduentarit.

CONFVTATIO ILLIVS, QVOD *se in corpus à quodam iniectum proximè dixerit diabolus, idq; prorsus à nemine fieri posse: inefficaces item esse imprecationes maliciosas: & de parentum imprecationibus.* Cap. XVIII.

SE in corpus iniectum à quodam (mea quidem sententia) mendacij parens fingit, libenterque fatetur, non coactè: licet ceremonijs & execrationibus se compelli simulet, ut alios ludat, à Deo auocet, sinistram de innocente opinionem inijciat, atque authorem iniecti dęmonis mox hunc de quo illis uolitet suspicio, peruersè opinentur: ita rerum suarum sategisse arbitratur, si hac quoque ratione hominũ diuellat animos, cædesq; struat, sceleratus generis humani hostis. Enimuerò ut ne dæmoni quidem licitum est, corpora aut hominum aut bestiarũ ingredi pro sua libidine aut arbitrio: sic nulli uetulæ, nulli obstetrici (quæ corrupta multorũ est opinio) nec ulli homini, quãtumuis maligno aut scelerato diaboli mancipio, concessum est, corporibus dæmonas imprecando immittere. aliàs satanæ potentiã exuperaret hominis uirtus maligna, si homo pro corrupta sua uoluntate hîc posset, quod dęmoni denegatum scimus: quum hunc nihil omnino aut intus aut extra posse, citra peculiarem Dei assensum, ex Sacrarum literarum traditione manifestum sit: quo suffragante, in procinctu stat spiritus ille nequam, opinione celerius corpus uel ingrediens, uel collidens. Hæc unica est eius uolũtas, spes & expectatio: Dei nutũ obseruat, & calculum expetit, non uerò maliciosam ullius hominis imprecationem. quæ si tantillum haberet momenti, uix homo in rerum natura superesset, qui nõ uel dæmonum myriadibus infarciretur, uel ab ijs auferretur, uel peste tolleretur, uel lue Gallica, aut Iobis ulceribus fœdissimis conspurcatus lugeret: ita domos, cõpita, uicos & urbes, his diris & imprecationibus personare ubilibet audias, ut nec parẽtes liberis, nec liberi parentibus parcant, imò seipsos leui de causa pleriq; deuoueãt horribiliter, sitq; eiusmodi execrabilis salutatio coniugi à marito plerunque etiam hora matutina expectãda, & ediuersò. Sæpenumerò ira perciti nõnulli, usqueadeò his assuescunt uotis, ut in habitum ea degenerẽt: & pro decoro tandem habeatur, atque orationis lenocinio, si in familiari colloquio, uel amica salutatione, uel risu iucundo, horrendæ eiusmodi concrepent uoces: quas tamen nullum sortiri effectum in alium, palàm cernimus: tantùm illæ maledici hominis, olim rationem reddituri, nisi pœnitudine conuertatur, lædunt animam. Atqui potius, si quid imprecationes ualere quis urgeat, omnibus erit indubitatè æterna salus expectanda: cum nemo sit, cui non aliquis salutẽ precetur perpetuam: quæ precatio ex Dei uoluntate fit, quemadmodum ex satanæ impulsu illa maligna. Si quandoque ex maliciosa parentum in filios imprecatione sinister aliquis euentus sit uisus, nihil contra nos facit, ob peculiarem ingenitamq; parẽtum cum filijs sym-

Malum imprecandi consuetudo uulgaris.

pathiam, cuius nomine exemplum quandoq; horrendum proponere solet Deus. Sic haud ita pridem circa initium anni 1575. quidam non obscuri nominis, Regi Hispaniarum apud Geldros militans, quum è familia nobili honestam duxisset cõiugem (quã & durius tractabat) intelligeretq; tandem ipsam uterum ferre, indignanter uelut sinistrè precatus ait ille: Tu infernalem gestas dæmoné, quem gladio confodiam. Non longe pòst filiolum genuit dimidia corporis inferioris parte bene formata, uerùm superior pars lituris rubris & nigris fœda apparuit, oculis in fronte locatis, ore rotundo nigro tetro ut satyrus, auribus longis uelut canis uenatorius, in uertice duo cornua nonnihil intorta, quæ manibus contrectata reddebantur sanguinea. Non immeritò itaque Plato nihil parentis imprecatione filijs censet periculosius. Contrà uerò accidit pijs: quemadmodum in Iacobo, Isaaco, eiusque liberis, item Tobia & eius filio apparuit.

Imprecat. parentum exemplum horrendum.

Lib. 7. de Leg.

Gen. 27. 49.

Tobiæ 5.

DAEMONIACARVM IMprecationum punitarum exempla. Cap. XIX.

SPectacula interim non uulgaria subinde oculis nostris à Deo proponũtur, ut ijs territi, inueteratam malè imprecãdi, uel etiam temerè iurandi, & sępe falsò, cõsuetudinem declinaremus. Sic fertur, militem pedestrem ante paucos annos iter per Marcham fecisse: ac nummosos loculos cuidam suæ hospitæ, apud quam decubuit ægrotus, custodiendos tradidisse. Post dies paucos restitutus, pecuniam reposcit ab hospita, quæ iam cũ marito eam esse retinẽdam statuerat. Se itaque eam habere negat, iniuriarum alterum accusans. Iratus pedes, hospitã uicissim infidelitatis insimulat. Quo audito, coniugem purgat hospes, peditemq; ex ædibus deturbat. Hic rei indignitate permotus, extractum ensem in ostium infligit inconsideratè. Vim suæ domui fieri ab hoc homine, proclamat hospes. Quare à magistratu in carcerem conijcitur: agitaturq; sententia, ob illatam uim, illum gladio feriendum. Iam extremus dies iudicialis præ foribus erat, ipsique captiuo moriendum esse, in carcere nunciat dęmon: at si se ipsi dedere uellet, ut nihil sit periculi, se facturum pollicetur. In innocentia se mori malle, respondet captiuus, quàm ea ratione liberari. Proposita denuò periculi immensitate, ubi se aërem uerberare, & nihil proficere animaduertit dæmon, gratis suam illi defert operam, qua apud aduersarios uindicaretur: consulitque, Quando iudicio sistêris, tuam in negocio forensi prætendes inscitiã, præsertim in dicendo: eapropter tibi patronum, quem aduocatum dicunt, concedi orabis: atque me non procul stante pileo cyaneo plumis insignito, postulabis causæ defensorem. Annuit captiuus, ac postridie in iudiciũ productus, cognita magistratus accusatione & instituto, rogat sibi in extrema illa necessitate permitti patronũ: qui conceditur. Multa disputat hic doctor Iuris uersutissimus, & argutè defendit, falsò accusatum esse & cõdemnari peditem: hospitem enim illi pecunia spoliato uim intulisse, ostendit: rem omnem ordine quo gesta est, & ubi seposita conseruaretur pecunia, aperiens. Hospite uerò audacius inficiante, & se diabolo deuouente, imprecanteq; aliquoties, ut ab eo sustolleretur, si pecuniam haberet: destitit tandem à defensione causæ LL. doctor pileolo cyaneo ornatus, ac hospité abreptum per forum in aërem auehit, ut ubi manserit, nemo cognouerit unquam.

A... aufer... ſpis i... catio... licio...

Anno

Anno millesimo quingentesimo quinquagesimoprimo, in Megalopolicis finibus, non procul à Vuildstadia, in Pentecostes ferijs, plebem cereuisiæ poculis indulsisse scribitur: cui mulier intererat, quæ sępenumerò diabolum suis immiscebat iuramentis. qui, spectantibus omnibus, eam per ostium in aërem altius sustulit. Reliqui perterriti insequuntur uisum quò ueheretur fœmina, cernuntq; eam extra pagum in aëre aliquandiu pendulam, inde redditã in agro præcipitem compererunt mortuam.

[...]emone [...]ur fe- [...] ob ne- [...]uramẽ

TESTES CARMINE NON Adimi, *& concubitus impotentiam etiam à dæmone modo naturali inuehi.*

Cap. XX.

ILlorum insuper sensus à dæmone obtundi, & oculorum aciem perstringi censeo, qui carmine sibi testiculos totáue pudenda auferri existimant: quibus quum aliquandiu orbati uideantur, in integrum postea restituuntur. Hic satanæ potentia & arte nerui testium pudendorumque ad suam cõuelli originem queunt. Sic & plerunque in deploratis morbis uidemus fieri, malæq; notæ argumentum dicit esse Hippocrates: Testiculi pudendaq; retracta, uehementes dolores atq; lethale periculum significant. Intermoritur enim facultas uitalis, & nerui uersus originem retrahuntur. In dęmonis uerò operibus minimè illud uitæ naufragiũ hic pertimescendum: nec naturalis ea perpetuò subest causa. ille etenim ad tempus fascino obiecto deludit, uel dolosa neruorum retractione fallit. Ita fit, quòd postea, ubi ad uetita consilia sic affectos adegerit, impietatisq; reos effecerit, libenter ab opere desistat, coactus minimè: licet se compelli simulet, ut superstitionis studia confirmet, aliosq; ijsdem arctius irretiat. Si enim hæc membra uerè adempta fuêre, quando hoc factum est, & quibus medijs? num citra sanguinis effusionem, partium læsionem & uulnerationem, omni adempto sensu id fieri potuit, & uel momento sanari? Et si hoc quoque, licet ἀδιώνκτον, demus: unde quęso cõtigit restitutio, si prorsus ea à corpore auulsa, & proin de alimento & uitali fomite destituta, tanto tempore mortua, putrediniq; obnoxia fuêre? Num satanæ est, & angelorum eius, noua creare: aut ablatis omnino partibus uitali uirtute destitutis, redintegrare pro suo arbitrio uitam, ac ueluti colla eas agglutinare, aut sua potentia genuino affigere loco: quemadmodum à Christo aurem Malchi, à Petro abscissam, indubitanter credimus restitutam? Minimè gentium. Antea auditum est, nihil planè dæmonem posse cõdere: explicatũq;, quid illi ἀμίμητον, uel inimitabile.

[...]carmi- [...]adimi-

Lib. 2. 10. Præsag.

Lucæ 22.

Cæterùm uerè, non profectò imaginariè auferebantur testes, anno millesimo quingẽtesimo quinquagesimotertio in Iunio, cuidam monacho Hermanno Vuolfratgen Euerfeldensi, custodi templi in monasterio Crucifero rum Duseldorpij. Hic ubi societatis actionisq; Venereæ cum muliere nupta insimularetur à monachis, qui ea quoque frui dicebantur, & hinc sententiam ex actione aduersus se instituenda coram Generali, uelut carnificinam grauiter timeret, morbum fingit, nimirum rupturam in umbilico. Quocirca accitur M. Engelbertus Holter Euerfeldensis, illustrissimi nostri Principis chirurgus, malũ hoc curaturus. Huic, detecto figmẽto, animi morbũ insinuat Hermannus, meditaturq; quibus rationibus collegarum manus pœnamq; euitare possit. Hinc conuenitur, ut Priori à chirurgo persuaderetur, rupturam illam non posse restitui, nisi ęgrotus apud se Euerfeldi aliquã-

Testis monacho sano uolentiq; execti.

diu decumberet. Interea uerò temporis uterque illi testis clàm execaretur: atque hac cautela se in iuuentute fuisse castratū, & propterea impotentem, falsoq; accusari, quandocunq; eo nomine iudicio coram Generali sisteretur, conuincere posset monachus. Inducitur Prior ab Engelberto, ut secum ille transigat de mercede duodecim modiorum uulgariū secalis, post umbilici rupti (ut Priori persuasum fuerat) curationem soluenda. Inde Hermanno bene ualenti utrumq; testem illæsum clàm domi eximit Engelbertus, soluiturque ex pacto secale. Facinus hoc non semel cum iactantia narrari à chirurgo audiui, sed flagello certè dignum. Excussa tandem quoq; cuculla post annos aliquot, duxit adhuc uxorem hic monachus, cui illa aliquā diu pòst renunciauit ualedixitq;. Sic quidam, nomine Ioannes ab Essen, ab illustrissimo Cliuensi duce, numerata certa pecunia, castrādi iumenta & pecora in Marchię comitatu potestatem ꝑ se solo impetrarat. Hic ubi quendā familiarius coniunctiusq; sua frui filia animaduerteret, ira incitatus, eam manu iniecta euestigiò in cubiculum abripit, uiolenterq; uterum eidem, quēadmodum pecori solet, execat, conceptioniq; porrò inidoneam sanat. Huius facinoris ergò cētenorum aliquot dalerorum mulcta à Principe punitur, nec quidem immeritò. Alia profectò ratione usus est Methodius (si Zonaras fidem meretur tomo tertio Annalium) qui de stupro accusatus, purgat sese monstratis uirilibus exiccatis. Interrogatus autem de causa, narrat se, quum Romæ fuisset, nimio Veneris ęstu concitatum, orasse Petrum & Paulum, ut sibi, ne de castitate periclitaretur, succurrerent: ac noctu eos comparuisse, & attrectatis pudendis, omnē libidinis appetentiam sustulisse.

Adhæc, quòd incantamentis quidā uinciri putentur, ut concubitus omnino impotentes, quasi euirati, reddantur: hoc naturali occasione uarijs de causis usuuenire potest, uitiatis impeditisúe uel natura, uel ex accidēte congressus organis, quæ etiam propinato pharmaco labefactari queunt. Vnde legem de frigidis & maleficiatis, & ad libidinis usum ineptis, tulerūt Theologi. Propterea non semper erit incantationi imputandum illud uitium, nec statim suspicione aggrauādus insons. À dæmone tamen ut quidem genituræ instrumenta posse concubitui inidonea reddi, fateor: ita quoque spurcissimæ anus maligna uolūtate & insulsa imprecatione id effici posse, constanter nego: quanquam illa, iniqua à dæmone persuasione inducta, secus aliquando credat. Eodem authore, aliàs cum certa fœmina cōgressus, sæpe eidē homini permitti, relictis eius organis liberis, potest: aliàs cum altera uicissim, præpeditis uenereæ actionis instrumentis, inhiberi, ubi nullo alterius adminiculo illi opus est. Sic in Italia, & cumprimis Romæ, uiros se quoque impotentes reddere arbitrātur nobilissima ac eadem putidissima scorta, si anterius subligaculi ligamen furtiuè alicui subtractum colligent: eo etiam reddito, ab ea impotentia se rursus eundem liberare autumant. Idem de lupi uirga in alicuius nomine ligata uel soluta creditur. Si quis item maleuolus, cubiculi in quo sponsus cum sua sponsa decumbit, ostium solū pulset, inclametq; infigens ianuæ cultrū, ac sponsus respondet, deinde abrupta cultri cuspide, atque in ligno relicta, is qui adornat maleficium, discedat tacitus, sponsum ea nocte nihil posse in re uenerea, fertur. At nugæ sunt. Quidam narrat, quendam conterraneum suum, uirum nobilem, iurasse ligatum se fuis-

Impotent concubit quomodo fiti pote

Decretal. Greg. lib. 4. tit. 15.

se fuis-

se fuisse, ne cum mulieribus congrederetur: ac restitutum dexteritate quadam, qua hic alterius persuasioně confirmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de fœminarum informanda speciositate fecerat: legensq; locũ, ubi eo modo ligati corpus totum inungi iubet coruino felle, mixto cum sesamelæo, & ita iuuari: hoc audito, confisus ille Libri uerbis, id fecit, citóque augmentato libidinis æstu restitutus est. Quemadmodum impia credulitate quis lęditur: sic & leuari eadem, credibile est, usuque obseruatur.

De ludicro incuborum & succuborum cum hominibus congressu, prolixè superiori Libro, ubi sagarum discutiuntur ponderanturque actus, egisse mihi uideor.

DE LIGATVRIS VARIIS. *Caput* XXI.

HIc leuiter uelut in Catalogum reducantur multiplicis ligationis deliria: quemadmodum ligatio in amoré uel in odium, in ægritudines & sanitates, & similia: item ligatio furum & latronum, ne in aliquo loco furari posśint: ligatio mercatorũ, ut in designato loco emere uel uendere nequeant: ligatio exercitus, qui limites aliquos trãsgredi prohibeatur: ligatio nauium, ne ulla ui uentorum, etiam infinitis uelis uento obuersis, portum egredi ualeant: item ligatio molendini, ne ullo impetu uolui queat: ligatio cisternæ uel fontis, quorum aquæ extractio inhibetur: ligatio agri, ne progerminet: ligatio alicuius loci, ne quid in eo posśit extrui: ligatio ignis, ut in certo loco accẽdi nequeat, nec aliquid combustibile admoto etiam igne uehemẽtiśsimo ardeat: item ligatio fulgurum & tempestatum, ne noceant: ligatio canum, qua uetatur latratus: ligatio auium & ferarũ, qua uolatus & fuga præpediuntur: atque id genus reliqua, fidem profectò exuperãtia, quæ partim ficta sunt: partim, si euẽtus eiusmodi spectentur, nõ impijs imputandi hi erunt ligationibus, sed ad causas naturales, impiam credulitatem, dæmonis collusionem, uel ad occultam Dei uoluntatem referendi. Quomodo aũt sanguis, ne fluat, ligetur, & morbi modo non disśimili coerceantur, uide libro sequenti cap. 8.

Cum aliàs in Gallicano Lucensium sub Apennino uersaretur cum amico noster collega, de uia audiebantur acclamationes rustici, uulpem uoce persequentis: ubi illi suspicerent, ecce ad montis latus ascẽdit ocyśsimè uulpes gallina pręsingui onerata. Ibi collegæ nostri comes, Quid, inquit, auferam illi prædam? ac mox uerso non admodum prægrãdi lapide, fortè in uia obuio, uulpem firmat, quæ deposito onere substitit. Accurrit ille, fugienteque uulpe, prædam aufert. Deinde sola lapidis uersione se id effecisse narrat, quem ablata præda semper ponderosioré esse oporteret: uidebatur tamen in ipsa lapidis euersione aliquot immurmurare uerba. Cum redirent in Gallicanum, rusticus cui erepta erat gallina, eam repetit: alter reddere recusat. uocatur inde in ius, & ablatæ gallinæ accusatur: qui id quidem nõ inficiatur, sed se eam optimo sortitum esse iure, quippe è uulpis faucibus ereptam, defendit. Tandem uentilata aliquandiu causa, sententiam pronũciat iudex, ut gallinam simul coquerent, eaq; unanimes cum aliquot bonis amicis fruerentur.

Ioannes Sohetius Eburo lepidi ingenij medicus, quum aliàs disputaretur de ligationibus, narrabat se aliquoties obseruasse à matre, quãdo sub intempestam noctem non redirent ad pręsepia boues, nec errabunda iumenta inuenirentur, matrem tum arreptã

securim obuiam uel quoduis aliud ferramētum proiecisse per fenestras, addendo, Ecce pignus pro his aut illis: nam hac ratione, illa à lupis aut id genus feris illæsa supesse credebat. Quibus annumeretur conscripta ab Olao historia magi Gilberti nomine, apud Ostrogothos, ut immobilis maneret, ligati in specu à præceptore Catillo, cui ille insultare solet.

Lib.3.hist. Sept. cap.20.
Ligatus in specu Gilbertus.

Habent & Turcæ suū modum, quo inuitos retrahūt. Nomen serui in schedula scriptum suspenditur in tabernaculo uel domicilio serui: deinde diris uerbis & imprecationibus illius caput impetunt: hinc ui dæmoniaca, putat fugitiuus sibi in itinere uel leones uel dracones occurrere, uel mare uel flumina contra se exundare, uel cum tenebris nigrescere, ijsq; terriculamētis repulsus, ad herum redit. Sic Baal Zephon idolum obseruabat retinebatq; seruas ex Ægypto profugas.

Porrò uariarum eiusmodi ligationum opinio perficitur per maleficia, collyria, unguenta, potiones seu philtra, certas designatas materies: per alligationes, suspensiones: per fortes itē imaginationes, & animi excessus: per imagines, characteres, annulos, lumina, sonos, numeros: per imprecationes, inuocationes, cōiurationes, sacrificia, cōsecrationes, uota, nomina, uerba, perq; uaria obseruationum & superstitionum deliramenta.

His aūt nugis commiscere solent, si quæ ex Sacris literis instituto accommodari posfint: quemadmodum in serpentum adiuratione, maledictionē serpentis in paradiso terrestri commemorāt: item serpentis erectionem in deserto, aptè admodum, si dijs placet: insuper uersum illum, Super aspidem & basiliscum ambulabis, &c. Superstitio etiam hic plurimum ualet, translato ritu aliquo Sacramētali ad id quod uincire uel impedire statuūt. Se quoque ligari simulant dæmones: at certè nō alijs uinculis, quàm quæ ipsi tradiderunt, mēdacijs scilicet, sacrilegijs, adeoq; uanis ac obscœnis rebus, ut eas referri pudor sit. At Hildegardis sententia hoc finiam caput: In efficacia ligaturæ alligata est peruersitas nequitiæ diaboli, ut à zelo furoris Dei non mereatur solui, quia nunquam illum recta cogitantem uidit: sic neq; eum aspiciūt, qui Deum fideliter timent.

Gen.3. *Num.21.* *Psal.90.* *Lib.3... sione...*

HOMINES VLLIVS REI POtentia in bestias transformari nequire. Explicatio fabularum de Vlyßis & Diomedis socijs, atq; Arcadibus transmutatis.

Caput XXII.

PLerosque etiam sagarum maleficio in bestias conuerti, uoluit credula superstitiosaq; uetustas. Sic quoq; Demarchum commemorat Plinius, degustatis pueri immolati in sacrificio extis, in lupum se conuertisse (meritò uorax dicatur lupus, qui hominis exta uorat) & Circe poculo socios Vlyssis in illo errore diuturno fertur mutasse in feras, ut est apud Virgilium:

In be... trans... homi... lescun...

Quos hominū ex facie dea sæua potentib. herbis
Induerat Circe in uultus & terga ferarum. *7.Ae...*

Item Eclog. 8.

Has herbas, atq; hæc Ponto mihi lecta uenena,
Ipsa dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri, & se condere syluis
Mœrim, sæpe animas imis excire sepulchris,
Atque satas aliò uidi traducere messes.

Huc facit Boëtij carmen: *Lib... Cons...*

Vela Naricij ducis,
Et uagus pelago rates,
Eurus appulit insulæ:
Pulchra qua residens dea,
Solis edita semine,
Miscet hospitibus nouis
Tecta carmine pocula.
Quos ut in uarios modos
Vertit herbipotens manus,

Hunc

Hanc apri facies tegit,
Ille Marmaricus leo
Dente crescit & unguibus:
Hic lupis nuper additus,
Flere dum parat, ululat:
Ille tigris ut Indica,
Tecta mitis obambulat.
Sed licet uarijs malis
Numen Arcadis alitis,
Obsitum miserans ducem
Peste soluerit hospitis:
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant,
Iam sues Cerealia
Glande pabula uerterant,
Et nihil manet integrum
Voce & corpore perditis.
Sola mens stabilis, super
Monstra quæ patitur, gemit.
O' leuem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ ualeant, licet
Corda uertere non ualent.
Intus est hominum uigor
Arte conditus abdita.
Hæc uenena potentius
Detrahunt hominem sibi,
Dira quæ penitùs meant,
Nec nocentia corpori,
Mentis uulnere sæuiunt.

dialog. Asino.

Hisce figmentis, & Apuleij in asinũ uersi fabulæ, ascribatur Luciani metamorphosis: qui in Thessaliam profectus, ut magicas artes disceret, in hospitium fortè diuertit, ubi mulier se unguento illinens, in coruum mutabatur. Lucianus eodem linimento se uolens inungere, in aliud errore incidit, quo unctus uertitur in asinum. Inductus autem in theatrum uarijs cõspersum herbis, ex ancillę institutione per rosarum esum restituitur.

Herbis & uenenis non sunt uires attribuendæ, quæ nec ad manifestas qualitates, nec ad totam illarum substantiam referuntur, his uerò rationibus homines ab illis non transformari in bestias, notum est: carminibus itaque eam imprimi illis efficaciam, sequitur. Augustini hic audiatur sententia: Si dixerimus ea non esse credenda, inquit, non desunt etiam nunc qui eiusmodi quædam uel certissima audisse, uel etiam expertos se esse asseuerent. Nam & nos cum essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, ubi mulieres stabularias his malis artibus imbutas, in caseo dare solere dicebant, quibus uellent seu possent uiatoribus, unde in iumenta ilicò uerterentur, & necessaria quæq; portarent: postq; perfuncta opera, iterũ ad se redirent: nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamq; seruari: sicut Apuleius in libris quos Aurei asini titulo inscripsit, sibijpsi accidisse, ut ueneno accepto, humano animo permanente, asinus fieret, aut indicauit, aut finxit. Hæc uel falsa sunt: uel tam inusitata, ut meritò non credantur. Et libro de Spiritu & anima: Dicit humana opinio, quòd quadam arte mulierum & potestate dæmonum homines conuerti possint in lupos & iumenta, & quæque necessaria portare, & post peracta opera iterum ad se redire, nec fieri in eis mentem bestialem, sed rationalem humanamq; seruari. Hoc sic intelligẽdum est, quoniam dæmones naturas non creant: sed tale aliquid facere possunt, ut uideantur esse quod non sunt. Deinde proximo etiam capite de Ciuitate Dei citato subiungit: Non itaque solum animum, sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim dæmonum arte uel potestate in membra uel lineamenta bestialia ueraciter posse conuerti: sed phantasticum hominis (quod etiam cogitãdo, siue etiam somniãdo per rerum innumerabilium genera uariatur, & quum

De Ciu. Dei lib 18. cap. 18.

Libro 3. & 4. ubi se à Foti de maga in asinum uersum, & quid tũ egerit, describit. at meræ sunt nugæ, ut etiam quæ in reliquis illis legũtur libris.

Cap. 26.

Libro 18. cap. 18. & libro de Spiritu & anima, cap. 28.

corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppresſis corporeis hominis sensibus) ad aliorum sensum nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perduci, ita ut corpora ipsa hominum alicubi iaceāt, uiuētia quidē, sed multò grauius atq; uehemētius quàm somno suis sensibus obseratis. Phantasticum autem illud ueluti corporatū, in alicuius animalis effigie appareat sensibus alienis, talisq; etiā sibi homo esse uideatur, sicut talis sibi uideri posset in somnis, & portare onera: quæ onera si uera sunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim uera onerū corpora, partim iumentorum falsa cernentibus. Nam quidam nomine Præstātius, patri suo contigisse indicabat, ut uenenum illud per caseum in domo sua sumeret, & iaceret in lecto suo quasi dormiens, qui tamen nullo modo poterat excitari. Post aliquot aūt dies eum uelut euigilasse dicebat, & quasi somnia narrasse, quæ passus est: caballū se scilicet factū, annonā inter alia iumenta baiulasse militibus quæ dicitur Retica, quoniam ad Retia deportabatur: quod ita ut narrauit, factū fuisse compertum est, quæ tamē ei somnia sua uidebātur. Indicauit & alius, se domi suę per noctem, antequā requiesceret, uidisse uenientē ad se quēdam philosophum sibi notisſimū, sibiq; exposuisse nōnulla Platonica, quæ antea rogatus exponere noluisset. Et quū ab eodem philosopho quæsitū fuisset, cur in domo eius fecerit, quod in domo sua petēti negauerat? Nō feci, inquit, sed me fecisse somniaui. Ac per hoc alteri per imaginē phantasticā exhibitum est uigilāti, quod alter uidit in somnis. Hæc ad nos non quibuscūq;, qualibus credere putaremus indignū, sed eis referentibus peruenerūt, quos nobis non

Præstātij pater in longo altoq; somno se equum putabat factū.

existimaremus fuisse mentitos. Proinde quòd homines dicuntur, mandatumq; est literis, à dijs, uel potius à dęmonibus Arcades in lupos solere conuerti, & quòd carminib. Circe socios mutauit Vlysſis, secundum istum modum mihi uidetur fieri potuisse, quem dixi, si tamen factum est. Diomedeas autem uolucres, quandoquidem genus earum per succesſionem propaginis durare perhibetur, nō mutatis hominibus factas, sed subtractis credo fuisse suppositas: sicut cerua pro Iphigenia, regis Agamemnonis filia. Neque enim dęmonibus iudicio Dei permisſis, huiusmodi præstigiæ difficiles esse possunt. Sed quia illa uirgo postea uiua reperta est, suppositā pro illa ceruā esse facilè cognitū est. Socij uerò Diomedis, quia nusquam subitò comparuerunt, & postea nullo loco apparuerunt, perdentibus eos ultoribus angelis malis: & pro eis aues occultè ex alijs locis, ubi est hoc genus auium, ad ea loca perductæ sunt, ac repentè suppositæ, ideò creduntur esse conuersi. Quòd autem Diomedis in templum aquam rostris afferunt & aspergunt, & quòd blandiuntur Græcigenis, atque alienigenas persequuntur, mirandum non est fieri dæmonum instinctu, quorum interest, id est, ad quos persuadere pertinet, deum factum esse Diomedem, ad decipiendos homines, ut falsos deos cum ueri Dei iniuria multos colant: & hominibus mortuis, qui nec quum uiuerent, uerè uixerunt, templis, altaribus, sacrificijs, sacerdotibus (quæ omnia quum recta sunt, non nisi uni Deo uiuo & uero debentur) inseruiant. Hactenus Augustinus.

Nisi uerò altius dormientem Præstātij patrem obseruassent, ipse omnino ratus fuisset & narrasset ea reuera à se gesta fuisse, quæ tantummodò per som-

ſomnum cognouerat, atque ita ueritatis opinionem apud multos ſortitus fuiſſet rumor falſus. Sed mera ſunt ſomnia & phantaſmata: cui opinioni ſuffragatur D. Thomas, in quæſtione de Miraculis. Pagano quoque & infideli deteriorem eſſe indicant Decreta, qui credit poſſe fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusúe transmutari, aut in aliam ſpeciem uel ſimilitudinem transformari, quàm ab ipſo omnium Creatore.

[...arte 20. ...epiſc.]

Socios porrò Vlyſsis in beſtias uerſos, & Diomedis comites in aues, atq; Arcades ſtagnũ quoddam tráſgreſſos in lupos commutatos, fabuloſa eſſe, & poetarum commenta, multi credunt cum Plinio: qui ſcribit, homines in lupos uerti, rurſumq́; ſibi reſtitui, fabuloſum eſſe, confidenter exiſtimari debere, aut credere omnia quæ fabuloſa tot ſeculis credimus. Inde ſubiungit: Mirum eſt quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens eſt mẽdacium, ut teſte careat. Hinc illud de Diomedis ſocijs ideo confictum à poetis tradit, quoniã aues Diomedeę, à Iuba cataractæ dictæ, in ſolo totius orbis loco uidẽtur in inſula, ubi tumulus & delubrum Diomedis extant, cõtra Apuliæ oram, fulicarum ſimiles. Et quoniam aduenas barbaros clangore infeſtãt, Græcis tantùm adulantur, miro diſcrimine, uelut generi Diomedis hoc tribuentes: ędemq; eam quotidie pleno gutture madẽtibus pennis perluunt, atq; purificant: unde origo fabulæ, Diomedis ſocios in earum effigies mutatos. Sũt qui ea ad mores referant: nimirũ quòd Arcades luporũ more uiuebãt, ut homines uoraces & immanes, crudis ueſcentes carnibus, & fortè humanis. Idem de mutatione ſociorum Vlyſsis, iumẽtis aſsimilatorum ob prauitatem morum, intelligi poteſt; quemadmodũ quoq; de Nabuchadnezare Babylonis rege cõuerſo legitur. Sic & quum Diomedes ex patria pulſus in Italiam uenit, atque eius ſocij in aues cõuerſi dicantur, eos piratas factos, & paulatim interfectos eſſe, ſignificatum fuit.

[Lib. 8. cap. 22.] [...ca. 44. ...omedis ...yſsis ſo... ...q; Ar... ...in aues ...as con... fabula ...xplica-] [Dan. 4.]

Cæterùm de Circes potentia & eiuſmodi transformatione ita obiter Xenophon, de factis & dictis Socratis: Socrates tam parcè cibo utebatur, ut iucundè comederet, atq; ad illum ita paratus ibat, ut pro epulis eſſet ipſi cupiditas comedendi. Potus uerò omnis erat illi gratus, propterea quòd nũquam bibebat, niſi ſitiret. Si quando autem in conuiuium conuocatus uoluiſſet ire, à quo difficillimum plurimis cauere eſt, pręter quàm deceat ſaturari, facillimè ipſe ab illo cauebat. Qui uerò hoc facere nequibant, his conſulebat abſtinere ab illis quæ perſuadent non fameſcendo comedere, neque ſitiendo bibere: hæc enim eſſe aiebat, quæ uentribus, capitibus atq; animis noceant. Arbitrari autem, iocando dicebat, idcirco ſues homines effici à Circe, quoniam multis talibus illos nutriebat: Vlyſſem uerò partim Mercurij conſilio, partim abſtinentia ſua, ſuem factũ nõ fuiſſe. Huiuſcemodi de his ſeriò ſimul ac ioco dicebat.

DE ΛΥΚΑΝΘΡΩΠΙ΄Α MORBO, *quo ſe in lupos conuerti credunt homines.* Cap. XXIII.

Literarum monumẽtis tradit Guilielmus Brabantinus in ſua hiſtoria, uirum prudentem diaboli arte eò perductum fuiſſe, ut aliquibus anni temporibus non ſecus ſciuerit, quàm ſe rapacem eſſe lupum, qui per loca ſylueſtria & ſpecus oberraret, ac maximè pueros perſequeretur, & eũ ſæpe uelut amentem per nemora uagari inuentum fuiſſe: qui tandem Dei gratia ad mẽtem redijt. Adhæc Patauij lupus ſibi uidebatur agricola, anno mil-

[*Vide li. 3. cap. 10. lib. 6. cap. 12. huius operis.*] [*Ioh. Fincel. lib. 2. mirac.*]

millesimo quingentesimo quadragesimoprimo: multosq; in agris insilijt, trucidauitq;. Tandem non sine multa difficultate captus, confidenter asseuerauit se uerum esse lupum, discrimē solùm existere in pelle cum pilis inuersa. Quapropter quidam omnem exuti humanitatem, uereq; lupi truces uoracesque, tibias & eius brachia gladio feriunt amputantq;, ueritatem rei exploraturi: cognita uerò hominis innocentia, eum chirurgis tradunt curandum, sed post dies non multos expirauit. Hos ea melancholiæ specie exagitatos fuisse, dubium est minimè, quæ Arabibus chatrab dicitur, deriuato nomine à bestiola, quæ irrequieto motu super aquas modò huc, modò illuc absque ordine uagatur. Latini, ut quidam uolunt, tipulam id insectum uocant, in palustribus locis frequens. λυκανθρωπίαν, id est hominis in lupum cōuersionem uocant Græci: quidam melancholiam quoque lupinam appellant ex Marcello, item insaniam lupinam: pleriq; λυκάωνα, alij κυνανθρωπίαν. Eo malo correpti, ex atræ bilis fuligine se in lupos, uel etiam canes credunt mutatos. Quapropter domo egrediuntur, potissimùm noctu, in cūctis lupos imitati, aut canes. Hi pallēt, oculiq; ijs sunt concaui & sicci: crassè imbecilliterq; uident, linguam habēt siccissimam, ualde sitiunt, os saliua caret. Tibiæ his sunt ita ulceratæ ut curari nequeant, propter frequentes offensiones, & canum morsiones. Curātur hi sanguinis missione usque ad animi deliquium, uictu boni succi, balneis dulcibus, sero lactis, hiera ex colocynthide, Ruffi, aut Archigenis, aut Iusti, theriaca, & reliquis melancholiæ utilibus. Caput his ante accessionem irrigatur soporiferis, nares opio inunguntur. Quandoque & somniferum medicamentum propinari oportet.

Chatrab Auicen. lib. 1. 3. fen. 1. tract. 4. cap. 21.
Tipula.
λυκανθρωπία.
Paul. Aegin. lib. 3. cap. 16.
Aetius li. 6. cap. 11.
Melancholia lupina.
Insania lupina.
λυκάων.
κυνανθρωπία.

Hoc naturæ uitium & humanæ mentis alienationē fabulæ apud Ouidium subministrasse occasionem uerisimile est, de Lycaone Arcadiæ rege, quem à Ioue in lupum ob sua scelera mutatum finxit. Interim atræ bilis morbi, lycāthropiæ dicti, adiungit notas, quemadmodum ridicula poetarū commenta naturales sæpe solent habere causas:

Territus ipse fugit, nactusq; silentia ruris,
Exululat, frustraq; loqui conatur, &c.

Plerosque etiam atra bile uitiatos, se leones esse, uel dæmones, uel aues, imaginari, annotauit Auicenna. Neuri adhæc Scythiæ populi eius erant persuasionis, quòd se in lupos uerterent, ut uult Herodotus: sic & Baianus filius Simeonis, qui Bulgaribus imperabat, arte magica efficere credebatur, ut quoties uellet, lupus uel quælibet fera uideretur fieri. Plinius & Edouardus scribūt, cerebrum ursi deuoratum ingignere imaginationes, quasi in ursum quis trāsmutatus sit. Id nostro hoc seculo cuidā Hispano nobili oblatum fuisse edendum traditur, qui per deserta & montes uagabatur, se in ursum esse cōuersum phantasia uitiata ratus. Atqui dæmonem aut ullam creaturam, nihil posse condere, uel reuera immutare, rationibus, & ex Decretis abundè demonstratum est: & euidentissimè constat ex eorum qui hæc fuerunt passi ludibria, confessione, quam lib. 6. cap. 11. descriptam, qualicunque explicatione sum interpretatus.

Lib. 1. Metamorph.
Auic. fen. 1. ... 4. cap.
Sigeb. Chron.
Par... 26. q. 5.

DE NATVRALI SEXVS HVmani mutatione. Cap. XXIIII.

CÆterùm quæ mihi fortassis hic obtrudere conabuntur alij naturæ miracula, ipse referam. Plinius: Ex fœminis, inquit, mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in Annalibus, Licinio Crasso, C. Cassio Lon-

Naturaculo... Lib. 7. Gellius cap. 4.

Longino Coss. Casini puerum factum ex uirgine, sub parentibus, iussuq; haruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit, uisum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusæ fuisset: nupsisse etiam, mox barbam uirilitatemq; prouenisse, uxoréq; duxisse: eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se uisum: subditq;, Ipse in Africa uidi mutatũ marem nuptiarum die L. Cossitium ciuem Tisdritanum. Liuius lib. 4. secũd. bell. Punic. tradit, Q. Fabio Maximo & M. Claudio Marcello Coss. uirum ex muliere Spoleti factum. Hippocrates aũt scribit, Phaetusæ cuipiam Pythei uxori corpus uirile, & in uniuersum hirsutum & pilosum fuisse redditum, barbamq; eam emisisse, uocem item asperam fuisse effectam: quod ipsum etiã Namysiæ Gorgyppi uxori in Thaso euenisse, subiungit.

Lib. 1. ... morph.

Aui... sen. 1. ... 4. cap. ...

6. Epi... part. 8. ...

Sigebe... Chron...

...f. lib. 1. ...

Vt autem huic naturæ miraculo firmior detur fides, quid ætate nostra cõtigerit Neapoli regnante Ferdinando primo, audi. Ludouicus Guarna Salernitanus ciuis quinque habuit filias, quarum natu maioribus duabus, alteri Franciscæ, alteri Carolæ nomẽ erat: quibus, posteaquam ad quintum decimum peruenerunt annum, in marium morem uirilia erupere membra, mutatoq; habitu pro maribus habiti sunt, Franciscus & Carolus nũcupati. Item Ebuli sub eodẽ rege, puellæ, quæ iam quatuor annos uiro promissa sponsæ nomen habuerat, qua nocte primùm uiro tradita cum eo concubuit, genitalia membra prodierunt, domumq; reuersa, in iudicio dotem reposcit, in uirorum numero postea habita. Præterea Amatus Lusitanus conscribit historiam eiusdem argumenti, his uerbis: In oppido Esguerra, nouem leucis à Conybrica, nobili apud Lusitanos ciuitate, puella quædam genere nobilis erat, cui nomen (si rectè memini) Maria Pacheca: quæ cum ad ętatem peruenisset, in qua mulieres primùm mẽstrua emittere solent, uice mensium priapum usq; ad id tempus intus latitantem extrà eiecit. Et sic ex fœmina factus est masculus: & uirili toga indutus, ac sacra aqua respersus, Manuel fuit uocatus. Qui ad Indos perueniẽs, & diues ac clarus factus, postea ad suos redijt, & uxorem duxit. Sed an liberos genuerit, non satis compertum habeo. Conscij tamen sumus, imberbem hunc semper mansisse. Hactenus ille. quæ eo à me adducuntur studio, ut probem non solùm hanc sexus permutationem & uerissimam esse, & naturalium rationum basi inniti: sed etiam fœminas solùm transire in masculos, saltem aduersus inanem Ausonij assertionem, qui duorũ exemplorum auctoritate etiam tueri conatus est cõuersionis huius oppositionem. Verùm ubi caussa incredibilis istius effectus fuerit cognita & perspecta, ilicò consequutionis necessitas alterius falsitatẽ deteget: quæ ut inuestigatione acquiratur, duo ponenda sunt fundamenta demonstrationi naturæ prorsus conuenientia. Primum est, post animantis productionem, uirtutem conformatricem non esse ociosam: alterum, particulæ alicuius prærogatiuo iure dotatas mulieres. huius præsentia subministrabit generationi materiam, illius confessio efficientis actionem. Quæ si uera sunt, ut profectò sunt, oportebit circa pudendum muliebre latitare aliquod membrum priapi figuræ persimile: quia ex Physicæ speculationis certitudine constat, operationem naturæ non exerceri in subiecto quolibet, sed idoneo & prædisposito: quẽadmodum etiam uis conformatrix, animante iam edito in lucem, non procreat de nouo partes ob materiæ conueni-

Part... 26. q. 5...

Nat... racul... xus tr... tione. ... Lib 7. ... Gelliu... cap. 4.

...r. 2. con... rat. 19.

uenientis & reliquarũ occasionũ defectũ, sed imperfectas adimplere facilè potest. Proinde his ita cõstitutis, sciendũ est, eiusmodi particulã reperiri in κολπῷ γυναικείῳ, quæ cũctis mentulæ uirilis cõditionibus prorsus respõdet, adeò ut prædita sit ligamentis, neruis, uenis, arterijs, musculis, pręputio, glãde, ne quid omnino desideretur. Eius exq̃sita obseruatio hactenus ferè fuit neglecta, ob pinguedinis uelamen, à recentioribus: at ab Auicenna describitur sub nomine Albathara, uel Albãdar: & à Ruffo Ephesio κλειτορὶς uocatur, unde obscœnũ uerbum κλειτορίζειν, uel κλειτοριάζειν deriuatur: nec nõ Nympha, Myrton, ὑποδερμὶς. Atque exigua hæc carũcula paulatim molis augmẽtatione exurgit tandẽ in priapũ omnibus suis numeris absolutũ: quod cõtingit præcipuè aut mẽstruæ expurgationis initio, aut cõnubij tẽpore: quoniã in eo Naturæ impetus incrementũ molitur: in hoc uerò, propter primi coitus uehementiam, effringũtur particulæ istius carteres, quib. exonerata uirtus formatiua dein elaborat in promptiori expulsione. Ita etiã fit, quòd tũc corpus & hirsutius euadat propter mẽsium suppresionem, & robustius ob sexus uirilis succesionem. Hoc autem membro quũ saltem mulier dotetur (unde omnes fœminæ licet actu tales sint, potentia tamẽ masculos nominarim) necessariò elicitur, hunc mutationis ordinem progredi tantùm à sexu fœmineo ad masculum, nõ econuersò: quia natura semper addit, nunquã demit: semper expellit, nunquã reprimit: semper mouetur uersus dignius, nunquam indignius. Itaq; Ausonio uanitatis crimẽ adstringo, quòd Beneuenti puerum quempiam repentè uirginem factum refert:

Lib.3. fen. 21. Tract.4 cap. 23.
Albathara.
Albandar.
Klitoris.
Nympha.
Myrton.

Nec satis antiquum, quòd Campano in Beneuẽto
Vnus ephebornm uirgo repentè fuit.

Poetas eiuscemodi fabulas excogitasse uel inde liquet, quòd fingunt Tiresiam uatem Thebanum, cuius suprà meminimus, cum coẽũtes angues baculo percussisset, mutatũ in fœminam fuisse, postq; annos undecim, iterum cæsis à se anguibus, uirilem naturam recepisse. Horum item miraculorum meminêre Sabellicus & Pontanus. Sed quod abstrusa naturæ operatione contingit, atq; in ea metamorphosi, & quidem solius sexus, continuò perdurat, nullum hic meretur locũ, ubi tantummodò de fictis momentaneisq́ue dęmonum formis & pręstigijs, quoad fieri potest, explicandis agitur.

Sabell. cap.8. ... stenta.

QVOD PLERIQVE PVTANtur dæmoniaci, qui melancholia agitantur, & è diuerso. Cap. XXV.

DE melancholicorum imaginatione deprauata, & subsequentibus eorum interdũ deliris ridiculisq; actionibus: nonnũquam etiã grauibus, serijs, horrendisq; operibus, suprà lib.3. cap.7. satis multa dixi, ut repetitione minus opus sit. hinc tales uel fatui uel à dæmonibus obsessi sæpe iudicantur, quemadmodũ quoque energumeni uicissim melancholici interdum dicuntur. Exquisitum itaq; desideratur hic iudicium, ut inter utrosque discernatur affectus: qui plerũq; etiam complicantur. Humori etenim melãcholico, uti materiæ suis ludibrijs consentaneæ, diabolus se, ut antea memini, insinuat libentissimè: propterea & perquàm appositè, melãcholiam esse diaboli balneum, dixit D. Hieronymus. Non tamen à dæmonijs cuncti exercentur melancholici: at contrà ferè fit, ut omnes dæmoniaci ob acerbos cruciatus affectusq; graues, reddantur melancholici. Mulier quædã Budericiæ singulis annis eiusmodi melancholia, uel potius mania agita-

Balneum diaboli, melancholia.

agitabatur, ut septimanas aliquot multas noctu circa sepulchra in cœmiterijs degeret: excurreret etiã subinde in plateas, effringens huius ianuas, & illius fenestras perrumpens, interdiu aufugeret ad loca secretiora & syluestria. Et quia is paroxysmus maximè incideret circa diem festum Paschæ, hoc est, tempus uernum, huic morbo ex humorum motu aptum: credebatur tum temporis à uulgo, illam à spiritu exagitari maligno. Vide item historiam dæmoniacæ, quæ melancholia infestari putabatur, suprà cap. 17.

Sabell. ... cap. 8. ... sentia.

FICTI OBSIDII DIABOLICI HIstoriæ memorabiles duæ: alterum autem ad incantamenta relatum. Cap. XXVI.

...dæmo ...figmen.

IN hac eorum qui à dæmonum maleficio exagitantur, historica serie, non extra institutum fuerit, recensuisse naturale, rarumq; tamen, diabolicæ obsidionis figmentum, à me olim Neomagij apud Geldros uisum, in quodam mendico nomine Iusto. Hic ut iusta occasione pecuniam emendicaret largiorem, ante templi fores decubuit, dęmonij in se dominium simulans. Nam perpetua inquietudine exiliebat concidebatq; iacenti uẽter: interdũ & fugam minacẽ, insultum uiolentum, & toruam faciei inuersionem fingebat. Custodes latus utrinq; claudebant, eius coniunx & scortum: quæ prosilienti renixæ, ferramentis appositis eum coërcendum mentiebantur: interea oratione mendicorum rhetorica oppidò instructæ, strenuam nauabant operã, ut eleemosynam à populo die Dominico manè hunc adeunte locum, elicerent uberiorem. Tandem in dolosi machinamenti opinionem uenit magistratus. Adhibiti lictores, qui à cœmiterio discedenti, sub prandio, quo tempore ab hominum frequentia hic tutus est locus, manus inijcerent. nam hic eiusmodi apprehẽdisse hominem, erat religio, nefasq; ducebatur, ob prophanationem loci scilicet sacri. Postremò tamen cognito latrocinio quater perpetrato, abreptus, in uinculis artem cõfessus est, qua uentrem, ut pro suo nutu exudaret subitò, relabereturq; cõtinuo uortice, coegisset. Prius obice altius podici indito, & multo butyro simul deuorato, quo antea obliniebãtur præmuniebãturq; uentriculus & intestina aduersus uim hydrargyri deleteriam, argentum uiuum deglutiebat, quod suo pondere ex uẽtriculo per pylorum in intestina ferebatur. ubi ob pessulum ostio obditũ, præcisa erat exitus uia: quare quũ uehemẽter id humidũ sit, & tenuium ualde partium, ac cognata mobilitate inquietissimum, quanquam à calore naturali excitatum, non tamen ob intestinorum butyro inunctorum anfractus euaporare (etiamsi ea fuisset caloris uehementia) potuit. Hinc ciebatur ualida illa uẽtris perturbatio, & iactus inæqualis, quam augebat uehemens & uoluntaria uentris succussatio, illæsis interim ob pręsumptum butyri antidotum partibus interioribus. Stipe autem collecta, & arbitris semotis, inquietum dæmonem, captiuum quippe Mercurium, extracto pessulo liberabat. Hunc tragœdum decimo post editum hoc spectaculum die, propter latrociniũ, Germanica punitione imponi rotæ uidi: ex qua horis duabus pòst descendit, eodem tamen repositus die, strangulatusq;.

...icus Iu... ...fidæ... ...cus.

Hydrargyrũ ualde humidum et tenuium partiũ.

Ad hunc numerum referatur impostura, uerè commẽticijs ligaturis ascribenda, cuiusdã Ioãnis Patris nomine, Germanis Hans Vatter, nati in pago Mellinge, mediũ miliare dissito à Duringorum Vuymaria. Hic professione bubulcus, trienniũ p celebres aliquot Germaniæ ciuitates uagatus est, simu-

Balne... boli, m... lia.

Ioãnis Patris commẽta. Ligaturæ fictæ.

lans se ipsis D. Ioannis ferijs hora matutina, quum boum curam gereret, à Nicolao Gottel, postea ob sua flagitia Vuymariæ exusto, incantatum, pane assumpto cyaneo ex sextuplici sanguine confecto, nimirum infantis nondum baptismo initiati, & ab eo occisi, serpentis, bufonis, echini, uulpis ac lupi, ut duodecim annis atrociter à diabolo diuexaretur. Hoc Nicolaum in carceribus confessum fuisse asseuerabat. Hinc dæmoné excruciasse ipsum multifariam ait, ac tam strictè momẽto colligare manus sæpe in tergo uinculis ex pilis equinis & sericeis lacinijs intortis, ut nisi mox eorum incisione laxarentur, sanguinis subsequeretur eruptio. Coartabatur enim singulari artificio ligaturæ nodus inexplicabilis. Ac antea præ angore sanguinem è sinistra aure atq; ore frequenter effluere querebatur: & inter reliqua, semel Mansfeldia in aëre euectum se, & ualido uẽto Halam ultra muros translatũ, ibiq; catenis argenteis colligatũ fuisse narrabat: item Bornæ, ubi in turre inclusus fuerat, ut nonnihil à diabolo torturis leniretur, atque ab eius laqueis tutus conseruaretur, per foramen angustum crasi fornicis à diabolo perrupti, se indusio solummodò tectum, à dæmone extractum fuisse, atq; in uastam traductum solitudinem: sed quomodo, se nescire: atq; ibi tres noctes sine ulla cibatione humana peregisse. Addidit quoque, se catenis ferreis crebrò à dæmone constrictum fuisse circum corpus, pedes & collum: ac semel ita in patibulo ad hoc spectaculum à satana ex ingẽtibus lignis cõstructo, in quodam horreo alligatum fuisse. Admiranda quoq; phantasmata, apparitiones & spectra annexuit, nec omnia enarrare breuibus se posse inquit: sed cuncta ordine, uelut seriem historicam, conscripta esse, tandemq; per typographiam lucẽ uisura, ut mũdo innotesceret, quanta crudelitate plurifariam à dęmonio excrucietur dilanieturque. Nec prætermisit suum in orando, concionibus sacris audiẽdis, & communicatione Sacramenti corporis & sanguinis Domini singulis quatuor septimanis, studiũ zelumq;. Ad resipiscentiam quoq; ut populum hortaretur, se impelli affirmabat. Post diutinam huius tragœdiæ ostentationem, Norimbergam tãdem uenit, ubi ijsdem usus technis, à prudenti & circumspecto Senatu obseruari cum uigilanti sagacitate industriaque, semotis custodibus solitis, iubebatur: & licet primùm abitionem urgeret, desperationẽ deinde simularet, & nescio quæ non comminisceretur ad artis suæ fucum: eò tamen ad extremũ redactus est, ut se nunquam à diabolo ligatum fuisse, sed sibijpsi laqueos à se paratos, celeriter semotis arbitris iniecisse, ubi item eorum materiem suffuratus fuisset, fateretur. Vinciendi etiam specimen ostendebat liberè: & suctu sanguinem ex gingiuis extractum fuisse narrabat, quem quoque manu quàm ocyssimè in aurẽ seorsum instillabat. Reliqua item enarrata miracula, mera fuisse mendacia fassus est: uniuersamq; huc spectasse fabulam, ut inde rem faceret. Quapropter ob facilem, nec extortam confessionem, sententiam mitigauit, reumq; publico palo in spectaculum & irrisionem ad horæ dimidium alligatũ, exilio puniuit amplissimus eximiæ prudentiæ, iudicij, uirtutis atq; authoritatis ordo Senatorius, 9 Maij, anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo. Id uerò diabolicæ uexationis per incantamenta figmentum, tanquam rem ueram, alius antea epistola typis excusa præmaturè euulgauit, tecto dolo falsus.

Eius-

Eiusmodi certè dexteritate uaria sępenumerò nimis imponitur hominibus. Sic Eunus Syrus fanatico furore simulato seruos quasi Numinum imperio ad bellum concitauit, idque ut diuinitùs fieri probaret, in ore abdita nuce, quam sulphure & igne stipauerat, leuiter inspirans, flammam inter uerba fundebat, quo miraculo sexaginta amplius millium hominū coëgit exercitum, oppida uastauit, & Romanorum prætorum castra uicit.

EIVSDEM SIMVLATAE OBSESsionis *iuuantibus sacrificis historiæ.*

Caput XXVII.

Vuer- ilepti tatur ca.

EOdem anno, nimirum sexagesimosecūdo, in Martio, Dusseldorpium uenit puella quædā Vuerlensis, circiter annos uiginti nata, bene habita, sed uultu torua. Hæc, ut mēdicandi solennior esset occasio, literis munita testantibus, eam à dæmonio obsessam, ad D. Hubertum Ardennatem profectionem instituerat, ut ibi à satanæ iugo solueretur. Cum patruo & conducticio homine comitem etiā habebat monachū, annum propè trigesimum agentem. In collo, tanquam amuletum contra diaboli scilicet impetum, dependebat stola ecclesiastica. Ab eximiæ pietatis & doctrinæ uiris ornatissimis, ecclesiaste suo, & medicis collegis meis coniunctissimis (qui bona fide rem omnem mihi exposuerunt, tum enim aberam) quicquid id esset negocij, solertissimè inquiri uoluit Princeps noster illustrissimus, quibus suis imposturis non tam faciles, ob non uulgares ingenij dotes, offerens aures. Quantum itaq; ex ęgrotæ & aliorum relatu conijcere illi poterant, epileptica putabatur. At monachum comitari, quòd ob ecclesiastici uiri pręsentiam, minus à dæmonio impeteretur, dicebat: tādemq; eò adacta est, ut illū in eodem secum decumbere noctu lecto fateretur, non autem à suis exuuijs prorsus nudatum, sed qui indusio adhuc tectus esset. Quum uerò hora quadam matutina è somno excita, patruum, atq; alterum custodem uestitos in lecto secum conquieuisse obseruaret (fortasis uespere præcedenti potu adeò cōsopita, ut minorem horum concubitorum habuerit rationē) se aliàs eos pedibus è lecto expulsurā minitabatur, si redirent: at nullam patiebatur repulsam monachus. Rogata etiam, quomodo aliæ monachi lupæ aut concubinæ (quas duas illum Vuerlæ reliquisse non negabat) ipsius peregrinationem ferrent? Ægerrimè, respondit. Monacho quoque iactanti, se tribus uerbis horribile in ea posse spectaculū excitare, quū à collegis meis permitteretur, ut quicquid ad hanc rem ualeret, ostendere non grauaretur, nihil omnino potuit.

Obsessionis diabolicæ cōmentū punitum.

Maubusæ in Hannoniæ finibus huiusmodi contigit facinus, mihi narratum à uiro cui fidere quis posit, & qui modò mihi affinitate iunctus est, doctus & pius, totiusque actus spectator. Nam tum fortè diuersabatur apud urbis illius præpositum, suum consanguineum, quem salutandi gratia conuenerat. ibi subsistens præ foribus, uidit undiq; populum confluere, & uelut agmine facto ad templum concurrere. rogabat quid rei esset? Tum illi quidam, Obsessum à dæmone quendam aiebat ibi exorcisari: quod ut uideret, accessit. Ingressus templū, uidit sacrificum quendam peragentem sacrum, & dæmoniacum altari proximum, qui aspectu horridulo & turbato sedebat tacitus. hunc sacrificus ille per finitimas undiq; regiones circūduxerat, subinde exorcismis tentans dæmonium eijcere. is dum pronunciaturus Euangelium, se in illud latus ubi erat dæmoniacus, cōtulisset, & ad

ctícia sermonem prosequitur,cum homine expostulans,quòd iniqua suspicione suũ aggrauarit compatrem,uirũ scilicet sanctum,cuius preces quoque Deo apprimè forent gratæ: eo nomine uxoris curam huic compatri esse commendandam,interea dum religionis ergò peregrè illum agere oporteret,studiosè hortatus est. Miser hic Ioannes, à purgatorij pœnis se facilè absolutum ratus, in genua ante parochũ prouoluitur,ut ignoscat obsecrãs. Remissione haud grauatim exorata, ne deterius quid illi cõtingeret, religiosam ilicò exequitur peregrinationẽ. Interim cõmissæ sibi Lisettæ qua potuit uigilantia fidelem nocte dieque præstitit operam D.Mauricius,ut profligato hoc spiritu, alter eius loco successerit, cuius paulatim in uiui infantis imaginem adolescentis, patrem se esse post absolutum pœnitentiæ tempus,credebat maritus uerè cuculus.

Ridicula hæc capita finiam experimẽto hic non inidoneo,insulso tamẽ, epileptici, lunatici & dæmoniaci, ex Ioãne Anglico desumpto: Dicatur in aure hominis affecti: Recede dęmon, uel exi,quia Effimolei tibi pręcipiunt. Si sit dęmoniacus,redditur mox similis mortuo ad horam ferè: eumq; ubi surrexerit, de quacunq; re interrogaueris, tibi respondebit. Sin uerò, hoc audito nomine, non ceciderit, ipsum epilepticum esse scito. In multis etenim non dissimiles sunt epilepticus, lunaticus & dæmoniacus.

DE IIS QVI VENEFIcium patiuntur. Cap. XXIX.

Veneficio infecti.

CÆterùm si qui ueneno oblato, uel illito, uel eius uapore attracto,à ueneficis infecti sunt,iudicium esto penes medicos: qui hîc inter uenena (quorum uis cæca & delitescens uario symptomatum cruciatu fatigat) & inter morbos ex illis natos (quæ non tantùm manifestis qualitatibus, sed totius etiam substantiæ dissidio, uitæ nostræ primordia demoliri constat) atque inter morbos alios uulgares,raros,occultos,naturales tamen, secundum peculiares quorumcunque notas, discernent. Siquidem uenenati, pro pharmaci hausti uel applicati qualitatibus apertis,uel occulta totius substantiæ proprietate, multifariam afficiuntur: ut stomachi,alui, intestinorum,iecoris,renum & uesicæ cruciatibus grauiter exerceãtur, ut singultiant,erodantur, cõtremiscant, refrigerentur,obmutescant,conuellantur, pulsus difficilis fiat,ueternus premat,uertigo obuersetur, caligent sensus,sanguis erumpat: ut item strangulentur,siti aut febre conflictẽtur, ægrè lotium reddant, torminibus uexentur,nausea premantur, crebrò uomãt, frequens animi deliquium ex nimia cordis angustia sentiãt, dysenteria flaccescant,rubescant,tabe putreant, liuore suggillentur, pallescant, desipiant, stertant,uiribus deficiant: imò ex tarantulæ morsu alij perpetuò rident,alij plorãt, alij clamitant, alij dormiũt, alij uigilijs afficiuntur,plerosq; uomitiones torquent,nonnulli saltant,sunt qui sudant,alij tremebundi fiunt,quidam pauoribus infestantur: alij alia patiũtur incommoda, & phreneticis, lymphaticis ac maniacis assimilãtur: & mirum,quòd auditis continuò musicis instrumentis tripudiantes,donec ueneni uis insensibiliter p cutis meatus & per sudorem discutiatur, liberentur.

Venena autem,eorumq; tam generalia quàm priuata indicia, præter reliquos, non minus diligenter & exactè,quàm etiam doctè, descripsit Dioscorides: nec segnem in eo opere explicando exornandoq; præstitit operam,solertissimus simplicium inuestigator

gator Matthiolus. Inter ea uerò, quæ intrò assumuntur, multò præsentius ac atrocius, quàm quæ foris adhibentur, offendunt. Nam quæcunque contactu lædunt, hebetiora, minusq; efficacia sunt: neque in solo spiritu uel in aëre, uerùm in humore quodam promouēte, uires sortiuntur. Porrò quod halitu ferit uenenum, omnium præsentissimū & efficacissimum est, nec humoris nec crassioris materiæ tanquam uehiculi indigum, ut in nos agat commigretq;. Enimuerò tenuissimum quū sit, spiritu attractum, ocyssimè per pulmones in cor, uiscus uitæ primariū, & in arterias propagatur, in uniuersum deniq; corpus prorepens: primumq; spiritus, deinde humores, postremò ipsam partium substantiam uitiat. Morbi, teste Hippocrate, qui à corpore membrorū ualidissimo proficiscuntur, grauissimi sunt: atque si, ubi cœperunt, permanserint, necesse est ualidissimo membrorum laborante, totū corpus affici. Interim meminisse oportet, ex putredine lōgius grassata, uel alia abditiore ex causa, uirus etiā in nobis prouenire gigniq; posse. Hāc quęstionem ueteres disputasse, docet Galenus: rationibusque apertissimis collegisse, eosdem affectus fieri & à lethalis ueneni haustu, & à corruptione quæ à corpore scaturire potest.

Huc pertinēt eorū notę, quos φαρμακεία læsit: ubi scilicet philtra ad amorē ciendū porrigūtur, esu haurienda, uel potu. Sic in uita Marci Antonij Plutarchus de eodē refert, quòd magicis carminib. & amatorijs poculis deuincta mēs, amissa libertate propria, in Cleopatræ uultu hęrebat infixa, longè redeundi quàm uincendi cupidior.

PECVDES QVANDOQVE VENENIS *tolli, sed utplurimū peste. Cap. XXX.*

VEneno adhæc propinato, uel ita collocato ut halitu lædat, iumenta perniciosè affligi quandoque, inficiatur nemo: sed ea numerosa, sæpius ad internecionē grauissima prosterni peste his peculiari, homines nō infestante, item pręcipitibus alijs morbis in suo quæque genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim plerisq; pecoribus proprijs, subitò tolli, ab optimis agriculturæ & ueterinariæ artis uel mulomedicinæ scriptoribus tam ueteribus quàm recentioribus memoriæ proditum est: qui tamē morbi à uulgaris ingenij hominibus, ne alios nominem, maleficia frequenter creduntur. *Pestes animaliū.*

Sæpenumerò id contuemur, & superioribus annis contigisse meminimus, ut solos iugularit boues pestilentia quædam. irrepit etiam, quæ sues, & quæ oues, alia quæ gallinas interimat. Pecudes ferasq; tollentem pulchrè describit Virgilius: *3. Georg.*

Hic quondam morbo cœli miseranda coorta est
Tempestas, totoq; autumni incanduit æstu,
Et genus omne neci pecudū dedit, omne ferarū,
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo.

Discrimen uerò paulo antè expresserat:

Quàm multæ pecorū pestes, nec singula morbi
Corpora corripiunt.——

Anno millesimo quingētesimo quinquagesimosecundo, medicinam faciente in Lucensiū balneis collega meo, narrabat Franciscus de Pergula, eius loci Lucensiū nomine uicarius, ibi circa pagū Menabiam, supra balnea, in fine Maij, morbum quendam inuasisse pecora tam pestilentem, ut statim correpta, tumescentia conciderent mortua: rusticos uerò cum id animaduertissent, quædam subitò affecta, euestigiò mactasse: in quibus id erat obseruatum, ut si horum infectorum sanguis nudum contingeret hominis corpus, anthraces procrearet, qui (quod mirum uidebatur) nō patefacti, erant

innoxij: aperti aũt, & confestim cauterio non notati, latissimè serpebant, & aliquibus mortis erant causa. Caro pecorum recens læsorum & mactatorum cocta comestaq́;, nihil inferebat incommodi: at ius carnis, lethale potanti deprehensum est.

Therionarca in Cappadocia & Misia nascente, omnes feras torpescere, quib. fuerit admota, nec nisi hięnæ urinæ aspersu recreari, tradidêre ueteres.

Pestis pecorũ & frugũ sterilitas accidit sæpe ob nostra peccata.

Pestem etiam pecorum, queadmodum & frugum sterilitaté, interdum à diuina uolũtate ob populi flagitia prouenire, obseruatu necesse est. Sic ob

Exod. 7.

Pharaonis duriciem pestis grassatur in pecus, ulcera in homines & iumenta, grando item in uniuersa Ægypto. Et Iohelis 1. Dissipata sunt horrea, disiectæ apothecæ, confusum est triticum, ingemuit animal, mugierũt greges armenti, quia non sunt pascua eis, sed & greges pecorum disperierunt. Et Aggæi 1. Ponite corda uestra super uias uestras, dicit Dominus. Seminastis multũ, & collegistis parum: comedistis, & non estis saturati: bibistis, & nõ estis inebriati. Et infrà: Respexistis ad amplius, & ecce factũ est minus: & intulistis in domũ, & ego exufflaui illud. Propter hoc, inquit, super uos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum est, ne daret germen suũ: & uocaui siccitatem super terrã, & super montes, triticũ, uinum, oleum, & quæcunq; progignit humus, & super homines, iumenta, & omnem manuũ uestrarum laborem. Et cap. 2. Percussi uos uento urente, & aurigine, atq; omnia manuum uestrarũ opera, & non fuit qui ad me cõuerteretur. Item Leuit. 26. Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum uobis desuper ferreũ, & terram æneã, & consumetur in cassum labor uester, immittamq́; in uos bestiã agri, quæ orbos uos faciet, atq; exterminabit pecora uestra, & imminuet uos. Si aũt in præceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum. Porrò resipiscentibus uicissim hæc ubertatis fit promissio, Iohelis 2. Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo, & dicit: Ecce ego mittam uobis frumentum, uinũ & oleum, & replebimini in eis: & non dabo uos ultrà opprobrium in gentibus.

Deut. 32.

Eam uerò rerum suarum iacturam impatienter quidam tolerantes, non cum Iobo eam Deo acceptam ferunt: uerùm ad diuinos & ariolos, sacrificos, diabolicarũ actionum patronos, quasi à Lamia, satanæ adminiculo, ad eam deuenerint stragem iumẽta, confluunt: qui inde emẽtitis uotis, & quacunq; possunt fallaci persuasione, hos damno & incredulitate bis miseros homines, in maliciosæ opinionis semel conceptæ præiudicio obfirmant: adhibita etiam nõ solùm superstitiosa, sed & impia curatione, quam Libro sequenti explicabo: ubi quoq; ostendetur, quòd stercore lupi in præsepibus posito, iumentorum maleficium aliquando fingitur. At quo modo in animalium uentriculis ex pilis, iustæ quãtitatis pilæ increuerint, paulo antè dictum est.

Cap. 16.

Gadarenorum porci, satanæ maleficio adacti, in mare præcipites lati perierunt: ut Scriptura docet. Docuisse quoq; senem Hilarionem, tradit Hieronymus, diabolum hominum caussa etiam iumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, ut non solùm ipsos, sed & ea quæ ipsorum essent, cuperet interire: atque huius rei proposuisse exemplum, quòd antequam beatum Iobum tentare permitteretur, omnem eius substantiam interfecerit.

Matth. Marc. Luca.

In uita Hilarionis.

Iob. 1.

CVRA-

CVRATIO EORVM, QVI LAMIARVM MALEFICIO AFFICI, VEL dæmonis obsidione subigi creduntur. Liber V.

Vbi eadem opera, ob argumenti communionem, curationes à maleficio diabolico non alienæ interseruntur: & ligaturarũ, characterum, annulorum, periaptorum & effigierum tam in sanando, quàm in lædendo, siue claustris aperiendis, siue furibus inuestigandis & similibus, vanitas ostenditur.

DE CVRATIONE PRAESERVANTE ab hoc mali genere.

Caput I.

CVRATIONIS ratio hic partim erit προφυλακτικήν, exoptatißima medicationis pars, ut à fascino & incantationum ludibrijs quis præseruetur: partim etiam μεθοδικήν, ut ij quos iam maleficio collisos credimus, ritè legitimoq; restituantur ordine: atq; erit illa aliquo modo communis, ex Sacrarum literarum fontibus deprompta: non autem magica uel superstitiosa, tantopere à multis desiderata excultaq;. Quũ uerò, quicquid hactenus rerum monstrosarum in hanc relatũ est historiam, diaboli sint artes, opera, ludificationes, laruæ & spectra: contra hunc nos circumquaq; ualidis aggeribus, præsidijsq; infallibilib. cõmuniri est operæpreciũ. Atqui spiritus quũ sit, spirituali accingamur armatura: quã ex diuina Pauli exhortatione cognoscere, atque uniuersis cõplecti neruis decet, qui ita hortatur: Quod superest, fratres mei, sitis fortes per Dominum, perque potentiam roboris illius. Induite totam Dei armaturam, ut aduersus diaboli assultus consistere posситis. Quoniam non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos, rectores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite uniuersam Dei armaturam, ut possitis resistere in die malo, & omnibus peractis stare. State igitur lumbis circumcinctis baltheo per ueritatem, & induti thoracem iustitiæ, & calceati pedibus, ut parati sitis ad Euangelium pacis: superomnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere: galeamq; salutaris accipite, & gladiũ spiritus, qui est uerbum Dei, in omni deprecatione & obsecratione, orántes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigilantes cum omni sedulitate. Petrus item fideliter admonet: Sobrij estote, uigilate, quoniam aduersarius uester diabolus tanquã leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui resistite solidi in fide, scientes easdem afflictiones, uestræ quæ in mundo est fraternitati consummari. Hic enim agit in incredulis.

[Ora]tio ad[uersus] diabo[li co]natus præ[serua]tiua. — Ephes.6. — 1.Thessal.5. — Armatura Dei. — Gladius spiritus. — 1.Pet.5. — Ephes.2.

Hic & saluberrima Tertulliani exhortatio suum habebit locum, qui nos uelut Iobum, fortißimum Dei athletam, aduersus tentationũ insultus pugnare uoluit: item serico uestiri probitatis, purpura pudicitiæ, chlamyde patientiæ. In animũ quoq; inducendum

suadet, cuncta quæ dæmon ad nostræ integritatis euersioné machinatur, in gloriam constantis casura: & eius machinamenta in hunc finem à Deo permissa esse, ut qua constantia perferre aduersa uelimus, experiatur: quemadmodum apud Hieremiam prophetã quoq; legimus: Dominus exercituũ iusti probator est. D. Maximus in lib. de Charitate, dæmones nos infringere interficereq; iubet: atq; illud haud dubiè perfici, quando cum præceptorum Dei obseruatione affectus in nobis efferuescẽtes uincimus: hoc uerò, quum prorsus affectibus carentes, illis uniuersam calumniandi occasionem præscindimus, cum propheta dicentes: Vade homicida, Dominus mecũ est, bellator fortis: tu cades, & delereberis apud me in ęternum. Olympiodorus cap. 10. in Ecclesiasticæ historiæ interpretatione, omnes sensuum aditus occludendos censet, sic ut neque per oculorum illecebras, neq; per aurium pruriginem, neq; per nocentis linguæ petulantiam dæmon admittatur: hoc enim signaculum cõtra dæmones absolutissimũ habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediẽdum armis monent: precatione quidẽ pura, quæ in cœlum subuehat affectus: & scientia uera, quæ salutaribus opinionibus communiat intellectum, & suggerat quid sit orãdum, ut ardenter oremus non hęsitãtes. D. Antonius ita suos cõfratres aduersus dæmonum insultus munit: Magna, inquiens, dilectissimi aduersum dæmones arma sunt, uita syncera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimescit satanas rectè uiuentium uigilias, orationes, ieiunia, mansuetudinem, uoluntariam paupertatem, uanæ gloriæ contemptum, humilitatẽ, misericordiam, iræ dominatum, & præcipuè purum erga Christum amorem. Nouit teterrimus Coluber ex præcepto Domini, sub iustorũ se iacere uestigijs, qui ait: Ecce dedi uobis potestatẽ calcare super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici. Hic porrò præclara longaque oratione contra quascunq; dæmonum præstigias uexationesq; suos instruit.

Rectè Hermes Trismegistus tradit, unam & solam custodiam hominum à dæmonum astu, esse pietatem. Pium enim hominem nec dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum uera fides mirabilia aduersus diabolum eiusq; potentiam in credentibus operatur: sic & falsa credulitas, Deo permittente, euentus cooperante diabolo inauspicatos interdum gignit, uel potius demeretur. Cum Dauide ergo confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Omnium itaq; primum tanquã rei caput desideratur, ut in uera doctrina & genuino Dei cultu instituti, nos totos resignemus, tradamusq; ipsius uolũtati, fide uiua & spe indubitata, nos illi curæ esse, sub ipsius patrocinio & tutela securos degere, ipsius primùm gratia progenitos esse, singulariq; nos consectante misericordia seruari, uerè confisos, Christũ in hoc nobis natum, & filium nobis datum, qui peccata nostra super humeros suos in ligno pertulit: & per potẽtiam Patris, à morte suscitatus, mortem uicit, & satanæ imperium demolitus est, ut hic iam inde irrito conatu suas nobis machinetur insidias, si sepulti unà cũ Christo per baptismũ in mortem, & peccatis mortui, in nouitate uitæ ambulemus, iusticiæq; uiuamus. Si etenim Christo insiti, in illũ atq; Patrem eius credimus, illius mandata obseruamus, uestigijs insistimus, abnegato dæmone, omnibusq; eius consilijs, uniuersa denique impie-

impietate, opera spiritus sectantes, fructusq; fidei edentes, in charitate non ficta erga Deum & proximũ, in mansuetudine, benignitate, lenitate, temperantia, cõtinenia, castitate, sensuum cohibitione, constanti cuiuscunq; aduersitatis, iacturæ & iniuriæ tolerantia, uitæ demum innocentia, puris manibus extensis orationi assiduæ intenti, peccati inquinamentum ut ueneni pernicissimi perditissimiq; halitum, internecionis periculo repetè nos obijcientem, declinantes: maleficorum profectò minas haud difficulter cauebimus, uel negligemus, uel tolerabimus. Si uerò quis peccauerit, inquit Ioannes, aduocatum habemus apud Patrem, IESVM CHRISTVM iustum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mũdi. Et per hoc scimus, quoniam cognouimus eum, si iussa illius obseruamus. Qui dicit, Noui eum: & præcepta eius non seruat, mendax est, & ueritas in eo non est. Qui uerò seruat sermonem eius, uerè in hoc charitas Dei perfecta est. Per hoc scimus, quòd in ipso simus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniã ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius Dei, ut dissoluat opera diaboli. In hoc manifestati sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iusticiam, nõ est ex Deo: & qui nõ diligit fratrem suum. Hinc Paulus, in Christo IESV neq; circumcisionem, neq; præputium ualere asserit: sed fidem, quæ per dilectionem operatur: cuius fidei loco nouam creaturam, sequenti capite ad Galatas, locat: & obseruationem mãdatorum Dei, ad Corinthios, supponit.

Vnde satis liquet, de qua hic fide loquar: quam amplecti, cuique firmiter insistere oporteat. Non simplicem formulæ fidei præscriptæ enarrationem propono, quam & facilè pronũciaret diabolus: non etiam ore iactatam ab ijs quorũ cor à Christo procul est, quæ consopita, mortua, sterilisq; delitescit, nusquam se prodens, uelut infœcunda arbor excindenda, igniq; mandanda: sed hanc urgeo, quæ totum innouat hominem, uirtute uiua se in Christi membris exerens, fructificans, efficax potentia Dei ad salutem habenti, sacra saluationis nostræ ancora, prora & puppis, petra contra quamcunq; satanæ tempestatem impetumq; immobilis: in qua quicquid superstruitur, inuiolatũ perdurat, imò aduersus hãc ne quidem inferi portæ praeualent.

Matth.3. *Vera fides.* *Matth.16.*

Augustini hic audiatur consiliũ: De ista tota dæmonum ludificatione, ait, nos quid dicamus, qui hæc legent, fortassis expectant: quid Christiani agere debeant, quando inter idola gentium miracula fieri asseruntur. Et quid dicemus, nisi de medio Babylonis esse fugiendum? Quod prçeptum Propheticum ita spiritualiter intelligitur, ut de huius seculi ciuitate, quæ profectò & angelorum & hominum societas impiorum est, fidei passibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum uiuum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hæc ima potestatem dęmonum maiorem uidemus, tanto tenacius mediatori est inhærendum, per quem de imis ad summa conscendimus. Item de utilitate credẽdi cap.22. Vera pietate homines Dei, aëream potestatem inimicam contrariamq; pietati exorcizando eijciunt, non placando: omnes tentationes aduersitatesq; eius uincunt orando, non ipsam, sed suum Deum aduersus ipsam. Non enim aliquem uincit aut subiugat, nisi societate peccati. In eius ergo nomine uincitur, qui hominem assumpsit,

De Ciuitat. Dei lib.18. cap.18. *Hierem.51.*

egitq; ſine peccato, ut in ipſo ſacerdote ac ſacrificio fieret remiſsio peccatorũ: id eſt, per mediatorẽ Dei & hominũ, hominẽ Chriſtum Ieſum, per quẽ facta peccatorũ purgatione reconciliamur Deo. Cyprianus ad Fortunatũ, de exhortatione martyrij: Aduerſarius, inquit, uetus eſt, & hoſtis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorum plenè complẽtur, ex quo hominẽ diabolus impugnat. Omnia iam genera tentandi, & artes atq; inſidias deijciendi uſu ipſo uetuſtatis edidicit. Si imparatum Chriſti militem inuenerit, ſi rudem, ſi non ſollicitum ac toto corde uigilãtem, circumuenit neſcium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis uerò Dominica præcepta cuſtodiens, & fortiter Chriſto adhærens, contra eum ſteterit, uincatur neceſſe eſt: quia Chriſtus, quem confitetur, inuictus eſt. Docet & Anſbertus piè admodũ, quomodo ſit aduerſus diabolum pugnãdum: Si quęrimus quæ ſunt arma Eccleſiæ, quod prælium contra beſtiam, inuenimus fidem & innocentiã. Gladio enim bis acuto, id eſt, duobus teſtamentis, & duobus charitatis pręceptis, contra lupos agni utuntur: dumq; falſa audiũt, uera prædicant: dum tormenta excipiunt, fidem proferunt. hinc proinde uictores exiſtunt, etiam cum moriuntur. Item Bernhardus: Vis non terreri à tam terrifico monſtro, uis ſecurus poſt mortẽ ambulare ſuper aſpidem iſtam? Caue ne interim poſt eam ambules, caue ne imiteris, & nõ erit quod paueas in futuro.

Lib. 5. cap. 12. Apocalyp.

Sermon. 13. in Pſalm. Qui habitat. & Sermon. de S. Andrea.

Huic fundamento firmiter inſiſtẽtes, tantum abeſt ut ulla unquã ratione, ſatanæ artibus ſiue aſtutijs à uera in Deum uiuentem fiducia dimoueri poſsint, ut etiã uarijs ac multiplicibus illius conatibus & inſultibus impetiti, exercitati, ac uelut aurum in fornace examinati, indies ſeipſis ſanctiores iuſtioresq; euadant. Quare dæmonibus imbecillitatẽ in eos, quos diuina non deſtituiſſet gratia, exprobrare ſolet D. Antonius, in aſsiduis ſuis aduerſus illos luctis: & eos expaueſcere uerè credentes, aſſerit Petrus apud Clementem. item iuſtiſsimo Dei iudicio, in huiuſmodi cogitationum uanitate languentibus, labores & afflictiones pro remedio conferri, idem Clemens tradit, poſtea ſubijciens: Dęmonem, niſi quis uoluntatibus eius ſe ſpontè ſubdiderit, poteſtatẽ aduerſus hominem non habere, ut uincat ſcilicet. Vitæ igitur emendatione, & attenta aſsiduaq; oratione ad Chriſtum cõfugiendum eſt, exẽplo Chananeæ mulieris. Hæc, Chryſoſtomo authore, non iuit ad diuinos, non quæſiuit ligaturas, non defectionis reas mulieres: ſed omnia reliquit tentamenta diabolica, & uenit ad Ieſum. Si enim uolumus Deum ſententiam mutare ſuam, noſtram in meliorem mutemus uitam. Ritè hic hortatur Ieſus Sirach: Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniuſticia tua, & nimis odito execrationem, & cognoſce iuſticias & iudicia Dei, & ſta in ſorte propoſitionis & orationis altiſsimi Dei. Non demoreris in errore impiorum. Nec minus piè quàm prudenter, in tribulatione inimicorum conſulit Ioſaphat rex Iuda: Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te Deus. Hîc ſuum habeat locum Pſalmus Dauidis 90.

Dæmon. paueſc. rè cred. Li. 4. R.

Matth.

Cap. 17.

1. Par.

Qui habitat in adiutorio Altiſsimi, in protectione Dei cœli cõmorabitur.

Dicet Domino, Suſceptor meus es tu, & refugiũ meum, Deus meus, ſperabo in eum.

Quo-

Quoniam ipse me liberabit de laqueo uenantium,& à uerbo aspero.

Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis.

Scuto circundabit te ueritas eius, non timebis à timore nocturno,

A' sagitta uolante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano,&c.

Saluberrimum insuper aduersus dęmonum machinamenta consilium,in cõscripta hac pręseruationis lege,subiungam ex Chrysostomo his uerbis: Hæc nostra salus est,hæ spirituales diuitiæ,hęc securitas,si sic nosipsos quotidie munimus, & per lectionem & per auditum & per spirituale uerbum. Poterimus enim sic etiam ipsi inuicti fieri, & maligni dæmonis technas eludere,cœlestia que regna assequi,gratia & misericordia Domini nostri IESV Christi. Item: Sicut sine calceamẽtis uel uestimentis uestrûm nemo in forum descendere uellet, ita sine Dei uerbo nunquam in forum prodeas. sed quum es ianuæ uestibula transgressurus, hoc prius loquere uerbum: Abrenuncio tibi satana, & coniungor tibi Christe. Ne unquam absque hac uoce exeas: hæc erit tibi baculus,hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc uerbo & crucem in fronte imprime: sic enim non tantùm homo obuius, uerùm nec ipse diabolus te quicquam lædere poterit, cùm his te cernens armis ubique apparentem.Et hæc teipsum iam hinc doce,ut cùm signum ceperis, sis miles paratus,& cõtra diabolum trophæum erigens, iusticiæ coronam capias,quam nos assequi contingat gratia & benignitate Domini nostri IESV CHRISTI,per quem & cum quo Patri gloria, simul & sancto Spiritui potestas & honor, nunc & semper, & in secula seculorum.

QVOMODO AB ECCLESIArum pastoribus in maleficio curando seducatur populus. Cap. II.

AD huius fundamenti iacti perdẽdiculum,si recto filo superstruerent ecclesiarũ pastores,obstructis quibuscunq; adulterinę doctrinæ impietatisque fenestris, saluberrima præcautione subditis prospectum cõsultumq; foret contra dæmonis artes, præstigias & ludibria: quibus non usqueadeò temerè illaquearẽtur incauti,quemadmodum quotidie cum animarum iactura usuuenire cernimus, non modò pastorum (quorum intererat, munusq; postulabat præcauere) negligentia:sed eorum instinctu,consilio, peruersa doctrina, fallaciq; operatione, qua imperitum uulgus in rebus afflictis,morbis subitis,longis,cognitis, incognitis, ex causa naturali uel præter naturam, mox ad inquisitionem illicitæ opis illectant. Imò eam sępenumerò ijdem promissa certa salute ostentare, uenalemq; prostituere non erubescunt: homines planè inepti,rudes & indocti,sacræ medicinæ(quam ne à limine quidem salutarunt) cognitionem nefandè mentientes(de ijs saltem hic loquor,non de uiris bonis, pietatisq; nomine spectatis) ut uel hac suspensa hedera, ueluti specioso pallio actiones suas tegant fraudulentas:potissimùm quum professione sint uiri scilicet ecclesiastici, sacerdotes uel monachi,de quibus, ut gregis exemplaribus doctoribusq;,in sinistram tar t ımmodò impegisse suspicionem nefas ducitur.

Quidam pastores ecclesiarum magi.

Sed fortassis hâc artis quasi per manus traditæ prærogatiuâ, iure sibi uendicât hæreditario hi magi:quòd Ægyptiorum sacerdotes (à quibus Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato magiam didicerunt)quo quisq; remedio sanitati restitutus esset, id simul

Galen. lib. 5. de Cõp. med.

sec.gen.& li. 6. Epidem. *Herod.lib.1*

mul cõscriptum, Memphis in Hephęstio, Vulcani & Isidis sacrario, deponebant: quemadmodũ & Græcorum sacerdotes magiæ antistites, suas obseruationes in adytis templorũ Apollinis & Æsculapij in Pergamo etiam repositas custodiebant, quas uelut Æsculapij oraculo edocti sacerdotes, ægrotis communicabant, à quibus summa cũ fiducia eæ acceptari solent. Sancta extat in horũ impudentiam, eximij Hippocratis, quanquam religione ethnici, sententia: qua non argutè tantùm, sed & piè hos redarguit, & impietatis insimulat: Qui, inquiens, lustrationibus & magicis incantamentis morborum affectiones depellere se iactãt, hi uictus indigi, uerba eorum ad dæmonium referũt, ut quiddam se amplius scire uulgo ostentent, & homines decipiant. Expiant enim morbo correptos, sanguine & sceleribus inquinatos, iniustos & intoxicatos, ac expiamenta alia sub terram defodiunt, alia in mare proijciũt: alia ad mõtes desertos, ne quis ea contrectet, asportãt. At Deus, ait, q maxima & sceleratissima peccata purgat, nostra est liberatio.

De Morbo sacro. Vide li.2. ca. 19. suprà.

Nec eò impudẽtiæ illos arbitror dilapsuros in liberioris incantationum usus defensionem, ut mihi obtrudere audeãt, plerosq; Romanos pontifices magiam infamem edoctos, eam quæstuosè uoluptuarieq; exercuisse: cuiusmodi erat Syluester secundus, qui (teste Platina & Nauclero) eo artificio pontificatum adeptus est: quemadmodum & anno 1032, Benedictus nonus, antè Theophylactus dictus, postea ob maleficia Maledictus nuncupatus: item Ioannes uicesimus, & Ioannes uicesimus primus (authore Bennone cardinale) qui Laurentio, Ioanne Gratiano & Hildebrãdo, cardinalibus, incãtamentorum conscijs, ut & Malfitano & Gerardo Brazuto familiariter usi traduntur. Nam à Syluestre secundo ad Gregorium septimũ, magum eximium (qui, ut Benno refert, quando uolebat, manicas discutiebat suas, unde ignis in scintillarum modũ dissilijt, ijs miraculis uelut sanctitatis signo simplicium oculos ludificans) omnes pontifices fuisse incantatores, scribitur in eorum Vitis: ubi eius fariнæ exempla execrabilia, quibus mulieres in amorem pellicerent, dæmonum sacrificijs in syluis & montibus dediti, leguntur: quæ silentio sepelire malui, ne hominũ in eo dignitatis fastigio collocatorum flagitia ueneficiáque commemorasse, in reprehensionem rapiatur. Licet etiam pauci tales fortassis extitere, quemadmodum & inter episcopos Albertus Bremensis, Guilelmus Roschildensis, Vulstauus Vigorniensis: maiorem tamen numerum à malis artibus fuisse liberũ, nulli in dubium uenit. Non est itaq; quòd hoc pallio se tegant, aut aliud prætexant hi nostri recẽtiores malefici. Hoc tamen deplorandum, quòd nusquam ullum genus hominũ comperies tam iniquũ impunitumq;, atq; horum plerosq;, qui ubi in aliqua calamitate corporis uel animæ, rebus perditis, uel quacunque alia aduersitate, in consilium à simplicioribus uocantur, neutiquam eos admonent, hæc à Deo uel immitti, uel permitti, ut tanquam in igne probẽtur: & propterea ad Deum unicum afflictorum patronum confugiendum, ac diuina & à Deo in nostrũ usum iusto ordine instituta auxilia ritè inquirenda: uerùm impietatis incredulitatisq; uiam sternunt, ore impudentissimo ac mẽdacissimo ad maleficium uel incantationem uicinæ alicuius matronæ quicquid id est mali referentes, fictasque quasdam notas, quibus mali genitrix dignoscatur, insinuantes, næ sacrilegi perditionis autho-

Pontifices Romani plerique infames magi.

...m.4. *1.Pet.*

thores. Odij certè plusquam Vatiniani seminarium hoc, frequenter inter proximos quosq; uti pestilentissimũ, ita & durantissimũ, ut non modò integræ uiciniæ admodum antea pacatæ, hac arte grauibus conturbẽtur dissidijs, cædibusque diuexentur, sed & pagorum atq; urbium auita societate unitarum compages disrumpantur, ac inusta familijs calumniarum stigmata in longam propagentur posteritatem. Eius sectæ noui sacrificum, qui (designatum numerum exprimere propemodum pudet) trecentas sagas in oppido minus amplo aut populoso, ubi iam dego, quod fortè ingrediebatur ille, aliàs ipsi incognitum, commorari, mendaciter fingere non erubuit.

Quemadmodum ea ratione satanæ regnum accrescit confirmaturque: ita Christo summa fit contumelia iniuriaq;, ac eius Ecclesiæ immedicabilia infliguntur uulnera ab illis, quorũ studio ex professo sanari eam sauciam luxatamq; magis decuit. De eius familiæ hominibus manifestò Paulus, ueluti digito commonstrans, suo uaticinatur Timotheo in hæc uerba: Spiritus certò loquitur, quòd in posterioribus temporibus descíscent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium cõscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentiũ abstinere à cibis, quos Deus creauit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, &c. Rectissimè igitur à Basilio scribitur: Qui incãtatorem audit, illumq; obseruat, quacunque pressus est necessitate, tametsi uerbo dicat in Deum se fidere, re tamen ipsa ex futilibus uanisque rebus auxilium sibi asciscit. nam iusto uerũ auxilium Deus est. Augustinus: Qui sine Saluatore salutem uult habere, & sine uera sapientia æstimat se prudentem fieri posse, non sanus, sed æger: non prudens, sed stultus, in ægritudine laborabit, & in cæcitate noxia stultus & demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, & omnis curatio, quæ à magicis expetitur artibus, mors potius est dicenda quàm uita. Paulus per Dei spiritum ita loquitur: Digni sunt morte non solùm qui mala faciunt, uerùm etiam qui mala faciẽtibus consentiunt. Eiusdem igitur impietatis reus est, & eisdem pœnis obnoxius apud Deum, & qui artem exercet magicam, & qui ex ea remedium petit.

Eiuscemodi hominum genus profectò impurum impiumq; uidetur notari in epistola quæ legitur à Beelzebub prælatis & rectoribus Ecclesiarũ transmissa, in authore uetere libelli de tribulationibus & signis ruinæ Ecclesiæ, ubi duos præfixit tractatus, in quorum parte secunda cap. 11. circa finem hæc inuenitur epistola: Beelzebub princeps dæmoniorum & dux tenebrarum cum satellitibus suis, omnésque Tartareæ potestates, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, præpositis, presbyteris, cæterisq; Ecclesiarum rectoribus, suis charissimis amicis, nunc & in æuum Tartareas salutes, & inuiolatæ societatis fœdera, quæ dissolui nõ possint in æternum. Magna fiducia nobis est in amicitia uestra, amici charissimi, multum de uobis gratulamur, quia sentitis optimè nobiscum, & quę nostra sunt, diligenter quæritis & procuratis, ubiq; tuendo atque fouendo quicquid ad ius nostrum pertinere cognoscitis. Sciatis ergo, Vniuersitati nostræ uos multum esse acceptos, multaque gratiarum actione studia uestra prosequimur, eò quòd infinitæ multitudines animarum per ministeriũ uestrum, uitæ exemplum, atq; negligentiam faciendi in populis opus Dei, à

Epistola Beelzebub.

uia ueritatis abductæ & relictæ, quotidie nobis captiuæ adducuntur: unde & regni nostri potentia magnificè roboratur. Perseuerate ergo tanquam fideles & intimi nostri in amicitia nostra per opus quod cœpistis ac tenetis: quia profectò parati sumus pro his omnib. repẽdere uobis retributionem condignam & mercedem congruam in inferioribus inferni. Valete, & salus nostra sit uobiscum in æternum.

QVIBVS REBVS IN DAEMONIACI MALI CURATIONE DECIPIANT MAGI ECCLESIASTICI. Cap. III.

Sacrilegi huius seculi magi.

PRæter mendacem illam persuasionem, qua uulgo nimis credulo hi malefici imponũt, ut se aliqiud scire præter doctorum hominum cognitionem in hoc inscitiæ theatro illi ἀναλφάβητοι, imperiti & impij uenditẽt, suis hincinde emẽdicatis blasphemis exorcismis, se mendaciorum unicum authorem in speculo uel urnæ aqua, incantationis conscij imaginem præ se ferentem cogere, qui rei ueritatem tanquam irrefutabilis testis detegat, profitentur. Nec minus blasphemiarum, multifarijs crucibus sæpenumerò scelerata manu consignatis ornatarum, inter miserorum hominum curationem effundere audent, mente reprobi, cum Ianne & Mambre olim pœnas daturi, nisi maturè resipiscant.

Hic suam sortitur uim aqua extra primam Dei consecrationem benedicta, uel sæpius inspersa, uel propinata: sal item exorcismo expiatus, cereæ Paschalis eadem ui consecratæ particula, uel eiusdem thus, cãdelarum in die Purificationis contra pauidum (si dijs placet) dæmonem lustratarum incensus, ramorum & frondium in die Palmarum sacratorum, item herbarum in ferijs D. Ioannis Baptistæ ante ædes suspensarum, uel in solennitate assumptionis D. Virginis in templo aspergine lustralis aquæ solenni ex more, uirtute ex alto aduersus satanæ potentiã maiore, quàm in prima Dei creatione indutarum suffumigia, & nescio quæ non eiusdem religionis ostenta, quibus in admirationem imprudentes illiciant, stuporemq; incutiant.

Scribit in hanc sententiam Martinus de Arles, Theologiæ professor: Multi eius sunt sententiæ, ut quando campanæ ipso die D. Ioannis, uel pridie D. Agathæ pulsantur, non solùm profligare Lemures, sed & Lamias, ne hincinde uehi queant, aut etiam nocere, credãt. Idem in eodem tractatu: Quòd præstigiosi & pythones & necromantici sunt isti, ad quos quotidie populus stultus & insipiens concurrit, ut futura cognoscat, uel perdita restituantur: quibus fiunt, ut uulgò fertur, dæmonum apparitiones in uitris uel annulis, ubi ueniunt inuocati ad uocata prædicenda, uel ablata manifestanda: & ut dicitur, isti arioli semper miscere conantur sacra inter suas superstitiones: ut qui ad eos cõcurrunt, simplices hi attestantur. Nam & infelices ipsi eodem die quo similia nefanda perpetrare non uerentur, sacrificiũ eucharistiæ celebrare infeliciter audent. quod Magister Ioannes Nider in suo præceptorio ostendit, dicens: Malefici instrumenta suæ maliciæ per Ecclesiæ sacramenta, uel per alia diuina contingi uolunt: ut filum trahendo per chrisma sanctum, imaginem terream sub pala altaris ad tempus ponendo, & similia faciendo. Nam eucharistiæ sacramento (ut fertur) utuntur in suis maleficijs, & plurima talia committunt, immiscentes res sanctas suis superstitionibus. Sed ex instinctu dæmonis ista fiunt triplici de causa, ut recitat idem doctor. Primò, ut non solùm homines talium occasione perfidi fiant, sed etiã sacrilegi, diuina quantum

Tract. persu. 8. 9. &

tum in eis est contaminãdo, ut magis creatorem suum offendát, & intimius animas proprias contaminent, & plures in peccata ruere faciant. Secundò, ut Deus grauiter ab hominibus offensus, secundum beati Augustini sententiam, dęmoni maiorem potestatem in hominibus malis tribuat: cui Deus cõcedit iratus, quod denegaret propitius. Tertiò, ut sic sub specie boni apparentis, plures simplices facilius decipiant, qui tacta diuinis rebus & orationibus à Deo putant aliquid numinis obtinuisse, ubi solùm grauiora erãt commissa peccata. Hæc ille. In alijs aũt superstitionibus, quæ fiunt ab istis ruralibus, etsi dæmones non expresse inuocentur, interserunt tamen se actibus & superstitionibus, ut hominum decipiãtur mentes. Hactenus theologus ille. Et 2.q.8: Episcopi à diabolo captiui tenẽtur, qui relicto Creatore, à diabolo auxilium quærunt. Et pòst: Attende ubi maleficium occulto Dei iudicio permittitur, non ad magos & necromanticos & sortilegos est recurrendum pro solutione & remedio, ut hac nostra tempestate ad quosdã nefandos sacerdotes passim isti uulgares concurrere non uerentur: sed ad Deum, per humilem confessionem & deuotã orationem: ut habetur 33.q.1. cap.ult. Nec facienda mala, ut eueniãt bona. Plura ibidẽ. Idem postea: Quare aũt ad prędictos necromanticos sacrilegos & diuinos nullus debet concurrere, ultra hæc quòd peccant mortaliter, & participes efficiuntur culpæ & damnationis ipsorum, ratio est: quia ipsi, etsi Deo permittẽte, aliquãdo uera dicunt: eorũ tamen testimonio nõ est utendũ, quia sæpius fallunt & mentiũtur. Patet, quoniam in spiritu ueritatis, falsitas non est: in spiritu autem mendacij, plurimæ quoq; sunt ueritates, ut unica latente falsitate decipiat, ut dicit Gerson de Probatione spirituũ: Hac ratione, inquiens, prohibuerunt à testimonio ueritatis, quam fatebantur, Christus dæmoniacos, & Paulus Pythonissam. *Actor. 16.* Hîc Augustinus: Fratres, ait, nostis me supplicasse frequentius, ut consuetudines paganorum & maleficorũ minimè seruare deberetis, &c. ergo apud Deum me absoluo, dũ iterum atq; iterum admoneo & contestor, ut nullus ex uobis diuinatores aut sortilegos requirat, nec eos de qualibet re aut causa aut infirmitate interroget. *In sermone de augurijs.* Nam qui ad hos consultum accedunt, eos fidem abnegare, probant Theologi ex Augustino, 27. q. 7. non obseruabitis. ubi enumeratis multis superstitionibus sic cõcludit: Qui hæc & quascunq; obseruationes aut facta aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruantibus, aut talibus credit, aut ad domum eorũ uadit, aut in domum suam introducit, aut interrogat, sciat se fidem Christianam aut baptismum præuaricasse: & ut paganum & apostatam & Dei inimicum, iram Dei in ęternum grauiter incurrere: nisi Ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur.

SACRAE SCRIPTVRAE ET NOminum Dei abusus execrabilis, in curationibus morborum magicis, & quibusdam alijs actibus. Cap. IIII.

HVc, ut ἑταῖραι suis fucata coloribus, multorum demereatur animos, atq; in sui amorem emendicato lenocinio, alios cautè illiciat, uerba Scripturæ sacræ pura, uel instituto immixta, item Dei nomina, uelint nolint, cõtorquẽtur: uerùm quàm conuenienter, iudicent illi, qui penitius mysticum Dei uerbum, eius essentiam ac uiuã uim intelligũt. Sed hunc uerbi Dei abusum prorsus detestabilem, & hanc sacratissimi Dei nominis prophanationem, scelus horribile di-

cendam esse meritò, fateamur necesse est. Nec profectò mendacium auditur impudentius, atque in Deum contumeliosius, quàm ex prolata Scripturæ sententia, aut nomine Dei pronunciato contra designatum à Deo Scripturæ ordinem, & sacratissimi nominis usum, & rebus quibuscunq; uel ludicris uel serijs, aut cōtra morbos, nouam exilire uim effectricem, qua id obtineamus quod proposuimus. Cuiusmodi hæc sacrosancta de Christi ossibus à Iudæis non confringendis existit prophetia: Os non comminuetis ex eo. Si quis hæc uerba proferens, dētes cōtingat, dum Missa peragitur, dētium dolorem sedari credunt. Alius ante febris accessionem manus cum ægroto lauat, secretò ad febris sanationem Psalmum illum enarrás, Exaltabo te Deus meus rex. Est qui laborantis prehensa manu dicat: Æquè facilis tibi febris hæc sit, atq; Mariæ uirgini, Christi partus. Contra eandem: Recipe tres panes Missales: in uno scribe, Qualis est Pater, talis est uita: in altero, Qualis est Filius, talis est sanctus: in tertio, Qualis est Spiritus, tale est remedium. Hæ tres hostiæ sic inscriptæ, dandæ sunt febricitanti, ut eas singulis trium continuorum dierum uesperis deuoret: sed ea conditione, ne ijs deuoratis quicquā cibi aut potus eodem die sumat. Iubetur quoq; singulis uesperis quindecies recitare orationem Dominicam, & toties salutationem Angelicam, ad gloriam & laudem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Aliud aduersus eandem: Duc ægrotū feria sexta ante solis ortum uersus Orientem, qui expansis ad solem manibus stabit, deinde hæc uerba dicito: Hodie dies illa est, qua Dominus Deus ad crucem accessit: sed sicut crux nunquam amplius ad eum ueniet, ita nunquam amplius ueniat ad te tam æstus quàm frigus: In nomine Pa † tris, & Fi † lij, & Spiritus † sancti. Deinde recitato nouies ternas orationes Dominicas, & ternas salutationes Angelicas. Hæc ut efficacia sint, non uno die, sed tribus continuis diebus perficienda sunt.

Exod.12. Ioan.19.

Contra dentium dolorē.

Aduersus febrem.

Psal.144.

Sunt qui ad sanguinem restringendum accipiunt aquæ frigidæ cyathū, cui instillāt profluentis sanguinis guttas tres, & inter unamquamq; legunt orationem Dominicam, & Angelicam salutationem. Hinc patienti propināt, rogando, Quis te iuuabit? Respondetur: Sancta Maria. Tum subditur: Sancta Maria hunc fluentem sanguinem firma. Inscribunt alij laborantis fronti sanguine effuso, Cōsummatum est. Sunt qui in sanguine sistendo hæc recitant: Sanguis mane in te, sicut fecit Christus in se: Sanguis mane in tua uena, sicut Christus in sua pœna: Sanguis mane fixus, sicut Christus quando fuit crucifixus. Ter repete. Item: † In sanguine Adæ orta est mors: † in sanguine Christi redempta est mors: † in eodem sanguine Christi præcipio tibi † ô sanguis, ut fluxum tuum cohibeas. Aliud: De latere eius exiuit sanguis & aqua. Item, ex quacunque corporis parte profluentem sanguinē cohibere nituntur his uerbis: Christus natus est in Bethlehem, & passus in Hierusalem, sanguis illi turbatus est: dico tibi per Dei uirtutem, & omnium sanctorum auxilium, ut consistas, quemadmodum Iordanus, in quo sanctus Ioannes Dominum nostrum IESVM Christum baptizabat, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Tene innominatum digitum in uulnere, & fac cū eo tres cruces super uulnus, dic quinquies Pater noster & Aue Maria, & semel Symbolum in sanctorum quinque uulnerum honorem. Hic insignis philosophus Iulius Scaliger ad Carda-

Cardanum scribit: Declarasti præcantantis fidem magnopere conferre ad efficaciam præcãtationis, in tuis Antilogijs: exire à fascinatricis animo facultatem, atque aërem immutare, cuius corruptione ueneficæ spei finem illa consequatur. Quòd si uerba tua sanguinem sistunt ex incisa uena profluẽtem, nulla cum eorum robore magnetis potentia comparari mereatur. Haud minor, propè dixerim, impietas in alia ratione.

Vt à quibuscunque malis & peste conseruarẽtur Hispani atq; Itali, dum in Belgis bellum faciunt, anno supra millesimum sexagesimo octauo, hac forma & uerbis, ex authoritate Pontificis Romani, se tutos fore, eorũ quidam gloriabantur: † Crucem pro nobis subijt: † & stans in illa sitijt IESVS, sacratis manibus, clauis ferreis & pedibus perfossis, IESVS IESVS IESVS: Domine libera nos ab hoc malo & ab hac peste. inde ter recitatur Pater noster, & ter Aue Maria. Iisdem uexilla & arma nescio quibus ceremonijs & exorcismis eodem anno palàm in templo aduersus hostes consecrabantur: sed cuius successus prærogatiua, quãdoque historiarum huius belli ueritatem testaturam, non dubito. Vexillum primarium, Margaritæ quæ diabolum uicisse fertur, nomen sortitum esse audio: equo item Viceregis in sacello suum fuisse locum, ubi celebraretur Missa. Continebat & dux exercitus uexillum in manu, quamdiu solennibus ritibus idipsum, uti campanæ solent, baptizaretur. Ornabat & hunc actum effigies D. Virginis Mariæ cum filiolo in eodem uolans, & duæ complicatæ manus ad stipulantiũ morem. Narrat Beniuenius, ariolum duobus digitis uulneri militis superpositis, & carminibus nescio quibus insusurratis, telum in dextram partem immissum, ossiq; sinistræ scapulæ infixum, redire ex osse iussisse. Vnde (scribit) etsi absq; ægroti noxa, non tamen sine utriusque animæ dispendio miles curatus est. Facile fuit dæmoni, ad magi murmur colludenti, telum extrahere, ut magis alios suis fraudulẽtis perniciosisque actionibus sibi deuinciret. Gratis autem huius mysterij donum à me accipe. En, dicito tribus uicibus flexis genibus: Oremus præceptis salutaribus moniti, & cum Pater noster & Aue Maria, cum signo † miles Hebræus impietate motus percussit Dominum Iesum Christum. † Domine Iesu Christe, precor te † per illud ferrum † per illam hastam † per illũ sanguinem † & per illam aquam, ut foras extrahas illud ferrum † in nomine Patris † & Filij † & Spiritus sancti, Amẽ †. *Ad teli extractionem.*

Vidi haud ita pridem apud magnæ authoritatis uirum nobilem, librum conscriptum execrabilem, flammis dignissimum, plenum exorcismis, frequenti crucis consignatione, & ex sancta Scriptura formulis in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti finitis, cõtra equorum nõ modò morbos quoslibet, sed & quæcunque eorum impedimẽta: ut si uel calceus equo ferreus in itinere excidisset, statim precatione eiusmodi recitata, illæsus ungula ad stabulum progredi crederetur, etiam longissimè dissitum.

Contra equorum uermes. Contra uermes equum infestantes, tribus diebus ante solis ortũ quæ sequuntur, dicito & facito, super equo: In nomine Pa † tris, & Fi † lij, & Spiritus † sancti, exorciso te uermem per Deum Pa † trem, & Fi † lium, & Spiritum † sanctum, ut nec carnem nec sanguinem nec ossa huius equi edas aut bibas, & ut fias tanta patientia, quantus fuit sanctus Iob, ac tanta bonitate, quantus fuit sanctus Ioannes, quum baptizaret Dominum nostrum in Ior-

dane, in nomine Pa † tris & Fi † lij & Spiritus † sancti. Recita deinde ter orationem Dominicam & salutationem Angelicam, in dextram equi aurem, ad gloriam sanctæ Trinitatis :

† † † †

Dominus, Filius, Spiritus, Maria.

O' curas hominum, ô quantũ est in rebus inane.

Ne uinum inuertatur.

Psal. 33.

Vt uinum eo anno non peruertatur, uasi inscribit Aphricanus: Gustate & uidete, quòd bonus est Dominus.

Serpentum coniuratio.

Hac impietatis formula serpentes quoque coniuratur: † Adiuro te serpens hac hora per quinque sacra uulnera, ut hoc loco cõsistas, nec mouearis, tam certò quàm Deum ex uirgine pura natum esse cõstat. † Exorzizo te serpens in nomine Patris, Filij & Spiritussancti. † Impero tibi serpens per dominam nostram Diuam Mariam, ut mihi obsequaris, quemadmodum cera igni, & ignis aquæ, ut nec mihi nec ulli Christiano noceas, tam certò, quàm Deus ex immaculata uirgine natus est. † Proinde te eleuo † in nomine Patris & Filij & Spiritussancti. Eli lass eitter eli lass eitter eli lass eitter. Te uermem ad me accedere oportet, quemadmodum ad Iudęos Deus noster accessit: te uermem à me discedere oportet, uelut à Iudæis discessit Deus noster.

Interim scelera hæc & blasphemiæ exterminandæ suos habent & admiratores, & cultores: & à quibus impunè exercentur, noui. Atqui uix hæc merentur ut Cabalistarum commentis assimilentur, qui decem Dei ueri nominibus, & angelorum, quorum in sacris Biblijs fit mentio, ea quæ magnificè pollicentur (quemadmodum & illi nefandæ impietatis patroni diabolo operante, & Deo ob præfractam eorum incredulitatem conniuente, plerunque conficiunt) peragere se asseuerant. Horum Cabala ligaturis & nefarijs magiæ nugis scatet fœtetq; : de quibus etiam librum conscripsit Costa ben Luca apud Hebræos. Verè hic Clemens ait: Vsque ad hoc res denique accessit, ut cum uerbo Dei fugentur dæmones, per quod esse prouidentiam declaratur, inuenerit ars magica ad infidelitatem confirmandam, quomodo etiam hoc ex contrarijs imitetur. Sic serpentum uenena mitigare carminibus inuentum, & uerbo ac potestati Dei contrarias inducere sanitates. Angelis quoque Dei contraria reperit magica ars ministeria, animarum suscitationes, contra hæc & figmenta dęmonũ ponens.

Chrysostomus ad seductos ligaturis & incantamentis ob immixtũ Dei nomẽ: Non ligaturas (inquit) tantùm, sed etiam excantamenta tibi conducis, uetulas ebrias & titubantes domum ducens. Nec confunderis, nec erubescis, post tantam ad hæc trepidans disciplinam: & quod grauius est errore, quando hæc admonemus & dissuademus, putantes se excusari, dicũt: Christianam esse hanc mulierem excãtantem, nihilq; aliud loqui quàm Dei nomen. Propterea enim magis eã odi & auersare, quòd Dei nomine ad cõtumeliam utitur, dum se dicens esse Christianã, gentilium opera facit: etenim & dæmones Dei nomen fatebantur, sed tamen erant dæmones, Christoque ita loquebantur: Nouimus te, quoniã es sanctus Dei, & tamen ipsos increpauit, & eiecit. Propterea obnixè oro, ut uos ab hac fallacia puros conseruetis: & tanquam baculũ, Dei uerbum habeatis. Condemnat item eos, qui in ægritudinibus suorum infantium, relicto Christi auxilio, & medicæ artis remedijs, confugiunt ad fascini curatrices mulierculas futiles, aduersus quas sic docet: Christus eijcitur,

citur, & inducitur temulenta & nugatrix anus, mysteriũ crucis cõculcatur, & seductio diaboli tripudiat. Quid uerò & alia ridicula commemorem? cinerem, salem, fuliginem, & rursus uetulam in medium productam? reuera ridiculum & dedecus. Et oculus quisque, inquit, puerum fascinauit. Quousque Sathanica ista? quomodo non ridebunt nos Græci, quando illis dicimus, magnam esse crucis uirtutem, quum uideát nos istis egere, quæ ipsi derident? Nónne Deus medicos dedit, & pharmaca?

MAGICI MODI FVRIS INVEstigandi, lædendæ sagæ, & maleficij amoliendi, cum blasphemo diuini nominis & sacræ Scripturæ abusu. Cap. V.

[...]gandi modus [...]iacus.

NOn alienum ab hoc argumento modum inuestigandi furis interseram, quem sic experiendum quidam præscribunt. Conuersus ad Orientem, in crystallo crucem facito cũ oleo oliuæ: & sub cruce scribatur, Sancta Helena. Inde puer castus, ex legitimo thoro natus, annorum decem uel circiter, capiat manu dextra crystallum. à cuius tergo tu genibus flexis prouolutus, ter summa cum ueneratione hanc recitabis orationem: Deprecor te domina sancta Helena, mater regis Constantini, quæ crucem Domini nostri IESV CHRISTI inuenisti, per illam sanctissimam deuotionem & inuentionem crucis, & per illam sanctissimam crucem, per illud gaudium quod habuisti, quando illam sanctissimam crucem inuenisti, & per illam dilectionem quam erga filium tuum regem Constantinũ habuisti, & per illa summa bona, quibus frueris perpetuò, ut commonstres in hoc crystallo quicquid peto & scire cupio, Amen. Et cum angelum in crystallo uidebit puer, rogabis quæcunque uolueris, & respondebit angelus. Hoc autem facies in solis ortu, cum iam emerserit, & aër serenus clarusque extiterit.

Irridere eiusmodi commenta (inquit Cardanus) semper consueueram, quanquam hoc ipsum experimẽtum à multis probaretur, habereturque secreti loco. Verùm contigit, ut puer quidam contubernalis ac sciolus affirmaret, se uidisse in phialæ collo furẽ, de quo interrogabatur, qui in imum descendisset, nec amplius apparuisse, idemq; alios duos spectasse: in aduentu item ipsius quasi fulgur illuxisse, ac manum capiti imaginem admouisse, capitiumque antè retraxisse. Erat autem phiala uitrea, nitidaque, aqua sacrata plena, in linteo expiato collocata: linteum uerò erat instratum scamno, tres candelæ cereæ accensæ & lustratæ: super os phialæ duo oliuæ folia transuersè in crucis formam imposita. Perbreuis accedebat coniuratio: Angele sancte, angele candide, per tuã sanctitatem, meamque uirginitatem, ostende mihi furem. & hæc super os phialæ obmurmurát: prius uerò precationem Dominicam, & salutationem Angelicam, singuli genibus flexis proferunt ter, ac singulis uicibus pollicis ungue crucem super phiala signant. Soli astant in obscuro. Videbát integrum hominem, pallium habentem, capite prono, caluum, ascendentem descendentemque in phialæ collo, non aliter quàm solent atomi in sole. Visus est autem fermè ad octauam horæ partem. Totum hoc spectaculum ad tres horas perdurauit: nihilominus, ut author rei ait, fur non est deprehensus, neque inuenti calices duo argentei, qui perierant. Referũt, eum qui sustulit, si ritè hæc peragantur, aliquid pati, dum peraguntur. Hæc dum ille narraret, experiundi talia incessit

Li. 16. cap. 93. de Rer. uarietate.

cupido,adfuitq; occasio. Mulier quædam contubernalis desiderio uidendi quædam capta,aduocat aliam mulierem admodum eiuscemodi rerum peritam : adornant sacrificiũ,tres puellæ(ut referebant ipsæ)uiderũt multa: ego tunc temporis aberam. Denuò mulierem aduoco, paratur sacrificium:folia oliuæ non intererant,nulla precatio Dominica, nulla salutatio Angelica, sed tentoriolum solum undique conclusum aditur. Adest & ipsa fœmina,quæ nõ solùm uidebat,sed & puellæ: non in phialæ collo,sed in cono illo qui super eius fundo consistit: non in aqua,sed uitro: non perfectas imagines, sed quasi partem solùm superiorem: non magnas effigies, sed non minores minimi digiti ungue:nõ descendẽtes è superiore parte, sed ex imo quasi coni uacuo ascendentes,uidere se referebant puellæ, puerq; ille de quo iam antea dictũ est,qui & fratrem tunc in Hispanijs degentem cõspicere se asserebat, puellæ alios sibi cognatos: mira res, seu fabula. Cum ab initio filium magæ cernerent (is erat puer & monachus) illiusq; aspectu delectarentur,rogabant eam ut dimitteret : negauit se facturam, quòd interim ipsius filius torqueretur. Referebat aliquando Iosephus Niger,harum rerum maximè peritus, dæmonẽ pueris se sub forma Christi ostendisse, petijsseq; ut adoraretur: quod cũ polliceretur quidam se facturum ea conditione, si dæmon eius cogitationes aperiret: inde iratus hic euanuit. Spectabant præterea in phialæ collo quid rubens,quod quasi in extrema erat aquæ superficie(nam phialæ aqua tantùm ad collum usque,aut paulo altius consurgebat) hoc saga angelum, cum nauicula textoria in manu, esse dicebat:puellæ illius faciem in uacuo se uidere aiebant,tanquam pueruli: puer, solum brachium cũ nauicula. Hic,ut referebant, perpetuò circumfertur ac uidetur:nam reliquæ imagines statim abeunt. unde anus illa imperare uidebatur, ut pueris ludimagistri, unamq; imaginem statim post aliam euocare. Cumq; ipsa alijs commonstraret, sciscitatus sum, quo modo ipsa quæ iam filios quinq; pepererat,spectaret quæ ego non uiderem: se facturam respõdit ut conspicerem : uerùm opus esse festo D. Ioannis baptistæ, aut Natalis Domini,ait. Iam in foribus erat id festum,accedo media nocte,docet arcana : ea erant sex uerba, quæ multiplici sensu explicari poterãt,sed(meo iudicio) in Christi contemptum potius maximum,quàm gloriam. uelut,Iesus transit,significare potest quòd moriatur, quòd transeat per uiã, & quòd finem habeat. qui sensus uidetur uerior esse,cum subijciat,Ego sum: deinde, Angele sancte, & reliqua. Deprehendi meras esse fabulas,nec quicquã illam scire præter nugas . Cum enim bullas in aquæ margine excitasset nescio qua arte:ut margaritæ mihi uiderentur,uolebat. Forsitan constanti illa sua intrepidaq; opinione puerulos, alioqui faciles,in suam trahit sententiam : atque ita se uidere fatentur, quæ minimè uident. Etenim puellas, de quibus dixi, tandem eò adegi, ut nihil se uidisse faterentur: cum multæ, ne uideantur corruptæ,se uidere simulent. Hucusque Cardanus.

Vt in hoc actu blasphemus nominis Dei & Sacrarum literarum abusus euidentius innotescat, exempla prodendi furis uel sagæ, ex sacrifici libro clàm à me subtracta, annectam. Accede fluẽtem aquam : inde collectos tot numero lapillos, quot sunt de quibus furtum commissum suspicaris, domũ confer, & ignescant: hinc sub limine sepeliantur,per quod ingredi consueuerunt

uerunt homines, & triduum relinquā tur: postea ante solis ortum eximantur: deinde scutella cum aqua imponatur circulo, trāsuersa obliquaq; mixtim cruce insignito, cui inscriptū est, Christus uincit, Christus regnat, Christus imperat. Scutella adhæc cruce signata, & formula coniurationis per Christi passionem, mortem & resurrectionem adhibita (quam propter impiè curiosos celo) in aquam singuli lapilli in cuiusq; suspecti nomine conijciantur: & ubi ad rei lapillum fuerit uentum, tum calculus tanquam ignitum ferrum, feruorem concitat. Vt insontem grauet, fraudetque, eiusmodi fingere ebulitionem, diabolo non est difficile.

Ex oculo excusso sic fur cognoscetur. Primùm leguntur septem Psalmi, cum Letania: deinde formidabilis subsequitur oratio ad Deum Patrem & Christum, item exorcismus in furem: hinc in medio ad oculi similitudinem uestigio figuræ circularis nomīnibus barbaris notatæ, figitur clauus ęneus triangularis, conditionibus certis consecratus, incutiturq; malleo cypressino, & dicitur: Iustus es Domine, & iusta iudicia tua. Tum fur ex clamore prodetur.

Si furem, sagam, inimicum secus lędere uoles, & malum tolli: ante solis exortum, die sabbathi, ramum auellanæ anniculum abscindes, sic dicens: Ego te ramum huius æstatis reseco, in illius nomine, quem cædere aut mutilare institui. Inde in mensa sternatur tegumentum, additis his uerbis: † In nomine Patris † & Filij † & Spiritus sancti †. ter hæc & sequentia recitentur, & incute, droch, myrroch esenaroth † betu † baroch † ass † maaroth. postea dic: Sancta trinitas puni hunc, qui id mali designarit, atque hoc aufer per magnā iusticiam tuam, † eson elion † emaris ales ege: in tegumentum incute. Blasphemiam uides.

VT RES FVRTO SVBLATA *restituatur, anathema magicum.*

Caput VI.

Anathema hoc S. Adalberti magicum potius ob diuini nominis & sacræ Scripturæ abusum, quàm Christianum, hic ea adijcio ratione, ut occulta eiusmodi actionum plerisque religiosis hominibus usitatarum impietas oculis omnium magis eluceat. Cautionem tamen lucri inde fraudulenter eliciendi nomine adhibent, ut nemo scilicet præsumat anathematizare anathema huius sancti sine licentia prælatorū sancti Adalberti & Diœcesani loci, sub pœna anathematis prædicti, &c. ut ipsi loquuntur. illud autem tale est:

Ex authoritate Dei omnipotentis Patris & Filij & Spiritus sancti, & sanctæ Mariæ uirginis matris Domini nostri IESV Christi, & sanctorum angelorum & archangelorum, & sancti Michaëlis, & sancti Ioannis baptistæ, & ex uice beati Petri apostoli & aliorum apostolorum, & sancti Stephani & omnium martyrum, sancti Syluestri & sancti Adalberti & omnium Confessorum, & sanctæ Alegundis & sanctarum uirginum & omnium sanctorum qui sunt in cœlo & in terra, quibus data est potestas ligandi atq; soluendi: excommunicamus, damnamus, maledicimus uinculo anathematis, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ segregamus illos fures, sacrilegos, seu raptores, operarios, consiliarios, coadiutores, coadiutrices, qui hoc furtum siue malum perpetrauerunt, siue sibi inde aliquid usurpauerūt: sit pars eorum cum Dathan & Abiron, quos terra propter eorum peccata & superbiā deglutiuit: sit etiam pars illorum cum Iuda traditore, qui Dominum precio uen-

Anathema S. Adalberti magicum.

uendidit, Amen: & cum Pontio Pilato, & cum eis qui dixerunt Domino Deo, Recede à nobis, uiarum tuarum scientiam nolumus: fiant filij eorum orphani: sint maledicti in ciuitate, maledicti in agro, in campo, mal. in sylua: sint maledicti in domibus, in horreis, in lectulis, in cubiculis: mal. in curia, in uia, uilla: mal. in castro, mal. in flumine, mal. in ecclesia, in cœmiterio, in tribunalibus iudicij: mal. in foro, in bello, morando, loquendo: mal. tacendo, maled. manducando, uigilando, dormiendo, bibendo: mal. palpando, mal. sedendo, iacendo: maled. stando, mal. in ocio, in omni tempore: mal. in toto corpore, in tota anima, & in quinque sensibus corporis: mal. in omni loco: mal. fructus uentris eorũ, mal. fructus terræ eorum, mal. sint omnia quæ eorum sunt, maledictũ caput eorũ, ora, nares, nasus, labia eorum, fauces eorũ, dentes eorum, oculi, pupillæ eorum, cerebrum, palatum, linguæ eorũ, guttura, pectora, corda, uenter, iecur, uiscera omnia, stomachus: mal. splen, umbilicus, uesica: mal. crura, tibia: mal. pedes, pedicæ eorum: mal. colla, mal. scapulæ, maled. dorsa eorum, mal. brachia, mal. cubitus, mal. manus eorum, digitus: mal. ungues in manibus & in pedibus: mal. costa, genitura, genua: mal. caro eorũ, mal. ossa eorũ, mal. sanguis eorum, mal. pelles corporis eorũ, mal. sit medulla in ossibus eorum, maled. sit superior pars à capite usque ad plantas eorum: quicquid interest, totum maledicatur, scilicet quinque sensus sui, uisus, auditus, gustus, odoratus & tactus. Et maledicatur in sancta cruce, & in Christi passione, & cum quinque uulneribus Christi, & cum effusione sanguinis Christi, & cum lacte uirginis Mariæ. Adiuro te Lucifer cum omnibus satellitibus tuis, *a* cum Patre & Filio & Spiritu sancto, & cũ humanitate & natiuitate Christi, & cum uirtute omnium sanctorum, *b* ut nullam habeas requiem diebus neque noctibus, donec perducas eos ad interitũ, siue mergantur in fluminibus, siue suspendantur, uel deuorentur à bestijs, siue comburantur, siue interficiantur ab inimicis, & odio habeantur ab omnibus uiuentibus. Et sicut Dominus beato Petro apostolo & eius successoribus, *c* quorum uices tenemus, & nobis quamuis indignis potestatem contulit, ut quodcũq; ligaremus in terris, ligaretur & in cœlis: & quodcũq; solueremus in terris, solueretur & in cœlis: sic illis, si emendare noluerint, cœlum claudimus, & terrã ad sepeliendũ negamus, sed sepeliantur in pascuis asinorũ. Insuper sit terra maledicta, in qua fit sepultura eorũ, pereãt in futuro iudicio, conuersationem cum Christianis non habeant, neq; corpus Domini, quũ in mortis articulo sunt, suscipiant: fiant tãquam puluis ante faciem uenti: & sicut Lucifer abiectus est de cœlo, & sicut Adam & Eua de Paradiso expulsi sunt, sic expellantur de quotidiana luce. Item consociati sint cum illis, quibus Dominus dicit in die iudicij: Ite maledicti in ignem æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius: ubi uermis nõ morietur, nec ignis extinguetur. Et sicut candela de manib. meis eiecta extinguitur, sic opera eorũ & animæ eorũ in fœtore barathri extinguẽtur, nisi reddant quod furati sunt, infra certũ terminũ. Amen dicant omnes: postea cantabitur, Media uita in morte sumus, &c.

Anatome hominis.

Veri... gnis.

...tho.

Matth...

a Præter uniuersam huius impietatis farraginem en quàm cõuenienter hic coniungatur Lucifer eiusque satellitium cum Patre, Filio & Spiritu sancto, &c. Quàm profectò hic exclamare lubet, Quæ communio Christo cum Belial?

2. Cor. 6

b Hinc

b Hinc constat (si quid ualent imprecationes) theologicum anathema mortalibus quæcũq; infortunia, morbos & inquietem ciere, non Lamias, quæ utplurimùm nec legere, nec eiusmodi coniurationum portenta ob extremam ferè ętatem, fœmineum sexũ, & nimis grauem ingenij stuporem fingere, multo minus usurpare norunt.

c Tam impium hoc esse anathema sentio, ut publici edicti anathemate, eius etiam nomen exulare deceret. Dabo tibi claues regni cœlorum, Petro prædixit Christus, doctrinam scilicet cœlestem, cuius potẽtia quicquid ligaret, ligatũ foret, &c. Non blasphemorum eiusmodi anathematum fulmina cõcesit, multo minus mãdauit.

Verè ... gni. ...th.16.

Alij quidam uiri Ecclesiastici eodẽ ferè modo, hoc est, tanquam magico incantamento usi sunt Psalmo 108. secundum uulgarẽ distributionem, certa persuasione ducti, cõtra quemcũq; ardua hæc & dura pronunciassent solùm uerba, illum protinus uel interiturum, uel ut longißimè, annũ superuiuere non posse. Verùm aliò prorsus spectat hic Psalmus, querelis, lachrymis & suspirijs potißimùm aduersus eiusmodi scribas & pharisęos plenus, cuius & genuinam sententiã sine negocio capies, si eum personæ Christi applicueris, grauiter expostulantis de Iuda proditore, & Iudæorum sanguinem innocentis sitiẽtium crudelitate. Ipsa Dauidis uerba ascribo, ut quantã uim sępe patiatur sacratißimus ille sermo, nemo non intelligat.

Matth...

Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est.

Loquuti sunt aduersus me lingua dolosa, & sermonib. odij circumdederunt me, & expugnauerunt me gratis.

...Cor.6

Pro eo ut diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.

Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.

Constitue super eum peccatorem, & diabolus stet à dextris eius.

Cum iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum.

Fiant dies eius pauci, & episcopatũ eius accipiat alter. Ioan.17. Act.1.

Fiant filij eius orphani, & uxor eius uidua.

Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, & eijciantur de habitationibus suis.

Scrutetur fœnerator omnem substãtiã eius, & diripiãt alieni labores eius.

Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius.

Fiant nati eius in interitum, in generatione una deleatur nomen eius.

In memoriam redeat iniquitas patrum eius in cõspectu Domini, & peccatum matris eius non deleatur.

Fiant contra Dominum semper, & dispereat de terra memoria eorũ, pro eo quod nõ est recordatus facere misericordiam.

Et persequutus est hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare.

Et dilexit maledictionem, & ueniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem sicut uestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleũ in ossibus eius.

Fiat ei sicut uestimentum quo operitur, & sicut zona qua semper præcingitur.

Hoc opus eorum qui detrahũt mihi apud Dominum, & qui loquuntur mala aduersus animam meam.

Et tu Domine Domine, fac mecum propter nomen tuum, quia suauis est misericordia tua.

Libera me, quia egenus & pauper

ego sum, & cor meum conturbatum est intra me.

Sicut umbra quũ declinat, ablatus sum, & excussus sum sicut locustæ.

Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea immutata est propter oleum.

Et ego factus sum opprobriũ illis: uiderunt me, & mouerunt capita sua.

Adiuua me Domine Deus meus, saluum me fac secũdum misericordiam tuam.

Et sciant quia manus tua hæc, & tu Domine fecisti eam.

Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur, seruus autem tuus lætabitur.

Induantur qui detrahunt mihi, pudore: & operiãtur sicut diploide, confusione sua.

Confitebor Domino nimis in ore meo, & in medio multorum laudabo eum.

Qui astitit à dextris pauperis, ut saluam faceret à persequentibus animã meam.

Aduersus uniuersam nimisq; inolitam pluribus in locis apud religiosos, anathematis cõsueti impietatem, hoc sacrum diuini Chrysostomi consilium ex sermone de Anathemate, cunctis amplectendum propono: Eapropter uos oro, inquit, ne uobis uerba hæc mente excidant. Dogmata impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathemizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

DE SACRILEGO, ITEMQVE *genuino uerbi Dei usu, & impio sanandi maleficij modo.* Cap. VII.

PORrò, quódnam sacrilegium grauius existimaueris, quàm omni propriæ salutis memoria pertinaciter excussa, tam scelerate uenerabili Dei nomine abuti, & sacrosancto eius uerbo uim inferre, & rapere intorquereq; ad dæmonij præstigias in Dei cõtumeliam tegendas, quod ex arcano Patris æterni sinu humani generis amore uictus Dei Filius CHRISTVS IESVS deprompsit, promulgauitq; miserorum & perditorum hominum causa: ut hi cum essent lapsu primorũ parentum à Deo separati, omniq; gratia excidissent, ex hoc se in gratiam repositos discerent, haberentq; certa & expressa diuinæ erga se uoluntatis testimonia, quibus se in ueris animorum consternationibus, & ancipitibus distractorum sensuum fluctibus erigerent & erudirent: ut prolixius docet Peucerus in suo de Diuinationibus commentario.

De genuino sacræ Scripturæ usu sic Timotheo scribit Paulus: Omnis Scriptura diuinitùs inspirata, est utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iusticia, ut integer sit Dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Item Romanis: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credẽti. Ad Hebræos 4. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrantior quouis gladio utrinque incidente, ac pertingens usq; ad diuisionem animæ & spiritus, compagumq; & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Ad hos usus, nimirum ad renouãdam hominum corruptam naturam, traditum est Dei uerbum. Hoc præstat fide apprehensum in cordibus credentiũ, cooperante Spiritu sancto, qui per uerbum efficax est: non, ut mentitur diabolus, à sceleratis & impijs ipsius ministris ore solum prolatũ, alias exerit uires, quàm quò destinatum ab initio fuit. Cumq; pronunciet Dei lex: Non assumes nomen Domini Dei tui in uanũ: nõ enim insontem habebit Deus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei

Dei sui in uanum: certissimũ est, & irrefragabiliter uerum, eos omnes qui eiusmodi incantationũ Scripturæ sanctæ fuco uelatarum ritibus & modis utuntur, atrocissimas manere pœnas. Quare si quis effectus sub horum uerborum pallio, uel uerè uel fascino uideatur consequi, dæmonis esse opus ne dubites. Nihil aut accedit, aut decedit uirtuti uerborum, ab impijs his hominibus pronũciatorum. Confirmat hæc Augustinus, dicens: Verum est, fratres charissimi, quia permittit hoc Deus diabolo, ad probandum Christianum: ut cum interdum per illa sacrilegia, aliqua remedia, in illa infirmitate percipere, & aliquid uerum potuerint agnoscere, facilius diabolo credát. Sed qui totam religionẽ Christianã desiderat custodire, oportet ut hæc somnia tota animi uirtute contemnat.

Memorandum fallacis curationis maleficij dæmoniaci, cum certa benedictionis formula exemplũ, ob historiæ continuatum tenorem, superiori Libro conscriptum inuenies. Cui obiter adijciatur alter modus superstitione priorem uincens, atq; ex sacrifici libro exscriptus, ut hinc de reliquis eiusmodi sanationibus præiudicium cõcipiatur. Accipe tres olei uiolacei mensuras: & consistens contra solem, ante eius ortum, exprime nomen hominis læsi, & matris eius, & angelos gloriæ qui stant in gradu sexto, septem diebus, ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus sub sole, & oleo uniuersa inungatur caro: hinc coram sole suffumigetur myrrha, olibano, & præcipuis aromatibus: deinde istos honoris angelos inscribe in argenti lamina, quæ cum aromatum incenso suffita, in collo suspendetur. Vicesima die mensis hoc fiet cum successu, ut maleficio affectus curetur.

MAGICAE ET SVPERSTITIOSÆ *morborum curationes, adhibitis quandoque carminibus, plerunque uerbis ignotis: & quòd tota uerborum uirtus ab harmonia cœlesti non pendeat. Cap.* VIII.

HVc pertinent superstitionum & uerborum ignotorum, quibus utrum bene aut malè preceris ignoras, monstra: haud dubiè à malis inuẽta hominibus, & pro libidine excogitata, quæ cum Dei contumelia in sacrosanctæ nostræ medicinæ cõspurcationem calumniamque furtim irrepsêre. cuiusmodi hi usurpãtur rhythmi contra epilepsiam: *Curationes magicæ, superstitiosæ & impiæ.*

Caspar fert myrrhã, thus Melchior, Balthasar aurũ:
Hæc tria qui secũ portabit nomina regum,
Soluitur à morbo Christi pietate caduco.

Item, arrepta ægroti manu, in auribus immurmuretur: Adiuro te per Solem & Lunam, & hodiernum Euangelium à Deo traditum D. Huberto, Egidio, Cornelio & Ioanni, ut surgas, nec in terram relabaris, in nomine Patris, Filij & Spiritus sancti, Amen.

Ita antiquitas credebat, uerbascum cum sua radice tusum, uino aspersum, folioq; inuolutum, & in cinere calefactum, strumisq; impositum, eas abigere, si hoc fecisset uirgo ieiuna ieiuno, & manu tangens supino dixisset: Negat Apollo pestem posse crescere, quã nuda uirgo restinguat. Atque ter hic despuendum putabat. *Ad strumas.*

Adhæc, ut sanguinis fluxus inhibeatur, in usu est: In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Chunrat cara sarite confirma cõsana imaholite. Item: Sepa † sepaga † sepagoga † sta sanguis, Consummatũ, in nomine Patris † podendi † & Filij † pandera † & Spiritus sancti † pandorica † pax tecũ, Amen. Addam, quòd carmine apud Homerum, sauciato Vlyssi sistere sanguinem potuit Autolyci filius. Serpentina per uiam portata fugere serpentes, bufones, *Ad sanguinis fluxum. Vide cap. 4. antè.* *Plin lib. 28. cap. 2.* *Contra serpentes.*

nes, lacertas, & quicquid uenenosi in uia fuerit, creditur. Quod hac ratione quoque experiuntur: fit in terra circulus trina circuitione ijs uerbis, In nomine Patris an † & Filij elion † & Spiritus sancti tedion † Pater noster. Hinc ter dicitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & cõculcabis leonem & draconem, trina circuitione. Tunc in circulo, quicquid id fuerit, alligatum apparet. Quàm hic non immeritò exclamare lubet: Quæ communio luci cum tenebris, aut quæ cõcordia Christo cum Belial? Theophrasto ischiadicos sanat carmen: Catoni luxata membra cantio hæc, Danata, daries, dardaries, astararies, & reliqua. Est qui contra arthritidem, manu sua arbusculam iuniorem inserit, preculis simul fusis eodem in loco: tamque diu morbum exulare credit, quàm illa uiuis radicibus germinet: ubi uerò interierit, recurrere malum: sed tum ad huius amuleti repetitionẽ redeũdum. Si duo maleficio læsi, mutuo se grauiter prosequantur odio, in pane missali hæc inscribantur uerba: Abracamon filon. & offeratur utriq; edendus panis: hinc perpetuus utrinsque subsequetur amor.

1.Corinth.6.

Canis rabidi curatio magica.

Contra canis rabidi morsum, pani inscribitur: Irioni khiriori essera khuder fere. inde uoratur. Vel hoc scriptũ in papiro aut pane, homini siue cani in os inseritur: O' rex gloriæ Iesu Christe, ueni cum pace in nomine Patris † max in nomine Filij † max in nomine Spiritussancti † prax Caspar Melchior Balthasar † prax † max † Deus ymax †. Non infimæ sortis nobilem cognoui, simili curationis ratione celebrẽ, qui pomi particulæ inscribit, Hax pax max Deus adimax, atque edendam illã uenenato à cane rabido porrigit. Voces autem corruptæ sunt ex ignoratione linguæ Latinæ & literarũ, ubi fortè is nobilis in schedula Germanica comperit ad eiusmodi curationem has ualere uoces, hoc † po † mo † Deus adiuuet †, cum crucibus interstinctas, uti ferè in similibus superstitionum mysterijs fit, cruces ex affinitate, x literam esse ratus, hax pax max Deus adimax, legit, & in pomo exarauit. A' singulis autem medium stuferum Brabanticum postulare eum audio. qua pecunia congesta, sacellum prope arcem suam extruxit, missis aliquot ea impietatis mercede redemptis cohonestatum, uti fertur. Vt uerò huic mysterio ponderis aliquid accederet, ad maximum natu ex sobole uelut iure hæreditario propagari eam curationis efficaciã, nec ad alios posse deriuari, temerè credulis persuadetur. Similibus diabolicarum uocum portentis contra dentium dolorem utuntur, Galbes galbat galdes galdat. Ridiculum quoque hoc scriptum appenditur: Strigiles falcesq; dentatæ, dentium dolorem persanate.

Aduersus febrem quotidianam, pomi tribus particulis seorsum inscribitur, uni, Increatus pater: alteri, Immensus pater: tertiæ, Æternus pater: easdẽ ieiunus tribus diebus edat. Si minus successerit, in pane missali scribitur: O' febrem omni laude colendã: in altero, O' languorẽ sanitati & gaudijs ascribendum: in tertio, Pax † max † fax †. eundẽ ægrotus uorat ieiunus. Si nec hic modus iuuerit, denuò in pane dicto toties pingatur: Pater pax † adonay † filius uita † sabaoth † Spiritus sanctus † tetragrammaton †. quem tribus diebus ut suprà, mane absumat. Quidam ad febrem omnis generis intermittentem, uirgas duas parallelas uerborũ ui medijs partib. committit, ipsoque contactu uincit crucis effigie, quam collo subnectit: sic quidem multos leuat, sed qui ferè grauius recidãt.

Con-

Contra febres, thoraci lignum rotundū applicant Turcæ, deinde illud alio simili ligno percutiūt, nescio quid submurmurantes. In collo schedulam cō tra easdem suspendebant quidam superstitiosi monachi, iubentes singulis accessionibus quasdā effundere preces, & post tertiam accessionem bene sperare. Quis non animaduertit fucū? In primis plurimùm ualet confidentia, nec in principio consilium quæritur: deinde in acutis, iam morbo adulto, uix fieri potest quin post tot paroxysmos mutetur morbus. Si Dei aut dæmonis uirtute ob scriptum euenit sanitas, cur non euestigiò ea sequitur? Exaratas item has uoces, Gibel got gabet, rostro pulli imponunt: inde stylo præacuto huic caput rectà in medio pertundunt, pullusque exilit ac uiuit, maximè in ęstate. Ea autem delitescit causa, quòd pulli caput cerebrumq; osse utrinque diuiditur: inter quod in medio distinctum, stylus quà facilè potest, penetrat: nec quicquam, illæso cerebro, uitæ decedit. Verbis porrò eam inesse uim existimat uulgus, earū rerum imperitum. Atqui ab illis si uirtus ea promanat, cur transfixo hœdi siue hominis aut canis capite, non idem contingit? His adde illud Constantini, in piscium captura: Iao Sabaoth. Carminibus adhæc equos apud Nigritas strenuiores & in bello tutiores reddi, docet Aloysius Cadamustus. Iure itaque optimo Galenus, quanquam ethnicus, Chariachirum & Bamachium derisit: ipsisq; Dioscoridem prętulit, qui non imprecationibus & uerbis superstitiosis, uelut illi, tradiderit medicinam.

Nec profectò hic in nostratium mulierculanum gratiam prætermitti oportuit erucarum è brasicis abigendarum amuletum in Ducatu Montensi rhythmis Germanicis usurpatum in hanc sententiam: Vobis dilectis erucis tam conueniat hic autumnalis esus, quàm Mariæ placuerit, ubi bibebatur edebaturque, nec Christi mentio erat, in Dei nomine, Amen. Ibidem obseruatum, Si uirga ex uicinia domus adulteri uel scabini probi collecta, in horto incutiantur brasicæ erucis oppletæ, euanescūt, potissimùm si rectà uel transuersè ingrediatur percussor: si uerò circumeat, in brasicis permanent erucæ.

Nullæ uoces cum imaginibus cœli conueniunt.

Illud porrò omnem superat stultitiam, quòd quasdam uoces cum imaginibus quibusdā cœli conuenire, pleriq; autument: & uerba quæpiam cū solennitate prolata, mutare sensus hominum & brutorum: hinc in speculo consecrato uideri imagines, hinc moueri fœminas in amorem, hinc mutari elemēta, terram uariè affici, ignem ab ustione cessare, morbos curari. O' delirium incomparabile. Quæ'nam uis hæc quæso, unde deriuata, ubi recepta? Si etenim pendet ab harmonia cœlesti tota uerborū uirtus, ut Alchindus contendit: cur non ipsa per sese operari id potest, cum sit causa superior? Dicet fortasse, cœlum media & proxima causa, hoc est uerbis agere. At hoc doceat, in sonóne, aut in uoce, an in uerbis exterioribus operandi uis recipiatur. prior enim natura sonus quàm uox, & uox quàm uerba: hæc enim ex illa, illa uerò ex alio conficiuntur, cum uerba uocem & sonum includant, & in definitione uocis contineatur sonus. Sine uoce sonus esse potest, quia natura prior: pari ratione sine uerbis uox. sine uoce autem & sono uerba non sunt. Si igitur uis in sono recipitur, & qua sonus mouet elementa, omni sono etiam inanimatorum corporum poterit ea uirtus communicari: quare nec uoce, nec uerbis opus erit. Si autem in uoce, cum ea plerisque etiam

Fusè de ijs cōtra Alchindum disputat Ioan. Franc. Picus libro 7. cap. 6. de Prænot. superstitiosa aduersus magiam.

etiam animantibus præterquam homini competat, idipſum poterit à brutis etiam fieri. Si uerò in humanis uerbis tantùm recipi dixeris, rogo unde accipiatur uis, in primáne ſyllaba, aut medijs, aut ultima? Si in ſyllaba, iam nō in uerbis: ea uerò mox perit. eadem in alijs erit ratio. Quare colligitur, nullo modo uerbis ineſſe hác poſſe uirtutem cœlitùs operantem.

Vt hic mihi procliuius deferátur calculi à pijs collecti, ſacratiſsima Chryſoſtomi authoritate mōſtroſa hæc capita truncabo finiamq;. Verba, ait, ſacerdotis ore proferuntur, Dei autem uirtute conſecrantur & gratia: & magici ſuſurri ſiquid habent efficaciæ, id occultæ uirtutis habent à certa fiducia in diabolum. Nulla uerò ineſt ijs uerbis efficacia: ſed qui ijs fidunt, hos ob impiam confidentiam ſæpe illudi à ſatana ſinit iuſtiſsimus Deus. Hic & in ſequentibus proximè capitibus ad Leonis Suauij characteriſtica ſatis reſponſum eſſe arbitror.

DE MAGICA SANATIONE PER *periapta, characteres, effigies, annulos uel ſigilla.* Cap. IX.

Periaptorum uanitas.

HIc periapta tum magica, tum ex Sacris maximè literis furtim tracta, ſuum habent locum, quibus contra dæmonum ſtudia, incantationes & maleficia homines quoque dementantur. quemadmodum cum primum Euangelij Ioannis caput minutiſsimis literis in ſchedula pictum, & Miſſæ recitatione conſecratum, collo alligatur, mirum contra incantamenta & diaboli machinationes creditur eſſe amuletum. At ſi chartula hæc alicuius habebitur efficaciæ, prærogatiuam certè ſingularem aduerſus ſatanæ molimina obtinebunt illi, qui ſacram Scripturam ex profeſſo in manibus uel manicis continuò circumferunt. Sed ea niſi animis ſit irradicata noſtris, ubi uelut à fomite uitali in actum excitetur, mortua permanet litera, etiamſi millies ſuſpendatur, alligetur, portetur, affricetur, obmurmuretur, inſcribatur, ſigillis aut annulis imprimatur, bibatur, edatur, uel etiā uoretur. Confirmat hæc Chryſoſtomus: Quidam, inquiēs, ſacerdotes aliquam Euangelij partem ſcriptam circū collum portant. Sed dic ſacerdos inſipiens, nónne quotidie Euāgelium in Eccleſia legitur & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus poſita Euangelia nihil proſunt, quomodo poſſunt circa collum ſuſpenſa ſeruare? Deinde ubi eſt uirtus Euangelij? in figuris literarum, an in intellectu ſenſuum? Si in figuris, bene circa collum ſuſpendis: ſi in intellectu, ergo melius in corde poſita proſunt, quàm circa collum ſuſpēſa. Eiuſdem eſt ſententia: Quando in grauem lapſo morbum, aliqui incantamentis ſuccurrēdum eſſe conſulūt, alij rebus collo alligandis, alij aliter: & tu conſtanti animo, quicquid id eſt, ob Dei timorem ſuſtines, patiq; fortiter malis quàm eorum aliquid ſectari, hoc te martyri facit proximum. Hac ratione docet Athanaſius quoq;, dæmones plurimùm formidare uerba Pſal. 68, ſi quis ea attentè ex animo oret. Exurgat Deus, & diſsipentur inimici eius, & fugiant à facie eius qui oderunt eum. Sicut propellitur fumus, tu propelles eos: & ſicut liqueſcit cera à facie ignis, ſic pereant impij à facie Dei, & reliqua. Hac etiam oratione ſatanam abegiſſe D. Antonium in acerbiſsimo illo certamine aduerſus dęmonum turbas, teſtatur idem. Aliàs & illud Pſalmiſtæ occinebat: Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum.

Verbum Dei

Periapta Agnus Dei nuncupata cōſecrat Romanus Pōtifex aduerſus noxios dęmones, & quaſcunq; eorundē machi-

machinationes: quod palàm est ex libro 1. de ceremonijs Romanæ Ecclesiæ, sectione 7. ca. 3. de cōsecrat. Agnus Dei, ubi post eiusmodi consecrationē hæc subdūtur: Legimus Vrbanū quintum Pontificem maximum misisse ad Imperatorem Græcorum tres Agnus Dei cum uersibus infrascriptis:

Balsamus & munda cera cum chrismatis unda
Conficiunt Agnū, quod munus do tibi magnum,
Fonte uelut natum per mystica sanctificatum,
Fulgura desursum depellit, & omne malignum
Peccatum frangit, ut Christi sanguis & angit,
Prægnans seruatur, simul & partus liberatur,
Dona refert dignis, uirtutem destruet ignis,
Portatus mundè de fluctibus eripit undæ.

Minus insuper momenti habebunt manu effícti characteres, effigies, annuli uel sigilla, hac illáue figura delineata, sculptáue, uel imaginibus ad certos cœli positus hoc momento, & illo loco insignita. Atq; ut nulla astrorum uis in ea quæ manibus conficiūtur, opera imprimitur: ita etiamsi infinitę diuinis notis, nominibus, aut Scripturæ sanctæ uerbis ornentur, substantijs nihil ex figuris quibuscunq;, ueræ uirtutis uel accedit uel decedit: quib. singulis mirandas peculiaresq; uires certarum actionum effectrices ab initio Deus indidit. Nec enim iam noua ibi instituitur qualitatum mixtura: nō materiæ, ex prima ordinatione, cōuenienti qualitatum temperamento indutæ, noua & essentialis forma infunditur: sed corpori antea conformato, sua materia & forma, quibus existit, conseruantur, suaq; adornato temperie, arte duntaxat noua affingitur species: ad quam nihil sidera, nihil eo tempore existentes in aëre qualitates conferunt: immò, ut semel dicam quod res est, uniuersam hanc commenticiarum specierum congeriem, uanam esse, & inefficacē, nō pudet liberè profiteri: etiamsi hic mihi offundēt Thebit philosophum, & magiæ antistitem, annulos conficiendi modum docentem, quibus animum exhilarari, hostes, cacodæmones & morbos arceri, miraculaq; edi mentiuntur: cuiusmodi annulorum commenta Eudemum philosophum quoque fabricatum esse tradunt. Obijcient & Albertum sui semper similem, & horum annulorū sigillorumque à ueritate sæpenumerò diuaricantem fabrum. Accedet quoque Marsilius Ficinus, doctissimus alioqui philosophus, & plerique alij. Nec Gygis Lydorum regis annulus menti excidat, ut magica annulorum cathena ornatius prodeat Lamia, Menippi Lycij sponsa: cuius digito, ne comitiali morbo correpta cadat, à philosopho redarguta, annulus applicetur argenteus, hoc modò intus notatus: † habi † haber hebr †. atque hinc breuiola, quæ uocant, contra febres à quodam nebulone quæstore ficta, offerantur:

Plato lib. 2. de Rep.
Lib. 2. Mineral. Tract. ca. 1. & 3.
Marsiliū Ficinum hoc nomine notat Ioan. Franc. Picus lib. 7. cap. 6.
Philostr. li. 3.
Breuiola contra febres.

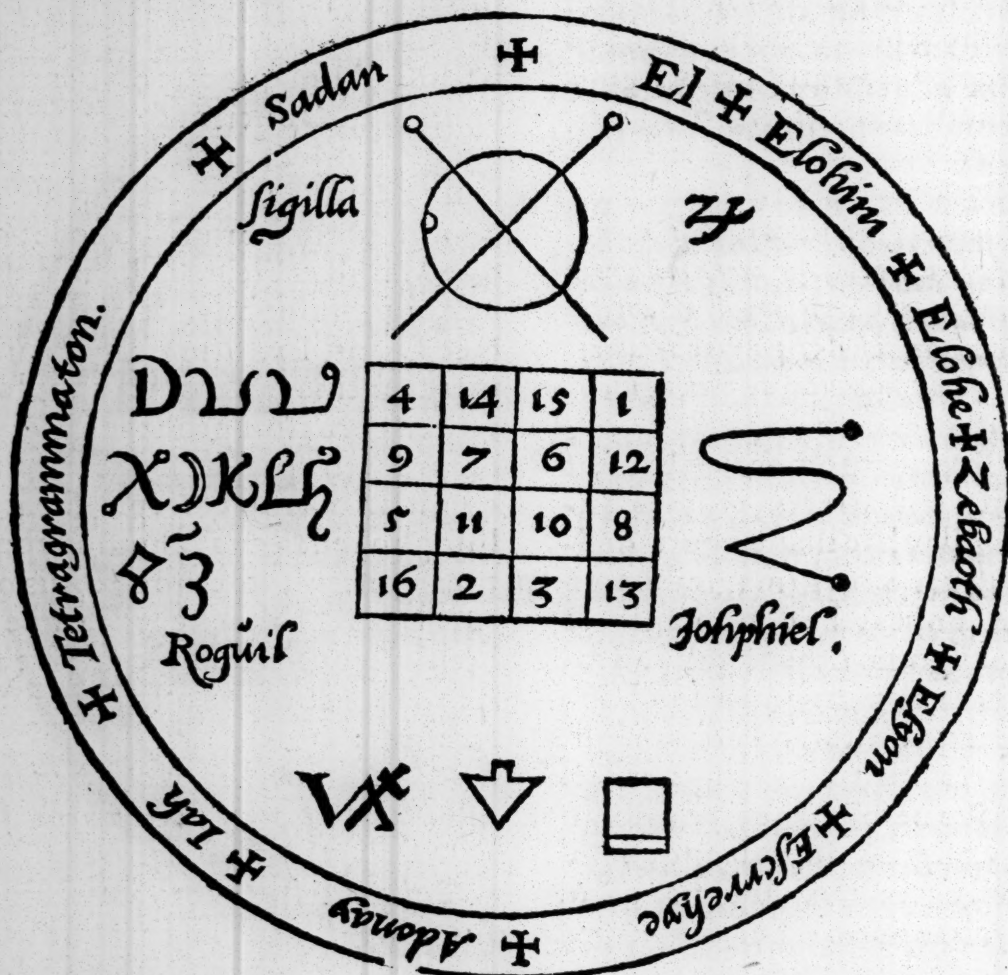
Ananisapta ferit mortem quæ lędere quærit.
Est mala mors capta, dum dicitur ananisapta.
Ananisapta Dei, iam miserere mei.

Per nuptialem uerò annulum sponsus mingat, ut ab impotentia ueneris & fascino soluatur, authore Nicolao & Guilielmo Varignana medicis, & Petro Argelate chirurgo. Si amorem quis dissolui uelit, in amantis calceo stercus amatæ collocetur, odorq; perceptus amoré infringet. Causam profectò eius uirtutis nimis manifestam, non est quòd ad occultam proprietatem torqueas.

MAGICA CVRATIO MALEFICIJ. *Cap. X.*

VAnissimū curandi maleficij mysterium, ex ineptorum delusorumq; hominum archiuis erutum, pijs cordatisq; ea ratione hic aperio, ut uideant intelligantq;, quantum sit in rebus inane, ubi sigilla, cha-

racteres, numeros, uoces & coniurationem penitius cōsiderauerint, sed ad populum phaleras. Eiusmodi commentis dementare & fallere hactenus uoluêre maleferiati homines. Hora & die Iouis, Ioue potente & dominante, accipitur lamina Iouialis, & insculpitur sequens tabula

Luna crescente, dicendo: O' tu Iupiter planetarum maior fortuna dulcis & mitis, ô damasses, mahadis, Camas, Iadas, Dichidos, Offididus, Canores, coniuro te per eum qui te creauit, ordinauit & posuit, ubi suæ placuit uoluntati, ut sis mihi in hoc opere adiutor, quò uirtute istius laminæ omnia maleficia soluantur, gestanti conferat lucrum, gratiam & amorem, pacem & concordiā hominum, Oomitetoro Zedelay Troppines Zozin Agare Bitelbault, Viteluault Yron, per eum qui uenturus est iudicare uiuos & mortuos, & seculum per ignem, Amen. His ter dictis, suffumigatur lamina mastiche, olibano & ligno aloes, & custoditur in panno serico citrini coloris, uel portatur. Cum per hanc quis operari uolet & maleficia soluere, lamina hæc in igne ponitur, dicendo: O' uos spiritus Iouis, amoris & dilectionis, me facite amabilem & complacabilem ad placendum omnibus, yeseraye date potestatem, ut sicut hæc lamina calefit igne, ita etiam, &c. inde extrahitur Lamina, & in uino extinguitur, dicendo: Sicut hæc lamina extinguitur in uino, ita extinguatur omne maleficium, &c. ubi hoc gustauerit & bi-

& biberit, Ioth, he, uau, het, fiat fiat fiat amen. Apertius singula explicare nolui ob curiosos eiusmodi impietatum imitatores, quibus omnem errorum uiam præcludere malui. Galeno nostro hîc fidem demus, dicenti: Substãtia est quæ suspenditur, non uoces barbaræ, ut quidam prestigiatorum facere assolent.

10. Sim-

DE CHARACTERIBVS, IMAginibus, figuris, exorcismis, rebusq; illicitis, quibus thesaurus inquiritur, claustra aperiuntur, capillitio suspenduntur maleficæ, obijciunturq; reliqua diaboli ludibria.

Cap. XI.

...cus the... inqui... modus.

THesaurum porrò sic inquirunt hi magi. Virga auellanæ trib. signata crucibus, cõiuratur non modò superstitiosè, sed & impiè ac blasphemè. Adduntur characteres cum barbaris nominibus, & in fodiendo leguntur Psalmi, de Profundis: missa, Misereatur nostri: Requiem, Pater noster, Aue Maria, & Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo, Amẽ. A porta inferi, Credo uidere, &c. Expectate Dominum, Requiem æternã, cum oratione certa. Et si fodiendi tempus neglexeris, à diabolo tollitur thesaurus.

...bolica ...rũ a-

Vt claustra aperiantur, in particula cereæ baptismo designatæ flores uolubilis imprimuntur, liganturque in anteriore indusij parte: ac ubi reserare uoles, ter inflabis, dicesq; hæc uerba: Arato hoc partiko hoc maratarikin tuo nomine aperio hoc claustrũ, quod infringere cogor, quemadmodum inferna confringis, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen.

lib. 24.

Æthiopidis etiam herbæ tactu clausa omnia aperiri, quibusdã simul admurmuratis cantilenis, traditur. Eodẽ referendum, quòd cuidam ad laqueũ damnato Venetijs, omnes patefactæ fuerint fores, disiectis seris, una tãtum admota herba, signaculis quibusdam decãtata. At si uis ea inest herbis, quorsum admurmurantur cantilenæ, aut adhibentur signacula? Vel si uirtutem hanc obtineant cantilenæ & signacula, cur aduocãtur herbæ? Si simul coniuncta hanc efficaciam sortiri dicas, meram esse superstitionem, cõtrà obijcio. rerum alioqui naturalium miraculis ut nihil derogatum uolo, ita eiusmodi cantiunculis & signaculis nil penitus tribuendum esse, ingenuè affirmo. Quum autem herbæ illæ non operentur nisi cantionibus & signaculis applicatis, consequens est, ijs etiam nihil eiusdem uirtutis adesse. Si effectum subsequi respondes: contingit is profectò dæmonis opera hic colludẽtis ratione cãtilenæ uel signaculi, ut eiusmodi ludibrijs incautos alliget strictius, cautiusque fallat, nec ullo modo iuuet. Dicam hic cum Plinio, non satius fuisset Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quàm machinis claustra per tot annos quærere? Quid & tam grauibus se onerant sumptibus nostri Christiani principes in effringendis oppidorum portis tanto ponderosorum globorum infernalis pulueris potentia excussorum numero? quum etiam apud Acherõtem inuestigare erubescerent neutiquam, si quid hic in talem usum posse acquiri iudicarent?

Lib. 24. cap. 2.

Pro defensione, figura cum creta in terra notatur, & miræ affinguntur nugæ, recitanturq; Psalmi, & Orationes, necnon Missæ actus adhibetur, & in arbore clauus figitur ferreus.

Vt mille hominibus uel equis cinctus quis appareat, anniculus salicis ramus unico inflictu abscissus usurpatur cum exorcismo, barbarorum nominũ recitatione, & characteribus absurdis.

Imagines damnosa.

Damnum alicui inferre se credunt hi malè sani, si imaginem cõficiant in

eius nomine quem læsum cupiunt, ex cera uirginea noua, sub cuius axilla dextra hirūdinis cor locetur, & hepar sub sinistra. Item, collo appēditur filo nouo effigies, quæ acu noua in membro lædendo figitur, recitatione uerborum, quæ ob curiosos studiò prætermittenda censui. Ea ex ære quandoq; apparatur, cuius membra ad diriorem deformationem inuertuntur, ut pes manus loco formetur, & pedis uicissim locū subeat manus, faciesq; inuertatur. Ad atrocius malum similis imago adornatur in hominis forma, in cuius capite nomen certum scribitur, & in costis ea nomina, Alif cafeil zaza hit mel meltat leuiatan leutatace: ea in sepulchro defoditur. In eundem usum, ut ipsi uocant, in Martis dominio, parātur duæ imagines, una cerea, altera ex hominis mortui terra: & ferrum quo homo necatus fuit, traditur alteri imagini, ut alterius necandi simulachri caput transfigat. In utraq; duo inscribuntur nomina, & characteres seorsum peculiares: & certo altera reconditur loco.

In mulieris amore conciliando, conficitur in hora Veneris imago, ex cera uirginea in amatæ nomine: cui character imprimitur, & circa ignem calefit: & inter agendū, cuiusdam angeli memoria in mentem repat. Non absimile monstrum fingitur, ut quis tibi in omnibus obsequatur.

Imago, ut capillis suspendatur malefica.

Vt tandem capillitio suspēdatur nostra hæc malefica, & huius nugatorij actus scena tragicum sortiatur exitū, apparatur effigies ex terra capitis mortui hominis, in alterius nomine baptisanda, cui nomen cum charactere inscribitur: hinc osse putido suffitur, & inuerso ordine leguntur Psalmi, Domine Dominus noster, Dominus illuminatio mea, Domine exaudi orationem meam, Deus laudem meam ne tacueris, &c. Deinde duobus diuersè locis ea sepelitur.

Vt periaptorum, characterum, figurarum, annulorum, imaginū, reliquorumq; id genus prodigiorum uanitas ubique explodenda, omnium obtutui lucidissimè pateat, formulas has sacrifico surreptas supprimere nolui, quo de cæteris eiusmodi hominum ludibrijs facilius pronunciaretur sententia: quibus si uel ueritatis momentum inesse leui solùm cogitatu suspicatus fuissem, eas hauddubiè euestigiò, cui debentur, consecratas excepisset Vulcanus.

QVIBVS VERBIS STVPOR AC *taciturnitas in tormentis & quæstionibus induci & solui creditur.*

Cap. XII.

Quomi... menta q... non sent...

INueniūtur, qui cum scelus aliquod capitale admiserint, uel antequam subijciantur quæstioni, uel interea dum torquentur, quorundam aut scriptura, aut prolatione uerborum consequi sibi uidētur, ut & tacere possint, & nihil omnino sentire. Id quod tam firmiter sibi persuasum habent, ut fuerint qui hac fiducia ultrò se tum carceri, tum quæstioni obtulerint. A' diabolo enim, cuius interest scelera non puniri, sed indies accumulari, confirmātur in malo, nec solùm organis uocis obstructis impediuntur, ne loqui possint, uerùm graui etiam somno opprimuntur, ut nec audiāt interrogata, nec tormenta sentiant. Interim tamen his illi penduli uerbis ac uersibus, sanè perquam ἀπάθησι utuntur:

Verba ... rem & ... turnita... ducenti...

Imparibus meritis tria pendet corpora ramis,
Dismas & Gestas in media est diuina potestas:
Dismas damnatur, Gestas ad astra leuatur.

Sunt qui uerba Prophetæ eructēt: Eructauit cor meum uerbum bonum, ueritatem nunquam dicam regi. Alij autem hac prece se muniunt: Quemadmodū lac beatæ gloriosæ Mariæ uirginis

Psal. 4...

ginis fuit dulce & suaue Domino nostro IESV Christo, ita hæc tortura siue chorda sit dulcis & suauis brachijs & membris meis. Alij uerò saltem hæc proferunt: IESVS autem trãsiens, per medium illorum ibat. Os autem non comminuetis ex eo. Et tamen contrarium uidemus euentum. Licet enim ἀθυτήριον ita dæmon occupet, ut nihil sentiant: ossa tamen illis comminuũtur & confringũtur. Qua etiam ratione probari posset, eorum uerborum nullam esse uim: quin ridicula potius esse, quàm credibilia, quæ iam proposuimus. Enimuerò nec diabolo quidem esse permissum ut efficiat aliquid eiusmodi, interea dum ijs ut superstitiosè utuntur flagitiosi, propter duas mihi causas uidetur. Primò, quòd cum omnis potestas à Deo sit, diabolus nec ipsi nec legitimis ipsius actionib. possit resistere, ut nocentes publicæ eripiat iusticiæ: sicut docet D. Augustinus, & Thomas Aquinas. Secundò, quòd impunitas scelerum Deo non placeat, & malefaciendi licentia minimè permittatur: alioquin institutus ordo & iusticia Dei sibi inuicem repugnarent. Sed tamen hominum impietate sic merente, sæpius hæc accidisse fateor. Testatur enim clarissimus Iurisconsultus Paulus Grillandus, se bis id & uidisse, & in facto comperisse, his uerbis: Primò Pisis, dum essem assessor magnifici Domini Capitanei illius ciuitatis: deinde Romæ, dum essem auditor criminalium causarũ reuerẽdiss. domini Auditoris Cameræ, ubi quidam fur sagacissimus, & dupli cis maliciæ reus, contra quem erant examinati quindecim testes super diuersis indicijs magni furti 137 ducatorum aur. habens noticiam quòd curia præfati domini Auditoris procedebat contra ipsum, antequam personaliter compareret, accepit nonnulla sortilegia contra torturam: quibus expertis iterum atq; iterum uidens quòd sufficiebant ad paragonem, quadam die dum ego essem in ædibus turris nouæ ad examinandũ quosdam alios reos, ille spontè ueniens accessit ad me, & se cõstituit in carceribus ipsis, dicens, quòd ultrò uenerat ad purgãdum indicia, & notã infamiæ sibi illatæ. Contra quem tamen necesse fuit deuenire ad torturam, tot indicijs contra ipsum laborantibus. In qua dum erat eleuatus, dormiebat capite clino, ac si iaceret in lecto, absq; ulla penitus lamẽtatione, aut clamore: & ad tractus chordæ erat tanquã statua marmorea. qui dum eleuabatur à principio, dicebat quædam uerba submissa uoce, deinde silebat ut dormiens. Statim ego suspicatus fui, ne gestaret aliquod sortilegium siue facturam maleficã penes se, aut ex illis uerbis captaret aliquod suffragiũ: perquisiui quàm diligẽter per omnes partes corporis sui, demumq; reperi in capite, sub scuffia scilicet inter crines, quandam paruã schedulam hæc uerba continentem, uidelicet: † IESVS autem transiens † per medium illorum ibat † os nõ comminuetis ex eo † cum crucibus ita signatis: quam illico abstuli ab eo. qui licet illa sic ablata satis conquereretur, nihilominus iterum positus ad torturam, & eleuatus iterum, illud idem sicut antè faciebat. & in principio ipsius eleuationis nõnulla uerba submissa uoce dicebat, quę percipere nunquã potui, nec quicquam confessus est. Demum mutatis tormẽtis, sub tormẽto taxilli subiectus fuit, & similiter spernẽdo dolores, nihil unquã cõfessus est: sed in sua negatiua semper audacius conualuit, adeò q̨ necesse mihi fuit eo instãte, ab inquisitione eundem absoluere. Similis casus occurrit Hippolyto de Marsilijs, dum erat officialis ducis Mediolani.

Luca 4. Ioan. 19.

Nihil sentiẽs doloris.

Hippolyt. de Marsil. in l. repeti. col. 4. ff. de quæst.

Aliud exemplum.

Iterum ait Grillandus: Necdum est annus elapsus, quòd audiui alium Romæ positum ad torturam, & repetitis uicibus grauiter cruciatum, qui uerba de lacte Mariæ uirginis submissa uoce proferebat, & nullum dolorem pati, sed cuncta spernere uidebatur: & dormiebat sicut alius in tortura: ac quanquam à tribus iudicibus pręsente procuratore fiscali examinatus esset, nulla tamen unquam ab eo confessio extorqueri potuit, licet correus & criminis socius id fateretur expresse, & illum in socium nominaret: cuius processum uidi, illumq; cognoui.

Exemplum mulieris.

Aliud exemplum, quod similiter in facto accidit mihi Romæ, cuiusdã maleficæ mulieris, quæ antequam eleuaretur in tortura, uerba quædam submissa uoce dicebat: deinde eleuata silebat penitus uelut mortua, & nigrior apparebat in uultu carbone extincto, oculos extra caput ualde tremendos more illorum qui strangulãtur emittens, & nihil penitus loquebatur neq; boni neq; mali. Vltima aũt hæc historiola minimè nostro obstat instituto. Nam si ex lamijs nostris illa fuit malefica, quid mirũ si diabolus linguam ei faucesq; præcluserit? ne scilicet illa suam innocentiam probaret, & dęmonis ludibria detegeret.

Carnificis pertinacia.

Superioribus uerò exemplis simile nuper habuimus Antuuerpiæ, in carnifice eius urbis Gelenio, natione Gallo: quem cum innumera, eaq; notiora flagitia commisisse nemo nõ sciret, adigi tamen nullo tormentorum genere, quamuis immani, potuit, ea ut confiteretur, in tantam statim ἀναισθησίαν ac sensuũ penè omniũ alienationem incidebat. De qua cum prudẽtissimus Senatus Medicos ordinarios consuluisset, eiusmodi stuporem non nisi pharmacis quibusdam somniferis induci posse deprehendit: cuiusmodi suprà Libro tertio, capite decimoseptimo, descripsimus. Vel etiam alia ratione eam torturæ tolerantiam, ut immensos nimirum ille cruciatus perferret, Deus permittere potuit, uel quò ijsdẽ ad resipiscentiã tandem cogeretur, uel ut reprobus, acerbiores dignasq; extremè pœnas lueret. Siquidem gladio tandem cæsus est citra ullum pœnitẽtis animi indicium ebrius, qui multis retrò annis se hominum utriusque sexus innumerorum sanguine inebriarat, quos multifario supplicij genere ob fidei confessionem, uita spoliarat.

Nonnulli tamen, ait Grillãdus, dixerunt, quod aduersus istas coniurationes & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædam, quæ diuersis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quòd omnes ligaturæ & maleficia huiusmodi dissoluuntur, & reus grauissima tormenta & cruciatus patitur in corpore: & inter alia solẽt dicere uerba illa prophetæ: Eructauit cor meum uerbum bonum, dicam cuncta opera mea regi: &, Dominus labia mea aperiat, & os meũ annũciabit ueritatem: &, Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes qui loquuntur mendacium: &, Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna subuertetur. Ex quibus uerbis, precibus & exorcismis, dicunt maleficia ipsa resolui, & reum mirabiliter cruciari. Vide Paridem de Puteo, in Tractatu de Syndicatu, c. tortura. lo. 3. folio centesimo decimotertio. & Syluestr. Prior. in Tract. de Strig. demonst. mirand. lib. 4. cap. 5. Super quibus tamen cogita, ait ille, quia de uirtute ipsorum remediorum nõ possem quicquam certi attestari, ex quo illa nunquam expertus fui, nec per alium experiri hactenus uidi. Ego uerò, licet & D. Grillandus, & mille alij oculis id uidissent suis, tamen uirtute uerborũ siue prolatorũ, siue pictorum, siue sculpto-

ptorum, fieri posse nunquam credam. Enimuerò fur ille etiam schedula spoliatus, nihil adhuc, crudelius licet distractus, confitebatur: nec submurmurata uerba insensilem habitum inducere, satis superq; à me ostẽsum est. Quare uel somnifica re assumpta, aut à diabolo, quicum antea pepigisse animo tales, eiq; se deuouisse, & etiam traditos esse necesse est, insensibilitate illata id fieri sentio, quum dæmoniacos complures Libro quarto à me enarratos, uarijsq; cruciatib. à diabolo exercitos, nihil eorũ sensisse, sed postea uelut è somno surrexisse, commõstrauerim. Statuendũ itaq;, si quid tale eueniat, id dæmonis arti potius tribuendum esse, qui ut spiritus, cerebri humores turbat, soporem mouet, neruorum originẽ obstruit, sensum tollit & stuporem inducit, chartulis uel uerbis in eũ finem admissis, ut eorum apparatui quippiã inesse uiriũ consideretur, atq; interea reliquus satanæ dolus lateret. Idem dictum uolo ad torturam uetulæ Brugensis, quæ tum habitu, tum uictu, tum incessu, tum moribus, tum fucata sanctimoniæ specie ab omnibus obseruabatur, habebatur in precio & plurimi fiebat, ueluti uera Christi apostola, quòd multarum matronarum liberos quasi miraculosè curaret, gibbos liberaret, crura tibiasque ilico restitueret, idque non arte, aut externo medicamine adhibito: uerùm qualiscunq; pietatis aliquo exercitio adiuncto, nempe ut uno, duobus, aut tribus diebus ieiunarẽt panis solius & aquæ usu: uel ter legerent orationem Dominicam, aut inuiserent Mariam Ardenburgensem, aut S. Arnoldum Audenburgensem, aut S. Iacobum, aut S. Hubertum Ardennatem: uel ut missam unam aut alteram religiosè audirent, aut aliquot preculas persoluerent ægri. Hisce rebus ex præscripto ritè expletis, ab incommodis postea liberabantur ægri propter confidentiæ insignis de mulierculæ potentia cõceptæ prærogatiuã. Exigebat etenim prius, ut se posse, firmiter crederetur. Atqui extorta tandem doli cõfessione, licet aliquandiu torturæ & quæstiones frustra fuissent adhibitæ, exilio à prudenti Senatu puniebatur. Historiam integram leges in Rerum criminaliũ praxi cap.37. de quęstione siue tortura, Iodoci Damhouderij Brugensis.

Quidam Iacobus nomine, mihi nõ ignotus & familiaris, torturæ ex magistratus decreto subijciendus anno supra sesquimillesimũ septuagesimo octauo, se ad insensibilitatem pręmunire uolens, prius opium uorat, sed iustę quantitatis ignarus, cum multa præcordiorum angustia, sopore tandem oppressus graui expirat. Schedulam apud ipsum mortuũ inuentam, & propria illius manu scriptã, qua opij drachmas tres sibi è pharmacopolio adferri iusserat, uidi, legi, & characterem agnoui: quod certè dolenter refero.

Insensibilitatem doloris & cruciatuum quoq; inducere, teste Aarone & Hermete, lapidem Memphitem à ciuitate Memphis dictum, si tritus & aquæ mixtus propinetur ei qui quęstionibus erit subijciendus, asserere Albertum Magnum eadem fide qua plura alia, hic prætermitti non oportuit. Vide & circa finem capitis 17. lib.3. & cap.7. lib.6. sequentis.

FIGVRATO NVLLAM INesse uim ratione figuræ.

Cap. XIII.

HInc liquet, quãtum fidei sit adhibendum fuco dęmoniaco, ab Hieronymo in uita D. Hilarionis eremitæ descripto: Eiusdẽ, inquit ille, Gazensis emporij oppido, uirginem Dei uicinus iuuenis deperibat:

qui cum frequenter tactu, iocis, nutibus, sibilis, & cæteris huiusmodi quæ solent morituræ uirginitatis esse principia, nihil profecisset, perrexit Memphim, ut confesso uulnere suo, magicis artibus rediret armatus ad uirginem. Igitur post annum doctus ab Æsculapij uatibus non remediantis animas, sed perdentis, uenit præsumptũ animo stuprum gestiens: & subter limen domus puellæ tormenta quædã uerborum, & portentosas figuras sculptas in æris Cyprij lamina defodit. Illicò insanire uirgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis. magnitudo quippe amoris eam in furorem uerterat. Perducta ergo à parentibus ad monasterium, seni traditur, ululante statim & confitente dæmone: Vim sustinui, inuitus sum abductus: quàm bene Memphis somnijs homines deludebam? O' cruces, ô tormenta quæ patior. Exire me cogis, & ligatus subter limen teneor. Non exeo, nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris. Dic, quare ausus es ingredi puellam Dei? Vt seruarem, inquit, eam uirginem. Tu seruares, proditor castitatis? Cur non potius in eum qui te mittebat, es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegã meum, amoris dęmonem? Noluit autem sanctus, antequam purgaret uirginem uel adolescentem, signa iubere perquiri, ne aut solitis incãtationibus recessisse dæmon uideretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidẽ: asserens fallaces esse dæmones, & ad simulandũ esse callidos. & magis reddita sanitate increpuit uirginem, Cur fecisset talia, per quæ dæmon intrare potuisset? Hucusq; Hieronymus. Sed puellam magis obsedisse amorem mẽtiens dæmonium, quàm amorẽ, mea est sententia. nec uerborum aut figurarum in lamina incisarum potentia id contigit: sed quòd diabolo occasionem subministrasset, quemadmodum exprobrat Hilario, eam exercendi facta illi fuit potestas. Qui ad eiusmodi magicas curationes in morbis confugiunt, seuerè redarguuntur à Basilio in explicat. Psal. 45. Paruus, inquit, filius incidit in morbum, tu mox incantatorem requiris, uel superuacaneos uariosque characteres uel figuras aut literas puerorum innocentium collo suspendis, &c.

Dæmonis mẽdacium, ut illis quisquilijs se detineri persuaderetur alijs.

D. Thomas quoq; credit, annulos, uel quicquid est figurarum ex arte, nihil operari ratione illius figuræ: neq; ex illa figura maiorem uim recipere à corporibus cœlestibus, quàm non sic figuratum: quoniam quæ ex arte fiũt, non sequuntur materiam, neque formam. Identidem & de uerbis prolatis sentit: quoniam uerba nihil immutant, nisi auditum. Verissimè ergo, imagines ex ære, plumbo, auro, cera alba, rubra uel alia materia baptisatas uel adiuratas, consecratas, imò potius execratas, per magorum artes & sub certis diebus, uirtutes obtinere mirabiles, in eiusmodi artium libris recitatas, errorem esse scribit Martinus de Arles theologus. Et Porphyrij opinionem de talibus construendis imaginibus, fuisse falsam, comprobat D. Thomas Augustini testimonio, libro 10. de Ciuitate Dei. Verum quidem est, res naturales, formas suas & uirtutes consequi ex corporibus cœlestibus: sed imagines artificiales nullã ab arte uirtutem imbibere, aut aliã assequi uim queũt, nisi quam ratione materiæ obtinent. Figura autem non est alterandi uel actionis principium. ideo nec alius uirtutis causam habet aurum eius imaginis, quàm aliud alterius figuræ

guræ aurum. Atqui si alium consequi effectum appareat, fit is dæmonum operatione, homines ludificantium, secundum Augustinum. Tales itaque imagines astronomicæ uim adipiscũtur per dæmonem: cuius signum est, quòd illis imaginibus quosdam imprimi characteres oportet, cùm naturali uirtute eæ operentur nihil. In hoc tamen à magicis simulachris discrepant astrologica, quòd in magicorum compositione fiũt expressæ quædam dæmonum inuocationes, unde eiusmodi effigies ad expressa pertinent pacta cum dæmonibus inita. At in astronomicarum factura, tacitum existit cum dæmonibus fœdus per quosdam characteres & figuras ab ipsis dæmonibus inuentas, ad quorum characterum impressionem, facientibus suffragantur dæmones. Hactenus ille.

Scitè igitur à Cardano, philosopho & medico, scribitur: Licet sigillis uim non leuem tribuant, ut Solis ad magistratus honores & gratiam cum principibus, Iouis ad diuitias & amicos, Veneris ad uoluptates, Martis ad audaciam, Mercurij ad solertiam, Saturni ad laborum patientiam, Lunæ ad populi fauorem: non ignoro lapides prodesse, figuram autem nihil. Idem, ubi magicæ stulticiæ maximi in ea arte Artephij placita enarrauit, ac non solùm dolosos, sed etiam mente captos fuisse magos monstrarit: prodigiosos inde planetarum characteres, item annulos terrificis planetarum notis insignitos, & sigilla monstrosis eorũ formis munita delineat, mox subiungẽs: Hi sunt characteres dolosa mente excogitati, quorum uirtutem nullam esse certum est. Nam quid his characteribus cum planetis ipsis rotũdis commune est? At ne nomina putes aut Arabica aut Chaldæa, aut Hebræa aut Græca: quòd si etiam essent, quid plus eis inesset uirtutis quàm Latinis? Igitur figmenta mera esse oportet, nulliusque uirtutis: quam si contendas obtinere, non nisi dæmonum pacto fieri potest. Quis etenim talia inuenire ualuit, nisi dæmonum persuasionibus? At iam dæmones nihil docere constat. Dicent autem, formas esse in Nona sphæra, quæ in India uidentur. Ita siquidem malus ille Aponensis finxit. Sed concedatur: quis uerò postmodum docuit, hunc characterem Solis esse, illum Saturni? Hinc clarè liquet, delirantium hominum hæc pura fuisse commenta. Plura inde magorum deliramenta ordine ex Artephio ibidem recitantur.

Si contendant magi, se rebus naturalibus uti, characteribus, figuris, herbis & uerbis, publica alioqui dæmonum commercia abominati: hinc refellentur, quum sit apud Aristotelem & omnes naturales philosophos compertissimum, actiuas uirtutes non posse figuris inesse, uti nec literis uel quibuscunque characteribus, cum nihil aliud sint quàm compositio & ordo excogitatus ab artifice seu pingente seu fingente: præterea & materiales imagines ultra suam speciem & formam operari non posse, testatissimum est, multò minus admirabiles supra naturæ legem producere effectus. Signa uerò si dicantur, ea quum diuinitùs instituta nõ sint, quin potius reiecta, & à natura abhorrentia, restat ut plus quàm superstitiosa sint, & à dæmone inuenta, uel palàm fabricante, uel clàm in malè credulorum phantasiam suggerente. Somnia item sunt, quòd figuras & characteres in elementali materia impressos párere radios fingat Alchindus Arabs, quibus motiones in rebus alijs excitentur, quum illi quatenus ex arte fiunt, nullo modo causarum superiorũ influxus commoueãt.

His adde Porphyrij deliramenta, quibus figuras à dijs maximoperè amari, eosque in sacrata imagine contineri imaginatur: contra Aristotelem, atq; etiam Theologos, qui characterum, herbarum, aut etiam uerborum ui, separatas mentes supra hominem in aliqua materia coerceri posse negabunt. Si quem characterum iuuabit uarietas, si quid dignitati uel uetustati eorum tribuendum quis contendat, in μικροκόσμου hominis lineamenta, notas & multiformē characterem collimet, adeoque ipsum cœlum, terram & omnia quæ in eis sunt, uigilāti inspectione cōsideret, inueniet profectò quod cōtemplatu & admiratione sit dignissimū. Quapropter ociosa, patrocinante ueritate, prodigiosorum huiusmodi figmentorum permanebit fabrica.

Porrò sacra uerba ea pollere uirtute, si denuò eò confugiatur, ut notatis solis literarum figuris tam mirabiles progignantur effectus, cōminisci, certè impium est. Euangelij efficacia, nō in exaratis characteribus, huic figuræ uel illi annulo, sigillo aut imagini applicatis, uerùm in uirtute mystica, ad salutem credenti, consistit. Verbum Euangelij in corde iuxta uiam satū, auditum, & nō intellectum, rapit malus ille: auditum autem, protinusq; cum gaudio exceptū, radicem, ut in petra satum, non habens, cōtinuò euanescit: auditū item, & cura huius seculi suffocatum, ut semē inter spinas iniectum, infœcundum manet, inefficaxq;: sed auditum & intellectum, firmaq; fide apprehensum, efficax est, hominemq; in nouam commutat creaturā, & mentes consolatur afflictas, aduersus dæmonis insultus communiens, ardētiq; inuocatione in Christi nomine inflammans, exorante quæcunq; petuntur: non autem hoc præstat chartis illitum uerbum, aut cuicūq; materiæ impressum insculptúmue, uel collo alligatū, siue superliminari impositum, aut subtus limen in terra sepultum. Tantum enim abest ut intuitu pictarum aut incisarum insculptarúmue Scripturæ sacræ uocum aut sententiarū, quacunq; sint expressæ forma, terreatur, fugetur aut uinciatur diabolus, ut etiā ipse eādem probè calleat, nec allegare erubescat, quò fallat cautius: quemadmodum cum Christum tentatione impeteret, fecisse legitur. bona autem conscientia, uiua fide, ex uera Dei agnitione & Spiritus sancti inspiratione prognata, atq; uerbi Dei potentia prosternitur ille, profligaturq;. Hinc ligaturas omnes & remedia, quæ medicorum condemnat schola, iure optimo quoque Augustinus reijcit.

Rom.1.
1.Cor.4.
Matth.13.
Marc.4.
Luc. 4.8

Matth.4.
Marc.1.
Luc.4.
Psal.90.

Li.2 de d. Christ.

FORMVLA CVRANDI MALEFICIJ *superstitiosa, item alter modus futilis pellendi dæmonis.* Cap. XIIII.

NOn incōuenientem curandi maleficij modum merè superstitiosum, quanquam mysterij loco habitum, hic asscribam, ut euidentius quorundam hominum eluceat impia credulitas. Hunc insignis doctrinæ, integritatis atque usus uir D. Ioannes Echtius, ἰατρὸς πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, pro suo candore, communicauit: non quòd eum approbaret, sed risui unà mecum exponendum arbitraretur: à matre autem ægrotæ nactus erat, quæ studiosè religioseque omnibus obseruatis, filiam curatam, si dijs placet, affirmabat. Historia, cui annectitur curatio, sic habet: Clarissimi iurisconsulti N. filia, annos nata circiter tredecim, monialis (quam uocant) monasterij non procul à Susato siti, maleficio laborare credebatur. nam uenter tumidior erat, ut hydropicam quis iudicasset: & cū lotio calculos excernere uidebatur, qui uera erant fragmenta latericia inæqualia, magnitudinis auellanæ

Io. Echti[us] medicus.

Superstiti[osa] dæmonia[cæ] uirginis c[u]ratio.

lanæ nucis,& minora, præcedēte summo dolore. adhæc, alterum crus habebat luxatum. quocirca quum extrema metuerent moniales, & puellæ parentes, ea Coloniam deferebatur, accersebanturq; duo celeberrimi eius urbis medici, D. Ioannes Echtius, & Hubertus Faber: qui re ad exactā artis trutinam uocata pensiculataq;, dæmonis opus foueri iudicarūt. Ad puellæ itaq; curationem adhibebatur quidam ariolus uetulus, nomine Abrahamus, qui hanc sanādi formulā parentibus præscripsit. Omnium primò sacra administretur synaxis. Deinde potionis sequentis cyathus paruus plenus, uel uitreus, matutina hora & uespertina puellæ maleficio affectæ propinabitur. Recip. Rhabarbari electi drach. 1. radices enulæ, artemisiam rubram uulgò dictam, centaurium minus, mentā aquaticam: hæc simul, præter artemisiam, in olla noua indentur, & in honore sanctorum triū nominum ebullient in uino albo: artemisia aūt in aquæ pinta, quā hic uocamus, unciarū duodecim pondere æquiualēte decoquetur. Item pauperi alicui homini pio commēdabitur recitatio orationis Dominicæ & salutationis Angelicæ, quinquies separatim repetenda: prima, in nomine puellæ maleficio læsæ, quòd Christus in hortū duceretur: secunda, q Christus aquā & sanguinē sudarit: tertia, q CHRISTVS IESVS condemnabatur: quarta, q IESVS citra culpā in crucem conijciebatur: quinta, ob Christi passionem, quòd in cruce expiraret, ut sagam conuertere, & illatū malum amoliri dignetur IESVS. Præscripto modo hominem simplicem in genua prouolutum, attentione summa orare oportet: deinde octo diebus continuis Missam audire ægrotam, & consistere ubi recitatur Euangelium: atque in cibo & potu aquam lustralem, salemque expiatum miscere.

Matth. 4. Marca. Luc. 4. Psal. 90.

Rhabarbarū ... sed ... hoc reliquis ... pellen... dæmonio ...?

Li. 1 de Christ.

Io. Echtius medicus.

Superstitiosa dæmonis virginis curatio.

Alia quædam puella exagitata aliquandiu à dæmonio, eius inspiratione ita liberabatur, ut itinere satis longo & recto singulis ferè passibus in genua procumberet Marcodurum usq;, nusquam è uia communi trita deflectens, etiamsi fouea, aquæ, lutum uel excrementa essent obuia, in ijs quoq; genibus deuolui oportuit: at in ara sacra D. Annæ (ad quam frequētissimus ibi religionis ergò concursus) missa celebrata, liberationis indicium iri ostensum pollicebatur dæmon. Proinde circa puellam sub missæ actione se conspexisse umbram cādidam, ait sacrificus: quam quoq; puella se obseruasse tanquam certissimam liberationis notam asseruit. En dæmonis fucum, quo εἰδωλομανίαν stabiliat.

Obsessæ curatio futilis.

Domum à lemuribus turbatā Theophrasti Paracelsi asseclæ uindicant liberantq; suspensis in quatuor domus angulis, mēbranis uirgineis, quas uocant, quibus inscriptum est: Omnis spiritus laudet Dominum: uel, Mosen habent & prophetas: uel, Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius. Si eodem modo suæ artis statuūt principia, quo hanc commentati sunt curationem, dæmonesq; fugare conantur, non est quòd ueterem medicinam euersum iri metuamus. Absurdè enim prima hæc sacri Vatis sententia in chartulis suspensa, ad dæmones exturbandos usurpatur. Nam omnis spiritus, hoc est, quicquid spiritu & uita fruitur, laudet Dominum: non autem ab impio, multo minus à diabolo, laudem suam celebrari uult Deus. Quomodo etiam instituto respondeant illa uerba Abrahæ, diuiti epuloni reddita, Mosen habent & prophetas, ipsi iudicent. Si tertiam urgeant sententiam, ad Caput nonum huius Libri, de Periaptorum uirtute, eos relego.

Paracelsistica dæmonum profligatio.

Psal. 150.

Luca 16.

Psal. 64.

MALEFICAE CVRATIONES *chirurgi.* Cap. XV.

Chirurgus sceleratus.

AD insignis malitiæ chirurgum, qui multos annos toleratur apud Geldros, quandoq; etiam Coloniæ, anno supra sesquimillesimũ sexagesimoseptimo in æstate apud impeditioris linguæ nobilem in ducatu Montensi, quem quoque fefellit, promotum, quum fortè poculis ibidem indulgeret, accessit eiusdem nobilis minister proximæ arcis præfectus, nomine Elbertus, calantica ægrotorum more tectus, ut medica eius opera, sic persuasus, uteretur. Hîc mox uittam lineã ex capite abijci iubet medicaster, atq; ut secum cyathos exhauriat, hortatur ægrũ. Quod quum hic auersaretur, sibiq; à medicis, uino ut parcè uteretur, imperatum assereret: respondit iste, sibi alias occultiores esse curandi rationes, quas nescirent reliqui medici. Id ideo tentatũ, ut à bene poto, nec satis ob id prudente, liberaliorem curationis suæ mercedem pacisceretur, eiusq; dimidiũ, quod ei moris est, antè auferret. Hinc seorsum cum ægroto secedit, morbi magnitudinem proponit, causamq; esse maleficium, in uniuersam deinde eius familiam atq; pecora proserpturũ sæuissimè, nisi obuiã iretur, perfrictissima fronte mendaciter imperito homini persuadet. Tandẽ ubi de ampla curationis mercede trãsactũ esset, diligenter porrò industrieq; inquirit, num quem domi inter familiam aleret, cui fidi queat? respondit ægrotus, se famulum & filiam habere. Impostor, quot annorum esset filia, rogat: ait pater, Viginti. inquit impostor: Satis est, hæc erit nostro instituto & actionibus non inidonea. Inde iubet utrunq; parentem ad filiæ pedes procidere suppliciter, & obnixè orare, ut in cunctis medico obsequeretur, dictoq; audientem se exhiberet, alioqui non ritè consuli posse patris ualetudini: cuius uterq; cupientissimus ad filię genua prouoluitur, supplexque ex nebulonis istius præscripto obsecrat & obtestatur. Tum mãdat, ut pilum tam suũ quàm uxoris, item filiæ, necnon omniũ quos domi aleret, hominũ, ut & brutorũ, abscissum, filiæ traderet, sibi in arcẽ, ubi ægrotus degeret, certa atq; cõstituta hora deferendũ. Hac fabulæ epithesi industriè ad hunc modum instituta, ad reliquos actus progreditur. Nam quũ illa ad præscriptã horam, dicto obediens, ut patris sanitati cõsuleret, aduenisset, in cõclaue seorsum ducitur: ubi longa simulanter habita occulta oratione, librum qui in mensa erat, aperit, duosq; cultros decussatim transuersos in eo ponit multo cũ murmure, diris item coniurationibus, fictis his illisque characteribus: tandem & circulum in terra ducit, in quem & alterum cultrum à se adiurationibus execratum, à puella configi iubet: tum interpositis aliquot non intellectis susurroque prolatis uerbis, alterum cultrum, ut antè factum erat, defigẽdum tradit: deinde puellæ metu consternatæ offulam quãdam offert edendam, illique refragãti eam perfrigidam (sic enim illa narrauit postea) in os inserit: qua accepta, ita perturbari uisa est, siue metu seu alia occasione, ut sibi non satis constaret. Hinc pectus nudari iussit, sicque mammillis diu popismo seu palpo tractatis, supinam inclinari detecto uentre uoluit. Qua in re ubi puella pudica se difficilem præberet, atque hic Tragicus comœdus patris exitium certissimè subsequuturum, ipsamque in idem & grauius malum lapsuram, nisi morem gereret, minitaretur, necessarioque hic mutuam carnis contrectationem requiri persuaderet, in sinum prolapsus, pudoris mox zonam soluit, castitatisque munimen-

nimentum perrupit. Altero die eodem curationis modo obseruato, secundum fabulæ actum simul cum iuuecula absoluit. Tentauit idem & tertiò, sed solùm bis ipsum suam satiasse libidinem, illa fassa est postea. Interea & medicamenta ægroto exhibuit singulis diebus tam crudelia, ut præsentem hic præ nimio cruciatu timeret mortem, ob idq; lecto affigeretur continuò, quũ ante inceptam curationem, quasi nihil incommodi pateretur, obambularet. Nec quidem immeritò, q, mercurium præcipitatum huic fuisse propinatum, à prudentioribus & fortè actionum medicastri conscijs iudicaretur. In ijs suis tormentis & carnificina hunc quandoque suppliciter, licet uenire detrectantem, aduocat, lenimenq; torturæ quærit: tandem & dilectissimam filiam rogat, quid ipsa animaduerteret consilij, & quem speraret successum ex curationis modo. Quam ubi pudore suffusam, ac in lachrymas pronam, uix quicquam respondere obseruaret, doloris causam extorquet. Illa rem omnem ordine patri explicat, & catastrophe dolum detegit, se etiam mẽstruam fluxionem ex eo congressu passam fuisse queritur, hymenis uenarum eiusmodi insultu ruptarum imperita. Ex lamentabili patris relatu hęc ad me peruenere. O uerum maleficium: ô facinus horrendum, flagitium & scelus morte etiam crudelissima expiandum. Nec aliò à me teterrimum hoc factum promulgari quis arbitretur, quàm ut in similibus casibus, alieno damno quilibet cautior, non tam faciles aures & obuias manus præbeat cuicunque sanitatem tanta impudentia arrogantiaq; pollicitanti, & mercede iniqua stipulanti. Interim actor hic suos habet qui ipsum mirentur, prædicent, promoueantque, etsi quoq; lippis & tonsoribus innotuerit, eum licet prouectioris ætatis, alteram duxisse uxorem, superstite etiamnum priore. Sed in eam mẽtis caliginem dilabi, proh dolor, hos qui aliò iniquius commissi gladij potestatem torquent, est quod gemitibus assiduis, quum peccatorum nostrorum amplitudo sic mereatur, conqueramur.

Cuidam nobili extremè decumbẽti, contra febrem adhibuisse eundem chirurgũ sequentem curationem, mihi referebatur, quum ad eundem deploratum postea accerserer. Tres ille radiculæ partes huic obtulerat, singulas semel mordendas, ad primam inquiens, Vtinam Christus non esset natus: ad alteram, Vtinam mortem non obijsset: ad tertiam, Vtinam non surrexisset. Deinde illis collo appensis, iubet eum bono esse animo, si illæ perirent: qui enim eas tolleret, hunc simul febrem ablaturum pollicebatur. Sic non multo pòst, empyemate, meo quidem iudicio, interijt.

Vsurpatus & is modus, Iesus Christus † qui natus est, liberet te N. ab hac infirmitate †: Iesus Christus qui mortuus est † liberet te N. ab hac infirmitate †: Iesus Christus qui resurrexit † liberet te N. ab hac infirmitate. Inde quinquies oratio Dominica & Salutatio Angelica recitentur quotidie.

Eiusdem ordinis fuit is medicaster, qui apud Xantos Cliuiæ, cuidam iuueni ex tympanite tumescenti nuper persuasit seniorem uiperam cum duobus rubris colli circulis, & duas iuniores in uentre exundante foueri ex maleficio: & quum exactius obseruaretur, dum hunc curat, ne à uehementibus purgationibus, simul excrementis uiperas mortuas miscere fraudulenter posset, tandem ægrotum partus dolores passurum fingit, ac proinde se oportere partibus pudibũdis oc-

cultè manus admoliri: cui respondet mater ęgroti admonita prius, suis manibus se effecturam, quicquid in eam rem desideraretur. Sic desijt impostor, & post dies quatuordecim moritur æger, qui à quodam chirurgo eam ob causam secabatur, ut cunctis huius nebulonis innotesceret dolus, quemadmodum & contigit: hinc incunctáter aliò auolauit funesta hæc & infausta strix.

DAEMONES NON ALITER *sanare morbos, quàm à læsione ab illis inuecta cessando.* *Cap.* XVI.

Fortalitium fidei lib.5. de Bello dæmonum.

SI iam obijciatur felix curationum harum magicarum successus: respondeo, In uita sancti Bartholomæi legi, dæmonem curasse morbos: atque hoc fecisse non sanando, sed à læsione, quam ipse inuexit, cessando, ut tradit Abdias episcopus Babyloniæ libro octauo Certamin. apostol. in hæc uerba: In idolo Astaroth apud Indos dæmon erat, qui se curare languidos, & cæcos, quos ipse lædebat, illuminare fateretur. Erant enim sine Deo uero homines illi: & necesse erat ut à Deo faso ludificarentur, qui eiusmodi arte illudit, uerum Deum non agnoscentes. His concitat dolores, morbos, damna, pericula, datque responsa ut ipsi sacrificent: & quum à se inuecta remouet, tanquã ab ipso sanentur, existimant omnes, nimirum stolidi: ille autem non sanãdo subuenit, sed à læsione cessando. itaque cum lædere desinit, curasse putatur. Et pòst: Ipse diabolus arte reddit homines ægrotos, ijsq; suadet uenerari idola: & ut sibi eorum animas deuinciat, ab eorum uexatione desistit, ubi lapidi aut metallo dixerint, Tu es Deus meus. Et pòst ex Bartholomæi mandato fatetur dæmon, primò carnem hominum à se lędi, uerùm in animas nullam sibi concessam esse potestatem, nisi sacrificauerint. Deinde subdit: At ubi pro corporis sui salute nobis sacra fecerint, ab afflictione desinimus, quòd tum in illorum animabus dominari inchoamus. Cum itaq; à læsione quiescimus, eos curare uidemur, & uelut dij colimur, dæmones interim existentes. Pulchrè id à Tertulliano etiam docetur his uerbis: Habẽt de incolatu aëris, & de uicinia siderum, & de commercio nubium, cœlestes sapere paraturas, ut & pluuias, quas iam sentiunt, repromittant dæmones, benefici planè & circa curas ualetudinũ: lędũt enim primò, dehinc remedia præcipiũt ad miraculũ noua, siue contraria, postq̃ desinunt lędere, & curasse credũtur. Adiungam qd in hãc sententiã Tatianus Assyrius, Iustini discipulus, qui claruit circiter annum centesimum septuagesimum, contra Græcos disserat: Nullus affectus, inquiens, per occultã alterius rei dissensionem tollitur, nec ęgrotus aliquis curatur amuletis, ut pelliculis appensis. Dæmonum istæ aggresiones sunt: & qui ęgrotat, uel amat, uel odit, uel appetit ultionẽ, istos sibi auxiliatores ascisciũt. Vtuntur autem dæmones hoc artificij modo. Quemadmodũ figuræ literarum, & uersus qui inde cõscribuntur, non per se possunt indicare, quod scribitur: sed hæc sibi cogitationum suarum signa homines constituerunt, ex certa ipsorum coniunctione, ita ut ordo literarum definitus est, rem intelligentes: sic etiam uariæ radices, & neruorum & osium adhibitio, non sua natura aliquid efficiunt, sed tanquã elemẽtaris institutio sunt improbitatis dæmonum, qui ad quid singula ualere debeant, præscripserũt. Vbi uerò ab hominibus usurpari uiderint ministerium uel curationẽ ipsorũ, superueniunt, & eos ad seruitutem redigunt. Et pòst; Non sanãt dęmones,

In Apo... cap. ...

sed

sed dolo capiunt homines. & rectè Iustinus ille maxima dignus admiratione, dęmones latronib. similes esse docuit. Siquidem ut illi uiros aliquos capere solent, deinde pacta mercede familiaribus eos restituere: sic etiã qui à uobis existimantur dij, quorundam hominum membris se insinuãtes, deinde per somnum suam in illis gloriã fabricantes, in publicum prodire iubent: & in conspectu omnium, postquam desideratis ex mundo rebus se expleuerunt, ab ęgris auolant, & morbum suo dolo productũ obliterantes, pristinæ ualetudini homines reddũt. Testatur & D. Hieronymus, licet uirtute magica possunt aliqua fieri miracula, ut illa quæ pertinent ad curiositatem tantùm, & uanitatem (sicut Simõ magus fingebat statuas ambulare, loqui, ridere, & similia) ea tamen quæ sunt salubria, ut existunt curatio languidorum, illuminatio cæcorum, & huiusmodi, non posse artibus magicis siue à dæmonibus effici. Elegãter breuiterq; hoc dæmonis studium ac medelam expressit Cyprianus De idolorum uanitate, ubi post longam de Augurijs & Aruspicijs disputationẽ subiungit: Hi spiritus maligni afflatu suo uatum pectora inspirant, extorum fibras animant, auium uolatus gubernant, sortes regunt, oracula efficiunt, falsa ueris semper inuoluunt. Nam & falluntur & fallũt, uitam turbant, somnos inquietant, irrepentes etiam corporibus occulta mentis terrent, membra distorquent, ualetudinẽ frangunt, morbos lacessunt, ut ad cultum sui cogant. Et mox: Hæc est de illis medela, cùm ipsorum cessat iniuria. Nec aliud his studium est, quàm à Deo homines auocare, & ad superstitionem sui ab intellectu ueræ religionis auertere: & quum ipsi sint pœnales, quærere sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerunt errore participes.

In Apol. cap. 22.

Hinc Augustinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant fideles sacerdotes populos suos, ut nouerint, magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij posse conferre, nõ animalibus languentibus claudicantibúsue, uel etiam moribundis quicquam mederi: sed hæc sunt laqueus & insidiæ antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. & si quis hęc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur. Idem ferè in libro de Ciuitate Dei legitur: & 26. q. 2. qui sine. ubi mortem potius esse dicendam eiusmodi curationem, quàm uitam, docetur. Idem: Valent dęmones affligere, quoscũq; Deus propter peccatum, eorum tyrannidi subiecit. Isychius lib. 6. comment. in cap. 19. Leuit. Pessimum est magis adhærere, quia dęmonum inimicorum nobis & pestilentium nomina dicunt. Qui etsi ad breue tempus, ut in errorem mittant, uidẽtur operari aliquid quod ad corporalem sanitatem uile & paruũ, quale etiam imperiti medici operari possunt: ueruntamen nec hoc ut boni, neq; ut bene uolẽtes hominibus operantur, sed in seruitutem illos redigere, & à Deo separare cup[i]entes.

Ad curationum harum dæmoniacarum cognitionem facit, quod Sabellicus scribit: Talis, inquiens, Circẽsium ludorum fuit pompa, quos tum instaurari cõtigit, quòd quidam è plebe homo T. Latinus, siue Tyberius Atinius, ut alij scribunt, à Ioue erat monitus, ut consulibus nunciaret, non placuisse sibi proximorum Circensium præsultorem: instare urbi periculum ingens, nisi darent operam, ut sibi ludi ex integro fierent. Id ille imperium quum fortè detrectasset, ueritus ne, si fidem non fecisset, pro ludibrio abiret in ora

Ennead. 2. lib. 9.

hominum: ita accidit, ut paucis diebus quibus species illa fuerat homini noctu oblata, filium nulla euidentiore morbi causa amiserit. At tum iterum simili oraculo interrogatus, an satis magnam haberet spreti numinis mercedem? Cæterùm quum rem adhuc in occulto haberet, subita est corporis debilitate afflictus. Tum demũ propinquorum consilio usus, lectica primò in forum ad consules, mox per illos in curiam delatus, ubi quæ per quietem fuerat iussus dicere, ordine exposuit. Miraculo accidisse aiunt, ut in pedes erectus, domum incolumis abierit. Sed malorum dæmonum aliquis Atinio in somnis affuit, qui futurũ intelligẽs, ut paucis diebus ille filiũ amitteret, ipseque aliquanto breuius graui esset morbo defuncturus: ubi scilicet à se affligi desijsset, hanc fallẽdi ansam nactus, ut Romanum pop. in maiores adhuc tenebras cõijceret, ridiculum illud ludorum schema oculis cæcæ multitudinis offudit.

FICTAM ESSE DAEMONVM SAnationem, & eam quandoq; à Deo permitti ob imprudentium credulitatem, admodum sæpe efficacem. Cap. XVII.

ITaque liquet, fictam saltem simulatamq; curationem quandoque exhibere dæmonem, à cruciamento cuius ipse author extitit, desistendo libenter, cuius rei admiratione faciles hominum mentes illaqueet, sibiq; infidelitate subiuget spiritus in diffidentiæ filijs efficax: hoc unum cum primis annitens, ut hi quos defraudarit, eum diuino cultu & honore dignentur. Vel Deum, ob contumacem hominum incredulitatem, plerunque aliqua permittere credimus, ut uidentes non uideant, & audientes non audiant, nec intelligant. Vel quo modo ex confidentia in medicum, medicamentis plus accrescere interdum uirium conspicimus: sic ex fide superstitiose adhibita eiusmodi incantationũ uerbis, quanquam ex Scriptura frequenter furto satisq; inconcinnè subtractis, aliquid singularis energiæ accedere, non temerè quis credat. quod nec Galenum latuit, illum plures curare affirmantem, in quem plures confidũt. Tantum habet ponderis, intensa sanationis imaginatio. Quare Pomponatius dicere non ueretur, in sanatione acquisita ex ueneratione osśiũ Diuis ascriptorum, si essent ossa canis, & tanta & talis de eis haberetur imaginatio, non minus subsequeretur sanitas. Multa siquidem corpora ueneratione dignamur sæpe in terris, quorum animæ patiuntur in inferno, authore Augustino.

Ex maiorum historijs recentiq; patrum nostrorum memoria repetũt pleriq; exempla, asseruntq; non paucos ad sola uota sanctis nescio qua credulitate & religione facta, aut ex contactu contuitúue osśium (nõ dicam thecarum) quæ de quorundam cadaueribus collecta ac reseruata ferebantur, recuperasse amissam uirium integritatem, sanitatis restitutione εἰδωλομανίαν stabiliẽte, uniuersi cultus impij authore unico diabolo. Imò inde natã persuasisse in animos hominum opinionem, auctamq; ętate & roboratam inueterasse aiunt: ut plus ualere, longẽque ualidius obortas corpori ægritudines euellere atq; extirpare sola uota statuis delata, quàm remedia censerentur. Eam inoleuisse cõsuetudinem addunt, ut si quid aduersi accideret, non diuina desiderarentur auxilia, sed in subsidium illi inuocarentur sancti, quos talib. præsidere ac dominari malis persuasum erat: neglectum ea ratione fuisse Deum, contemptuique & pro nihilo habitam medicorum operam: preces quoq; Deo ad cœlestium manda-

Ephes. 2.

Lib. 1. ... gnost. ... Lib. de ... tamẽt. ... Imagina... intẽsa s... onis eff...

mandatorum præscriptum deferendas, directas fuisse ad sanctos, aut ad statuas: uim item medicatricem, diuinitùs remedijs in natura ordinatis inditam, uotis fuisse tributam.

Quantum aũt ualeat constans credulitas apud uulgus, propè innotuit. Credulitaté requirit superstitio, quémadmodum fidem uera religio. Tantũ potest obfirmata credulitas, ut etiam miracula operari credatur in opinionibus & actionibus falsis. Quilibet enim in sua religione, etiam falsa, modò firmissimè credat ueram, spiritum suum ea ipsa credulitatis ratione eleuat, donec assimiletur spiritibus illis qui eiusdem religionis duces sunt & principes: eaq; uideatur operari, quæ natura & ratio non discernunt. Hæsitatio uerò & diffidentia, institutum opus non modò in superstitione, sed etiam in uera religione infirmant: & effectum quæsitũ, licet multo usu confirmatum, eneruãt. Quomodo autem superstitio imitetur religionem, exempla ostendunt, inquit Agrippa: uidelicet quando excommunicantur uermes & locustæ, ne frugibus noceant: quãdo baptizantur campanæ & imagines, & eiusmodi plura. Sed quia prisci illi magi, & qui eius artis authores apud ueteres extiterunt, fuerunt Chaldæi, Ægyptij, Assyrij, Persæ & Arabes, quorũ religio omnis peruersa erat, & idolorum cultu inquinata: cauendum nobis summoperè est, ne permittamus illorum errores supra nostræ religionis Christianæ puram ueritatem dominari. Blasphemum enim hoc esset, & βδέλυγμα.

Occult. philosoph. lib. ... cap. 4.

HISTORIIS NON ILLEPIDIS *ostenditur, quantum in magicis curationibus ualeat temeraria credulitas.*

Cap. XVIII.

CÆterùm quid temeraria illa ualeat credulitas, exemplis ostendam ridiculis: & prius nõ illepidum, à uiro Ecclesiastico, non infimi nominis Theologo, accepi. Narrabat is, ad mulierculam quandam oculorum lippitudine aliquandiu laborantem, casu nebulonem diuertisse, qui sanationẽ oculorum certissimam pollicitus, suspensa in ipsius collo schedula, tam cauit strictè, ne ea auferretur aut aperiretur aut legeretur, ut nihil hinc prorsus expectandum iuuamenti asseruerit, si aliquo hîc modo delinqueretur. Mulier in multam erecta spem confidens, à lachrymis se quoque continuit, quibus antea oculorum accrescebat uitium: atque hac ratione paulatim cõualuit. Demum ob adeptã sanitatem schedula negligenter habita decidit: eiusq;, cui hactenus unicè fidebat, animaduersa dein iactura, redeunt lachrymæ, malumque recrudescit. Schedulæ interim ab alio inuentæ, reseratæ & lectæ, inscripta Germanico idiomate hæc aiebat fuisse uerba: Der Teuffel kratze dir die augen auß / vnd scheisse dir in die löcher. Quòd si uerbũ uerbo reddatur, sonat: Diabolus eruat tibi oculos, ac eorum foramina suo stercore impleat. Si horum aliqua fuisset uirtus uerborum, euulsi perijssent oculi, cauitatib. dęmonis excrementis rursus infartis. Non omnino absimile, Plinio referente, uidetur illud Marci Seruilij Nouiani principis ciuitatis, qui in metu lippitudinis, priusquam eam ipsam nominaret, aliúsue ei prædiceret, chartam duabus Gręcis literis P & A inscriptã, circũligatam lino, subnectebat collo.

Idem ferè legitur in libro Germanico de ludicris & serijs, cap. 427.

Schedula ridicula collo appensa.

Sic cuidam puellæ terrifico furore interdum à dæmonio agitatæ, chartulam corio tectam, antea quidem in altari Missæ recitatione sacratam scilicet, suspendit ecclesiasticæ professionis uir, sanationem pollicitus: ea tamẽ cautione adhibita, ut in officio & rei fiducia retineretur puella: si schedula

Chartula inanis colla subnexa.

neglectui habita periret, eam ad pristinum relapsuram. Idcirco de custodiēda uigilanter chartula, singularis omnibus incumbebat cura & studiū. Tandem coniunx mea Iudith ad uillicum nostrum diuertit, è quo ubi miserabilem puellæ casum cognouisset, illam continuò uoluit accersiri. Atq; hic illa studiose pieq; admonita ab uxore, ac rectius instituta, ut nimirum fiducia in Deum afflictorū patronum concepta, dæmonis negligat ludibria, sacrilegumq; sacrifici consilium contemnat, eam mensa apparata cibo quoq; refici iubet, simulq; à collo periapton aufert. Qua re perculsi territiq; procul fugiūt spectatores, relicta cum puella in domo coniuge sola, unà cum Sophia filia, ueriti, ne ob suæ anchoræ sacræ iacturam, cui hucusq; nixa puella minus angebatur, tanquā in portu subsistens, mox exiliret furore percita, insultuq; uiolento assistentes suo impeteret more. Interea admonitioni acquiescens, apposito fruitur uictu, citra ullam animi turbati notam, hilaris: ac, ne unquam amplius transuersam à uiua in Deum fiducia se auocari sineret, erudita, optimè inde, nostra quidem sententia, habuit. Corio autem conciso, implicata aliquoties chartula inerat sublutea, plana, sine characteribus: quam cōfestim Vulcano consecrauit, præsente puella, uxor.

Huc accedat & aliud de obsesso quodam exemplum. Is dum per sacrificū mirè φίλαυτον, plerisque coniurationibus & exorcismorum fulminibus impeteretur, adeò ut iamiam prorsus uideretur abigendus dæmon: eoq; cunctante, supra uerticem energumeni tādem adhibita fuisset particula S. Crucis in theca siue loculo contectæ, ut uulgus opinabatur: sic demum insudantem uehementer exorcistam affatur dęmon: Tametsi non nesciam uanam atq; impiam esse uestram de uero crucis ligno, in quo pependit Christus, confidentiam, quum reuera fragmentum sit è patibulo sectum, nihilominus pertinax ista opinio uestra ac confirmata omnium fides facit, ut affectibus uestris obsequens, nunc hinc cedam, deseramq; hoc hospitium.

Fallacem, captiosam & periculosam huiusmodi esse sanationem, nemo nō uidet. Ludit sæpenumerò sub rerum harum ludicrarum specie diabolus: & hoc exequitur, quod machinatores illi malefici persequuntur, ut uidelicet omnis uis ab eiuscemodi figmēto proficisci credatur. Rectè itaq; Rabi Moses ille Ægyptius, mendaces & stultos esse affirmat, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis lineamētis, solis deniq; uocibus aëre fracto natis, tantam miraculorum uim & potestatem tribuāt. Nec temerè Antoninum Caracallam imperatorem eos condemnare statuisse, tradit Ælius Spartianus, qui cōtra tertianas & quartanas febres periapta gestarent: quæ quoq; à Luciano lepidè irridentur. Similes quoq; curationū modos, ut superstitiosos, reijcit Augustinus his uerbis: Superstitiosum est, quicquid institutum est ab hominibus ad facienda & colenda idola, pertinens uel ad colendam, sicut Deum, creaturam, partémue ullam creaturæ: uel ad consultationes, uel pacta quædam significationum cum dęmonibus placita atq; fœderata: qualia sunt molimina magicarum artium, quæ quidem cōmemorare potius quàm docere solent poëtæ. Ex quo genere sunt, sed quasi licentiore uanitate, haruspicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atq; remedia quæ medicorum quoq; disciplina condemnat, siue in præcantationibus, siue in quibusdam notis quas characteres uocāt, siue in quibusdam rebus suspen-

Lib.1.p... xorn.ca...

In Dial. losoph.

Li.2. de ctrin. C... ca.20. q.2.c...

suspendendis aut ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadã pestifera societate hominum & angelorum malorũ exorta. Vnde hæc cuncta uitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudianda atq; damnanda. Item Serm. de Temp. 215. Etsi adhuc uideritis aliquos aut ad fontes, aut ad arbores uota reddere, sortilegos etiam & diuinos uel præcantatores inquirere, phylacteria etiam diabolica & characteres, aut herbas uel succos sibi aut suis appendere, durissimè tanta eorum peccata increpantes dicite: Quia quicunq; fecerit hoc malum, perdit Baptismi sacramentum. Identidem Serm. 241. de Tempore.

Hic negligi minimè oportuit indusium illud necessitatis nuncupatum, Germanis *Nothembd*, tantoperè à proauis celebratum, quo induebantur, ut in bellis à quocunq; telorum uel sphęrularum bombardicarum ictu & armorũ iniurijs liberi perdurarẽt, & quoduis aliud corporis incommodum declinarent securi. Eo quoque usæ sunt parturientes, ut citius tutiusq; fœtum deponerẽt. Hinc nomen sortitum est, ꝙ in necessitate usurparetur, & suum præstaret auxilium. Hoc autem solenni modo adornabatur. In una eadẽq; nocte feriarum Natalis Christi, filum ex lino in nomine diaboli à iuniorib. notæ castitatis puellis neri texique, & indusium cõsui debuit. In pectore uerò duo assuebantur capita, in quorum dextro longa propendebat barba, & uelut galea erat imposita: sinistrum autem horridum & corona ornatum, regis illius magni Beelzebub fuisse diceres: latus utriusq; muniebatur cruce. Longitudine à collo medium hominem contegit indusium cum manicis. Id apud eximiæ nobilitatis uirum uidi, cui à patruo milite strenuo cessetat, qui eo muniri solet, plurimũ huic fisus: quemadmodum pleriq; etiam Cæsares, alijque principes & magnifici cõsueuêre. Hæc autem plus quàm superstitiosa, sathanæ doctrinam crasse nimis redolent.

QVOD EXIMII MEDICI ALligationibus, characteribus, carminibusq; usi sint: & de Homerica medicatione, ac Vespasiani miraculo. Cap. XIX.

INterim excellentissimos quosdam medicos, qui nõ parum fidei his apposuêre nugis, hic grauiter impegisse non ignoro. Ex horum numero est, doctissimus alioqui, Alexander Trallianus, qui Herculis erecti leonẽ suffocantis, & in lapide medico insculpti imaginem annulo aureo inclusam & gestatam, cholicis mederi affirmat: sic & calculosis, podagricis & febricitantibus consuluit nõ solùm alligationũ, sed & characterum & carminis usum. Galenum quoq; ab ijs quæ euidenter apparẽt, persuasum temporis processu, adducit, uim ijs inesse sentientem (in tractatu de Homerica medicatione) quam tamen antea negauerat. Inscriptionis autẽ ea extitit causa, quòd Homerus suppressum uerbis sanguinem, & mysterijs sanatos morbos tradiderit. Nec Aëtium, hęrentes in gula & tonsillis spinas & ossicula carmine superstitioso excãtare, puduit. Telum carmine ex thorace retractum, suprà ex Beniuenio commemoraui. Marcellus etiam passim inculcat carmina: his quoque usus est Octauianus in Euporistis: item Q. Serenus, qui uerbum, Abracadabra, chartæ figura à se tradita inscriptum, appensumq; ex collo, à febribus, maximeque ab hemitritæo liberare docet. Gordonius itidem, & plerique alij superstitionibus addictiores medici recentiores, licet primarij, carmina habuêre familiaria, ut etiam ad sanguinis profluuia, ad comitales

Lib. 10. ca. 1. circa finẽ. l. 9. ca. 4. & li. 11. in fine. lib. 12. cap. 9. Hunc eo nomine taxat Ioannes Gerson.

Annulorũ, alligationũ, characterũ, & carminũ usus apud medicos.

Homerica medicatio.

Cap. 4.

tales accessiones, ad partus difficultatem, ad febres intermittentes & erraticas, ad lumbricos, uulnera, fistulas, luxationes, hernias, & nescio ad quæ non, haud pauca inuenerint. Quorum experientiam (inquit Augerius Ferrerius) cum ob oculos positam, & tot illustrium uirorum authoritate confirmatam uideris, quid facies? Nam ijs quæ sensibus exposita sunt contrauenire, sani hominis non est: doctorum uerò experimenta infirmare, temerarium. Tu uerò (dices) qui hæc inculcas, quid sentis? Dicam liberè. Neq; enim superstitiosus homo sum, neque fabularum amans, sed ueritatis studiosus: in quam cùm toto animo ac studio omni incumberem, prodigiosas quoque has curationes attingere uolui, ne qua parte in artis operibus deficerem. Deprehendi itaque, curationis huius euentum non è characteribus, non ex carmine promanare: sed tanta est uis animi nostri, ut si quid honesti sibi persuaserit, atque in ea persuasione firmiter perseuerarit, idipsum quod concepit, agat, & potenter operetur: modò alterius, in quem agit, animum non habeat repugnãtem, neque diffidentem. Nam si etiam fidentem & coadiuuantem habuerit, citius quod intenditur, perficietur: si neque fidentem neque diffidentem, nihilominus uis animi agentis operabitur. Id in dentium doloribus, in quibus frequentissima hæc est medicatio, apertè uidere licet. Nam præcantator ita mouet non reluctantis ægroti animum, ut dolor illo submurmurante, uel cum characteribus agente, sensim extinguatur. Quod miraculo non caret. At si fortè æger diffidat, aut planè ridiculum existimet remediũ, aut circunstantes habeat qui fidem eleuent, & remedium coram illo contemnant, pręcantanti nulla uis erit, quia persuasioni suæ repugnantem habet alterius animum. Hic illud interseram, quòd cuidam puellæ nobili dolorem dentis à nobili uiro carmine lenitum meminerim: sed illam redargutã ob impium curationis modum admissum, facti pœnituit: quare recurrit dolor, qui tamẽ postea euanuit spontè. Qui uerò citra fidem ac persuasionem ad incantandum accesserit, operam suam ludet: nisi fortè tam stupidum alterius nanciscatur animum, qui simulatione se decipi non sentiat. Non sunt ergo carmina, non sunt characteres, qui talia possunt: sed uis animi confidentis, & cum patiente concordis. ut doctissimè à Poeta dictum sit:

Nos habitat, non tartara, sed nec sidera cœli:
Spiritus, in nobis qui uiget, illa facit.

Verùm confidentia illa ac firma persuasio comparatur indoctis animis per opinionem, quam de characteribus & sacris uerbis conceperunt. Doctis & rerum intelligentiam habentibus, nihil opus est externis: sed cognita ui animi, per eam miracula edere possunt. qualia de Apollonio refert Philostratus, cum ab externis mundanisq; negocijs in animi secessum se recepisset. Indoctus ergo animus, hoc est, suæ potestatis & naturæ inscius, per externa illa confirmatus, morbos curare poterit. Doctus uerò, & sibi constans, solo uerbo sanabit: aut ut simul indoctum animum afficiat, externa quoq; assumet, non solùm quæ uulgò prolata dicũtur, uerumetiã alia quoq; à se inuenta, uel quæcũq; illi ad manũ aut in mẽtem promptè uenerint. Hactenus ille. Hanc aũt Ferrerij sententiam, eiusmodi nimirum effectus ex cõstanti & firma operãtis persuasione cõsequi, modò patientis animus nõ reluctetur, eruditè cõfutat ornatissimus uir D. Thomas Erastus in parte prima disputat. de noua Paracelsi medicina.

Libro 2. method. cap. 11. de Homerica med.

Vt por-

Vt porrò intelligatur manifestius, in illis quæ pręter naturæ ordinem adhibentur curationibus, dæmonium sæpe operari & colludere in hominum exitium, uerba Antonij Sabellici hic adferam: Mirum, inquit, quantũ præstigiorum, ipsius principis & aliorum oculis offuderunt mali dæmones per id tempus, quo Vespasianus Alexandriæ fuerit. Nam & Basilides libertus, qui aberat, uisus est illi sacrificanti ministrare, ut regum nomen futuro imperio omen fecerit: & mox paulò illũ pro tribunali sedentem, duo è plebe uiri adierunt, opem sibi orantes à Serapide demonstratam: hic oculis captus, ille debili crure, per quietem se monitos dicere, fore ut cæco dies illu cesceret, si ipsius oculos sputo Vespasianus inunxisset: alterq; firmior fieret, si calce contingeretur. Quum uix fides rei esset, nec res ullo modo successura crederetur, ne experiri quidẽ à principio Vespasianus ausus est. Cæterùm amicis hortantibus, utrunque pro concione tentauit: nec defuit euentus. Verebatur scilicet dęmon ille, quem sub Serapidis nomine colebat Ægyptus, errorũ mater, ne piorũ ecclesia recens ibi constituta, ex uetusto illo ipsum exturbaret domicilio: præuiditq; futurum, ut duo ægri, uterque sua defuncturus esset clade: impulitq; proinde ambos, ut à Vespasiano opem implorarent, ut quum euentus secutus esset, eius fauore qui erat rerũ potiturus, oraculi maiestas augeretur, nec ex ipso Imperij fastigio ad ueræ lucis fulgorem animum intenderet.

[...]nead. 7. [...] 3.

[Ve]spasiani [m]iraculũ.

Finiam hæc capita sentẽtia hac memorabili, quæ 2. Decret. legitur: Semper diabolus sub uelaminibus latens, prodit se, dum ea confingit quæ hærent personis, per quas fallere nititur. Si aũt quilibet opponit & dicit: Quomodo eueniũt illa, quæ illi diuini prędicunt futura: aut quomodo possunt ægris præbere medelam, aut sanis immittere ægritudinem, si aliquid propriæ uirtutis aut potestatis non habeant? hoc à nobis accipiat responsum: Quòd ideo quisquam non debet eis credere, quia aliquando eueniũt quæ prædicunt, aut sanare uidẽtur languidos, aut lædere sanos: quia hoc permissu Dei fit, ut ipsi qui hæc audiunt uel uident, probẽtur, & appareat qua fide sint uel deuotione erga Deum. sicut in Deuteronomio legitur Moses ex diuino uerbo Dei populo præcepisse: non esse credendum prophetæ aut somniatori, etiamsi euenerit signũ atque portentum quod loquutus est, si à uero Dei cultu is abducat.

[2]6. q. 5. [...]pi.

Deut. 13.

DE LIGATVRIS, PERIAPTIS, *& amuletis physicis: item dæmones nullis plantis aut terrena materia allici aut fugari. Cap.* XX.

NVllam tamen hic fidem ligaturis, periaptis & amuletis physicis subtractam uolo. Pleræque enim substantiæ in earum generatione specificæ aut indiuidualis (ut sic dicam) constitutionis ratione, cœlitùs aliqua imbuuntur uirtute, quæ ingenita & occulta antipathia aliarum quarũdam actiones inhibeat & liget: unde physicæ ligaturæ origo & nomen. Ita adamantis & allij præsentia, magnetis operationes, ne ferrum trahat, impedit: oleum, à palearum attractu uim succino adimit ligatq;. Oenothora (authore Crateua) collo alligata uel iugo suspensa, prius uino aspersa, omnium animalium feritates domat.

Ligatura physica.

Periapta adhęc & amuleta uerè physica, ratione quoque fulciri naturali, & ab eorum substãtia uapores quosdam uelut ἀπόῤῥοιας defluere, quidam contendunt medici: qui spiratione occultè attracti, morbi causam uirtute sua alterare, corpusq; reficere possunt. Hac ratio-

De periaptis & amuletis physicis, uide Theodorũ Priscianũ medicum ad Eusebium lib. postremo Galen. lib. 6.

& 10. de Simpl.

tione radicem pæoniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore contra epilepsiæ minas suspendimus: stercus item lupi & intestinum, doloris colici cruciatibus afflicto alligamus, non (ut opinatur Pamphilus medicus) ob incantationis uirtutem, sed causam naturalem (ut dixi) occultam, uel spiritus scilicet harmoniacos, ut Paracelsi sectatores sentiunt. Quocirca Galenus eorum experiẽtia doctus, periaptis sic cõfidere oportere admonet, ut substãtia illorũ, & nõ incantationis magorũ uerba, auxilietur. Eandẽ sustinuit sententiã Theophrastus: Potius, inquiẽs, absurda illa putentur, quæ alligata & ueneficiorum aduersantia uocãtur, & tum corporibus tum domibus unicè opitulari creduntur: quæ commenta hominũ planè esse uidentur, qui suas artes magnificare celebrareq; cuperent. Vnde nullã contra malignos spiritus antipathiam inesse moly uel hypericoni sentio, etiamsi Fuga dæmonum à superstitiosè credulis nuncupetur: nec alia facultate quàm cœlestium gratiarum, noxios malorum dę monum uapores à nobis arcere putetur. Luporum item capitibus ianuis in eundem finem affixis tribuo nihil. Vix enim scio, an usquam laxior his spiritibus fenestra aperiatur, quàm ubi portarum custodiam his capitibus demandatam conspicimus. Dictas uerò herbas in ædibus suspensas, ab hominibus & pecore maleficia arcere & fugare, quemadmodũ cnebisij cardui (quem Cuus appellant Ægyptij) uiribus dæmonem in colloquium allici, grauissimi pronunciant authores: quibus tamen, extra ueritatis metam nõ est affectu danda fides, quum ijs multò citius imponi à simulatis dę monum artibus potuit, quàm illis qui Christum induti, penitius satanæ ludibria cognorunt. Quare etiam re-

Li. 10. Simp.

Lib. 9. de Histor. plant.

Moly. Hypericon. Fuga dæmonum.

Luporum capita.

Cnebisius carduus, Cuus. Diosc. lib. 3. cap 37. Plin. lib. 28. cap. 10. Diosc. lib. 3. cap. 15. Proclus de Magia & sacrif. Grauiter hic oppugnat Io-

rum & uaticiniorum diabolicorum labyrinthis, præclarissima illa ueterum ingenia implicita magis, irretitaq; fuisse perhibẽt historiæ: quæ Christi aduentu, multorum testimonio, prorsus desiêre & obmutuêre. Spiritus sunt dæmones, qui ut nullis alliciũtur plãtis uel terrena substantia, ita nec fugãtur: etiamsi plerunque apud suos cultores, se aliquarum rerum potentia inuitari, allici, trahi, cogi, uel etiam abigi, ut impia credulitate eos sibi magis obstringant, fraudulenter simulent. Hic D. Thomas docet (allegans Augustinum 21. de Ciuitate Dei) dæmones allici per uaria genera lapidũ, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis, si modò hæc eis exhibentur in signum diuini honoris, cuius ipsi sunt cupidi. His ergo rebus utitur maleficus instinctu dę monis, per pactum inuocationis expressè uel tacitè, uel ad infamandum creaturas Dei, quæ de se bonæ sunt: uel ad maiorem credulitatem & deceptionem fidei animarum hominum perditorum, qui his & alijs utũtur ad inuocationem. Non igitur utitur maleficus, immò uerius dæmon, huiusmodi tanquam rebus efficacioribus ad tale maleficium, sed tanquam signis pacti illius inter se & ipsum maleficum, quem iam ut suum cultorem possidet tanquam hæreticum, & à fide alienum. Hæc ille. Posse tamen quædam corpora, uelut melancholica uel cholerica, non tam grauiter à dæmonio exagitata, quibusdam adhibitis rebus uel harmonijs nonnihil immutari, & ab afflictione leuari, inficias ire nolo: quo modo Saulem musica per auditum demulcẽte quietiorem redditum legimus.

annes Fra[...] Picus lib. [...] ca. 5. de P[...] not. super[...] aduersus [...] giam.

Augu[...] Ciuitat. [...] Euseb. li[...] cap. 1. 8. [...] 8. cap. 6. [...] Plin. lib. [...] cap. 1. Plutarch[...] Abul[...]

1. Part[...] ar. 5. ad[...]

1. Reg[...]

QVI-

QVIBVS MATERIIS DAEMONES *& maleficia arceri credebat antiquitas, & ecclesia Romana.*

Cap. XXI.

IN eiusmodi religione suum habere locum credebatur sulphur, ad expiandũ suffitu malos dæmones: quo in purificationibus sacerdotes uti soliti tos, uelut & asphalto aut ablutione aquæ marinæ, scribit Proclus: quoniam purificat sulphur ob odoris acumen, aqua uerò marina propter igneã portionem. Hinc Ouidius de Medea:

Terq; senẽ flãma, ter aqua, ter sulphure lustrat.

Expiare & pentaphyllon herba putabatur, proinde in hanc rem usurpant eam sacerdotes antiqui: quemadmodum & oliuæ ramos, quæ tantæ esse puritatis dicitur, ut ferant oliuam à meretrice plantatam, uel infructuosam perpetuò manere, uel omnino exarescere. Simili modo expiationi conferre arbitrantur thus, myrrham, uerbenam, ualerianam, phu Arabibus dictam, palmam Christi portatam, antirchinon, uel radicem bryoniæ siccam, ac radicis aristologiæ siccæ suffitum, item benedictam, & gariophylatam, scillam quoque in limine domus suspensam.

Tantum gloriæ tradiderũt quidam herbæ uetonicæ, ut domus in qua sata sit, existimetur tuta à piaculis omnibus. Holitha herba in Morauia nasci fertur rara, quæ spiritus malignos pellat.

Similiter fel canis nigri suffitũ, uel eiusdem sanguis linitus per omnes parietes, maximè pręstare dicitur tam ad expiandũ dęmones malos, quàm maleficia, ubicũq; fuerint. Sunt & alia antiquis contra fascinationes commendata, uelut palmarum lignũ in pomo osseum dente limatũ, radix satyrij Orchis cognominati, fœminæ scilicet, quæ distinguitur internodijs & ramosiore frutice. Rutã fascini amuletũ esse, tradit Aristoteles. Alissum in domo suspẽsum, salutare amuletum existere cõtra hominũ quadrupedũq; fascinationes: item rhamni tertij ramum ualuis fenestrisúe impositũ, ueneficia omnia depellere, tradit Dioscorides. Cõtra hæc quoq; ualere cynocephaliam, docet Appion Grammaticus. Baccharem herbam beneolentem, Virgilij testimonio freti, contra fascinum singulari pollere uirtute putant: in Bucol.

——Bacchare frontem
Cingite, ne uati noceat mala lingua futuro.

Resistere & fascino, frontis hyænæ corium dicitur.

Huc etiã multi lapides tũ ex alijs, tum ex Alberto, ut mendacibus diaboli nundinis accedat authoritatis pondus, conferri queũt. Iaspidem empusis & alijs idolis aduersari, refert Dionysius. Sardium à ueneficijs maleficijsq; gestantem asserere, uti & chrysolitum & Carchedonium dæmones pellere fertur: adamãtem quoq; aduersus incantamẽta ualere creditur. Corallum rubrum collo infantiũ appensum, aut armillis insertum, in brachioq; gestatum, uel etiam in domo retẽtum, prærogatiuam habere aiunt contra fascinum. Lyncurius lapis pręstigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis uisum perstringere, & gestantem inuisibilem reddere: lipparis suffitus omnes bestias euocare, synochitides umbras inferorum educere, anachitides diuorum imagines apparêre facere: enectis somniantibus suppositus oracula reddere putatur.

Oleum adhæc ex gagate sacratum, dæmoniacis conferre, superstitiosè docet Mesue. Dicuntur & pennæ upupæ suffitæ, phantasmata fugare. Ouum quoque in lustrationibus acciri solet: hinc oua lustralia dicta sunt. unde Ouidius:

Margin notes (left column): *Sulphur.* *Asphaltũ.* *Aqua mari[na].* *[Dæm]ones ex [...].* *[Penta]phyl[lon].* *Oliua.* *[Contra] fascinũ [et ma]leficiũ [qui]d credũ[t].* *[Ve]tonica.* *Holitha.*

Margin notes (right column): *Sectione 20. Probl. 34.* *Li. 3. cap. 89. Plin. lib. 30. cap. 2.* *Lapides maleficium tollentes.* *Oleum ex gagate.* *Libro 3. de Antidotis.* *Oua lustralia.*

Adueniat quæ lustret anus lectumq́; locumq́;,
Deferat & tremula sulphur & oua manu.

Ligatos curantia.

Ligatum adhæc sanare creditur picus auis comesta: suffumigium ex déte hominis mortui: si item corpus totum inũgatur ex felle coruino & oleo sesamino, ex Cleopatra: uel si argentum uiuũ in calamo uel auellanæ nucleo uacuo cũ cera occlusum, sub puluinari maleficio læsi collocetur, aut sub limine ostij, per quod is in domũ uel cubiculum ingreditur.

Lib. de incãtatione, asserẽte Galeno.

Narrat & Eusebius Serapin, qui Græcis Pluto dicitur, apud Ægyptios symbola dedisse, quibus dæmones expellerentur: docuisse etiã supplices, quomodo assumptis brutorum figuris insidientur hominibus dæmones: quibus maximè obnoxij fiant, qui cibis subinde distendantur lautioribus.

In sinum despuere, aduersus fascinationes, ueteribus quoque in usu fuisse legitur. Sic apud Theocritum:
ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.
Ouidius:
Despuat in molles tam sibi quisq; sinus.

Vehementiore adhęc strepitu & maleolentium graminum fumo dissolui & sedari aëreorum dæmoniorum insultum, creditum est. Idcirco (ait Gaudentius Merula) tanquam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nũc Italæ mulieres tempestatibus imminentibus, diri odoris pabula sub dio comburunt: sacerdotes autem more Thracum (qui tempestate imminente, armati cum strictis ensibus & crotalis, horribilique clamore in nubes fremebant) ad obstrepera cymbala, quæ campanæ dicuntur, conuolant: magis confidẽtes in boatib. illis apud Deum inanibus, quàm orationib. & ieiunijs. De suis conterrraneis ferè quid simile scribit Olaus Gothus, qui concitato in nubib. fragore, sagittas ex arcubus in aëra excutientes, ostendebãt se opem ferre dijs suis uelle, quos tunc ab alijs oppugnari putabant. Néc ea temeraria superstitione contenti, inusitati põderis malleos, quos Iouiales uocabãt, ingenti ære complexos, magnaq́; religione cultos, ad eum usum habebãt, ut per eos tãquam per Claudiana tonitrua, & per usitatam rerum similitudinem, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantiq́; sonitus uim fabrilium specie imitantes, deorum suorum bellis sic adesse, admodum religiosum existimarent. Durabat is Iouialiũ malleorum usus usq; ad annum à Christo nato 1130. Eosdẽ malleos Iouiales pagana superstitione Sueones colere, tradit Gothica historia lib. 18. cap. 16.

Lib. 1. cap. 5. Memorab. Contra tempestates.

Lib. 3. cap. 8. de gent. Septentr.

Mallei Iouiales.

Apud nostros quoq; proauos, non sana parochorũ doctrina inoleuit longa annorũ serie persuasio, artemisiam in ferijs D. Ioanni baptistæ sacris ante domos suspensam, item alios frutices & plantas, atq; etiã candelas, facesq́;, designatis quibusdam dieb. celebrioribus aqua lustrali rigatas, uel nescio quo modo expiatas, & quando usus postulat incensas, contra tempestates, fulmina, tonitrua, & aduersus diaboli potestatem, opera, & quæcunq; maleficia, uelut prærogatiua quadam ualere. Hoc ipsum tradit & Martinus de Arles. Quinimò aduersus illa etiam agminatim euestigiò ad omnium campanarum uiolentum cõtinuumq́; tractum atq; pulsum, ut præsentissimum auxilium & anchoram sacram, concurritur.

In tra... superst... mero...

Hic nostri in primis confugient ad suffimentum prunæ, cui cor piscis & iecur impositũ erat à Tobia: ex cuius odore in superiora Ægypti fugisse dęmonium legitur, ubi angelus illud ligauit. At nõ tam suffumigio fugatum hoc respondeo, quàm Tobiæ iunioris castitate, & attenta ipsius, eiusq́; coniugis

Tobia... Tobia...

iugis ad Deum misericordem oratione, ex angeli institutione.

At ueritati minimè oportet præscribere uetustatis obseruantiam. Fides est, spiritualis existens, quæ dæmonem exterminat: uerbum item Dei, spiritu efficax. Vetusta huius rei testimonia & exempla, in ueritatis libris sacrosanctis quàm plurima atque irrefutabilia leguntur. *Matth.4. Marc.1. Luca4.*

Sua adhæc religionis obseruatione in Apennino Italiæ intra Bononiam & Pisas, exorta tempestate mulieres foras procurrunt, eam eleuatis manibus cõsignantes caseo in die ascensionis Domini presso, decussatimq; signato, crucis figura impresso fune, atque ita se fore illæsas arbitrantur. Eodem in Apennino ouum in Ascensionis festo exclusum adseruant, summoq; illigant tecto, atque hoc modo istas ædes à tempestatis iniuria tutas fore existimant. Alij strata mensa in medio cubiculi, imponunt inter duas cereas ardentes cerauniam lapidem (ein Donnerkeitel) is tum sudat, quod ipsis uidetur miraculum: cum tamen non minus natura id fiat, quàm uitrearum fenestrarum sudatio aut tum temporis, aut in hypocausto calente.

In hanc insuper rem uariè quibuscunq; substantijs applicãtur exorcismi, quibus & herbæ ita consecrantur, ut sint utentibus eis sanitas animæ & corporis: fitq; precatio, ut ex omnib. hominibus pecoribusq; quæ inde gustauerunt, putredo & cuncta diaboli phantasmata expellantur, &c. Ex agendis & obsequialibus hæc nota.

Huc pertinet aqua in usum innumerum ab omnipotente creatore condita, quæ nouas scilicet uires induerit ijs uerbis, Exorciso te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine IESV CHRISTI filij eius Domini nostri, & in uirtute Spiritus sancti, ut fias aqua exorcisata ad effugandam omnem potestatem inimici, & ipsum inimicum eradicare & explantare ualeas cum angelis suis apostaticis. Alexander 1. Romanus pontifex author fuit, ut huiusmodi lustralis aqua cõsecraretur ad dęmones pellendos, & ut in templo domiq; conseruaretur. Regino item lib.1. de discipl. Eccles. cap.210. ideo benedici aquæ asserit, ut ea aspersi sanctificentur. Ea quoque domos, agros, uineas, pecora eorumque pabula, cibos item & potus, quibus homines uescuntur, aspergenda esse, ex cap.5. Nannetensis concilij probat: sed in Græcorum ecclesia, hæc aqua cõdemnatur ut superstitiosa.

Habet item uirtutem suam peculiarem sal. Eo quoq; Elizæus ex Dei mãdato insalubrem aquam Hierichũtis reddidit salubrem: iam autem absq; eo exorcismis redditur sanctior præstantiorq; contra satanam hoc modo: Exorciso te creatura salis per Deum † uiuum, per Deum † uerum, per Deũ † sanctum, per Deum qui te per Elizæum prophetam in aquam mitti iussit, ut sanaretur sterilitas aquæ, ut efficiaris sal exorcisatus in salutem credentium, ut sis omnibus te sumentibus sanitas mentis & corporis: & effugiat atq; discedat ab eo loco, qui te aspersus fuerit, omnis phantasia & nequitia uel uersutia diabolicę fraudis, omnísque spiritus immũdus adiuratus, &c. Alexand.1. in epist. Decretal.1. Idem textu, ext. in c. aquam sale conspersam, de Consecr. distinct.3. *Sal exorcisatus.*

Huc referatur & nobile illud balsamum uirtutis uariæ, præter insignem eius odorem: quo ut reges & sacerdotes Leuitici inungerẽtur, in ueræ electionis confirmationem constituit in sua politia Moses, donec hominem indueret æternus Rex & sacerdos IE- *Balsamum.*

In ueteri Agenda.

sus Christus. In ecclesia autem Romana grauib. exorcismis & trina expiatione ad crucis modum facta lustratur, nouiesque cum multo murmure genu ter flexo salutatur, Aue sanctum oleum, ter Aue sanctum chrisma, ter Aue sanctum balsamum: atq; huius ope & prętantia non solùm creditur exturbari dæmonium, sed eius loco substitui Spiritum sanctum. Nihil autem hic minus adhiberi quàm uerum balsamum, pium lectorem uolui admonitum.

NVLLA RADICE DAEMOnem extrahi, contra Iosephum, & de radice Baaras nuncupata.

Cap. XXII.

Lib. 8 Antiq. Iud. cap. 2. Crinitus lib. 9. cap. 5.

Annulo inclusæ radicis dæmonem extrahentis historia.

CÆterùm quòd Iosephus gloriatur, se præsente Vespasiano Imperatore, uidisse quendã de gente Hebraica Eleazarũ, naribus cuiusdam à dæmone obsessi annulũ, cuius signaculo radix à Salomone repetta, erat subdita, applicuisse, & dæmonem è naribus odorantis extraxisse: qui cũ in terram repentè concidisset, Eleazarum coniurationis Salomonis cãtico dæmonium proscripsisse: hic certè fatendũ est, Iosephũ Iudæum, ut & Vespasianum ethnicum, atq; Eleazarum Hebræum, diaboli præstigijs illusos fuisse, qui se radicis Salomoni asscriptæ potentia attrahi simulabat: cum non coactè, sed spontè, Dei assensu, cesserit (simulat enim se cogi, ut alios cautius dementet) quò plus fidei annulo, uel figmento radicis, materiæ dæmoni exturbãdo ineptæ, adhiberetur, nec ad Deum unicum satanæ propulsorẽ legitimo cõfugeretur ordine. Proinde ut fabulæ exitus cõsimili initijs commẽto absolueretur, nimirũ decoro tegeretur pallio actus hic per se impius: nec in doli quæstionẽ uocaretur, pondusq; acquireret, Salomoni ars asscribitur, cuius existimatione quascunq; suas stabiliret sanciretq; fraudes diabolus. At hunc diuinum ueræ sapientiæ Antistitem, atq; à superstitiosa dæmonum magia alienum fuisse cõstat: & secundum sacras Hebręorum historias, disputare solitum de arboribus & herbis, à cedro Libani usque ad hysopum: item de iumentis, uolucribus, reptilibus & piscibus. quæ omnia rerum solùm naturalium cognitionem, uel si mauis, naturalem magiam præ se ferunt: nisi fortè idololatriæ postea in uxorum gratiam, eum curiosas annexuisse artes, quis obstinatius suspicari uelit.

Suprà ca. 10.

De bel. lib. 7.

Fortassis radix illa fuerit, quam idẽ Iosephus alio describit loco, cuius historiam, ut dæmonis figmenta & imposturæ magis elucescant, non pigebit adiungere: Vallis, inquit, qua Macherus Iudææ ciuitas à parte Septentrionali cingitur, quidã locus Baaras appellatur: ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidẽ assimilis est colore, circa uesperam uerò ueluti iubare fulgurãs accedentibus, eamq; euellere cupientibus facilis nõ est: sed tã diu refugit, nec prius manet, quàm si quis urinã muliebrem uel menstruũ sanguinem super eam fuderit: quinetiã tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi fortè illam ipsam radicẽ ferat de manu pendentem. Capitur autẽ alio quoq; modo sine periculo, qui talis est. Totam eam circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit cõditum: deinde ab ea canem religãt: illoq; sequi eum à quo religatus est cupiente, radix quidẽ facilè euellitur, canis uerò continuò moritur, tanquam eius uice, à quo herba tollenda erat, traditus: nullus eam postea accipientibus metus est. Tantis autẽ periculis propter unam uim capi eam, operæprecium est. Nam quæ uocantur dæmonia, pessimorum hominum spiritus,

Baaras dix.

tus, uiuis immersa, eosq; necantia quibus subuentum non fuerit, hæc citò, etiamsi tantummodò admoueatur ęgrotátibus, abigit. Hucusq; Iosephus. At minus fidei dabitur radici, si eius colligendæ modus sereniore mentis oculo perspiciatur. Spiritum quoque terrestris materiæ potentia nec propelli, nec inuitari, suprà ostensum est.

Eadem propè scribit Ælianus lib. 14. cap. 27. de Cynospasto herba magica, quæ alio nomine Aglaophotis dicitur, & eadem cum baaras putatur. hæc per diem inter cæteras herbas (à quibus ne minimum quidem differt) delitescit, nec ullo modo agnoscitur, noctē uerò stellæ instar lucens, & igneo splendore coruscans, facilè in conspectum uenit: itaque signo ad radices eius defixo discedunt, absque eo neque colorem eius interdiu, neque speciem cognituri. Nocte iam exacta aduentant, & herbā ex signo agnoscunt: euellere uerò, aut circumfodere tantùm cauēt. primum enim qui eius naturæ imperitus, eam attigit, perijsse ferunt. Canem igitur iuuenem adducūt, diei spacio famelicum, & funiculum ualidū arctissimè ad inferiorem herbæ stipitem uinctum cani etiam alligant, & carnes assas multas ei obijciunt, quàm lōgissimè interim possunt recedentes. Canis nidore motus, impetu ad carnes fertur, & herbam radicitùs eruit: cuius radices si sol uiderit, canis mox expirat, & secretis quibusdam ceremonijs, utpote in ipsorū gratiam extinctus, sepelitur. Plinius lib. 4. cap. 17. inter magicas herbas à Democrito proditas Aglaophotin commemorat (quæ ex admiratione hominum propter eximiū colorem acceperit nomen) in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere: qua de causa & marmaritin uocari: ac magos utiq; ea uti, cum uelint deos euocare, ait.

At mirum uideri nō debet, eiusmodi nugas & ineptissimas superstitiones, impijssimasq; ceremonias in antiquissimorum auctorum libris subinde respersas reperiri. fuerūt siquidem non pauca, illorum seculis, multa uanitate ad ostentationem, uti Plinius uerè testatur, ab Ægyptijs & alijs præstigiatoribus efficta, quorum sectatorem olim quendam Andream medicum, præstigiaturas ac mendacia in materiam medicam inuexisse, asserit Galenus, præcipitq; ab huius lectione, ea de causa, & aliorum itidem mēdacium, prorsus cauendum.

Tale ferè commentum quoq; narratur de homunculo illo facticio, ex mandragoræ, harundinum, bryoniæ, aliarumq; plantarum radicibus concinnato. *Homunculus ex radice mādragora.* Sculpūt enim impostores in his adhuc uirétibus, tam uirorū quàm mulierū formas, infixis hordei & milij granis, ijs in locis, ubi pilos enasci uolūt. deinde facta scrobe, tamdiu tenui arena obruunt, quousque grana illa radices emittant: id quod uiginti dierum spacio ad summū fieri dicunt. Demum eas eruunt, & adnatas è granis radices acutissimo cultello scindunt, aptantq;, ita ut capillos, barbam, & cæteros corporis pilos referát. Vulgo autem ignaro & simplicibus persuadetur, has radices humanam effigiem repræsentátes, effodi haudquaquam posse, nisi cum magno uitæ periculo: cane qui effodiat, radicibus alligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiát effodientes: quòd audita uoce periclitentur, pereantque fossores: idq; certum est. Mirum quantum uirium huic facticio homuncioni, quasi ex urina furis suspensi enato sub patibulo, ex uulgi persuasione tribuatur contra tempestates & nescio quas non calamitates. Meræ autem sunt nugæ.

GRAVISSIMVS EXORCISTA-*rum uulgarium sacrificulorum abusus.* Cap. XXIII.

Adhæc, ad eorum qui maleficio affecti credũtur, uel à satana obsidione presi, curationem inepti, temerarij & audaculi homines, professione Ecclesiastici, sed uitę spurcicia nimis mundani (quales in hoc ministerium & scenam postulat fabulæ actor) accurrunt suis præscriptis exorcismis & formula certarum ceremoniarum obseruata, ut morbum soluant, pellantq; dæmonium: quod interdum horũ diris & deierationibus cedit uolens & colludens, ut impietatem corroboret. Næ incantatoribus iure optimo hi accensendi erunt exorcistæ. Hîc ut quasdam eorum obseruationes breuibus enarrem, unde (uelutí ex ungue leonem) reliqua metiaris: post confessionem illius qui coniurationibus expiabitur, per singulos domus angulos, in lectisternijs & culcitris, uel sub limine ostij, diligenti indagatione quæritur, num aliqua maleficij materies possit inueniri, mox exurenda. Ab Apostolis sanè uel primitiua Ecclesia, id promanauit minimè. Si enim à diaboli malefico actu, exorcismis integrè quis curetur: quorsum eæ quisquiliæ in angulis reconditæ, uel terra obrutæ, corpus nullo modo contingentes, aut halitu ferientes oberunt? Inde candelam benedictam cõtinet manu genibus flexis maleficio læsus, qui aqua etiam aspergitur lustrali, & collum stola cingitur: ac præter orationes recitantur Litaniæ uulgares, addendo ad sanctorum inuocationem, Ora pro eo, uel Orate, & Propitius esto, Libera eum Domine. Et orationum loco adhibentur exorcismi, qui quoque utminimum terin septimana continuantur: ut multiplicatis intercessionibus, gratia obtineatur sanitatis. Hanc formam pręscribũt Mallei maleficarum authores Theologi, contra euidentem Christi doctrinam: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiã uos: Ego sum uia, ueritas & uita: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. item: Orantes ne sitis multiloqui, sicut ethnici: putant enim fore, ut ob multiloquium suum exaudiantur. ne igitur efficiamini istis similes. nouit enim pater uester, quibus uobis opus sit, priusquam oratis ab illo. De ceremoniarum lenocinijs nihil aliud dicam, quàm ea quidem pietatis præbere speciem: sed quoniam inania rerum existunt simulachra, non arcent impiorum spirituum assultum: at maioris impietatis quandoq; sunt occasiones. Lucerna pedibus meis, inquit regius Vates, uerbum tuum, & lumen semitis meis. Ea lux in tenebrarũ potestatibus abigendis efficax mirè: illã hæ longè auersantur & odiunt. Nec aquæ lustralis aspergine formidat, qui Christum ipsum tentare ueritus non fuerit. Ab illis autem maximoperè sibi cauet, qui stolas in agni sanguine ablutas induti apparent.

Præterea extra ordinem exorcista procedere potest per orationes: & si legere nouit Scripturam (sic illi Theologi loquuntur: unde exorcistã quandoq; nõ nouisse legere, multò minus intelligere quæ legit, manifestum est) legat Euangelia quatuor prima Euangelistarum: item Euangelium, Missus est angelus: & pasrionẽ Domini: quæ omnia magnam habent uirtutem ad expulsionem operum diaboli. Item, Euangelium sancti Ioannis, In principio erat uerbum, scribatur, & ad collũ suspendatur, & sic gratia sanitatis expectetur. Hæc eorum sunt uerba. Hic plura Scripturæ testimonijs conuelli possent: quemadmodum, si exorcista quan-

ἐξορκίσαι.

Superstitiosa maleficio affecti curatio.

Exorcismorum abusus.

2. Secũd... tis q...

Matth.

Ioan.

Matth.

Ceremo... nania... simulac...

Psal.

Apoc.

Fuisset hæc in... tu de... xorcist... leficiat... uenien... so, uide... post.

quandoq; nō intelligat quæ legit, solumq; lingua loquatur, quomodo uerè pronūciabitur Amen? uide Paulum 1. Corinth. 14. sed breuis esse laboro.

Officium adhæc super energumenis, item coniuratio malignorum spirituum in hominum corporibus existentiū, prout fit in sancto Petro Rom. (sic scribitur) prius Romę excusa sunt, postea Auenioni anno decimoquinto supra sesquimillesimū: ubi inter orationes uarias, & exorcismos etiam insulsos, eiusmodi interseritur oratio, quæ anatomē corporis humani Christo proponit, qui alioqui nesciret, quā eius partem esset sanaturus. Ea ita habet: Obsecro te Domine IESV Christe, ut extrahas omnes languores ab omnibus membris huius hominis, à capite, à capillis, à cerebro, à fronte, ab oculis, ab auribus, à naribus, ab ore, à lingua, à dentibus, à faucibus, à gutture, à collo, à dorso, à pectore, ab uberibus, à corde, à stomacho, à lateribus, à carne, à sanguine, ab ossibus, à tibijs, à pedibus, à digitis, à planta, à medulla, à neruis, à cute, & ab omni compagine membrorum eius, &c.

…atome …inis.

Ioannes Anglicus epileptici, lunatici, siue dæmoniaci curationem ex Constantino, Gualterio, Bernhardo, Gilberto, collegisse se asserit: ut scilicet ægrotus cum parentibus post triū dierum ieiunium, accedat ad ecclesiā die Veneris in ieiunio quatuor temporum, audiatq; missam de die, & similiter die sabbathi & Dominico sequentibus. Vbi sacerdos bonus religiosus legat super caput patientis Euangelium, quod legitur in Septembre & tempore uindemiarum post festum Sanctæ crucis in diebus quatuor temporum, scilicet, Hoc genus dæmonij non eijcitur, nisi ieiunio & oratione: deinde scribat illud idem deuotè, & portet in collo, & curatur.

Commodè hic Augustinum in Ioannis Euangelium me adducturū uideor, qui ita habet: Fingūt spiritus mali umbras quasdam honoris sibimetipsis, ut sic decipiant eos qui sequuntur Christum: usqueadeò, fratres mei, ut illi qui seducunt per ligaturas, per precationes, per machinamēta inimici, suis præcātationibus misceant nomen Christi: quia nō possunt seducere Christianos, ut dent uenenum, addunt mellis aliquantū: ut per id quod dulce est, lateat id quod amarum est, & bibatur ad perniciem, usqueadeò, ut ego nouerim aliquo tempore illius Palleati sacerdotem solere dicere: Et ipse Palleatus Christianus est. Vt quid hoc, fratres, nisi quia aliter non possunt seduci Christiani? Ne quæratis ergo alibi Christum, quàm ubi se uoluit prædicari Christus. Et quomodo uoluit prędicari, sic illum tenete, sic in cordib. uestris scribite. Murus est aduersus omnes impetus, & aduersus omnes insidias inimici. Nolite timere: nec tentat ille nisi permissus fuerit, aut missus. Mittitur tanquam malus, à potestate dominante. Permittitur, quando aliquid petit: & hoc, fratres, non fit nisi ut probentur iusti, puniātur iniusti. Quid ergo times? Ambula in Domino Deo tuo: certus esto, quod te non uult pati, non pateris: quod te permiserit pati, flagellum corrigentis est, nō pœna damnantis. Ad hæreditatem supernam erudimur, & flagellari dedignamur? Hæc Augustinus. Audiatur & uerè aurea Ioannis Salisberiensis sentētia lib. 2. Policrat. cap. 27. Hæc est fraudulentia malignorum spirituū, ut quod ultrò faciunt & dictant hominibus faciendū, operosè dissimulent, ut hoc facere uideantur inuiti. Simulant se coactos, & quasi exorcismorū uirtute extractos fingunt: & quo minus caueantur, exorcismos quasi in nomine

Tract. 7.

Quare Christi nomē precationibus & exorcismis immiscent seductores.

Domini aut in fide Trinitatis, aut incarnationis & paſsionis uirtute conceptos componunt, eoſdemq; hominibus tradunt, exercentibus eos obtemperant, donec eos ſecum crimine ſacrilegij & pœna damnationis inuoluant. Transfigurant enim ſe interdum in angelos lucis, honeſta ſola præcipiunt, illicita prohibent, mundiciam conſectantur, utilitatibus prouident, ut quaſi boni & propitij familiarius admittantur, audiantur benignius, amentur arctius, facilius exaudiantur: habitum quoque induunt uenerabilium perſonarū, ut eis maior & promptior reuerentia impendatur.

Verbis instituto consonis opus est in eliminando satana.

Quomodo autem ad exturbādum dæmonem, uel opera eius euertenda, ualebit illa ſuperior Euangeliorū recitatio, cū non ſint inſtituto huic, intellectu conſona? & ubi dæmonia eijcerēt Chriſtus eiusque diſcipuli, & uiri poſtea ſancti, uerbis huic negocio aptis conſignatisq; loquebantur, & reſpondebant (ut fertur) ad formā. Si etenim in uerborū inconuenientiū pronūciatione ſimplici uirtus cōſiſtit deſiderata, non minus, imò maius præſtiterūt quidam è circumeūtibus Iudæis exorciſtis, qui tentauerūt ſuper eos qui habebant ſpiritus malos, inuocare nomē

Act. 19.

Domini IESV, dicentes: Adiuramus uos per Ieſum, quem Paulus prędicat. Erant uerò quidam filij Sceuæ Iudæi, principis ſacerdotum, ſeptem, qui hoc faciebant. At reſpondens ſpiritus malus, dixit: Ieſum noui, & Paulum ſcio, uos aūt qui eſtis? Et inſiliens in eos homo in quo erat dęmonium malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autē innotuit omnibus Iudæis ſimul & Græcis, qui habitabāt Epheſi, & timor incidit ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen Domini IESV. Multi uerò ex ijs qui curioſas exercuerāt artes, comportatos libros exuſſerunt coram omnibus: & ſupputatis illorum precijs, pecuniæ quinquaginta millia repererunt.

HISTORIAE MEMORAbiles quorundam exorciſtarum.

Cap. XXIIII.

RAram, ſed memorandam hiſtoriam cuiuſdam exorciſtæ, ex eorum numero qui ad ſe ſolū ſpectare exorciſmis dæmones expellendi officium, perſuaſum habent, negligere decuit minimè. Quidam paſtoris munere fungens in pago Durweiſs, circa Eſweiler, puellam nomine Helenā diaboli obſidione preſſam in Loen pago, prope Aldenhouium ſito, in Iuliæ ducatu, ſuis execrationibus ſe liberare uelle, elato ſupercilio promittebat, conuocatis ad huius miraculi ſpectaculū ſolenne aliquot eccleſiaſticis uicinis: quorum unus, paſtor nimirum in Biecht Ioānes Vuindelius, qui actioni interfuit, rem omnem mihi recenſuit ordine, atq; ex mea petitione ſcripſit. Exorciſtæ huic aliquādiu ſuis deierationibus fruſtra ſudanti in exturbando dæmone, hic tādem ait, ſe manſurum propterea, quòd circa uitrum loco illi illuſtrando, ut fieri ſolet, applicatum uerſarētur multi eius collegæ, à quibus confirmaretur. Miſer ille paſtor mendaciorum authori cōfiſus, ad eos per uitrum expellendos, quod hic ſcilicet commonſtrarat, eueſtigiò conuertitur: atque ſe operam ludere uidens, indignabūdus tandem in hæc erupit uerba Latina, quæ nō intellecturū dęmonem, fortaſsis ſperabat: Si ullam habes poteſtatem transmigrandi in Chriſtianū ſanguinem, tranſmigra ex illa in me. Cui incūctanter Latinè, & quidem iuridicè reſpōdit diabolus: Quē pleno iure in poſtremo die poſſidebo, quid opus eſt illum tentare? Poſtea dęmonis teſtimonium de Miſſa co-

sa cognoscere cupiens Ioannes Sartorius parochus in Loen, materna lingua rogabat dæmonium, quare puella mox ad sonum campanæ, indicantem missæ actionem celebrandā, semper ab eo cogeretur ad templū: num Missa tam esset bona, aut mala? Ad hanc quæstionē se iam nō respōdere, deliberaturū tamē, inquit. Actus hic celebratus anno 1559. circiter 17 Augusti.

Si exorcista ille assueuisset lectioni uitæ Francisci, non difficilem dæmonis fugandi modum inuenisset. Cum enim Franciscus in eo pellendo quandoq; se aërem uerberare intelligeret, Iuniperum Christi nautam se missurum minitabatur: quo nomine audito, fugam sine ulla mora arripiebat diabolus.

In eadem narrationum obscurarum historia legitur, Franciscanū suis exorcismis diabolum compulisse ad ueritatis cōfessionem quater alta uoce repetitam, de uirtute indulgentiarum ad D. Virginem, uti dicunt, pro pœna & culpa, tam efficacium, ut quiduis in ecclesia remitteretur, etiamsi uniuersi mūdi homines quis trucidasset. Querebatur item, earum potentia omnes subtrahi animas, quarum antea potestatem obtinuerat: & proh dolor, non paucas ex purgatorio euolantes animas summam indulgentiarum energiam mirè prędicare: mulierem quoque ea ratione à se obsideri, ut maxima earum uis innotesceret. Fatebatur insuper rogatus, earum contemptori consultius esse, ut asinum cauda traheret Rauenna Mediolanum.

Monachus dæmonem expulsurus, cum numerosa & solenni supplicatione, quam Processionem uocant, ad obsessum uenit. Quare huic cœtui illudens satan, Latinè ait: Populus mi, quid feci tibi?

Anno adhęc millesimo quingentesimo sexagesimotertio, quum apud Vuesaliam inferiorem nouerca priuignam annorū circiter duodecim, Gerardam nomine, tam premeret duriter uerbis, uerberibus & fame, ut in morbum illaberetur caducum: dęmonium ex ea pellere conatus est exorcismis, & pixide cum pane missali gulæ admota, monachus quidā Vuinandus, ex Dominicanorum cœtu: qui & uaccæ exorcismos applicuit, stolæq; Missalis portionē in pascuis iussit fodi, ubi pascebatur uacca. Demirandū sanè, tam impunè eiusmodi dæmonū mancipia tolerari à magistratu, ægerrimè etiam hospitium cōcedente pijs quibusdam, uel certè pio zelo ductis, si propositæ cōfessionis formulæ subscribere grauentur. Qua in re, uelut & id genus reliquis, moderationem & iudicium præferre decet consulis in uenerando illo ordine clarissimi, D. THEODORI GRONII, ob non uulgarem doctrinam, pietatem, prudētiam ac humanitatem, sua laude multa citra controuersiam dignissimi.

Vuesaliensis exorcista.

Qui suis adiurationibus diabolo bellum Coloniæ facit, pater est collegij Conuersarum, nomine Godhardus ab Hagen.

Simō Molitor ex Hassia, siue nō procul à Moguntia oriūdus, exorcista bis cæcus & corpore & mente, quū diris exorcismis & nescio quibus suis fraudulentis modis pellendi dæmonis artē apud Vuestphalos & ditiones uicinas annos aliquot exercuisset, tādem Osnaburgi (ubi degerat iam trienniū, sed admonitus magistratus eum abigere decreuerat) cum uxore ob surreptam sibi pecuniam lites mouet, quæ die nono Februarij anno sexagesimoquarto supra sesquimillesimum hora uespertina in sublimius tabulatū eum uocans, ut simul pecuniam perditam inquirerent, inde eum pręcipitem per

tabulati ualuas dedit: moxq; insequuta, caput & brachium sinistrum securi amputat, ac in ignem conijcit, sic porrò reliquas corporis partes flammis absumptura. Strepitum & nidorẽ grauem animaduertunt uicini, in ędes irruunt, & tragici spectaculi furias contuẽtur. A' magistratu in carcerem abripitur fœmina hæc, & distracta prius ignitis forcipibus, rotæ imponitur 12. Februarij. Attende iustis Dei iudicijs, pie Lector.

Coniuratio Magdeburgi familiaris cuidã mulieri Catharinæ nomine aduersus maritum militem, siquando ipsa uapulet: asseritq; hac ratione securam à uerberibus se esse, quorum alioqui freqũeti impressione tantùm nõ pessum iuisset. A' nobili fœmina se edoctã fuisse fatebatur anno 1573. in Augusto, quum illàc in Prussiam comitatu solenni illustrissimã Ducissam Mariam Leonorã deduceremus. Germanica exorcismi uerba ita sonant Latinè: Coniuro tuam insolentiam, ut cor tibi infringatur, nec os tuũ loquatur, & brachium mutiletur: sic me iuuet Deus Pater, Filius, & Spiritussanctus, Amen. Extrema uerba ter reiterantur. En insignem impietatem.

DE EXORCISMO ET MISSA *ad gehennam condemnante.*

Cap. XXV.

OBiter hic inserendum occurrit, apud Theologos quosdam arcanam esse Exorcismi formam, sed execrabilem, quam uocant Condemnationem ad gehennam. Hanc usurpant, quando anima corporeo scilicet uestita aspectu per solitarias ędes noctu uagatur, & habitatoribus molesta est eiulatibus altisque suspirijs, ex tormentis quæ in Purgatorio miserè suffert, ob facultates malè quęsitas aut patrata facinora, aut ministeria non ritè administrata, aut quacũq; alia de causa, nec uel Missis uel exorcismis communibus alijsúe imprecationibus potest abigi, uel ad quietem cogi: tũc, inquam, exorcista, adhibitis prius ceremonijs, tumulum demortui corporis, quod hæc anima repræsentabat, conculcat pede, prolatis his uerbis, Vade ad gehennam: ac ilico parens dicto ad inferos delabitur ista anima in perpetuum condemnata. Inde nihil amplius animaduertitur nocturni terroris: raró tamen nec libenter ad hoc uenitur remedium, quum habeatur periculosum, nisi alijs irritis. Non ignotus Confluentiæ ciuis est, quem monachi sunt hortati, ut in eiusmodi exorcismum, suum dare uotum non grauaretur.

Huc facit & Missa in gehennam deturbãs, nostratibus Theologis Seinck miss nuncupata: cuius celebratione, uti decreto irreuocabili ad tartara incũctanter demergitur irrequietus spiritus. De hac exemplum memorabile mihi nimis cognitum enarrare nõ pigebit, si fortè usui quandoq; in similium casuum dignotione esse posit. Circiter annum 1548. in ciuitate comitatus Montensis apud generosam dominam in Vuiss, in cubiculo quodam (ubi & ego lecto fruebar eodem, siquando uocabar, stipendiarius nimirum huic matronæ medicus) uir quidam ecclesiasticus mihi non ignotus, dignitatem postea consequutus, quũ dormiret, & per effractum uitri orbiculum noctu felis insiliens exiliensq;, eundem è somno excitasset inquietumque reddidisset, hic apud generosam Dominam, nimis ad tales suggestiones facilem, hora matutina suas effundit querelas, se scilicet in cubiculo illo inauspicato tota nocte à uagabundo spiritu terriculamentis insomnem redditum, & uelut acerbum sibi impressum tormentum. Quid multis? Illa

Miss[a] [ge]henna[m] turban[s] Seinck[miss]

Illa attonita pauidaq́;, quæ eiuscemodi mulierculararum est conditio, consilium mox rogat. Seinckmissa ad gehennam præcipitante opus fore, statim respondet alter. Placet consilium. Conditione accepta, ad Collegium suum ille redit. Post septimanas paucas se Dominæ rursus sistit, solutione Seinckmissæ importunius iniquiusq́; postulata: se quidem nihil petere, subiungens: sed miseris illis sacrificis, qui frequenti talium Missarum celebratione non ignauam præstitissent operã, indeq́; uictum quęritarent, non prorogandam solutionem. Mercedem illa quærit: octodecim, si rectè memini, equites aureos Geldrienses inde deberi, asserit hic Ecclesiasticus. Illa quum Doesburgi apud Geldros esset, & tũc temporis pecunia careret, à Patre societatis Fratrum uicino, petit mutuò pecuniam, altero inscio: qui eadem accepta, ostium domus aperiens, prædam ablaturus, Patrem illũ fortè obuium, quippe ad prandium à Domina uocatum, impudenter ita salutat alloquiturq́ue extensa manu, qua pecuniam ostentabat: Pater, hoc mihi cessit, quid tu es consequutus? E uestigiò hic infert: Quum pecuniam illam postremò uiderem, mea erat. Sic cum Seinckmissæ precio se surripit presbyter ille, Plutonis spiritum usuram usqueadeò liberalem refudisse ob operam pręstitam, in sinu ridens: mirè aũt celebris ob pecuniæ aucupium. Credulitatem hãc & passam fraudem postea Dominæ aliquãdo coràm exprobrasse me recordor.

CELEBRIS EXORCISMI SPIRITUS Aurelianensis historia.

Cap. XXVI.

Ficti exorcismi historiam aliam sanè lectu dignissimam hic subiungere placuit, ut aliæ eius generis actiones ex ἀναλογίας penitius diiudicentur. Est autem ea ut mihi notissima, ita & certissima. Nam eo ferè tempore Lutetia Aureliam ueni, ubi cognomine meo Latino, nimirum Piscinario, notior, Natalis Ramardi medici regis Francisci & reginæ Nauarræ, filios duos, Natalem apud sanctum Lazarum in suburbijs Priorem, & Ioannem, item Ioannem Vernetum nepotem, instituendos suscepi: quos etiam post paucos menses Parrhisios reduxi. Hic tum familiariter utebar multis nõ obscuri nominis uiris, potissimùm medicis, Gerardo Fabro Cadurcano, Vitale Besumbæo, Ioachimo quodam ex Prouincia oriundo, Michaele Villanouano, & reliquis. Ibi tunc temporis quoque cum Ioanne Sturmio, multijugæ eruditionis uiro, simul degebat doctissimus ille Ioannes Sleidanus, qui institutam tragœdiæ narrationem ea fide & ordine explicat, ut à me nihil debeat immutari.

Vuierus. Piscinarius. Natalis Ramardus.

Anno millesimo quingentesimo supra tricesimũ quartum, Prætoris uxor Aureliæ testamento cauerat, ut sine pompa sepeliretur, atq́; strepitu. Quũ enim è uita quis excessit in Gallijs, præcones funebres ad hoc conducti per urbis loca frequentiora circumeunt, & cymbalis excitato sono multitudinem cõuocant, deinde nomen eius qui discessit, atq́; titulos edunt: & hortati populum, ut pro mortuo Deũ precentur, quando sit & ubi sepeliendus, pronunciant. Cum autem funus defertur, adhiberi solent plerũq́; monachi mendicantes, & multa præferũtur luminaria. certatim ista fiunt, & æmulatione quadam: & quo magnificentior est apparatus, eo maior est populi cõcursus & admiratio. sed ea, quam dixi, fœmina nihil eorum sibi fieri uoluit. Maritus ergo qui coniugis memoriam diligeret, morem ei gessit: & Franciscanis, quorũ in tem-

De Aurelianensi spiritu historia memorabilis.

plo sepulta fuit iuxta patrem & auum, muneris loco dabat sex tantùm aureos, quum illi sperassent multo maiorem prædam. Et cum deinde syluam cæderet atq; diuenderet, petentibus illis ligna dari sibi gratis, denegabat. Tulerunt hoc ualde grauiter: & cum antea minus illum probarent, ulciscẽdi rationem hanc excogitabant, ut dicerent, ipsius uxorem in sempiternum esse damnatam. Architecti erant huius tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatensis, ambo Theologi doctores: & ille quidem erat exorcista, totumque suum apparatum in eiusmodi rebus adhiberi solitum, habebat in promptu. rem uerò sic administrant. Nouitium quẽdam adolescentem supra testudinem templi collocãt: is intempesta nocte, cum ad demurmurãdas preces illi more cõsueto uenirent, magnum excitat strepitum. adhibentur adiurationes & exorcismi: sed nihil ille proloquitur. iussus edere signũ, quo declararet, num sit mutus spiritus, denuò tumultuatur & perstrepit: id erat loco signi. Eo iacto fundamento, ciues aliquot, & celebres quidem, ac ipsorum studiosos adeunt: narrant sibi triste quiddam accidisse domi, neque tamen quid rei sit exponunt: sed rogant ne grauentur adesse nocturnis precibus. Cum hi uenissent, & precationum esset factũ initium, ille de superiori loco turbam excitat. rogatus quid uellet, & quis esset, significat nõ sibi licere loqui: iubetur ergo per signa respondere ad interrogata. Foramen autem erat factum, per quod admotis auribus exorcistæ uocem haurire poterat, & intelligere: deinde tabulã habebat ad manum, quam interrogatus feriebat, sic ut infrà posset exaudiri. Primùm itaque rogatus, num ex eorũ sit numero, qui ibi sint sepulti: postea multis ordine recitatis nominatim,

Hi monachi nimis legisse uidentur in hoc interrogã

quorum ibi erãt corpora condita, uenitur tandem ad uxorem Prætoris: ibi dato signo, se spiritum eius esse demõstrat. An sit damnatus, & quónam suo merito seu delicto? num propter auariciam, aut libidinem, aut superbiam, aut nõ præstitam charitatem, an uerò propter nuper natam hæresim & Lutheranismum? Deinde quid sibi uelit illo strepitu & inquietudine? num ut corpus loco sacro sepultum effodiatur, alioque transportetur? Ad hæc omnia sic, ut iussus erat, per signa respõdet, quibus aliquid uel affirmabat uel negabat, prout bis aut ter tabulam feriret. Cum autem & damnationis suæ causam esse Lutheranam hæresim, & effodiendum esse corpus significaret: monachi petunt à ciuibus quos adhibuerant, ut ijs quæ coràm uidissent, dent testimonium: & actis, quæ iam erant cõfecta superioribus diebus, subscriberent. Hi, re deliberata, ne Prætorem offenderẽt, aut molestiã sibi cearẽt, id facere recusant. illi nihilominus panem azymũ, quem uocant hostiam & corpus Domini, cũ reliquijs omnibus diuorũ aliò transferunt, & Missas ibi suas peragunt: quod lege pontificia fieri solet, quum locus aliquis propter infamiã & prophanationẽ est expiandus. nã certa quædã eius rei capita sunt, ipsorũ comprehensa libris. Episcopi autẽ uicarius iudex, Officialem uocant, ea re cognita, ut propius omnia cognosceret, uenit eò, comitatus honestis aliquot uiris, & exorcismos fieri se præsente iubet: ac deligi nonnullos petit, qui supra testudinem ascendant, & uideant num spectrum aliquod appareat. Ibi Stephanus Atrebatensis admodum repugnat, & ualde dehortatus ne fieret, aiebat nõ esse turbandum spiritum: & quanquam is, quem dixi, uicarius multum instabat ut adiurationes fierent, tamen impetra-

di modo … statum … bi de C … ordinis … tus. S.T … gia pro … rii.

trare nihil potuit. Interea Prætor, ubi reliquos iudices urbanos, quid fieri uellet, docuisset: ad Regem profectus, rem omnem commemorat. Et quia suis priuilegijs ac immunitatibus freti, iudicium monachi declinabát, Rex è senatu Parisino deligit, qui de causa cognoscant: ijsq; plenam potestatem attribuit. facit idem Cancellarius Antonius Pratensis, Cardinalis & legatus per Galliam pontificius. Itaque quum nullam haberent exceptionem rei, traducti Lutetiam, coacti sunt respondere: sed nulla potuit ab eis exprimi confessio. Positæ singulis erant custodiæ separatim, & nouitius quidem tenebatur in ædibus Fumæi senatoris, & sæpe sollicitatus nihil uoluit fateri, metuens ne pòst interficeretur ab illis ob inustam ordini maculam, & factam ignominiã: sed quũ iudices & impunitatem ei promitterent, & fore dicerent ut in ipsorum potestatem minimè rediret, totam actionem ordine recenset: & adductus ad illos, idem adfirmat. Illi, quanquam erant conuicti, & in ipso propè maleficio deprehensi, recusabát tamen iudices, ac priuilegia sua iactabant: uerùm id frustra fuit, & de communi consilio lata sententia damnati sunt, ut Aureliã reducti, & in carcerem conditi, publicè deinde producerentur ad primariũ templum, & ad eum urbis locum ubi supplicia sumuntur de maleficis, atq; ibi suum scelus ipsi profiterentur. Postea in prouerbium abijsse memini, ubi figmentũ aliquod narraretur, C'est l'esprit d'Orleans, id sonat, Spiritus est Aurelianensis, dici solitum.

GALLICAE SVPERIORI SIMILes historiæ, Heluetica, Italica, Scotica, Belgica: item diabolum esse exorcistam.

Cap. XXVII.

QVum autem Georgius Buchananus, noster certè Maro, non modò hoc ipsum, sed etiam alia similia sat nota, quæ Bernæ & Senis contigere, in suo Franciscano attingat, & uerò singularem de tentata infeliciter Purgatorij restauratione à fratre Langio in Scotia sua, ita eruditè, ut omnia sua, contexat, eam descriptionem hic minimè prætereundã esse puto. Queritur ergo apud eum frater Eubulus ordinis Minorum:

Illa tamẽ patrib. seges olim uberrima nostris,
Fingere nocturnos lemures, Manesq; uagantes
Lustrali compescere aqua, magicisq; susurris,
Frigida nunc tota est: postquam nasuta iuuẽtus
Pectora crassorum malè credula ridet auorum;
Nec credit nisi quæ scriptura teste probaris:
Coniurata licet magnis Sorbona sigillis
Figmenta affirmet. Verùm melioribus annis
Hæc thalami clausas frangebat machina portas,
Hæc testamenti tabulas mutabat, & ibat (chum
Vir peregrè Romã, aut Solymã, dum tædia mœ-
Iam sibi permissi caperent lecti: ast ubi diues
Vmbra oblita sui paucas in funera Missas
Legarat, potiusq; suis bona linquere natis
Duceret excedens, quàm nostros ungere caules,
Non impunè nefas soliti id perferre Priores.
Is dolor arma dedit generosis fratribus undã
Ad Ligeris, quâ diues agri, quâ diues Iacchi
Ostentat longè formosa Aurelia turres.
Et nisi cauta parum pietas in fraude paranda,
Inter tot uigiles Argos deprensa fuisset,
Partus honor nostræ foret & dignatio sectæ.
Sæpe qdẽ nobis facimus mala multa: uelut cũ
Alter in alterius damnum sese ordinis armat:
Berna nouũ sibi Franciscũ iam finxerat, & iam
Stigmata clara pedũ, & manuũ cõfixa patebãt:
Ni uicina dolens augescere commoda liuor,
Ficta renudasset magno ludibria risu,
Nec damno leuiore. Italæ sapientia maior
Illa oræ, quæ Senensis tacitè Catharinæ
Vulnera dissimulans pensat mendacia quæstu,
Barbaricumq; ad sese his artibus attrahit aurũ.
Sed tamen hoc æuo temerè miracula fingi
Noluerim, nisi monticolas inter crassosq;
Pastores: nec pastores iam spernere tutum est,
Quando etiam in solas migrat sapientia syluas.

Quis rigidos Scotos gelidi sub uertice cœli
Aut animũ, aut aures, oculósue habuisse putasset?
Et tamen ille catus uetularum Langius auceps
Cùm teter locus errori, & nox cæca faueret,
Non potuit celare piæ ludibria fraudis.
Campus erat latè incultus, non floribus horti
Arrident, non messe agri, non frondibus arbos,
Vix sterilis siccis uestitur arena myricis:
Et pecorum rara in solis uestigia terris:
Vicini deserta uocant. ibi saxea subter
Antra tegunt nigras Vulcania semina cautes:
Sulphureis passim concepta incendia uenis
Fumiferam uoluunt nebulam, piceoq; uapore
Semper anhelat humus, cæcisq; inclusa cauernis
Flamma furẽs, dum luctãdo penetrare sub auras
Conatur, totis passim spiracula campis
Findit, & ingenti tellurem pandit hiatu.
Teter odor, tristisq; habitus, faciesq; locorum:
Illic sæpe animas torqueri Langius, illic
Sæpe queri, & longas in fletum ducere uoces
Audijt, aut uoluit credi audiuisse frequenter,
Et uitulabundos Cacodæmonas, & per arenas
Caudarum longos sinuatim ducere tractus.
Sæpe etiam infernæ (quoties ieiunus adibat
Antra) sibi uisus nidorem haurire culinæ.
His ubi iam uulgi stolidas rumoribus aures
Imbuerat, parat Exorcismum: circulus ingens
Ducitur, hunc intra spacio breuiore minores:
In medio stabat palus, iuxtaq; catinus
Plenus aquæ, sed cui cineremq; salemq; sacerdos
Addiderat multo cum murmure, nec sine anhelis
Flatibus. hoc postquã scena est instructa paratu,
Langius ipse pater sacro uenerandus amictu,
Circum omnem irrorat setosi aspergine sceptri,
Verbaq; præcipiti contortuplicata rotatu
Conuoluens, cœlum ac terras adiurat, & undas,
Et tremefacta imis Acherontia regna cauernis.
Et iam nox aderat secreti conscia sacri,
Iamq; è uicinis populus conuenerat agris,
Matres atq; uiri, pueri innuptæq; puellæ,
Scire auidi quò tanta cadant promissa, nisi ille
Conscia secreti formidans lumina & aures
Esse procul magna iussisset uoce profanos:
Quiue sacerdoti non illa luce disertè
Cuncta susurrasset tacituram crimina in aurem.
Laica ne trepidi fugiant commercia manes,
Néue inhians prædæ uel ieiunus Cacodæmon
Inuolet, & laceret sceleratorum unguibus artus.
Ducitur ad palum uelut hostia Rusticus ipse,
Ficta quidem gnarus cuncta, at formidine tanta
Attonitus, quàm si Stygia egressurus ab aluo
Aspiciat nudas mandentem Cerberon umbras:
Siue animo timor à puero conceptus, aniles
Fabellæ haud modicus pueris plorantibus horror:
Siue locus fumo, & cæca caligine opacus,
Et uelut infernæ terrebat imago culinæ.
Cætera submoto clam cuncta peracta popello:
Sed tamen audiri gemitus, uocesq; minantis
Dæmonibus, mixtæq; preces, nulloq; rogante
Interdum responsa dari: nunc tollere uultus
In cœlum, nũc figere humi, nũc plangere pectus
Langius, & sacra templum cõspergere lympha,
Donec auis lucis prænuncia spectra moneret
Cedere, & in ueterem se denuò condere nidum.
Tum templo egressi, dicenda tacenda referre
Langius, umbrarum pœnas, flammæ rapidã uim
Lustralis, quot carnifices Cacodæmones ollas
Admoueãt, ueribus quot figant, fluctib. umbras
Quot mersent gelidis, quot Missis cuiq; leuetur
Pœna, uelut ciuis Stygio uixisset Auerno,
Ordine cuncta recensebat, neq; credula deerat
Turba homini: purgatricis rediuiua fauillæ
Gloria crescebat multùm indignante Luthero:
Et creuisset adhuc, nisi uel formidine captus,
Vel precio uictus, uel uino rusticus ille
Anormis comes, Exorcismi proditor eheu,
Cuncta reuelasset taciti mendacia sacri.
Ex illo fluere, & retrò sublapsa referri
Spes prædæ, & nimium uiuacis gloria ueri
Crescere. Quapropter moneo dehinc fingite parcè
Somnia, nocturnos lemures, miracula, ni fors
Aut apud extremos fieri dicantur Iberos,
Americósue, aut Aethiopas, calidóue sub axe,
Et caput ignotis ubi Nilus condit arenis,
Vnde aderit nemo, qui testis dicta refutet.
Forsitan externos solertia fugerit hostes
Callida, sed pestem natam intra uiscera, & ipsis
Hærentem uenis hominum uix ulla cauebit
Cura: nisi nostros uis prouida numinis olim
Respexisset auos, iamdudum Funiger ordo
Proditus à proprijs miserè perijsset alumnis.

Non omnino absimile est, quod ab Eras-

z. episto enuli. e- Erasmo narratur. Côuiuebat cuidam parocho neptis mulier bene nummata. In huius cubiculum profunda nocte solet irrepere lineo inuolucro umbram mentiens. Emittebat uoces ambiguas, sperans fore ut mulier accerseret exorcistá, aut ipsa loqueretur. Verùm illa nimis masculo animo clàm rogauit cognatum quendam, ut unam noctem secum esset in cubiculo. Ille uerò fuste armatus pro exorcismis, & probè potus, quò minus expauesceret, occulitur in lecto. Adest spectrum solito more, nescio quid triste mugiens. Excitatur exorcista, prosilit nondum sobrius, aggreditur. Ibi spectrum uoce gestuque deterrere parat. At ebrius ille, Si tu es diabolus, ego sum mater illius: & correptum impostorem fuste dolat, occisurus, ni mutata uoce clamasset: Parce, non sum anima, sed sum dominus Ioannes. Ad uocem agnitam mulier exilit è lecto, pugnamq; dirimit, &c.

Huc referenda est & alia historia, nostrum hoc argumentum spectans, nostratibus satis cognita. Chirurgus illustrisimi ducis Cliuiæ, &c. Ioannis patris Guilielmi, nomine Euerhardus, quum uetulam in oppido Cliuia haberet coniugem, & ancillam uenusta forma iuuenem, huius in amplexus peruenit: ut autem maiori cautela in actu huius comœdiæ perseuerari possit, à spectro exagitari se miserè, queritur famula, quod aliquádo ab Euerhardo erat abigendum. Hoc lusu tempore longo uariè agitato, cœpit uulgus sinistri nonnihil suspicari de hoc spectro: quapropter ad Ecclesiasten abit Euerhardus expostulatum de iniuria peruersæ opinionis sibi facta, cupitque apud populum in publica concione purgari, & spectrum defendi: quod & factum est. Tandem ex amicorum consilio ancilla rogat spiritum, quónam pacto ab huiusmodi tormentis liberari posit. Respondisse ait illa, singulis septimanis bidui ieiunium cum solo pane & aqua obseruandum esse, quod & à se religiosè fieri, apud heram suam simulabat: deinde & hoc subiunxisse spiritum, religionis ergò cũ duobus comitibus Aquisgranum esse peregrinandum. Hæc dicto parens, in toto hoc itinere spiritum ubique læta facie aperuisse craticia quæcunque ostia obuia, arrisisse quoque ipsi in lecto: atq; peregrinatione absoluta, incuruatione & terno nutu indicium gratitudinis ostendisse, asseruit, mysticè tamen. Enimuerò Euerhardus erat spiritus ille, qui omne ministerium præstitit: ex quo etiam tenellum fœminini generis spiritum, filiolam nimirum, dum peregrinationem mentitur, peperit, pallidisimam semper facie, ut spiritus appareret, quo nomine & ab omnibus appellabatur. Quum autem eodem tempore in Gallias duceretur exercitus, Euerhardus compositis huc suis negocijs, relicta uxore, cum illa sua amasia copijs ijs se adiungit, simulque in Gallias contendit, ubi uterque perijsse creditur, quòd nunquam ad suos redierit.

De alijs sacerdotibus, simulatũ dæmonem exorcismis fallaciter expellentibus, item de simili dæmoniaca muliere sanata, uide capita 27 & 28 Libri quarti. At hoc hominum genus prærogatiuam hęreditariam haud dubiè hic prætendet: adiurabat enim *Matth. 27.* Christum quoque per Deum uiuentem princeps sacerdotum.

Exorcismi modum nouit quoque diabolus, eoque adoriri Christum ipsum audet: Adiuro te, dicens, per *Marc. 5.* Deum, ne me torqueas. Sed sua potentia dæmoni uni uel pluribus imperauit Christus: Exi, Abite: & eue- *Matth. 8.*

Marc. 5. Luca 8. stigiò ad obedientiam sunt redacti, ut rectè Eusebius ille Cæsariensis in Panegyrico dixerit: Communis quidem omnium Seruator rebelles potestates, quæ circum hunc qui terris imminet aërem peruolantes, humanis animis insinuabant sese, inuisibili ac diuina potestate, uelut feras agrestes, suarum ouium ceu pastor bonus, Actor. 16. procul fugauit. In ipsius nomine egre di dæmones iusserunt paucissimis uerbis Apostoli, & illius discipuli, totius naturæ dominium, & imperium omnis abstrusæ uirtutis in cœlo & in terra, & spiritum omnipotentiæ ore suo gerentes.

Explosis itaq; exterminatisq; nostris diuinis, ariolis, magorum occultis antistitibus, & quibuscunque alijs superstitionum collegis uulgaribusq; exorcistis: abijciamus Ægyptiacas disciplinas, feralia carminum arcana, uanos furores, execrandas artes, & philtra uim factura dijs, & Colchicos succos, & dæmoniacas factiones: Plutonica denique uolumina, & umbrarum libros, Stygiasque coniurationes, atque Acheronteos ritus membrana chartáue contentos, Pyriphlegethonti, hoc est, igni focoque (ut Capnion inquit) tradamus, & fidamus Deo: ac in CHRISTO Dei filio, per quem uiuimus, mouemur & sumus, sinceriter simpliciterque spem omnem fixam habeamus. Quare & genuiuam maleficij curationem iam proponamus.

CVRANDI MALEFICII *methodus certissima.* Cap. XXVIII.

NObis hic longè alia, quàm inolita iamdudũ consuetudine accepimus, in profligando satana, eiusq; sanandis maleficijs, ratio ineunda uidetur, doctrinæ Christi & Apostolorum cõformior. Omnium uerò primùm, ubi malum aliquod præter naturæ ordinem in aliquo se prodit, ad eum ex Dei ordinatione confugiendum est, qui professione, doctrina atq; artis usu celebris, morbos, eorum differẽtias, signa & causas penitius dignoscat: nimirum ad doctum exercitatumq; bonæ conscientiæ medicum. Eccles. 38. Enimuerò tã rara sæpenumerò & grauia in morbis suboriũtur symptomata, quæ licet naturæ impetu exoriãtur, tamen ad maleficiũ mox referunt rerum imperiti atq; exiguæ fidei homines: quemadmodũ in diuersis cõuulsionum speciebus, melancholia, epilepsia, uteri suffocatione, putrescente semine, & multifarijs uenenorum effectibus frequẽter apparet. At inter hos Curatio maleficii ... affectus & accidentia discernens prudens & circumspectus medicus, ubi ea pensicularit exacta trutina, adhibito etiam ad diligentem causarũ naturaliũ indagationẽ iusto, quoad fieri potest, perpendiculo, ubi naturæ limites malum exuperare egrediq;, ac satanę, qui spiritus est, motus actionesq; animaduertit, in spiritualem medicum, Ecclesiastem nempe, aut Ecclesiæ ministrũ 1. Timo. 3. Tit. 1. inculpatũ, sanæ doctrinæ, tenentẽ mysteriũ fidei cũ pura cõscientia, uitæ innocentia notũ, nõ turpiter lucri cupidũ, non uinolentũ, cui etiam bonum à pijs perhibeatur testimoniũ, curationis onus transferet. Interim meminisse operæpreciũ est, multa nõ ex maleficio eueniẽtia, sed ex occulta naturæ occasione, medicos quandoq; latẽre. Vt enim rebus inest secreta iuuãdi proprietas, ita & nocendi: quam tamen non perpetuò agnoscit medicus.

Tantum tamen operæ à medico hic accedet, si fortè æger natura, uel ex morbo, aut aliunde humore melancholico (cui, uti aptæ suis operationibus materiæ nõ illibenter se insinuare solet dæmoniũ) aut alio succo maligno

ligno grauari uideatur, ut hic prius blandè expurgetur medicamẽto. Tradit enim Pomponatius, priscos exorcistas, quos præcãtatores uocant, ante coniurationem, obsessorũ corpora ab atra bile expurgasse. Morbis siquidem geminis utplurimùm hi infestãtur, corporis nempe, ex melancholico succo genitis: & animi, ut amẽtia, mœrore, timore, uitæ odio, & desperatione, quibus nocte diuque eiusmodi homines macerat iuratus humani generis hostis, & ueluti lugubribus tentationib. ita uellicat, ut quasi aquila apud inferos Titij iecur arrodere uideatur. Obsessos expulso eo humore, non amplius mirabilia facere, experimento se uidisse, in expositione illius problematis dicit Conciliator. Vxorem quoque cuiusdam sutoris à dęmonio agitatam, uariaq; sonantem idiomata, eo modo perfectè curauit Galgarandus medicus, Mantuæ celeberrimus.

Puella quędam in Burgo melãcholica, se Virgilij spiritu obsessam esse fatebatur, diu coniurata: quod creditum est facilius, quia puella simplex, admodum pia, & quæ semper domi latuerat, Hetrusca, affectaret exprimeretq; Mãtuanum, hoc est, Longobardicum idioma, ut subinde Latinum aliquid sonaret. Cum nihil proficerent coniuratores, medicus ex arte adhibitis melanogogis primùm, & deinde alijs roborantibus, illam optimè per Dei gratiam restituit. Exonerato itaq; corpore, promptius in reliquam sanationis obseruãtiam, uelut à naturali iam impedimento leuatus, ab Ecclesiæ ministro inducetur δαιμονοφόρητος.

Ille tum de obsessi uel maleficio lęsi uita & moribus, item de eius in religione Christiana, institutione, & in pręcipuis fidei nostræ capitibus, & qua fuerit, uel etiamnum sit in Deum confidentia, uigilanter inquiret. Qua de re ubi penitius fuerit instructus, procliuior, & propemodum strata erit restitutionis uia. Etenim satanæ in corruptorum morũ, spurcæ uitæ, itemq; diffidentiæ filijs efficaciam & illusionis potentiam permittit Deus, quorum sensus excæcauit deus huius seculi, ne illucescat illis lumen Euangelij gloriæ Christi, qui est imago Dei. Ephes.2. 2.Thess.2. 2.Cor.4. Affectuum quædam requiritur ἀναλογία, ut sit, quod dici solet, mali corui malum ouum.

Vbi ergo uigilãti inquisitione & artificiosa cõiectura, affectus causam aliquatenus cognouerit Ecclesiæ minister, conueniens huic medicamentum applicet: ut si ęger fuerit antea dissolutior, ex sacræ Scripturæ libris admoneatur, corripiatur, exemplis auocetur, & ad emẽdationem inuitetur, tãdem resipiscentia in ordinem redigatur. Apud præfractæ indolis hominẽ instãdum, urgendumq; tempestiuè & intempestiuè: item redarguẽdus hic, & iusto Dei iudicio in contumaces, subinde terrendus. Pusillanimis, & diffidentia deiectus, in spem certã & fiduciam indubitatã de ineffabili Dei bonitate & misericordia incomprehensibili erigendus, & undequaque confirmandus erit: in quam sententiam plena consolationis testimonia extãt quãplurima, quæ suo loco & tempore adducentur. Si quoq; peruersa doctrina aut fanaticis opinionibus, uel superstitionũ ludibrijs quosdam trãsuersè raptos esse, uelut ansa eo modo dæmoni subministrata, comperiatur: zizania hæc erunt eruncanda, atque salubriora doctrinæ purioris substituta semina cum omni uigilãtia sedulò inserenda. Nec cognitione recitationis Dominicæ orationis & symboli Apostolici secundum literam, contentum esse oportet (tantum etiã posset quiuis maliciosus) uerùm illud uiuũ Dei uer-

uerbum ita in animis implantetur, ut apprehensum efficaciter, sentiatur potentia esse Dei ad salutem omni credenti, contra quoscunq; dæmonũ conatus: ut item uiuifica fide inuocare Deum uerum, æternum, omnipotentem, & multæ miserationis parentem, in nomine Filij pro nostris peccatis mortui, & ad nostram iustificationem per gloriam Patris, absorpta morte, uicto satana, debellato inferno, potenter exuscitati, ijdem ualeant.

Rom. 1. *Rom. 6. 8.*

QVOMODO DAEMONIS MALEFICIO *affecti, de eius præstigijs & imbecillitate deinde erunt instituendi.*

Cap. XXIX.

Diaboli infirmitas, qui nihil potest nisi permissus.

De diaboli item operibus & prestigijs erudiatur, & quàm eneruatus imbecillisq; sit, ut nihil etiam posit, nisi Dei permissu: nec Deũ quæcunq; permittere, sed in re cõcessa illi limites, ultra quos ferri nequit, præfigi: quinimò Christum profectũ in cœlum, sedere ad dexterã Dei, subiectis sibi angelis, potestatibus & uirtutibus: cui si tanta fuit subiugãdi potentia, multo magis satanam subegit coërcuitq;, ut nihil omnino ualeat, nisi peculiariter illi concedatur. Quod itaque clementer in nobis permittit Deus, nõ potest esse malum. illi enim cura est de nobis: qui cùm omnis gratiæ sit Deus, nos ad æternã suam gloriam per IESVM CHRISTVM uocatos, iam parumper afflictos instaurabit, fulciet, roborabit atq; stabiliet. Quis est qui nobis noceat, si boni æmulatores fuerimus? Quicquid enim fideli irrogatur, id illi bono commodoq; cedit, iuxta illud Pauli: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Precationem ergo perpetuã esse decet, quò fiat uoluntas cœlestis Patris in nobis. Quicquid patimur, teste Hieronymo, nostris peccatis meremur. Non habẽt demones, inquit D. Ioan. Damasc. uirtutes aduersus aliquem, nisi à Deo dispensatè concedatur: sicuti in Iobo, & in porcis. Permissione uerò Dei facta, & fortitudinem habent, & transmutãtur & transfigurantur in quãcunq; uolunt figuram secundum imaginem, id est phantasiam. Item Gregorius: Absque omnipotẽtis Dei cõcessione nullam habet potestatem contra hominem malignus spiritus: qui etiã in porcos transire non potuit, nisi permissus. Rectè quoque Chrysostomus: Homines non quantum uult, tentat diabolus: quoniam quantum ad se, nunquã cessaret à tentatione. neque enim habet alium actum: nõ enim manducat, nec dormit, nec aliud operatur, nisi ut tentet, fallat & subuertat. Non magis itaq; timendam diaboli potestatem, quàm Deum impediẽtem, docet Ambrosius super Lucã. Spiritus enim mali, etiam Dei uocantur spiritus, quòd eius captiui sint: nec attingere, castigare, tentare quicquam ausi, nisi à Deo concedatur. Iobo ne pilum quidẽ lædere potuit satanas, nisi impetrata permissione, eaq; limitata. Quocirca non est formidandus diabolus: sed Deus, qui ursum hunc catenis alligauit captum, ut nihil omnino absq; eius singulari nutu ualeat. Hinc Christianus quæcunque aduersissima à Dei digito excipiet, qui omnia in sua continet manu. Nec Christiani nomen merentur, qui malignæ alicui mulieri aut diabolo imputant malum inuectum, ad Dei uoluntatem id minus referentes. Iobus affligitur à demone, at à Dei manu accipit dicens: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut illi placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictũ perpetuò. Non cædentis uirgæ rationem ille habet, sed uolentis patris. Virga punit filium: at non eam fecisse hic dicit, nisi mente nondum constet: sed patrem, qui uirgã in manu habet, eaq; uti-

1. Pet. 3. *1. Pet. 5.* *1. Pet. 3.* *Rom. 8.* *Matth. 6.* *Lib. 2. cap. 4.* *Iob. 1.* *Matth. 8.* *In Dial. lib. 3.* *Super M... lib. 1.* *Iob. 2.* *Iob. 1.*

Matth. 10. utitur. Sine eius uoluntate, ne pilus quidem capiti excidit, quin omnes pili numerati sunt: ipse uirgam usurpat, quàm grauiter, & quàm multum, & ubi uelit.

QVOMODO AD TOLERANTIAM *inuictam erunt excitandi dæmonum maleficio læsi.*

Cap. XXX.

PRopterea æquo patientiáq; ferendum nobis erit animo, quicquid afflictionum acciderit carni, siue id lege naturę, siue supra naturam contingat. Idem quoq; faciundum, si animum immẽsus inuadat dolor, angor, mœror, tristicia, tẽtatio. Ob oculos uelut speculum semper reuocetur exemplum sanctissimi illius Iobi, qui tot exercitatus modis, & tantarum calamitatum ac miseriarũ mole pressus, Deũ laudibus extulit (quãquam malorum interim ponderi impar, in uerba animi parum patiẽtis erupisse uideatur) ac licet nullius malæ occasionis sibi conscius esset, non dęmonem accusat tamẽ, nec ab illo aut ullo homine tantas sibi inflictas ærũnas queritur: sed ex Dei æquissimi uoluntate sibi ista accidisse agnoscit: ut cum uxor ei exprobraret, Vbi nunc tuus est Deus, cui confisus es? non animum abiecit, sed *Iob. 2.* respondit: Vt fatua loqueris. Si bona à Deo acceperimus, quare mala non tolerabimus patienter? Sic nos quoque in afflictione nostra, ad Deum oculos mentemq; dirigere decet, & iustissimæ eius uoluntati nos nostraq; placidè summittere: quandoquidem ille nihil uult, nisi quod optimum, quanquam nobis interdum secus uideatur. Quos diligit, castigat: nec peccatoris uult mortem: sed ut conuertatur & uiuat. Suorum famulorum, ut diaboli uel cuiusuis alterius, ministerio utitur, quò nos ob nostra scelera aut incredulitatem puniat, & hoc modo ad rectam conuersionis uiam reducat: *Aug. serm. 24. de Temp.* uel etiam sic tentat nos Dominus Deus noster, quemadmodum Deuteronomij 13. legitur, ut palàm fiat, utrũ diligamus eum, an non, in toto corde & in tota anima nostra. Pro summo gaudio itaq; ducite fratres (inquit D. *Iacobi 1.* Iacobus) quoties in tentationes incideritis uarias: illud scientes, quòd exploratio fidei parit patientiam. Cæterùm patiẽtia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, nullaque in parte imminuti. Beatum item prædicat uirum, qui suffert tentationẽ: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitę, quam promisit Dominus his, à quibus fuerit dilectus. Hinc admonet D. Petrus: *1. Petr. 4.* Charissimi, ne miremini, dum per ignẽ exploramini, quæ res ad experimentum uestri fit: perinde quasi nouum aliquid uobis obtingat: imò in hoc quòd consortes estis afflictionum Christi, gaudete, ut in reuelatione quoq; gloriæ eiusdem gaudeatis exultãtes. Timotheum quoq; hortatur Paulus, ut afflictiones ferat *2. Timoth. 2.* tanquam bonus miles IESV Christi. Non enim quis coronatur, nisi legitimè certauerit. Exẽplum accipite, fratres mei (monet Iacobus) afflictionis *Iacobi 5.* & patientiæ, prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini: Ecce beatos dicimus eos qui sustinent. Tolerantiam audistis Iobi, & finem Domini uidistis, quòd ualde misericors sit Dominus, ac commiserans, qui pios è tentatione nouit eripere, Petro teste. Iobũ *2. Pet. 2. Iob. 1. 2.* totum (excepta illius anima, quam illæsam permanere uoluit Dominus) etiam in suis substantijs & sobole durissimè, Deo annuente, afflixit satan: uerùm post inuiolatam illius patientiam, cum multa eius usura, cuncta illi uberrimè reposuit Deus: *Iob. 42.* cuius iã non est decurtata manus, id ipsum potest, & infinitis partib. maiora. Quorsum

ergo alicuius hominis, aut etiã ipsius dæmonis, nos terrebit uiolentia aut malignitas? cur ab horum iaculis usqueadeò expauescimus? quæ si in nos uibrentur figanturque, non tamen ad internecionem transfigent, si constanti fide reuerberemus, retorqueamúsque. *Iacob.4.* Resistendum diabolo, & fugiet à nobis: *Ephes.4.* nec illi locus est dandus: sed Christi uerbo pellendus, Abi satana. *1.Corint.10.* Fidelis est Deus, qui non sinit nos tentari ultra id quod possumus: imò faciet unà cum tentatione exitum, quò sufferre queamus. *Matth.4.* Nouit ille, quibus nobis opus sit, priusquã petamus. Ne exhorrescamus, hortatur Dauid, *Psal.91.* à timore nocturno, tentatione scilicet occulta: nec à sagitta uolante in die, tentatione quippe manifesta: nec à negocio perambulante in tenebris, nempe à spectris in tenebris uersantibus: nec ab incursu & dæmonio meridiano, quod Paulo nũcupatur angelus lucis, *2.Corint.11.* in quem se transfigurat diabolus.

Tolerantia. Ad tolerantiam præterea inuictam contra dæmonum insultus, & cõstantem in Deum fiduciam, ita afflicti sedulò excitãdi sunt patrũ quoq; exemplis: uelut Antonij Ægyptiaci, quem in tumulo latitantem tam grauiter lacerarunt dæmones, ut tanquam mortuum ad hospitiũ reportarit illum minister: *Antonij Aegyptij lucta cum dæmonib.* ubi nonnihil respirans & quasi reuiuiscens, clam alijs ad tumulum se referri iubet: ibiq; ex priorum uulnerum dolore prostratus, cum ex animi fortitudine ad conflictum dæmones prouocasset, nec illi cunctarentur, assumptisq; uariarum bestiarum & serpentum formis, Antonium dentibus, cornibus, unguibusq; impeterent, & denuò lancinarent, subitò lucis quidã radius dæmones & tenebras fugauit. statimq; sanatus Antonius, Christum præsentem esse intellexit, dicens: Vbi eras Iesu bone, ubi eras? quare à principio non adfuisti, ut uulnera curares mea? Et uox ad eum facta: Antoni, inquit, hic eram: sed distuli ob tuum certamen, quod prius obseruare libuit: iam autem, quoniam strenuum te pugilem præstiteris, in toto orbe celebre tuum erit nomen. Hæc in uita S. Antonij ab Athanasio descripta, & è Græco per Euagrium Presbyterum translata: ubi lucta cum diabolo uaria mireq; acerba, & insignis diuini uiri patientia constantiaq; legitur.

Anton... bell. libr... Exemp... Nullus certè, quod sciã, animosior fuit Hilarione (qui Antonio fuit contemporaneus, sed iunior) fortiusque neglexit dæmonum fraudes, quippe qui in solitudine sæpe infantium uoces intempesta nocte se audire existimauit, nunc balatus ouium, nunc mugitus boum, planctus mulierum, leonum rugitus, strepitum armorum, uariarumq; portenta uocum. Cæterùm ausus aliquãdo totum phasma explorare, Dominicæ crucis signo ad lunæ lumen tugurio egreditur, & sollicitè circumspiciens, ecce currum directis in se equis euntem conspicatus est: hic Christi Nazareni nomine inuocato, in uestigio mansit, expectans rei euentum. tum uerò terrifica illa bigarum species subito terræ hiatu in conspectu absorpta est. Atqui licet à dæmone excruciaretur mirè, oratione tamen uincebat: à qua ubi aliàs paululum quieuisset, satan merianti insidiatus, repètè eius dorso insilijt calcib. latera quatiens, ceruicem flagro: Eia, inquit, dormitas? mox cachinno desuper increpitans: Hordeum iámne, ait, an paleas fesso tuo asino offeres? Nam suam carnem nonnihil obstreperam, aliquando sic affatus fuerat: Ego te asine non hordeo, sed palea pascam, faximq; ne posthac recalcitres.

In lib. Fil.4... Hic uides Franciscum non satis nouisse hominis pij uires in toleranda

quauis

quauis afflictione dæmonis. Legitur enim in eius uita, fratrem Egidiũ interrogasse Franciscum his uerbis: An diabolus sic sit terribilis, quòd homo per unum Pater noster non posset sustinere? ipsum respondisse, Quòd nullus posſit sustinere diabolum per medium Pater noster, quin statim moreretur. Huc referatur Cypriani sermo de Bono patientiæ, ubi & impatientiæ exempla proponuntur: item sermo quartus Chrysostomi.

COMMVNIVM PRECVM *in maleficio sanando efficacia.*

Cap. XXXI.

VT insuper maleficio læsorũ fidẽ adaugeat, uulneraq;, tortore dæmone eius iussu fugato, sanare dignetur misericordiarum pater, communibus ad eum ex animi penetralibus fusis confidenter precibus erunt iuuãdi. Id ab authore epistolæ ad Hebræos disertè mandatur: Memores estote uinctorum, tanquam unà cum illis uincti: eorum qui affliguntur, uelut ipsi quoq; uersantes in corpore. Orate pro uobis inuicem, ut sani sitis: piè monet D. Iacobus. multum enim ualet deprecatio iusti efficax. Helias homo erat similiter obnoxius afflictionibus ut nos: & precatus est ne plueret, & non pluit super terram annos tres, & menses sex: & rursum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra produxit fructum suum. Item: Infirmatur quis inter uos? accersat seniores Ecclesiæ, & orent super eum, ungẽtes eum oleo in nomine Domini: & obsecratio fidei saluum reddet laborantem, & eriget eũ Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Hinc orationum fidei publicè & seorsim à Christi fidelibus ad rem præsentem accommodatarum respõdentiumq; energia, liquidò constat. Ne Petri fides deficeret satanæ insultu, qui expetiuerat ut eum uelut triticũ cribraret, Christi oratione intercedente impetratum est. Contra diaboli astutias ut uigilent cum omni sedulitate & deprecatione pro omnib. sanctis, Ephesios studiosè exhortatur Paulus. Admonet item Timotheum, ut ante omnia fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. Fidem quoq; Christi operâ sibi augeri orant Apostoli. Per Mosis orationem ad Dominum, soror illius Maria liberatur à lepra. Sic patris oratione, Christo genua flectentis, dicentisque, Domine miserere filij mei, quoniam lunaticus est, & miserè affligitur, &c. increpatur dęmoniũ, puerq; sanatur. Se autem credere testabatur hic uir in suis precibus, & orabat Christum, ut ipsius incredulitati succurreret. Mulier quoque Græca, Syrophœnissa genere, ad pedes Christi prouoluta, rogabat eum, ut dæmoniũ à quo filia miserè cruciabatur, exturbaret: & ob eius interpellationem, exonerabatur filia. Multum confidebat Iudith in oratione fratrum, quando dixit: Orate ut firmum faciat propositũ meum Deus, &c. Nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominũ Deum nostrum. Petrus & Ioannes orant pro Samaritanis, ut acciperẽt Spiritum sanctum. Siquis inter nos affligitur, orare iubet D. Iacobus.

Chrysostomus de incomprehensibili Dei natura, homilia 3 testatur, obsessos in templum adductos à diacono tẽpore publici congressus, quũ cœna Dominica peragi soleret, iussosq; caput inclinare, & sic pro ipsis orasse populum. Homines, inquit, à dæmone agitati, tanquam uinculis quibusdam retenti adducebantur, ut populo uniuersaq; ciuitate præsente, communes pro his fierent supplicationes, ut omnes iugi concordia Dominũ com-

...munes preces. *...br.13.* *...bi 5.* *...g.17.* *lib... ...22.*

Ephes.6. *1.Timoth.2.* *Num.12.* *Matth.17.* *Marc.9.* *Luca 9.* *Matth.15.* *Marc.7.* *Iudith.8.* *Actor.8.* *Iacob.5.*

munem orarent pro his, & quòd misereretur, magno clamore contenderent. Recitat insuper Prosper Aquitanicus, in locum publici congressus ad altare, dum cœnæ Dominicæ instituta actio celebraretur, adductam puellam, & plebem pro ea ad Dominum orasse, ac de cœna participem factam quoq;, & sic liberatam. Idem lib. 6. de Prædictionibus & promissionib. tradit, suo tempore Carthagini puellam quandam Christianam, quum in balneis quoddam Veneris simulachrum minus pudicè intuita esset, seq; eidem assimilasset, mox à diabolo obsessam fuisse, qui gutturis meatus occuparit, ut circiter dies septuaginta noctesq; totidem fermè, nec cibum nec potum traijcere potuerit. Parentes quum nullam leuationẽ animaduerterent, puellam ad Ecclesiæ ministrum adducũt, eiq; rem ut acta erat, bona fide exponunt. Vnum hoc puella confessa addidit, Noctis medio uideri sibi auem quandam adesse, & nescio quid ori ingerere. Tandem in templum deducitur, fiunt preces: & cum ei cœna Domini porrigeretur, quam ægrè accepit, cacodæmone nimirum reluctãte, liberata est. Narrat Theodorus Lector lib. 2. Episcopum Christianorũ in Persia iussum esse, à rege dæmones profligare: qui collectis pijs preces fecit, & adiuratione eos abegit. Ioannem monachum quendam in Ægypto dæmones sola expulisse precatione, tradit Sozom. libro 6. cap. 28. Cœtus monachorum, inter quos Macarius & Isidorus, Lucij scelere sub Valente, in insulam exiguam, ubi nulli erant Christiani, relegati, filiam ibi sacerdotis dęmone correptam & humi præcipitatam, coniunctis precib. liberant, patriq; sanam restituunt. Marcellus Apameensis Episcopus, destructurus sub Theodosij imperio fanum Iouis Apameæ, atrum dæmonis spectrum, uim ignis suppositi coërcens, sic repulit. Iussit aquam adferri in uasculo: qua supposita sacro altari, ipse in faciẽ humi prostratus, Domino supplicauit, ne ulterius progredi dæmonis tyrannidem sineret. Finita oratione, figura crucis aquam consignauit, atq; flammæ diaconum iussit inspergere: quo facto, dęmon aufugit.

Theodoret. lib. 4. cap. 21.

Theodoret. lib. 5. cap. 21

Augustinus etiam commemorat, uirum quendã tribunitium Hesperium, in Fusalensi territorio Africæ fundum habuisse, qui fuit infestatus à malignis spiritibus, ita ut animalia & seruos grauiter afflixerint. Domestica igitur hac calamitate coactus, accessit Dominus fundi ad Ecclesię ministros, rogauitq; ut aliquis ibi preces facere dignaretur. Abijt igitur quidam eò, orauitque ardẽter & seriò, imò etiam ibi cœnam Domini distribuit: & protinus illa dæmonum uexatio cessauit. Ambrosius: Bonũ scutũ est oratio, ut quo omnia ignita spicula aduersarij repelluntur.

Lib. 22. ciuitat. D. cap. 8.

IEIVNII IN OPERIBVS *diaboli uincendis energia.*

Cap. XXXII.

INdicantur etiam ieiunia, si fortè caro, nimia sui indulgentia proteruiens, locum dæmoni dederit: ut hoc restricta freno, in ordinẽ redeat. Quare Porphyrius tradit, ieiunium & castitatem maximè laudari, non quia ijs placatior inprimis efficiatur Deus: sed ut retroagantur qui sanguine & immundicia gaudentes, quo perfrui possint his, utentium corpora inuadunt. Est enim aliquod dæmoniorum genus, quod non nisi orationib. & ieiunijs eijcitur, Christo authore, incredulitatis, propter quam illud expellere nequiuerunt, discipulos redarguente. Eleachim quoque sacerdos Domini magnus, sic omnem Israelem alloquitur: Scitote quoniam exaudiet Dominus

minus preces uestras, si manẽtes permanseritis in ieiunijs & orationibus in conspectu Domini. Et Raphael Tobiam docet, bonam esse orationem cum ieiunio.

Tob.12.

Historiam in hanc rem mirè cõmodam narrat Hector Boethius, in Gareothę scilicet regionis uico quodam, quatuordecim uix passuum milibus ab Aberdonia disito, eximiæ formæ adolescentem coram Aberdonẽsi antistite questum esse palàm, sese à dæmone succuba (ut dicunt) gratissima omnium quas uidisset forma, multos iam menses infestari, eandemque occlusis foribus noctu ad se ingredi, & blanditijs in suos compellere amplexus: dubia luce eam penè sine strepitu abire, nec ullo se modo, cum plurifariam tentasset, à tanta tamq; turpi uesania liberari. Iubet continuò circumspectus & pius Episcopus, adolescentem aliò se conferre: & ut secundum Christianam religionem magis laudatis ieiunijs & orationibus solito attentius accommodaret animam: hinc fore arbitrabatur, ut pijs operibus intento, uictus cacodæmon tandem terga daret. Nec fælix defuit successus salubri consilio: quod adolescẽs religiosè exequutus, paucos post dies omnino ab illis uindicatur ludibrijs. Sic incubum dæmonem non amplius infestasse Nauetis mulierem, post confessionem & sacram communionem, quæ ieiunia & preces comitari solent, legitur in uita D. Bernhardi.

Hic ieiunij, uti theriacæ præsentissimæ, uires & encomium, oculis omniũ semper opponendum hoc seculo dissolutissimo exulceratissimoq;, ac animi & corporis morbis dęmonumque insultui apprimè obnoxio, ex Athanasio & Cypriano adducam: Ieiunium morbos sanat, destillationes exiccat, dęmones fugat, malasq; cogitationes expellit, & mẽtem nitidiorem reddit, & cor purgatius, & corpus salubrius, & ad thronum Dei hominem sistit. Et pòst: Quisquis igitur ab immũdo spiritu uexatur, certũ habere debet, hoc pharmaco, ieiunio inquam, statim spiritus malos afflictos abscedere, uim ieiunij metuẽtes. Valde enim dęmones oblectantur crapula, & ocio corporis. Cyprianus de Ieiunio & tentationib. Christi: Ieiunium, inquit, si discretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrãnidem gulæ spoliat & exarmat. Ieiuniũ extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus uagos distringit & ligat. Ieiuniũ si humilitate ornetur, seruos Dei contẽptores mundi efficit. Ieiunium carnes azymas mundat & solidat, & putredines quæ ex adipe prodeunt, consumit & siccat. Ieiunium Scripturarũ delicijs pascitur, contemplatione reficitur, gratia stabilitur, cœlesti pane nutritur. Danieli interpretatio somniorũ reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illæsi egrediuntur incendio. Moses in monte quadraginta diebus ieiunus cum Domino perseuerans, & Dei familiaritatem, colloquium, & legis ministerium promeretur. Helias quoque eodem dierum numero abstinens, in eremo conuersatur. Et pòst: Efficax est oratio pręcedente ieiunio, & sacris studijs antecedentib. non patitur postulatio deuota repulsam. Origenes in cap. 7. Matthæi, ubi Christus dicit, Apostolos propter incredulitatẽ nequiuisse eijcere dæmonium: Si aliquando nos oportuerit circa curationem tale quid patiẽtium permanere, non adiuremus neque interrogemus, neque talia loquamur, quasi audienti spiritui immundo: sed permanẽtes in orationibus & ieiunijs, impetremus patienti salutem à Deo, & abigemus ieiunijs & orationibus spiritus malignos.

Spiritus immũ.

gnos. De ieiunij potẽtia insignes duo sermones Basilij Magni, item unus Chrysostomi 18.

ELEEMOSYNARVM VIRtus. Cap. XXXIII.

Eleemosynæ. ACcedat adhæc, pro facultatũ ratione, earum cõmunicatio, & in pauperes erogatio, oblatioque: quem odorem bonæ fragrantiæ, hostiam acceptam gratáque Deo, appellat Paulus ad Philipp. *Philip. 4.* qui Romanos *Roman. 12.* etiam impensè adhortatur ad toleran tiam in afflictione, & precationi ut instarent, necessitatibusque sanctorum *Actor. 10.* communicarent. Cornelius item centurio ex cohorte Italica, religiosus ac timens Deum, præstans eleemosynas plebi multas, deprecansq; Deum semper, quam audiuit ab angelo uocem? Corneli, orationes tuæ & eleemosynę tuę ascenderunt in memoriam coram *Tobiæ 12.* Deo. Et Raphael angelus ad Tobiam: Bona est, ait, eleemosyna magis quàm thesauros auri recondere: quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & uitam æternã. Item *Tobiæ 4.* Tobias pater ad filium, ante mortem: Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum penes te fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Præmium enim bonũ tibi thesaurizas in die necessitatis: quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna, omnib. facientibus eam. *Lucæ 11.* Apud Lucã ipsa ueritas loquitur: Date eleemosynam, & ecce munda sunt *Daniel. 4.* uobis omnia. Nabuchodonozori Babylonis regi suasit Daniel, ut eleemosynis redimeret animam. Apud Ecclesiasticum legitur: *Ecclesi.* Vt aqua ignem ardentem extinguit, ita peccatum expiat eleemosyna: cuius Dominus gratiam redditurus, memor erit in posterum, ut author tempore casus sui adminiculum inueniat. Nam eleemosyna uiri, quasi sacculus cum ipso, & gratiam *Ecclesiast. & 19.* hominis quasi pupillam conseruabit, & postea resurget & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum. Ergo conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Hic locum habebit Cypriani sermo de Eleemosyna, item Chrysostomi homil. 32. 33. 34. 35. 36. 37.

CVM MVLTIFARIAM AFflictis quàm uariè agi debet, & imitanda diuersæ sanationis exempla. Cap. XXXIIII.

APud ægrum lucida suarum exacerbationum habentem interualla, horum plurima, cum iudicio à prudente Ecclesiæ ministro proponi possunt. Apud hũc uerò qui continuò torquetur, mente læsus, orationes (ut dixi) communes, & fidelium intercessiones necessitati præsenti cõsono sensu applicatæ, ieiunia & egenorum subleuatio, suum habebunt pondus.

Cæterùm si uno in loco maleficijs collidantur numero plures (quemadmodum in monasterijs, potissimùm uirginum, uelut organorum satanę ludibrijs magis accommodatorum, frequenter usu uenire cernimus) ante omnia huc cura propendeat, ut separentur, & unaquælibet ad parentes uel sanguine aut affinitate proximos auehatur, quo singulæ seorsim cõmodius fideliusq; institui & sanari queát. Restitutionis autẽ habeatur pro cuiusque necessitate delectus, ne uno (qđ aiunt) calopodio (quorundam ineptorum,

rum, mendacium, impostorum, superstitionis impietatisq; antistitum more) quis calceare conetur omnes, & dissolutis præscriptorum uerborum minus conuenientium formulis, commêticijsq; quibusdam ritibus & substantijs ad rem minimè facientibus, profligare pergat dæmonem, in ijs ridentem illudentemq;, & fugam plerumq; simulâtem egregiè, quasi compulsum, licet ultrò cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius inuoluat, si uetitis eum medijs fugatũ credamus: hac ratione è corporib. cedit sæpenumerò, & quidé libenter, ut animas minus impeditè possideat, eisq; dominetur. Quę uerò uirgines arctius occlusæ cohibêtur, nec egredi permittuntur, quod equidé in eiusmodi casu comprobare nequeo: uel quæ in designato eo loco clementé Dei manum, patrisq; uirgam, cum uera sui abnegatione fortiter tolerare cum Iobo in animum induxerint, mutuam hic præstent in suorum cruciatuum interuallis operam, se mutuò consolantes, modumq; præscriptũ, quoad fieri potest, obseruantes: nec ad huiusmodi spectaculum admittantur iuniores, ne territæ tormêtorum raritate & uehementia, quid mali contrahant, cùm eis auidè admodum insidietur diabolus.

...res ad ...spectacu... non ad... ...nda.

Cum aliàs ad piam puellam in cœnobio obseratã literas dedissem, quibus uirginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à dæmonio exercitarum (quarum superiori memini Libro, cap. 10.) historias mihi cupiebam describi, ea in hanc ferè sententiam respondit: Duas adhuc ex illis superesse octogenarias propemodum, à quibus sæpius audiuisset, ne magno quidem se uelle graui illa caruisse calamitate, ex Dei uoluntate nata, quòd inde peculiare gratiæ diuinæ donum & illuminationem se consequutas sensissent: nec secus earum testari uitam. Quid Antonio nocuit, seueros in suis ceruicibus tulisse magistros? cui eos ad Dei nutum perpesso in maius cesſit lucrum & gloriá. Scribebat quoque, missos eo tempore fuisse undecunque uiros doctos, qui terrificorum eorum symptomatum laruas contuiti, eas penitissimè scrutarentur, amolirenturque: sed quo in eiusmodi consilijs confidentius perstitêre, eo malum recruduit grauius, ut tandem Dei opus esse singulare faterentur: à cuius manu cum id exciperent, & se toto corde sub potenti eius brachio submitterent, semet integrè abnegantes, humilitatemque usqueadeò amplexæ, quo etiam cunctis suis affectibus restiterint, eosque uicerint: & breuiter, ad diuini uerbi normam toto animo uitam conformarint, tunc paulatim euanuerũt uniuersæ illæ diræ. Piam epistolæ illius uirginis partẽ iustis de causis inserere uolui, quòd id consiliũ meo instituto prorsus responderet: & ne eiusmodi uirgines usqueadeò à piorum numero alienas esse, quis temerè in animum inducat, etiamsi adhuc multa in ijs desiderari non diffitear, quæ inscia & non sana informatione prætermittuntur.

...erenda ...ta cura ...mentia ...ud Ma... ...rem Xan... ...ctos.

Porrò monasterium id ingressus, coràm cum altera contuli uetula, quæ id mali decem sustinuerat annos, eo nomine gratias Deo agens quàm maximas: ac si ætas admitteret, se libenter denuò ijsdem uelle calamitatum fluctibus obijci asserebat. Hortata autem me est maximopere, ut si in consiliũ ad ita afflictas accerserer, ne exorcismos admitterem unquam. Quædam in eo tormentorum theatro constituta, à fratre uirgis ex quorundam cõsilio excarnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie consulitur, quasi dæmonem profligent uir

gæ, & non potius eo modo ille carnificinam procuret. ea rei indignatione & pudore illa perculsa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit. rogata uerò cantionis causam, respondit: eo quòd de salute sua æterna minimè hęsitaret. Altera quoq; iam diu à dæmonio excruciata, & morti proxima, se totam attēta oratione Deo offerebat, ut secum pro suo arbitrio quicquid uellet, in tempore & in æternum ageret, dūmodo ipsius glorificaretur nomen, obsecrās: rogabatq; reliquas uirgines, ut post eius mortem nō ex more, Miserere mei Deus, canerent: sed, Gloria patri. Memorabile abnegationis ueræ exemplum.

Veræ abnegationis exemplum.

Singularem insuper, & suo loco imitandam aliquando curationis eorum quos uexat diabolus, rationem, ex sequenti colliges historia. Philippus Vvesselich Coloniēsis, monachus abbatiæ Knechtenstein, integer & simplex, à spiritu referente abbatem macilentum, ante multos annos mortuū, exagitabatur miserè & multifariā, circa annum quinquagesimū supra millesimum quingentesimum: interdum auehebatur sub tectum, aliàs per ligna transuersa coniunctiora supra campanam intrudebatur, plerunq; per murum transferebatur inopinatò, inuentus quandoq; est corpore super piscinam proiecto, capite autem in terram reclinante. Tādem se prodit spiritus, diutinæ & multiplicis uexationis causam explicans: se nimirum esse illum abbatem Matthiam Durensem, tot annis sepultum: ac eo torqueri, quòd suspensam D. Virginis effigiem exquisitè depingi curarit: nec satis fuisse factū pictoris Nouesiani laborib. & impensis, qui inde iacturam senserit, ac sibi ipsi uim fecerit. uerum id fuit. Subnectebat hinc solutionis modum, cuius nomine hanc exorsus erat fabulā diabolus: expiari scilicet hoc delictū non posse, aut ulla se liberari ratione, nisi religionis ergò Treueris & Aquisgrani peregrinaretur hic Philippus (quē ob simplicitatem accōmodatum suis ludibrijs organum ratus est diabolus) & tres Missæ, de trinitate scilicet, de domina, & de tempore, in eius assertionem recitarentur. Vt hîc spiritus uoto satisfieret, consuluerunt Theologi Colonienses: & capitulariter (ut illorum more loquar) id reliqui postulabant quoq; monachi à suo superstite etiamnum abbate D. Gerardo Strailgen Morsensi. At hic saniori institutione atq; acri increpatione in aliam potius sententiam Philippum existimauit traducendum, ut uidelicet fide uiua omnis miserationis Deo patri, & Christo assertori nostro unico confisus, dęmonis imposturas animo negligeret forti: redeuntiq; spiritui obijceret, se non esse sui iuris, uerùm subaliorū degere imperio, propterea nec posse ob rerum penuriam à se obediri eius uotis. Quo facto, spiritus respondit: Dic Suppriori. de eo enim confirmandi sui instituti spem conceperat. Quare Abbas, ubi dæmonem perseuerare, nec monachum illius illusionib. satis confidenter resistere animaduertit, ipsum denuò rectius instituit, studiosè hortatus ut resipisceret, nec tam pronas offerret satanæ technis aures: si uerò manes, uti hactenus, audire pergeret, se illum flagris, & quidem capitulariter cæsurum, seuerissimè minitatus est. Hinc irritos suos spiritus uidens conatus ob abbatis constātiam, & animum Philippi magis erectum fiducia in Deum aduersus fraudulenta exitialiaque dæmonij studia, nunquam redijt, alioq; migrauit. Hanc curandi methodum, in eo fraudum diabolicarum genere, quandoq; in usum reuocandam arbitrarer.

Curandi dæmoniaci exēplum insigne.

[E]phes. 6.

FICTAE OBSESSIONIS CVRAtiones certæ probatæq́;. Cap. XXXV.

MVliercula Bartholomæa nomine, quum in pago Vuell, prǽter morem sub Missæ actione hymnus ille qui incipit, Gloria in excelsis Deo, Germanica lingua caneretur, mox uelut dæmonio correpta, in extasin conijci uidebatur, cum maxima hominum perturbatione, in eo tormento perdurans, donec absolueretur cantio. Quum ad hunc actum aliquandiu conniueretur, nec tamen desineret fœmella, tandem à pagi domina, Anna à Virmont, in arcem uocatur: quæ humaniter & amicè causam rogat, cur sub ea cantilena se ita uinci sineret, quum eadem essent uerba Germanica quæ Latina, absque mutatione? eiq́; hymnum Germanicum prælegit, & uerba interpretatur, quibus nihil absonũ, nihil impium, aut quod ullam offensionis daret causam, inesset. Iubet itaque eam forti esse animo, se iam eundem hymnum Germanicè cantaturam in cubiculo, præmonens: & si illa deijci se pateretur, adhibiturã se remedium, quod pellendo eiuscemodi dæmonio esse cumprimis usui didicisset, minitabatur. Ita mox in cãtionis initio, muliercula loco prius obseruato, quo se prosternere uellet, in terram prouoluitur. cui incunctanter, uestitu prius leuato, domina prudens & cordata matrona, simul cum filia, uirgas imprimit acres, eo quo decuit studio: illa interim retracta manibus ueste, earum conabatur arcere titillationem. Extremis enim morbis, teste Hippocrate, extrema exquisitè remedia optima sunt. *Aphor. 6.* Hoc propinatũ pharmacum, contra huiusmodi dæmonis insultum existere antidotum incomparabile, atque se à doctis uiris didicisse, mulierculę denuò persuadet domina, hortaturq́ue eam confidentiori esse animo, neruum dęmonij hoc medicamento iam esse haud dubiè infractum: eamq́ue simul concinere iubet. Sic dulci modulamine simul repetitur cantilena, finiturq́ue sine ullo commotionis indicio. Hoc comœdiæ actu à famulis ante ostium obseruato, fœminam illi egressam arripiunt, unaq́; hymnum alta uoce canunt: & consilium hoc fuisse exturbando huic satanæ ut certissimum, ita & saluberrimũ compertum est. Oportet autẽ habere delectũ in usurpanda hac theriaca. nõ enim omniũ oculis uno medendũ est collyrio: solũ eius generis dæmonio profligando præsentissimum citra ullam moram aut hęsitationem erit alexipharmacũ, quod hominem inuadit exercetq́; pro ipsius energumeni uolũtate, arbitrio & libidine. Se ea ratione fuisse sanatã, à domina in arcẽ Vuel reuocata Bartholomęa, coram me cõfessa est. Hic qualemcũq́; sortitus fuit effectum Canon 60, de his qui se simulant dæmoniacos, qui ita habet: Eos qui se dęmone correptos esse simulãt, & morũ improbitate eorũ figuram & habitum simulatè præ se ferunt, uisum est omnimodo puniri, & eiusmodi afflictionibus & laboribus eos subijci oportere, quibus hi qui à dæmone uerè correpti sunt, ut à dæmonis operatione liberentur, uerè subijciuntur.

Se uidisse Romæ quẽdam nomine Iuliũ, narrat Rondeletius, qui catalepsi putabatur corripi, quoties illa Passionis uerba audiret, Consummatum est. *Iohan. 19.* Voluit aũt probare, num uerè corriperetur, an fingeret. Quũ itaq́; simul essent apud Alexandrum linguæ Hebraicæ professorẽ, & huius uxor fortè in alterius gratiam recitaret duo illa uerba, statim sacrificus hic extasi uidebatur affligi: eoq́; uiso, alter baculum adferri iussit, quo morbum profliga-

ret: proinde sine mora ad se redijt. Auxit suspicionem, quòd quum eo malo afficeretur, prius undiquaq; spectaret, ubi suum tutò reponeret caput. Auditum postea est, illum ob hanc simulationem missum fuisse à Venetis in exilium cum quadam meretrice, quæ simili morbo se prehendi simulabat.

Catalepsis à melancholico sanguine.

Porrò figmentum non erat, sed catalepsis, à sanguine melancholico cerebri substantiam occupáte, quam patiebatur puella in quodam pago non procul à Nemauso in Simeneis montibus. Hæc erat annorum uigintiquinque, nupta cuidam iuueni quem parũ amabat: uixitq; tãtùm dies octo cum eo, ubi hoc morbo ob animi ægritudinem corriperetur. Quam ob causam in parentũ ędes redijt, in quibus tamdiu à malo illæsa permanebat, quàm mariti obliuio duraret: recrudescebat uerò, quum de marito cogitaret, uel illius mentioné audiret: aut etiam quádo ad illam insciam maritus fortè ueniret, priusquam eum uel uideret uel audiret. Quòd si in uia aquæ hydriam gestaret, eam quandoq; deponebat, aliquot horas in eodem loco sedés uel decumbens, oculis & ore apertis, sine sensu & motu, nisi quòd uentris & costarum infernarum musculi multum mouerentur.

IN CONCVBITVS MALEFI-
cio quid faciundum. Cap.
XXXVI.

In cap. Si per fort. 33. q. 1.

DE naturalis congressus, satanæ opera præpediti, curatione ita scribit Igmarus Reméсis archiepiscopus: Si per sortiarias atq; maleficas artes occulto, sed nunquam Dei iniusto iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur: hortandi sunt quibus ista eueniunt, ut corde contrito & spiritu humilitatis, Deo & sacerdoti purè confiteantur, &c.

Decret... côcubit... leficio.

In Tra... lamijs... thomo...

In controuersia, ubi maritus ad cõgressum ineptus esse ex maleficio accusaretur, in foro Constantiensi decretũ fuisse scribit Vlricus Molitor, ut primùm à medicis ille, quem leges dicũt maleficiatum uel frigidum, inspiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foueretur causa: deinde ut triennium adhuc uxor cum marito conuiueret, qui suas interea temporis experiretur uires: utq; eleemosynas liberalius erogarent, & ieiunijs uacarẽt, quò matrimonij institutor Deus eiusmodi malum amoliri dignaretur. Decretum sanè ad imitationem reuocandũ. Huc accersantur etiã, quæ in legitima maleficij curatione hactenus proposui.

Psal...

Noui & characteres in charta uirginea scriptos, & aduersus id mali, uelut arcanum summum celebratos, super quos septies legitur Psalmus, Eripe me de inimicis meis: ligaturq; charta ad uiri coxam. at mysterium hoc apud Acheronta sepultum malo.

Cæterùm ridiculam admodum, nimisq; religiosam curationem plerisq; bona fide ne prodant, in aurem exemplo insinuare uolui. Mulier Katharina Loe nomine, cuius mihi nota soboles, uiro nupta, hunc in initio comperit impotentem. Quare à uario temerè quæsito consilio, hæc in ara D. Antonio sacra Euerfeldi in ducatu Montensi, ubi degebat, ceream membri uirilis effigiem religionis ergô, ut à suo malo leuaretur maritus, suspendit offertq;. Sacrificus rei ignarus canone ad altare demissis oculis recitato, ut fieri solet, suspicit, priapumq; illum cereum inopinatò intuitus, Tollatur dæmonium illud, acerbè inquit.

EXORCISMI QVANDO, ET
quomodo, & à quibus adhibendi.
Cap. XXXVII.

Quando... hibendi... cismi, &... modo.

POrrò si dictis rationibus nódum cedit inflicta calamitas, opusq; satanæ

tanæ perdurat, eum increpare licet ex Christi doctrina Marci decimosexto, quòd credentes per eius nomen dæmonia sint eiecturi. Eapropter Apostolorum & primitiuæ purioris Ecclesiæ exemplo, per Christi nomen expellat minister, uero ductus zelo, consciétiæ bonæ testimonio fretus, habens peculiare illud Spiritus sancti donum, eijciendi nimirum dæmonia: gladio spiritus, quippe Dei uerbo accinctus, atq; diuina panoplia circumquaq; munitus, assumpto super omnia fidei scuto, quo omnia iacula mali illius ignita queat extinguere (qualem armaturã in huius Libri initio ex Paulo proposui) ne cum discipulis Christi dæmonium fugare nequeuntibus à Christo audiat: O' natio incredula & distorta, quousq; tandem ero uobiscum? quousq; patiar uos? firmiter hinc infallibili nitatur promissioni: Amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad Patrem uado. Et: Quodcunq; petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per filium. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Scribitité Lucas, septuaginta reuersos ad Christum cum gaudio discipulos, dicentes: Domine, etiã dæmonia subijciũtur nobis per nomen tuum. Ait autem illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do uobis potestatem calcãdi super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Ita in Christi nomine flectuntur genua cœlestiũ, terrestrium, & infernorum. Nec aliud nomẽ sub cœlo datum est hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Solo hoc Patris ęterni uerbo creata sunt cœlum & terra, & quicquid in eis consistit. Eius nutu in præcipitium ruit illa immensa angelorum caterua. Ad Christi aduentum imperiumq; horruerũt & profugerunt, quotquot arctissimo uinculo in sua custodia miseros mortales constrinxerant diaboli. In hoc nomine credentes discipuli, dæmonia exturbarunt. Pythonis spiritum in Macedonia, ex puella dæmoniaca eiecit Paulus his uerbis: Præcipio tibi in nomine IESV Christi, exire ab ea. & exijt eadẽ hora. Sic à Petro iussi sunt dæmones egredi, qui uel unicũ diem sibi indulgeri, ut in subiugatis permanerent corporibus, rogabãt: teste Clemente.

Marci 16. 9. Luca 4. 8 9. 11. 13. *Actor. 16.* *Abdi. lib. 1. hist. Apost.* *Li. 4. Recog.*

Apud Hieronymum presbyterum in uita Hilarionis Palæstini eremitæ, legitur de quodam Constantij Imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto, quem à teneris unguiculis dæmon obsederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponensq; tam Syra quàm Græca lingua (quas tamen nusquam didicerat dęmoniacus) multiplicem obsidionis causam, ei respondit uir sanctus: Non curo quomodo intraueris, sed ut exeas in nomine Domini nostri IESV Christi impero. In hoc nomine Simõ apostolus simulachrum Solis comminuit: & Iudas Lunæ, dæmonibus inde uisibiliter Æthiopum forma expulsis. Dæmonem ex Solis idolo fugauit D. Thomas: draconem sub mortis statua in Scythia exeuntem profligauit Philippus apostolus: septem dæmones similitudine canum inter monumenta commorantes secus uiam, prętereuntesq; grauiter lædentes, abegit D. Andreas. Sic in Capitolio draconẽ clausisse Syluestrem, & Philippum Leuiathan fugasse, traditur.

Abdias episcop. Babyl. lib. 6. Histor. Apost. item lib. 9. 10. 13.

Ioannes Euangelista superato ueneno, dæmonẽ in Dianæ templo ducentos & quadragintanouem annos commoratum, his uerbis loco expulit: Interdico tibi in nomine IESV Christi

Ioannis euangelistæ in fugando dæmone contra magũ Cynopem miracula.

Nazareni, ne ultrà hic habites. & confestim decessit Epheso. Quocirca iussu Domitiani in Pathmon insulam exul deportabatur uir sanctissimus. Hic cũ Cynops magorum princeps in Phara oppido contra Ioannis doctrinam, & edita in Christi nomine miracula, ex falsa sacerdotum Apollinis in Ioanné criminatione, maleficijs populum dementaret auocaretq;, mortuos etiam se excire iactabat: quorũ facie assumpta etiã dæmones apparuerũt, è mari emersi. Tandem Ioanni ait Cynops: Veni sodes ad portum, ut aspicias potentiam meam, & amplius admiraberis. Igitur Ioannes cum uniuersa multitudine redijt, præcipiens illis tribus dæmonibus, qui sub imagine hominũ nuper resurgentium comitabantur, ne discederent. Cõcussis itaq; manibus, & terribili maris sonitu peracto, Cynops se, ut antea, demisit in mare, atq; sic ex oculis hominum euanuit: qui clamare non cessabant, laudando dicentes: Magnus es Cynops, & nemo præter te. Ioannes interim orabat Dominũ, ut inter uiuos ultra nequaquã connumeraretur magus ille. Tum repentè uehemens est pelagi murmur auditum: & procellis ingruentibus ei loco, ubi se præcipitauit, nusquam apparuit. Et dæmones qui sub humana figura stabant, quasi iampridem resuscitati à mortuis, adiurabantur ab Apostolo Dei, dicente: In nomine crucifixi IESV Christi ex hac insula exite, nunquam redituri. & statim ab uniuersorum oculis disparuerunt, frustra expectantium Cynopem, si fortè ex freto resurgeret.

Cynops magus submergitur oratione D. Ioannis.

Sozomen. libro 4. cap. 16.

Arsatius insignis confessor sub Licinio, uidit aliquando dæmoniacum quẽdam gladio stricto per forum discurrere, & obuium quenque terrere ac fugare. Huic itaq; obuiam sese offerens Arsatius, Christum nominauit, ac uerbo dæmonium expulit, obsessumq; liberauit. Verbo adhæc dæmones fugauit Paphnutius, teste Ruffino lib. 1. cap. 4. Sic apparet, quantum uerè Christianis magistri nomen profuerit, & imitatio iuuerit.

Anno 1529, in turrem terriculamentis à multis annis inquietissimam Coloniæ Gallinaceam portam nuncupatã, religionis causa deductus est pius & doctus uir Adolphus Clarebach, ut die noctuq; acerbius torqueretur. At lemuribus prima nocte ad ingenium consueto more redeuntibus, turbasq; & terrores citantibus, ad ardentes ille conuersus orationes, eosdem ita uicit exturbauitq;, ut talium umbrarum postea eo in loco fuerit obseruatum nihil, quum ille etiam inde eductus constanti Christianæ fidei cõfessione uitam finijsset, corpore flammis absumpto. Tantarum est uirium contra diaboli machinamenta feruens pij hominis ad Deum oratio. Scripserat autem distichon in dealbato turris pariete, digito denigrato carbonis puluere & aqua mixtis (quòd atramentum & papyrus illi fuissent in carcere denegata) in hanc ferè sentẽtiam: Vbi Emanuel, nullus terriculamentis satanicis relinquitur locus.

Adolph. Clarebach. efficax oratio.

Hæc est cõiuratio, hic uehemẽs fortisq; exorcismus, hic modus fugandi dæmonis certus, hæc breuis formula, hi sunt characteres, quibus inuocatur omnipotentia rebus supra communẽ uitæ rationem agendis: hæc doctrina uera, hoc fundamentum solidum: hic philosophorum lapis, longè quidem exuperans eum, de quo Alchimici hallucinati contendunt: imò lapis angularis, in quo omnis structura firmiter coagmentatur. Hæc sunt diuina testimonia, hæc sacrorum nostrorum monumenta, hæc ueri sacerdotis memoralia, hæc purissima signa, hæ nostræ

Esaia. Ephes.

in ex-

in exturbandis dęmonib. ceremoniæ, paucis contentæ, facili usu, uili apparatu. Hæc ars cœlo sublimior, tartaro profundior, libera periculis, umbrarũ hostis, contemptris laruarum, simulachrorum perosa, nec thuris nec meri indiga, uniuersis manibus, lemuribus, laruis imperitans, omnia busta, omnia sepulchra & species mortuorum contemnens, & inania terriculamenta, & noctium occursacula, & inferorum commeacula (ut Capnion inquit) exporrecta fronte fugans, fatum & naturam uincens, & quicquid unquam ritè optamus, si modus à magistro traditus obseruetur, indesinenter perficiens, & indeficienter adimplens. Verbo languores uniuersos sanauit, & dæmones expulit Christus. Si ergo securè operari uoles, necessariò illud Pauli consilium ob oculos pone: Quodcunque facitis in uerbo & in opere, ut omne id in nomine Domini nostri IESV CHRISTI faciatis. Hoc est salutiferum medicamentum: quin ipsa panacęa, uel potius hæc salus nostra & medela. Rectè hinc Nazianzenus in Defensorio ait, Dæmones adhuc contremiscere, quando Christi nomen inuocatur. Contra hunc nullæ ligaturarum præstigiæ, nulla maleficiorum ostenta, nec ulla dæmonij opera, momentum quidem perdurant, quin dicto citius euanescunt. Proinde à Lactantio quàm uerissimè dictum est: Dæmones iustos, id est, ueri Dei cultores metuere: cuius nomine adiurati, de corporibus excedunt: quorum uerbis uerberati, non modò se dæmones esse confitentur, sed etiam sua nomina edunt. Quia nec Deo, per quem adiurantur: nec iustis, quorum uoce torquentur, mentiri possant. Itaque maximis sæpe ululatibus editis uerberari se ac ardere, & iam iamque exire proclamant. In hoc ordine curationis, Scripturæ sacræ fundamento innixæ, nullã erroris suspicionẽ, nihil idololatriæ, nullã blasphemiæ opinionẽ foueri, luce meridiana clarius cõtuemur.

[Margin: ...atth.8. — ...lossen.2. — ...c.16. de ...erroris. apud ...li.9. Re...]

DAEMONIA EIICIENDI *modus Ecclesiæ ueteris.* Cap. XXXVIII.

CÆterùm ne quis hoc nostrum consilium uelut ab usitata nostrorum hominum ecclesiastico rum ratione alienum calumnietur, & explodẽdum decernat, bona fide hic beati Clementis uerba subiungam, quibus pellendi satanæ formam in Ecclesia ueteri & puriore familiarem, nostroq; præscripto conformem, pulchrè describit lib. 8. capite 32. de Constit. S. Apostol. Iacobus Alphæi: Exorcista non ordinatur: spontaneæ enim beneuolentiæ est hoc certamen, & gratiæ Dei per Christum superuentione Spiritus sancti. Nam qui accipit charisma curationum, per reuelationem à Deo declaratur, quum pateat omnibus gratia, quæ est in ipso. Et libro eodem, capite 7. Postquam exiuerunt Catechumeni, dicat diaconus: Orate energumeni, hoc est, uexati ab immundis spiritibus: intentè omnes pro ipsis orate, ut benignus Deus per Christum increpet immundos & nequam spiritus, & eripiat seruos suos ab imperio inimici, qui increpauit legionem dæmonum, & principem malorum diabolum, ipse nunc increpet pietatis rebelles, & liberet figmenta sua à uexatione ipsius, & purget ea quæ ingenti sapientia cõdidit. Etiã attẽtè oremus, Salua & excita illos Deus in uirtute tua. Inclinate uos Energumeni, ut benedictionem accipiatis. Et Episcopus oret dicens: Qui fortem armatum ligasti, & omnia uasa eius diripuisti: qui dedisti nobis potestatem ambulandi super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem ini-

[Margin: Energumeni. — Cap. 8.]

mici: qui homicidam serpentem ligatum tradidisti nobis, tanquã passerem puerulis, quem cuncta pauent & horrent à facie uirtutis tuæ: qui eum deiecisti, sicut fulgur è cœlo in terram, non lapsu locali, sed ab honore in ignominiam, ob uoluntariam nequitiam: cuius aspectus siccat abyssos, & minæ liquefaciunt montes, & ueritas Domini manet in æternum: quem laudant infantes, & lactentes benedicunt: quẽ celebrant & adorant angeli: qui aspicit super terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant: qui minatur mari, & siccat illud, & omnia flumina deserta facit: cuius nubes puluis pedum eius: qui ambulat super mare sicut pauimentum: unigenite Deus magni patris fili, increpa spiritus nequam, & libera opera manuũ tuarum ab alieni spiritus uexatione: quoniam tibi gloria, honor & adoratio, & per te tuo patri in sancto Spiritu in secula, Amen. Consentit his Augustinus, de utilitate credendi, cap. 22. Vera pietate homines Dei aëream potestatem inimicam contrariamq; pietati, exorcizando eijciunt, nõ placando: omnes tentationes aduersitatesq; uincunt orando, non ipsam, sed suum Deum aduersus ipsam. Non enim aliquem uincit aut subiugat, nisi societate peccati. In eius ergo nomine uincitur, qui hominem assumpsit, egitq; sine peccato, ut in ipso sacerdote atque sacrificio fieret remissio peccatorum, id est, per mediatorem Dei & hominum, hominem Christum IESVM, per quem facta peccatorum purgatione reconciliamur Deo.

Iob. 8. Psal. 103. Nahum 1. Iob. 9.

IVDICIVM PHILIPPI MELANchthonis de dæmoniacis, ex Epistolarum libris. Cap. XXXIX.

Etsi sunt interdum physicæ caussæ furorum seu παραφροσύνης seu μανίας: tamen certissimũ est, diabolos in aliquorum hominum corda ingredi, & efficere furores & cruciatus in eis, uel cum physicis causis uel sine eis: quia manifestum est, tales homines interdum etiam sine physicis remedijs liberari. Et sæpe hæc diabolica spectacula sunt prodigia & significationes rerum futurarum. Ante annos duodecim mulier erat in Saxonia, quæ nullas literas didicerat: tamen quum agitaretur à diabolo, post cruciatus loquebatur Græcè & Latinè de futuro bello Saxonico: Erit magna angustia in terra, & ira in populo, ἔσται ἀνάγκη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. Ante annos sedecim erat in Marchia puella, cui rapienti pilos à uestibus, uertebantur illi pili in nummos Marchicos, quos deuorabat puella longo fragore dentium. Et figuræ illæ nummorum interdum ex manibus eius subitò extortæ, erant ueri nummi, qui adhuc à nonnullis seruantur: ac subinde magnos cruciatus sentiebat puella: sed à toto illo morbo liberata est post aliquot menses, & adhuc uiuit sana. Sunt autem crebræ piorum precationes pro ea factæ, & consultò omissæ sunt aliæ ceremoniæ.

In Italia audio fuisse mulierem, quæ etiam nullas didicerat literas: quæ quum agitaretur à diabolo, interrogata, quis uersus Virgilij sit optimus? respondit:

Discite iustitiam moniti, & non temnere Diuos.

De illis miseris uirginibus, quas Romæ cruciari audio, eas à diabolis torqueri iudico, & significãtur pœnæ Italiæ & aliarum gentium. Nec uerò dubito uera piorum precatione tolli id malum, & expelli diabolos posse. Rectè etiam facient, si qui homines non Epicurei, sed uerè inuocantes filium Dei Dominum nostrum IESVM Christum, seriò præcipiant diabolis, ut ab illis miseris discedant: & de uenturo iudi-

iudicio filij Dei, in quo malicia diabolorum ostendetur, palàm uniuersæ ecclesiæ dicent, & de pœnis diabolorũ. Sed hæc fieri oportet seriò, & omittendæ sunt ceremoniæ τ͂ ἀρτολατρείας & lustralis aquæ & falsarum inuocationũ Cornelij & similium. Scio plura exempla, in quibus profuisse piorum precationem certum est.

INEPTVS MALEFICII BESTIARUM *curandi modus uulgaris, tempestatis item sedatio impia.*

Cap. XL.

CVius uerò Scripturæ testimonio, aut quo exemplo fulciatur uulgaris illa & aliquandiu malè inolita maleficij per quemcunque ineptum, & quandoq; bis cęcum, curãdi, & dæmonis eliminandi ratio, me profectò latet. Nam pręter inutilem ceremoniarũ congeriem, exorcismos ij homines adhibẽt diros, ne dicã blasphemos: Stentorea adhæc uociferatione, profusorũq; uerborũ turbine, uiolenter abigere dæmonẽ uelle uidẽtur, Euãgelia à proposito dissona, Symbolũ Apostolorũ, orationẽ Dominicã, salutationem Angelicam, & nescio quæ alia, iterũ atq; iterũ repetentes. Quorsum hæc ad satanæ expulsionem conferent? ubi mandatum, ubi exemplũ, apud Christum, Apostolos, uel eius discipulos, siue etiam primitiuæ Ecclesiæ ministros? Rei propositæ non respondet uerborum intellectus. Christus, eiusq; imitatores in fugando diabolo cõuenientibus sunt usi uerbis. Illam aũt uerborum recitationem cum instituta actione minimè cohęrere, nemo non uidet. At abominabile suum sacrilegium ponderent illi, qui eum modum nedum usurpare audent, uerùm etiã bestijs & inanimatis rebus, præter subnascentis Ecclesiæ sinceri oris exemplum, execrandas coniurationes & frequẽtem tremendi nominis Dei nũcupationem solenniter applicare, item signum crucis cum oratione Dominica & salutatione Angelica ter uel sæpius repetita (sic Mallei referunt authores) uaccæ consecrare non uerentur. Hos ut minimum in secundi Præcepti transgresione haud leuiter delinquere, ne quid grauius addam, sentiunt alij.

[Margin: ...ijs & re... inanima... niuratio superstiti... applican...]

[Margin: 2. secunda part. quæst. 2. cap. 7.]

Describit pręterea Iacobus de Chusa Chartusianus, quomodo sal, panis & aqua exorcismis cõsecrantur, & quomodo panem cum aqua gustari oporteat nouem diebus cõtinuè, quibus etiam recitabuntur tria Pater noster & Aue Maria in honore sanctæ Trinitatis, & sancti Huberti, &c. aduersus quẽcunq; morbum tam hominum quàm pecudum, item insultũ satanæ, & morsum canis rabidi. At bonas horas hũc nimis malè collocasse sentio. Alibi eiusmodi sale asperguntur, & thure cõiurato suffiuntur homines & bestiæ, & recitantur Letaniæ.

Consilium item cõtra maleficas, ne animalia, &c. ab eisdem inficiantur, sic describitur: Recipe tempore Paschali de candela Paschali benedicta uidelicet, stillas uel particulas à superiori parte collectas, ubi ardebat, & fac de illa cera candelam paruam: & tunc in die Dominica surge manè, & accende ceram, & accipe lumen illud, ut stillæ aut particulæ cadant super cornua & aures illius animalis, In nomine p. & f. & duplex ff: & combure illud animal modicum cum lumine illo benedicto infra cornua aut aures, &c. & quicquid residuum fuerit de cera aut candela, affige ad modum crucis circa stabulum supra ianuam aut sub ianua, ubi animalia solent intrare & exire: tunc illo anno animalia tua non inficientur à maleficis.

Benedictionem insuper hanc pecorum, quibus abstrahitur per incubos

lac, &c. ut hic scribitur, ita docet libellus. Recipe ramos palmarũ, & fac crucem, deinde scribantur hæc nomina, Tetragramaton Adonai, Otheos, Iesus, Maria, Ioannes: & ponatur in modum crucis super crucem pręfatam, & tegantur hæc de cera consecrata in uigilia Paschæ: aut scribantur prædicta nomina in cera benedicta ad modum crucis posita super lignũ crucis de ramis palmarum prosternatis ante crucem in die Palmarum, & tũc super hoc ponatur in modum crucis parum de corporali & stola benedicta: & illud sui aut inuolui debet panno lineo, imponendo modicum de abrotano & folijs palmarum, & istud ponatur in uasculo, trans quod colari debet lac extractum à bestijs: & debet bestia sumere nouem uicibus de aqua cõsecrata seu benedicta: & debent in quibus lac funditur, aspergi cum aqua benedicta, ut suprà, &c. Item, Istud etiam ualet contra omnia maleficia, siue sint in braxatura & cultura, tinctoribus & hominibus, bestijs: & sic de alijs, ut infrà. Item, Præscripta nomina contra maleficia scribi debent in cera benedicta, ut prædictum est, & ponatur in ceruisia recenti antequam ascendat, & incipit laborare ad caput, &c.

† IESVS Nazarenus † rex Iudæorũ †. Non percuties eos qui signati sunt hoc signo thau T. Istud præscriptũ ualet pro hominibus & pecoribus, qui sunt per Pythonicam infecti, & debet dari in ferculis aut potibus eorum, uidelicet in chartula scripta, ut suprà. Hactenus ille.

Idem adhæc hominum genus in foramen cornu uaccini terebra impressum, contra incantamentum quandoque intrudere solet mixturam ex cereæ Paschalis, & eiusdem thuris ac stolæ momento.

Huc accedat lactis uaccini restitutio per consecrationis modum in frequenti usu habitum apud ancillam Theodori Lopers, uicarij in nosodochio Kreueldiensi, tres alentis uaccas: quæ ubi domum reuersæ, non satis lactis pro more redderent, ancilla Christina nomine, uaccas in mille diabolorum nomine egredi, atq; suum repetere lac iubebat: inde ad cuiusdã muliérculæ ob maleficium suspectæ ędes progredi, consistereq; aliquãdiu cum ualido & frequenti boatu illæ uidebãtur: deinde ad stabulum regressæ, lac refundere solitum dicebantur. Nugæ sunt, & mera ludibria.

Contra grandines uerò & tempestates, ultra crucis signum, lapilli tres ex grandine in ignẽ sub inuocatione sanctissimæ Trinitatis conijciuntur, oratio Dominica cum Angelica salutatione bis aut ter recitatur: adiungitur Euangeliũ Ioãnis, In principio erat uerbum: atq; signum crucis undiq; contra tempestatem antè & retrò, & ex omni parte terræ subinfertur. Demum quum in fine ter repetierit exorcista, Verbũ caro factũ est: & toties annexuerit, Per Euãgelica dicta fugiat tempestas ista: subitò tempestas, si eam maleficium excitarit, cessabit. Hæc uerissima experimenta, nec suspecta iudicanda, dicunt Theologi illi. Qui sanè illud ipsum uitiũ committere uidentur, quod in alijs emendare cupiũt: &, ut ille canit poëta Satyricus,

Dum stulti uitant uitia, in contraria currunt.

Quantum enim deest eiusmodi coniuratoribus, ut non uerè exprimãt rationem præstigiatorũ & incantatorũ? Et tamen ista & similia nõ in leuibus solùm experiuntur rebus, sed etiam in benedictis Dei creaturis, imò in mysterijs & institutis Christi perfidè abutũtur. Sed absurdiora hæc sunt, quàm ut longiori confutatione indigeant. In secundum Decalogi præceptum hic quo-

quoq; haud dubiè impingitur, quanquam secus ab illis doceatur.

Atqui si in nomine Dei & Christi pronunciato preces & exorcismos finiri,& exoptatum finem interdũ consequi obijciant,Christi ueracis quæso uicissim uerba audiant: Multi dicent mihi in illo die,Domine Domine,nõne in nomine tuo prophetauimus, & tuo nomine dæmonia eiecimus , & tuo nomine multas uirtutes præstitimus?Ac tum cõfitebor illis:Nunquam noui uos.Discedite à me qui operami ni iniquitatem.Impiorum itaq; exorcismi uirtute non cedit diabolus , sed spontè:ut impietatem confirmet,& erroribus alios immergat altius. *Matth.7.*

Rectè itaq; D.Thomas de potentia Dei,quæst.6.art.10.in solutione 3.argumẽti,ait: Si Salomon fecit exorcismos eo tempore,quando erat in statu salutis,potuit esse in illis exorcismis uis cogendi dæmones ex uirtute diuina.Si autem tẽpore illo fecit,qui idola adorauit,ut intelligatur eũ per magicas fecisse artes, non fuit in illis exorcismis uis dæmones compellendi.

SI IVMENTA PRAETER NA- *turam quid pati uideantur,item contra. uenena,quid faciundum.*

Cap. XLI.

SI uerò præter naturam quid pati iumenta credantur (quod tamen cognitu difficilimum,cum sæpe in pascuis uenena uel depascãtur, uel spiritus attractu illiciant)primùm omnium his pharmacum contra uenena uel similia uitia offerri potest, & reliqua administrari,quę ex naturali coniectura & arte(quam doctè copioseq; tradit Vegetius de arte ueterinaria uel mulomedicina libris quatuor, item Columella,Cæsar Cõstantinus,& pleriq; alij ueteres & recentiores)usui fore arbitrabimur,successum toleranter expectantes, Quæ si minus iuuerint, sed morte armẽtum abripiatur: uelut speculum , mentis oculis opponenda erit Iobi patientia: & quicquid id est calamitatis ac damni, Deo sic uolenti (qui dedit & abstulit,idq; sicut illi placitum est,ita facit) ferendum erit acceptum : nec ad ariolos aut diuinos, aut Pythonis spiritu turgidos,contra euidens Dei mãdatum, impiè confugiendum. Hi nanque imitatione sacrilega comprobare uidentur M.Catonis idololatriam,qui in agro lustrando certis utitur ceremonijs, solennibus sacrificijs, uerbis atque uotis Telluri dicatis,ut insuetas alat arbores:ipsis etiam arboribus exoratis ut transmigrent, & in alieno solo accrescãt: rapis quoque obsecratis dum seruntur,ut sibi & familiæ uicinisq; benignè conferant: precibus Marti fusis,ut ager pecoraq; seruentur. *Iob.1.* *De re rust. cap.141.*

Suffimentum autem animantium morbis prohibẽdis utile, legitur apud Vegetium, qui licet id quoq;, lustrare animalia, fascinum tollere, dæmones fugare,& grandines inhibere, ab alijs malè persuasus scribit:tamen odore suo,causa quippe naturali,tam hominum quàm animaliũ morbis resistere,& aërem defecare addit. ita habet: *De Arte uete.lib.1. cap.20.*

Recip.sulphuris uiui lib.ij.bituminis Iudaici lib.j. opopanacis,achanti, galbani, castorei,irios crudi,an.unc. sex.salis Ammoniaci unc.ij.salis Cappadoces, cornu ceruini, lapidis gagatis masculi,lapidis gagatis feminę,an. unc.iij. lapidis hęmatitis,lapidis sideritis, lapidis argeritis,an.unc.j. equuleas,id est, caballiones marinos, caudas marinas,ungues marinos, an.numero septẽ. uuæ marinæ unc.iij. medullæ ceruinæ, cedrei , picis liquidæ, an.pondera iij. ossa sepiæ numero 7. auri semiunciam,ballucæ siliquã.Hęc uniuersa cõmisceantur,& succendantur. Sed si memoratos lapides aut in-

uenire nequiueris, aut enormitate precij ab emptione cessaueris, reliqua efficaciter prosunt.

Pecora doloso maleficio acta.

Interea tamen studiosè inquirendum, num aliquid monstri alatur, aut fucus alicubi foueatur: quemadmodum à quodã latomo apud Batauos factum memini, qui stabula ingressus, lupi stercus clàm in præsepib. abscondebat: cuius odore, ut uoracis sui hostis præsentia, ob antipathiam, ueluti malefico actu, territæ pecudes, ultrò citroq; exultare, & insolito concitari furore uidebantur, unde turbati rustici incantamẽtum esse conijcerent. Quocirca ad fabulæ actorem, uelut è specula hæc obseruantem, atq; sanandi maleficij nomine celebrem concurrebatur: qui tecta fascini materia, lupi nimirum excremento, occultè ablata, ocyus malum amoliebatur. Sublata enim causa, tollitur effectus. Sic rem qualemcunq; ex hac professione faciebat: à uiris tamen bonis admonebatur, ut maturè eiusmodi falsitati renunciaret, ne merita falsarium consequeretur punitio.

Contra ... ficium ... faciundi

Porrò contra quæcũq; uenena, oblata philtra aut cupidinis pocula, medicorũ imploranda erit opera: ut postquam perspicaci indagine ex relatu, circumstantijs & symptomatibus obortis, si non in ueneni essentiæ absolutam cognitionem, saltem ad eius qualemcunq; coniecturã illi peruenerint quàm ocyssimè (in mora enim hic sæpe periculũ existit) tum pro eius qualitate deleteria & uehementia, quàm poterunt artificiosa & exacta methodo admoliti euestigiò manum, alexiteria, & quæ ars dictabit, ordine administrent. Venena, eorumq; assumptorum uel aliàs inficientium indicia, simul & propria antidota, medicorum nouit schola: nec ea hic explicare, nostri est instituti. Si uerò ita affectos, ad temerarios alterius scholæ homines aberrare contingat, mortis aleam profectò haud rarò, etiamsi pestifera ueneni uis sit lenta, uirulentia pedetentim accrescente, tandemq; cordis uitalem fomitem feriente, experiuntur infelices.

DE MAGORVM INFAMIVM, LAMIARVM ET ueneficorum pœnis. Lib. VI.

QVO'D MAGIS INFAMIbus uarijs diuersa sit irroganda pœna. Cap. I.

Q VO'D meam hic sententiam à uulgari, & iã multis annis inueterata opinione dissonã, uelut appendicem, quinq; superioribus Libris annectam: non mihi professione medico, uerti debet uitio, quasi uocationis meæ sepes transiliam. Veritatem enim in profundo abstrusam inuestigare licet cuilibet, nec illi uetustatis authoritatem præponderare oportet ullam. Negocium uerò illud dæmoniacum tam inextricabilibus cum sit inuolutum labyrinthis, ut non facilè quis hinc se explicet, etiamsi ducem habeat emunctarum narium Theseum: inde si aliquis pro

pro ingenij modulo ueritatem elicere studeat, non is reprehensione coercendus: at potius iuuandus, suamq; merebitur laudem, si uel bonæ operæ momentum præstiterit. Quare autem nō concedetur medico, rerum absconditarū ex professo indagatori, qui huic scholæ aliquandiu nauarit operam (quàm uerò felicem, erit penes alios iudicium) in forum prodire, & suam proponere opinionem, citra eorum quorum interesse agnosco, præiudicium? Iurisperito uicissim, aut cuiuis alij, nedum non inuidebimus medici, sed eum cum fœnore honorem libenter etiam deferemus, si in re apud nos magis placitis aut lōgi usus obseruantiæ, quàm rationum firmitati nixa, uel alioqui cōtrouersa, ingenuè suam interponere uolet sententiam: à nobis certè obuijs amplectendam ulnis, si in ueri cognitionem aliquo ducat modo: reijciendā autem, si à ratione comperiatur aliena.

Cum bona itaque Iuriscōsultorum uenia dicam, magos infames uarios quum suprà multo discrimine à sagis & ueneficis meritò distinxerim, non eadem debet his simul confusè & indifferenter statui pœna. Quotquot enim magorum nomine dignatus sum, ij non ignoranter, aut coactè, sed studiò sedulaque uigilantia, factis etiam grauibus impensis, interdum & peregrinationibus huc institutis, curiosas has inquirūt artes, & blasphemiarum plaustra, libros uidelicet execrabiles magno frequenter ære rediment, è quibus satanicæ scientiæ mysteria, si dijs placet, exugant diaboli mancipia & nutricij. Tales post non uulgarem, sed eximiā suo doctori primario præstitam operam, merita donantur ut strenui discipuli laurea, qua is suos cohonestare solet, quos sibi & animo & corpore mancipatos, in præcipitium rapit: nisi ex Dei gratia, conscientiæ aculeo pungente adacti, satanæ nuncium remittant, ac maturè resipiscant. Eiusmodi magos olim capitali supplicio mulctauit Moses. Fuisse item postea punitos, ex Petri uerbis apud Clementem liquet. Iste, fratres, (inquit) quem ostendo uobis, paulo antè uenit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians, quomodo ipsam sceleris sui officinā proiecerit in profundum, non quasi pœnitentia ductus, sed metuens ne deprehensus publicis legibus subiaceret. Propterea etiam in Iudææ Antiochiam fugit territus, putans se à Cæsare quæri ad pœnam. Tradit quoque Cassiodorus, Athalarici regis Gotthorum esse sententiam: Maleficos, uel eos qui ab eorum nefarijs artibus aliquid crediderint expetēdum, legum seueritate puniri oportere. Quia impium est circa eos esse remissos, quos cœlestis pietas non patitur impunitos. Huc referatur Augustinus, qui ex Ciceronis sententia dicit, in XII Tabulis, antiquissimis Romanorum legibus conscriptum esse: Ei qui has artes exercuerit, supplicium sit. Magus & ueneficus hic intelligitur, non illusa uetula, cunctarum expers artium. Illorum artem exterminant respublicæ omnes bene constitutæ.

Leuit. 20.
Deut. 18.
Lib. 3. Recog.
Abdi. lib. 1. hist. Apost.
Lib. 10. Recog.
Lib. 9. ca. 15.
Lib. 8 ca. 19. de Ciui. Dei.

Sunt interim pleriq; magi non ita extremè cum aliorum iactura, flagitio sceléreq; exorbitantes, qui pro suo nutu ex occulta quadā, quam ex uoluntatis & studiorum consensu cum dæmonibus contraxerunt, societate, recitata superstitiosæ uel impiæ coniurationis formula, uel submurmuratis secretò insulsis uocibus, cuiuscunque formæ requisitæ imaginem aut spectrum, præstricto oculorum acumine, in urna uel speculo uel aëre aut alibi ostentāt, nihil autem uerè in rei essen-

tia, non phantasticum uel imaginariũ, hac ratione præstare hi queũt: quemadmodum omnes Pharaonis magi, eiusdẽ cum his hominibus professionis & potentiæ, nihil præter rerũ præstigiosam exhibuêre faciem. Hoc magorum genus non perinde alijs noxium, ut repudiata dæmonum cõmunione ad mentem redeat pœnitens, & admonendum & compellendum est. Idem in republica ritè composita circumforaneis illis præstigiatoribus & ioculatorijs ἀγύρταις meritò accidat, ne ea impunitate, curiosarum rerum studiosæ plebis loculis cautè in posterum insidientur.

Exod.7.8.

Magorum alios non ualde lædẽtium pœna.

Quicũq; uerò diris execrationibus, exorcismis, precationibus, blasphemo nominis diuini cõtra secundum Præceptum abusu, barbaris uocib. authorem prodentibus, quẽcunq; effectum præter naturæ ordinem, aduersus uerbi diuini institutam à Deo rationem extorquere, in reb. serijs uel ludicris satagunt: ij ut curiosarum artium ad propriam perniciem cultores, saniori doctrina primùm instituti, stricta lege coercendi sunt, & ad resipiscentiá cogendi. quòd si præfracti perseuerent, arbitraria esto mulcta, qua cõstringantur, ne tandẽ in legem contra blasphemos à Mose latá deliquisse iudicẽtur.

Leuit.24.

Cæterùm magorum plurimi professione sunt religiosi, quos uocant, qui occultam mentiti artem, maleficij dignotionem curationemq; iactare non uerẽtur. Nam si morbo aliquo cõtumaci, imperitæ plebi ignoto, nec uulgari quis conflictetur, atq; eorum fictæ confisus scientiæ, cõsilium quærat, maleficium esse uel incãtationem persuadent morbum ex naturali causa ortum, medicisq; doctioribus non obscurum: additis etiam indicijs, quibus uelut digito commõstratur innocens sępe femina. Morbum hac ratione comminiscuntur, & inuincibilem calumniam insonti impingunt, illusores utroque nomine non modò inter perniciosissimas iniqui quæstus ἁρπυίας, adulterinæ monetæ (quòd pietatis prætextu alios inescent, & dæmonio deuoueant, offerantque) architectos & falsarios reputandi, uerùm etiam illis qui libellos spargunt famosos annumerãdi, & uelut ciuilis, ne dicam publicæ trãquillitatis turbatores censendi, si hoc controuersiarum & atrocissimorum odiorum, quib. misserrimè cõflictantur intonantq; uiciniæ, pagi & urbes, feracissimum seminarium, ad iustam trutinetur bilancem. Suos tamẽ hi inueniunt patronos, ob religionis fortè titulũ. Hos enim qui tangit christos, Dei configere pupillá clamatur. Hoc grande nefas, & morte piandum. Interim tamen, ut minimũ, ab hoc instituto coercendi sunt, à bonorum fruitione suspendendi, uel etiam exilio puniendi: at pro sceleris enormitate, ijs quorum interest, ne sutor (quod dici solet) ultra crepidá, pœnam decernendi, augendi uel immutandi potestatem relinquo.

Magorum religiosorum mulcta.

Zach.

In horum magorum albo censendi suo quodam iure, quotquot contra diuini uerbi maiestatem & genuinum usum, in medicinæ, omnium artium & sacratissimæ & utilissimæ, non tolerandum despectum, contra quoscunque tum hominum tum bestiarũ morbos, salem coniurationibus uerbisq; sacris huc contortis execratum, & aquam eadem potentia expiatam propinant. Huc accedunt qui exorcismis uerę uirtutis exortibus, aut inconditis incongruisque uerbis, sacro aliquo nomine, uel diuinæ Scripturæ uocibus, scitè fucatis ut dolus lateat, teste Augustino: uel sacris aut alioqui horrisonis sine intellectu dictionibus recitatis aut scriptis, & collo suspẽsis, aut

Mag... medic... puni...

aut alicubi alligatis utuntur. Superstitionis limites hos transilijsse fatendum est, & propterea redarguendi acriter refrenandique, ne in immane idololatriæ scelus & sacrilegium utrique, & actores, & qui admittunt, incurrentes, illius olim diras subire se pœnas, serò querantur.

QVAM POENAM ARIOLI, *& qui in annulo uel uitro captiuum circumferunt dæmonem, mereantur, & quòd magici libri sint exurendi.*

Cap. II.

PLeriq; insuper magi Pythonis spiritu inflati, artem diuinandi profitentur: & res perditas quis suffuratus fuerit, aut ubi eæ reconditę sint, & alia abdita, uel etiam ancipitia, se manifestare posse iactant. Quum autem hi uel φιλαυτίας fumo inducti, ut aliquo habeantur saltem numero, sibi artem uendicant occultam, & scientiam quam ignorant: uel propria compulsi malicia, ut fraudent: siue auariciæ illecti studio, ut quæstum fraudulenter faciant, etiamsi interdum per satanæ cooperationem nihil aut parum nouerint, gloriētur nihilominus de diuinandi cognitione, siue etiam aliquib. exorcismis, execrationibus, uotis & ceremonijs, quod pollicētur, peragant: utrique mendacijs & mendaciorum authori, uelut testi certissimo innixi confisique, non ita impunè tolerari debent. Furti enim aut alterius sceleris notam inurunt ijs qui hic ut innocentissimi agnoscuntur, ita & illęsi nominis inter uicinos antea semper uixerūt pacificè: at hoc notati cauterio præter meritum, calumniam in posteritatem multam sustinent, ut hac ratione graui simultate & odio diuellantur conturbenturq; numerosæ familiæ, & celebres uiciniæ antea continuò pacatissimæ: discordiæ itaque huius exitialis & calumniarum execrandarum authores, non alio habendos esse loco, quàm seditiosos Reipublicę turbatores & falsarios, equidem sentio. Quibus, ut minimum, cumprimis silentium à magistratu imponi decet: deinde arbitrariam pro delicti qualitate, pecuniæ irrogari mulctam: ac nisi à maleficio desistant, exilio puniri: quemadmodum in quodam ariolo Ioachimo, ab ornatissimo Senatus Cæsarei ordine apud Geldros, olim prudenter factum memini. Enimuerò pœnam à Mose, ex Dei uoluntate sub lege ueteri, eius farinæ hominibus cōstitutam, illis non imprecor. *Leuit.20.* Ea ita sonat: Vir & mulier, in quibus Pytho uel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos, sanguis eorum sit super eos, uel capitali pœna digni sunt. *Pœna diuinis, magis & ueneficis à Mose constituta.* Item: Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra illam, & excindam eam de medio populi mei. Et Deut. 18: Non inueniatur diuinus qui diuinando futura prædicit, nec mathematicus, nec ueneficus, nec maleficus, nec incantator, nec consulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis sciscitans. Abominatur enim Dominus quicunq; ista facit, & ob istas abominationes excindit eos Deus tuus ante te. Sic interijt Ochosias rex Israel, *4.Reg.1.* quia infirmus spreto Deo uero, & legitimis medijs, misit ad consulendum Beelzebub deum Accaron. Quapropter à populo Israelitico illos publico edicto designata pœna exulare uoluit rex Saul, *1.Reg.28.* qui magos & ariolos abstulit de terra, atque interfecit eos qui Pythones habebant in uentre. Nec pœnas idem ille euasit debitas, quòd huius familiæ mulierculam in Endor consuluerit. Contra Manassem quoque, & Israelitas, Deus mirè excanduit: grauiterque puniti fuēre,

quòd diuinos sustinuerint, 4. Regum 17 & 21. horum etiam meminit Esaias cap. 19. & 44.

Eorum qui in annulo uel uitro dæmonem captiuum circunferunt, pœna.

Suus hic locus quoque debetur ijs, qui, ut ipsis ipsorumq; uoluntati obediat, & ad nutum respondeat, miserum circunferunt dæmonem, in deditionem extremè suffitibus & ceremonijs adactum, & iam annulo ab aurifabro sanè subtili artificiosoq; incarceratum: item qui eundem ostentant in duro, nec fragili scilicet crystallo, aut uitro (mirũ est, id à diaboli, ex tartaris continuò ardentibus euolantis, calore non colliquescere) tam strictè & irremissè concatenatum, ut suis solùm nunc dominis, uelut seruus captiuus & mancipium, suam diuinando, aut res abstrusas detegendo, strenuè præstaret operam. Sic ipse naturalis postulat ordo reciprocus, uti dominus serui dominus, ita & seruus domini seruus. Hi quum animę suæ consulant malè, & alijs imponant, impietatisq; inquinamentum affricent, minimè tolerandi sunt. Præclarum iustæ pœnæ, imitationeq; dignissimum exemplum ante paucos annos in huius professionis hominem, Iacobum Iodoci de Rosa nomine, Cortricẽsem, Arnhemiæ apud Geldros proposuerunt, promulgaruntq; Cæsaris authoritate eximij uiri Senatorij: eius ordinis clauum uigilanter gubernãte amplissimo doctrina, existimatione & prudentia uiro D. Adriano Mario Nicolai, cancellario mihi multis nominibus obseruando. Annulum ille circungestabat, in quo exorcismis colligatum putabat dæmonem, quem etiam singulis quinq; diebus, ut minimum, alloqui, & de rebus nouis alijsque consulere, ut ipse ait, oportuit: libros quoq; maleficas artes coniurationesq; impias continentes habuit, qua occasione nõ modò hominum & bestiarum morbos ex maleficio ortos ab alijs discernere, sed & curare uoluit. Quapropter post suos carceres, heros ille publico loco ante ædes Senatorias circa forum soléniter spectatorum corona cinctus, malleo simulatum captiui dæmonis carcerem, annulum uidelicet, posti impositum, sentẽtia ritè lata aperire, atq; omnino perfringere cogebatur, eoque modo captum libertate donare: nisi fortè uiolento mallei impulsu contritum dæmoné credat is, qui annuli solido munimento illum constringi posse ratus fuerit. Accessit quoq;, ut libros in ignem idem ille conijceret: astaretq; tantisper, donec flãmæ eos absumpsissent. Exilio insuper puniebatur, post exolutas huius actionis causa factas impensas. Actum Arnhemiæ, 14. Iulij, Anno 1548. Eadem ratione erũt crystallus, uitra, & reliqua nefario usui consecrata organa, sententia solenni condemnanda, & palàm infringenda. Horum artificibus & patronis pro delicti magnitudine, ex æquioris magistratus arbitrio irrogabitur pœna.

Adrianus Marius Nicolai Geldriæ cancellarius.

Porrò de curiosarũ harum artium, uel potius præstigiorum libris quid decerni debeat, ne quidẽ in quæstionem uocãdum: quum non modò Romanorum exemplo, qui licet Ethnici essent, tamen Mathematicos & incantatores Senatusconsulto ex Italia pelli, & eorum libros concremari uoluerunt, aboleri illos oportet: uerùm etiã quòd memorabile & posteris omnibus sine controuersia imitandum hic exemplum legamus in Apostolorum Actis, ubi Pauli apostoli prædicatione Ephesi comburuntur cuncti eò comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium precio æstimati. Hermogenes item magus librorum magicorum copiam magnam offert Iacobo apostolo, qui exurebãtur.

Eos

Eos qui magiam admirati fuerant, uolumina combusisse, tradit Athanasius de Humanitat. uerbi. Imperatores item Honorius & Theodosius constituerunt, eiusmodi libros sub episcoporum oculis consumi flammis debere. Similes quoq; congestos tenebrarum libros uti damnabiles, improbatæ lectionis uocauit, prorsusque corrumpi uoluit Vlpianus Iuriscõsultus, l. cæteræ. §. 1. ff. familiæ hercisc.

Huc uniuersum illud diuinatorum dæmoniacorũ theatrum, secundo Libro inter infames magos relatum, acenseatur. Ob necromantiã accusatus est L. Apuleius à Sycionio Æmiliano, coram Claudio Maximo Africæ proconsule: &, ut quidam uolunt, damnatus: licet pleriq; secus arbitrentur. Carolus VII. Galliæ rex Egidium regni Marischalcum suspendit ob magiam. De pœna maleficorum apud Persas, & Gyge, Plutarchus in Artaxerxe.

...ust. de ...t. Dei cap. 19.

...lib. 9.

QVID LEGES ET DECRETA *de magis, & ariolis, eosdemq; consulentibus statuant.* Cap. III.

QVid deinde leges & decreta de tota illa magorũ colluuie proposita statuant, subijciendũ duxi: potissimùm uerò, quod ab ijs quoque obijcitur, qui Lamias in tempestate cienda & grandine prouocando aliquid posse contendunt, illud est l. multi. C. de maleficis & mathematicis: Multi magicis artibus usi elementa turbare, uitam insontium labefactare, non dubitant, & * manibus accitis audent uentilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini sunt) feralis pestis absumat. Data Non. Decemb. Constantino Aug. IX. & Iuliano II consulibus: quorum ille Constantinus secũdus dictus, hic non multo pòst Cæsar factus, & tandem Apostata cognominatus. Lamias autẽ nostras, ut indoctas, uetulas & deliras, artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa mouere aut uitiare, quemadmodum nec ullum hominem, nec dæmones cogere ut alijs noceant, posse, satis superq; demonstratum est. Quocirca eas decretum hoc minimè concernit. Si quæ sunt, quæ uitæ hominũ insidiantur, eique uim faciunt, ueneno id fieri oportet: proinde etiam ueneficæ tales dicuntur, & sunt: eæ ex hoc edicto puniantur.

...is ma... ...itos.

Vide lib. 3. cap. 16.

Item lib. 9. Codicis, Imperator Constant. A. ad Maximũ: Nullus aruspex, nullus sacerdos (id est, uetitæ magiæ doctor) nullus eorũ qui huic ritui assolét ministrare, ad limen alterius accedat, nec ob alteram causam: sed huiusmodi hominum amicitia, quamuis uetus, repellatur, concremando illo aruspice qui ad domum alienam accesserit: & illo in insulam deportando post ademptionem bonorũ, qui eum aduocauerit suasionibus uel præmijs. Idem Imp. ad populum: Nemo aruspicem consulat, aut mathematicum, nemo ariolum: augurum & uatum praua confessio conticescat, Chaldæi ac magi, & cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem uulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur: sileat omnibus perpetuò diuinandi curiositas. Idem Imp. Constant. A. &c. ad Thaurum præfectum prætorio: Etsi excepta tormentis sunt corpora honoribus præditorum, præter illa uidelicet crimina quæ legibus demõstrãtur: etsi homines magi, in quacunq; sint parte terrarum, humani generis inimici credendi sunt: quoniam tamen qui in comitatu nostro sunt, ipsam propemodum pulsant maiestatem, si quis magus, uel magicis certaminibus assuetus, qui maleficus uulgi cõsuetudine nũcupatur, aut aruspex, aut ariolus, aut certè augur uel mathematicus,

Contra diuinos, magos, sacrilegos, & ueneficos latæ Imperatorũ leges.

Chaldæi, magi et malefici.

maticus, aut narrandis somnijs occultans artem aliquam diuinãdi, aut certè aliquid horum simile exercens in comitatu meo uel Cæsaris fuerit deprehensus: præsidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta non fugiat. Si uerò conuictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnauerit pernegando, sit eculeo traditus, ungulisque sulcantibus latera perferat pœnas proprio dignas facinore.

Nullus debet consulere diuinatorem, & quilibet à diuinãdo debet cessare: & contrà faciens punitur, h.d. secundum Salicet.

Nullus debet consulere incantatorem de his quæ futura sunt, nec Chaldæos, nec maleficos: & qui contrà fecerit, ultore gladio capitali pœnæ subiacebit. Viuianus.

Qui dæmones inuocant, uel imagines cereas incantant, puniuntur, h.d. Salicet.

Facientes incantationes ad finem mali, sunt puniendi: de Iure uerò Canonico, etiamsi faciant ad finem boni. 26. quæst. 2. cap. illos. & c. ex tuarũ. extrà, de Sortilegis. & c. fin. d. tt. ubi Glossa. Bart. Salicet.

Vlpianus in l. item apud Labeonẽ. §. si quis. ff. de Iniur. dicit teneri constitutionibus principum eos, qui aliquã illicitam diuinationem pollicẽtur, iuxta l. nemo habet. C. de Mathemat.

Diuinatio diuinorumq; consulta in Toletano synodo, & in epistolis Decretalibus condemnantur. Gregorius 3. cap. 12. suorum Decretorum. 26. q. 5. c. si quis: Si quis ariolos, aruspices, uel incantatores obseruauerit, aut phylacterijs usus fuerit, anathema sit. Gloss. Phylacteria dicũtur hic chartæ, in quibus continentur incantationes. Idem, & hab. 26. q. 5. contra: Contra idolorum cultores uel aruspices atq; sortilegos fraternitatem tuam pastorali uehementius hortamur inuigilari custodia: quòd si emendare se à talibus nolle repereris, si serui sunt, uerberib. uolumus castigari: si uerò liberi, inclusione digni, districtamq; sunt in pœnam dirigendi.

In Pannormia seu Decreto D. Iuonis Carnothẽsis episcopi, lib. 8. tit. de diuinationibus & incãtationibus, ca 61. Phylacteria.

Augustinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admoneant fideles sacerdotes populos suos ut nouerint, magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij posse cõferre, &c. Et siquis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur.

Item ex concilio Ancyritano, can. 34. Qui diuinationes expetũt, & morem gentilium subsequuntur, uel in domos suas huiusmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte magica aut expiandi causã, sub regula quinquennij iaceant secundum gradus pœnitentiæ diffinitos. Gloss. Secundum legem isti concremantur: sed ille in cuius domo hæc fiunt, post publicationẽ bonorum in exilium mittitur: ut C. de malefic. l. nullus. In hac Synodo etiã generali decreto damnatur incantandi ars & sortilegium, ut à diabolo inuentum & perniciosum, & iubentur ecclesiarum administri, id genus mali ex ecclesijs eradicare penitus. Dãnari adhæc præcipitur illa maleficarũ opinio, qua mulieres dæmonum illusionibus seductæ, putarent sese noctu cum Diana equitare in bestijs quibusdã, & multa terrarum spacia peruolitare: quum tamen nihil earum rerum uerè fiat, & tantùm præstigijs diabolorum decipiantur.

26. q. 5. Qui diuinationes

Item ex concilio Martini papæ: Si quis paganorum consuetudinem sequẽs, diuinos aut sortilegos in domũ suam introduxerit, quasi ut malum foras mittant, aut maleficia inueniant, uel lustrationes paganorum faciant, quinq; annis pœnitentiam agant.

Item

[margin: nostros ...tatores ...asticos. ...c. non ...et.]

Item ex cōcilio Laodicensi, can. 36: Nō oportet sacris officijs deditos uel clericos, magos aut incantatores existere, aut facere phylacteria, quæ animarum suarum uincula probātur: hos autem qui talibus rebus utuntur, proijci ab ecclesia iussimus.

[margin: ...5. c. Si Episc.]

Item ex concilio Toletano 4. ca. 30. Si quis episcopus, aut presbyter, uel diaconus, uel quilibet de ordinibus clericorum, haruspices, aut incantatores, aut hariolos, aut certè augures uel sortilegos, uel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum similia exercentes, consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ suspensus, monasterij curam excipiat: ibique pœnitentiæ perpetuæ deditus, scelus admissum sacrilegij soluat.

[margin: ...6. q. 5. Qui di... ...ationes]

Gregor. Hadriano notario: Peruenit ad nos, quòd quosdam incantatores atque sortilegos fueris insequutus: & omnino nobis solicitudinem zelumque tuum gratum fuisse cognoscas. studij enim tui sit, solicitè quærere: & quoscunque huiusmodi Christi inimicos inueneris, districta ultione corrigere.

Item ex concilio Aurelianensi: Si quis clericus, monachus, uel secularis, diuinationes uel auguria crediderit obseruanda, uel sortes quas mentiuntur esse sanctorum, quibuscunque putauerint intimandas, cum his qui cum eis crediderint, ab Ecclesiæ communione pellantur.

Item ex concilio Carthagin. ca. 89. Augurijs & incantationibus seruientem, similiter Iudaicis superstitionibus uel ferijs inhærentem, à conuentu Ecclesiæ separandum præcipimus.

Ex concilio Acquirensi, part. 2. caus. 26. quæst. 5. episcopi: Episcopi eorúmque ministri omnibus modis elaborare studeant, ut perniciosam & à Zabulo inuentam, sortilegam & magicam artem ex parochijs suis penitus eradicent: & si aliquem uirum aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem inueniunt, turpiter dehonestatum de parochijs suis deijciant. Ait enim Apostolus: Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita, sciens quòd subuersus est, & is etiam qui eiusmodi est. Subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia quærunt: & ideo à tali peste debet mundari sancta Ecclesia. *Tit. 3.*

Canon 61. de sortilegis damnandis: Qui se uatibus tradiderunt, uel ijs qui Centuriones dicuntur, aut ijs similibus, ut ab illis discant, si quid sibi reuelari uelint, secundum ea quæ prius à patribus sunt sancita, Canoni qui est de sexennio subijciantur. Eidem pœnæ subijcere oportet eos, qui ursas aut similes bestias ad lusum & perniciem simpliciorum circumferunt: & eos qui fortunam, fatum, genealogiā, aut similium uerborum turbam ad nugas deceptorias obloquuntur: eosq; qui nubes fugare dicuntur, & imprecatores & amuletarios & uates. In his aūt perseuerantes, nec mutantes sententiam, nec fugientes hæc perniciosa & ethnica instituta, omnino deijciendos ab Ecclesia definimus, sicuti sacri Canones dicūt. Nam quæ luci cum tenebris communio? aut quæ concordia Christi & Belial? *2. Corinth 6.*

Ex Concilio Agathensi, ca. 3. Perquirendum est, si aliqua fœmina sit, quæ per quædam maleficia & incantationes mentes hominum immutare se posse dicat: item, ut de odio in amorem, uel de amore in odium conuertat, ut bona hominum aut damnet aut surripiat: & si aliqua est, quæ dicat cum dæmonum turba in similitudinem mulieris transformatam, certis noctibus equitare super quasdam be-

bestias, & in eorum consortio annumeratam esse, talis omnimodo scopis correcta, ex parochia eijciatur.

Hic nulla in legib. aut decretis, Lamiarum à nobis descriptarum, aut attributorum ijsdem scelerum fit mentio: quare nec eorundem pœnis subijci illas oportet.

Quamcunq; item diuinatoriam artem cõdemnat lex Mahumetica, asseritq; Deum solũ arcana & futura nosse: quare à Mahumetanis Inquisitoribus nonnunquam apprehenduntur, conijciunturq; in uincula illius disciplinæ sequaces.

Subiungam hic Isychij sententiam lib. 2. comment. in 7. cap. Leuit. Quicunq; omina & diuinationes & purgationes, uel dies & tempora custodiunt, multò aũt magis magi & uenefici, abominabiles sunt apud Deum. Et lib. 6. comm. in 20. cap. Leuit. Non qualecunq; peccatum esse, declinare ad magos uel ueneficos, prędiximus: in utroque enim à Deo receditur, siue sensibiles Pythonicos & ueneficos, siue intelligibiles dicas, id est, eos qui nomine Christi falsa prophetant deceptores & adulatores, qui ueneficis sermonibus auditus multorum corrumpunt, ut à ueritate quidem auditus auertant, ad fabulas & errorem cõuertuntur. Item: Pythonicum esse uel diuinum siue incantatorem, nimiæ iniquitatis est. Qui enim talis est, & ipse corruptus est, & alios in sua iniquitate corrumpit. Cyprianus lib. de Duplici martyrio: Qui magicis artibus utuntur, tacitè Christum abnegant, dum cũ dæmonibus habent fœdus.

DE MAGORUM INFAMIUM ET *diuinorum pœnis edicta* Imperialia *Germanica. Cap.* IIII.

Decreta adhæc contra magos infames & diuinos promulgata inter statuta Imperij Germanica de Actionibus criminalibus & torturis, hoc loco adiungam, paucis meã subiecturus explicationem.

Artic. 17. Ex indicijs magi infamis uel cuiuscunque alius diuinatoriæ artis, nullus carceri tradetur, aut quæstionibus subijcietur: magus aũt ille & accusator pœnas propterea dabit. Si quoq; iudex ex eiusmodi accusatione magi processerit, is puniti hominis impensas, cruciatus, iniuriã & iacturam præstare rependereq; tenebitur.

Artic. 35. Si quis aliquem docere artem magicam uoluerit, siue eadem alicui fuerit minitatus, & incommodum sequatur: uel idem incãtatoribus aut incantatricibus familiariter usus fuerit: uel suspectas eiuscemodi res, modos aut uerba incantationes spectantia usurpauerit: atque idem ille talis magi nomen sustinuerit, indicia hæc uidentur rationi satis consentanea sufficientiaq;, ut quæstionibus subdatur.

Via autem qua iam proceditur, multò est alia, dum solùm ex maliciosa accusatione, uel falsa aut imperita suspicione ineptæ rudisq; plebis, uetulæ à diabolo delusæ & obsessæ, quinimò maleficio à dæmonio læsæ in terribiles latronum speluncas, & cacodæmonum antra à præfectis conijciuntur, & mox crudelibus tortoribus excarnificandæ traduntur, excogitatis multifarijs ineffabilium tormentorum modis tyrannide non toleranda. Nam uelint nolint, sint & innocentissimæ, non tamen à cruẽta hac carnificina prius desistitur, quàm delictum illæ confiteantur. Sic fit, ut temporis momẽto semel inter sanguinarios eiusmodi homines in innocentia semel Deo suam offerre malint animam inter flammas, quàm tragicorum truciumq; tyrannorũ phalarides & equuleos continuò sustinere. Si uerò torturarũ acerbitate uictæ inter carnificum manus expirent, uel spi-

spiritu uitali uiribusq; eousq; fuerint tormentis inter umbras exhaustæ, ut in lucem productæ, mox exoluantur, animamque reddant, eho cum iubilo exclamatur, eas nimirum sibi uim fecisse (quod & ex cruciatuũ uehementia & carcerum squallore fieri posset) aut dæmonem ijs collum infregisse. Sed ubi tandem is apparuerit, quem nihil latet, scrutator cordium & renũ, ipsius abstrusissimæ etiã ueritatis cognitor & iudex, uestri actus palàm fient, ô uos præfracti tyranni, ô iudices sanguinarij, hominem exuti, & cæcitate ab omni misericordia procul remoti: ad ipsius extremi iudicis tribunal iustissimum uos prouoco, qui inter uos & me decernet, ubi sepulta & cõculcata ueritas resurget, uobisq; in faciem resistet, latrociniorum ultionem exactura. Tum palàm fiet uestra Euangelicæ ueritatis cognitio, quam tantopere quidam uestrûm eructant: tum experiemini quanti apud uos uerum Dei uerbum fuerit: tum remetietur uobis eadem mensura, qua emẽsi estis. Exemplis manifestissimis mihi passim in Imperio Romano, ubi hoc promulgatum edictum, obuijs, hæc demonstrauero haud difficulter: sed unico iam desinam, reliqua præter ea quæ sparsim in toto hoc Opere leguntur, mundo tempore suo ostensurus, nisi ab ea incredibili & plusquam Turcica tyrannide cessetur.

...tur ini- iudices, ...llo modo ...s magi- ...i.

Comes quidam mihi non ignotus, intra biennium ob maleficij suspicionem mulierculas duas torturis distractas exussit, quarum altera cruciatuũ acerbitate, priusquam in lucem producta esset, expirauit. Ex unius confessione, quæ nobilem uirum suo maleficio ad insaniam adactũ fuisse subsidio cuiusdam puellæ nobili matronæ famulantis, præ tormẽtorum magnitudine fatebatur, hæc eadem puella in carcerem quoq; incunctanter abripitur cum uiro quodam, atq; ea crudelitate excarnificatur uterq; à tortore, ut ipse quæstor à Comite ad me missus, quòd priorum fœminarũ exustarum confessionem petijssem, suo ore mihi fassus sit, se nihil æquè mirari, quàm quòd incredibilem cruciatuum sæuitiam sustinere quiuerit. Experimento adhæc in puella hac tentatum fuerat, nùm aquæ iniecta supernataret: quod & accidit, ut etiam hac nota pronunciaretur Lamia. Falsitatem hoc unico argumento ostendi, quòd nobilis nullo maleficio læsus deprehenderetur, sed à dæmone obsessus: quapropter quum sacrificus quidã & monachus in eo abigendo frustra laborassent, nostrum fuit requisitum consilium. Oraui insuper Comitem per eius quæstorem & literas ea causa scriptas, ut in domus meæ ministerium ob innocentiæ eius certitudinem destinaretur puella dimissa. post menses uerò multos ea cum uiro à tanta carnificina soluta est. Antea tamen etiam in Comitis familiam, & (nisi memoria fallar) in fratrem eius nothum grassatus fuerat suis ludibrijs præstigijsque cacodæmon. Affigitur & iam lecto ipse Comes menses plures mutilus in ætate nondum decrescente.

Nunc ad articulum 42. Constitut. Imperial. Si quis maleficij se reum statuat, inquiretur causa & circumstãtiæ (ut prædictum est) quibus uidelicet organis, quomodo & quando, quibus uerbis & quali operatione id perpetratum sit. Si cõfessioni addat, à se aliquid sepultum esse uel conseruatum, incantationi perficiendæ idoneum, hoc ut inueniatur, curãdum erit: si autem uerbis aut alio opere designatum id intelligatur, similiter attendendum erit, num malefica sint, aut eò spectẽt: quærendũ adhæc, à quo incantamen-

ta edoctus ſit, & quomodo huc deuenerit: an in alijs quoq; eiuſmodi maleficio uſus fuerit, & in quo, & quod cõſequutum inde fuerit incommodum.

Cumprimis hic iubetur, ut prius inueſtigatione prudenti inquiratur, qua materia, quibus modis, quo loco & tempore maleficium ſit commiſſum: an ueneficium ſit uel ars & ludibrium diabolicum: an etiam in rerum natura exiſtat, & perfici queat: an quoque talibus organis aut medijs: an hæc etiam rei propoſiæ conueniant: quapropter ab ijs rogandum conſilium, qui ſubſtantias earundemq; uires penitius intelligunt: quid adhæc detrimenti harum ope inuexêre, uel inferre potuerunt, quum eæ utplurimũ res nihili & inefficaces, imò quiſquiliæ comperiantur, ut poſtea Capite ſeptimo & octauo fuſius docebitur.

Artic. 98. Si quis per incantamenta alicui damnũ fecerit, punitor hic mortis ſupplicio, & quidem flammis.

Qui uerò incantamentis citra alicuius iacturam uſus fuerit, pœnas luet pro delicti magnitudine: atq; ea in re cõſilium inquiret iudex, quemadmodum de eo quærẽdo ſuprà ſcriptũ eſt.

Hic in dubium uenire omnino non debet, quin incantamentorum ui hic aliquis iacturam ſenſerit: quod ſi factum ſit, ueneficium fuiſſe neceſſe eſt, alioqui non: quum intuitu, uerbis, imprecatione, aut inepta quauis materia ſub oſtij ueſtibulo aut alibi abſtruſa, nulla induci poſsit læſio, quemadmodum in his Libris multifariam demõſtratur.

MAGIS RESIPISCENTIBVS *proponitur Sylueſtris ſecundi papæ hiſtoria.* Cap. V.

Sylueſtris 2. magi hiſtoria, eiusq; reſipiſcentia.

Reſipiſcentibus autem, pontificis Romani 81. Sylueſtris ſecũdi famoſum exemplum ex Platina, Nauclero, Petro Præmõſtratenſi, Bennone cardinale, Chronico fratris Martini ordinis Prædicatorum, & alijs, proponere uolui. Hic Gilbertus antea uocatus, natione Gallus, malis artibus (ut aiunt) Pontificatum adeptus eſt. Adoleſcens enim, in Floriacenſi cœnobio diœceſis Aurelianæ inauguratus fuit monachus: relictoque monaſterio, diabolum ſecutus, cui ſe totum mancipauerat, Hiſpalim ciuitatem Hiſpaniæ bonarum artium cauſa profectus eſt, ubi ſe philoſopho Saraceno magiæ perito inſinuat. Apud magum uerò hoſpitem uiderat librum necromanticum, quem ille clàm ſurreptum cupijt. Cum autem religioſius cautiusque cuſtodiretur, per hoſpitis filiam, cum qua illi domeſtica interceſſerat familiaritas, tandem ſecretò ademptum ut perlegeret, impetrauit Gilbertus: qui eo bona fide accepto, meditatur abitionem, periculum tamen ex furto ſibi metuens. Gilbertus igitur ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulſus, largitione primò quidem archiepiſcopatum Remenſem, inde Rauennatem nactus: pontificatum poſtremò, anno milleſimo (ut tradit Petrus Præmonſtratenſis: ut alij uerò, anno 997) maiorẽ conatu, adiuuante diabolo conſecutus eſt: ea tamen lege, ut poſt mortem totus illius eſſet, cuius fraudibus ad illud dignitatis faſtigium cõſcendiſſet. Quanquam interim artes magicas in Papatu diſsimularet, caput tamen æneum in abdito conſeruabat loco, à quo reſponſa accepit, ſi quando à ſpiritu maligno quicquã poſtularet. Demum cum Gilbertus regnandi cupidus, diabolum ſciſcitaretur, quamdiu in pontificatu uicturus eſſet? reſpondit humani generis hoſtis ambiguè, ut ſolet: Si non attigeris Hieruſalem, diu uiues. Dum itaq; Pontificatus ſui anno quarto, menſe uno, die decimo in baſi-

basilica sanctæ crucis in Hierusalem Romæ sacrificaret, graui statim correptus febre, fato se moriturum cognouit ex dæmonum strepitu (teste Petro Præmonstratensi) qui pensum sibi soluendum existimarunt. At pœnitentia ductus Pontifex, & scelus magici erroris sui coram populo fassus deplorat: omnesque primò posthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene sanctèque uiuendum adhortatus est: deinde unumquenq; rogauit, ut post mortem truncum corporis sui laceri & disiecti, quemadmodum merebatur, bigæ superimponerent, eoq; loci sepelirent, quo sponte ab equis uectum foret. Inter ipsas uerò mortis angustias supplicat (inquit Benno) sibi manus & linguã abscindi, per quas Deum blasphemasset, dæmonibus sacrificans. Ferũt igitur Dei nutu & prouidentia (ut ait Platina) equos ipsos spontè ad Lateranensem peruenisse basilicam, eoq; in loco sepultum eius fuisse corpus: ut scelerati sciant, apud Deum ueniæ locum sibi relictum esse, si in uita aliquando pœnituerint. Cæterùm ab huius funeris tempore circa annum millesimum primum, sepulchrum hoc collisione ossium & sudore emisso, semper Pontificum mortem prædixisse fertur: teste Mario Marco Fryschio Latibano in Catalogo prodigiorum.

RESIPISCENTIS ET REMISsionem *consequutæ maleficæ Magdalenæ Cruciæ, uel à Cruce, Hispanæ, historia admirabilis.* Cap. VI.

ACcidit circa annũ Domini quadragesimumquintum supra millesimum quingentesimũ, in urbe Corduba Bethicæ Hispaniæ prouinciæ, res non minus stupore quàm admiratione digna. Puella obscuris orta parentibus, quũ uix quintum ageret annum, à parentibus aut illis qui eiusdem curam gerebant, monacharum contubernio adiungebatur, pietatis'ne, an paupertatis causa, incertũ. In tantula ætate & peccati adhuc nescia (quæ abstrusa sunt Dei iudicia) puellam aggressum esse dæmonẽ specie humana teterrimi Æthiopis traditur. Quæ licet primo intuitu nonnihil abhorresceret, tamen blanditijs & pollicitationibus earum rerum, quibus illam ætatem affici nouerat ueterator ille, eam tandem in familiare colloquiũ pellexit induxitq;, cautione semper strictè iniuncta, ne huiusmodi societatem proderet meticulosa adhuc. Apparuit aũt toto hoc tempore præcox in puella ingenium ac indoles rara, quæ cæteris uirginib. atq; etiã prouectioris ętatis monialibus mirè commendaretur. Hoc etenim cumprimis malo genio fuisse studio uidetur, ut iuuenculam, qua uniuersæ Hispaniæ illudere uoluit, suo instituto idoneam consequeretur, quam ad religionis & sanctimoniæ speciem ita conformaret, ut ea ratione quæ ad fallẽdos mortales unica semper est habita, uoti demum compos redderetur. Hinc ad annum ętatis duodecimum ferè progressa, de cõiugio sollicitatur à dæmonio, se facturum promittente, ut per triginta uel nescio quot annos amplius, ea sanctitatis existimatione per uniuersam frueretur Hispaniam, qua omnes facilè uel superaret, uel certè ęquaret, qui eo laudis genere unquã fuère celeberrimi. Ab illiusmodi contractus opinione, si quandoque Magdalena uoluptuarijs ludibrijs in cellula indulgeret, alter dæmon huius sponsi famulus, interea temporis in ueræ Magdalenæ forma eiusdem uices gessisse in choro, claustro, templo, in omnibus demum conuentualibus (quos uocant) congressibus magno pietatis studio, scribitur: Magdalenæ item

gdalena
uce ma-

X denun-

denunciasse, ubi ab Ecclesiastico seruitio liber esset, quicquid rerum in orbe terrarum tractaretur: quod quum ipsa ijs apud quos in summo erat precio, significaret, eximiæ sanctitatis de se existimationem mirè augebat, uatisque sibi nomen comparabat. Qua ratione præter ętatis morem in Abbatissam tandem communi fraterculorum & monachorum suffragio electa est. Vulgatissimum hoc est, quoties moniales consuetis suis diebus communicabant, sacrificum ex numeratis panis orbiculis, unum semper desiderasse, qui talium scilicet angelorum ministerio ad Magdalenam inter moniales in choro consistentem, clàm perferebatur, & quem ore acceptum circumstantibus in miraculi testimonium illa ostendebat. Fertur ad hæc, quòd quum inter missæ celebrationem Magdalena non procul abesset, interposito tamen pariete, hic ad hostiæ missalis eleuationem dehisceret, conspectaque eadem sacrata cibaretur. Haud minus notum habetur, quoties in aliqua solenni feria sacra, hæc abbatissa à monialibus esset ducenda, ipsam insigni atque prodigioso quopiam miraculo, edito in omniũ astantium conspectu, nunc è solo elatam ad tres aut amplius cubitos in altum, nunc ferentem paruuli IESV recens nati idolum nudum, ad lachrymosas suas preces (lachrymis etenim ualebat multũ) crescẽte ad imos usq; talos capillitio, quod mox ad iustam pristinamque formam rursus contraheretur, cum nudo idolo coopertam: atque id genus alijs præstigijs diem festum actionemque ipsam reddidisse sanctiorem. Quanquam uerò eam summæ pietatis famam ad tot annos duraturam, in contractus initio Magdalenæ promisisset mille artifex, id tamen inutilibus factũ miraculis. Neque enim ulli mortalium ægrotanti contulisse sanitatem, auditum unquã. Interim à pontificibus, Cæsare & Hispaniarum proceribus accipiebat literas, qui se quoque & sua negocia ardua sanctissimis ipsius precibus commendabant, quinimò de rebus etiam grauissimis eam uelut diuam aut fatidicam quandam Oldam consulebãt: quemadmodum & postea detecto iniquitatis mysterio, docuerunt literæ summorum Christiani orbis magnatum, in ipsius repertæ scrinio. Erant adhęc fœminæ nõ ignobiles, quę prolem recens natam nõ alijs inuoluebãt fascijs, quàm prius sacris Magdalenæ Cruciæ manibus contrectatis cõsecratisq;. Neq; leui hic sibi applausu placebat uniuersus ille monialiũ ordo, quicquid illud sanctitatis erat, sanctissimæ suæ Regulæ acceptum ferens. Interea in tanto insignium doctorumq; hominum cœtu, qui eas dæmonum imposturas agnosceret, fuit nemo: tam densæ fuerunt tenebræ, tanta hominum caligo & cæcitas. Tandem tamen pro ineffabili sua bonitate sceleratam hãc hypocrisin & satanicam fraudem manifestatam uoluit ipse unicus ueritatis Parens. Annis itaque ad minus triginta in dæmoniaca illa familiaritate exactis (duodecim uerò monialibus pręfuerat) Magdalenam anteactæ uitæ cœpit pœnitere. Quocirca diabolicas detestata artes & nefandam societatem, Visitatoribus Ordinis quos uocant, qui circa id tempus fortè aderant, præter omnium opinionem, scelus illud insigne ultrò fatetur. Sunt autem Hispani non malæ fidei & insigniter docti, qui mihi narrarunt, Magdalenam animaduertisse conuentuales suas fraudem suspicari, & ea causa se accusandam, ac propterea scelus spontè fassam fuisse: cumprimis quòd apud Hispanos moris sit, si quis crimen

Huius ... nit quo ... ronym ... zo Me ... nesis ... ria no ... bis.

men ultrò confiteatur, eiusdem remissionem consequi reum.

Mirari ac stupescere tum omnes rei nouitate, uisumq; negocium exactissima inquisitione dignum. Ea ut commodius & legitimo administraretur ordine, in eodem monasterio in carcerem includi iubetur Magdalena. Inquiritur demum: illa fatetur singula: interim à suis artibus non desistit Æthiopicus ille dęmon. Enimuerò quū ipsa detineretur captiua, carceres foris obseruātibus uigilanter ministris, dum acta illius examinantur, monialibus hora noctis duodecima ad matutinas preces, quas uocant, chorum ex more ingressis, en Magdalenæ spectrum, quo illa assolet loco, in primaria quippe chori sede, conspicitur flexis genibus oranti simile, aliasq; moniales ad consuetas preces & conciones expectans, quarum nulla fuit quin ipsam esse Magdalenam crederet. Putabatur uerò ea libertate communes obseruandi preces & conuentus, à Visitatoribus donata esse ob insignem quam præ se ferebat resipiscentiam. Sic nocturnis his orationibus solum præfuit spectrum: quibus finitis, ad suam quælibet monacha redijt cellulam, ausa minimè Magdalenam alloqui ob pristinæ existimationis honorem. Insequenti autem die, quum ipsam adhuc carcere coërceri intellexissent moniales, proxima nocte in choro conspectam, Visitatoribus indicant: qui inquisitione penitius facta, ipsam è carcere non fuisse egressam compererunt. Actio in illam instituta, ac iuris processus tandem missus Romam, & ob spontaneam maleficij confessionem, ueniam & plenariam absolutionem consequuta fuit Magdalena malefica. De qua tetriora quædam habet historia, à me studio omissa, quòd solùm insigni magistratus tanti exemplo, ueniam resipiscentibus deberi, nec diris flammis tam atrociter absumendos, ostendere uoluerim.

FIGMENTVM MISERABILIS *finis cuiusdam maleficæ mulieris.* Cap. VII.

TRistiorem maleficæ Anglicanæ finē describit ex Guillerino Vincentius, licet figmentum esse credam: tamen ut misceantur seria iocis, Lectorē iuuabit fabula, uel historia fabulæ non absimilis. Mulier, inquit, eodē tempore apud Berheliā Angliæ uillam, malefica & diuinatrix, cū quodam die cōuiuaretur, cornicula quam in delicijs habebat, uocalius solito nescio quid cornicata est. Quo audito, dominæ cultellus de manu excidit, simul & uultus expalluit: eaq; diutissimè ingemiscens, in hæc prorumpit tādem uerba: Hodie ad ultimū sulcum peruenit aratrum meū, hodie incommodum grande & audiam & patiar. Adhuc ea loquente, aduenit nuncius, eodem die eius filium & totam familiam subita interijsse morte narrās. Ea re intellecta, continuò saucia dolore decubuit: iussitq; acciri superstites liberos, monachum & monacham, quibus cū gemitu ait: Ego miserabili meo quodam fato dæmoniacis artibus hactenus operam nauaui, uitiorum omnium sentina, & illecebrarum magistra, spe tantùm uestræ religioni innixa, quum à me ipsa desperarem. nunc itaque, quādoquidem me dæmones habituram exactores pœnæ scio, quos habui scelerum suasores, per materna uos rogo uiscera, ut mea tentetis leuare tormenta: erit enim de animæ perditione sententia irreuocabilis. Corpus ergo meum, in corio ceruino insutum includite in theca lapidea, operculum deinde ferro plumboque constringite, & lapidem ipsum tribus ma-

In Spec. hist. li. 26. cap. 26.

Malefica & diuinatrix quid à morte acciderit.

gnis circundate catenis. Si tribus noctibus ita securè iacuero, quarto die me sepelietis, quanquam terram corpus non admissuram ob mea maleficia uerear. Cantentur pro me Psalmi quinquaginta noctibus, & Missæ celebrentur totidem diebus. Matris uolũtatem exequuntur liberi, at nihil promouerunt. Primis enim duabus noctibus, cum clericorum chori Psalmos canerent circa corpus, dæmones ostium templi immenso obice clausum, leui negocio confringentes, duas extremas thecæ funeralis diruperunt catenas, media autem operosior permansit illæsa. Tertia nocte circa gallicinium, strepitu eorum qui ostio appropinquabant, totius monasterij fundamẽta uidebantur succuti. Vnus autem cæteris uultu terribilior, & statura celsior, ianuas maiori uirtute collisas in frusta deiecit, arrogantiusq; funus petit: inclamatoq; mortuæ nomine, ut surgeret imperauit. ea mox respõdente, Nequeo ob uincula: Solueris, inquit, & malo tuo. statimq; catenam, quæ reliquorũ ferociam eluserat, nullo conamine ueluti stupam infregit, thecæque funeralis operculum pede detrusit, & apprehensa manu palàm omnibus eam ad templi fores protraxit, ubi in procinctu stabat equus niger superbè hinniens, undiquaque prominentibus uncis ferreis: quibus imposita misera, ab intuentium oculis cum uniuerso comitatu euanuit. Suppetias tamen orantis clamores miserabiles per quatuor ferè audiebantur miliaria.

LAMIAS HAERETICIS NON *esse annumerandas: item de custodiæ & carceris discrimine.*

Cap. VIII.

QVoniam uerò Lamiæ, quas ita nuncupãt, sunt sexu mulierculæ, ut plurimùm uetulæ, natura melancholicæ, mentis impotes, animum temerè despondentes, exiguæ in Deum fiduciæ: ijs uelut idoneis organis libentius se diabolus adiungit, ac promptius insinuat, ut earum mentes uarijs conturbet formis: quarum ludibrijs effascinatæ, se fecisse existimant, fatenturq; id quod ab ipsis fuit alienissimum. Enimuerò si perspicaciori mentis acie rem omnem ad normam exigas eorum quæ à dæmone & agi possunt, & aguntur, ac quæ ab hominibus, illius opera ac instrumentis propositis perfici creduntur: à dæmonio, quicquid id est, designatũ esse comperies. Vix itaq; inducor, ut eas in hæreticorum numero collocare audeam: quum hoc nomen nemo, nisi semel atque iterum admonitus, & tamen fanaticis imbutus opinionibus, constanter & præfractè perduret, mereatur. Error in mente nõ facit hæreticum, sed uoluntatis pertinacia. Quare hæ mẽte prorsus à satana corruptæ, & falsis imaginationibus distractæ, si nihil aliud ipso actu in alium commiserint, erunt examinãdæ, & rectius in præcipuis nostræ fidei Christianæ capitibus instituendæ, ut quod in suæ huius religionis inchoatæ primordijs spoponderint, diabolo renunciantes, atque eius tamen clandestino fraudulentoq; inductu (quod primæ parenti Euæ quoq; contigisse scimus) postea declinarint incautæ, id iam resipiscentes, ex salubriori institutione præstare per Dei gratiam, omnibus suis uiribus satagant. Quid hic dæmonio minus poterit, suasione cõtraria fidelis IESV Christi minister? qui ouem satanæ suggestione perditam requiret, atque ad ouile Christi reducet. Facilè uerò, facto attentè periculo in ipso articulorũ Fidei examine, si fortè alicubi aberrarit malè persuasa, elucescet: & num saniori doctrinæ pertinacius reluctetur

Quom[…] mu[…] dæmon[…] ra puta[…] sua.

Hæreti[…] qui.

Tit. 3.

Post[…]

me-

melius docta, mereaturque hæreseos notam: an conuersa, & à seductionis uitiatæque mentis ueterno excitata, in Ecclesiæ membrum denuò recipi, & pro se orari ex toto pectore cupiat, obsecretque. Propterea non tam procliues esse decet Christianos, ut fide & mẽte propter sexum ac ætatem imbecilles uetulas, ex sinistra alicuius maleuoli opinione, sugillationeq;, in tetros illos, squalidos, hominum custodiæ non designandos carceres, horrida cacodæmonum captos torquentium domicilia, præcipites agant, atq; crudelissimo cuiuis tortori immaniter excruciandas quouis etiam atrocissimo tormentorum genere, uelut in Phalaridis tauro conclusas, in carnificinam, humanitatis profectò affectum omnem exuti tradant: quemadmodum multis in locis non tam prudenter quàm seuerè fieri constat.

Præter exorbitantium cruciatuum dolores iniquè inflictos, animaduertendum etiam, inter carcerem & custodiam multum discriminis constitui à Iurisperitorum schola: quæ, eorum qui postea plectentur uita, custodiam neutiquam uult esse pœnam: quam à carcere horrido diram irrogari etiam insontibus senserunt, qui præter meritum quandoq; in illum fuêre detrusi. Verùm ut æquitatis commiserationisq; ratio labefactata negligitur, contemniturq;: sic & custodiæ nomẽ cum usu apud plerosq; propemodum euanuit. Ita fit, ut solitudine diutina, carcerũ squalore, caligine tetra, uarijsq; dæmonum spectris exhorrescẽtes misellæ Dei creaturę, antea nonnihil diaboli assidua suggestione, fascino & delusione, mẽtis sensu luxatæ, & iam denuò torturis uarijs excarnificatæ, dum quęstionibus atrociter subijciuntur, cum morte semel momento acerbissimam eiusmodi uitam commutare malint, quęcunq; proposita flagitia libẽter cõfessæ, quàm ferocius in eas dem putidissimorũ carcerum speluncas & equuleos præcipites retrudi.

Hoc modo factum est, quòd haud ita pridem aniculam tormẽtis eò adegerint, ut iam Vulcano litanda, fateretur se hyemis proximæ anni sexagesimiquinti supra sesquimillesimum, asperitatem incredibilem, frigus extremum, & durantissimam glaciem genuisse. Nec defuêre uiri graues, qui ueris ueriora hæc crederent, quum in uniuersa rerum natura nihil extet insulsius, quemadmodum ad me scripsit D. Antonius Houæus, uir doctrina, pietate, atque existimatione amplissimus, abbas Echternacensis.

Ad truculẽtæ huius tragœdiæ actus egregiè perficiendos, ne quid interim desideretur, utplurimùm accersuntur sanguinarij spiculatores, qui flagitiorum inauditorum, & sępe in rerum natura non existentium confessionem potionibus eliciãt: quæ profectò non ex alijs possunt apparari substantijs, quàm quæ uel inebrient, uel dementent. Ab ijs itaq;, quibus mens eiuscemodi potionum ui læsa est, quomodo ueritatem, cui in re criminali fidendum, inquisieris?

EXPERIMENTA IN DIGNOscendis Lamijs fallacißima.

Cap. IX.

AT eheu tanquam ad sacram anchoram in Lamijs citra hæsitationem cognoscendis, & uelut digito commõstrandis, ad aquas confugitur, ubi manibus pedibusq; colligatis, uel pollice manus dextræ, magno digito sinistri pedis, & uicissim pollice sinistræ, digito magno dextri pedis transuersè uinculo astrictis, Lamias maleficij reas, aquæ iniectas nunquam submergi, at supernatare, uelut certum experimentum, nec fallax in-

dicium esse, apud magistratum & carnifices in plerisq; ditionibus obseruatur. Næ illud nimis est ridiculum, mirumq;, huic insulsę persuasioni ullum hominem, uel leuiter rationis sensu præditum, fidei tantillum apponere. Quandoquidem maleficium siquod est, cumprimis è mente emergit, dum cum diabolo confœderatas Lamias, Deo renunciasse, creditur. Quid hic causæ comminisceris, quo minus in aquis subsidere, quàm aliæ, debeant? Natationis siquidem causas, uti leuitatem, raritatem, spiritus sustinentis conclusionem, corporis uiui habilitatem, idque genus reliquas naturales occasiones, non magis inesse his corporibus, etiam sontibus, ut quidem fateor: ita asserere audeo, si quid eiusmodi præter naturæ ordinem uideatur, id fieri suffulciēte feminas, de quibus etiam falsa est suspicio, diabolo, ne submergantur (cōniuente Deo ob incredulitatē magistratus, fallax hoc experimentum admittentis) quo in sentētiam iniquam iudicem tandem inducat hac fraude impostor ille, ab initio sanguinarius. Corpus nullo pacto immutat, ut rarius leuiúsue & natationi conuenientius reddatur, fidei abnegatio, uoluntas mala, uel corrupta phantasia. Hic profectò credi magis oportet naturali rationi, quàm ementitæ experiētiæ, stultæ & ineptæ, nulli etiam nixæ rationis basi, & obseruatæ sæpenumerò falsæ, propterea quoque à diabolo inuentæ, & ab homine Christiano profligandæ. Mulierem quoq; rariore carne præditam, & teneriorem esse, quàm uirum, docet Hippocrates. Tradit uerò Philarchus, in Ponto genus Thibiorū esse, & multos alios, quorum notas in altero oculo duplicem pupillam, in altero equi effigiem assignat: nec eosdem posse mergi, ne quidē ueste degrauatos. Id si uerum est, connatum esse oportet.

Natationis causæ.

Li.1. de Morbis muliebr. in initio. Plin. lib. 7. cap. 2.

Similis temeritatis & superstitiosæ dæmoniacæque falsitatis experimentum est, quod in Malleo legitur: Die Dominico sotularia iuuenum axungia seu pinguedine porci, ut moris est pro restauratione fieri, perungunt: & sicubi ecclesiam intrant, tamdiu maleficæ ecclesiam egredi nequibunt, donec exploratores aut exeant, aut illis exeundi licentiā expressè concedant. Nec absimile erit, quod in hâc dignotionem plerisque in locis obseruatur admodum impiè, ubi ex terra quamter spata primùm in sepultura injciūt pastores, portiuncula Missæ sacrificio scilicet sanctificata, calcando templi limini supponitur: nec sagā, si in templo sit, tum posse egredi putatur. Item assulas sume ligni quercini, in quo aliquis sit suspensus, uel se strangularit: inspergantur illæ aqua lustrali, collocenturq; in templi ingressu: nec egredi ea poterit, nisi assulas summoueris.

2. Secūd[a] tis, quest. in initio.

In libello Coniurationum Romæ & Auenioni impresso sic legitur: Ad corrigendum & notificandum maleficam, accipe mulctram nouam, & formulam casealem nouam, & stāneam nouam, & mulge de omnibus uaccis, quas habes, tantum lactis, quòd possis formare uel facere unum caseum in nomine illius maleficæ, & forma per prædicta uasa unum caseū: & cum factus est caseus, perfora cum armilla acuta totum caseum: & per hoc denudabitur ipsa malefica in facie, &c. Cōsidera item maleficam in fronte illius, quia diabolus abradit eam cum ungula post consensum ad delendā sacram unctionem baptismatis, ita ut stigma in fronte gerat: id quod tamen semper, quantum potest, cum peplo uelare nititur. An hoc uerè ita contingat, uide lib. 3. cap. 3.

Præterea regulus apū à Lamijs deuoratus,

uoratus, creditur has, ne delictum in tormentis fateantur, cōfirmare. At eadem hic est ratio, quæ in alijs, superstitiosa nimirum credulitas. Contrà, Achemenidon plantam colore electri sine folio nasci in Tardistylis Indiæ, meminit Democritus, cuius radice in pastillos digesta, in diemque ex uino pota, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per uanas numinum imaginationes. Experimentis illiusmodi haud absimile, quòd olim in Noruegia & alijs multis in locis, cum quæstio ageretur de homicidio aut adulterio, candens ferrum suspecto in manum dabatur: quæ si illæsa maneret, absoluebatur suspectus: at si lædebatur, uti reus condemnabatur. Huc pertinet exploratio, quę alicubi fiebat per feruentem & bullientem aquam. Innocens sine ulla noxa manum in aquam immittere credebatur, nocens uerò læsionem sentire. De utraq; exploratione, nimirum, per candens ferrum & feruētem aquam, censendum profectò neutram esse approbādam. Duo etenim non leuia hic cōcurrunt peccata, temeraria scilicet Dei tentatio, & ordinis diuini peruersio. Hinc rectè in Decreto dicitur c. 2. q. 4. ca. Consuluisti: Nam ferri candentis uel aquæ feruentis examinatione confessionē extorqueri à quolibet, sacri non censent canones. Et quod sanctorum patrum documēto sancitum non est, superstitiosa adinuentione pręsumendum non est. Spontanea enim confessione, uel testium approbatione, publicata delicta sunt punienda: occulta uerò & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum.

Finiam porrò hoc argumentū puluere Susati loco arcani habito, & tanquam infallibili experientia comprobato, communicatoq; cuidam, qui assiduè torturis ex officio præerat, qui & me prius consuluit in exploranda eius uirtute, ne in exhibendo lęderet, quàm alicui propinaret. Cōficitur autem ex seminis hyperici (fugam dæmonum uocant) olibani, & seminis cardibenedicti, uniuscuiusque drachma una, quæ est unciæ pars octaua. Simul cum aliquo liquore ante torturā offertur. Ad cuiusuis flagitij confessionem hoc assumpto incitari impelliq; reum, putatur, quòd nimirum dæmonem cōfessionem criminis impedientem, hyperici, ut arbitror, usu fugari credatur. Vide & Caput 11. libri huius nostri Quinti.

QVAE IN MALEFICII PERPETRATI *inquisitione sunt facienda, & confessioni soli non esse standum.*

Cap. X.

REgulam autem hanc minimè fallacem à quęstionibus obseruare decuit, ut de singulis illis flagitijs iam confessis, accuratè cum iudicio inquiratur, quas alios passos dicunt, fatenturq; ærumnas & calamitates à se illatas lamiæ, num ita se habeant, uel in rerū sint natura: & si comperiatur quosdam ita læsos, uel morbos aut damnū perpessos esse, ut iam ab alijs hæc confessis, designata huiusmodi mala putentur: inde quibus medijs, materiebus aut organis perpetrata sint, penitius inuestigetur: & num illa media, materies aut instrumēta istiusmodi effectibus producendis sint apta, consonaq;. Vbi naturalium rerum & uirtutū cognitione celebrium medicorum iudicia in consilium accersantur, quemadmodum in alijs quoq; casibus eos spectantibus fieri uolunt leges. Vt enim non est alicuius melancholici, aut mente uitiati standum confessioni: ita etiam ex illarum confessione non est infligenda temerè punitio, nisi ex certis circum- *Confessioni mēte læsi non est standum.*

stantijs, & demōstrationibus euidentibus, indubitatum cōstet ueneficium uel uenenatio, pharmaco uidelicet propinato aut illito: aut eo loci, unde halitu certò ferire potuit, deposito. Oportet siquidē probationes luce meridiana esse clariores, maximè in actione quam uocāt criminali, quæ Iurisconsultorum laudabilis est sententia. Nā in hoc maleficij negocio, multa turbulentè, uel ex sinistra opinione aut suspicione, uel malitiosè ex maligno affectu, uel ob morborum difficultatem, aut rerum iacturam, ex incredulitate, quòd non satis Dei iustæ uoluntati ex animo se totos quidem tradant, subijciantq;, dicuntur. Multa insuper confusè de alijs sparguntur, confessione item illusarum à dæmone uetularum sanciuntur, diabolo frigidam hic suffundente, & machinationis clauum fideliter dirigente: ut si quis aurem applicet facilè, accusationem & confessionē ratas existimans, ita se tādem delusum sentiet, quo tan quam in labyrintho inexplicabili inuolutus, nunquam sit exitum inuenturus, si ad legum normam & iuris rigorem cuncta ex auditis exequi statuat. Ea satanæ ars est, res usqueadeò tricis subtilissimis implicare, confundereque, ut nec ulla Thesei sagacitate extricari, nec Oedipi prudentia explicari queant. Sic uel in principijs omnino substitisse, & intra metas se continuisse, aut maturè retrogressum esse præstare, ne diabolo ab initio homicidæ, ob aperta mendacia aut ueritatem dolo falsitateq; uitiatam, aperiatur fenestra, per quam se in actiones nostras insinuet, ipsa re & usus obseruatione comperi. Nec omnem longius grassandi occasionē satanæ præcidendi, compendiosior unquam erit uia: alioqui mendaciorum, calumniarum falsarum, ueritatis momento interdum mixto ut dolus lateat, criminationum atq; accusationum nullus uidebitur modus aut finis. Proinde hic suum habere neruum sententiam uerè auream Iuris pontificij optarim, 30.q.5.ca. Nec illud: & sunt uerba Victoris ad Theophilum: Incerta nullatenus iudicemus, quousq; ueniat Dominus, qui latētia producet in lucem, & illuminabit abscōdita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quamuis enim uera sint, non tamen credenda sunt, nisi quę manifestis indicijs comprobantur, nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur, nisi quæ iudiciario ordine publicantur, &c.

In actione criminali oportet probationes luce meridiana esse clariores.

Huc Cardani sententiam adduxisse iuuabit. Constat has sæpe meritò plecti, inquit, quòd sint maleficæ, aut etiam ob impietatem: cæterùm plerunque stultæ solùm sunt, nec confessio integra, nec iudicium, uelut de latronibus ac furibus, reliquisq; sceleratis hominibus, ad mortis pœnā trahi posset. Sed omnia plena uanitatibus, mendacijs, repugnantia, inconstantiaq;. nam illud quod dicitur, conuenire & contestari absentes, omnino falsum est: nec nisi de die congregationis conueniunt, cùm uulgata sit quænam sit. Id uerò argumentum si rectè & diligenter examinetur, ostendit hanc artem esse prorsus falsam, & illas non uerè in unum coire: nam una centum aut etiam plures detegere posset, cùm illarum muliercularum opinione tot intersint. Verùm non nisi fama agnitas, aut uisu, accusant, quas non ex ludo (sic enim uisionem illam uocant) sed ex auditu & colloquijs agnoscunt: utrum uerò uigilantes, an dormientes, certum est quòd in utroque tempore. Eadem autem uident atque audiunt, ob fixam contemplationem, fidemque illius rei: uelut Rasis enarrat de illo qui se gallum ob stul-

De Var. 15. cap. 8

ob stulticiam existimabat, statis horis gallorum more ad canēdum surgens annis pluribus. Hæc autem opinio ac uisio mutuis inter se colloquijs multum confirmatur. Neq; adeò frequenter ad hunc abeunt ludum. quædam enim uix ter in anno accedere sibi uidentur, nec quidem uolentes: quamuis & hoc persæpe contingere putetur, maximè unguentorum auxilio. Hæc ille.

TRIVM MVLIERCVLARVM *ob maleficij opinionem exustarum confeßiones proponuntur, penitiusq; excutiuntur.*

Cap. XI.

PORrò ut exemplis lucidior euadat res per se obscura, tenebrisq; inuoluta, duarum muliercularū in ciuitate Imperiali paucis abhinc annis captarum, exustarumq; confessiones, à me requisitas, Consulisq; assensu ex codicillis iudicialibus communicatas, hic proponere uolui, quibus subiunxi tertiam.

Primùm una quidem fatetur, se à Deo omnipotente desciuisse, & diabolo maleficio adhæsisse, ac amasium suum appellari Bernardum: deinde effecisse singulis uicibus pomo, ut matrona quædam N. sexies partum ediderit mortuum. Confitetur item, se cuiusdam uiri N. filiam, cereuisiæ haustu per maleficium enecasse: identidem & N. uxorem ita iam lecto tanquā ex morbo affixam, maleficio læsisse. Propter hanc confessionem, tradendam igni misellam decreuit magistratus: & quidem non immeritò, si uerè compertum fuisset, illa scelera ab ea fuisse designata.

Amabò autē tribus excutiatur confessio uerbis. Quòd à Deo desciuisse se fateatur, & dæmonio adhæsisse, id in foro ciuili non erit criminale. Quotusquisq; etenim nostrûm est, qui idipsum non facit? Siquidem omnis qui *Ioan. 8.* facit peccatū, seruus est (docente Christo) peccati. Qui cōmittit peccatum, *1. Ioan. 3.* ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iusticiam, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum. Qui non est mecum, ait Christus, contra me est: & qui nō colligit mecum, dispergit. Sed admoniti resipiscere possumus, & pœnitentiæ locus est. Quid ergo uetat, quo minus & illa redarguta, rectiusq; instituta, ad sui cognitionem ualuisset reduci? Sortiatur hic locum apud libri Conformitatum patronos, ubi legitur, uxorem ambijsse quendam monachum, ac ut eam adduceret, diabolum orasse, se illius fore pollicitū, tradito chirographo ꝓpria manu, & sanguine consignato. Postea pœnitudine ductus, animi morbum fratribus fidis explicuit, qui Missarum pluriū turba dæmonio schedulam excusserunt.

Ex diabolo est, qui peccatum committit.

Matth. 12. Luca 11.

Quòd se cōcubitum dæmonis Bernardi passam dixerit, phantasticum & imaginarium prorsus fuisse, ex superioribus liquet: ubi ex professo diluitur illud phātasma, ut minus fidei uel hoc saltem nomine confessioni eius fuerit adhibēdum, quæ ex mente hallucinante, erronea quoque censenda est. Quis alius rogo huic proco Bernardi nomē indidit, quàm ipsus sibi: id corrupto auditus sensui uel ui imaginatiuæ ingerēs, ut edito nomine inter Christianos usurpato, in maiorem confidentiam, mente titubantem muliercula̅ illiceret, sibiq; deuinciret? nec ob hanc satanæ illusionem, mentisq; mulierculæ læsionem, mortis pœna irrogari debuit.

Concubitus cum dæmone imaginarius.

Li. 3. cap. 19. & postea.

Nec pomo interimi potuit fœtus, nisi accesserit uenenū, quod solertius indagandum erat: quemadmodum quoq;, num ea fuisset illius ueneni efficacia fœtui enecando peculiaris, ut

matri hinc nihil aliud inferri potuerit incōmodi: & unicum illud uenenum semel tātummodò exhibitum toties diuersis annis fœtum excuteret: nec solùm inualidæ eius confessioni standum erat. Quod etenim ex Dei uoluntate & arcano consilio contingit, uel diabolo diuinitùs permittitur, id uitiato feminæ cerebro dęmon sæpe ingerit, quasi ab illa designatū sit: cuius tamen sceleris illam planè insontem esse comperiet is, qui singula ad rationis perpendiculum non somnolēter expenderit. Idipsum de filia N. cereuisiæ haustu sublata per maleficium, dicendum est. Quid enim cereuisiæ immissum fuerat, quod interimendi uim deleteriam obtineret, adhibitis in consilium medicis, in earum rerum cognitione insignibus, uigilantius erat inuestigandum. Nec minori studio inquirendum, quibus organis aut medijs coniugi N. morbum consciuisset. Nec uulgatæ & odiosæ carminis aut maleficij uoci pronas adeò offerre decuit aures. Enimuerò ubi sola incantatione infortunium quodcunq; à se procreatum narrant amentes & inconstantes hæ uetulæ, peruerso dæmonis instinctu id fieri, easq; falsum contra semet dicere testimonium, & à uera morbi eiuscemodi inuectione tam esse liberas, quàm quéuis alium, deierare non uererer. Vnde cuius se criminis reos faciant, qui tam inconsideratè immaturas effundunt interdum sententias, ipsi uiderint.

Alterius excusta confessio. Iam alterius quoq; eodem in loco igni adiudicatæ cōfessionem editam audiamus, leuiq; inuestigatione excutiamus. Confitetur hæc, quum ante sexennium ferè, hora quadam matutina, pręanimi desperatione, de ui sibi inferenda cogitaret, ad se accessisse uirum quendam proceræ staturæ, & formæ non inuenustę, pallio nigro, & reliquo eiusdē coloris uestitu ornatum. Hic eius dolorē solatus, inter alia iussit eam non abiecto, sed confidenti esse animo, suum pollicitus patrociniū, seq; semper illi res necessarias & pecuniam abundè prospecturum, si modò uicissim ipsius consilio & uoluntati se deuoueret: inde & magnū auri cumulum illi ostentabat hic uir. Ea uerò in ipsius assensit consiliū, abnegans Deū omnipotentē, Mariam matrem IESV Christi, & omnes sanctos. Hinc chrisma ei ex fronte exemit, atq; se perpetuum fore concubinum spopōdit, nomen sibi esse Alexander, inquiens. Fatetur adhæc, cōcubinum quater domi suæ in lecto opus uenereum secū perfecisse: item, se cuidā cereuisiæ coctori N. felicem rerum fortunam carmine subtraxisse, resinæ uulgaris pauxillo, uasi mancipato huic coctioni, subdito: item, se uectoris N. coniugē ualetudine bona per incantamenta priuasse, quòd alicuius rei donationē ipsi denegasset: & puerum N. maleficio morbidum reddidisse ac mutilasse.

Confutat. confessio. Punienda certè flagitia, si uera sunt. Atqui uides eam non sanæ mētis mulierculam ad restim propemodum uenisse, atq; cōtractum inijsse uel imaginariū, uel nullius certè momēti, ut tertio Libro amplissimè ostendi, cū amasio phantastico, qui ea imaginaria uestitus forma apparuit, quum solū spiritus esset uestium & coloris expers: speciem auri præstigiosè hic protulit, qua illam delusit, nō aurum: quemadmodum quoq; concubitu eam exercuit ludibrioso. Chrisma præterea eximere simulabat, cuius uirtus qualis qualis sit, si in externa duntaxat applicatione consistit, uel consimili exemptione perit, iamdudū aqua, qua frōs & reliqua toties mūdatur facies, eam omnino absterisisset. Baptismi autem uis secus nos docet, eam minimè in

carnis ablutione consistere, ut sordes abluătur: sed ut bona apud Deum conscientia bene respondeat. Fusiorem omnium refutationem Libro 3. cap. 3. 4. & reliquis inuenies. *1.Pet.3.*

Non plus habebit ponderis, huius mulierculæ in fraudulento contractu abnegatio: quin si admonita, fideliúsque instituta, eas diaboli cognouisset artes, resipiscés, erroremq; confessa, in Ecclesiæ sinum rursus debuerit admitti. Petrus à Christo præmonitus, ipsum ter, sana mente & corpore, contra animi testimonium, abnegauit, etiam præstito iuramento: quem tamen clementiæ suæ oculis Christus usque eò non est dedignatus, ut ipsum etiam Ecclesiæ caput constituerit. Quid frequentius impunitiusque (apud Italos maximè, si quid illis ex uoto minus cedat, præsertim in illicito aleæ lusu) quàm blasphemis horrendisq; uocibus, pollice etiam inter indicem & digitum medium tenso, ac facie cœlum uersus erecta, Deum & Christum, in eorum despectum, abnegare? *Matth.16. Marc.14. Luc.22. Ioan.18.*

Num insuper resinæ modicum, uasi suppositum, habeat eam potestatem uitiandi cereuisiam, in quæstionem exactiorem uocari oportuit. aliam etenim corruptæ cereuisiæ causam necessariò fuisse asserent, qui rerum naturaliũ fontes uera ratione scrutantur & intelligunt. Nec sanitate fraudari potuit uectoris uxor, nec puer mutilari per carmen, nisi accesserit uenenatio, cuius hic nulla fit mentio.

Tertia ita habet. Apud Hollandos in oppidis maritimis, Roterodamo & Scheidamo, ex piscium captura maximè uiuitur. Horum incolæ quum haleces piscaturi enauigassent, & piscium copia onustas reducerent naues Roterodami, retia lapidibus onerata Scheidami retraxerunt. Quod insperatũ infortunium maleficio confestim imputabatur. Quocirca mulieri inijcitur manus, quæ incunctanter fatetur maleficis suis artibus id accidisse, & se per uitri foramen (quod ostendebat eius magnitudinis, ægrè ut digitum transmitteret) dum piscibus illi insidiarentur, trăsuolasse, & in mytuli testa (mosselscolp nostratibus dicitur) se mari commisisse, illudq; traiecisse usque ad halecum stationem, & ibi incantamentis haleces fugasse, & earum loco subiecisse lapides. Lata hinc potissimùm sententia, flammis illa deuoranda traditur. *Tertia confessio ridicula.*

In hac confessione expendendum erat, num in rerum natura sit, operante diabolo quomodocunque pro suo arbitrio & uiribus, per arctissimam uitri rimam, ne digiti quidem capacem, adultum transferri posse hominem, non ex solo spiritu flabilem, aut ex substantia ductili liquabiliúe concretum: sed ex solidis ossibus, tenacibus cartilaginibus, siccis tendonibus, ligamentis, neruis, membranisque præter musculosam carnem, cõpactum: qui si etiam in flatus resolui potuisset, eorum tamen simul perrumpente ui illud uitrum infringi debuit. Ad rationis item normă oportuit uocari, quomodo in mytuli testula prouectæ ætatis fœmina cum tanto lapidum aceruo, fretum potuerit sulcare uarium turbulentumq;. Sed nec traiectu hoc in testula opus fuit ei, quæ mox per uitri angustissimum foramen pernicissimè uolarit. Tam uerò omnis hæc confessio est insulsa, futilis, dissona, absurda & mendax, ut mulierculam hanc uel delirasse, uel melancholia fuisse agitatam, uel alioqui deprauata phantasia ductam, uel à dæmone obsessam, qui uel huius linguam rexerit, uel ex ea uocem ediderit, quilibet non omnino mentis impos dijudicasse ualuerit. Glossas comminiscantur *Eius refutatio.*

quaſcunque uolent eiuſcemodi iudices, ſententiam ita ſanguinariam ritè pronunciari poſſe in re uel incognita, ſiue extra rationem & rerum naturā poſita, nullis unquam conuincent rationibus. Quare autē non citius proniusq; credam, ex Dei permiſſu propter hominum incredulitatē, ut ij punirentur, aut etiam probarentur, ſi adſint, fideles, diabolum qui potuit, eos inuexiſſe lapides ut deciperet, quod illi peculiare eſt: quàm admittam, mulierculam, quæ omnino non potuit, ea perpetraſſe? Si cum dæmonis ſubſidio, illā feciſſe occlamatur, & id quidem conſtanter nego: ſi etenim diabolus uel milies hoc uellet & conaretur, per exiguam rimam poſſet neutiquam transferre mulierem: quod tamen accidiſſe, illa confeſſa eſt. Si hoc merum eſſe delirium, nugas & mendacium obtinuero, mi patres conſcripti, quæ reliquis eius farinæ nænijs debebitur fides?

Eodem modo infinitæ poſſent recenſeri confeſsionum formulæ ex publicis magiſtratuum diplomatibus, quas ſi penitius expenderis, ἀδυνατίαν uel impoſsibilitatē (ſi ita loqui liceat,) inconſtantiam, uanitatē, mendacia ueritate fucata tectaq;, uarietatem, labyrinthum, imò fabulas comperies.

ALIA CONFESSIO EXPLICATA: & uerbis aut imprecatione neminem poſſe lædi: item Lamias eſſe amentes.

Cap. XII.

HAud ita pridem quædam in uinculis detenta, ſe plurimas uirgines religioſas in cœnobio uarijs tetani cruciamentis exercuiſſe, indita oleribus mixtura ex aſpide, bufone & ſanguine menſtruo ſimul confuſis, fatebatur. Hic omnium primum diligenter inquirendum erat, num ex horum uenenorum cōmixtione, eiuſmodi reſultent effectus, uel morbi, uel ſymptomata. Tandem illa publico iudicio flammis tradenda, in hoc extremè perſtitit conſtanter, illam calamitatem à ſe atq; matre ægrotis illis uirginibus irrogatam quidem, mortémque perpeti uelle: hoc autem ſe palàm confiteri, ne tantillum unquam à ſe illis per os illatum fuiſſe. Quo igitur modo diram hanc induxiſſet ſortem, rogata: ſe mente & imprecatione eam inuexiſſe faſſa eſt. Quibus uerò medijs tolli poſsit illatum malum, deinde interrogata, reſpōdit: Matre & me prius è medio ſublatis.

Integram historiam lege lib. 4. cap. 11.

Vnicum hoc dæmonis ab initio homicidæ ſtudium eſt & machinatio, ut quàm plurimus fundatur ſanguis. Vtraque enim exuſta, nondum deſijt horrendum ſpectaculum: ſed à priore ſacrifico ſecundus demum exorciſta acceſsit cæcus, qui ex omnium fermè ægrotarum corporibus dæmonia fugam ſimulantia abegiſſe putabatur, à quibus tā atrociter antea fuerāt quibuſuis conuulſionum ſpecieb. excruciatæ: necdum propterea remiſit hæc peſtis, at lōgius hinc in proxima proſerpſit oppida. Hic poſt mulierculārum exuſtionem, ſe produnt morborum authores: num uerò illæ uirginū corporibus dæmones cogitatu imprecationéue immittere ualuerint, Libro quarto deciſum eſt. Eiuſmodi hominum impotentiam penitius nouerat Imperator Fridericus primus, Barbaroſſa nuncupatus, in cuius exercitum cōtra Mediolanenſes ductum, hi mercatorem Arabem ablegarunt, qui Fridericum ueneno tolleret: quare cognita, Arabem cepit Imperator, punijtq;. Ac licet Arabs magus grauiter Friderico minitaretur, ſe illum uerbis enecare, niſi dimitteretur, uelle: nullo tamen modo commouebatur Imperator, uerbis tantam non ineſſe uim ſciens, propterea & acerbas alter dedit

dit pœnas. Verè itaque uidetur dicere Aristoteles, incantamenta esse muliercularum figmenta.

8. de Hi[st.] animal. 14. Varieta[t.] [l.]16.

Cardani uerbis & historiæ suus hic erit locus, qui de Lamijs sic scribit: Sũt deformes, pallidæ & subobscuræ, atrã bilem ipso intuitu præ se ferentes. Sũt taciturnæ, amẽtesq; : ac parum ab his quæ dæmonio teneri creduntur, differunt: fixæ in suis opinionibus, atq; adeò firmæ, ut si solùm ad illarũ uerba respicias, quàm intrepidè, qua constantia ea referunt, quæ neq; unquam fuerunt, neq; esse possunt, tamen uera illa esse existimes. Vnde nil mirum ab his moribus, ijs qui philosophiæ expertes sunt, egregiè imponi. Laborare autem eas atræ bilis morbo, tum uictus ratio, tum aëris qualitas, tum forma atque effigies ipsa uultus & corporis, tum uerba ipsa stulticiæ, & (ut ita dicere liceat) impossibilitatis plena, ipseq; toruus in dicẽdo aspectus, tum casus quidam qui Philippi uicecomitis Mediolani principis ętate contigit, declarant. Res uerò ita gesta est, ut pater meus retulit. Damnatus erat profanæ huius artis uillicus quidam nomine Bernardus: alioqui uir simplex & frugi, ob idque domino percharus. Sed quia nec minis nec persuasionibus adduci poterat, ut pœnitere uellet, ad ignis pœnam poscebatur à iudicibus. Dominus, cuius pigebat, quiq; principi gratus erat, obtinuit, ut fideiussione data, quanquam illis reluctãtibus, liceret hominem apud se uiginti diebus habere. Cœpit ergo illum alere non ut medicus, sed ut rusticum nobilis amicus. quatuor oua recentia manè, totidem uesperi, tum uinũ dulce atque iucũdum suppetebat, carnes quoque & iura pinguia. Postmodum ubi uidit hominem ex longo ueterno resipiscere, hortatus est, ut omissis falsis atq; absurdis periculosisq; persuasionibus, Ecclesiæ adhęrere uellet. Sed paucis opus fuit, resipuit: optimusq; Christianus factus, usque ad mortem absque aliorum querela perseuerauit: quem atrocitas iudicũ immeritò crudeli supplicio affecisset.

CONFESSIO EORVM QVI SE *in lupos fuisse transmutatos crediderunt.* Cap. XIII.

Hoc loco subiungam eorum cõfessionem, qui se in lupos aliquoties fuisse conuersos, arbitrati sunt: quam in hoc meo instituto sæpius obiecère uiri alioqui cordati & magnæ existimationis, eamq; uelut ex Tripode prolatam cum summa religione & singulari fiducia, tanquã ueracem obseruant, quibus fortè coràm à me non esse factum satis uidebitur. Vt itaque illis, & quibuscunq; alijs, mentis oculi nitidius contra eiusmodi præstigias abstergantur, nec usqueadeò temerè illudi se, oculisq; nebulas offundi sinant, neque uelut cæcæ talpæ, in sordibus à dæmone obtrusis perdurent, sed ab oculorum pupilla nubeculas, quinimò & ungues permittant sanari à medico, qui præsens hoc collyrium gratis offert cuicũque lucidos & à præstringente spiritu liberos oculos cupienti: historiam hanc raram uagamque, nec minus admirabilem, ex Sabaudia finitimisque ditionibus in Flandriam, Brabãtiam, Geldriam & regiones alias translatã, atque à me in qualemcunq; ordinem breuiter ea fide ex Gallico scripto cõtractam, ut iure nihil quod alicuius est momenti, desiderari debeat: deinde excussam, & uelut ueritatis lapide Lydio exploratam, proponere uolui.

Ad quæstiones M. Ioannis Bom, doctoris Theologiæ, Prioris Prædicatorum in Poligni, & generalis inquisitoris fidei, ordinati in diœcesi Besanconnensi, confessio Petri Bourgoti, nun-

cupati Magni Petri, & Michaëlis Verdung, captorum ob maleficij hæresin, uarijs diebus in Decẽbre extorta, Anno millesimo quingentesimo uicesimoprimo, sed maximè coram multis & spectabilibus testibus repetita postremo eiusdem mensis die.

Confessus est Petrus, ante annos circiter nouendecim, ipso die nundinarum Polignensium tam ualidam procellosamq; defluxisse pluuiam, ut non solùm nundinæ disturbarentur, sed & armenta quibus ille custodiendis tũc præerat, ita disijcerentur, ut ubi requiri possent, planè ignoraretur. Quum igitur cum reliquis agricolis pecudes uariè quæsitum collectumq; abiret, & solus alicubi aberraret, tres equites nigros, atrumque indutos uestitum habuit obuios, quorum postremus rogabat: Amice, quò abis? uideris esse turbatior. Verum est, respondit Petrus. id autem euenit ob pecora ex sæuo tempestuosoque nymbo dissipata, & perdita: & cum nullam ea recuperãdi rationem uideam, animũ equidem prorsus despondeo. Bono hunc animo esse iussit eques ille, pollicitus, si modò fidem ipsi daret, magistrum se donaturum, à quo institueretur, ne in posterũ ipsius armentũ à lupo uel quauis alia bestia impeteretur, aut ullum sentiret damnum, aut etiam ullum periret pecus: ut item ipsum redderet confidentiorem, perditas reperturum pecudes addicebat, nec desideratum iri ullas: pecuniam adhæc se daturum spopondit. Conditionem hic acceptat, se in eundem locũ post quatuor aut quinq; dies reuersurum promittens. Hinc cũ uillicorum comitatu indagatum pergit, armentumq; quærendum inuestigat, & post quatriduum eòdem ad equitem mox agnitum redit. Quærit ille, num operam suam ipsi locare decreuisset Petrus? quo uicissim interrogante, quisnam esset? respondit: Seruus sum magni inferorum diaboli: sed ne metuas. Tum ea lege suam dæmoni operam addixit Petrus, si promissis ille in conseruando pecore & beneficijs conferendis staret. Inde Deo, D. uirgini Mariæ, omnibus sanctis & paradisi incolis, baptismo & chrismati renũciare iubetur: quo facto, illi exosculandam manum porrigit sinistram, nigram, uelut mortuã, frigidamq;. hinc in genua prouolutus alter, aperto capite honorem satanæ defert, eum appellans dominum. Ne quoque fidei symbolum recitaret, inhibebatur. Perstitit itaq; in diaboli ministerio circiter biennium, non prius templum ingrediens, quàm in fine Missæ, uel saltem post aquæ lustralis consecrationem, qua illum noluit aspergi: sic quoque mandarat ipsius præceptor, cuius etiam nomen tum adhuc latuit, sed postea se Moyset appellari significauit. Interim non erudiebatur Petrus, quomodo iumẽtum tutari posset: sed hoc officium conseruandi pecoris solùm præstare uidebatur diabolus, si quando conspicerentur lupi, qui tum nihil iniuriæ inferebant. Pòst uerò pascendi pecoris cura exonerata, facilè diabolum neglexit, frequentans templa, fideique confessionem recitans, annos circiter octo uel nouem: donec à Michaële Verdung denuò in sui magistri obedientiam dicto in loco excitatus, ea assenserit conditione, si pecuniam ex promisso suppeditaret præceptor.

Ita simul in partibus Chastel charlon uespere quodam cõuenitur in nemore, ubi ab alijs ignotis choreas duci concurriq; uisum est. Cernebat autem Petrus in cuiuslibet manu candelam uiridem, flammam cyaneam subobscuram euomentem.

Aliàs illi à Michaële proponebatur, si modò fidem adhiberet, effecturum se,

se, ut quantacunq; uellet leuitate pro-
curreret. Consensit Petrus, modò ser-
uarentur promissa, pecuniaq; donare-
tur: alioqui se fraudem uereri ait. Pe-
cuniam se curaturum abundè, pollice-
4 tur Michaël: qui exutum Petrum nu-
dum linimento inungit, quod secum
ferebat, unde hic se mox in lupum ue-
rè mutatum autumabat, & quatuor
suos pedes lupinos ac pilos intuitus
exhorruit: sed tam celeriter, quàm ue-
ti flatus prouolat, se concurrisse asse-
ruit: nec id fieri potuisse, nisi uehentis
ipsum magistri opera, qui continuò in
eiusmodi excursionum uolatu aderat:
quamuis eum nō prius uideret, quàm
humanæ restitutus formæ. Michaël
itidem inunctus, unà tam pernici fere
batur cursu, quàm optaret, celeritate
etiam uisum præuertens. Vbi eam fuis-
sent passi metamorphosin horam unā
5 aut alteram, rursum à Michaële illiti,
6 opinione citius in pristinam rediêre
figuram. Vnguentum utriq; donaba-
tur à magistris, Guillemin scilicet Mi-
chaëlis magistro, & Moyset Petri.

12 Vbi de sua lassitudine post eiusmo-
di cursum, ut se difficulter quandoq;
erigeret, apud magistrum quereretur
Petrus: nihil id esse, respondit ille, &
mox curatum iri.

Contigit quoq; Petrum ex Michaë-
lis institutione inungi, & conuersum
in lupum, sex uel septem annorū pue-
rum masculum dentibus comprehen-
sum occidere: quē tamē ob clamorem
& eiulatū relinquere coactus, ad suas
uestes cōfugit, ubi se herbis ex Michaë-
lis doctrina fricans, in humanam re-
uertebatur faciem. Simile quiddā Mi-
chaëlem cum ipso aliàs tentasse fate-
batur, & quodam die in luporum ima
gine enecasse fœminam pisa colligen-
tem: superuenisse autē dominum de
Chusnee, cui etiam nocere uolentes,
aliquoties insultabant frustra.

Confessus item est uterq;, se in ea 7
lycanthropia trucidasse puellam cir-
citer annos quatuor natam, eamq; to-
tam deuorasse, excepto brachio: ac Mi
chaëlis palato placuisse carnem, licet
parum comedisset: non tamen ad Pe-
tri identidem uorātis stomachum ita
fecisse. Quandam item puellam se iu-
gulasse, eiusdemque exuxisse sangui-
nem, & collum uorasse, fassi sunt: simi-
liter tertiam perdidisse, eiusq; orificiū
uentriculi comedisse ob famelicas Pe
tri fauces. Aliàs etiā se ait in horto pu-
ellam interemisse octo uel nouem an-
norum, cui dentibus collum infrege-
rat Petrus, quòd rogatæ ibi elemosy-
næ repulsam aliquando fuisset passus:
& hoc perpetrato facinore, euestigiò
eleemosynam in Dei honorem ibi- 8
dem orasse. Hic insuper confessus est,
se capram iugulasse prope agrum ma- 9
gistri Petri Bongre: eam scilicet mo-
mordisse, & guttur secuisse cultro.

Michaël in lupum transfigurabatur 10
uestitus, Petrus uerò exutus: qui etiā
se ignorare quò pili deuenirent, quan 13
do desineret esse lupus, retulit.

Lupas etiam se iniisse, & cum tanta 11
uoluptate quasi cū uxoribus cōgressi
essent, confessioni addidêre.

Aliquādo transmutationis tempus 6
designatum, opinione & uoto bre-
uius erat.

Confessioni tandem subiunxerūt,
puluerem quoq; coloris uelut cinerei 14
sibi traditum fuisse, quo confricatum
brachium sinistrum, & manus, quod-
cunq; animal contingerent, interiret.

Hos autem interrogatos, diuersè in 15
eodem facto, & controuersè nonnun-
quam respondisse, operæprecium est
meminisse.

CONFESSIO SIGILLATIM EX-
plicata, & confutata. Cap. XIIII.

Iam conuellendæ huius confessio-
nis usqueadeò hactenus celebratæ,

periculum pro uirium nostrarum imbecillitate facere aggrediamur.

In hoc rei cardo uertitur, num tota illa cõfeßio sit uera. Spero autem me, suffragante ope diuina, ostensurũ manifestè, eam in pręcipuis capitibus ueritati claræ aduersari: & proinde non modò erroneam, sed & falsam prorsus existere, imaginesq; rerum per insomnia tantùm cognitarum, uel præstigiosè oculis obiectarum, pro ipsis rebus proponi: sic ei nullum deberi locum in concilio sano, sed exibilari potius oportere, ut ueternosi uel cataleptici fabulam, liberè fatebor.

Confeßio erronea.

Primùm de factæ mutua manu stipulationis uanitate, nihil dicam: nec anxiè contendam de promissa toties pecunia, & nũquam soluta: ut nec de custodiendi illæsè pecoris arte ex pacto non tradita: cum tamen fœdus fuerit initum illis legibus, ut pecuniam subministraret, & armenti à bestijs defendendi artem doceret dæmon. Illã ut non habet nisi imaginariam, sic nec hanc tradere ita potuit aut uoluit, quũ luporum simulachris, quæ pro suo arbitratu offundere quiuit, Petrum solummodò territum circumuenire, & in officio continere, sagacius conaretur: à quibus tamen, licet rebus nihili, euanidis, nec ullam relinquentibus noxam, ille dæmonij studio & industria pecudes seruatas esse confideret.

Quanquam etiam de fidei abnegatione & fœdere ficulneo, in tertio huius Operis libro, ubi sagarũ historiam describo, copiosius disseruerim: id tamen adhuc leuiter hoc loco aspergere 2 placuit, fœderis compedes tam omnino fuisse inualidos & exigui momenti, ut quum Petrus à sua pascendi pecoris functione desisteret, contractumq; dæmoniacum negligeret, octo aut nouem continuis ferè annis in ueteri religione piè uixerit, unde citius delusi phantasticiq; hominis stultam fuisse persuasionem dixerim. Dum enim pastorem ageret, & in campis solitudinibusq; seorsim uersaretur, ubi diabolo promptior erat præstigijs illudendi occasio, eiusmodi exercebatur idolis, non adeò renunciationis ratione, quàm solitudinis. Proinde & 1 luporum species quandoque euocabat dæmon, quæ nihil damni faciebant, quod nec poterant, ut nudæ rerum formæ: uel si ueros demus extitisse lupos, illos eò & egisse & abegisse satanam credibile est, fabula in eum finem ab eo instituta, ut deliris suis inductionibus sibi Petrum arctius deuinciret. quod postea cũ hic non amplius ea frequentaret loca, relicto pastoris munere, non ita potuit commodè.

Cap. 3.

Sic anno quadragesimosecundo supra millesimum quingentesimũ, apparuit Constantinopoli luporum ingẽs turba, incolis usqueadeò infesta noxiaq;, ut inuiti domos egrederentur. Turca itaq; prius muros ciuitatis pręsidio munitis, postridie cum magno comitatu equestri pedestrique urbem circuiuit, tandemq; lupos circiter centum quinquaginta ad muri eius angulum offendit: qui incunctanter impetiti, per murum euestigiò simul transilire uidebantur, nec ullus postea in urbe aut uicinia apparuit.

Ioh. Fin... bro 2...

Chorearum item & cãdelarum ludicras effigies à dæmone fabricatas fuisse, & solùm fictè oculis apparuisse, uel in somno tantùm fuisse cognitas, ex Augustino, Decretis, atq; ipsis rationum fontibus, Libro tertio, & alibi satis superq; demonstraui: ubi quoq; uniuersam illam λυκανθρωπίας fabulã, mera extitisse somnia ostenditur. 3

Lib. 3. 10. lib. 22. 23.

Cæterùm admirari satis nequeo, ullum mortalium saltem leuiter mentis sensu tinctum inueniri, qui eò dementiæ sit dilapsus, ut hominem ad Dei imagi-

Homo...

magi-

maginem & similitudinem creatum, conformatumq; ex corpore, anima & spiritu, Dei & Spiritus sancti templū, rationis hospitium, cupidum scientiarum organum, sublimem, erectum, & ad cœli quasi cognationis domicilijq; pristini conspectum, excitatum, imò μικρόκοσμον, cui Deus omnia subiecit, oues, boues, campi pecora, uolucres cœli, & pisces maris, eaq; propter solum hominem condidit: hunc inquam, in lupum, bestiam irrationabilem, pestilentissimum animalium gurgitem uoraginemq;, siue in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia uel uirtute manifesta, occulta aut specifica, uerè transmutari credat. Ordinis enim diuini prouidentia non admittit, occlamāt Sacræ literæ, contradicunt decreta, ipsa rerum natura atq; ratio minimè patiuntur. Si itaq; obtinuero, illam metamorphosin non reuera fuisse factam, quòd etiam nemo mentis sanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam esse confessionē, atq; hac in parte falsam: quam fidem quæso merebuntur reliqua, quæ confessi sunt, flagitia & homicidia? quæ in ea transformatione & larua lupina solùm fuisse designata, nec aliter eo modo fieri potuisse, iam in confessum uenit. At mera profectò sunt deliria, & plusquā nugæ, immò insania. Dolendum sanè, prudentium uirorū oculos hactenus tam dēsa caligine fuisse obductos, ut sibi uel fidei momentum in his ludibrijs extorqueri permiserint. Sed ea fuit superioris potissimùm seculi labes & cæcitas, quo pro libidine cum hominibus crassè nimis, ridiculè & nocētissimè collusit ueterator ille. Vtinā animo cuiuslibet hoc obstricti fascino, etiamnum ex immēsa Dei misericordia insonet dulcissima illa uox Ephphata, ut quemadmodum ea ex Christi ore potēter prolata, surdo aures aperiebat, ueritati inde cōuertendas: & linguæ uinculum soluebatur, qua porrò ueritatem prędicaret: ita & ex hac gratia luminis diuini radius effulgeat, quo offusis tam impotenter à diabolo tenebris, semel tandem cœlesti luce discussis, profligatisque, in clarissimæ ueritatis cōspectum & cognitionem citra præstigiarum impedimētum rectà perueniri possit. Ne uerò quis à me eludi obiectiones criminetur, paucis reliquū huius fabulæ commentum excutiam.

Linimentum quo ungebantur lupum induturi, haud dubiè somniferū 4
erat: quale etiam Libro tertio, capite decimoseptimo descripsi: quod suam sortiebatur uim, quum nudis partibus corporis illiniretur, illiceretur q; à natiuo calore in actum: inde somno oppressis alto, simulachra conuersionis eorum in lupos uagabundos, alijs insilientes, puellas iugulantes uorantésque, cum lupis item coeuntes, & quęcunque id genus alia idola ingerebat milleartifex: hinc & pernix ea subsequebatur uelocitas, qualis imaginatione, cogitatu uel somno haud difficulter perficitur. Vbi deinde post horam, uel longius, unguenti soporiferi uirtus elanguesceret, periretque, tunc uelut ex graui ueterno expergefacti, se homines esse uidebant, qui antea fuerant. Simile quid leges apud Augustinum de Præstantij patre, libro huius Operis quarto, capite uicesimosecundo & uicesimotertio: ubi ex professo argumentum id fusius agitatur, explicaturque, λυκανθρωπία etiam morbus describitur.

Aliud autem linimentum, quo in hominem redituri se inungebant, uel phantasticum fuit, & in somno usurpari uisum, uel contra unguenti somniferi nocumenta facere potuit, uel etiam nihil efficere, ut eo tantùm suos

periculum pro uirium nostrarum imbecillitate facere aggrediamur.

In hoc rei cardo uertitur, num tota illa cōfeſsio ſit uera. Spero autem me, ſuffragante ope diuina, oſtenſurū manifeſtè, eam in pręcipuis capitibus ueritati claræ aduerſari: & proinde non modò erroneam, ſed & falſam prorſus exiſtere, imagineſq; rerum per inſomnia tantùm cognitarum, uel præſtigioſè oculis obiectarum, pro ipſis rebus proponi: ſic ei nullum deberi locum in concilio ſano, ſed exibilari potius oportere, ut ueterno ſi uel cataleptici fabulam, liberè fatebor.

Confeſsio erronea.

Primùm de factæ mutua manu ſtipulationis uanitate, nihil dicam: nec anxiè contendam de promiſſa toties pecunia, & nūquam ſoluta: ut nec de cuſtodiendi illæsè pecoris arte ex pacto non tradita: cum tamen fœdus fuerit initum illis legibus, ut pecuniam ſubminiſtraret, & armenti à beſtijs defendendi artem doceret dæmon. Illā ut non habet niſi imaginariam, ſic nec hanc tradere ita potuit aut uoluit, quū luporum ſimulachris, quæ pro ſuo arbitratu offundere quiuit, Petrum ſolummodò territum circumuenire, & in officio continere, ſagacius conaretur: à quibus tamen, licet rebus nihili, euanidis, nec ullam relinquentibus noxam, ille dæmonij ſtudio & induſtria pecudes ſeruatas eſſe conſideret.

Quanquam etiam de fidei abnegatione & fœdere ficulneo, in tertio huius Operis libro, ubi ſagarū hiſtoriam deſcribo, copioſius diſſeruerim: id tamen adhuc leuiter hoc loco aſpergere placuit, fœderis compedes tam o-

Cap. 3.

2 mnino fuiſſe inualidos & exigui momenti, ut quum Petrus à ſua paſcendi pecoris functione deſiſteret, contractumq; dæmoniacum negligeret, octo aut nouem continuis ferè annis in ueteri religione piè uixerit, unde citius deluſi phantaſticiq; hominis ſtultam fuiſſe perſuaſionem dixerim. Dum enim paſtorem ageret, & in campis ſolitudinibuſq; ſeorſim uerſaretur, ubi diabolo promptior erat præſtigijs illudendi occaſio, eiuſmodi exercebatur idolis, non adeò renunciationis ratione, quàm ſolitudinis. Proinde & luporum ſpecies quandoque euocabat dæmon, quæ nihil damni faciebant, quod nec poterant, ut nudæ rerum formæ: uel ſi ueros demus extitiſſe lupos, illos eò & egiſſe & abegiſſe ſatanam credibile eſt, fabula in eum finem ab eo inſtituta, ut deliris ſuis inductionibus ſibi Petrum arctius deuinciret. quod poſtea cū hic non amplius ea frequentaret loca, relicto paſtoris munere, non ita potuit commodè.

Sic anno quadrageſimoſecundo ſupra milleſimum quingenteſimū, apparuit Conſtantinopoli luporum ingēs turba, incolis uſqueadeò infeſta noxiaq;, ut inuiti domos egrederentur. Turca itaq; prius muros ciuitatis pręſidio munitis, poſtridie cum magno comitatu equeſtri pedeſtrique urbem circuiuit, tandemq; lupos circiter centum quinquaginta ad muri eius angulum offendit: qui incunctanter impetiti, per murum eueſtigiò ſimul tranſilire uidebantur, nec ullus poſtea in urbe aut uicinia apparuit.

Ioh. F... bro 2. ...

Chorearum item & cādelarum ludicras effigies à dæmone fabricatas 3
fuiſſe, & ſolùm fictè oculis apparuiſſe, uel in ſomno tantùm fuiſſe cognitas, ex Auguſtino, Decretis, atq; ipſis rationum fontibus, Libro tertio, & alibi ſatis ſuperq; demonſtraui: ubi quoq; uniuerſam illam λυκανθρωπίας fabulā, mera extitiſſe ſomnia oſtenditur.

Lib. 3. ... 10. lib. ... 22. 23.

Cæterùm admirari ſatis nequeo, ullum mortalium ſaltem leuiter mentis ſenſu tinctum inueniri, qui eò dementiæ ſit dilapſus, ut hominem ad Dei imagi-

maginem & similitudinem creatum, conformatumq; ex corpore, anima & spiritu, Dei & Spiritus sancti templũ, rationis hospitium, cupidum scientiarum organum, sublimem, erectum, & ad cœli quasi cognationis domicilijq; pristini conspectum, excitatum, imò μικρόκοσμον, cui Deus omnia subiecit, oues, boues, campi pecora, uolucres cœli, & pisces maris, eaq; propter solum hominem condidit: hunc inquam, in lupum, bestiam irrationabilem, pestilentissimum animalium gurgitem uoraginemq;, siue in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia uel uirtute manifesta, occulta aut specifica, uerè transmutari credat. Ordinis enim diuini prouidentia non admittit, occlamāt Sacræ literæ, contradicunt decreta, ipsa rerum natura atq; ratio minimè patiuntur. Si itaq; obtinuero, illam metamorphosin non reuera fuisse factam, quòd etiam nemo mentis sanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam esse confessionē, atq; hac in parte falsam: quam fidem quæso merebuntur reliqua, quæ confessi sunt, flagitia & homicidia? quæ in ea transformatione & larua lupina solùm fuisse designata, nec aliter eo modo fieri potuisse, iam in confessum uenit. At mera profectò sunt deliria, & plusquā nugæ, immò insania. Dolendum sanè, prudentium uirorũ oculos hactenus tam dēsa caligine fuisse obductos, ut sibi uel fidei momentum in his ludibrijs extorqueri permiserint. Sed ea fuit superioris potissimùm seculi labes & cæcitas, quo pro libidine cum hominibus crassè nimis, ridiculè & nocētissimè collusit ueterator ille. Vtinā animo cuiuslibet hoc obstricti fascino, etiamnum ex immēsa Dei misericordia insonet dulcissima illa uox Ephphata, ut quemadmodum ea ex Christi ore potēter prolata, surdo aures aperiebat, ueritati inde cōuertendas: & linguæ uinculum soluebatur, qua porrò ueritatem prędicaret: ita & ex hac gratia luminis diuini radius effulgeat, quo offusis tam impotenter à diabolo tenebris, semel tandem cœlesti luce discussis, profligatisque, in clarissimæ ueritatis cōspectum & cognitionem citra præstigiarum impedimē tum rectà perueniri possit. Ne uerò quis à me eludi obiectiones criminetur, paucis reliquũ huius fabulæ commentum excutiam.

Linimentum quo ungebantur lupum induturi, haud dubiè somniferũ erat: quale etiam Libro tertio, capite decimoseptimo descripsi: quod suam sortiebatur uim, quum nudis partibus corporis illiniretur, illiceretur q; à natiuo calore in actum: inde somno oppressis alto, simulachra conuersionis eorum in lupos uagabundos, alijs insilientes, puellas iugulantes uorantésque, cum lupis item coeuntes, & quęcunque id genus alia idola ingerebat mille artifex: hinc & pernix ea subsequebatur uelocitas, qualis imaginatione, cogitatu uel somno haud difficulter perficitur. Vbi deinde post horam, uel longius, unguenti soporiferi uirtus elanguesceret, periretque, tunc uelut ex graui ueterno expergefacti, se homines esse uidebant, qui antea fuerant. Simile quid leges apud Augustinum de Præstantij patre, libro huius Operis quarto, capite uicesimosecundo & uicesimotertio: ubi ex professo argumentum id fusius agitatur, explicaturque, λυκανθρωπία etiam morbus describitur. 4

Aliud autem linimentum, quo in hominem redituri se inungebant, uel phantasticum fuit, & in somno usurpari uisum, uel contra unguenti somniferi nocumenta facere potuit, uel etiam nihil efficere, ut eo tantùm suos

clientes illuserit dæmon, quasi id peculiare quippiam in ea metamorphosi ualeret.

6 Quòd etiam citius quandoq; in hominum formam redirent, quàm tempus erat constitutum, id euenit, quòd minus linimenti soporiferi illitum fuisset, uel id ipsum nō satis penetrasset: ac propterea celerius uis fatisceret, somniumq; redderetur breuius.

Quomodo insuper hæc cohærent, quòd se horam unam aut alteram, uel eo amplius in lupos conuersos, in fine puellam cum ossibus deuorasse fassi sunt, & mox hominum conditioni re-
7 stitutos fuisse? in quo sinu amabo, aut uentre, ipsis tam subitò in homines reuersis delituêre illa puellæ caro & ossa? Adhæc, si integram puellā dempto brachio deglutierint, quomodo se parum comedisse, eidem confessionis articulo adiungunt? Superuixisse præterea eas adhuc, quas à se iugulatas fatebantur, compertum forsitan fuisset, si uigilanter fuisset inquisitum: uel si quæ mortem oppetijssent, eam citra controuersiam quacunque alia occasione naturali accidisse, fuisset de-
8 prehensum. Deinde quomodo in Dei honorem eleemosynam orare potuit diaboli mancipium, suo hero, Dei iuratissimo hosti ex fœdere obligatum? Si item uerè in lupum conuersus erat Petrus, quarum rogo manuum ope in
9 resecanda capræ gula usus fuit?

10 Licet quoq; Michaël uestitus loca ueneno somnifero in actiones perducendo commoda, ut temporū & manuum arterias, illinire ualuerit, non minus quàm Petrus nudus: quomodo in suis uestibus oberrare, homines mordicùs apprehendere, morsuq; trucidare potuit ut uerus lupus?

11 Porrò de uenerei congressus cū lupa uoluptate, hoc tantùm subijciam, eam imagines somnorinas in illa somni profundioris ex linimento somnifico, illusione admodum temerè ciere: quemadmodum etiam quotidie usuuenire in sanis obseruamus, quibus ex eiusmodi idolis uoluptas tāta pro obiecta in somno specie delectabili gignitur, ut cum multa titillatione seminis subsequatur quandoq; effusio. Infinitis partibus citius faciliusq; in his hominibus id euenire potest, quorum Esaia
phantasiam procliuem seruilemque, quibuscunque uult imaginibus, imbuit soporis spiritus.

Ad fatigationem à metamorphosi 12
relictam, quæ memoriæ propemodū exciderat, respondeo, ab eo facilè intelligi, quā lassitudinem pariat grauis & inquietus somnus, maximè pharmaco uiolēter cum teterrimis insomnijs impressus, qui incubum in solo inuadentē somno nouit. Eo detentos difficilis comitatur motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & uelut ingruentis alicuius detentio: uox etiam supprimitur, aut incerta indiscretaque editur: plerique tam inanibus afficiuntur imaginibus, ut se opprimentes audire credāt. Lassos certè reddit tāta facultatis animalis exagitatio.

Laruarum rursus somnorinarū ua- 13
nitatem amplius ostendit, quòd ubi pili post humanæ formæ restitutionem manserint, se dixerit ignorare Petrus.

Num quoque puluerem illum dæ- 14
mon uerè exhibuerit, uel acceptus ille tantæ etiam fuerit uirtutis, dubium est: quum illos eo fuisse usos, nō posset conuinci. In ea etenim lycanthropia nullum animal præter capram se morsu & cultro iugulasse cōfessus fuit Petrus, nec alius interempti meminit. Deinde si tantæ erat uenenositatis puluis, ut si uel manus eo confricta, quandocunque animal etiam pelle crassa densaque, & pilis longis compactisq; com-

communitũ ſolo tactu enecaret, quomodo à tam effera pharmaci præſentiſsimi malicia tuti eſſe potuerunt hi dementati uiri, affrictionem pulueris in brachio ſiniſtro, arteria & manu, unde ad cor proximè celerrimeque penetrare ualuit, tam innoxiè tolerantes?

His ad extremum adde, auditam in confeſsione Gallica fuiſſe inconſtantiam controuerſiamque, ut quod aliquando hic affirmabat, negaret alter.

Si eiuſmodi æquilibrio expenderentur ſingulæ cõfeſsiones, tormentis crudeliſsimis frequenter extortæ, uel etiam, ſi uoles, ſpontè à captiuis editæ, grauiorem profectò indies tyrannidis ſuæ iacturam ſentiret funeſtiſsimus ille homicida: Chriſti autem, qui ueritas & uita eſt, gloria plurimùm accreſceret: ſuam item functionem ex Dei uolũtate prouidentius obiret magiſtratus: in meliorem quoque uſum conuerterentur ligneorũ faſcium acerui, quibus inſontes crebrò exuruntur, & parceretur ſumptibus in carnificum mercede ſoluenda iniquè faciendis.

EXEMPLA MVLIERCVLARVM *innocenter ob maleficij opinionem punitarum.* Caput XV.

ADde his, celebre apud noſtrates exiſtere, prætorem quẽdam ex arioli indicio, deluſas id genus mulierculas cõprehendiſſe quàm plurimas, eaſq; incendio puniuiſſe: tandem ariolum uel Pythium hunc uatẽ, cui hactenus ille fidẽ appoſuerat, prætori ſeorſum pollicitum, adhuc unam maleficij ream ſe indicaturum, niſi iniquè ferret. Prætore haud difficulter annuente, eius uxorem quoq; inſimulat index: ac ne quid hac in re hæſitaret, palàm ſe id demonſtraturum addicit: horamq; præfigit, qua eam reliquarum ſagarum cõuentui & choreis intereſſe, ſuis ipſe maritus teſtaretur oculis. Conſentit prætor: qui ſtatuta hora quoſdam amicos & conſanguineos in eadem menſa ſecum & cum coniuge cœnare uoluit, ſuppreſſa interim cõuocatæ ſocietatis cauſa. Hinc deſignata ab ariolo hora, è menſa ſurgit, iubetque omnes ſimul cum uxore permanere: nec prius loco dimoueri, quàm ipſe rediret. Deductus porrò ab ariolo quò is uoluit, lamiarum cœtum, choreas, & neſcio quas alias uoluptatum illecebras, quibus ipſius intererat coniunx, reliquarũ delicias ſectata, non obſcurè uidebatur ſpectare. Mox domum reuerſus, amicos uocatos eo quo reliquerat ordine, unà cũ ſua uxore, lętos menſæ aſsidere comperit. Et cũ ſtudioſè, num ſtationẽ deſeruiſſet coniũx, percũctaretur: eã eidem affixã fuiſſe loco in ipſius abſentia, uno ab omnibus affirmabatur ore. Itaq; rem omnem aperuit prætor, ob inflictã innocentib. pœnam ſerò pœnitudine ductus: & ſi rectè memini, Pythium accuſatorem morte mulctabat.

Sic in arce Mindenſis ditionis Raed nũcupata, de quibuſdam fœminis ob maleficiũ, paucis abhinc annis extremum fuit ſumptum ſupplicium, ex accuſatione mulieris Margaritæ Mindenſis nomine, quæ aliàs incarcerata fuerat in caſtro Huisberch, circa Viſurgim ſito. Eadem poſtea in oram & ciuitatem Verdenſem uocata, quãdam denuò accuſauit ea lege, ut niſi illa uinculis tradita maleficium confiteretur, ſe ream fore uouerit: nec certè felix defuit ſucceſſus. Nam altera conſtanter in carcere flagitium negante, & ex grauiſsimis fortè tormentis eodem in loco expirante, attrahi in uincula iubetur accuſatrix, quæ furibunda tanquam uenenum & ignem euomens, tortorem & quoſcunque alios exter-

toris u- alio ma- accuſa-

ruit, abegitque: donec quidam rationum præfectus, cui penitius innotuerant eius technæ, manus inijceret, aliosque ad eam apprehendendam excitaret. Sic illa tandem quæstionibus subiecta, crimen quod alteri confidenter inficiāti impegerat, ipsa luit. Hanc etenim falsa criminatione detulisse alteram in carcere defunctam, atque alias antea flammis absumptas, constāti spargebatur rumore.

Malefica accusatricis falsa pœna.

Nostra memoria Marcoduri, ubi hortorum olera ex grandine dissipata forent, illæsis proximi horti cuiusdam uetulæ plantis, qui sæpius esse solet tempestatum tractus, uetula maleficij accusata in carcerem pertrahitur: deinde maxima tyrānide dirissimis subiecta torturis, ad nullius criminis confessionem impelli potuit: sed penes se non esse, tempestatem ciere uel aërem conturbare, Deiq; solius id opus esse, ualde dixit prudēter. Quapropter per trabem suspensam, & onerosis ponderibus utrinque pensilibus distractam, iamq; animam agentem, relicturus in illis cruciamentis præses, carnificem ut secum simul abiret potatum hortatur: uetulam, ubi redirent, alia fassurā inquiens. Tum illa miserabiliter excarnificata, ut prius accerseretur confessionarius, quàm ille pocula sequeretur, præsidem suppliciter orat: qui irridens discessit. Postea autem reuersus, eam ita adhuc suspensam offendit mortuam, mentitus eam sibi manus interea dum abesset intulisse. Nec multo pòst tempore tyrannus hic in eiusmodi incidit maniam, ut ipse lacerandis uestibus, & excrementis faciei suæ illinendis, uim sibi faceret.

Iniqui iudicis pœna.

Nec ita procul hinc in alio oppidulo, ubi ulla carnificina ad sceleris alicuius confessionem adigi nequiret capta ob maleficij opinionem mulierculla, hanc blandis adoritur uerbis sacrificulus, ut se non amplius torturis ita distrahi sineret hortatus: at leuiter solummodò confiteretur delictum, inde se eam aqua lustrali à maleficijs expiatam, & uelut sartam tectam Deo restituere uelle promittebat. Hæc ita à sacerdote inducta, circumuentaque blanditijs, se fortè quædam huiusmodi mala designasse fassa est, ea ratione quemadmodum persuaserat sacrificus, se sperans euasuram. Ob eiusmodi confessionem fallaciter & dolosè eblāditam, ut Vulcano ea litaretur, lata fuit sententia. Qua præter expectationem audita, Videte quomodo me interficiatis, præmonuit surdos misera fœmina.

Confessio fallaciter [...] dita.

Prope Elten pagum, miliare mediū ab Embrica, in ducatu Cliuensi dissitum, circa uiam regiam loco ericeo ante annos circiter quadraginta duos, dæmonium uiatores miris uarijsque exercebat modis, cędens, ab equis deijciens, uehicula subuertens: nec aliud unquam uidebatur, quàm manus effigies. Eckerken huic nomē indebatur. Vicini increduli, nec satis hoc dæmonij ludibriū exercitiumq; dignoscentes, ad Lamiæ maleficiū referunt id facinus: quare manus mulieri Sibyllæ Duiscops nomine, seruitutis iure Comiti Montensi mācipatæ inijcitur: eáque tandē exusta, desijt uexatio. Non aūt id euenit ea causa, quòd illa pręstigiosi actus fuerit rea: licet quoque ob crudelem carnificinam, uel etiam incredulitatem à dæmonio illusione in facti cōfessionem induci potuerit: uerùm ab eiusmodi diuexatione à diabolo solùm inuecta, hic destitit ultrò, & quidem libenter, ut homines altius incredulitatis barathro immergeret, & reos sanguinariæ sententiæ redderet, quam cumprimis in insontibus auidè appetit, ut ab initio homicida. Si etenim industriè obseruatum, inqui-

[...]rte [...]o [...]re.

Eckerk[...]

Sibylla [...] scops.

quisitumque solerter fuisset eisdem horis, quibus manus imagine hoc cerneretur ludibrium, Sibylla domi dormiens utplurimùm, uel aliud agens fuisset proculdubio deprehẽsa. Si confessionem urgeas: eam fuisse à lictore extortam, uel à uitiatæ phantasiæ muliercula editam, respondeo. Quo autem modo illa à diabolo corrumpatur, toties dictum est, ut crebræ repetitionis tædeat.

Septemuiri iudices cuiusdam ciuitatis ad Mosellam eodem tẽpore, quo mulierem glutinosi ductilisque lactis nomine captam, à me examinatã insontemq; pronunciatã, & postea à Reuerẽdissimo dimissam, subijcere examini uellent, cõmuni decreto aliam iubent etiam adduci ciuem maleficij suspectam à multis annis, nulla habita ratione hydropis, qua tantùm non agonizaret tantopere, ut paucos ante dies animam, quam Deo reddere cupiebat, consuetis in Ecclesia Romana sacris & ceremonijs expiarit. Quid fit? Asportatur in sedili, & ad aream arcis, en magnitudine morbi euestigiò oppressa, expirat. Nihilominus perseuerat plebeiorum iudicum tyrannis: denegatur sepultura in communi cœmiterio, quæ tandem adhuc ex gratia conceditur. Hinc fit, ut iustus Deus etiam quandoque magistratus sinistras sententias & inanem plebeiorum credulitatem, plerunq; & tyrannidem ulcisci uelit: quemadmodum circiter idem tempus, nimirum 9. Septemb. anni millesimi quingentesimi septuagesimi quarti, non lõgè ab hoc oppido prope Linsam accidit, ubi ex ijs qui holocausti Lamiarum inspectione afficiebantur, mox circiter quadraginta nauigio in Rheno submersi sunt in reditu.

IN ACCUSATIONE OB MAleficium, *singularis quorundam principum prudentia.* Cap. XVI.

PORrò ut eiuscemodi Syrtes & perpetua animarum naufragia prouidentius declinentur, memoria & imitatione dignissimã sententiam, quam haud ita pridem circa quadragesimam anni sexagesimitertij supra sesquimillesimum, pronunciauit illustrissimus Princeps noster D. Guilielmus dux Cliuiæ, Iuliæ, &c. cũctorum oculis uelut speculum proponere uolui. *Gulielmi ducis Cliuiæ, etc. prudentia.* Agricola quidam ex Marchiæ comitatu, armento numeroso locuples, cuius uaccæ solito minus lactis aliquantisper reddidissent, ad ariolum confugit, capturus cõsilium: qui protinus se Lamiam eius iacturæ genitricem ostensurum pollicetur. Hinc ad uillici huius ędes comitatus, filiam ex priori eius coniuge adhuc uirginem apprehendit, huic lactis maleficio imminuti crimen impingens. Hæc mox à dæmone illusa, malè persuasa & inducta, uerum esse fatetur: sed se non satis esse maleficij peritam subiungit, simul fœminas sedecim accusans, quas ea in arte absolutè doctas esse affirmauit. Illustrissimo principi hæc ilico significantur à satrapa, qui eas omnes carceribus incunctanter mancipari oportere consuluit. Ne tamen alicui hic manus inijceret, grauiter inhibuit Princeps: strictè etiam mandans, ut quocunq; modo aut insidijs in uincula pertraheretur ariolus ille. *In Imperial. constit. de action. criminal. artic. 11.* Puellam uerò ab ecclesię ministro acciri uoluit eius Cels. & in præcipuis fidei Christianæ articulis examinari, deinde ab hac dæmonis illusione doctrina saniori ad mentẽ reduci: eamq; cautiorem ea ratione à satanæ strophis redditam, fideiussoribus constitutis, si modò eos consequi posset (ut

magis in officio contineretur) sin minus, tum propria fide interposita, cum bona gratia dimitti. Alias autem matronas, hoc falsæ criminationis cauterio à corruptæ mentis uirgine inustas, ulla omnino re grauari minimè permissum est. Ac prudētissimo hoc consilio desijt hic fabulæ actus, & lacuaccarum qua solet copia fluxit. Vtinam hoc salubri exemplo moniti alij, principijs harum tragœdiarum quibuscūque legitimis pijsq; rationibus irent obuiam deliberatiores: non profectò in re, ubi parum certi posset statui, uelut inextricabili labyrintho implicati, ex simplici errore in mille ita prolaberentur cauti minus, unde tandem nullus uidetur euadendi aut finiendi modus. Eiusmodi telæ genus solerter contexere nouit, consueuitq; ueteratorius ille textor.

Sed maximoperè dolendum est, in ijs qui principibus sunt à consilijs, uel magistratum gerunt, aut rempublicam gubernant, desiderari quandoque maturam deliberationem, discretionem, & absolutam rerum intelligentiam: unde fit, ut præcipites nimis plerunque ferantur ad sanguinis effusionem tum in hoc negocio dæmoniaco, tum in causis quibusdam alijs non ita diffinitis. Quanta autem consiliorū maturitate ac prouidentia contra has dæmoniorum artes, sine innocentium carnificina, cuncta administrētur in amplissimo regno electoris Palatini D. Friderici, principis (quod citra palpum dictum uolo) sapientiæ insignis, memorãdæ pietatis, & modestiæ incōparabilis, præterquam quòd res ipsa non obscurè docet, & testantur insignia edicta iam promulgata: accedit id quoq; in primis, quod D. Christophorus Probus, LL. doctor consultissimus, & cancellarius uigilantissimus, nuper in proximo Bingæ designato cōuentu principum electorum Rheni, ubi huius mei operis fortè incideret mentio, palàm disertè ac prudenter suam de harum offuciarum & dæmoniacæ tragœdię cōtrouersia sententiam explicuerit.

Palatini electoris Friderici prudentia.

Christophorus Probus cancellarius Palatini.

Optimo iure in hunc referēdus erit catalogum generosus & illustris Comes à Niuwenar D. Hermannus, uir profectò linguarum peritissimus, doctrinæ multijugæ, memoriæ fidelissimæ, & ingenij rari: qui haud ita pridē industriè admodum Lamiam, quæcunque flagitia fatuo huic hominum generi assueta, sed imaginariè solùm nota confessam, exilio punijt, quòd huius mulierculæ uicinos hoc incredulitatis fascino adhuc detentos, eam minimè toleraturos uideret. Confessionem mihi ab eius clementia communicatam ipse legi.

Comes [...] uuenar Herm[...]

Suam quoq; hic laudem meretur generosus comes Montensis Guilielmus, qui quum haud ita pridē in uinculis detineret uetulam octogenariā ob incantamentorum suspicionem, ad illā ingressus, studiosè singula perquiro, licet mendacijs eam onerari, narib. minimè obstructis odorarem. Quum uerò obiectum esset, filium matri captæ, curruiq; ut aueheretur, insidenti globum terreum, cuius potentia se à uinculis liberaret, porrexisse: eundem quoq; matrem promissi admonuisse: quod sinistrè etiam torquebant accusatores, quasi effecturam se, ne ea ratione finem uitæ faceret, pollicita fuisset mater. Hos articulos tam acriter apud Comitem urgebant alij, ut nisi ualidiore rationis neruo, atque adeò ipsa rei ueritate seriò restitissem, eam flammæ post dies non multos deuorassent. Inter colloquendum in animi deliquium quandoque incidere uidebatur: quare à me eius os aperiebatur, contrectabantur & manus, &

Guilie[...] comes [...] tensis.

& arteriæ motus pensiculabatur: inspiciebam item linguam: donabam postremò pecuniolam, quòd uulgò feratur, Lamias uirus suum eiaculari posse in eum, à quo beneficium fuerint consequutæ.

Cæterùm huiusmodi responso obiectionem priorem scitissimè diluit, à filio scilicet non globum terreum, sed in eam formam inuoluta lintea matri fuisse suppeditata, quibus exulceratas grauiter tibias curaret, easq; mihi ostendit tantopere defœdatas crudelitate tormentorum aliàs ob eandem suspicionem in carnificina toleratorum, quum oleum quippe feruidum in tibias, ut extorqueretur falsa confessio, infunderetur. En accusationis impudentiam, qua calamitatis huius extremæ facies deformatur. Huius etiā mater ea ratione inter tortoris manus antea interijsse perhibebatur.

Alteram partem, quòd nimirum pollicitationis recordaretur mater, ita explicuit, quòd filijs suis in assidua illa uulgi sugillatione ob maleficij famam, addixisset, si fortè ad suppliciū eapropter abriperetur, se mortis suæ authorem ad æquissimum Christi iudicis iusti tribunal prouocaturam, ut tricesimo die à suo interitu se ibidem sisteret, sententiæ latæ rationem redditurus. Si itaq; effectus consequeretur, argumentum fore non obscurum innocentiæ, filiosq; matrem extra culpam esse intellecturos, quū insontiū preces exaudiat Deus iusticię uindex unicus, qui ad fictas alioqui orationes obsurdescit. Proinde Comes à me admonitus, & rectius in eo delusionum diabolicarum genere institutus, pauperculā causa prius uigilanter discussa dimisit. Nec prætermittendus hic eius leuir insignis, Dominus Adolphus, comes à Nassau, qui studij multū impendit apud Danos in bello contra Suecum Anno 1564, ut ab his præstigijs heroum oculos uindicaret.

Pia & laudabilis omnibus seculis sententia, suum apud hos principes & amplissimos uiros pondus & locum habet: Cōsultius nimirum esse decem nocentes dimittere, quàm insontem unum punire. *Sententia pia.*

DE SEDVCTIS ERRORE, ET *hæreticis non interficiendis, sententiæ Patrum.* *Cap. XVII.*

Qvum uerò horū plurimos mente corruptos esse, erroreq; à satana seductos, iam satis demōstratum sit, citius hæreticorū pœnam, quàm uoraces merētur flammas: qui rectius instituti, si conuertantur, corporali punitione minimè afficiendi sunt: quod summorum patrum sententijs probare conabor.

Augustinus ad Donatum, proconsulem Aphricæ: Ex occasione, inquit, terribilium iudicum ac legum, ne æterni iudicij pœnas incidant, corrigi inimicos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi uolumus, nec supplicijs quibus digni sunt exerceri. Sic ergo eorum peccata compesce, ut sint quos pœniteat peccauisse. Quæsumus igitur, ut cum Ecclesiæ causas audis, quamlibet nefarijs iniurijs appetitam uel afflictā esse cognoueris, potestatem occidendi te habere obliuiscaris, & petitionem nostram non obliuiscaris. Non tibi uile sit, neq; contemptile, fili honorabiliter dilectissime, quòd uos rogamus, ne occidātur, pro quibus Dominū rogamus, ut corrigantur. *Epist. 127. De seductis errore, & hæreticis nō enecandis sententia Patrum.* Idem ad Marcellinum: Pœna illorum, quamuis de tantis sceleribus confessorū, rogo te, ut præter supplicium mortis sit, & propter cōscientiam nostram, & propter catholicam mansuetudinem commendādam. *Epist. 158.* Ad eundem Epist. 159. Imple iudex Christiane, pij patris officium: sic succense iniqui-

iniquitati,ut cõſulere humanitati memineris. Nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciſcendi libidinem, ſed peccatorum uulneribus curandi adhibeas uoluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipſa inquiſitione ſeruaſti: quando tantorũ ſcelerum confeſsionẽ non extendente eculeo, non ſulcãtibus ungulis, non urentibus flammis, ſed uirgarum uerberibus eruiſti. Et contra epiſtolã Fundamenti capite 1. Dominus per ſeruos ſuos regna ſubuertit erroris: ipſos uerò homines, in quantũ homines ſunt, emẽdandos eſſe potius quàm perdendos iubet. Nec eſt quòd de conuerſione fratris in hęreſim prolapſi deſperemus. Niſi enim qui eiuſmodi eſt, per gratiam Domini poſſet conuerti, prorſus inanis eſſet Iacobi admonitio. Sciebat hoc Auguſtinus, ideoq; ſe totum conuertendis hæreticis mancipabat, atq; id iuxta Apoſtoli monita cũ magna lenitate ac mãſuetudine ſpiritus, nec abſq; pij laboris fructu. Sic enim in Epiſt. 48. ad Vincentium ſcribit: De multorũ iam correctione gaudemus, qui tam ueraciter unitatẽ catholicam tenent atque defendunt, & à priſtino errore ſe liberatos eſſe lætãtur, ut eos cum magna gratulatione miremur. Cumprimis autem Chriſtianum magiſtratum hæc decet moderatio, ut à ſæuitia & crudelitate abſtineat. Omnino citra diſsimulationem me inter eos eſſe fateor, quibus admodum diſplicet, quòd ubi interficiendi ſunt errores, interficiuntur homines. Nullis bonis, inquit idem noſter Auguſtinus, in catholica Eccleſia hoc placet, ſi uſq; ad mortem in quenquam, licet hæreticum, ſæuiatur. Et libro primo cõtra literas Petiliani, capite uigeſimonono: Diligite homines, interficite errores, ſine ſæuitia pro ueritate certate. Iterum contra epiſtolam Fundamenti: Illi in uos ſæuiant, qui neſciũt cum quo labore uerũ inueniatur, & quàm difficile caueantur errores. Illi in uos ſæuiant, qui neſciunt quàm rarũ & arduũ ſit carnalia phantaſmata pię mentis ſerenitate ſuperare. Illi in uos ſæuiant, qui neſciunt cum quanta difficultate ſanetur oculus interioris hominis, ut poſsit intueri ſolẽ ſuum: non iſtum quẽ colitis cœleſti corpore oculis carneis & hominum & pecorũ fulgentem atq; radiantem: ſed illum de quo ſcriptum eſt per prophetã, Ortus eſt mihi iuſticiæ ſol: & de quo dictum eſt in Euangelio, Erat lumen uerum, quod illuminat omnem hominẽ uenientem in hunc mundum. Illi in uos ſæuiant, qui neſciunt quibus ſuſpirijs & gemitibus fiat, ut ex qualicunque parte poſsit intelligi Deus. Poſtremò in uos illi ſæuiant, qui nullo tali errore decepti ſunt, quali uos deceptos uident: & cætera. Ergo ſæuire in hæreticos, etiam admodũ deteſtabiles, quales erant Manichæi, quibus Auguſtinus ita ſcribit, nõ uidetur eſſe piorum hominum, qui ſciunt quanto cum labore uerum inueniatur, & quàm errores difficulter caueantur, quibusq; ſuſpirijs & gemitibus fiat ut ex qualicunq; parte poſsit intelligi Deus. Ex libro Quæſtionum Euangelij ſecundum Matth. cap. 13. Hinc eſt quod ſerui dicunt: Vis imus, & colligimus ea? Ma Luc Quibus Veritas ipſa reſpõdet: Non ita hominem conſtitutum eſſe in hac uita, ut certus eſſe poſsit, qualis quiſque futurus ſit poſtea, cuius in præſentia cernit errorem: uel etiam quid error eius cõferat ad profectum bonorum: non eſſe tales auferendos de hac uita, ne cum malos conatur interficere, bonos interficiat, quod fortè futuri ſunt: aut bonis obſit, quibus & inuiti fortè utiles ſunt: ſed tunc opportunè fieri, cum iam in fine nõ reſtat uel tempus compu-

computandæ uitæ, uel proficiendi ad ueritatem, ex occasione atq; comparatione alieni erroris. Ibidem quæst. 11. Nec tamen consequens, ut omnis hæreticus uel schismaticus corporaliter ab Ecclesia separetur. Multos enim tales portat Ecclesia, quia non ita defendunt falsitatem sentẽtiæ suæ, ut intentam multitudinem faciant: quod si fecerint, tunc pellantur. Idem de Vera religione, cap. 8. Vtamur igitur etiam hæreticis, non ut eorum approbemus errores, sed ut catholicam disciplinã aduersus eorum insidias asserẽtes, uigilantiores & cautiores simus, etiamsi eos ad salutẽ reuocare non possimus. Idem, & habetur 24. q. 3. dixit: Dixit Apostolus, Hæreticum hominem post primam & secundã correctionem deuita, quia subuersus est huiusmodi, & peccat in semetipso dãnatus. Sed qui sentẽtiam suam, quamuis falsam atq; peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam nõ audacia suæ præsumptionis pepererint, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt: quærunt autẽ cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.

Chrysostomus homilia quadragesimaseptima, in caput Matthæi 13. Vis igitur abeuntes colligimus ea? Dominus autẽ prohibet, ne fortè simul cum zizanijs herbam etiam tritici euellãt: quod dicebat, ut bella & effusionem sanguinis prohiberet. Nam si trucidarentur hæretici, absq; fœdere pacis atque inducijs bellum orbi inferretur. Duabus igitur rationib. prohibuit: altera, quia frumẽtis parum noceret: altera, quia nisi sanarentur, extrema supplicia non euaderent. Quare si puniri eos uultis, & frumentis nequaquam officere, opportunitas temporis congrua expectanda uobis est. Quid autẽ est, quòd eradicabitis simul cum ipsis etiam frumẽta? Certè aut, quia si arma capietis, inquit, necesse est quum hæreticos trucidatis, multos sanctorum simul interimere: aut quia ab ipsis zizanijs multa commutata, in frumenti conditionem se ipsa conuerterent. Si ergo præueniẽtes euellatis, ea frumenta deperibunt, quæ à commutatis zizanijs prouenirent. Non prohibet autem conciliabula hæreticorum dissipare, ora obstruere, libertatem loquẽdi concidere: uerùm interficere & trucidare. Ex Homilia octaua, in caput Geneseos 2. Hęretici simili modo adfecti sunt, sicut hi qui morbo laborãt, & corporalibus oculis cæcutiunt. Illi enim ob oculorum suorum infirmitatem solis luci aduersantur, & ob aduersam corporis ualetudinem etiam optimos saluberrimosq; cibos aspernantur: ita & hi anima ægrotantes, & mentis oculis capti, ad lumen ueritatis respicere non possunt. Idcirco nostro fungẽtes munere, manus eis porrigamus, magna eis mansuetudine loquamur. Nam & beatus Paulus ita nos admonuit, dicens: Vt in mãsuetudine erudiãtur aduersarij, si fortè det eis Deus pœnitentiam in agnitionem ueritatis, & emergant è laqueo diaboli, capti ab ipso in illius uoluntatem. Vides quomodo uerbis declarauit, quòd quasi ebrietate obruti sint? Et iterum: Capti, inquit, à diabolo, quasi laqueis irretiti sunt. Vnde & nobis gemina opus est mansuetudine & longanimitate, ut possimus eos eripere & educere ex laqueis diaboli. Dicamus igitur eis: Emergite & resipiscite paulisper, aspicite lumen iusticiæ, &c. Idem in sermone de anathemate: Dogmata impia, & quæ ab hęreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

Hæreticorũ conciliabula dißipari poßunt.

2. Timoth. 2.

Athanasius ad Antiochenses tomo 12. Omnes qui uobiscum pacificè agere uolunt, in primis autem illos qui in ueteris ecclesiæ cõmunione fuerunt, deinde qui ab Arrianis redierunt, elicite ad uos, eosque ut patres assumite, & ut magistri & tutores recipite, coaptátes uos interim dilecto nostro Paulino, eiusq; socijs: nihilq; amplius ab illis exigatis, quàm ut execrentur Arrianorum hæresim, confiteanturq; sanctorum patrum in Nicæa fidem.

Seuerus Sulpitius quoq; D. Martinum noluisse hæreticos puniri, scribit in eius uita, Libro 3. his uerbis: Maximus Imperator pridie ex episcoporũ sententia decreuerat, tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerẽt, deprehensis uitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam turbam tempestas ista depopulatura esset. Sed Martino illa pręcipua erat cura, ne tribuni cum iure gladiorum ad Hispanias mitterentur. Pia enim erat sollicitudo ipsi, ut non solùm Christianos, qui sub illa occasione erant uexandi, sed ipsos etiam hæreticos liberaret.

QVOMODO CVM HAERETICIS *agendum, sententia* Erasmi. Cap. XVIII.

IN Apologia aduersus articulos aliquot per monachos quosdã in Hispanijs, exhibitos, hæc scribit Erasmus ad Alfonsum Mauricum archiepiscopum Hispalensem, titulo quarto sic à monachis distincto, contra sanctam Hæreticorum inquisitionem. In Paraphrasi Matth. 13: Serui qui uolunt ante tempus colligere zizaniam, sunt qui Pseudapostolos & hæresiarchas gladijs ac mortibus existimant è medio tollẽdos, quum paterfamiliâs nolit eos extingui, sed tolerari, si fortè resipiscant, & è zizanijs uertantur in triticum. Quòd si non resipiscant, seruentur suo iudici, cui pœnas dabunt aliquando. Hæc ille.

Ad hunc articulum abundè responsum arbitror in supputationibus ad Bedæ propositionem 32. respondi & Latomo, qui nonnullis uisus est obliquè me suggillare, ut superuacaneum sit hic eadem repetere. Quoties mecum reputo, quàm execranda res sit hæresis & schisma, non possum damnare legis licet durum cauterium: rursus ubi considero qua mansuetudine Christus plantarit, aluerit, prouexerit, stabilieritque suam Ecclesiam multis seculis, uix reperio quomodo tuear exemplum quod hodie uidemus in nonnullis, qui opiniones scholasticas ilico pertrahunt ad carceres & incendium: ueluti nunc exuri uidemus sacerdotes, qui puellam quicum habẽt consuetudinem, malunt appellare uxorem, quàm concubinam. Equidem talibus mederi soleo, non patrocinari: nec in hoc hæc mihi dicuntur, quòd tales uelim esse impunitos: tantùm illud admiror, quomodo tanta seueritas conueniat cum ecclesiastica mansuetudine. Non est meum probare aut improbare principum mundanorum leges: habent suum ius, habẽt sua consilia, habent suum iudicem, cui reddituri sunt rationem. Mea paraphrasis Euangelicæ parabolæ sensum explanat: qui si uerus est, si Christo dignus, si probatis orthodoxis interpretibus placuit, si multis seculis usu ecclesiæ comprobatus est, quur reprehenditur? aut si reprehendendus est, quur non pariter in ius uocentur & illi? Usque ad ætatem Augustini, hoc est plus quàm quadringentis post Christum natum annis, nusquam legimus orthodoxos implorasse Cæsaris præsidium aduersus hæreticos, quum id frequentissimè factum esset ab ipsis hæreticis.

hæreticis. Nunquam tamē hoc exemplum imitari uisum est orthodoxis, donec Donatistarum & Circumcellionum huc perpelleret peruicax & insanabilis insania, nimium diu tolerata. Nam præter schisma, quo non aliud exitiabilius si processisset, agitabant, uulnerabāt, iniecta in oculos calce aceto temperata exoculabant orthodoxos, alios occidentes, alios ad homicidium metu mortis adigentes. Nec mitiores erāt in seipsos quàm in alios, ultrò sibi uel gladio: uel si gladiorum nō esset copia, præcipitio necem accersentes. Quid multis? tanta erat rabies, ut nec ab ethnicis principibus tolerari debuerint: nec à Christianis, etiāsi nulla fuisset hæresis, aut schismatis crimen. Per hos quum nulli liceret esse quietū, nec ullus esset insaniendi modus aut finis, tandem inter episcopos agitatum de implorando Cæsaris præsidio aduersus Donatistarum intolerabilem improbitatē. Mansuetioribus, inter quos fuit D. Augustinus, non placuit imploratio prophanæ potestatis ad negocium Ecclesiasticum, existimantibus non decere episcopos alijs armis uti, quàm uerbo Dei, precibus: & si malum foret insanabile, anathemate, hoc est, separatione à communione. Hoc erat tum extremum ecclesiæ supplicium: & sicut apud Iureconsultos, ciuilis mors dicitur exilium: ita apud Apostolos & horum successores, pœna capitis erat, ab ecclesiæ consortio submouisse. Ad hanc sententiam non solùm inuitabant exempla Christi, apostolorū & martyrū: uerùm etiam metus propellebat, considerantes fore periculum, ut si ageretur terroribus, pro hęreticis fictos haberent Christianos, maiore Christiani gregis pernicie. Verùm ubi uicisset aliorum sententia, resq; bene cessisset multis hac seueritate correctis, qui uel inuiti manserant in ea factione, uel ambigui, uel errore modò seducti, fortiter probauit Augustinus, quod prius improbauerat. Sed tamen aduersus tam furiosos latrones ac sicarios uerius quàm hæreticos, lex meo iudicio nimium mitis lata est, quæ primùm nec corpus cuiusquam attingeret, nec quenquam facultatibus excuteret: sed tantùm ecclesiarum hæreticarum facultates ad orthodoxorum ecclesias transferret: ad quas qui transire uellet, & ijs quas prius habuerat, & ijs quas inueniebat, uti frui posset, tanta mansuetudine, ut nec clericis & episcopis resipiscentibus suus honos adimeretur, tandem & mulcta cæteris indicta non admodum graui: qui quum essent pauci, nollēt resipiscere. & adeò nihil tentatum est de occidendis tam immanibus beluis, ut quum prius edictum Macedonij (ni fallor) pręsidis sic ambiguis uerbis esset propositum, ut hæreticis uideretur minari necem, ni resipiscerent, Augustinus illum diligēter admonuerit, ne quenquam interficeret, quū hoc ius ex constitutionibus Cæsareis haberet, laudetq; quòd edicto posteriore uerborum ambiguitatem explicuisset. Idem admonet præter alios Dulcicium tribunum, ne quē capite plectat. Ex his satis liquet, quantum illorum animus abhorruerit ab hac cōfiscationum, carcerum, suppliciorum, incēdiorum sæuitia, quæ nunc quibusdā & nimium & sola placet, præsertim ex eorum numero, qui perfectionē Christianæ pietatis profitentur, quorum omne studiū esse decebat mederi potius quàm interimere, & legum sinceritatem sua intercessione mitigare. Nunc etiā ultra principum edictum sęuitur ab istis clementiæ magistris. Cęsaris edictum habet, Legitimè conuictis: quàm hoc interdū fiat legitimè, mea nihil refert:

athema.

tamen multis incognitũ non est. Nam hoc hominum genus ferè nullis legibus paret, nec ecclesiasticis nec prophanis: sed quicquid uolunt, sanctum est. Mihi nulla placuit unquam hæresis, nec ulli unquam faui, faueo, fauturúsue sum hæretico, nisi spe medicandi, ne quis me suspicetur hæc mea causa dicere. Nullum abstractum ab ecclesiæ caulis adiunxi mihi: sed ipse constantisimè persistens in ecclesiæ consortio, nonnullos ad illius societatem reuocaui. Tantùm loquor de quorundam sæuitia, quos oportebat esse mitisimos, etiãsi principes terrerent gladio, si qui episcopi pro sua autoritate potestatem ad improborũ terrorem exererent. Nunc contrà fit, ut illorum sæuitiæ monarcharũ ac præsulum autoritas cogatur frenũ imponere. Eoq; huius negocij principatus summis ecclesiæ procerib. delegari solet, ne istis liceat, quicquid libet. Quid autẽ quorundam seditiosis apud populum uociferationibus, sæuitiaque profectum sit, res ipsa loquitur. Fortasis è lõginqua regione nonnunquam scribunt principi quod uolunt: ille rescribit, Si sic habet res, sumatur supplicium. Hoc rescripto non liberantur, sed onerantur illorũ conscientię. Præterea quum iudex laicus pronunciat ex illorum relatione, non ex cognitione causæ, totum iudicij pondus in ipsos recidit. Iam mihi confer episcopos ecclesiæ proceres cum monachis, confer sicarios Donatistas cum his qui fortè dixerunt monachorum ordines non esse necessarios ecclesiæ, aut in concionib. Christi spiritũ inuocari decẽtius, quàm uirginem matrem, aut se dubitare, an horum temporum confesio sit instituta ab ipso Christo, & an sacerdotum cœlibatus sit iuris diuini: confer lenitatem Cæsareæ constitutionis uix impetratæ à Theodosio, & confer atrocitatem suppliciorum, quib. nunc agitur cum idiotis, etiam in qualemcunque inductis errorem, desiderabis planè in nonnullis exemplum ecclesiasticæ mansuetudinis. Sed postea, inquiunt, lex non sine causa lata est seuerior. Non damno cauterium, tantùm doleo tam asperum remedium Christianorum peccata meruisse: & parricidarum supplicijs indolesco, tamen hunc dolorem publicæ tranquillitatis respectu consolor. Eodem modo sum affectus erga illos, qui quoniã sanari non possunt, necessariò tolluntur, ne plures trahant in luem. Quicquid agit legum fortassè necessaria seueritas, certè sacerdotum & monachorum est studere sanandis potius, quàm extinguendis. Principum constitutiones nunquã improbaui, quanquam & ipsos oportet legum rigorẽ ad Christianæ moderationis lenitatẽ, quatenus licet, deflectere.

Multum enim interesse debet inter principem ethnicum & Christianum: rursum plurimum interest inter prophanum principem & ecclesiasticum. Postremò nonnihil interest inter præsulem autoritate publica præditum, & monachum aut theologũ, quorum est cum omni mansuetudine docere. Quale est autem, olim nullis theologiæ scholis institutis, solo Dei uerbo feliciter pugnatum esse cum hæreticis: nunc quum orbis celebribus Academijs sit plenus, articulis & fasciculis rem tantùm geri? Quid autẽ reprehendi potest in Paraphrasi, nisi quòd non meminerit de Constitutione monarcharum posteriorib. annis inuenta? id non licuit, eo quòd illic Euangelistam facio loquentem, qui constitutionem illam non nouerat: nisi debui sic illum inducere loquentem: Vsque ad annos octingentos Christus neminem hæreticum uult occidi, sed post illud

Artic[...] fasiculi[...] tur cont[...] qui dic[...] hæretic[...] nachis.

illud tempus exorietur alia lex, ut exurantur. Ineptè nimirum imaginatur, sermonem hunc à me dici his temporibus, quum dicatur ab Euangelista priscis ecclesiæ tēporibus. Neq; Christus illic agit de gladio principū, quū ecclesia tot à Christo passo seculis egerit sub principibus ethnicis: sed de studio loquitur Apostolico cum māsuetudine pertrahendi omnes ad salutē, exemplo summi pastoris, qui uenerat non ad perdendas animas, sed ad seruandas. Ita fit, ut hæc mea interpretatio non officiat principum constitutioni. Nam illa docet māsuetudinem euangelicam, non adimit principi ius gladij: illa præscribit quid illi congrueret tempori, non quid in fine seculorum exactura esset hominum improbitas. Nonnullæ principum leges ad terrorem eduntur uerius quàm ad exemplū. Atq; ut profani iudicis est eximere gladium interdum, quo unius interitu seruet multos: ita quoties error, aut casus, aut ętas excusat crimen, & spes est correctionis, debet meminisse Christianæ clementiæ. Quin & illud inspiciendum, an monarchæ ius habeant, ob quoduis delictum, capitis pœnam indicere. Tum illud etiam uidendum, an principes uoluerint ob quemuis errorem, qui uideri potest hæreticus, hominem tradi flammis. Etenim si certus est error, nihil hic opus est theologis, quum tantùm sit cognitio facti: si dubius est, nō est cuiusuis theologi, sed Romanæ sedis potissimùm, de Articulis fidei dubijs iudicare. Multo durius est ob articulos nō solùm dubios & controuersos, uerùm etiam leuiculos hominē flammis tradere. Sed multo durissimum ob titulos, quos ipsi suo arbitrio confingunt subinde nouos, hoc est contra doctores scholasticos, hoc est suspectū, hoc scandalodes, hoc contra laudabilem consuetudinem, hoc malè sonans ut iacet, hoc impertinenter dictum, & huiusmodi innumeros, ut nihil sit, quod non aliquà pateat calumniæ, si maleuolus accesserit animus: & interim tamen disputant, an ecclesia possit condere nouum articulum fidei, quum isti quoties commodum est, gignant eos in ipsa cognitione, nonnunquam & post editam sententiam.

Processus in fidei negocio.

Res agitur per relatores, deputatos, ac iudices monachos, nec sincerè, nec legitima iuris forma, pronunciant in carcere tres priores, monachis duobus testibus, & apparatur rogus. Hæc nescit princeps, cuius lex prętexitur, priuato quorūdam odio seruiens, quum in publicam utilitatem sit edita. Hæc quoniam fieri compertum est, admonendi erant principes: quæ tamen admonitio nec hæreticos ueros & insanabiles subleuare, nec sinceros inquisitores grauare debet. Constitutio quę in Cod. libro primo. tit. de Hæreticis Manichæis & Samaritanis, fertur octaua, solos libros & chartas iubet exuri: doctores tātùm capite plecti, discipulis decem librarum auri mulcta dicitur: eos uerò qui non solùm audiūt illos, uerùm etiam contemptis principum legibus, libros illorum apud se seruant, manifestum hæreseos fauorem præseferentes, in exilium deportari iubet.

Quos concernat constitutio Imperat.

Nec hæc tantùm constitutio ferit quoslibet hęreticos, sed nominatim Manichæos, Apollinaristas, & Samaritanos, qui manifestam docebant blasphemiam. Huiusmodi ferè sunt quæ pręcedunt eodem titulo, quæ iubent inquisitionem etiam usq; ad capitis pœnam extendi: sed exprimunt certas hæreses. Similiter eodem libro, titulo de summa Trinitate, &c.

Arriani.

Arianos exprimit. At hi spoliabant Dei filium, & multò magis Spiritum sanctū ueritate diuinæ naturæ. Quemadmo-

Apollinaristæ. dum Apollinaristæ uerum hominem negabant, detrahentes illi meliorem hominis portionem, nimirum animã humanam: *Donatiani.* Donatiani furiosi latrones erant, non solùm pestilentissimi schismatici. Non hic agebatur, an hæc confessio sit instituta à Christo, an constitutio hominis pura obliget ad crimen, an symbolum sit frustulatim editum ab Apostolis, an Apostoli calluerint linguam Græcam: sed de maiestate Christi, deq; summa Christianitatis. Iam per Pontificum constitutiones, quæ sunt in Decretalibus libro 5. titulo de Hæreticis, & in sexto eodem numero ac titulo, conuicti, & in errore persistentes, aut in hæresim abiuratam relapsi, tantùm iubentur tradi curiæ seculari: quãquam hic Glossematographi de suo adiecerunt, Aut comburantur: quando Pelagianis aut Iouinianis ex Cæsarum edictis dicta est mulcta. Nunc ad ignem pertrahitur, qui dubitet, an Romanus pontifex ius habeat in purgatorium. Et olim in synodo episcoporum hæretici citati reddebant suæ doctrinæ rationem: conuictis libera erat optio, utrum mallent ipsi in suum dogma pronunciare anathema, an simul cum dogmate feriri anathemate: hoc est, à communione separari. Nam hæc tum erat pœna ecclesiæ grauissima. Berengario, qui non de confessionis origine, neque de purgatorio postulatus erat, sed de ueritate corporis Christi, ne tum quidem uis est adhibita, quum semel dimissus in eũdem errorem esset relapsus. Nunc interdum monachi uanum spargunt rumorem, mox ueluti suspectum pertrahunt in carcerem: ibi disputant suo more, notantur articuli, & parantur fasciculi.

Esaiæ 42. Linum fumigans nõ extinxit Christus, nec arundinem quassatum confregit. Ouiculam ab initio persequutus est lupus, illa autem semper tolerantia uicit.

CENSVRA INSIGNIVM IVRISconsultorum de Lamijs, *quæ pœnitentes, pœnas euitant corporales: nec in criminalibus soli standum esse confeßioni.*

Cap. XIX.

AT in sagarum patrocinium annectam censuram eximij Iurisconsulti Pauli Grillandi de Sortileg. 10. uolumine Tractatuum, quęst. 7. fol. 44. pag. 235. Nota, ait, unum ualde singulare, quòd istorum apostatarum duæ sunt species. una est, quæ simpliciter retrocedit à fide, & sequitur cultum & obedientiam dæmonis: altera est, quæ postquam Christi fidem abnegando reliquit, & deiecit ex corde suo, iterum se baptizat expressè in nomine diaboli, & aliud nomen sibi superimponit. licet utraque species sit damnata: prior tamen, si peccatum suum reuocat, admittitur ad pœnitentiam, & euitat pœnas corporales: *Lamiæ pœnitentes pœnas corporales.* sicut hæretici. ut l. Manichæos. C. de hæreticis. Identidem theologi authores Mallei, in tertiæ partis initio, quæstione 35. his uerbis docent: Ex corde uerò apostatæ si nolunt resilire, ut hæretici impœnitentes, tradentur curiæ seculari. Si autem uelint, recipiuntur prout hæretici pœnitentes. iuxta c. ad abolendam. §. pœnitenti. de hæreticis lib. 6. Concordat Raymun. tit. de apostolica. c. reuertentes. ubi dicit: Quòd reuertentes ab apostasiæ perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam reuertentes ab hæresi sunt recipiendi: & hic sumitur unum pro alio. Et in 2. parte Decretorum, caus. 26. quæst. 5. episcopi: Ex præmissis authoritatibus colligitur, quòd arioli, aruspices, incantatores & sortilegi, atque cæteri huiusmodi sectatores ab Ecclesia sunt eliminãdi: & nisi resipuerint, perpetuò excommunicãdi. Sed quòd in ul-

in ultimo Acquirensi ca. ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur, Augustinus in libro de Ciuitate Dei idem uidetur asserere, ita dicens: Quæ magorum pręstigijs fiunt, non uera, sed phantastica esse probantur. Quare criminali actioni hic nullus erit locus.

...cap. Etym. ...a. nec

Si urgeatur hic denuò propria earũ confessio: cum D. Ioanne Francisco Ponziuibio Placentino, Tractatuum uolumine decimo, de Lamijs, respondere audeo: Cum tales personæ sint illusæ, ut dictum est, ergo debere dici, earum confessionem etiam esse erroneam, nec admittendam. l. error. & l. cum post. C. de Iuris & fact. ignor. No. in l. de ætate. §. fin. ff. de Interroga. action. Confessio enim debet continere uerum & possibile: ut per gl. Bald. & alios in l. 1. C. de confess. per gloss. in c. fi. de confess. in 6. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fin. Sed ista respuũt ius & naturam: ergo nõ sequitur: Istæ mulieres sic confitentur, ergo sic est. Nam confessio longè distat ab actu (uel actus possibilitate) & quicquid est contra naturam, deficit in suis principijs, ergo naturaliter est impossibile. Præterea in criminalibus regulariter non statur soli confessioni rei, ut per Bald. & Ang. in l. 1. C. de confess. & dicam infrà in 2. no. Nec obstat, quod dicit Bald. in d. l. si quis non dicam rapere: quia eius dictum procedit in hæresi, in quantum perficitur in sola mẽte & cogitatione: quo casu bene, ut inquit ipse: quia cogitatio mentis, quam solus Deus nouit, nõ potest aliter probari, quàm per cõfessionem: ideo statur soli confessioni. sed confessio, de qua in casu nostro, continet actum ab extra, & minus possibilem de iure & natura, ac etiam minus uerisimilem: & ideo potest dici, quòd licet, quoad ea quæ credunt, sit stãdum confessioni earum, quoad punitionem: quia talis credulitas pendet ab animo & uoluntate: nõ tamẽ quo ad hoc, ut quia sic sit, uel sic fiat, sicut asserunt. Hactenus ille. Nec est quòd hic lex Cornelia de sicarijs & ueneficis mihi obtrudatur, quæ suum paulo pòst sortietur locum, ubi de ueneficorum pœnis agetur.

Lami... tentes pœna... rales.

...inali. ...ẽt stã ...i con-

con- nõ tu , nisi ...

PRAECLARA EXIMII IVRISconsulti *Alciati sententia, & ex Grillando historia de Lamiarum innocentia.* *Caput* XX.

Lib. 8. Parergon iuris, capite 22.

NArrat item D. And. Alciatus, hæreticæ prauitatis (ut uocant) inquisitorem in subalpinis uallibus, aduersus hęreticas mulieres, quas ueteres Lamias, nos Striges uocamus, inquisiuisse, & supra centum flammis consumpsisse: quotidieq; ceu noua holocausta, alias super alias Vulcano obtulisse, è quibus non paucæ helleboro potius quàm igne purgandæ uidebantur: donec rustici arreptis armis uim illam inhiberent, & negociũ ad episcopi iudicium deferrent. Et pòst: Et quãuis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, asseuerarẽt eo potissimùm tẽpore, quo illæ in ludo & choreis sub Tellina arbore fuisse dicebãtur, se exploratum habere, in lecto potius secũ fuisse: tamen respondebatur, nõ illas, sed cacodęmonem potius, uxoris forma assumpta marito illusisse. Atqui ego replicabam: Cur non potius cacodæmonem cum suis dæmonibus, illam uerò cum marito fuisse, pręsumis? Cur uerum corpus in ficto lusu, phantasticum in uero lecto comminisceris? Quid hic opus est usqueadeò augere miracula, & nõ tam Theologũ quàm τερατόλογον agere, sæuioremq; partem in pœnis eligere? Constabat ex illis actis, semel in eo ludicro per quandam mulierculam nomine IESV appellato, omnem illum apparatum, omnes saltatri-

tatrices cum amasijs suis repentè euanuisse: quî fieri id potuit, si uera fuissent corpora, & non phantasmata, & Tantali horti? quod apud Philostratum libro quarto, etiam Apollonius Tyaneus censuit: & apud Plutarchum in Bruti uita C. Cassius. Nam & medici maximos effectus corruptæ menti, imaginariæq; ludificationi tribuunt: unde Ephialtici, afflati, superstitiosi, incubitati, amore furentes, imaginosi, Lycaones, Cynanthropi, qui tamen medicamentis curantur: uidenturque hæc esse quæ Plinius & alij ueteres Faunorum ludibria appellant, pœoniaq; herba emendari censuerunt: ut etiam harum plerasq; curari posse sit uerisimile, nisi quòd pauperes & fœmellæ omnes sunt, quibus talis facultas non suppetit. Ego certè magis iuri Pōtificio, communiq; nostratium doctorum interpretationi hac in quęstione, quàm Theologis istis tribuerim, maximè in re à synodo decisa in concilio Anquirens. ca. 1. ubi talia phantasmata mētibus à maligno spiritu irrogari ait. & rursus: Infidelis, inquit, non in animo, sed in corpore euenire opinatur: quis enim in somnijs & nocturnis imaginibus non extra seipsum deducitur? Quæ etiam uidetur fuisse Augustini sententia libro 18. de Ciuitate Dei, cap. 18. ubi: Verum, inquit, corpus nulla arte dæmonum conuerti potest, sed phantasticum: quod etiam cogitādo siue somniando per rerum innumerabilia genera uariatur: & cum corpus non sit, corporum tamen formam capit, sopitis aut oppressis corporeis sensibus, ita ut uera corpora alibi iaceant, sensibus obseratis. Nec refert quòd ibi Herodiadi aut Dianæ honor exhibetur. Hactenus Alciatus.

Paulus Grillandus de Sortil. 10. uolum. Tract. Quidam maritus ex oppido agri Sabinensis habebat uxorē maleficam siue strigam, ut uulgò dicunt. De crimine autem solùm erat suspicio, non certa noticia. Nam quum aliquoties à marito rogaretur, num eius esset professionis, negabat constanter. Crescente porrò rumore, & uiris fide dignis apud maritum eius flagitij uxorem insimulantibus, quòd ea familiariter uteretur alijs mulierib. huius criminis ratione cognitis, cum quibus etiam se turpibus miscere sceleribus, & nocturnos agere cœtus uidebatur: decreuit maritus ipsam in eiusmodi operibus obseruare & apprehendere: & cœpit pluribus noctibus diligenter & attentè inuigilare: noctesq; circiter duodecim egerat insomnes, attendens studiosè, num illa aliquò ad dæmonum lusum uel aliud maleficiū noctu euagaretur, num & penes se in lecto permaneret nocte tota, quando lectum conscendisset: nihilq; unquam fraudis comperit, sed manibus illam semper in lecto contrectauit. Quum uerò post dies paucos unà cum quibusdam alijs de eodem crimine accusatis in carcerem conijceretur, subdereturq; quæstionibus, confessa est demum, se tali interfuisse lusui unà cum alijs mulierculis incarceratis, flagitijq; huius reis, tali die, undecimo mensis, &c. tali nocte, hora tali, &c. Idem fatebantur & aliæ. Maritus uerò in coniugis patrocinium asserebat præstito iuramēto grauissimo, eam illa nocte designata, & maximè illa hora, secum decubuisse in eodem lecto: & se eam tum studiosè non semel tantùm tetigisse, sed pluries, ac cum ea loquutum fuisse.

POENA, QVA LAMIAS AFFICERE *solent Bononienses.* Cap. XXI.

SOlent Bononiæ maleficos utriusque sexus, quorum damnatæ incantationes generi humano, uel uitæ bestiarū minus nocuissent (quos mulie-

muliebri in sexu lingua uulgari le strige Itali appellant) nudos ad umbilicum usque ueteri ex palatio educere, asino impositos inuerso corpore, ita ut ligatis manibus caudam asini, quem lento ductu præibat lictoris minister, retinerent. Capiti imponebatur mitra chartacea, in qua terrifici cacodæmones, qui forcipibus suis ignes infernales mouerent, depicti erant. Interea dum solenni hoc progressu circumducuntur, à lictore comitáte uirgis egregiè in pectore & dorso cędūtur. Cum uerò è foro publico peruentum esset in cœmiterium ædis Dominicanæ celebris sepulturâ gentis Germanicæ, deponebantur ex asino, & à carnifice in conclaue quoddam superum deducebantur, cuius pergula firmata cancellis ferreis, ijsque raris, cœmiterium uersus spectaret: quæ destinata pœnæ hæreticorum à monachis monasterij illius, inquisitoribus hęreticæ prauitatis, perhibetur. Hinc capite galeato sedi curuli, quæ rotis quatuor ferebatur, impositi, ter in pergulam prominentem detrudebantur, ubi & per horæ quadrantem consistebant. Interim à spectante foris turba, ridente, clamáteq; lapidibus impetebantur: frustra tamen ferè, ob interpositos cancellos ferreos. Tandem uinculis soluti, & pro delicti qualitate puniti, ablegabātur in exilium.

Infinitis certè modis præferri decet hanc moderationem magistratus Bononiensis, quæ nonnihil adhuc uetustatis Italicæ prudentiam sapere uidetur, præ aliorum quorundam tyrannide, qui ad igneum illud holocaustum præcipites nimis feruntur: eóque non minus affici, quàm innocentis sanguinis effusi fumo dæmones, uidentur:

O' *cęcas hominum mentes, ô pectora cęca.*

MVLIERES MINVS PVNIENDAS *esse uiris.* Caput XXII.

Dici solet, mulieres in eodem delicti genere minus peccare, minusq; puniendas esse uiris, cæteris tamen per omnia paribus: nempe ob imbecillitatem animi, mentis & ingenij. l. sacrilegij pœnam, in prin. D. ad legem Iul. pecul. & l. si adulterium. §. stuprum, & §. fratres, & §. incestam. D. ad legem Iul. de adul. &c. sicut dignum, in prin. extrà de homicid. &c. indignantur. 32. q. 6. ubi scribitur: tanto grauius uiros puniri oportere, quāto magis ad eos pertinet & uirtute uincere, & exemplo regere fœminas. Et facit text. in l. quisquis. §. ad filias. C. ad leg. Iul. maie. ibi: Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus, &c. Et quod uoluit Bald. in l. quicunque. col. 3. uersic. sed pone statuto. & uersic. & in summa. C. de ser. fug. In quam sententiam apud Saxonem historiæ Danicæ libro 6, Ericus uir quidam multæ prudētiæ cōtendit, muliebribus erratis sæpius ignoscendum esse, nec pœnam infligēdam, nisi correctio culpam corrigere nō potuisset. Et illud Æneæ apud Virgil. lib. 2. Æneidos:

—Nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna est.

Plinius libro 8. Natur. hist. scribit, leonem, ubi sæuit, in uiros plus quàm in fœminas fremere: ueluti natura eū docuerit, mulieres mitius quàm uiros, esse tractandas. Aristotel. lib. Problemat. 2. 9. capite 11. Cur, ait, mulierem interficere iniquius sit, quàm uirum, quanquam naturæ ratione mas fœmina præstantior est? an quia mulier imbecillior est, minusque proinde iniuriam facere potest? etenim eniti aduersus id quod longè infirmius est, nihil uirile, imò stolidum atq; iniquissimum est. Hæc ille, quæ tam ad animum

mum quàm ad corpus referri possunt. Tradit Vopiscus, Aurelianum imperatorem, cùm Zenobia ad pœnam uocaretur à militibus, quòd sibi imperium usurpasset, illam uita donasse: quòd indignum existimaret, mulierem interimere. In quam sententiam Euripides in Hecuba, ὡς ἀποκτείνειν φθόνος γυναῖκας: Quàm inuidiosum interficere fœminas? Quādoquidem, ut idē in Hercule furēte scribit, mulieres quodammodò sunt masculis miserabiliores:

τὸ θῆλυ γάρ πως μᾶλλον οἰκτρὸν ἀρσένων.

Cui astipulatur Bald. consil. 96. factum tale est: Carolus lib. 2. quòd mulier miserabilior est uiro. Nunc porrò filum orationis eò ducatur, ut quo punitionis modo in hoc hominū genere castigando utendū censeam, intelligatur.

QVOMODO LAMIAE MENTIS *errore à diabolo affectæ, nec ulli noxiæ, sint reducendæ, & quæ eis statuenda pœna: nec omnem uoluntatem esse puniendam.*

Cap. XXIII.

QVæ ergo Lamiæ errore & phātasia delusæ, & satanæ peruersa institutione seductæ cognoscātur: nec alicui ab ijs malum reuerà, at solùm imaginatione illatum esse, certò sciatur: saniori doctrina informandæ erunt, ut repudiatis dæmonij ludibrijs, Christo sacramentū rursus præstent, atq; ut luxata ex corporis compage membra, debita ligatura restituantur pœnitentes. Quantopere hic fidelem mysteriorū Dei dispensatorem eniti deceret, ut ad Christi ouile reduceretur ouis perdita, nemo non nouit. Suum quoq; hic habebunt locum publicæ & communes preces ex animo fusæ. Admodū piè hic D. Iacobus admonet: Fratres, si quis inter uos errauerit à ueritate, & cōuerterit quis eū, sciat q. qui conuerti fecerit peccatorē ab errore uiæ suæ, saluam faciet animam à morte, & operiet multitudinē peccatorum. Nec hæresis solùm in errore, quòd quis dæmoniorum doctrinæ adhæret, figitur: sed in sui confidētia quoq;, concepto fastu & præfracta pertinacia, ubi nulla admittitur admonitio: errorem etenim seductionemq; mentis cōfessus hæreticus, semper remissionem ueniamq; ex Patrum consensu & Christiana māsuetudine meretur. Nam, teste Seneca, quem pœnitet peccasse, penè est innocens. & apud Ecclesiasticum legitur: Pœnitentibus dedit uiam iusticiæ. Eiusmodi itaq; malè à dæmonio persuasæ, & resipiscēti fœminæ, rectiusq; iam in Christianæ fidei sanctissima basi confirmatæ, pecuniarum quoq; (si eius res ferant) mulcta in pauperum subsidiū imponi potest, & quæcunq; alia arbitraria, non tamen uitæ pœna, pro delicti ratione & magnitudine. Vel si iniungere uoles mulctam eiusmodi fœminæ irrogatam à Romanis pontificibus in taxa sacræ pœnitentiariæ, ut ipsi uocant, per me licet. Ibi legitur: Mulierē incantatricem, postquā superstitiones abiurauit, in quolibet supradictorum casuum taxari, Turon. 6. duc. 2. Si etiā ex usu ob reipublicæ tranquillitatem conseruandam uidebitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec uitæ innocentia uerè se conuersam esse, & fidelem, persistereque comprobet, ac deinde libertate hospitij pristina rursus donetur, nō contraierim. Eiusmodi esto pœna temeritatis, quòd dæmoniacæ suggestioni & ludibrijs non satis constanter restiterit, immò etiam consenserit fatua.

Quòd si quis contentiosè uoluntatem seuerius puniendam defendat, is primùm distinguat inter uoluntatem hominis sani perfectam, quæ in actum uerè dirigi cœperit: & inter uitiatæ mētis sensum, uel (si uoles) corruptam amētis uolūtatem: cui suo opere, quasi alte-

Suprà capite 6.

Iacob. 5.

Apo... Luca...

In Thre...

Ecclesi...

Exod.

Non ... uoluntas ... nienda. Vide ... in epist... ri ad Br...

alterius esset, colludit diabolus, nec alius insulsè uolẽtem subsequitur effectus. Tale uoluntatis uitium impingi etiã posit melãcholicis, fatuis & pueris, qui facilè inducũtur, ut uel hæc uel alia se designasse mala falsò imaginẽtur fateanturq; : qui tamẽ à Deo renes & corda scrutante, nõ ęquè plecti permittũtur, ac alij mẽtis compotes: multò certè minus ab hominibus id fieri oportuit. De ijs quid sentiam, qui elementa commouisse, aërem turbasse, grandinem acciuisse calamitosum in frumenti & uinearũ perniciem, & rerum aliarum stragem, creduntur, Lib. 3. cap. 16. explicui: ubi argumẽtum ea de re prosequi, ut cõtinuum filum, ad certiorem intelligẽtiam malui, quàm eo diuulso Lectorem suspendere.

Apoc.2. Luca 11.

ADVERSVS CAPVT PRAECEDENS *obiectionum quarundam productarum confutatio. Cap. XXIIII.*

Exod.22.

HIc Mosis edictum grauiter contra me urgetur, Exod. 22. at φαρμακοὺς οὐκ ἐπιβιώσετε, aliàs περιβιώσετε, legis huius uoluntatem explicuerunt septuaginta seniores, Veneficos nõ patieris uiuere, aut si mauis, ueneficas (genere fœminino) ut uolũt Hebræorum interpretes, quæ nimirum pharmacis malis, hoc est, uenenis interimunt. Nec aliæ profectò hic intelligi debent, quàm quas Moses, & ea nouit ætas. Lamias autem uulgò dictas, & à me descriptas, ne quidẽ Christi temporibus apparuisse, multò minus Mosis, inde colligi potest, quòd nulla earum uel ab ipsis lęsorum mentio fiat in Sacris literis, quum tamen Christus eò in mundũ uenerit, ut diaboli conatus & opera manifestaret ac perderet. quorũ uerò incantatorũ meminit Scriptura, magi infames sunt, suis notis antea à nobis depicti. Quapropter illud Mosis decretum ad huius Libri caput sequens 23. de ueneficarum pœnis referendũ putaui. Quũ uerò inueniantur, quibus eiusmodi explicatione legis nondum satisfactũ sit, qui & omnibus contendunt neruis, ut sub ea nostras cõstringere queant Lamias, illis sic quoq; responsum uolo, decretum nullum promulgari contra id, quod rerum natura, ut dixi, nondum agnouit. Adhæc non decet, ut translationis septuaginta interpretum fidem temerè mihi sinam eripi eleuarique, qui sine dubio peritissimi fuère uernaculi patrijque sui idiomatis Hebraici, tum & linguæ Græcæ: quos senos ex singulis tribubus singulari religione delectos, Spiritus sancti proculdubiò inspiratione & ductu, Eleazarus Pontifex Alexandriam Ptolomæo Philadelpho misit, ut Mosis legem extremo studio & indubitata fide in Græcã commutarent linguam. Quod opus pium sanctumque diuini numinis auxilio feliciter absolutum, & à patribus tam longo tempore religiosè habitum, non oportet insolenter in dubium uocare, errorisque nota conspurcare, cumprimis ob interpretum numerosam multitudinem & unanimem consensum: quibus profectò & sanctior debetur fides, quàm Eliæ Leuitæ, aut quibusdam recentioribus. Hîc si in cõceptæ semel opinionis defensionem de uoce φαρμακοὺς cõtendere quis pergat, nomen φαρμακοῦ, quãdo in malã accipitur partem, ferè apud Dioscoridem, Galenum & totã Gręcorum antiquitatem sumi pro ueneno, aut medicamento uenenoso: & qui eiusmodi medicamẽtis nocere student, φαρμακεῦεις uel φαρμακοὺς uocari meminerit. At hîc parenthesin admittat beneuolus Lector breuem, qua leuiter aduersario respondeam, à quo mox Dioscorides, uelit nolit, cap. de Zhamno obtruditur: Fertur, ramos eius, si pro foribus aut fenestris ponatur,

2. Paral. 33. Eccli. 12.

70. interpret.

Hieron. præfat. secũda in Paralip. Philo Iud. de uita Mosis.

Tertull. aduersus gentes apolog.

φάρμακον.

tur, ἀποκρύειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουργείας. quod aduersarius uertit, Maleficia pharmacorum seu incantamentorum pellere. Quur huic uersioni citius credam, non uideo, & non potius, Maliciam uenenorum aut rerum uenenatarum, halitus scilicet malignos expirantium, quemadmodum aër quoq; in peste infectus agnoscitur. alioqui quorsum opus fuit coniungere κακουργείας, quum per solam uocem φάρμακα potuisset exprimi, si incantamenta sonet? Veneficia interpretantur alij. Vim siccantem & refrigerantem (quæ aëris putredini & infectioni resistit) illi Galenus tribuit. Nec contra nos facit, quod ex sexto lib. Galeni de Simpl. pharmac. facult. adducitur de uoce Pharmaco: quemadmodum nec omnino liquet ex Galeni uerbis, quod non candidè obijcitur, ubi lib. 2. κατὰ τόπους, de Archigenis amuletis loquitur, ad capitis dolorem ea se relicturũ, ut nullam medicam rationem habentia, ait: uerùm quæ ab ipso iuxta medicam rationem sunt tradita, selecta tantùm relaturum iuxta ipsius dictionem, quomodo hactenus de pharmacis facere consueuit. Hæc Galeni uerba, ubi prorsus seiũgit Pharmaca, hoc est medicaméta naturalia, ab alijs medicam rationem non habentibus, quæ à Galeno Pharmaca illis locis appellari non comperio: sed medicinas naturales propè semper & ferè citra numerum in illis libris ipse Pharmaca nuncupat. Nec profectò satis intelligo, quorsum Galeni sententia ex initio libri 10. de Simplic. aduersus me torqueatur, ubi se basiliscorum aut elephantorum & equorum Nileorum, neq; alterius cuiusquã, cuius ipse periculum non fecerit, mentionem se facere nolle asserit: nec etiam uelle meminisse poculorum amatoriorum, ἀγωγίμων, ὀνειροπομπῶν & μισήθρων, etiamsi abundè illa expertus esset, sicuti nec lethalium medicamentorum, aut, ut ipsi uocant, παθοποιῶν. Nam illa sanè ridicula sunt, constringere ac uincire alios, ut in iudicio nihil eloqui possint, aut grauidæ abortum afferre, aut ut nequnquam concipiat efficere, & quæcunq; eius sunt generis. Sanè horum pleraque, uel antequam facias periculum, scire licet esse impossibilia: quædam uerò possibilia, cæterùm uitæ hominum noxia. Itaque ego per deos admiror, qua cogitatione, quóue consilio ad ea scribenda quidã accesserint. Hactenus Galenus. Hic uox φάρμακον ab interpretibus & medicis affectu minus præoccupatis non secus intelligitur, quàm pro medicamento. Quod item Hippocrates libro de Morbo sacro in auxilium accersatur, fit potius calumniæ exaggerandæ causa, quàm ueritatis defendendæ, uelut & alijs locis. siquidem φαρμαγμένους ὑπ' ἀνθρώπων uocare uidetur incantatos seu incantatione læsos, cum ibi de curationibus magicis agat: ita scribit aduersarius. Verius autem à Cornario uerti intoxicatos apparet, hoc est, ueneno ab hominibus læsos. Nec ibi de curationibus magicis secus agitur, quàm quòd in naturalibus morbis, cuiusmodi est epilepsia, magicas adhiberi curationes grauiter incuset. Sed ad nostrum institutum. φάρμακα Iesabelis, ueneficia uertit D. Hieronymus, 4. Reg. 9. Quòd in hãc sententiam libentius inclinem, facit quoq; Flauius Iosephus, ex regio & sacerdotali sanguine ortus, Mathathiæ sacerdotis filius, natione Hebræus, patria Hierosolymitanus, genere sacerdos: qui decimumquartum agens annum, eam cõsequutus est laudem ob intellectus & eruditionis famam, ut de penitiori legum sensu à Pontificibus & Ecclesiæ Hierosolymitanæ primoribus consuleretur.

Lib. 8. Simplic.

Ioseph[…]

Corne[…] 40. tit[…]

In uita [Io]sephi.

Nec

Nec modò patriarum linguarum nemini suæ gentis secundus, sed & externæ literaturę, nimirum Græcæ studio uel cum Philone conferendus. Proinde & à D. Hieronymo Græcus Liuius appellatur, à recētioribus uerò Iudæis Ioseph Berengarion. Eundem Hieronymus in Catalogo Ecclesiasticorum scriptorum digna cum laude recensuit. Hic quum animaduertisset solos quinq; libros Moysi apud Gręcos extare, opera Ptolomęi regis Ægypti trāslatos, ut dixi, decreuit Epaphroditi uiri doctissimi adhortationibus incitatus, uniuersam ueteris Testamenti historiam Græcis auribus tradere: quod & effecit, conscriptis primùm Hebraica lingua, deinde & Græca, De antiquitatibus libris uiginti, in quib. seruatis simul & sanctarum Scripturarum ueritate, & historię legibus, quandam ueluti paraphrasim in omnes fermè ueteris Testamenti libros accommodauit. Hic cum septuaginta senioribus quoq; conuenit, nudè & simpliciter Mosis mētem, & presbyterorum φαρμακοὺς his explicans uerbis, Antiquit. Iudaic. lib. 4. cap. 8. φάρμακον μήτε θανάσιμον, μήτε τῶν εἰς ἄλλας βλάβας πεποιημένον ἰσραηλιτῶν, ἐχέτω μηδὲ εἷς, ἐὰν δὲ κεκτημένος φωραθεῖν τεθνάτος, τοῦτο πάσχων ὃ διέθηκεν ἐκείνους καθ' οὓς τὸ φάρμακον ἂν παρεσκευασμένον: id est, uenenum neq; letale, neq; in alios noxios usus præparatum, Israelitarū aliquis habeat: quod si habere deprehensus sit, morte mulctetur, & patiatur id, quod facturus erat illis, aduersus quos uenenum parauerat. Idem ferè sonat lex Cornelia de sicarijs & ueneficis: Qui uenenum malum necandi hominis causa fecerit, uel uendiderit, uel habuerit, plectitur. Nec ullam legem de ueneno prohibito, aut ueneficis puniendis inter reliqua Mosis edicta cōperies, quam eo loco apud Iosephum, qui cum alijs decretis Mosis Exodi 21. & 22. promulgatis conformis est. Adhæc uoces illas, magos infames, ariolos & diuinos spectantes, quæ Exodi 7. 8. 9. Leuit. 19. Deuter. 18. atq; alijs locis leguntur, distinctæq; à nobis sunt cap. 1. lib. 2. ab ijs qui crudelius citra ullam commiserationis notā, Lamias excarnificari uolunt, minimè confundi oporteret.

Cornel. 48. tit. 8.

Vrgetur præterea sub homicidij lege comprehendēda esse ueneficia, ut & alias occisionis species. Hîc affectus seponi optarim, inspiciq; uicesimumprimum Exodi caput, ubi Moses primùm de feriendo qui hominem occiderit, sententiam pronunciat generalem: inde ad species progreditur, ut qui seruum interemerit uirga, mortis supplicio mulctetur, sic & qui mulierem uterum gerentem inter lites internecioni dederit: & pòst capite sequenti, qui ueneno uel exhibito, uel artibus maleficis, aut quomodocunque apparato occidit siue occidere statuit, aut aliter nocumentum dare uel morbum inuehere conatus fuit, puniatur. Proinde etiam hos qui uenena usurpant, non semper homicidæ nomen mereri constat. Sunt & aliæ homicidij species explicatæ Deuter. 19. Nec locum hic habet, quod de talionis lege opponitur. Prolixius tamen ad hoc argumentum respondetur in libello nostro peculiari de Lamijs.

Si insuper uetus Testamentum ad nouum applicare uelimus, comperiemus in Apocalypseos Ioannis cap. 9. ubi Homicidia tanquā generalis uox cædis prius ponitur, mox φαρμακεία subiūgi, hoc est, maleficia quæ per uenena fiunt: idem inde uocabulum usurpatur & cap. 18. 21. 22. Item D. Paulus ueneficia & cædes separat cap. 5. ad Galatas, ubi inter carnis opera recensentur φαρμακεία & φόνοι. Hîc φαρμακεία traduxerunt nostrates Zeuberey, in

φαρμακεία.

quo ab Italis uincuntur, qui a uuelenamento conuerterunt rectius. Si Paulus aliud maleficij genus intellexisset, alia uoce potuisset uti, aut repetere uerbum βασκαίνεσθαι & βασκαίνειν, quod fascinari & fascinare designat: quo significato Theocritus, Dioscorides & ueteres utuntur, quinimò & ipse Paulus in eadem epist. cap. 3. O' amentes Galatæ, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε, quis uos fascinauit, ut non obediatis ueritati? ubi Germani rectè transtulerunt, wer hatt euch bezaubert?

βασκαίνειν.

Non interim ignoro, mechassepha, & mechassephim, uti & φάρμακον & φαρμακείαν quandoq; liberius usurpari, & ad magicas extendi artes, quemadmodum ex cap. 1. libri huius nostri secundi liquet: at non ad alias, quàm ea nouêre secula. Lamiarum autem à me descriptarum conatus ab actibus illorum magorum, quorum Moses & sacrosancta meminit Scriptura, penitus sunt diuersi. Nihil hîc firmi ex historijs ueris illo æuo conscriptis, ad rem attuleris. Quæ postea de illis poëtæ scripserũt, uanissima utplurimùm sunt commenta, & meræ fabulæ, uel potius mendacia.

Mechassepha. Mechassephim.

—— *Pictoribus atq; poëtis*
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Horat. de arte poetica.

Testimonio sunt Virgilius 4. Æneid. & in Pharmaceutria, Ouid. 7. Metamorph. Horat. Epod. 5. Tibull. libro 1. Eleg. 2. item & alij, quos uidere licet suprà lib. 3. cap. 1. quemadmodum & legem duodecim tabularum de incantatis frugibus confutatam cap. 16. Per mechassephim Exodi 7. uersu 13. designari præstigiatores, ipsa res docet, q carminibus uel nefarijs artibus apud Ægyptios familiaribus, quædam incredulorum oculis apparenter obijciebant, quæ reuera non erant. id uerò nequaquã nostræ possent Lamiæ, quum etiam maximè uelint: ad experimentum prouoco. Reliquis locis (legitur enim ea uerbi positio in sacris Biblijs tredecim omnino locis) nimirum in Exod. cap. 22. uersu 17. in Deut. cap. 18. uersu 10. in 4. Reg. cap. 9. uersu 22. in 2. Paralipom. cap. 33. uersu 6. in Isaia cap. 47. uersu 9. & uersu 12. in Ieremia cap. 27. uersu 8. in Daniele cap. 2. uersu 2. in Michea cap. 5. uersu 12. in Nahum cap. 3. uersu 4. bis, denique in Malachia cap. 3. uersu 5. à D. Hieronymo conuersa ea uox Malefici uel Maleficia, pro uerbi inflexione scilicet: magos infames eorumq; actus intelligo. De loco Exodi cap. 22. controuersia est. Veneficia Iesabelis reddidit ille quarto Regum, Maleficia alij: quum tamen magicas artes nusquam legatur illa exercuisse, sed cædibus in prophetas sæuijsse, Nabothum insontem ob denegatam sui agri uenditionem obrui lapidibus iussisse, Achabum maritum Israelitarũ regem ad idolorum cultum perduxisse, quæ simulachris immolabantur comedisse, artibusque fuisse usam fornicarijs. Hinc dilucidè uides, mechassephim ad diuersa in Biblijs usurpari flagitia. Adhæc cæteris locis suprà citatis utplurimùm cum coniectoribus & somniorum interpretibus atque auguribus, & hoc genus hominibus annumerari, unde quandam actionum communionem licet colligere, deprehendes. Omnes uerò tales diuinationum uetitarum modos ignorant nostræ Lamiæ. Quocirca si uocem illam spectare nolles ueneficos, ad magos quos dixi inauspicatos, & quidem secundum leges puniendos, si hoc malis, referre per me licet. Similiter indistinctius licentiusq; Germanis nomen Zeuberer torquetur, ad quod exhorrescit, fascesq; apparat ferè quilibet, citra exactam circumstantiarũ totius causæ inquisitionem, multo minus notionem.

Vide lib. 2. cap. 8.

Atqui

Atqui eò adhuc confugitur, quòd scilicet Magicæ artes sint capitales: & quia sub illarum complexu cõtineantur Lamiarum conatus, eas pari supplicio afficiendas. Antecedens à me non negatur, quinimò in libris meis constantissimè defenditur: uerùm ap plicatam consequutionẽ nequaquam admitto: magnum siquidem discrimẽ est inter Magos & Lamias, uti suprà explicui. Adhæc Magi à seipsis initiũ discendi artem uetitam habent, conquisitis præceptoribus & libris, ac ad eam impelluntur propriæ naturæ curiosa inclinatione: Lamiæ uerò extrinsecus: siquidem non petũt instrui, nec præceptorem habẽt aut quærunt: sed quomodo illis diabolus se insinuet, uti organis suæ delusioni aptis, suprà satis monstratum est.

Tandem, quòd aduersarij adferũt, scelera ad mores pertinentia, quæcunque Moses capitalia fecit, ultimo quoque supplicio hodie à magistratu puniri debere: quanquam isthęc quęstio non uersetur circa punctũ nostræ controuersiæ, tamen non tam facilè mihi, ut credam, persuaderi potest. Nam apud Mosen falsum testimonium mortis uindicta eluitur: sponsa, si non comperiatur uirgo, lapidatur: is qui furem interdiu in ædes irrumpẽtem occiderit, morte punitur: & multa inueniuntur eiusdem seueritatis exempla, quæ tamen nunc tẽporis mitigantur. Quare etiam quum scribæ & pharisæi mulierem in adulterio deprehensam iuxta Mosis edictum, lapidibus obruere uellent, quódnam ex Christi seruatoris nostri ore decretum audiebatur? Qui sine peccato est uestrûm, primus in illam iaciat lapidem. Ita eam non solùm in foro Mosaico defendit, sed sua etiam beauit misericordia, commiserationis documentum relinquens. Aliàs de his fusius.

Alterum aduersæ partis argumentum, cui cumprimis nititur, est, quòd fœdus Lamiæ cum satana ineant, uerumq; Deum abiurent. Hoc licet suprà lib.3. cap.3. & 4. satis sit confutatum: ut tamen nonnihil præterea addam, quæro unde hoc, quòd pactum cum dæmone conflarint, tibi constet? Profectò hoc mihi donabis, quòd nec uideris, nec à fide dignis qui uiderint, habeas. Ergo ex propria stupidarum delusarumq; anicularum confessione. At quæ fatentur, uel faciunt coactæ, uel sponte: si coactæ, confessio est mutila & nullius ponderis, quia cruciatibus torturæ intolerabilibus expressa. Quid autẽ periculosius, quàm in diabolicis negocijs sine maleficij patrati testibus, pẽdere saltem ex confessione anus dementatę, per uim extorta? Sileres haud dubiè, si uidisses oleum illarum tibijs infundi feruens, candelis ardentibus torreri axillas, & infinita summæ barbariei & immanitatis tormenta in decrepitas exerceri uetulas, sicuti nos in insontibus, partim etiam dimissis ob innocentiam ex nostro patrocinio, spectauimus. Si spontè, aut impossibilia sunt, quæ fatentur, uti grandines prouocasse, per aërem uolasse, in bestias se fuisse transmutatas, cum dæmonibus uenereos expleuisse actus, & id genus similia: aut fatentur quę factu sunt possibilia, ut uenenum exhibuisse alicui, sed tamen non est factum: aut fatentur quæ facta sunt, & uerè acciderunt, sicuti eo in loco aliquem morbo correptũ, infantem interijsse, segetes aut uineas tempestatib. damnum perpessas. Confessio primi generis non potest puniri, quia uersatur circa ἀδυνάτον, & propterea omnino est erronea: legitima enim debet continere uerum & possibile. secunda multò minus: quia caret effectu. tertia manca est: quoniam

Fœdus cum satana initum est imaginarium.

Confessio Lamiarum erronea.

Suprà lib. 6. cap. 8. 12. 17.

diabolus ex euentu rei statim inculcat miserarum muliercularum phantasiæ, ipsas fecisse, quod naturaliter factum, aut ipsemet fecit. Et hæc est rupes, ad quam sua offendunt capita plerique nimis præcipites & sanguinarij iudices, ut animaduertere nequeant dæmonis Dialecticum sophisma, non caussæ pro caussa, ut cum barbaris balbutiam. Profectò hoc satis euincit illarum phantasiam uana persuasione imbutam, quòd spontè & uoluntariè agnoscant sæpe fœdus & mirabilia quæ faciũt: si etenim saperent, non tam promptè aliquando faterentur, quum de earum uita agatur. Neq; etiá uerũ est quod obijcitur, Lamias summo studio scelera sua tegere semper, tantaq; constantia negare facta, ut ne quæstionibus quidem subditæ confiteantur, quantisper tormẽta ferre possunt. Contrariũ ego sæpius deprehendi, quum citra quæstionum rigorem ultrò fateantur à se facta, quæ nec facta fuere, imò ne quidẽ natura rerum passa fuisset, propterea & imposibilia. Vnde mihi non inanis suspicio mouetur, aduersarios uel res ignotas proponere, uel quorum admodũ tenuem habent experientiam. Si nanq; ipsarum sensus non forẽt effascinati, certè talis non consequeretur confesio: at multò magis ipsum supprimerent facinus, nec de illo gloriarentur. Quòd autem tam atrocia sæpius sustinẽt fortiter tormenta, fit quòd eiusmodi flagitiorum confesio expostuletur, quę in illarum phantasiam nunquam peruenêre. Sed antequam hinc abeamus, proprio aduersariũ gladio confodere conabor, ut agnoscat fœdus esse imaginarium & præstigiosum. Fatetur se per aërẽ uolare, in bruta transformari, tempestates excitare, morbos immisisse imprecatione. Et hæc quidem omnia affirmare uidentur tanta cũ sensuum integritate, ut uix posis de ijs dubitare. Attamen & ego demonstraui, & tu mecum fateris, omnia illa esse uana & commentitia, diabolicisq; tincta figmẽtis. Si illa uana, quur reliqua quæ fatetur, debent esse uera, nempe apostasia à Deo, fœdus cum diabolo, homicidia, & id genus scelera, tum & deliria? Posteriora enim si fatetur sensibus integris, quur in fatendis prioribus sensus erũt corrupti? aut si in prioribus confitendis uitiata errauit phantasia, quid est quòd minus in posterioribus etiam aberrauerit? Cuncta siquidem hæc dicunt agnoscuntq; in una hora coniunctim, separatim eadẽ constantia, ijsdẽ moribus. Quid hic philosophum decipiat, non ignoro. Illa omnia uidet fieri non posse, & propterea mecum falsa & inania pronũciat: hæc autem quia fieri possunt, & ipsæ Striges fatentur fieri, putat hic etiam facta: ánnon animaduertit nouá diaboli fallaciam, quòd ex posibili concludere uelit imposibile? Ast nõ opus est multis ad refellendũ, nosti à posse ad esse non procedere argumentum: decebat in defensionibus posteriora cohærere cum antecedentibus.

Ad aliud procedamus argumentũ. Quum ad supplicium pertrahũtur Lamiæ, aut in fœdere diabolico perseuerant, non implorata Dei misericordia: tunc disertè dico, non esse mox occidendas, alioquin nõ solùm corporis, sed etiam animæ interfectores erunt iudices. aut à Deo ueniam poscũt, nec alicuius uitæ nocuerunt: tum multò magis dignæ commiseratione & arbitraria pœna. Omnes autẽ ferè Striges, antequam exuruntur, inuocant æternum Deum, ipsiusque implorant misericordiam, & sæpenumerò etiam testem suæ innocentiæ appellant, sanguinarijs præsidibus ad cœleste tribunal citatis. Iam rogo, quum se iuxta

Math.2… Marc.1… Luc.22. Ioan.18. Petri ab… negatus.

uestrum

uestrum decretum satanæ mancipårint,unde ulla resipiscentia:non à diabolo: astutior enim est, quàm ut secū pugnet: ergo à Deo. Si itaq; Deus agnoscit & recipit animā,quur tu Prætor usqueadeò incleméter agis,quum nulli iniuriam fecerint, ut corpus repudies,maximè quum in tuo non deliquerit foro, & tibi nullum in diuino iudicio relinquatur tribunal? quin ex me audi sapiētissimum Theologi recentioris consilium, cuius nomen ob quorundam morositatem, prætereo. Is studiosum quendam,qui uarijs desperationis ex paupertate insidijs adactus,animam suam scienter tradidisset satanę,ad præscriptum diem ab eo possidendam,deduxit in templum,& cum pijs aliquot uiris pro ipso Deum orauit,sanauitque afflicti hominis animam.Ita etiam,si nostræ uetulæ à uera fide defecissent,non oportuit eas in illa defectione enecari,sed sanis admonitionibus,ut dixi,in uiam reduci: at in carceribus Deum æternum profitentur & inuocant, & multò magis in agone. Non diu est,quòd quædam animam suam Deo commendabat iusto iudici & misericordi,quia se putabat submersum iri, quum in Rhenum pręcipitaretur iuxta plebeiū falsumq; experimentum, num Lamia esset. Si enim supernatet,nec subsidat, illā criminis ream, τεκμήριον creditur esse. Verùm suprà cap.9. experientiæ uanitatem demonstraui.

Matth.16. Marc.14. Luc.22. Ioan.18. Petri abnegatio.

Præterea,nec est ad hoc conniuendū,ut quis difficiliora loca prætergrediatur, & circa faciliora nonnihil uelitare conetur. Quare te uelim sistere, donec paulò limatius expendamus D.Petri exemplum, non solùm abnegantis,sed etiam licet mox præmoniti,Christum Dominum suum præsentem abiurantis. Non etenim Petrum infirmitate lapsum dicere sufficit. Ecquæ illa est infirmitas? non carnis (ut sic opinari liceat) imò ex eius nimia uastitate & potentia peccamus: ergo spiritus. Sic & Lamias nostras excusabo. At ut Petri transgressionem non prorsus fuisse leuiorem intelligas,elargieris mihi peccata esse inæqualia, unum altero maius. Supposita iam una eademq; specie,primùm rogo,ánnon illud grauius,quod homo excelsus & illuminatus committit, quàm quod uulgaris & infimus peccator? Enimuerò quò altius quis ascendit, eò decliuiorem & periculosiorem patitur ex casu ruinam, quàm is passurus sit, qui pauciores absoluit gradus. Secundò quæro,ánnon ille magis suum abneget principem,quò ipsi uicinior est, & ornatus ab eo tum spectabiliori dignitate,tum plurib. beneficijs? Annón abominabilius, si legatus deficiat à suo Imperatore, quàm si in defectionis crimen impegerit gregarius aliquis miles? Tertiò sciscitor, an reliquis paribus pastor non delinquat inexcusabilius tum ob repræsentationem sublimioris personæ,tum ob scādalum,quàm aliquis ex grege? Quartò,ánnon peccatum eò censebitur indignius, quò plures & uehementiores conspirant illecebræ,quàm ubi minores? Quintò, ánnon turpior sit nota peccati in eo qui haud ita dudum antea præmonitus, non tamen sibi à delinquendo cauet? Postremò,ánnon ad simplicem ancillarum ac ministrorum interrogationem ter negare cum iuramēto herum, sit peccatum maius, quàm si quis flexuosis satanæ persuasionibus excæcatus, simile committat? Eiusmodi propositionibus te subscripturum arbitror: concludas ergo ipsus. At nemo ista à me adducta existimet ad D.Petri apostoli exaggerandam abnegationem, sed ad castigandum eos qui proprijs uiribus tantùm ascri-

Peccata inæqualia.

asscribunt, & non diuinæ soli gratiæ, quò minus in singulas horas, imò momenta nomen Christi abiuremus: deinde etiam, quòd sicuti Petrus suæ pœnitentiæ interuentu consequutus est grauissimi lapsus sui, abnegationisq; ueniam & misericordiam, ita & Lamiæ & nos omnes mortales à Deo remissionem delictorum impetrare queamus, quamuis semel atque iterum defecerimus.

Character. Character, de quo non parum clamitatur, difficulter ostendetur à dæmone impressus. Quod si sagæ fateantur, ad mendaciorum è delusa mente ortorum cumulum erit referendũ, uel ostendant: nunquam enim in examine cõfessas scio, quibus equidem adfui. At cedò, quid mali extremo supplicio digni ex characteris impressione conuincere potes? Id quod citra aliorum iniuriam impressum est, absq; aliorum læsione rursus eximi potest. At abnegationem fidei eo confirmatam dicis. Quæso unde fidei renũciatæ persuasio? Ex diabolíne instinctu? Procliue consilium adest: saniori rursus, & Christiana institutione adducatur saga, ut repudij libello satanæ misso, ueram & orthodoxam amplectatur religionem, ac in matris Ecclesiæ gremium supplicẽ se insinuet demittatq;: hinc & exempto characteris dæmoniaci, si appareat, uestigio, eiúsque loco crucis uel Tau signo, aut cruciformi cauterio firmius infixo, si ita uidebitur, publicam agere & ostendere iubeatur pœnitentiam, iniuncta & arbitraria pro delicti qualitate, ut dixi, mulcta. Hæc eo modo sanitati integræ restituta assumatur, & pro ea continuò oretur, nec usqueadeò temerè flãmis crudeliter obijciatur deuoranda, si nullo insigni flagitio, aut damno dato alios læserit, unde illiusmodi exitium sit merita. Nec semper cõtractus inter Deum & homines sancitus, & postea uiolatus, si in alterius detrimẽtum non transierit, mox in foro ciuili erit criminalis. Omnis etenim qui peccatum committit, ex diabolo est, ut D. Ioannes ait, & propterea à pacto cũ diuina maiestate inito desciscit. *1. cap. 1.*

Cæterùm phantasiam in illis corruptam esse, tam multis argumẽtis, item ex Augustino & Decretis atque alijs, ad nauseam usque demonstratum est libro 3. cap. 8. 9. 10. 11. 14. 15. 16. 22. 26. 27. 30. 34. & passim per reliquos libros, ut in media luce cæcutire malit, quàm nudam amplecti ueritatem, qui contradicit.

Ne quid hinc ad Lamiarum carnificinam requiratur, easdem & idololatrarum pœnæ subijciendas esse, conquisitis hinc inde nescio quibus documentis, obijcitur. Tales autem esse, nemo mihi facilè persuaserit. Nullum siquidem idololatram agnosco, quàm qui aliud sibi in animo præsumat certa fiducia, unde suam speret confidátque salutem, quàm à Deo: quemadmodum infinita idola tum apud Ethnicos, tũ Christianos passim sunt obuia, quibus relicto Deo uero fiditur. item, si quis pecuniæ, aut alicui creaturæ tam firmiter animo agglutinetur, ut Dei omnipotentis patrocinio neglectim habito, aut contempto, inde idolum uel numen suum efficiat. Lamiæ uerò ex diabolo nihil salutis quærunt, aut credunt: solùm ab illo, phãtastici spiritus organis uitiatis deluduntur, ut admiranda uel mala, uel ludicra efficere eius operâ se opinentur, quæ uel rerum natura non patitur, siue ad quæ perficiẽda ipsæ etiam inidoneæ sunt, quamuis constanter fateantur illa se fecisse, ita à diabolo infatuatæ. Si idololatria sit dicenda eiusmodi delusio, non satis equidem intelligo. Sin uerò instes, sagas esse idolo-

Lamiæ sunt idololatræ.

Idololatra

idololatras, & tales mortis pœna afficiẽdos: quomodo eos cedò, qui mente sana ad aurum, argentum, saxa, ligna, & ad nescio quæ simulachra, résque uetitas & abominandas, necessitatis tempore confluunt, salutem & temporalem & æternam quæritantes, credentesq;, à tam acerbo uindicaueris supplicio?

[...]ostata.

Vt insuper criminali actioni hìc põdus accedat, apostasias crimen in subsidium accitur. Ea autem nemini meritò impingitur, quàm qui ab agnitæ ueritatis mysterio sensu integro desciuit, mordicusq; assumptam impietatem pro ipsa ueritate non modò tutatur, sed & hanc præfractè oppugnat. Nostræ autem insipientes nulliq; noxiæ Lamię, quas mitius clementiusq; tractandas ratus sum, tantum abest ut impietatem defendere conentur, quò etiam resipiscere, & publicam agere pœnitẽtiam uelint, admonitæ, rectius institutæ, & ab errore reuocatæ. nec talib. sinum præcludit Ecclesia, quam potissimùm etiam spectat defensionis censura.

[...]facit Pe[...] exemplum ante [...]itum.

Homicidij præterea insimulantur nostræ Lamiæ. Fateor, si homicidij conuincuntur, interficiendas iuxta legem Mosaicam & ius commune. Atqui agnoscis eas exhibere res innoxias: ergo quum illæ ne hilum prorsus noceant, multò minus periment: non igitur criminis reæ sunt. Proinde nec hac ratione de ijs capitis supplicium sumi debet. Si dixeris, in eis necandi esse animum & uoluntatem, quamuis non respondeat successus: etsi hic responsum abundè putarim in fine proximi capitis, tamen hoc tibi adhuc obijciam, uoluntatis delictum à Deo puniri, non, nisi in actum cœperit dirigi, à magistratu, cui exteriora saltem commissa sunt: alioquin quotidie eorum qui necem aliorum desiderarunt & uoluerũt, ad carnificinam traherentur aliquot myriades.

[...]mia non [...]t homicida.

Inde etiam defenditur, dæmones cum Lamijs reuera carnalem explere libidinem, & inter fœdos amplexus in familiari colloquio eas interrogare dæmones quæ uolunt, & responsa quærere. Hoc etsi satis superq; sit confutatum suprà, ut non tam uanam illarum cõfessionem, quàm stultam aduersariorum credulitatem mirer: denuò tamen tribus hìc respondeo uerbis, diabolum spiritum, nec carnem, nec ossa habere, quæ ad hoc opus perficiendũ desiderantur: organa desunt, nimirum penis testiculiq;: & materia, semen scilicet, ex sanguine & idoneo spiritu genitum. Scitè hoc ipsum D. Augustinus comprobat, dæmonem nihil posse, quod per instrumenta naturalia effici nequeat. Hunc actum ludibriosum esse demonstraui, qui tamẽ à quibusdam uerè & realiter peractus esse contenditur, quemadmodum & choreæ, comessationes cum dæmonibus, & nescio quæ rerum ludibria, copiosè multis documẽtis tertio libro confutata: quapropter & ea repetere, quę in rerũ natura non sunt, longioremq; disputationis telam contexere, profectò piget. Nihilominus illius quod imaginatione uel in somno contingit, ut scelus exaggeretur, & supplicij crudelitas aggrauetur, collatio fit cum enormi flagitio uerè perpetrato: nimirum, quòd si is qui cum iumento cõcubuerit, morte sit plectendus ex Mosis decreto, quãto acerbiori pœna erit tollendus, qui opus illud carnale cum diabolo exercuerit? à minori scilicet ad maius producto argumento. ego autem illud inuerterim iustius, uidelicet à crimine imaginario, uel per somnum ex dæmonis artificio subdolè impresso, ad fœdissimam spurcitiẽ indubitatè peractam, æquis-

Luc. 24.

Imaginarius diaboli concubitus.

Exod. 22.

æquissimo iudicio seueriter puniendam. Nec minus absurdum est, quòd inter fœdos amplexus (qui reuera nulli sunt) in familiari colloquio dæmones rogent quæ uolunt, & responsa quærant lamiæ, id quod aduersarius inter cætera urget. At meræ sunt imaginationes, quibus ueri nihil inest. Quòd etiam sæpenumerò dæmon in specie canis, hirci, aliúsue bruti animalis, siue speciem eorum assumpserit tantùm, siue reuera inuaserit & obsederit, ad Lamias accedere, à plerisque feratur, inter ueras Luciani narrationes recenseatur. Absurdis relationibus actiones criminales exaggerare, decet minimè prudentes, sed potius demonstrationibus sole meridiano clarioribus uti.

Quum adhæc in lupos liniméti uirtute, uel si uoles, diabolica arte momento se reuera mutatas, & alia inunctione denuò in homines trásformatas constantissimè fateantur edentulæ anus, qua fronte aut impudentia quis realem metamorphosin defenderit? Si docuero, profundũ somnum unguenti potentia inductum, & à diabolo somnorina eiusmodi simulachra interim impressa, quomodo phãtasiam hîc illæsam esse quis pertinaciter reclamat? Similia à me confutata passim in his libris obuia, si hoc sit insanire, quid sapere sit, non satis capio. Quorsum ea quæ natura non patitur, nunquam fuêre, uel esse possunt, temerè admittam?

Alios non seducere Lamias.

Nec certè prætermittenda silentio illa oppositio, quòd alios seducant Lamiæ. Quũ phantasia sint delusæ, quomodo alios seducere queũt? nisi phantasmata sibi falsò à dæmone impressa pro ueris actionibus, tanquam res gestas narrare, appelles seducere: quod etiamsi fit, esse quàm rarissimum, nemo dubitet: secus licet fateantur, quę admodum & multa alia, quæ per somnia solùm ipsis apparuêre, & tamen pro ueris defendunt. Quotquot uerò hoc fascino sunt diuexatæ, nullum uniuersæ huius delusionis agnoscunt alium magistrum quàm dæmonem, suis illis technis deludentem. Quantum adhæc uirium in seducendo illis sit tribuendum, attestantur & iners sexus & stupida ætas. Si etiam apud illas quæ seducere & seduci dicuntur, diligenti attendatur animaduersione eorum quæ in hanc rem fatentur, tam insulsa intelliges, uaria nec cohærétia, ut utrasq; in ea institutione fuisse deliras, nec mentis compotes, & à dæmone agitatas obsessasq;, imò ipsum satanam in eisdem loquutum, facilè agnoscas, si ueritatis æquilibrium spectes solùm, sepositis affectibus, peruersæ opinionis iamdudum imbibitæ præiudicio obfirmatis. At lamias, in fœderis cõtractu pollicitas esse, quòd in hanc societaté alios quoq; traducere satagent, dices. Nimis profectò multis diuersisq; suprà docui testimonijs, pactionem illam esse phátasticam, & uaria simul in ea agitari tum de uetularum uolatu, tum de coitione dæmoniaca, tum de transformatione mox dicta, tum de reliquis ad nauseam nõ repetendis, quæ ipse uelis nolis, falsa & imaginaria esse fateberis.

Mirum est quoque hic ad actus criminales agglutinari, quòd uetitas mõstrosasq; ediscant artes Lamiæ: quum nullas certè norint. Sunt etenim indoctæ, uetulæ, deliræ, mentisque nimis quàm stupidæ: unde & à satana citius delusæ, quibusdam apparitionibus, umbris, præstigijs & inanibus imaginationibus fisæ, uelut bis pueri senes, quæcunq; ludibria pro ueris amplectuntur. Eò autem pertinacius hoc urgetur argumentum, ut cautius nostræ Striges possent illaqueari damnariq;

decreto

decreto promulgato, L. multi. C. de maleficis & mathematicis. uerùm hoc illas non concernere, ostendi tum alibi, tum in epistola priori ad Brentium. Qui uerò artes curiosas magicasque exercuêre, magi fuerũt prophani, qui & libros habebãt, flammis postea traditos iure, ex Pauli doctrina, Actor. 19. Quoscunque huius factionis homines condemnat Moses, & lex Imperatoria.

lib.6. | ro A. | lib.6.

Huc item pertinet, aliquem occidi posse diris imprecationibus, infandis carminibus, dæmonum inuocationibus, & exorcismis, non citra rationes multas me fortiter pernegare: quemadmodũ & stupidas nostras Lamias nunquam ijs friuolè inutiliterque uti, sed magos quos descripsi infames, ipsosque diuinatores ijsdem esse celebres famososq; citra magistratus castigationem, etiamsi alios in peruersas ducant opiniones, lites accumulent, & cædes struant, uicissim asseueranter concedo.

Præter hæc, qui Lamiarum phalarides diriter construere satagunt, spiritus immundos quoq; ab illis in alia corpora immitti contendunt: quod fieri omnino nõ posse, lib.4. cap.18. satis conuictum arbitror.

incan-

De rebus incantatis, quod etiam obijcitur, liberè dictum uolo, eas nullum dare damnum, nisi naturali uirtute uenena sint, nec quicquam operari extra uim in rerum primordijs à Deo inditam.

Vt crimine adhęc magis onerentur sagæ, subnectitur, dæmones sæpe non cogitaturos, quæ incitati & exorati à Lamijs tentant, & Deo permittente perficiunt. Quasi uerò illi non propria malicia ineffabili cõtinuò aduigilent, nocte diuq; nos circumeuntes, uelut rugientes leones, quęrentesq; quibus noceant, & quos deuorent. Sed & nõ modò quæ infatuatæ anus desiderant fortè, nequeunt illi: uerum etiam multa quæ ipsi uelint, naturali impotentia, uel inhabilitate, non possunt, uelut res nouas creare, uel creatas uerè immutare, aut cum hominibus concumbere, & id genus reliqua: & quæ quidem possunt, non semper permittuntur. Quinimò ipse subtilissimus spiritus stupidarum muliercularum phantasiæ ingerit, ab ipsis non se excitatum talia effecisse, sed illas ipsas perpetrasse, quæ uel ipse præstitit, uel aliunde acciderunt: unde pati eas, & non agere, dicendum esset. Nec sanè credendum, iustissimum & misericordissimum Deum aliquid ex malesanæ anus phantasia, aut uoluntate (si ita uoles) concessurum, & non iusto suo iudicio, & decreto in ęternæ consilio trinitatis pronunciato. Quocirca calamitatum satanicarũ authores esse striges nostras, uel instrumenta, nondum est conuictum. Neque hîc locum habet: Non innocens est, qui iubente alio interficit hominem.

Vide suprà libro 1. cap.25.

Lamias pati, & non agere.

Hîc ad obiectiones quasdam, ut obuiæ fuerunt, obiter nonnihil dictum: si quid desiderabitur, suis locis passim per hos libros dilutum comperies, ueluti & quod in redarguendis huius argumenti uanis Paracelsi & Ioannis Campani opinionibus requiretur.

Si quos adhuc immodestius aduersus me suas eructare calumnias lubeat, ad æqui Lectoris censurã prouoco.

Quòd maleficas mulieres non magis pœna dignas me existimare dicatur, quàm ex melancholico, uel alio quodam morbo desipientes, fit mihi iniuria, & à calumnia me liberabit prę cedentis capitis initium, ubi de illis loquor, quæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli fuerunt noxiæ, quomodo sint reducendæ, & quæ eis statuenda pœna. De his quæ alijs damnũ de-

disse comperiuntur, ut pro criminis qualitate & magnitudine ex legum decreto supplicium sumeretur, perpetuò mea fuit sententia. Si quis interim sanguinis insontis sitientior omnes neruos uiresque in hoc extendat, quibuscunque conquisitis rationibus, ut citra ullum commiserationis momentum nostras Lamias à dæmone illusas, phantasia uitiatas, nec ulli noxias, æquè ex Mosis & Imperatoris edictis non modò puniri debere, sed & diriter torqueri perdique, contentiosius urgere pergat, & magistratui in hoc negocio nimis sæpe inhumano fasces flammasq; subministrare mordicùs uelit, is ut in suo abundet sensu, sitimque expleat, per me sanè licet: quorsum multa cõtentione opus est? Sufficit mihi ingenuè sententiam proposuisse meam, qua à consueta punitionis atrocitate, quæ citra iustam ueritatis inquisitionem, & exactam circũstantiarum trutinam, hactenus indiscriminatim exercita nimis, aliquam commonstrare uiam conatus fui: testis ille quem nihil latet. Si operæprecium fuerit præstitum, cum iudicio admittant prudentiores & pij: sin minus, bene uolenti ignoscãt. Medicum me esse agnosco, non causarum forensium iudicem. Proinde neq; hîc, quin à me plerique dissentiãt, recusare aut possum, aut uolo. Verùm à disceptationibus & continuis litigijs naturæ ductu abhorreo, quæ illis qui ijsdem afficiuntur, relinquo libera. Si qui itaque eiusmodi altercationibus delectati, aduersus me quicquam adhuc olim molientur, responsi nihil se posthac à me expectaturos sciant, ne ex meo silentio uictoriæ trophæa sibi pollicenantur.

DILVITVR SENTENTIA GEorgij Pictorij, qua Lamias ille crudeli morte puniendas esse, defendit.

Caput XXV.

ARgumẽta, quibus Georgius Pictorius medicus, in libello de Sublunaribus dæmonibus, defendit, Lamias inclementer uel igne uel alio quouis tormento esse tollendas, sparsim in his nostris libris tam solidè confutata esse arbitror, ut superuacaneũ certè iudicem, illi uel paucis respõdere, uel plura his adijcere. Enimuerò earum phantasiam à dęmone uitiatam esse, ut neminem nisi opinione læserint, satis superq; demonstratum est. quemadmodum etiam manifestè ostendi, dæmonem, uti spiritum, ossibus, carne & halituoso humore, quæ in actum uenereum requirũtur, carentem, cum fœmina cõgredi neutiquam posse. Quod tamen Pictorius hic negat, & se Augustini & Cõciliatoris sententiæ prę ferre ait cuiusdam Marci testimonium, qui insignis satanę cultor, in Chersonneso uitam egit solitariam, Michaëli Psello familiaris: atq; dęmones genitalia habere, & fœcundos esse semine, docuerit: quod hi salaces istis deformosissimis pecoribus (sic Lamias appellat) generandi studio in locellos infundunt, & proles excitant, sed nostris dissimiles, & nanos fermè simias referentes. Vnde hęc Marcus nouisse potuit, nisi quòd, dum familiariter dæmonum consortio uteretur, in ea forma ab ipso descripta, oculos illius deluserint, & pręstigijs umbrã pro re obiecerint, aut eius phantasiam, ut & Lamiarum, huiusmodi suggestione uitiarint? Debuit adhæc, ut philosophus, considerasse, omne semen generare suum simile. Quorsum ergo nani ex dæmonum, qui spiritus sunt, semine gignentur? quæ eorum similitudo? in quibus conueniunt? in quantita-

Organ- ctus ubi de- sideratu fectus.

titaténe, aut in substãtia? simiásne itidem referunt in generãdo dæmones, qui formam norunt mentiri quamcũque, etiam angelorum lucis? Si procreandi his potẽtiam tribuere uoles, malos gignẽt genios uel spiritus. analogiam etenim rerum hic statuere oportet. Accedet quoq; immortalitas, qua ratione à creationis primordijs in tam numerosam excreuerint sobolẽ ad hoc usque seculum, ut nihil præter has laruas nostris sedulò obuersari oculis, nec usquam hominem ab harum infinitis myriadibus securum fore, non mirum sit. Hanc sententiam qui conuellere uolet, rationes adducat, quibus, ut nugis his, imò apertissimis mẽdacijs credam compellar. Demiror sanè, doctum uirum hic sibi illudi, sensusq; perstringi sinere.

Aliam insuper punitionis occasionem nimis friuolam adiũgit, quòd harum Erynnarum numerus in tam immẽsum excresceret pelagus, ut ab earum incantationib. tutus degeret nemo, nisi comburerentur. Imò nusquã ab harum læsione securius uiuitur, quàm ubi hæc uictima locum habet nullum, nec eæ igni mandãtur: nimirum ubi diaboli dolus, artes & præstigiæ, quibus nocte diuq; in suam illicere nassam homines incredulos, uel modicæ fidei satagit, innotuẽre: ubi in cunctis afflictionibus Deus omnipotens, iustus & misericors cognoscitur imploraturq;: ubi ad Christum unicum diaboli supplantatorem, eiusdemq; regni strenuum euersorem cõfugitur: ubi ordinata à Deo media nõ negliguntur: ubi quod solius diuinæ maiestatis est, satanæ aut maleuolæ animi non attribuitur.

Ad Ludouici Milichij censuram de Lamiarum pœnis, uti quoq; ad Iacobi domini in Lichtenburch iudicium, abundè toto hoc Libro responsum esse existimaui, ut frequentiori repetitione minimè opus esse sentiam.

VENEFICARVM POENAE.

Caput XXVI.

Veneficarum pœna.

NOn aliò torquenda erit lex Cornelia, quàm in ueneficas. Quæcunque enim fœminæ morbos, siue mortem, aut iacturam, alicuius ueneni potentia cuiquã induxerunt, Veneficarum nomen & punitionem merentur: atq; his pro criminis qualitate pœnam uel aggrauant, uel moderantur leges. Quemadmodum si quæ philtro uel amatorio poculo apud ꝓcos, amasios, aut alios, amorem extorquere contendunt, eosq; interim uel dementãt, uel morbis excruciant, nõ tamen uita orbant: ijs noxæ magnitudinem & uolũtatis studium, pœnæ grauitatem uel moderationẽ præscribere iustum est. quod de quocunque illato rerum dispendio dictum semel uolo. Lex Cornelia de sicarijs & ueneficis sic habet: Qui uenenum malum necãdi hominis causa fecerit, uel uendiderit, uel habuerit, plectitur. Eiusdem legis pœna afficitur, qui in publicum mala medicamenta uendiderit, uel hominis necandi causa habuerit. Et ex Senatusconsulto relegari ea est iussa, quæ non quidem malo animo, sed malo exemplo, medicamentum ad cõceptionem dedit, ex quo ea quæ conceperat decessit. Alio Senatuscõsulto effectum est, ut pigmentarij temerè cicutam, salamandram, aconitum, pityocampas, mandragoram, cantharidas, aut quid lustramenti causa dantes, pœna teneantur eiusdem legis. Ante Q. Fabium Maximum ædilem Curulem in nullam de ueneficio fuisse inquisitum, suprà ostendi libro 3. cap. 3. ubi & ueneficarum pœnæ exemplum.

Lex Cornelia, ff. lib. 46. tit. 8.

Fœminæ ab initio ad ueneficium procliuiores.

Porrò fœminas ab initio ad ueneficium fuisse procliuiores uiris, grauissi-

mi testantur authores. Refert Diodorus libro quinto de Antiquorum gestis, Hecatem fœminam omnium primùm aconitum inuenisse, & ad uenena mortifera conficienda summū studium operamq; impendisse. Quin apud Romanos fœminæ ueneficijs primùm usæ sunt, ut testantur Liuius libro 8. & Valerius lib. 2. tit. de Institutis antiquis: & nonnihil D. Augustinus libro de Ciuitate Dei 3. cap. 17. Plinius aūt libro uigesimoquinto, capite secūdo scribit, sciētiam fœminarum in ueneficijs pręualere. Quid enim (ut subdit) nō repleuēre fabulis Colchis Medea, aliæq; ? in primisq; Italica Circe, dijs etiam asscripta, quemadmodum & Thracia apud Thraces, quorum regioni & nomen dedit? Sed & præter istas, apud Horatium nunquam non uidebis magas & ueneficas mulieres memoratas: Gratidiam, quam & Canidiam appellat, Saganamq; & Veiam Neapolitanas, Foliam Ariminensem, & alias: uiros aūt neutiquam. Quin & apud alios scriptores, plures etiam alias reperies: Mycalen scilicet, Erichthonen, Dypsadem, Eriphiam, Guthrunem, Gygen illā Parysatis matris Cyri famulam, Martinam quādam Cornelio Tacito memoratam libro secundo Annalium, & Locustam apud eūdem, ad finem propemodum lib. duodecimi, & alias ferè infinitas. Vetus est prouerbium de mulierū ueneficijs, θεσσαλικὴ γυνὴ, id est, Thessala mulier, Suidæ memoratum, quo scilicet utimur in ueneficas mulieres: quoniam ea gens, & pręsertim fœminæ, præ cæteris hoc nomine sunt notatæ. Quintilianus libro 5. Orator. instit. tit. de Argumentis: Latrocinium, inquit, facilius in uiro, ueneficium in fœmina credam.

Valer. lib. 2. cap. 16.

Ouid. in epi. Sapphus.

In Perside ueneficos plecti, ut in amplo lapide caput impingerēt, rursusq; alio superinducto lapide illud effringerent, fertur. Quid aūt hic statui debeat de ijs, qui uenena in hominum uel pecorum perniciem apparariut, siue mares siue fœminæ sint, prudentis Magistratus æquitati & iudicio relinquendum censui: ne sibi extra professionis meæ limites quicquam præiudicari queratur ille, cuius ordinationem à Deo esse testantur literæ Sacræ. Sententiam tamē incomparabilis prudentiæ Atheniensium Areopagitarum raram, consilioq; certè maturo pronūciatam aduersus ueneficam, tanquam iudicij deliberati discretiq; exemplū, colophonis loco ex Aulo Gellio subiungere uolui: cuius hæc sunt uerba. Ad Cn. Dolabellam, proconsulari imperio prouinciam Asiam obtinentem, deducta mulier Smyrnæa est. Eadem mulier uirum & filium, eodem tempore, uenenis clàm datis, uita interfecerat. Atque id fecisse confitebatur: dicebatque se habuisse faciendi causam, quoniam ille idem maritus & filius, alterum filium mulieris ex uiro priore genitum, adolescētem optimum & innocentissimum, insidijs exceptum occidissent. Idq; ita factum esse, controuersia non erat. Dolabella retulit ad consilium. Nemo quisquam ex cōsilio sententiam ferre in causa tam ancipiti audebat, quòd & confessum ueneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittēdum impunitum uidebatur: & digna tamen pœna in homines sceleratos uindicatum fuisset. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores exercitatioresq; reiecit. Areopagitæ cognita causa, accusatorē mulieris, & ipsam quę accusabatur, cētesimo anno adesse iusserūt. Sic neq; absolutū mulieris ueneficiū est, quod per leges nō licuit: neque nocens damnata punitaq; est, quæ digna uenia fuit. Ex Valer. Max. libro 8. cap. 23. scripta hæc historia.

IVRIDICA ANACEPHALAEOSIS de Lamijs. Caput XXVII.

IAm tandem Lamias earum rerum omnium quæ illis aſcribuntur paſſim, nec naturali ratione, nec in facto cauſas eſſe, comprobatum ſatis arbitror. Nam ſi quid eiuſmodi hæ efficiunt, utique poſſunt etiam. actus enim præſupponit potentiam. Si uerò poſſe concludere uolumus, definiendũ omnino prius eſt quo modo, quáque ratione poſsint. At neque per ſe, neque per incantationes, neque per dæmonem, neque dęmones per ipſas ea præſtare queunt.

Per ſe quidem ipſas non poſſe, triplici ratione demonſtrauimus. Quæ enim ad omnem actionem, ſiue ſimplex illa ſit, ſiue certo fine fiat, requirũtur, agentis nimirum facultas, aptitudo patientis & ſubiecti, conueniens & poſsibilis applicatio, tribus his planè caret. Nam quod ad ipſas ſpectat, mortales ſunt: quorum omnis facultas cũ ex analogia conſonantiaq; corporis & animi pendeat, hoc quidem nihil niſi intelligere & uelle: illo uerò tantum poſſunt, quantum terrenorũ ſenſuum termini patiuntur. Itaque nec ad ſuperiora ſua potentia pertingunt, nec quicquam omnino poſſunt operari, quod ſenſibus non reſpondeat. Sicut enim diximus, ad efficiẽdum aliquid, uel ad effectum producendum in aliquid, neceſſaria prorſus eſt uirtus ac potentia cauſæ efficientis, haud ſecus atque πρός τι. Quantum etiam attinet ad id in quod agere creduntur, hac ipſa ratione fieri non poteſt ut terram concutiant, nubes diſſoluant, grandines prouocent, uentos cieant, imbres inducant, fulmina euocent, tonitrua eliciant. Nullus enim uel noſter eſſe poteſt actus uel alterius agentis, niſi in patiente apto, beneque diſpoſito. Non eſt aũt ea aut uniuerſitatis ratio, aut elementorum conditio, ut homines in ea uel agere poſſint, uel ea ratione poſsint qua lamiæ credũtur, ut ſuperioribus libris latius explicuimus. Per incantationes igitur multò minus hæc conſequentur. Nec uerò cauſato, ut loquimur, plus uirtutis ineſſe poteſt, quàm ab influxu beneficioq; ſuæ cauſæ proficiſcitur. Incantationum carminumq; cauſæ ſunt lamiæ, & ij qui ijs utuntur, quemadmodum uerborum omnium, quorum quis ſit effectus, Ariſtoteles in ſecundo de Anima ſubtiliſsimè docet. Lamias autem hæc augendi nullam habere uim, nullam facultatem, iam oſtendimus. Ergo nec incantationes talium effectuum ſunt cauſa, nec lamiarum potentiæ ſuffragatur illa regula: Quicquid eſt cauſa cauſæ, etiam eſt eius cauſa quod cauſatum dicitur. Etenim licet priora duo quæ in omni actione requiruntur, non deeſſent, tertium tamen hic deficere uidemus. Incantationes enim non eſſe medium aptum inter homines & corpora cœleſtia, alijs in locis docuimus. Itaq; uel hoc ipſo totum negocium non ſolùm impediretur, ſed nec inſtitui poſſet. Medium enim inhabile & inconueniens, impedit ut extrema uel coniungantur, uel in agendo quid conſentiant. Niſi fortè cum Platonicis cõſtituamus, mundum hunc eſſe quoddam animal quod etiam ſentiat, & aures oculosq; habeat: cumq; Pythagora, cãtibus eum delectari & moueri.

Sed nec per diabolum eas hæc pręſtare oſtendimus. Nam ut concedam etiam, quòd aut diabolum incãtationibus ſuis poſsint cogere, aut diabolus hæc ſpontè faciat, cum inuocatur ab illis: tamen nec ad id agendũ compellere, nec illud per ipſum poſſunt efficere, quod in eius poteſtate non eſt.

l. in omnib. 2. D. de oblig. et. act. l. 1. C. de hær. inſtit. l. ſi ego. 1. D. ſi cert. petat. c. 2. §. hoc aũt. qui feud. da. re poſſ.

l. etſi amicis. D. ad l. Iul. de adult. Doct.

l. fin. D. de flu. l. qui ſella. §. fin. D. de ſeru. ruſt. Macrob. in Som. Scip.

Licet enim ipse & omnia quæ commemorauimus, & multa alia posſit, quæ nobis miracula modò ſunt, modò uidentur eſſe: nō tamen ea pręſtare potest, quæ uel ipse, uel homo uellet: nec eo momento, quo uel ipse cuperet, uel clientes optarent & iuberēt: ſed ea quæ uult ſummus Deus, & tum demum cum illi placuerit. Itaque, ſi quando post incantationes id quod uolunt conſequatur, quia non ex libito, imperioque dæmonis aut illarum procedit, ſed ex uoluntate iubentis aut permittentis Dei, quæ nullius aut ſpiritus aut hominis non ſolùm in poteſtate, ſed etiam in ſcientia eſt: fortuitū (ſi ita uoles) id & hominibus & dæmonibus eſſe oportet. Quare nec magis eorū cauſa ſunt, quàm omniū rerū quæ non à nobis fiūt, ſed fortuitò nobis licet optantibus accidunt. Nec deniq; diabolicæ naturæ uis obiectionē illam nobis ſubminiſtrat, idem eſſe ſiue per ſe, ſiue per dæmonem ea quæ ipſis attribuuntur, faciant Lamiæ: nec differre, utrum effectū producant, aut cauſam immediatè præbeant.

l. is damnum. D. de reg. iur. l. 1. §. deiecisse. D. de ui & ui arm. l. nihil interest. D. ad l. Cornel. de sicar.

Postremum eſt, quod dici poſſet, dęmonem per anus haſce quæcunq; ſuprà diximus operari, ut miserę Lamiæ cauſæ ſint inſtrumentales. Quaſi uerò mille artifex earum egeat opera? Sed ut hoc non ſit, quis non uidet inepta prorſus ad cœlū, aërem, nubes ac uentos commouēdos edentulas anus eſſe organa? Ne igitur illos nequam ſpiritus tantæ putemus & inſipientiæ & inertiæ eſſe, ut has adeant: & naturam eò recidiſſe, ut per eas moueatur. Ad agendum enim aliquid, inſtrumenti conuenientia requiritur, & habilitas. Quanquam etiam, ſi Lamiæ dæmonum ad ea quę Deus opt. max. iis permittit efficienda, neceſſaria eſſent, aptaq; organa, quam inde pœnam mererentur miseræ? Primùm enim hoc eas pati uideremus: Ergo minimè facere. Simul enim hæc non concurrūt. Tum etiam certum eſt, ex cauſa inſtrumentali actiones non cenſeri, nec finem eorum quæ fiunt, ab organo dependere. argumento l. qui mihi donatum. D. de donat. Finis autem in maleficiis tantummodò punitur. l. diuus. D. ad l. Cornel. de ſicar. Atq; his propemodum rationibus fuſius explicatis, firmiſſimisq; argumentis ſtabilitis, per naturam rerum, teſtem ueritatis optimam, fieri non poſſe declarauimus, ut quicquam eorum quæ dicta ſunt, Lamiæ uerè poſſint. quod primum eſt argumentum, eas quoq; nihil eiuſmodi facere.

Instrumenti habilitas.

l. §. cæterū. D. de Acq. poss.

Secundum erat ex facto petitum, quod optimum ueritatis fundamentū eſt: quia ueritas eſt certæ rei noticia, habita maximè per uiſum. Vſu autem ipſo deprehendimus, hos effectus falſiſſimè Lamiis tribui. Nō ſolùm enim illæ calamitates, quarum cauſæ dicuntur eſſe, durant, atque adeò redeunt, poſtquam iam è medio ſublatæ, in cineres redactæ ſunt: ſed ibi quoq; tam crebræ tamq; uehementes quandoq; ſunt, ubi lamiarū nec potentia nec nomen cognita ſunt. Effectus autem non debet aſcribi cauſæ, qua remota, idem nihilominus contingit. l. cōditionibus pupillus, in pr. D. de cōdict. & dem. argumēto l. antep. D. ex quib. cauſis maior. Ceſſaute enim cauſa, neceſſariò quoq; ceſſat effectus. Cum ergo ex facto habeamus, lamias neq; per ſe neq; per alium hæc efficere: ſed alium abſque illis, hoc eſt uel Deum ἀμέσως, uel diabolum, ſummi & omnipotētis Dei permiſſu: profectò nec ęquū eſt, ut aut ex facto alieno onerentur, aut ibi pœna ſit, ubi noxa non eſt. l. ſancimus. C. de pœn. Satis eſt ut unuſquiſq; ex ſuo admiſſo ſorti ſubiiciatur. Cū uerò natura ſit impoſſibile, ut non modò lamiæ,

miæ, sed & reliqui homines eiusmodi rerũ causæ sint efficientes: nostrũ sanè non est, in præiudiciũ alterius id esse possibile defendere. Neq; uerò de iure quid est possibile, quod natura sit impossibile. l.1.gl. l.filius.D.de cõdit. instit. Et nihil est certius, quàm defectum potentiæ nõ solùm actũ, sed etiã actus præsumptionẽ impedire. Quam etiã ob rem nõ quæ quis aut uoluisse dicitur, aut potuisse ꝓbatur, attendunt iudices: sed ea quæ quis cõmisisse & fecisse demõstratur, quæq; per naturã rerũ tam in potestatem q̃ uoluntatem hominis cadunt. Quod adeò uerũ est, ut etsi quis uel spontè uel aliter cõfiteretur delictum, quod aut simpliciter cõmittere nõ potuit, aut certis de causis naturaliter cõmisisse nõ uidetur: tamen ex eo puniri nequeat. Confessionem enim & uerũ & possibile continere debere, suprà docuimus. l. inde Neratius. D. ad l. Aquil. c.fin.de confess.in 6. & ibi gl. l.1. C.de confess. ibi Bal. Et Angelus cons.116.uol.4.refert, mulierem quandam confessam, se marito uenenum propinasse, ex eoq; illũ interijsse, ex tali confessione cõdemnari nõ debere: quia iudicio medicorum non erãt lethalia pharmaca, quæ se dedisse confitebatur. Anno quoque 1563, uiderunt filij mei Patauij puerum rapientem in foro poma ab inuita muliere, leuiter uirga in dorso percussum, statim concidisse mortuum. Non tamen uerisimile erat, ex eo mortuum. difficillimum namque medicis uidebatur. Impossibilium autem & ualde difficilium idem propemodum est in iure iudicium. l.apud Iulianum. §.constat. D.de leg.1. Quod etiam ad lamiarum spectat patrociniũ. Vt enim fieri posse per eas concedamus, quæ posse creduntur: quid tamen ijs ipsis homini esse posset difficilius? Vix igitur etiam uero sunt similia. At quod uerisimile non est, attendi non debet. c.quia uerisimile. de Præsumpt. l.fin. in prin.D.quod metus causa.

Causæ finales calamitatum quæ Lamijs imputantur. c.cætero. de homicid.gl.1. & Panor.

Adhæc quum de causa calamitatũ earum, quas lamijs impingimus, certò non constet, hoc unũ miseras etiam excusaret, quòd multiplices ac uariæ earum possint esse occasiones & causæ. Effectus enim qui multiplici ex causa colligi potest, iustiori semper asscribitur. c.estote, de reg.Iur. in antiq. Nec in dubio delictum omnino præsumitur. l.1.C.ad l.Cornel.de sicar. Iam uerò cum & de remota constet, & de propinqua, quæ propriè causæ appellatione continetur, non solùm innocentes affligerẽtur respectu nocentis, quo nihil est periculosius (l.fin.infr. C.de his qui latr. l.prægnantis. D.de pœn.) sed ipsi quoq; Deo summam iniuriam inferremus, si manũ eius nõ agnosceremus: hoc est, si quæ nobis uel ad pœnam, uel ad probationẽ, uel ad monitionem immittit, ea uel ab alio quàm ipso, uel ob alias causas q̃ legitimas, uel per alia media quàm quib. à mundi primordijs usus fuit, proficisci, & nobis imponi crederemus.

Iniuria Deo quomodo fit.

Non obstat igitur l.eorũ. nec l.multi. C. de maleficis & mathematicis. nec earum auctoribus Diuo Constantino Constãtioq; fit iniuria, licet alioquin legum emendationem summè uitandam esse non negemus, l.præcipimus. infr. C.de appellat. Nam cessante ratione legis, cessat lex. l.quod dictum.D.de pact. l.adigere. §.quamuis. D. de Iur. patron. Ratio enim est anima legis. l. cum ratio. D. de bon. damn. c.ratio nulla. infr. ext. de præbend. Ex ratione lex omnis interpretationẽ accipit. l.cum pater. §.dulcissimis.D.de leg.2. Doctores ibi. In l.multi, dicitur, multos artibus magicis elementa turbare, uitam insontium labefactare, manes accire posse. In l.eorũ, dici-

Bart.Cõs.6.

Ratio anima legis.

dicitur, maleficos, morbos, imbres, grandines,uentos & remouere posse, & auertere: nec eos esse puniendos, qui incantationibus utuntur ad finem boni, sed eos qui ad finem mali. Bart. & Salyc.in sum. Atqui iam & ratione, & experientia, & auctoritate probatū est,nihil istorū uerè per homines fieri. Correcta ergo ratione legis, correcta mihi uidetur lex.gl.ord.in l.1.in uerb. Prouidentia.D.de legit.tut.& in l.qua ratione. §.literæ.uerb.Directam.D.de acq.rer.dom. Rationes autem non leues,quòd tempestates & aërem commouere non possint Lamiæ, Libro 3. cap.16.adduximus.

Leges de maleficis an locū habeant.

Experientiam suprà attigimus, nec certiorem habere possumus, quàm è Libro quarto, quem ex meris propè composuimus exemplis eorum qui cùm uel dæmoniacis, uel naturalibus morbis ac uitijs laborarent,maleficio tamen Lamiarum affecti credebãtur. Sed & illa clarissima est, quòd quæ posse uidentur inducere & accire, nulla ui remouere possint,atque abigere: quemadmodum etiam nec magi infames quidem ualuêre,id quod suprà in Pharaonis magis notauimus, qui nec ranas nec cyniphes pellere,nec cauere sibi potuerunt, quin ulceribus affecti, suarum artiū uanitatem detegerẽt. Vt enim facere uidetur, qui cum possit, non prohibet, l.adigere, in prin. D.de Iur.patr.ubi gl.ita non facere,qui cum uelit,non potest.Per spiritū Dei nō poterant. Quòd si per ipsos stetisset quo minus abigerent, potuisse nō inficiaremur. Idem hoc est, aliquem posse, uel stare per ipsum quo minus possit.

Lib.2. cap.8. Exod.9.

l. si bonæ fidei. D. de nox.

Restat autoritas, quã habemus maximam ex concilio Ancyrensi, 26. q.5. c.episcopi. nec minorem à sanctis patribus eorumq; canonibus. 26. quæst. 2.c.illos. c.ex tuarū. c.fin. ext. de Sort. ubi Glossæ, & Doctores: qui omnes expressè testantur,hęreticum esse,qui credat huiusmodi per magos ac sortilegos fieri posse.26.quæst.4.c.igitur.& c.accusatus. §.planè. de hæretic. in 6. quia tribuit creaturæ, quod uni soliq; Deo conuenit. 26. quæst.2. c. qui sine Saluatore. Ioan. And. in rub. ext. de Sort. & c.1. eod. Panor. Andr. Sic. in cons. 55. Oldr. in cons.210. Quæ cum ita sint, legum illarum uerba non eò sunt torquenda, quasi Christianus Imperator, uel ipse crediderit, uel alios credere uoluerit,eiusmodi siue miracula siue calamitates ab hominibus per malas magicásue artes edi ac perfici: sed ita potius accipiẽda,quasi desumpta & scripta ex opinione uulgi, & secundum communem loquendi formam: quam quidem obseruant & retinent plerumque legumlatores. Id quod ex l.nullus.eod.tit.alijsq; ll.optimè patet. Etenim leges legibus conciliare modis omnibus debemus. l.uni. C.de inoff.dot. Quanquam si authoritatem spectemus, quis est qui ambigat, in hoc negocio iuri diuino summam tribuendam & fidem & reuerentiam? In causis enim definiendis, ijs præsertim quæ spectant ad animum, cuiusmodi nostra est, dicta Patrum & Canonum, legibus sunt præferenda. Panor.in c. super illa. de secundis nuptijs. neq; leges ipsæ dedignantur sacros Canones imitari. Auth. ut cleric. apud proprium episc.in fine.

Leges l[...] opinion[...] gẽ scripta[...]

Ceterùm aduersus ea quæ diximus pro defensione duarum istarum ll. instabunt fortassis & Molitor & alij, licet Lamias nihil eorum quæ dictæ ll. exprimunt, aut posse aut efficere concedatur, cupere tamen & uelle efficere: eadem autem seueritate uoluntatem sceleris,qua exitum, esse puniẽdum. l.quisquis, in prin.D.ad l.Iul. maiest. l.si quis non dicam. C.de episcop.& cleric. Illud uerò primum exceptio-

Voluntas [...]miarum

ceptione clarissima possem elidere, quòd nullam aliam ob causam miseras & insontes anus uel capi uel plecti fateantur oportet, quàm quòd eiusmodi quid uel fecisse uel procurasse credantur: alioquin proprio se iugularent gladio. Nec enim aliter legitimè non modò condemnari, sed etiam torqueri possent. Secundò respondeo, illam iuris regulam, In maleficijs uoluntatem spectari, non euentum, l. diuus. D. ad l. Corn. de sicar. præterquam quòd uarias habeat limitationes, hic quoque non adduci posse. Est enim uoluntas illa, potētia facto proxima: & maleficium nihil aliud, quàm malum hominis factum. At facit, qui facere potest: & id facit demum, quod fieri per ipsum potest. Vnde nihil aliud illa definitio denotat, quàm paria esse, delinquere, uel delictum attentare. dictis ll. l. is qui cum telo. C. de sicarijs. Lamias uerò nostras hęc non posse, sæpe multumq; demonstrauimus. Itaq; nec facere quid eiuscemodi (defectus enim potentię impedit actum) nec uelle censendum est. Neque uerò quis id uelle uidetur, quod non potest. l. Lucius. §. Impp. D. ad municip. l. si tibi. §. unius. D. de opt. leg. c. cum à nobis. de sentent. excom. Quæ igitur horum facinorum uolūtas in Lamias cadit, si modò uoluntas iudicanda sit, non nisi uana esse potest & debet. Inanis enim est uoluntas, nisi facultas adsit, & potentia. l. nolle adire, in prin. D. de Acq. hær. & ibi notat Alex. l. pater Seuerinam, in prin. D. de cond. & demonst. Nihilque est aliud quàm uel puerilis animi persuasio, uel fallax opinio, uel simplex destinatio, quæ in uiuentium actionibus sola nihil efficit. l. si nondum. C. de furt. Vel cogitatio tantùm, qua cum nihil sit liberius, eius nemo pœnam patitur. l. cogitationis. D. de pœnis. c. cogitationis. distin. 1. de pœnit. l. si fugitiuus. l. sæpe, in fin. de uerb. sig. d. l. inficiando, in prin. de furt. Propositum enim in mente retentum, nihil operatur aut in publicum, aut in priuatū alicuius detrimentum. Ideo cogitatio flagitiorum quorumlibet impunita manet, quæ quis & aggredi & perficere potest. Bald. in l. non ideo minus. C. de accusat. cùm suis terminis contenta est. c. cogitatio non meretur, distin. 1. de pœnit. Quanto magis earum rerum quæ & naturaliter impossibiles sunt, & in nullius hominis potestatem cadere possunt? Enimuerò huiusmodi cogitationes ac desideria non hominis sani, sed amentis reuera sunt. Sanæ mentis uoluntas, rei possibilis est uoluntas. In ea paria sunt, nolle, & non posse. l. 3. C. de hær. instit. l. 1. §. usus. D. de procur. Amens autem & ratione caret, & uoluntate. Itaq; nec dolus in eo præsumi, nec culpa quidem ei qui suæ mentis non est, imputari potest. l. sed etsi. §. 1. D. ad l. Aqu. Lamijs autem nostris tum ætatem decrepitam, tum ex miseria desperationem, tum phantasiæ uitium, tum pharmaca furorem inducentia, tum dæmonem ita penitus omnem eripere mentem docuimus, ut quæ nec fecēre, nec potuēre, fecisse tamen se confiteantur, seq; ipsas in apertam præcipitent sua sponte mortem. Quòd nemo sanus, quantumuis fortis, unquam fecerit: quia uoluntas eius talis est, qualis esse debet. Est autem omnium terribilium maximè terribile mors. l. ultimum. D. de pœnis. Furiosorum illud est, amentium, ac infantium. His nullum omnino delictū imputatur. l. infans. D. ad l. Corn. de sic. Non si committant quod perduellionis & maiestatis rei. l. famosi. D. ad l. Iul. maiestatis. Cur ita? quia iudicio carent: hoc est, ea uoluntate quę in maleficijs spectatur & punitur. l. qui

Lamiæ confitentes ea quæ sibi imponuntur, amentes sunt.

Bald in l. 1. col. 5. C. de sacr. eccl. Aristot. in Ethic.

iniuriæ. l.fin. l. uerum est. D.de furt. Quam etiam ob causam ut maximè Lamiæ nostræ possint quæ facere creduntur,& faciant quę posse dicuntur: nihilo tamen magis puniri possent, quàm illi: quia non minus illa uoluntate carent malefaciendi,quę pœnam meretur in maleficijs tantùm,dictis ll. l.si seruus, §.etsi puerū.D.ad l.Aquil.l. si quis testamentum, in fin.D.de furt. Hic enim locum haberet illa regula.

Veruntamen,quoniam initium cuiusq; rei spectādum est,l.Pomponius. D.de neg.gest.& causa: nodus hic alter inijcietur,originem scilicet & causam huius siue uitiatæ uoluntatis,siue amentiæ attendi. Nam etsi necessitatis esse uideatur,tamē ab initio uoluntatis fuit.Deo etenim relicto,cum diabolo contraxêre,eumq; secutæ sunt lamiæ, deuiantes à tramite Catholicæ religionis: quod non solùm hæreticū est,l.2.in fin. C.de hæret. & Manich. sed apostaticum etiam,l.3.in princ.C. de apostat. Denique delictis semper obligatio naturalis inest ex tacito cōsensu delinquentis:quia delinquēdo, ipso facto sequenti pœnæ consentire, ad eamq; se obligare uidetur. gl.in l. 1.§.fin.D.de postul.& in l.si seruus.D. qui not.inf. l.Impp.D.de iure fis.uers. tu huic pœnę te subdidisti.Et sanè nulla potest misellis alia imputari culpa, nullaq; iustior earum puniendarū causa uel à Grillando uel à Molitore uel ab alijs Iureconsultis assignatur. Atqui rationibus innumeris ostendere possem,contractum ac fœdus hoc nullum esse:itaq; nihil in alterutram partem operari posse , nihilq; huc facere regulam,uniuscuiusq; contractus initium spectandum esse, & causam. l.si procuratorem,in prin. ff.mandati. l.1. §.non solum.depos.l.si tamen.ad Maced. Ac primò quidem ratione personarum:quia inter quos nulla est communio, inter eos quoque nullum potest esse ius,nullus naturaliter contractus. Ratione rerū: quia quæ dari fieriue nec de iure nec naturaliter possunt, eorum nulla penitus est obligatio. Ratione conditionis adiectæ stipulationi,pactóue : quia nec in stipulantium est potestate, nec ita in casu posita ut natura sit possibilis.Ratione formæ: quia nō ea fit quæ dat esse rei, cuiusq; omissio uitiat actum.Ratione dissensus:quia semper & de alio & aliter sentit dæmon, quàm homo. Postremò non nisi imaginarium est uniuersum negocium. Quæ autem in spiritu tantùm fiunt,eorum per testes ueros ac certos,hoc est oculatos, non potest haberi ueritas . Itaq; fœderis huiusmodi noticiam per experientiam, & ex facto consequi nequimus. Eorum enim quæ non apparent, quæue non sunt,nulla qualitas est. l.eius qui in prouincia,§.D.si cert.pet. l.fin.D.pro soc.Cæterùm quoniam non id solum Libro tertio satis declaratum est: sed etiam ipsas aniculas, quæ plerunque lamiæ dicuntur, dolo circumuentas, ui coactas,metu compulsas, errore inductas,ignorantia deceptas in hāc credulitatis temeritatem incidisse : profectò nec hoc obijci miseris poterit, quod in contractibus attenditur,quæ ab initio sunt uoluntatis,ex pòst facto fiunt necessitatis. l.sicut. C.de act.& oblig. nec illud quod in hæresi, delictum hoc sola uoluntate, & in mente committi. c.excommunicamus.§.credentes.de hæret.Bald.in l.si quis non dicam. C.de episc. & cler. & alij doctores.Nam ubi nullus est contractus, ibi nec contractus initium : ubi uerò dolus,uis,metus,error,ignorantia,ibi neque uoluntas, ut dixi suprà, neque consensus esse potest : quare nec hæreseos,nec alterius delicti, quod à solo animo pendet, suspicio, aut pœna.

Fœdus inter dæmonem & lamias nullū.

Sunt

Sunt enim ea omnia uoluntati consensuiq; contraria: in primis dolus ac uis.l.& eleganter.D.de dolo.l.in causæ.§.1.de minor. l.4.de reg.iur. l.1.q^d metus causa. ibi: Propter necessitaté contrariam uoluntati. Labeo enim dolum esse definit, calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum.l.1.§.1.D.de dolo. Quid autem ad hæc tria grauius efficaciusque lamijs simplicib. accidere potest, quàm dæmonis tentatio? cui lib. Primo docuimus nec uoluntatem deesse, ut totum orbem terrarum seducat: neq; diligentiam, quia alium actum non habet: neq; technas artesq; quibus circumuenire, fallere, decipere non modò fœminam, sed cõstantissimum prudentissimumq; quemque hominum potest. 3.Sent.dist.19. q.3. num.22.23. uerba S.Bonauenturæ. His illum nostris mulierculis imponere, mentémque earum capere, tum Canones docent, tum liber tertius: partim intrinsecus, cũ mala pro bonis, bona pro malis proponit, suadetque miris & inuisibilibus (ut D.Augustinus ait) modis, per illam substantiam suorum corporum, miserrimarum corpora non sentientium penetrando, seq; cogitationibus earum miscendo: partim uerò extrinsecus, cum per imaginum simulandarum callidam operationem, ut idem inquit, se coram illis in angelum lucis transformat, & Deum mentitur. Quare quomodo sæpe homo hominẽ dolo inducit ad aliquid instituendum, quod alioquin ne cogitaret quidem: ita mirum nõ est, inquit Grillandus, ut mulier ex se pudica, dæmonũ tentationibus ad eam quam alioquin odit, delabatur impudicitiam. Illecebras enim omnes & intus suggerunt, & foris ostentant, ut in Libro primo demonstrauimus.

Dolus. *Apoc.12. Pet.5. Chrysost. sup. Matth. lib.1.* *Gen.3.*

Veniamus ad uim, quæ maioris rei impetus est, qui repelli non potest.l.2. D.quod metus causa. Quid autem dæmonis impetu uiolẽtius? quo cum repentinos & extraordinarios animæ infligat excessus, ut inquit Tertullianus, primùm mentem harum mulierculárum ita subiugat, captiuamq; ducit, teste concilio Ancyrano, & D.Augustino, ut credát ei quod nec est, nec esse potest. deinde corpus uniuersum ita obsidet, ut cõtra corporis naturam moueatur: deniq; linguam earum sic occupat, ut non nisi quando uult ipse, nec aliud quàm quod ipsi placet, eloqui possint. Suppetit illis, ait Tertullianus, ad utramque substantiam hominis lædẽdam subtilitas & tenuitas sua multũ spiritualibus uiribus, quas uel eo magis attendere debemus in hac quæstione, quòd & inuisibiles & insensibiles in effectu potius quàm in actu appareant, eodem teste in Apologet.cont.gent.c.22. Proinde neque culpa sua, neque uolentibus hæc accidunt, quæ uel in mente, uel ope corporis, uel in lingua committuntur. Primùm enim, cui uolenti fit uis ac iniuria? deinde quis ui resistere potest? l. ex conducto. §.1. V. Seruius. D. lati. Deniq; qua custodia consequi posset hominum quisquam, ne damnum iniuria dari possit? l.sed de damno.d.tit. l.si ea.de act.empti.

Vis. *d.q.26.* *De ciuit. Dei lib.2.c.10.* *l.1.§.filij.de iniurijs.l.cũ donationis. C.de trãsact.*

Tertium erat metus: qui quid aliud est, quàm instantis uel futuri periculi causa, mentis trepidatio? l.1. D.quod metus. At suprà docuimus, ea omnia quorum metus meritò & in homine constantissimo cadat, l.6.d.tit. pericula, cruciatum corporis, mortem & uiolentam & naturalem, l.interpositam. de transact. partim reuera miseris aniculis dæmonem intentare ac minari, partim ipsis etiam captis ac circũscriptis earum mentibus, ut ait Tertullia-

Metus.

nus, tanto errore obijcere ac inferre, ut cum eorum omnium sibi potestatem esse fingat, eas facilè quiduis uideri facere ac pati cogat. Nam & præsentia mala quibus premũtur ac exercentur, paupertatem, odia hominum, calamitates, uel se mentitur immisisse, uel etiam Deo permittente immittit, uel ita delusis earum sensibus imprimit, ut licet nihil eorum patiantur, tamen quasi perpetiantur doleant, ut aut amolitionem eorum ostentás, aut successuum meliorum spem inijciens, fidem ac obsequium misellis extorqueat. Hic est certè illatus timor. l. metum autem. d. tt. Enimuerò quoscunque superat dæmon, per mœrorem superat, teste Chrysostomo lib. 3. de Prouident. Timor autem, & tristicia quædam est. Omnes enim ex malo æquè timemus, si immineat, ut affuturum: & dolemus, si præsens iam sit, & lædat. Nam quod lædit, naturæ contrarium, ac uoluntati est. Quicquid autem fit occasione alicuius inuoluntarij, inuoluntarium & est & dicitur l. qui leuandæ. D. ad l. Rhod. Hoc est, propter quod credulitatis temeritatem in lamijs perfectæ uoluntati nequimus imputare.

7. Ethic. Aristot.

Error. Restat error & ignorantia. Clarum autem est, errantis nullam esse uoluntatem, & ignorantis nullum consensum. l. si per errorem. de iurisd. omniũ iud. l. sed hoc. D. de publ. & rect. Quin & hunc inuito similem esse, l. qui potest. §. 1. de reg. iur. & furioso, l. si à furioso. D. si cert. pet. cui parcitur in omnibus, ut dictum est suprà. In lamijs autem nostris, error mentis ac cæcitas uoluntatis primùm à morbo pendet naturæ, cuius factum æquo animo ferendũ est, l. in summa. §. apud. de aqua plu. arc. Melancholicis enim morbis tam grauiter omnes plerunque uexari, nos Libro tertio, & Alciatus suprà

Cap. 5. 6.

singulari capite, docuimus, ut nec apprehẽdere, nec dijudicare quicquam rectè possint, multo minus eligere, quodq; electionem consequitur uelle, quod omnino liberum denotat arbitrium, l. si deicommissa. §. quãquam. de leg. 3. Tanto maius mentis uitium est quod patiuntur, quàm amoris furor: quo tamen nihil esse uehemẽtius, dicitur in Aut. quib. mod. eff. leg. §. illud quoq;: minusq; puniendũ. Secundò, in tantam mentis alienationẽ incidunt diaboli ludibrijs, quib. diximus & mentẽ earum capi, ut nesciant quid agant, & oculos perstringi, ut scilicet uideant credãtq; quod non est. Adeò facti quoque nõ alieni modò, uerùm etiam sui, quod mirum est, probabili certaq; laborãt ignorantia, quo magis diuini iuris ignorantiam in ijs præsumẽdam & excusandam censeo. Nam si corruptum sensum omnib. animantibus communem habent, si deprauatam phantasiam & apprehẽsionem, si diaboli tũ internis tũ exteris fit ludificationibus, ut idipsum quod & agũt, & uelle uidentur, nesciant: quî uel intelligẽt, quale sit id ipsum, in quo consentiunt: uel dijudicare poterunt, faciendum sit, an secus? Adhęc ut nec morbus uitiatæ rationis, nec tantę fraudes quãtas adhibet dæmon interueniant: fit quandoque per neglectã diuini iuris ac sermonis tum promulgationẽ, tum interpretationem, eorumque culpam ad quos eæ pertinent, ut in hanc credulitatis temeritatẽ incidant: nonnunquam ætatis infirmitate: semper autem sexus tum imprudẽtia, tum imbecillitate: cui ꝓpter eas causas quas Libro tertio retuli, specialiter indulgeri & faueri, suprà singulari capite docuimus, præterquam quòd generaliter deceptis subueniatur, l. & primo. §. uerba. ad Vell. & impotentib. l. non enim. D. ex quib. caus. maior.

Nunc

Nunc igitur satis arbitror constare, in animum harum muliercularũ delictum omnino, quod in sola mẽte consistit, ac uoluntate, nulla ratione cadere posse: nec eandem earum in fide rationem esse, quam aut hæreticorum, aut apostatarum. Hæreticũ enim schisma facere, & pertinaciam uoluntatis, suprà docuimus: apostatã uerò spontanea ac uolũtaria animi malicia reddit.

Quæcunque uerò iam summatim diximus, eò recidunt omnia, ut quod Grillandus & Molitor Lamias animo committere, & uoluntate facere uolunt, potius in mẽte pati, quàm facere, uideamus. Nihil enim agit in seipsum. l. ille à quo. §. tempestiuum. D. ad Trebell. Nihil autẽ magis differt inter se, quàm agens & patiẽs. l. Vranius. D. de fideiuss. argumento l. prætor. de tut. & cur. Quare commiseratione potius quàm pœna enormi dignæ sunt, omniq; potius auxilio, quod dolũ, uim, metum passis, furiosis, deceptis, ignorantibus, impotentibus aut ipso iure competit, aut ratione suadente tribuitur. Neque uerò pœna pœnæ potest esse, nec afflictionẽ afflicto addere debemus. l. nauis onustæ. §. cum autem. D. ad l. Rhodiam. c. ex parte. de cler. ægrotan. §. quod si uis fluminis. Instit. de rer. diuis. & 7. q. 1. c. cum percussio.

Atque hæc sanè naturalis est ratio, cur neque furiosi, neq; phrenetici puniendi sint ex aliquo delicto, quòd satis suo furore torqueantur, & sua calamitate puniantur. l. diuus. D. de offic. præs. l. pœna. §. sanè. D. ad l. Pomp. de parric. Itaq; fati ut illos, sic & nostras, infœlicitas excusat. Animo enim illi ac rationis ui destituti sunt, nec ferè ullum habent aut sanæ mẽtis aut perfectæ uoluntatis consensum, ut satis est superq; dictũ. l. 2. C. de contrah. empt. Atqui neque delictum sine consensu potest committi, ac proposito. l. 1. ff. si quadrupes paup. fec. dic. neq; iniuria inferri sine animo iniuriandi. l. illud. §. sanè. D. de iniur. Ergo nullo modo ex delicto uel Canones eos irregularitate puniunt. Clem. un. de homicid. neq; leges suis pœnis. l. infans. ff. ad l. Corn. de sicar. nullo modo ob parricidium commissum culeo insuuntur. d. l. pœna. §. fin. nullo modo inferunt iniuriam, sed etiam patiuntur. d. §. sanè. nullo modo tenentur Aquilia, ob damnum datum. l. sed etsi quemcunq;. §. igitur iniuriã. ff. ad l. Aquil. nullo modo eorum factis leges uel præmiũ uel pœnam proponunt: sed pro talibus habent, ac si fortuita sint, in quib. nullius spectari possit hominis uel deliberatio, uel actio, uel consciẽtia. l. fin. in fin. ff. de administ. tutor. At & nostras, de quibus agimus, animo (sine quo delinqui, usucapi, possideri nequit) itẽ mente, uoluntate, ratione, cõsensu, deliberatione, βουλήσει, consilio carere, iam ad nauseam ostendimus. Quid igitur grauius delinquunt, quàm furiosi, quàm phrenetici, quàm dormiẽtes, qui illis æquiparantur? c. maiores. §. si. ext. de bapt. Neque profectò absimiles sunt nostrarũ muliercularum actiones, seu potius passiones, illis dormientium, quas Bart. in l. ut uim. ff. de iust. & iur. recenset, & Cardin. Zabar. in d. Clem. un. de ijs qui de nocte surg. hom. commis. Et tamen ille legum Coryphæus, talia commissa rectè excusat, tãquam ea hominis peracta operatione, quæ sensu, quæ uoluntate careat. Dd. l. pœna. ff. ad l. Pomp. de parr. non secus atque à furiosis ac insipidis patrata. l. flu minũ. §. uitium. ff. de dam. infect. l. qui occidit. ff. ad l. Aquil. Cur ergo nostræ, quarum similis est ratio, magis peccẽt illis qui dicuntur non peccare? gl. in c. testamentum. 6. dist. Quid magis illarum urgetur confessio, quàm furiosorum, quibus calamitate non pares, sed

superiores sunt: cum tamen illorũ confessio nulla sit: uti probauimus ex l. in negocijs. D. de reg. iur. l. 2. §. furiosus. D. de iur. codicil. c. fin. ext. de successionibus ab intestato.

Nisi fortè replicent, eas pro meritis uoluntatum diuino iudicio tradi illudendas ac decipiendas, illudentibus ac decipiẽtibus eas præuaricatoribus angelis, ut ait D. Augustinus lib. 2. de doct. Christ. c. 23. Atqui fateor, diuinã iusticiã generaliter hominis meritum præsupponere, diuerso tamen effectu: quia sanctis afflictiones, post peccatorum remissionem, certamina sunt, & exercitationes, ut probẽtur: reprobis, sine remissione supplicia, pœnæq; iniquitatis. Itaque non solùm improbi & in corpore & in anima affliguntur, sed etiam boni, quos Deus diligit: nec ex uirga Dei flagellantis aliquem, præsumẽdum statim est facinus aliquod eius, quod etiam ab hominibus puniri debeat. Nam ea ratione dæmoniacos quosque maiori pœna esse aggrauandos à magistratu diceremus. Sed illa sibi relinquenda esse, uel uno hoc innuit Deus, quòd ipse puniat ac exerceat eos. Quod enim à magistratu puniri uult, id ipse uicissim illi detegit & relinquit, cuius opera sunt misericordia & iudiciũ. Etenim cùm tribus tantùm modis peccare possimus, quorũ Primus cõplectitur omnem interiorem motum ac conceptum in intelligentia uel affectibus, etiamsi uoluntas non consentiat: Secundus tum incidit, quoties uoluntas cum motibus & affectibus consentit: Tertius, quoties re exequi conamur, quod cogitamus & uolumus: magistratus non ulterius procedit ad animum aut uoluntatem puniendam, quàm si emerserit & constet: Deus autem in illa secretiora, inq; animum ipsum ac cogitationem hominis animaduertit. Ea enim solus Deus cognoscit. In Clement. exiui. §. quamuis. de uerb. signif. Scrutator enim cordium ac renum est: & tota intelligẽtia, tota anima, toto corde uult à nobis diligi. Nos uerò animum probamus uerbi factiue præsumptione, nec alia habemus animi indicia. l. 15. qui. §. diuus. C. de tut. & cur. dat. l. Labeo. C. de sup. leg. l. reprehendenda. C. de institutionibus & substitutionibus. Neque iudex uel uoluntatem uel maleficium punire potest, nisi conside ret prius, & habeat factum quod animo metitur. Alber. in l. aut facta, uers. qualitate. de pœn. Breuiter, non nisi externa inter homines puniuntur: Per ea interna probantur. l. fin. infrà. C. de sicar. & passim Dd.

Augustinus lib. 2. de Pecc. mort. & remiss. c. 33.

Iob. 23.

Magistratus in quæ animaduertat.

Quæ Deus sibi reseruarit punienda

Sed illud etiã omittendum non est, etiamsi uim hanc & metum ex præcedenti delicto patiantur: nec tamen facere posse quod pati miseras uidemus: nec ex eo quod nõ uoluntate faciũt, & animi iudicio, sed ex ipso præcedenti delicto puniendas esse. l. nec timorem. D. quod metus causa. Quin cum dęmon etiam nihil eiusmodi rectè possit inferre sicut magistratus, l. 3. d. tit. uers. succurrendum illis esse potius, ex eo uidetur. Nam & contra dæmonis dolos officiũ sacerdotum sancti Patres in concilio Ancyrano requisiuère, ut probent ea omnia esse falsa, quæ miseris persuadet: tum etiam singulorum Christianorum, ut cõmonefaciant se inuicem de tanti hostis fraudibus & potentia ac profunditatibus, ut uocantur in Apoc. c. 2. Contra uim autem habemus in primis panopliam Christianã, quam suprà descripsimus Lib. 5. cap. 1. 28. dein uerò preces & obsecrationes tum publicas, quib. Deus moueri se cõfirmat, tum priuatas. Multum enim ualet oratio iusti, & oratio humilis penetrat cœlos. Contra morbum, medicorũ opera adhibetur, qui post-

postquam unxerunt afflictas, hoc est, postquam adhibuerunt ea quæ oportet, commendant eas Deo, sicut præcipit D. Augustinus. Oratio fidei saluabit infirmum, hoc est S. Iacobi consilium. Contra metum diligens ad tolerantiam & constãtiam admonitio, ut resistamus diabolo iuuabit: quemadmodum Libro 5. c. 20. præscripsimus. Contra errorem prædicandus sermo, instandum tempestiuè, intempestiuè, arguendum cum omni lenitate & doctrina. Semper autẽ orandus est Deus, ut ipse intellectum earum mulierculárum aperiat, cum proficiscuntur in Emaus: hoc est, cum in hos errores animi iudicijque delabuntur. Contra ignorantiam autem, magistratus officium postulandum, ut pastorum somnolentiam excutiat: ut quo tales oues & debiliores sunt, & incautæ magis propter ætatem deliram, & sexum fœmineum: hoc diligentius ac melius ijs caueant à lupis, easq; instruant de insidijs eorum. Hac demum ratione in integrum restituendæ sunt.

Etsi quoq; nec assidua spiritualium astutiarum tentatio, nec tanti aduersarij ineuitabilis impetus, nec tam iustus metus, nec tantum corporis mentisq; uitium miseras omni uoluntatis culpa liberaret, licet uel hęresi uel apostasia laborare concederẽ: unica tamẽ aut ætatis infirmitas, aut sexus simplicitas, uel id ipsum præstaret illis, uel pœnã certè mitigaret. Sic enim & crimen quodlibet attenditur, & animus delinquentis in quolibet crimine, ut expendatur an ignorantia quadã, imperitia, uel simplicitate, an uerò dolo, malicia, pertinaciaq; delinquat: ut ijs perspectis, officio iudicis pœnæ temperentur. l. respiciendũ. l. aut facta. D. de pœn. l. quid ergo. de his qui not. infam. Dd. in l. 1. §. diuus. l. in lege Cornelia. D. ad legem Corneliã de sicarijs. l. penult. D. ad legem Pompeiã de parr. Quarum autem fœminarum causam agimus, secundum plerunq; senectutis gradum, & eam attigẽre partẽ, quę decrepita dicitur & est. l. 3. §. ignoscitur. D. ad Sylon. & c. ult. distin. 80. & c. quæ & ipsa morbus est, ut Menander ait, & ferè semper cum animi delirio & iudicij lapsu naturaliter coniuncta est. Itaq; remouetur à republica gerenda, honoratur tamẽ. tit. C. qui se ætat. excus. l. maiores. l. semper, in princ. de iur. immun. l. non tamen, in princ. de mun. & hon. & in criminib. pœnæ relaxationem & ueniam meretur, ut quos premit, eos & culpæ suspicione liberet. d. §. ignoscitur. & tormentis eximat. Bart. in d. l. & in l. de minore, in prin. de quæst. Angel. in tractatu Malefic. gl. fama publica. uers. quęro quę. Hippol. in l. edictum. 3. col. de quæst. Anus autẽ nostræ non modò tum delirant, cum uiri, hoc est, in secundo ac extremo senectutis gradu: sed etiam quia mulieres sunt, magis repuerascunt: uel certè non minus in primo, quàm uiri in secundo & ultimo. Primùm igitur uix est, ut crimen in mẽte ac uoluntate magis committãt, quàm pueri, quique iudicio animi destituti sunt. Deinde uerò, ut tantum fauoris ac excusationis, ætatis lapsus nõ præstet: propter eum tamen nec torqueri debent, ut nunc fit: nec ea pœna affici, qua pessimus quilibet mulctatur.

Quod etiam ad sexum pertinet, cuius, ut Libro 3. diximus, tanta est tum simplicitas tum lubricitas, ut in eodẽ grauius peccet uir quàm mulier. l. in multis. de stat. hom. 32. q. 6. c. indignãtur. & c. seq. c. forus. de uerb. sig. Itaq; leniorem etiam meretur pœnã: ut in adulterijs, uir ut sacrilegus punitur. l. quãuis adulterij. C. ad l. Iul. de adult. fœmina castigata uel mulieribus incarceranda datur, uel in monasterium *Sexus. cap. 6.*

condemnatur ad bienniū. ext. de testam.c.Rainutius. & Auth.sed hodie. quæ est C.de offic.ciuil.iud. & Nou. ut nulli iudic.§.adulteram uerò.§.necessarium. Aut.sed nouo iure.quæ est l.quamuis. C.ad l.Iul.de adulter. sed & in crimine maiestatis:subuenitur enim simplicitati & ignorantiæ. l.3.de iur.& fact.ignor.l.iuris ignorantia.C. qui admitti. Dd.& Bartolus in l.si qs id quod de iurisdict.omnium iudic.latissimè docent,quomodo propter ætatem & sexum muliebrem doli præsumptio cesset,etiamsi in iure ciuili errent. Alex.cons.103.uol.1.Cepol.cons. 21.col.6.& cons.24.Bald.in l.error.C. de iur.& fact.ignor.

Nec obstat hisce fauorib.ætatis ac sexus,primùm,quòd longè grauius sit æternam quàm tēporalem offendere maiestatem,l.hi qui sanctam.C.de hęred.Aut.garazos.c.ubicunq;.de pœn. Secundò, quòd eam ob causam nulla sexus aut ætatis habeatur ratio in hæresi. Dd.in l.quisquis. C.ad l.Iul.maiest.Canonistæ in c.uergentis.de hær. in antiq.& in c.tum secundum leges. eod.tit.lib.6. Tertiò,quòd in crimine maleficiorum ac sortilegiorū specialiter excipiātur.l.etsi excepta.C.de malef.& math.quia in ijs omnes sine exceptione torqueri, notat Hippol.in l. edictum.3.col.de quæst.Nam ut à posteriori incipiā,magis ac ueneficis hic aduocatus nō sum:sed delusis lamijs, quas multū tum à magis infamibus, tum à ueneficis distare declaraui Lib. 3.Ad alterum primò respondeo,quòd illi textus specialem prærogatiuā sexus & ætatis limitant tantùm, quoad torturam,ut & in crimine læsæ maiestatis,l.quisquis.C.ad l.Iul.maiest. nō etiam causam criminū. Semper enim hoc manet,qui iudicio animi caret,eū malè facere non posse. Secundò respondeo,satis magnum inter lamias & hæreticas esse discrimen,quod singulari capite demonstrauimus. Demum cum Oldrado dico,quòd etiam in his quæ formaliter, ac secundum leges canonesq; non sunt hæretica,licet hæresim sapiant, detrahendum sit ob eam quam diximus mulierum simplicitatem & lubricitatē. l.1. C.de iur. & fact.ignor.l.ult.§.fin.de iur.delib.l. pen.de his quæ sibi ascr. Et hoc,etiāsi in articulo fidei errent, ut idiotæ ac rustici. Sufficit enim ijs,ut loquuntur, implicita fides, & ne pertinacia contumaciaq; quadam errorem suum defendant. Bald.in l.error. C.de iur. & fact.ign. Atque hac etiam ratione prima cadit obiectio. Quanquam ut grauius esse non inficior, in maiestatem diuinam delinquere:sic illud quoque sciendum est, & facilius & citius homines in hoc delictum incidere. Incomprehensibilis est enim, & longè à nostris remota sensibus, illa æterna, infinita ac spiritualis maiestas ac uoluntas. Quare qui in terrenis negocijs lyncei sumus, in spiritualibus & ijs quæ ad Deum spectant, talpæ statim efficimur: non secus atque ij qui cùm summa se putent oculorum acie præditos,quando in terris ea quæ sensu percipi possunt, acerrimè contuentur: si solem aspicere uelint, omnem illam aciem,extremam esse præ tanto fulgore sentiunt caliginem. Duabus igitur de causis facilior hominum in spiritualibus est lapsus: primùm,ob diuinorum naturam omni cogitatione humana superiorem: deinde,propter nostræ tum intelligentiæ cæcitatem, tum uoluntatis deprauationem. Quare si quis hac in parte delinquat & erret, mitior esse debet pœna, ac iustior uenia: & id quidem eò magis, si mulier, magisq;, si decrepita muliercula cadat.

Lib.6.c. Consil.

DE TER-

DETERMINATIO PARISIIS FActa per almam facultatem Theologicam, Anno Domini 1398. super quibusdam superstitionibus nouiter exortis.

VNiuersis orthodoxæ fidei zelatoribus Cancellarius ecclesiæ Parisiensis, & facultas Theologiæ in alma uniuersitate Parisiensi, matre nostra, cum integro diuini cultus honore spem habere in Domino, ac in uanitates & insanias falsas non respicere. Ex antiquis latebris emergẽs nouiter errorum fœda colluuio, recogitare commonuit: quòd plerunq; ueritas catholica apud studiosos in Sacris literis apertissima est, quæ cæteros latet: nimirum cũ hoc proprium habeat omnis ars, manifestã esse exercitatis in ea, sicut ex eis consurgat illa maxima, Cuilibet in sua arte perito credendum est. Hinc est Horatianum illud, quod Hieronymus ad Paulinũ scribens assumit: Quod medicorum est, promittunt medici, tractant fabrilia fabri. Accedit adhæc in Sacris literis aliud speciale, quòd nec experientia & sensu constant ut aliæ artes, nec possunt ab oculis circumuolutis nube uitiorum facilè deprehendi. excæcauit enim eos malicia eorum. Ait siquidem Apostolus, quòd propter auariciam multi errauerunt à fide. Propterea non irrationabiliter idolorum seruitus ab eodem nominatur: alij propter ingratitudinem, qui cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, in omnem idololatriæ impietatem (sicut idem commemorat) corruerunt. Porrò Solomonẽ ad idola, Didonem ad magicas artes pertraxit dira Cupido. Alios postremò misera timiditas tota ex crastino pendẽs in obseruationes superstitiosissimas impiasque depulit: quemadmodum apud Lucanum de filio Pompeij Magni, & apud historicos de plurimis notum est. Ita fit, ut recedens peccator à Deo, declinet in uanitates & insanias falsas, & ad eum qui pater est mendacij, tandem impudenter palamq; apostatando, se cõuertat. Sic Saul à Domino derelictus, Pythonissam, cui prius aduersabatur, consuluit. Sic Ochozias Deo Israël spreto misit ad consulendum deum Accaron. Sic deniq; eos omnes qui fide uel opere absque Deo uero sunt, ut à deo falso ludificentur, necesse est. Hanc igitur nefariam, pestiferam, mortiferamque insaniarum falsarum cum suis hæresibus abominationem plus solito nostra ętate cernentes inualuisse, ne forsan Christianissimum regnum, quod olim monstro caruit, & Deo protegente carebit, inficere ualeat tam horrendæ impietatis & perniciosissimæ contagionis monstrũ, cupientes totis conatib. obuiare, memores insuper nostrę professionis, proq; legis zelo succensi, paucos ad hanc rem articulos damnationis cauterio, ne deinceps fallant incogniti, notare decreuimus, rememorantes inter cętera enumerata dictũ illud sapiẽtissimi doctoris Augustini de Superstitiosis obseruationibus: Quòd qui talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt aut interrogãt, sciant se fidem Christianam & baptismum præuaricasse: & paganũ & apostatã, id est, retrò abeuntẽ, & Dei inimicum, & iram Dei grauiter incurrisse, nisi ecclesiastica pœnitentia emẽdatus, Deo reconcilietur. Hæc ille. Neq; tamẽ intẽtio nostra est, in aliquo derogare quibuscũq; licitis & ueris traditionibus, scientijs, & artibus: sed insanos errores atque sacrilegos insipientiũ & ferales ritus, pro quãto fidẽ Orthodoxã & religionẽ Christianã lædũt, cõtaminant, inficiũt, radicitùs, quantum fas nobis est,

extirpare satagimus, & honorem suũ sincerum relinquere ueritati.

Est autem primus Articulus, quòd per artes magicas & maleficia, & inuocationes nefarias quærere familiaritates & amicitias & auxilia dæmonum, non sit idololatria: Error. quoniam dæmon aduersarius, pertinax & implacabilis Dei & hominis iudicatur: nec est honoris uel dominij cuiuscunque diuini uerè seu participatiuè uel aptitudinaliter susceptiuus, ut aliæ creaturæ rationales non damnatæ: nec in signo ad placitum instituto, ut sunt imagines & templa, Deus in ipsis adoratur.

Secundus articulus, quòd dare uel offerre uel promittere dæmonib. qualemcunque rem, ut adimpleant desiderium hominis, aut in honorem eorum aliquid osculari uel portare, non sit idololatria: Error.

Tertius, quòd inire pactum cũ dæmonibus tacitum uel expressum, non sit idololatria, uel species idololatriæ, uel apostasiæ: Error. Et intendimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa: cuius effectus non debet à Deo uel natura rationabiliter expectari.

Quartus, quòd conari per artes magicas dæmones in lapidibus, annulis, speculis, aut imaginibus nomine eorũ consecratis, uel potius execratis, cogere & arctare, uel eas uelle uiuificare, non sit idololatria: Error.

Quintus, quòd licitum est uti magicis artibus uel alijs quibuscunque superstitionibus à Deo & Ecclesia prohibitis pro quocunq; bono fine: Error. quia secundum Apostolum, Non sunt facienda mala, ut eueniant bona.

Sextus, quòd licitum sit aut etiam permittẽdum, maleficia maleficijs repellere: Error.

Septimus, quòd aliquis cum aliquo posit dispensare in quocunq; casu, ut talibus licitè utatur: Error.

Octauus, quòd artes magicæ & similes superstitiones, & earum obseruationes sint ab Ecclesia irrationabiliter prohibitæ: Error.

Nonus, quòd Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones suis inuocationibus obedire: Error.

Decimus, quòd thurificationes & suffumigationes, quæ fiunt in talium artium & maleficiorum exercitio, sint ad honorem Dei, & ei placeant: Error & blasphemia, quoniam Deus aliàs non puniret uel prohiberet.

Vndecimus, quòd talibus & taliter uti nõ est sacrificare seu immolare dæmonibus, & ex consequenti damnabiliter idololatrare: Error.

Duodecimus, quòd uerba sancta & orationes quædam deuotæ & ieiunia & balneationes & continentia corporalis in pueris & alijs, & missarum celebratio, & alia opera de genere bonorum, quæ fiant pro exercendo huiusmodi artes, excusent eas à malo, & non potius accusent: Error. Nam per talia sacræ res, imò ipse Deus in Eucharistia dæmonibus tentatur immolari: & hæc procurat dęmon, uel quia uult in hoc honorari similis Altissimo, uel ad fraudes suas occultandas, uel ut simplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

Tredecimus, quòd sancti Prophetæ & alij sancti per tales artes habuerunt suas prophetias, aut miracula fecerũt, aut dæmones expulerunt: Error & blasphemia.

Decimusquartus, quòd Deus per se immediatè uel per bonos angelos talia maleficia sanctis hominibus reuelauerit: Error & blasphemia.

Quindecimus, quòd posibile est per tales artes cogere liberum hominis

nis

nis arbitrium ad uoluntatem seu desiderium alterius: Error: & hoc conari facere, est impium & nefarium.

Sedecimus, quòd ideo artes præfatæ bonæ sunt, & à Deo, & quòd eas licet obseruare: quia per eas quandoq; uel sæpe euenit, sicut utentes eis quærunt uel prædicunt, uel quia bonum quandoq; prouenit ex eis: Error.

Decimusseptimus, quòd per tales artes dæmones ueraciter coguntur & compelluntur, & non potius ita se cogi fingunt ad seducendos homines: Error.

Decimusoctauus, quòd per tales artes & ritus impios, per sortilegia, per carminationes & inuocationes dæmonum, per quasdam insultationes & alia maleficia, nullus unquam effectus ministerio dæmonum subsequatur: Error. Nam talia quandoq; permittit Deus contingere: ut patuit in magis Pharaonis, & alibi pluries: uel quia utentes seu consulentes propter malam fidem & alia peccata nefanda, dati sunt in reprobum sensum, & demerentur sic illudi.

Decimusnonus, quòd boni angeli includantur in lapidibus, & cõsecrent imagines uel uestimenta, aut alia faciant quæ in istis artibus continentur: Error & blasphemia.

Vicesimus, quòd sanguis upupæ uel hœdi uel alterius animalis, uel pergamenum uirgineum uel corium leonis & similia habeant efficaciam ad cogẽdos uel repellendos dæmones ministerio huiusmodi artium: Error.

Vicesimusprimus, quòd imagines de ęre, plumbo uel auro uel de cera alba uel rubea uel alia materia baptisatæ, exorcisatæ & consecratæ, seu potius execratæ secundum prędictas artes & sub certis diebus habeant uirtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitãtur: Error in fide & philosophia naturali, & astronomia uera.

Vicesimussecundus, quòd uti talibus, & fidem dare, non sit idololatria & infidelitas: Error.

Vicesimustertius, quòd aliqui dæmones boni sunt, alij benigni, alij omnia sciẽtes, alij nec saluati, nec damnati: Error.

Vicesimusquartus, quòd suffumigationes, quæ fiunt in huiusmodi operationibus, conuertuntur in spiritus, aut quòd sint debitæ eis: Error.

Vicesimusquintus, quòd unus dæmon sit rex Orientis, & præsertim suo merito: & alius Occidentis, alius Septentrionis, alius Meridiei: Error.

Vicesimussextus, quòd intelligentia motrix cœli influit in animam rationalem, sicut corpus cœli influit in corpus humanum: Error.

Vicesimusseptimus, quòd cogitationes nostræ intellectuales & uolitiones nostræ interiores immediatè causentur à cœlo, & quòd per aliquam traditionem magicam tales possunt sciri, & quòd per illam de eis certitudinaliter iudicare sit licitum: Error.

Vicesimusoctauus, quòd per quascunque artes magicas possimus deuenire ad uisionem diuinæ essentiæ, uel sanctorum spirituum: Error.

Acta sunt hæc & post maturam crebramq; inter nos & deputatos nostros examinationem, cõclusa in nostra cõgregatione generali Parisius apud sanctum Mathurinum de mane super hoc specialiter celebrata, Anno Domini M. CCC. XCVIII. die XIX mensis Septembris. In cuius rei testimonium, sigillum dictæ Facultatis præsentibus literis duximus apponendum. Originale huius determinationis est sigillatum magno sigillo facultatis Theologiæ Parisius. Ego inueni subiectam in fine Magistri sententiarum.

EPILOGVS OPERIS.

Epilogus. NOn dubium mihi est, candide Lector, plurimos fore, apud quos malam iniero gratiam, calumniam mihi pro opera qualicunq; prędtita repositurus: quorum pleriq;, quod iniquorū est iudicium, id quod non intelligunt, criminabuntur: alij, opinioni longa annorum serie, hominum animis irradicatæ, & uelut iure consuetudinario obfirmatæ, quacunque ratione patrocinari uolent: nec deerunt qui dentis Theonini prurigine insolescentes ex more, mordendi occasionem auidius quærent. Ad causas naturales quarumcunq; rerum miracula & monstra referent pugnaces Peripatetici: ac sacrosanctæ Scripturæ religioni, Aristotelis Platonisq; rationes præscribere, uehemēti pertinacia contendent. Hic Petri Pomponatij Mantuani, summi & clarissimi suo tēpore philosophi, de Naturalium effectuum causis, siue de incantamentis Opus, abstrusioris philosophię plenū, requiretur, accuratiusq; euoluetur, ut oppugner, pessumq; eam: nisi in inuictis Christianæ philosophiæ fundamētis constabilitus, sermonis probabilitatem contemnam, ex D. Pauli, uasis electionis, consilio, qui studiosè præmonuit, uidendum esse, ne quis sit qui nos deprædetur per philosophiam, & inanem deceptionem, iuxta constitutionem hominū, iuxta elementa mundi, & nō iuxta Christum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Pomponatiū quoq; ante redditum spiritus extremi halitum resipuisse ex singulari Dei miseratione, nec permansisse ἄθεον, sperare uolo. talem etenim fuisse, à clarissimo medicinæ ornamento D. Helidæo Foroliuiensi, eius olim discipulo, non semel auditum est. (Coloss. 2.)

At sibi iniuriam fieri à medico, quædam Scripturæ sacræ loca excutiente, & suæ uocationis metas transiliente, acclamabūt morosiores pleriq; Theologi: Ne sutor ultra crepidam, mordacius oblatrātes. His nihil aliud respōsum uolo, quàm, D. Lucam euangelistam medicum Antiochensem fuisse: ac me ex eorum esse numero, quorum huc spectat studium, ut si quo modo tandem ex immensa Dei misericordia atq; ineffabili Christi gratia, ad regale illud sacerdotiū pertingere queant, cuius D. Petrus apostolus, beatus Ioannes Theologus, & propheta Esaias meminerunt. (Regale sacerdotium. 1. Pet. 2. Apocal. 20. Esaia 61.)

Quòd maleficij quosdam Ecclesiastici collegij homines impuros insimularim, si quoq; ęgrè ferant: id certè nō debui non facere, argumenti ratione: atq; apertius etiam nominibus eorū expressis potuissem, nisi modestiam hanc ex Theologia edoctus, hos Christianæ fidei euersores ac reipublicę sedatæ turbatores, ut adhuc desistāt, statuissem pręmonere. Cum magicorum flagitiorum reis mihi controuersia est, non cum uiris pijs, quos unicè ueneror & colo, ut si quis alius. Si iniustè se traductos illi conquerantur, ut in theatrum palàm mecum prodeant, suamq; tueantur causam, non detrecto.

Doctioribus quibusdam nostri ordinis uiris, uel etiam delicatioribus, si à me non sit factū satis (quod equidem libenter fateor: quàm sit mihi curta supellex, nō ignarus) ijs tamen rem exactius perpendendi, altiusq; perscrutādi, ac methodo doctiore, ordine magis cohærente, oratione dilucidiore, uerbis aptioribus, & ueritatis argumētis ualidioribus describendi, qualemcunq; subministrasse occasionem pro ingenij tenuitate (quam certè magnā agnosco) uideor. à quibus si alicuius lapsus etiam admonear conuincarq;, plurimum à me reportabunt gratiæ: quem-

quemadmodum reliqui omnes, eodē me prosequuti studio: nec me errata retractasse pudebit unquam. non mihi usq; adeò Suffenus sum, nec ita φιλαυτίας afficit libido. Est aliquà prodire tenus, si non datur ultrà.

Quòd contra legum duodecim Tabularum autoritatem, de ijs qui messes excantarunt, à uulgari opinione & Poëtarum figmentis dissentiam, si grauiter tolerāt Iurisperiti, mala mihi pro beneficio reponitur gratia: quòd ueritatis in hoc argumenti genere ab alijs inquirendæ, & criminalis sentētiæ hic non secundum placita cæci in religione Christiana seculi, uerùm ex ipsis ueritatis mysterijs, debito ordine eruendæ pronunciandæq; ansam porrigere qualemcunq; uoluerim. Enimuerò si alicui in legitima sua uocatione præiudicandi animus mihi fuerit, temerarij hominis notam meo quodam merito haud recuso. Cæterùm si hac mea purgatione non contentis mordacibus inuidisque ingenijs, me conuicijs proscindere, imperitiæ redarguere, flagitij iniquè insimulare, & calamū petulanter in me stringere lubeat: ea me Deum omnipotentem cōfirmaturum tolerantia confido, ut quoscūq; aduersariorum dentes & insultus, patiendo sim exuperaturus.

Irritas prçterea suas apud me uidēt machinationes impij sacrilegiq; magi, quorum nec præstigijs, nec terriculamentis culmum quidem latum moueor, etiamsi me diris suis imprecationibus aut diabolicis exorcismis transformare studeant: aut εἰς κόρακας, uel (si malint) cloacas execrandis suis artibus compellere nitantur monstrifici malefici. Delphica in me diuinorum oracula, quibus nihil non sinistri mihi in Pythij templo cacanti, & ob id à Pisistrato tyranno statutæ pœnæ subijciendo, uaticinabuntur homines perditi, prorsus contemno. Incassum me nocturnis lemuribus, aut defunctorū manibus uel laruis terrebit tenebricosus necromātes. Nec contra Geoticorum umbras aquæ lustralis aspergineē, uel tædarum ignem iuxta sepulchra arcesso: suis hi spectris me neutiquam fatigabunt. Tartarearum uocum barbarie aut murmurum ludibrijs si me lacessat nefarius exorcista, non mihi curæ est. Incantatorum ligaturas, quibus prodigiosos accersere morbos, cōgressum impedire naturalē, imò eius organa pro suo arbitrio auferre & restituere posse creduntur, ne pili quidē facio, rideoq;. Si quid maligna imprecatione aut uitiatæ uoluntatis affectu in me possunt deliræ sagæ, eis & permitto, & remitto. breuiter, ut Horatius ait:

Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures, portentaq; Thessala risu
Excipio.——

Vnicam solummodò ueneficarum pertimesco artem, quæ suis uenenis uel propinatis, uel admotis, uel spiritus attractione ferientibus plurima uerè, non phantasticè inferre nocumenta ualent: harum causam defendendam hic cepi minimè, sed iusta magistratus censura discutiendam decidēdamq; relinquo.

At ex labyrintho præstigiarum dæmoniacarum incantamentorūq; nonnihil extricatus, finem dicēdo faciam de monstrosis his ludibrijs, excogitatis certè ut gloriam Dei, & doctrinæ utriusq;, sacræ & physicæ, ueritatē obscurent, atque maleficas diaboli artes occultēt uestiantq;, quæ Domino Deo βδελύγματα siue abominationes sunt: has auersemur, fugiamus & execremur, quacūque etiam artificiosa proponantur specie. Repugnemus & earum illecebris & occasionib. obiectis, quæ prima fronte blandiri & allube-

ſcere uidentur. Nec ſolùm corpora noſtra, non ſponte mancipia & domicilia ſatanæ faciamus : uerùm etiam illi, licet aſtutiſsimo ϗ πανουργοτάτῳ, uera fide & uitæ ſanctimonia omnes adoriūdi nos aditus præcludamus, auxilium à Dei filio aſsiduè ardētibus uotis implorātes, nosq; uiuo Dei uerbo & Spiritus ſancti ope uigilāter, ueluti in excubijs ſedulò cōſtituti, ita munientes, quò etiam ſi huiuſmodi munimento tanquam firmiſsimo uallo undiquaq; obſeptos audacius inſultet iuratus ille hoſtis, non tamen ualida hæc ſepta perfringat, expugnetq;.

Qualeſcunq; etiam afflictiones nobis impoſitas, æquo animo cum Iobo fortiter toleremus, aduerſus Deū neutiquam cum gentibus frementes, nec uetitam opem cum Saule inquirētes. Neq; etiam curioſi, cum Epheſijs, uel laſciui, quæ nouiſſe nos aut non intereſt, aut non licet, ſiue minus expedit, anxiè indagemus : uel ex ijs, à quibus exquiri ſeuerè inhibuit Deus, ſciſcitemur : ſed illis quas Euangelij ueritas commōſtrat, ſemitis inſiſtamus, inhæreamusq;, furioſas diaboli præſtigias & lubrica triuia declinātes, ne quemadmodum Iannes & Mambres reſiſtebant ueritati, nos quoq; Dei pręcepto recalcitrantes, cum his qui à ſiniſtris erunt, horrendam olim Chriſti ſententiam audiamus: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.

Iob.1.2. Pſalm.2. 1.Reg.28. Actor.19. Matth.

Nihil autem hic ita aſſertum uolo, quod ęquiori iudicio catholicæ Chriſti Eccleſiæ non omnino ſubmittam: palinodia mox ſpontanea emendaturus, ſi erroris alicubi conuincar. Proinde ſi aduerſus hos meos libros prius à quoquam pronuncietur, quàm error euidenti demōſtratione appareat, cōtra hunc, mihi ſummam fieri iniuriam, iure optimo palàm & liberè proteſtor.

FINIS.

IOANNIS VVIERI

Liber Apologeticus.

CLARISSIMO VIRTVTE, PRVDENTIA AC eruditione uiro, D. Henrico Vuezio LL. Doctori, & Cancellario Cliuensi uigilantissimo, Ioannes Vuierus S.

CORONAE *honorem ijs, qui ciuem ex hostium manibus uindicassent, offerre solebant Romani, uir amplissime, peruetusta sanè consuetudine, & exemplo haudquaquam improbando, ut partim quantum esset momenti in unius hominis assertione, intelligerent hostes: partim uerò, ut reliqui hoc laudis ornamento inuitati, frequentes ac seduli in suis defendendis strenuam nauarent operam. Quum uerò ante annos aliquot uiderem innumeros passim citra iustæ inquisitionis studium, multò minus exactam causæ notionem ob maleficij suspicionem nonmodò crudeliter flammis obijci deuorandos, sed (negocium hoc uigilanter dirigente Satana) ipsos etiam iudices sæpenumerò in extremam perpetui exitij ruinam prolabi: non dissimili omnino ratione motus, uiam qua priores à flammis liberarentur, alteros ab æternæ perniciei dispendio uindicarem, commonstrare studui sex libris de Præstigijs dæmonum in lucem editis. Licet autem hîc operam certè non luserim, quum ex summis magistratibus non pauci hoc nomine ingentes mihi gratias egerint, quippe qui prudentiores cautioresq; meis scriptis redditi, clementius delusas à dæmone uetulas iam habent, & suæ salutis felicitati prouidè magis consulunt: nihilominus quosdam adhuc insolentis ingenij, & parum grati erga me animi (quæ detestanda huius seculi est labes) in me nescio quid molitos postea sensi, quibuscum in certamen progressus, monomachiæ leges minimè detrectaui: num uicerim, penes æquum censorem iudicium esto. Tu porrò quum singulari Illustrissimi Principis nostri delectu, & unitis totius summi ordinis senatorij suffragijs, tum & unanimi bonorum omnium applausu, nō sine diuini numinis auspicio, in Concilij caput, & iusticiæ antistitem, Cancellarium scilicet, inuitus etiam sis constitutus: hāc nostram defensionē libro hoc Apologetico comprehensam, ut sub æquo iudicij tui arbitrio, & eiusdem singulari patrocinio sarta tectaq; haberetur, tibi cumprimis nuncupandam ratus sum: idq; iustis de causis. Quum etenim Clementissimo nostro Principi libros nostros superiores consecrarim, ipsiusq; tutelæ cōmiserim, tui erit officij, à cuius ore & consilio sano ipsius Clementia pendet, nostræ defensionis actus in tuam suscipere clientelam. Hoc & eo nomine mihi erit gratius, quòd cùm bona ob causæ nostræ certitudinem, conscientia fruar, talem consequor iudicem, qui non modò solidioris doctrinæ, & prudentiæ haud uulgaris, modestiæq; insignis testimonio multis prælucet alijs: uerùm etiam quem uariarum rerum usu pollere, amplissima illa testetur Vualdsassia, cuius administratione aliquot annis multa cum laude feliciter es perfunctus. Sit profectò talis mihi πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. Precor misericordissimum Deum, ut te totum regere, & suo spiritu confirmare dignetur, quo tuam uocationem, cui dignè hactenus respondes, ad ipsius gloriam & Reipublicæ utilitatem feliciter finias.*

DE

DE GRANDINE, Concio Ioannis Brentij Germanica, à Vuiero Latina fideliter reddita.

Vum incredulitas & idololatria, dilecti in Christo, nō unius, sed uarij sint generis inter homines, occasionéq; subministrent non leuem ad corporis & animæ perniciem: ut utranq; & agnoscere & declinare discamus, in nostra uocatione omnib. uitæ diebus piè persistentes, maximè opus erit.

Idololatria uaria. Cumprimis uerò fatendum, Idololatriam non modò nuncupari, quam olim infideles Ethnici sunt amplexi, cuiusmodi est adoratio & cultus imaginum atq; deorum, & id genus reliqua: sed &, ubi sathanę eiusq; asseclis, lamijs & maleficis tribuitur, quod solùm diuinam spectat maiestatem, dicitur ac est idololatria. Est item, ubi quis dispendium passus, animo prorsus deiecto, Deum superesse tutelaré, qui iuuare queat, non credit, nec propterea eius auxiliū implorat, sed aliunde opem quęrit: atq; utinam numinis fauore, dicta idololatria tā apud nos concidisset, quàm apud Ethnicos interijt. Atqui tam multos esse, qui idololatriæ nomen modò commutarunt (teste ipsa experientia,) reipsa autem uitam impiam atq; adeò idololatriā ueram conseruant tuenturque, heu nimis dolendū. Hæc ita se habere, ostendūt publicè actus haud ita pridem uisi. Siquidem damnoso frigore & pruina, grandine & tempestate hactenus è cœlo nos aliquādo afflixit Dominus Deus, ut se adhuc dominari & rebus gerendis præesse, testatum redderet: significatū & uoluit, quid uel momento aduersus nos posset, quando suam declarare potentiam cogitaret. Sed quid uicissim à nobis fit? nihil aliud quàm solet. Plerique.n. factā ex grandine uini frugumq́ue iacturá, tam miserandis tulerunt modis, ac si præ impatientię enormitate Deū ipsum mortuum esse, nec quicquam auxilij siue in cœlo siue in terra sperandum esse, credere uisi sint. Alij eiuscemodi grandinem non esse diuinitùs immissum, sed à lamijs excitatum, ideoque eas simul Vulcano mox esse cōsecrandas, impudētibus uocibus proclamarunt: suorum interea flagitiorum immemores, quasi ne uel aquę leuiter unquam turbatæ essent rei, sed ante Christi tribunal omnino innocentes. En profectò manifestam idololatriam & gentilismum merū. Enimuerò qui in necessitate de ope diuina diffidunt, Deū uelut uita functum suis gestib. testati: qui identidem numinis opus diabolo eiusdemq; cliētelæ asscribunt, se fidei Christianæ primordia nec scire nec intelligere, ostendunt palàm. In primo siquidem fidei articulo Deum omnipotentem esse fatemur: & in oratione Dominica precamur nobis panem quotidianum donari. Similiter & in primo decem mandatorum Dei monemur deos cauere alienos, ac Dominum Deum adorare solum. Quid uerò de talibus sentiendū? Hæretici redduntur, uti Marcionitæ, duos facientes deos, unum à quo bona, alterum à quo mala proueniunt: sicq; ipsum diabolum constituunt deum, quæ profectò non infima est dicēda idololatria. *Marcionitæ.* Hisce animaduersis, operæpreciū fuit uisum, nonnihil hoc tempore de tonitru & grandine in hac cōcione sermocinari, & breuiter indicare, unde illa

tonitrua & grandines, à quibus tantoperè exhorrescimus, prodeant, ut id quod hisce profligandis, ne noceant, usui erit, percipiamus: ut item inuectam à grandine calamitatem in aliquod couertamus commodum. Hoc intellecto, cognoscemus & rectè Deũ patrem & filium eius Iesum Christũ, eundemq; adhuc dominari, quamuis à grandine dispereat messis: & quod maius est, hac ratione Catechismum, id est, fidem, orationem Dominicam, decem pręcepta rectius intelligemus, uitamque porrò magis piam ducere satagemus.

Inprimis uerò præmonitos uos, charissimi, uolo, me iam non ita de grandine dicturum demonstratione naturali, sed secũdum Dei uerbum. Enimuerò eum procreari scribunt naturalium rerum periti, quando è terra subleuantur uapores humidi, & solis calore in aëris mediũ, ubi nubes hęrent, attracti, ab aëris frigore in nubes coguntur cõdensanturq;: quibus à solis calore dissolutis, gignitur uel pluuia uel grãdo tempore æstiuo. Pluuia decidit, nisi rursus ex aëris frigore coalescant guttæ: grando autem, ubi eo modo illæ concrescunt durescuntq;. Ita illi de grãdine ex ratione loquuntur. Cæterùm ex Scriptura sancta discimus, quis naturalis eius ordinis omnipotens sit conditor & administrator, & qua occasione ita ordinet gubernetq;. Nascitur & homo in corpore materno dispositione naturali: uerùm si non existeret Deus, qui eiusmodi naturalem occasionem crearit direxeritq;, nequaquam in mundo nasceretur homo. Eadem est grandinis ratio, quę ordine licet naturali procreatum, Deus tamen eiusdem author in suum conuertit usum. Impiorũ est opinio, diabolũ, maleficas & lamias grandinem ciere, eoq; uinũ & fruges concutere & perdere. aliter autem longè ex sacrosancta Scriptura docemur, Deum uidelicet ipsum condere grandinem & efficere, at in hunc finem, ut eo iniquos puniat, quò in peccatorũ agnitionem perducti, conuertantur: pios uerò eodẽ probare conatur, num in uera fide persistere uelint. Huius luculenta habemus testimonia in Scriptura diuina. In lib. 2. Mosi, cap. 9. legimus, à Deo Mosi mandatum esse, ut extensa manu super uniuersam Ægyptum, in homines & iumenta grandinem prouocaret. En apertum testimonium, quo Deũ grandinis esse authorem, & immittere, ut hominum scelera & impietatem eo mulctet, ostenditur. Sic & cap. 38. Iobi, loquitur Deus: Peruenistíne ad thesauros niuis, aut thesauros grãdinis inspexisti? quæ reseruaui ad tempus hostis persequendi, ad diem conflictus & belli, &c. Iterum audimus ipsum Deum testari, à se grandinẽ inuehi. Adiungam exemplum ex cap. 10. Iosue, ubi Deum grandinis lapides obiecisse populi Israelitici hostib. dicitur, illisque plures perdidisse, quàm gladius filiorum Israel absumpsisset. Et Aggęi 2. ait Deus: Percussi uos carbunculo, & robigine & grãdine omne opus manuum uestrarum: nec tamen fuit ex uobis, qui ad me reuerteretur, dicit Dominus. Duo hic insinuat uates: prius, grandinem à Deo prouenire: alterum, ab eodẽ impijs offundi, ut puniantur, & ad pœnitentiam redigãtur. Posit hic dici: Ergo nec satan nec lamia quicquam in concitãdo grandine efficiunt. respondeo, Deum, non diabolum esse grandinis authorem rectoremq;, iam demonstratum esse.

Pluuia & grando unde.

Cæterùm diaboli studium in hoc omnino propendet, ut tam in temporalibus quàm spiritualibus rebus homini nocere uelit: at sine Dei cõsensu

potest

potest nihil, quemadmodum in Iobo apparuit, cap.1.& 2. Perditũ quidem illum prorsus cupiebat, uerùm absq; Dei nutu ne pilum certè mouere in ipsius capite ualuit. Nec Achabi regis prophetas decipere potuit diabolus citra Dei permissionẽ, 1.Reg.2. Velut etiam in Testamento nouo, Matth.8. in porcos quidem ingredi nequiuit, nisi peculiari assensu permissus. Nec discipulos Christi tentare sine Christi suffragio potest, Luc.22. Satanas expetiuit uos, ut cribraret uelut triticum: sed ego pro te oraui, ne deficiat fides tua, Petro Christus ait. Docemur his exemplis, hostem generis humani, licet pessimè erga nos affectum, tamen impotentem quoq; esse & nullarum uirium, nisi à Deo consensum sortiatur. Si itaq; aërem immutare tempestatemq; ciere nequit dæmon, multò minus lamiæ ualebunt.

Quî ergo fit, quòd lex Imperatoria pœnã maleficis & lamijs decreuerit? Sic etenim lex habet: Sunt multi qui malis utuntur artibus, elementa turbantes inficientesq;, nec etiam insontium uitę parcentes, sed inferentes ijs damnum: hi quum naturę sint hostes, supplicio afficiantur. Sic & legimus Exodi cap.22. Deum Mosi dixisse: Maleficas non patieris inter uos uiuere. Si iam in rerum natura non existit malefica, uel grandinem excitare nequit, cur ex Imperatoris decreto, & potissimùm ex lege Mosi, quæ suam habet ex Spiritu sancto originem, plectitur? Hic illud considerandum, maleficas ex iure Cæsareo & Mosi mandato affici pœna, non quòd pro suo arbitrio tempestatem uel grandinem prouocare possent, sed quòd se totas diabolo mãciparint, ita in satanæ spiritu immersæ, ut nihil cum suo hero satana quàm mortalium perniciem cogitent aut machinentur; nec aliter sentiant, quàm à se fieri id quod Deo assentiente, ipsum efficit dæmonium. Quum enim dæmoni grandinis ciendi potestatem facit Deus, tum maleficas sibi deuotas, ut sua incantamẽta adornẽt, commonefacit diabolus: ubi iam dilabitur grando, non maleficarum potentia fit, sed quòd in dæmonis manu ex Dei assensu fuerit. Hoc modo à satana deluduntur maleficæ, quasi ipsarum existat opus, quod solùm Deo permittente fit effectum. Proinde eiuscemodi uitam impiam, & infidelitatem maleficarum puniunt leges, non quòd quicquam damni ex sese inferre illæ queant, sed quòd se facere opinentur, ac dęmoni se totas in iniuriam & perniciem hominum dediderint.

Atqui cur grandine excitato uinum & fruges in agro dissipare satanæ à Deo cõceditur? Me antea docuisse respondeo, Deum condere demittereq; grandinem, ut pios in sua fide probet, impios uerò digno castiget supplicio, atq; ad delictorum agnitionem pœnitentiamque coerceat: nec amplius hic addam.

Nunc porrò, quib. rationibus præueniri auertiq; possit grãdo, monstrare conabor. Hic denuò se multi offundunt errores. Pleriq; consecratas herbas igni imponũt, dæmonem ex aëre profligari earum fumo rati: sed luculenta est idololatria & incantamentũ. *Idololatria.* *Incantamentum.* Dæmones etenim sunt spiritus, nec omnino se eiusmodi reb. externis abigi sinunt: & qui in fugandis dæmonijs ac maleficis, talibus utũtur suffitibus, maleficis hos potiores non agnosco, nec sanè mitiorem merentur pœnam. Alij cornua Aquensia aduersus tempestates inflant, non minori idololatriæ crimine. Nec cãpanarum sonitus contra grandinem & aëris concitationes intermittitur. Ea de re nonnihil dicemus. Pij certè tali sonitu rectè uti possent:

sent: impij autem baptizatarum campanarum pulsatione se dæmones ex aëre fugare, eademq; grandinem præueniri credunt. Grauis hæc est idololatria: primùm, quòd campanis applicatur baptismus: secundò, quòd clangori asscribitur id quod Deum modò concernit. Pij uerò in suum conuertũt usum, ut dixi, duabus rationibus, seculari nimirum & spirituali: priori, dum cãpanarum sonitu pusillanimes qualecunque solatium concipiunt, quòd homines adhuc præ manibus esse intelligant: altero, dum tali pulsatione ad indignationis diuinæ agnitionem & preces excitantur ignauiores. Pulsando ad orãdum monemur, ut suam remittat iram misericors Deus. Ingruente tempestate, ad ædes sacras concurrendum, & flectendum ab ira cœleste numen. Sed quum eo tempore non semper templum ingredi liceat, campanas pulsarunt ueteres, eo indicio significantes, ut domi non minus attenderetur precibus, quàm in templo. Istiusmodi pulsatio campanarum esset tolerãda: at pulsationi solùm uel campanis à suffraganeo baptizatis tribuere fugandi dæmonis uel grãdinis auertendi potestatem, summa est idololatria, quum hac in re nihil queant. Alij ad grandinem præuertendum, lamias Vulcano litandas proclamant.

Quanquam magistratum oportet ex legum præscripto cum his lamijs agere, easdemq; punire, non tamẽ ex illarũ confessione, sed indubitatis indicijs ac testimonijs. At quid? etiamsi omnes lamias absumpsissent flammę, non tamen propterea desinerẽt grando & tonitrua, quæ à Deo, uti dictum est, immitti queunt.

Quibus itaq; rationibus grãdinem amoliemur? Suprà dictum est, Deum grandinis authorẽ administratorẽmque esse, & ut grandinem euocet diabolo propter peccata nostra permitti. Quænám sunt illa peccata? quis, Deus bone, illa ordine posset recẽsere? Pauca solùm, eaq; non longè petita enumerabo. Quibus etenim rebus Deum offendimus, in ijsdem nos punire solet, uti lex habet: Oculus pro oculo, manus pro manu, dens pro dente, pes pro pede. Præuaricamur uini & frumenti abusu, proinde ijsdẽ quoq; punimur. Tam diues hic labitur, quàm pauper. Cuncta attrahunt diuites, non secus quàm si ipsis terra esset defectura. Vbi uerò impinguati fuerint, horrea & penaria plena, nullus comessandi, cõpotãdi & prodigalitatis finis. Inopibus aũt cõmuniter hoc studio est, quomodo suos dominos, quibus pecuniã, fruges decimasq; debent, cautè defraudẽt. Hinc euenit, queãdmodũ Amos 4 dicitur: Vos Samaritæ ui opprimitis tenues, & cõminuitis inopes. Propterea pluui super ciuitatẽ unã, super aliam nõ pluui. Pars una agri compluebatur: & pars quæ non cõpluebatur, exarescebat. Item Aggæi cap. 1. Sic dicit Dominus exercituum: Diligẽter perpendite uias uestras. Seminastis multũ, & parũ infertis: comeditis, sed non ad satietatẽ: bibitis, sed nõ ad inebriationẽ, &c. Quare? ob id scilicet, dicit Dominus exercituũ, quòd domus mea adhuc deserta est, uos autẽ curritis, ut quisq; domũ suã habeat. Idcirco cœli super uos rorẽ non dant, nec terra prouentũ suũ. Ego quoq; uocaui siccitatẽ super terrã & super montes, super frumentũ & uinũ, super oleũ, & super uniuersum quod terra profert, super hominem & super iumẽtum, & super uniuersum laborẽ manuum. Et apud eũdem cap. 2. Sic dicit Dominus, Percussi uos carbunculo & robigine & grãdine omne opus manuum uestrarũ. Quare? quòd domus mea nõdum est extructa, dicit Dominus. Similiter &

Exod. 21.

& per prophetā Malachiam cap.3.loquitur Dominus: In decimis & magnificis donis execratione execrati estis uos, quòd me uniuersi uos adfigitis uel dispoliatis. Quot subditorum non illibenter, nec fraudulenter debitum soluunt? ubi pecunia uel decimæ sunt satisfaciēdæ, ad diaboli aceruum pertinere murmurant: quod certè luculentum animi impij est indicium.

Tam itaq; egeno, quàm locuplete uitam agente dissolutam, & uino frugibusq; abutente, subministratur Deo occasio, ut grandinē in uini frumētiq; exitium admittat. Quapropter lamias flammis euestigiò tradendas, non est clamandum: eiusmodi etenim uocib. nosipsos igni adiudicamus. Si uerò urgeatur, lamias, similesq; homines, qui grandinis causa extiterunt, esse exurendos, cedò unde ignis satis habebitur? & quem tum omnino inuenias securum? Imò ne magistratus quidē, nec subditus, nec dominus nec seruus securitatem sibi polliceri posſit. Proinde si tonitru & grandinis iacturam præuertere uoles, ex eadem tua grauia peccata & impietatem agnoscere discito. Conuertere ad Dominum, & pœnitentiam age, atq; omni studio uocationi tuæ respondeto. Si tum quid fortè detrimenti accidat, sua gratia & benedictione tibi id Dominus Deus præstabit sarcietque per suum filium Christum Iesum, cui laus, honor & gloria cum Deo patre & Spiritu sancto nunc & in æuum, Amen.

D. IOANNI BRENTIO, SAcræ *Theologiæ doctori, præposito Stutgardensi, &c. Ioannes Vuierus* S. P. D.

SAlue in eo qui nos dilexit, suoq; abluit sanguine, quotquot cū uera nostrijpsius abnegatione, eius doctrinam amplectimur, & uestigia sectamur, ornatisſime domine Brēti. Quū te iustis de causis semper magnifecerim, obseruarim coluerimque ob insignem doctrinā & indefessum pietatis studium, quo ductus tam strenuā hactenus operā in expurganda à tam multiplicis idololatriæ monstro Ecclesia, nauasti: iam uerò multo maiori à me loco haberis, & quidem tuo merito, ob eximiam illā, doctam & piam concionē à te habitam, & nuper typis publicatā. In ea enim eleganter & uerè doces, idololatriam non solùm esse nuncupādam, quam olim sectati sunt ethnici in idolorum suorumq; deorū inuocatione: sed in eo quoq; eam consistere, si quando diabolo eiusq; ministris, incantatoribus & lamijs attribuitur, quod ad solam maiestatem diuinam pertinet: item, si cui infortunium obtigerit, ex eoq; animū usqueadeò deijciat, quasi nullus supersit deus, qui subuenire queat: nec amplius eū inuocat, sed aliunde auxilium & liberationem quærit. Propterea grauiter, nec iniuriâ, cum ijs expostulas, quorum in ducatu Vuirtēbergico uites & fruges à denso grandine conquassatæ perditæq; fuere, nec ij calamitatem à Deo inuectam ob sua peccata agnoscerēt, multò minus resipiscerent: sed quicquid id esset, lamijs imputādum, ijsq; igne absumptis hoc mali expiandum profligandumq; conclamarent. Rectius hic auditores instruis, euidentisſimisq; rationib. & testimonijs exēplisq; sacræ Scripturæ demōstras, grādinem, cuius & causas proponis naturales, minimè à diabolo procreari, nec ab eo ulla ratione excitari posse, multò minus à lamijs: sed Deum omnipotentem solum esse grandinis & authorem & creatorem, eoq; nomine ab illo effici & produci, ut eiusdem potentia impios puniat, ijq; ad peccatorum agnitionem compellātur resipiscántque: pios autem eius immisſione pro-

bare studet, num in uera fide constanter persistere uolẽt. Exod. ca. 9. Iob. 38. Iosue 10. Aggæi 2. Nec certè uulgarem esse doctrinam fatẽdum est, ubi uiam commonstras, qua tutò & cum bona conscientia eiusmodi calamitatẽ quilibet declinare queat. Hęc optimè intelligo, mi integerrime Brenti: nec dubito, bonã operam hic reipublicę Christianæ præstitam esse, à remuneratore cuiuscunq; boni uberrimo liberaliter rependendam: quũ in hoc negocio hactenus densissimam caliginem plurimorũ oculis obduxerit milleartifex, potissimùm eorũ quoq;, qui Euangelicæ ueritatis lumen sibi præ alijs illuxisse cõfidunt, tam principes & patricij quàm uulgares, quinimò etiam ij quos ex assumpta uocatione, in aliam sententiã saniori doctrina alios traducere decuit. Hic quũ à te mihi abundè satisfactum esse agnoscã, gratiasq; eo nomine tibi agam quàm maximas: in altera tamen eiusdem cõcionis parte, ubi mihi tecum minus conuenit, quid desiderem, candidè proponere uolui, meamq; sententiã breuiter explicare, ut ubi rectius me erudieris, eam cõmutem, quam sex libris De præstigijs dæmonum & incantationibus ac ueneficijs, inscriptis, uigilanter examinandã excutiendãq;, palàm omnibus obtuli, sexto maximè libro. Docuisti lamias nullum posse producere grandinem, aut ullam procreare tempestatem, nihilq; in ijs ciendis conferre: sed illas à diabolo illudi, ut quando huic grãdine conquassandi grassandiq; potestatem permissurus sit Deus, hic lamias commonefaciat, quò sua incantamenta (uel potius quisquilias) adornent, ut ubi postea subsequatur plaga proposita & calamitas, à se inductas arbitrentur: eoq; leges punire illas ob uitã impiam & infidelitatẽ, non quòd induxerint aut inducere potuerint malum, sed quòd se fecisse putent, ac diabolo se in hoc obligarint. Hic & legẽ Imperatoriam adducis in hæc uerba: Plurimi sunt, qui malis artib. utuntur, elementa turbant & inficiunt, nec insontium hominum uitæ parcunt, sed damnum inuehunt: quum itaq; hi homines naturę aduersentur, mortis supplicio afficiantur. Confirmas institutũ lege à Mose promulgata, Exod. ca. 22. Maleficas nõ patieris uiuere. Hic non ægrè feres, si liberè id quod sentio, profiteri quoq; audeam. Ex pia etenim & modesta collatione solet tandem erui ueritas: huc omnem spectare decet disceptationem: nihil hic petulanter, temerè aut præfractè à me proponi aut defendi, testor eum quem nihil latet. Fateris prius, lamias mente delusas à dęmone, nihil eius mali in tempestate concitãda, licet secus putent & fateantur, uerè designasse, aut designare potuisse. Lex aũt non de ijs loquitur, qui nihil tale possunt, sed qui malas usurpant artes: quas uerò nostræ lamiæ usurpare queunt, quum sint indoctæ, ineptæ & stupidę, tum ob sexum, tum ob ætatem? Lex eos quoq; explicatè nominat, qui elementa turbant inficiuntq;: nec id posse à lamijs fieri, ipse doces: quinimò ne ab ullo quidem homine fieri posse, admittes facilè. Has item non lædere hominum uitas, de quibus identidem lex dicit, prolixius in meis libris demonstraui: quum uerò in hac concione te non contraijsse legã, hic uerbosior esse nolo. Si enim ueneno quempiam læserint, non iam uulgares lamiæ, sed ueneficæ dicendæ sunt, quas Moses, Cæsareæ leges, & quæcunque respublicæ iure optimo puniunt, nec in cõtrouersiam uel quæstionem unquam id uenit. Propterea ad nostrarum lamiarum punitionis modum uel statuendũ uel confirmandum, nullo modo debet torqueri

Venefica punienda.

queri

queri lex Imperatoria, cuius ne ullum quidem uerbum illas concernit, quarum phantasiam aut uim imaginatiuam, ut se fecisse opinentur quæ reuera non fecere, aut quæ etiam sæpenumerò in rerum natura nō sunt, tantopere læsit ueteratorius ille uertiginis spiritus. Hinc multa confitentur, potissimùm in tormentis enormibus subditæ quæstionibus, quę meræ sunt fabulæ, nugæ, mendacia, & nec sunt nec fuere, nec quæ unquam rerum natura patietur, uel admittet. Nec plus his fidei debet apponi in ea confessionis parte, qua se dæmoni hoc uel illo modo consecratas dicunt, & propterea in eius uoluntatē & actiones malas cōsensisse, quàm ubi se aërem conturbasse, grandinem noxium euocasse, segetes & uites dissipasse perdidisseq;, uel quoduis aliud malum ijs æquè ἀδύνατον, perpetrasse, liberè dicūt & fatentur. Vnius enim confessionis eadem hora & modo prolatæ ab eodem homine articuli & membra sunt. Quare igitur illusionem magis in hoc quàm in altero articulo à præstringente spiritu in mente factam, credere malumus? quū nulla sit probatio aut demonstratio, quàm confessionis incarceratæ, excarnificatæ & dementatæ anus, cui in multis nullam esse dandā fidem conuenimus, quocirca non itidem in omnibus, quum nihil certi ex confessione erronea delusæ eiusmodi mulieris dæmoniacæ decerni aut statui queat. Diabolum etenim, qui illam agitat uexatq;, mendacem esse & mendaciorum parentem, testatur ipsa Veritas. Illa autem à diabolo agitata, & ferè semper obsessa, effatur id quod menti tam ualidè impressit dæmonium, ut nihil aliud credat illa, quàm se rem uerā proloqui: quinimò à diabolo eius lingua frequenter dirigitur, ut secus loquatur quàm ipsa mens dictet: quod in non raris mulierculis dæmoniacis fit, ut dictorum postea illas à satanæ uinculo liberas pudeat, si ea in memoriam ab alijs reuocentur: id quod coràm à monialibus ita læsis in examine nō semel audiui: quæ etiam sanæ mihi fassæ sunt, quandam, quæ eiusmodi plurima facinora à se designata in carcere & tormentis confiteretur, eodē modo in cœnobio à dæmone fuisse uexatam, quo reliquæ, quas ab ipsa maleficio affectas credebāt: holocausti tamen materiem suppeditare ipsam, licet modò à satana obsessam, oportuit: quanquam in actione criminali probationes debere esse meridiana luce clariores, seuerè iubeāt leges. *Vide suprà lib. 4. cap. 11.* Pręterea, si in eo suo grauissimo animi morbo se diabolo mācipassent illiusmodi anus, non propterea essent comburēdæ: sed quum ex intolerabili mœstitia in eā animi deiectionē & desperationē inciderint, saniori institutione reuocandæ, atq; ut Christo se rursum dedant, consecrentq; resipiscentes ab errore, qui saltem propriā illarum animā (cuius iudiciū solus sibi reseruauit Deus) attigit, nec in alios actu se expādit, sedula exhortatione erudiēdę. Sic earum animas lucrabimur, & à morte uindicabimus, ut D. Iacobus docuit. *Iacob. 5.* Omnis enim qui peccat, nec facit iustitiam, & fratrē odit, ex diabolo, & non ex Deo est, inquit D. Ioānes. Nec item scortatores, neq; adulteri, neq; simulachrorum cultores, neq; molles, neq; ebriosi, neque maledici, neque auari, regni Dei hæreditatem cōsequentur. *1. Ioan. 3. 1. Cor. 6.* Hi quanquam non à Deo se uolūtate solùm, sed ipso maximè opere separarunt scienter, ac diabolicas actiones nulla uitiata phantasia perfecere, non tamen flammis statim obijciuntur, etiamsi admissum delictū in alios quoque extendatur, qui eius cōmunione grauiter peccant: punitionem interim

diuinam multò duriorem non euadent,nisi conuertantur, conuersi autē etiam ab ea pœna securi erunt:quemadmodum & illi quos Paulus describit in extremis diebus fore mente corruptos,& circa fidē reprobos. De hæreticis, qui falsa persuasione à satana seducti,Deo, sibi & alijs iniuriam fecere, idē dictum uolo, eos nimirum extremo supplicio non ita afficiendos, potissimùm si errorem agnoscunt, ab eoq; desistunt: legitimè tamē coërceri posse,negare nolo.Minus certè à lamijs dictis, ferè omnibus uetulis & sexus fœminei,ac partim à dæmone uexatis delusisq;,partim etiam obsessis: & nemini noxijs, in magistratum aut alios delictum erit.Hinc eos qui miseras has,demētatas insontesq; mulierculas morte puniunt temerè, coram Deo grauiter delinquere, atque olim eiusce carnificinæ rationem reddituros,nisi resipiscentia propitium consequantur prius Deum,non dubito. Flagitium mente cōceptum Deus punit, qui mentem nouit: quemadmodum qui maritus alterius cōiugem aspexerit,ut ei coniungi desideret,hic in corde suo adulter factus,Dei manum minimè effugiet,à magistratu tamē neutiquā uelut adulterij reus erit puniendus, quanquā tale animi desiderium, studium & affectum palàm profiteatur,iactet & exclamet.Gladij potestatem nequaquam magistratui in eiusmodi peccatis mandatam sentio.

2.Timoth.3.

Si insuper uoluntatē & consensum puniri debere, quis contentiosius urgeat, hunc certè distinguere ad minimum oportet inter uoluntatem hominis sanæ mētis,qui facinus aliquod in politiam publicam animo decreuerit, idq; exequi potuerit,atq; in actū perducere cœperit tētaritq;: & inter eum qui non itidem mentis confirmatæ,imaginetur se uelle facere,imò fecisse, quæ nec fecit, nec in rerum natura etiam plerunq; consistere queunt:alioqui tale uoluntatis & consensus flagitium quoq; impingi posit melancholicis,fatuis & pueris,qui sæpenumerò falsa persuasione inducūtur, ut se hæc uel illa scelera commisisse credant fateanturque. Quid adhæc amplius in quacunq; calamitate uel plaga à diabolo ex Dei uoluntate inducta, commiserunt hic lamiæ,dæmonis iustitiæ Dei exequutoris actionib. consentientes,quàm quiuis alij,qui ita læsis,fortè eiusmodi infortuniū malitiosè inuidia moti fauerunt, precati sunt, & diaboli actiones hoc modo uoluntate,consensu & imprecatione approbarunt, quemadmodum frequenter nimis usuuenire experimur? Mulieres præterea in eodem delicti genere minus uiris peccare,minusq; puniendas esse, cæteris tamē per omnia paribus, ob imbecillitatem animi,mētis & ingenij,docent uariæ leges,quemadmodum prolixè ostendi lib.6.cap.20.Singulari insuper ratione omnib. uiduarum, qualis ferè sunt eiuscemodi uetulæ, præcipuam curam imposuisse Deum,testatur Scriptura sancta.

Lib.6.cap. 21.suprà.
An uoluntas punienda.
Mulieres minus puniendas uiris.
Viduarū cura habenda.
Exod.22.
Deut.24.
Psal.146.
Esa.1.
Hier.22.
1.Tim.5.
Iacobi.1.

Cæterùm lamias nulli iniurias castigandi puniendique non meliorem tutioremque rationem noui,quàm ut à pio ecclesiaste rectius instituantur, diabolo eiusq; instinctui & actionib. renuncient,& si uoles,palàm in ecclesię rursus communionem recipiantur pœnitentes.Si grauiorem temeritatis & delicti, quòd diabolicæ suggestioni & ludibrijs non satis fortiter restiterint, alijsque exemplo sint, quis uelit urgere pœnam,sit exilium ad tempus: pecuniaria insuper mulcta pauperibus donanda, si sit res ampla domi,uel quæcunq; alia arbitraria pœna pro delicti qualitate & magnitudine, non tamen uitæ.

Lamiarum castigatio.

Ad

Ad legem à Mose latam Exod. 22. & à te propositam, respondeo, in textu Hebraico legi מכשפה לא תחיה: hæc autem uerba & decretum à septuaginta senioribus sic reddita sunt, φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε, hoc est, ueneficos, uel si mauis ueneficas, genere fœminino, ut uolunt Hebræorum interpretes, non sinetis esse superstites: sic legis uoluntatem explicuerũt illi septuaginta interpretes. Nec כשף Chasaph, & quæ ab illo deducuntur, uix usquam in prædicta Græca tralatione aliter exponuntur, quàm ut ueneficium significet, id est, hisce Græcis uocibus, φαρμακὸς, φαρμακοὺς, φάρμακα, & quæ huius sunt inflexionis. Ita decretum hoc minimè huc ad lamiarum nostrarum punitionem, quæ non sunt ueneno usæ, sed phantasia deceptæ solùm, torqueri debet: quanquam uulgaribus facilè persuaderi aliter potest uersione ueteris Testamenti Germanica, ubi uox Mechasepha redditur Zauberinne. Huc accedit ipsius Iosephi natione Hebræi manifestum testimoniũ, qui explicatius legem ita exponit: Venenũ neq; mortiferum, neq; in alios usus noxios apparatum, Israëlitarum aliquis habeat: quòd si habere deprehensus sit, morte mulctetur, & patiatur id quod facturus erat illis, aduersus quos uenenum parauerat. Adhęc illud ludibriorũ dęmoniacorũ genus, quo nostræ lamiæ aliquot multis annis uexatæ infatuatæq; fuerunt, Mosis tempore fuisse uisum uel auditum, nemo mihi facilè ex ueris historijs fidem fecerit. Moses siquidem & Testamẽti ueteris libri, solius quadruplicis incantatorum & maleficorum familiæ meminerunt. primæ sunt illi præstigiatores Pharaonis, qui præstigijs regios fefellere oculos, ut pro ueris ficta apparerent, Exodi 7. & 8. id nostræ Lamiæ neutiquã possunt. illos hartumim potissimùm à Mose appellari arbitror, nisi memoria fallar: Biblia etenim Hebraica inspicere non licuit, quum in arce uenatoria hic Betsburgi inter montes circiter quindecim à mea bibliotheca Cliuensi, miliaria, hæc scribam, dum illustrissimo meo principi hic meam præsto operam. Alterius generis sunt, quos mechasepha, hoc est, ueneficos appellat, qui nimirum ueneno uel medicatis rebus homines uel iumenta è medio tollunt, uel similem inferunt noxam. Tertiæ classis sunt, qui uario & multiplici diuinandi modo utebãtur. Ad hos pertinent eæ uoces, Kasam, Deuter. 18. Hierem. 27. Onen, Deuter. 18. 2 Paralip. 33. Hierem. 27. Micheæ 5. Nahas, Deuter. 18. & 2 Paralip. 33. Ob, Deuter. 18. Esaiæ 19. 1 Reg. 28. & 4 Reg. 23. ac alibi passim. Iidoni, Deuter. 18. Leuit. 19. 20. 4 Reg. 23. Esaiæ 19. Vtuntur quartò Hebræi uocabulo Habar, quando arcana quædam uerba à magis mussantur, quibus inesse efficacia mira putatur: quã uocem Dauid usurpat, simul & Lahas, Psal. 58. ubi aspidis ad incantantis uocem, aures obturantis mentionem facit. At quicquid est harum uocũ, nullo modo eam dementationem, quam in uetulis his experimur, spectat. Si itaque decretum hoc Mosis contra ueneficos promulgatum fuerit, ex præscripto ijdem puniantur: horum patrocinium minimè suscepi, quos & lex Cornelia de sicarijs & ueneficis condemnat, Dig. lib. 46. tit. 8. Hanc meam sententiam eò libetius transmittere uolui, quòd te mihi responsurum sperem, id quod summoperè oro atq; obsecro. Interim faxit misericordissimus Deus, ut ipsius spiritu auctus, dignè uocationi tuæ respondere queas ad Dei gloriam, Ecclesiæ Christi incrementum, & animæ tuæ salutem. Betsburgi 10. Octob. Anno 1565.

[Margin notes, partly cut off: ...ntiquit. ...aic. lib. 4. ...8. / ...rà lib. 6. ...21. / ...adruplex ...tatorum ...ilia. / ...rà cap. 1. / ...rtumim.]

D. IOANNI VVIERO, ILLVstrißimi Ducis Iuliæ, Cliuiæ, &c. medico, Ioannes Brentius S.P.D.

Salue in Christo, obseruande uir. Quas è Betsburgo 10. die Octobris literas ad me dedisti, fuerunt mihi gratissimæ, non hoc tantùm nomine, quòd insignem erga me beneuolentiam spirant: uerum etiam, quòd summum tuum studium in defendendis innocentibus, aut excusandis errore magis, quàm malicia peccãtibus testificentur. Nec dubito, quin Deus hanc tuam uirtutem clementer approbet. Vt enim quondam, quum Ethnici adhuc grassarentur in Christianos, si quis accusabatur fidei in Christũ, uulgus uociferabatur, Ad leonem: ita his temporibus, si quæ mulierculę, quamuis honestæ, insimulentur tantùm ueneficij aut incantationis, clamare solent, Ad ignem. Quare si quis in medium processerit, & admonuerit magistratum, ne passim sine ullo discrimine, & exactissima cognitione in miseras illas mulierculas sæuiat, eum ego arbitror diuinitùs excitatum. In quorum catalogo quum te quoque collocatum uideam, laudo tuam humanitatem, & hortor, ut tuum officiũ, quod cœpisti, facere pergas. Cæterùm quæ admonitu meæ concionis in lucem editæ, de legibus à Mose & Imperatoribus Romanis aduersus incantatores & sagas latis, uisum est tibi mecum conferre, agnosco animi tui candorem, & optarim ut similiter affecti essent multi, mei quoq; ordinis homines, & eadem moderatione sua inter se dogmata conferrent: sic enim minus esset & rixarum & offendiculorum in Ecclesia filij Dei. Dicam igitur initio de mea concione, cui titulus est, De grandine. Hæc enim concio, etsi fatear eam à me in chartis coniectam, ut soleo, antequam ad concionandum processero, tamen non est à me in lucem edita, sed ab amicis unà cum alijs quibusdam cõcionibus è chartis meis collecta, & typographo tradita, idque non hoc primùm tempore, sed cum numeraretur à nato Seruatore nostro ultra sesquimillesimum annus tricesimusnonus, & audio eàm iterum à typographo superiori anno prælo exceptam esse. Hoc idcirco uisum est commemorare, ne fortè tua humanitas arbitraretur, me data opera eam concionem aduersus tuum scriptum, cui titulum De præstigijs dæmonum fecisti, sparsisse. Deinde uidisti ipse, me in ea concione (quam certè nesciebam editam, priusquam tuas accepissem literas, & de ea ab amicis admonitus essem, qui & mihi exemplum eius iam exhibuerunt) nullam instituisse prolixam disputationem de supplicio illis incantatricibus inferendo, sed tantùm paucis attingere, ne uiderer publicas leges damnare: quas ne adhuc quidẽ damnandas censeo. sed illud summo studio & exactissima cura agendum & cognoscendum est, ut rectè dijudicetur de personis, quæ aduersus has leges peccasse accusantur, & tam seuero supplicio obnoxiæ sunt. Ac uideo quidem, Imperatoriam legem uti his uerbis: Qui malis artibus utũtur, elementa turbant inficiũtq;. & adhuc affirmo, elementa turbare, non esse diabolicæ per se, nec humanæ, sed tãtùm diuinæ uirtutis: non dubito aũt, quin lex usurpet uerba sua ex uulgari hominũ sentẽtia, & loquatur ex illorum magorum seu incantatricum opinione: hi enim à satana ita persuasi sunt, quòd artibus suis turbent elementa. Punit igitur, inquies, lex uoluntatem tantùm, & falsam persuasionem? Nihil minus: sed reputat pro opere ipso perfectum, ut illi loquuntur, conatũ. Nam

cùm

cùm misera mulier non solùm simpliciter cogitat se cocturis aut alijs artibus turbare elementa, uerumetiam illud toto animi instituto agit, in hoc studiũ tota incumbit, ut herbas colligat, suis execrationibus præparet, ad ignẽ admoueat, ac nihil earũ rerum omittat, quas edocta est à satana aut satellitibus eius: hic certè lex expedit suam seueritatem, & punit perfectũ illum, quemadmodum iam dicebam, conatum. Nec nouũ est, nec insolens, quòd conatus perfectus habeatur pro facto & opere ipso. Abraham iussus est unigenitum suũ filium Isaacũ mactare in sacrificium: etsi autẽ angelus reuocat gladium eius, quem iam in filiũ stringebat Abraham, & Isaac seruatur incolumis, tamen Deus ipse reputat hunc perfectum Abrahę conatum pro facto ipso: Quia fecisti, inquiens, hanc rem, & nõ pepercisti filio tuo, benedicam, &c. Quod de benefactis hîc dicitur, idem intelligendum est etiam de malefactis. His diebus dixit iuuenis quidam Studtgardiæ caussam suam è uinculis, qui cum deperiret alterius uxorem, expectauit noctu ante domũ eius bombarda instructus, dum maritus equo pabulum præberet. Itaq; eiaculatus globum per patulũ foramen, errauit quidem à marito, sed occidit equũ. Habes hic perfectum conatum. Quare lata est in eum sententia, tanquam in homicidã, qualis etiam uerè erat tam coram politico, quàm corã cœlesti tribunali. Idem iudicatur de eo qui cum uxore aliena deprehenditur in cubiculo clauso solus cũ sola, nudus cũ nuda, etiamsi adhuc nihil sceleris cũ ipsa designauerit. Hæc accommodanda erunt ad incãtatrices, quòd etiamsi nec queant elemẽta turbare, nec quicquã nocumenti hominibus præstigijs suis aut incãtationibus inferre: tamẽ quia uoluntas eorum nocendi non consistit intra simplicem cogitatum animi, sed prorumpit foras in perfectum conatum, seueritas legum hac in parte non potest iurè damnari. Idem sanciendum puto de lege Mosi Exod. 22. Etsi enim uideo, uocabulum כשה constanter transferri pro φαρμακῆ: tamen nõ ille tantùm iudicatur φαρμακὸς, qui alteri exhibet potionem reipsa uenenatam, uerumetiã qui nocendi & interficiendi animo pro uenenata potione arripit errore quodam & porrigit salutarem. Quare quum incantatrices illud unum agant, & in illum scopum totæ intendant, ut uel frugibus uel pascuis uel iumentis uel hominibus noceant, siue utantur ueneno, siue alijs rebus planè impertinentibus, nõ possunt excusari, quin habeantur pro nocentibus. Lex Mosi dicit de teste mendaci, Reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit: & quidem magna seueritate addit, Non misereberis eius, sed exiges animam pro anima, oculũ pro oculo. Si de teste mendaci, qui nec ueneno, nec alijs id genus rebus, sed tantùm lingua ad nocendum proximo utitur, tam seueriter iudicatur, quid iudicandum esset de incantatricibus, quæ qualibuscũq; medijs utantur, certè cogitant toto conatu proximo incommodum inferre? Hactenus de autoritate legum: interea aũt accuratissima cognitione opus est, ut rectè dijudicetur, quis aduersus has leges peccauerit, & supplicio earum obnoxius sit. Hic ut rectè sentis, magnum discrimen habendum est inter uerè sceleratos & melancholicos, ac eos qui læso sunt cerebro, quiue simplici superstitione errant. Quis enim tam crudelis esset, qui in hos posteriores seueriter animaduerteret? Fuit apud nos iuuenis non ineruditus, qui & scholis præerat, & se honestè gerebat: sed tandem eò melancholiæ pro-

cessit, ut cum audiret aliquem è præceptoribus suis, quos semper reuerenter coluerat, morte extinctum, arbitraretur se, quamuis longè absentem, eius mali autorem. Referebat nobis, sępe uenire ad se noctu homines nescio quos, qui nunc hoc, nunc illud ipsi cōficiendum mandarent. Quis hunc iudicaret homicidam? Imò inter nocentes ipsos magnum discrimen habendum esse censeo: & malo ut decem nocentes impunes, si ulla probabili ratione fieri potest, euadant, quàm ut unus innocens iniustè plectatur. Insigne pietatis genus est, miserorum cura tangi. Quare optimi uiri officium facere perges, si afflictas illas mulierculas malueris ad curam uel tuæ, hoc est medicæ, uel meæ, hoc est Theologicæ professionis, quàm ad gladiū aut ignem carnificis remittere. Hæc pauca uisum est non ad singulas tuarū literarum particulas, sed ad causæ statū respondere. Vterque enim eò respicimus, ut in maleficas exemplum ita statuatur, ne uel impunitate malum ingrauescat, uel crudelitate innocentes aut quasi (quemadmodum Iurisconsulti loqui solent) opprimantur. Dominus te clementer custodiat. Bene ac feliciter uale, uir optime. Stutgardiæ, in die Stephani protomartyris, anno 1565.

D. IOANNI BRENTIO, THEOlogiæ *Doctori, & præposito Stutgardiæ, &c.* *Ioannes Vuierus*

S. P. D.

DAtæ nuper tuæ ad me literæ, fuerunt mihi admodū gratæ, quòd singularem animi tui cādorem & modestiam declararent, quum me tam patienter in meæ sententiæ explicatione audieris, tuamq; uicissim ingenuè proposueris, mi integerrime Brenti. Proinde ut me denuò audire eadem animi temperantia, & si minus rectè sentiam, secus docere non dedigneris, te ob cōmune reipublicæ Christianæ commodum, obnixè oro. Maximi siquidem ponderis caussam hāc esse sentio, in qua tam enormi tyrannide à Christiani nominis magistratu sæuitur citra ullā commiserationem, quæ semper hominem Christianum in primis ornare solet. Hic autem legum rigorem defendi, suumq; sortiri apud te locum, non obscurè arguunt testáturq; palàm habita concio & pòst euulgata, deinde scripta mihi haud ita pridem epistola. At ego aliter iustis de causis rationibusque manifestissimis & quidem non paucis persuasus, libro satis copioso iam aliquoties edito, huiuscemodi dira mortis supplicia in uitiatæ phantasiæ uetulis, nec ullo præstito reuera malicioso uel alijs noxio opere notis, improbans, tales leges eleuo ut irritas prorsusq; supprimendas: quarum tamen authoritate magistratum rectè gladium stringere, submergere item, & flammis horrendis dementatas obijcere anus, quas lamias dicunt, astruere uideris. Pœnæ siquidem formam licet nō exprimas, tamen leges hac in parte defendis, quæ mortis supplicium decernunt: at modum eius heu nimis truculentum, quinimò, si uerum fateri liceat, plusquam tyrannicum, inde decreti uirtute iam annis nimis multis à magistratu obseruatum, satis nosti. Ex mea uerò sententia illiusmodi uitæ priuatione coram Deo ita delinquitur, ut rationem in eo die, quo omnis elucescet ueritas, redditurus sit transgressor.

Porrò quum concedas, ex uulgari hominum opinione promulgatam legem de ijs qui elementa turbant, &c. respondeo, leges minimè ferri debere ex uulgari hominum sententia, uel delusarum uetularum opinione, potissimùm eas quæ inde mortis alios dam-

L. Mo... de mal... mathe...

damnant: sed ex grauibus, indubitatis irrefragabilibusq; causis cum matura deliberatione promulgari oportere: quinimò in actionibus criminalibus probationes ipsa luce meridiana clariores, requirere leges, aliàs dixi. Nec iustis rationibus hic obijci debet perfectus conatus, quem uix imperfectum dici admitto, quum nullus perfectus posit appellari conatus, qui perfici nequit. Lamias aût non posse perficere quæ conantur, fateris. Concedis enim, delusas mulierculas in turbando aëre nihil posse: siue tum herbas colligant, execrentur, ad ignem admoueant, uel quascunq; proferant ex corrupta phãtasia quisquilias, quibus ne quidem aquæ guttam elicere, aut crepitum ciere (ut cum uenia sic loqui liceat) aut muscæ nocumẽtum inferre queunt: quorsum hic conatus nũcupabitur & defendetur perfectus eiusmodi delira persuasio, uel, si ita uoles, inefficax & puerilis conatus? cur ex legum seueritate acerbisimo mortis genere plectetur? Quòd Abrahamum adducis, qui in filium Isaacum stringens ensem impediebatur ab angelo, atque hunc Abrahami conatum pro facto ipso à Deo fuisse reputatum, & quod de benefactis ibi dicatur, idẽ de malefactis intelligendum esse, hic certè uelim nolim, cõtradicere cogor. Primùm Abrahamus ex Dei mandato conatum cœpit rei possibilis, & quæ mox perfici poterat, atq; perfecta incunctãter fuisset mente sana & instrumentis conuenientibus, nisi à Dei angelo fuisset uetitum: hinc meritò pro ipso opere & quidem perfecto conatus hic inchoatus haberi debuit. Atqui multò secus in hoc nostro negocio res habet, ubi personæ ad huiusmodi uerum actum uel conatũ ineptæ sunt, ubi phãtasia corrupta, ubi organa quibus operari putãtur, ludicra, ficulnea, & tali perficiẽdo operi inidonea sunt, ut si nihil non sic agant & machinentur, nihil efficient, imò aërem uerberabunt & operam ludent. In foro quidẽ cœlesti criminale esse, etiã si quis mulierem aspexerit, ut eam concupiscat, nõ diffiteor: uerùm haud item in foro ciuili, ubi adulterium non mente, sed corpore perpetratum uel incœptum, ita ut perfici mox potuerit, punitur: multò minus punietur uitiatæ mentis imaginatio, aut ludicrum aliquod institutum uel uoluntas, unde læsioni subsequutæ uel aliunde inflictæ nihil uel accesit uel decesit, aut accedere aut decedere potuit. Quare mirari nõ desino, quòd lamiarum deliram uoluntatem in perfectum conatum foras prorumpere, nec legum seueritatem hac in parte damnandã esse scribas. Imò ego tales leges ex uulgi opinione & poëtarum figmentis latas, libero ore calamoque oppugnare audeo: & me conscientiam læsurum uererer, si cõticescerem: propterea eas quoq; explodere deceret quemlibet magistratum Christianum, ne rerum ignorantia tam impunè hinc sanguis fundatur innoxius. Talem habeo legem illam duodecim tabularum: Qui fruges excantasset, pœnas dato, neue alienam segetem pellexeris excantando. Si uerò obseruantiam multam deberi legum uetustati & autoritati existimaueris, eodem iure nunc & olim in sanguinem, quem tu innocentem dixeris, sæuietur ex quorundam Imperatorum & regum promulgatis sæpe legibus & edictis cõtra doctrinam tuam, Lutheri, & aliorum non obscurorum uirorum. Quapropter ut non semper legum autoritati & seueritati standum censeo: ita multò minus in hoc negocio hactenus usqueadeò dubio, obscuro, & dæmonum præstigijs inuoluto, ad carnifices cõfugiendum

Sub tit. de iniurijs, alijsq; delictis, lib. 9. al. tit. 11. Suprà lib. 3. cap. 16.

esse, firma stat sententia. Nec locũ hic habet in argumenti tui patrocinium, sed ad mei instituti confirmationem, exemplum à te citatum iuuenis illius, qui occidendi animo equũ interemit, dum in uirum, cuius uxore fruebatur coniunctius, collimando eiaculatur: quum & interficere maritum, & cum eiusdem uxore congredi potuerit. Sic clarè ostendis, quid sit conatus perfectus, nempe studio incœpta actio, quæ ab ipso iuuene perfici ualuit instrumentis ad hoc idoneis apparatis, & in rei propositæ perfectionem iam operantibus sine ulla uitiatæ mentis delusione: proinde & optimo iure supplicium mortis perpessus est.

Quòd etiam huc Mosis legem rursus torquere uelis, non certè mihi tecũ conuenit. *Exod. 22.* Moses enim de ijs loquitur, qui ueneno uel rebus noxijs nocuêre, uel damnum dare conati sunt, idq; potuêre: non de his qui se lędere aut lęsisse imaginantur, à quibus nihil mali ulli aut bestiæ aut homini aut frugibus accessit: qui potius deliris hominibus, puerilibus, stultis & melancholicis comparari debét, & aliqua ex parte similem supplicij sortem cũ ijsdem sustinere, hoc est, redargui & rectius institui, uel uirgis coërceri, atque arbitraria mulcta, non corporali, ex magistratus æquitate in ordinem redigi.

Deuter. 19. Quòd item Mosen de teste mendaci citas, qui mente non delusus, studio destinataq; opera suo mendacio grauiter uel nocuit, uel nocere uoluit, atque etiam potuit, nimirum qui alteri falso testimonio intentauit defectionis, ut Hebræi intelligũt, crimen, quare eidem quoq; ex testimonij uirtute fuisset moriendum: talis profectò mẽdax testis, author sanguinis iniustè fundendi, optimo iure plectebatur, uelut etiamnum plerisque in locis obseruari existimo. Sed quomodo hic cum Lamijs nostris conferri poterit, cur etiam seuerior ijs infligi debet pœna? id quod tamen urgere uideris, quum ille nocere uoluit & potuit, & reuera nocuit: hæ lamiæ nec nocuêre, nec eo modo potuêre. ille lingua sua usus, qua falsum dare uoluit & potuit testimonium: hæ solùm corruptam usurpant imaginationem, delusam uoluntatem, & suas quisquilias resq; ludicras, quibus omnino nihil possunt, etiamsi minimè impediantur. Collatis itaque personis earumq; ingenijs & organis, facilè totius negocij discrimen elucescet: inde & pœnæ formam minori conscientiæ læsione præscribet magistratus pius & Christianus: quam tamen coniuncta simul & opera uestra & seculari potestate in exequutionem deduci uelim, ut nimirum rectius à tui ordinis hominibus doctis & pijs erudirentur delusæ anus, & præstigiarum dæmoniacarum discussis tenebris ad ueritatis lucem saniori mente reducantur: deinde modum pœnæ cum commiseratione pro trãsgresionis qualitate prudens statuat magistratus. qua in re tibi mecum cõuenire, sat scio. Mihi sanè bene uolenti, ut pro singulari tua humanitate & candore ignoscas, quæso, quòd seria tua studia & Christiana, dæmoniaco nostro argumento turbare non desinam. Deum misericordissimum oro, ut te suo spiritu indies magis ac magis augere dignetur ad nominis sui gloriam, & Ecclesiæ utilitatem. Hambachi 18. Iulij, anno 1566.

Nihil responsi inde tuli.

APOLOGIA
aduersus quendam Paulum Schalichium, qui se Principem de la Scala uocitat.

ME profectò optimè meritũ esse de Republica Christiana, & bonam

nam apud omnes iniisse gratiam existimaui, quòd tanto studio & diligentia pro indubitatæ religionis nostræ hominibus pugnam cœperim cũ principatibus, potestatibus, mundi dominis, rectoribus tenebrarum huius seculi, spiritualibus astutijs in cœlestibus, cum principe cui potestas est aëris, qui mortis habet imperium, qui seducit totum terrarum orbem, imò cum rege super uniuersos filios superbiæ. Sed opinionem meam longè fefellit insolens quorundam insultus, & mala ab ijsdẽ mihi relata gratia. Enimuerò præter omnem expectationem insurgit aduersus me Paulus quidam princeps de la Scala & Hun, Marchio Veronæ, & Dominus Creutzburgi Prusiæ, qui numerosa hac titulorum supellectile, & generosæ familiæ satellitio instructus, mihi homini non huic simillima, sed tamen domo honestissima nato bellum denunciat, non certè iustis de causis. Licet autem principatuũ illius amplitudo, & plena terroris dominatio me nõ immeritò in fugam conijcere potuissent: animum tamen erigit quæ mihi cũ dæmone fuit luctæ uictoria, quippe qui cum potentissimo generis humani hoste fortiter antea congressus, uirium mearum periculum fecerim, tanto facilius nunc huius principis uim atq; impetum sustinebo, quanto & inferior is est, & causa nostra melior. Neq; enim uelut ille, friuolis altercationibus aut impotenti ulla concertandi libidine flagro, sed solo ueritatis indagãdæ studio ardet animus: qui si aliter esset affectus, tamen & ingrauescens ætas colluctandi feruorem extingueret, & scribendi libertatem ac ocium profectiones uariæ occupationesque assiduæ surriperent. Quo fit, ut nõ sim tibi Paule princeps obiecturus tuos errores, non calumniaturus tuas contrarietates, non nudas alienarum uigiliarũ rapsodias, non fabulas poëticas, nõ deniq; quasdam Platonicorum nugas, quæ in tuis scriptis passim occurrunt: sed ad illa tantùm loca, quę circa finem tertij tui Epistemonis contra me posuisti, responsurus, partim tuas calumnias eo quo collocasti ordine refellendo, partim infirma arcis tuæ fundamẽta, quibus niteris, fortissimo ueritatis uecte subuertendo. Ocyus ergo & alacriter in arenam descendamus, nosque pro uirili exerceamus.

Ephes.6. Ephes.2. Hebr.2. Apoc.2. Iob.41.

In libri tertij Epistemonis tui Catholici exordio signa contra me præfers & titulum, quo cõfutationem Præstigiarũ Ioannis Vuieri, te parti Encyclopædiæ tuæ recoctæ adiũcturum polliceris: inde non diu cũctatus, de barbarismo differens, integram ferè epistolam ad paginas circiter octo, continua orationis serie, Ioannis Pici Mirandulani ad Hermolaum Barbarũ Florentiæ 4. Non. Iunij scriptam anno 1485. transcribis. Inde ubi de animæ ab humano corpore separatæ seu abstractæ oberratione & passione ex uarijs discurreris: hinc & utrum peccatum temporis finiti, pœnam finitam recipiat, an infinitam tantùm, ex eiusdem Pici tractatu De pœna peccati mortalis, argumentis sumptis & uerbis exscriptis compilaueris: ad quæstionem tandem de anima separata, siue homine post mortem, antequam resurgat, prolaberis, quò copiosum illud caput 41. libri 3. Agrippæ de Occulta philosophia denuò de uerbo ad uerbum transtulisti, non tamen neglecta interim ea cautione, ut leuiter nominis Agrippæ memineris in principio ijs uerbis: Cum moritur homo, corpus in terram reuertitur (quod & Agrippa retulit) de qua sumptus est: mens, unde descendit, in cœlos remeat, &c. Ea coniunctione copulatiua uis innue-

re, quasi Agrippa in ea solùm particula à te non dissentiat, & reliqua argumentationis demõstratio tua sit, quæ ad paginas circiter decem ex eodem capite transcriptas se extendit, ubi in Eubuli persona, uerbis sex saltem orationem interrumpis continuam absque debita authoris Agrippæ professione: qui quum hanc mysticam disceptationem poëtarum testimonijs hinc inde confirmarit, ea solùm studiò à te prætermittuntur, ut quæ paulatim ex eodem capite aduersus me in quæstionem producere statuisti, nõ admodum in hoc studiorum genere exercitatis, appareant catholica & mysteriorum plena. Quanquam in eo cõtextu, quem tuum ex phrasi indubitãter nemo nõ iudicabit, qui in Agrippę libris minus sit uersatus, pleraq; inueniantur, quæ à Catholica Ecclesia non ita probatum iri arbitrer: cuiusmodi » est & illud: Vt certum est, neminem sine fide Christi posse saluari: ita probabile est, hanc fidem adhuc multis Paganis & Saracenis post hanc uitã prædicari in illis animarum receptaculis ad salutem, atq; in illis ueluti in communi custodia detineri, donec tempus adueniat, quo maximus Iudex meritorum facturus sit examen: à qua opinione etiam multi Christiani scriptores non abhorrent. Quum uerò huc transtuleris ex posteriori parte capitis dicti Agrippæ, quorundam patrum testimonia, uelut Tertulliani, Clementis, Augustini, Ambrosij atque Lactãtij, inserueris & tuo studio Chrysostomi sententiam, nihil minus ijs ostenditur, quàm Paganis & Saracenis post hanc uitam prædicari ad salutem in illis animarũ receptaculis. Nollem autẽ longioris digressionis molestia me fatigare in ijs quæ ex professo nõ in meam contumeliam scripta sunt. Inde sententijs nõ concisis ex eodem capite hinc inde de uerbo ad uerbum compilatis, orationis filum continuas de cõditione inferni, de lemurũ natura, & de spirituum loco, ubi hac occasione Agrippæ mẽtionem denuò obiter facis, in hæc uerba: Legimus alibi, « abstulisse Deum de spiritu qui erat in Mose, & dedisse septuaginta uiris. Magnum hîc (inquit Agrippa) latet, sed non temerè reuelandum mysterium. Postremò absoluta doctrina hac arcana Agrippæ uerbis, ubi licentia dialogismi Eubulum induxeris tibi Eulogo respondentem, Rem ultra humanum captum, & omni admiratione admirabiliorem animo attentissimo audiui Euloge: mox aduersus me in sequẽtem erumpis formã: Atq; hîc mihi oc- " currit quidam medicus, nomine Ioannes Vuierus, qui hęc omnia nihil aliud asserit esse, quàm præstigias dęmoniorum, de quibus libros quinq; scripsit, & prolixè satis suam intentionẽ egit. Ita lib.1.cap.14. de transformatione allegat Psellum, & exemplum quoddã militis. Atqui, inquit, fusiorem ea quæ diximus, aliaq; similia agẽdi modum & rationẽ, Michaëli Psello explicauit quidam Marcus dæmonij cultor eximius, in Chersoneso Gręciæ cõterminã uitam solitariã degens. Dæmones, ait, licet sexu & propria lingua careãt, corpus tamen illud aëreum sibi cõcessum, pro arbitrio uelut nubes uento flante, in uarias formas mutant, cõtrahuntq; atq; extendũt, quemadmodũ lumbricis uidetur accidere, ob substãtiam meliorem, ductuq; facilimã: neq; solùm magnitudine diuersitas in eis accidit, uerum etiam figuras coloresq; uariãt multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrumq; est natura paratũ: qua enim ratione est natura facilè cedens, sic in uarias figurarũ species trãsformatur: qua etiam aëreum est, diuersos aëris instar colores subit. Sed aër

qui-

quidem extrinsecus coloratur, corpus uerò dęmonis iuxta animi sui affectus species colorum mutat, uelut & hominis, sed longè melius, ut quod animæ sit obedientius. Omnia tamen celeriter dilabuntur ob corporis mobilitatem tenuitatemque. Sic tanquam uir apparet, & mox occurrit ut fœmina: leonis more fremit, saltat ut pardalis, latrat ut canis, atq; ad utris uasisq; formam se aliquando transfert. Lubet non inelegantem hoc loco historiam aptè interponere. Refert Helinandus monachus, se audiuisse ab Ebaudo patruo suo, qui à cubiculis erat Henrico Remēsi archiepiscopo, Ludouici Gallorum regis fratri, quòd Henrico archiepiscopo æstate quadam in itinere somnum meridianum capiente, miles quidam inter cæteros aperto & hiante ore post prandium dormiret, è cuius ore uisa est ab alijs uigilantibus quædam alba bestiola mustelæ similis exisse, atq; ad uicinum ibi riuulum procurrisse: cum sursum deorsum in ripa riuuli anxia cucurrisset, nec transeundi uiam inueniret, quidā ex astantibus accedens, euaginatum gladium riuulo angusto ueluti pōtem faciens, imponit. Bestiola ilico riuulum super gladium transgrediens, longius procurrit, & sese subduxit. Paulo pòst redire uisa, cùm iterum notum pontem quæreret, atq; eo iam sublato, discurrens trāsire non ualeret; idem ille qui antea, rursum riuuli ripas imposito gladio coniungit, atq; abscedit. Tum transit bestiola, & ad dormientis adhuc patulum os rediens, uidentibus omnibus ingreditur: ac ilico qui dormierat, expergiscitur: rogatusq; numquid in somno passus esset? respondit, se fessum esse & fatigatum, tanquam ex difficili & longo itinere, in quo bis super pontem ferreum flumen transijsset. Vnde socij collegerunt, eū (quæ ipsi uiderant) uerè somniasse. Mihi uerò diaboli ludibrium esse uidetur, qui ut uigilantes socios falleret, aut animam hominis corpoream esse, ideoq; interituram cum corpore, ipsis ostenderet persuaderetq;, idolū hoc exiens dormientis corpus & ingrediens, oculis obiecit. Et paulo pòst: Simile quiddam, inquit, de Guntiano rege legitur: neque id mirum est. nam ut idem Marcus loco paulo antè citato deinde refert, spiritui qui nobis inest phantastico propinquant dæmones, utpote qui & ipsi spiritus sint: uerba perturbationum & uoluptatum nobis insinuant, non emittētes quidem uocem pulsatione quadam & sonitu, sed sermones suos absque sonitu immittentes, &c. Capite tandem 15. id exemplis confirmat, illaq; exempla uariæ formæ laruarum, & actionum dæmoniacarum esse ait. Hactenus Vuierus, qui passim eandem aut similem suis libris cantillat cantionem. Hoc epiphonemate, mi princeps Scalichi, laudi Vuiero dari constātiam iudicabunt alij, qui eam maximopere in te desiderant, quòd contra tuam ipsius nuper editam Basileæ Encyclopædiam, ut scribis, deprauatā, & maiori ex parte diaboli artibus hæreticam, hoc epistemone catholico, palinodiam solenniter canis: quod tamen non usqueadeò in tui cōtemptum, quàm mei defensionem obiter dictum uolo.

Adhæc quorsum tanto impudētiæ supercilio præiudiciū statuere audes, me omnia (antea potissimùm ex illo Agrippæ capite à te transcripta) nihil aliud esse asserere, quàm dæmoniorū præstigias? quod constanter (cum bona tuæ Clementiæ gratia) tibi pernegare nō erubesco. Reliqua mea uerba à te Scalichi enarrata agnosco, quorū mirè artificiosam auspicaris confutationem. Psellus, ais, dictis nostris non

Lib. 3. cap. 41.

aduersatur. Ponis nudam istam subsultationem, tanquam legislator decretum aliquod sanciret: uerùm non contentus tuo excursu, serò me profectò tuæ eruditionis & sapientiæ mancipium fatebor, nisi meam prius de te expectationem saniori respõsione expleueris. Psellus etenim mecum eas apparitiones dęmonis repręsentationi sub diuersa forma attribuit, quas tu frequenter animæ obuagantis, & inhospitæ occursui affingis. Longè diuersa, imò penè contraria utriusq; eloquutio. Pselli sententia aut uera, aut falsa. Si uera, quod innuere uideris, quum non solùm nihil contradicas, sed etiam subdolè ab obiectionis uadimonio te expedire coneris, tua necessariò uacillabit. Si ipsius falsa est opinio, quur subticuisti responsionem? Enimuerò qui tacet, consentire uidetur. Psellus idem profert, quod in me accusas. Atqui à me dissentire certè stauisti, & rectè, quando ita lubet: ipsius uerò testimonium tibi non aduersari scribis, & malè. aut enim uterque tuæ opinioni repugnat, aut neuter: sumus siquidem hac in statione indiuidui comites. At ambo tuam hãc phantasiam execramur meritò. Quocirca posthac oppositiones, è quarum perplexitate extricare te nequis, finito intactas.

» Quòd autem hanc historiã, inquis, » Vuierus præstigijs diaboli tribuat, ut » persuadeat animam corpoream, & id- » circo corruptibilem, non uideo quib. » id rationibus & argumentis perficere » contendat. Non difficulter ab hoc obiectionis telo me uindicauero, quum nihil hic asseruerim, quod patrocinij adminiculũ requirat: & pręter meum sit institutum, de animæ extra corpus euagantis conditione, longioris disceptationis telam cõtexere & persequi: solùm ad eam Helinandi conclusionem, socios nimirum inde collegisse, eum, quæ ipsi uiderant, uerè somniasse, meam subiunxi non assertionẽ, sed opinionem: quæ si ad tuum minus fecerit palatum, per me quidẽ licet, nec suauiorẽ saniorem q; ex generosi principis beneficio recusabo. Quòd uerò dicis, non sequi, omne corpus corrumpi: neque me hac in quæstione, à meo scopo peregrina, quicquam uel affirmare uides, uel negare: sed intellexisse de corpore materiali & composito, non diffiteor. Verùm enimuerò si tale quippiam promulgassem, quo supplicio ad pœnitentiam compelli deberẽ, haud intelligo. Quorsum insuper extra meum scopum collimabo ad incorruptibile cœlum & elementa non necessariò, ubi & suum habet locũ capitis 21 Apocalypseos exordium? Est & Empedoclis opinio, mundum manere eundem secundum substãtiam, sed mutari secundum dispositionem.

Quòd deinde in orationis tuę progressu aduersus Pselli ex Marco sententiam à me recitatã transformationis diabolicæ causam statuis, uariorũ « subiectorum assumptionẽ, ea scilicet « demõstratione. Sicut enim homo me- « dijs utens, artificio naturam omnem « imitatur: sic diabolus medio non indi « gens, in momento subiectum suæ a- « ctioni & proposito conueniens facit: « atq; in illud, sicut anima in corpus, se « abdit, & illud pro sua uoluntate regit. « Hinc est, quod Apostolus ait, 2 Co- « rinth. 11. Ipse, inquit, Satanas transfigu « rat se in angelum lucis. Inde sequeretur, satanam ueri angeli subiectum assumere, & in illo se abdere, & pro uoluntate sua illud regere. Sed longè aliam esse Apostoli mentem, testantur præcedentia & sequentia, ubi de peruersa Pseudoapostolorũ doctrina, & de operibus malis loquitur, permanente subiecto integro, non de subita eiusdem mutatione, quemadmodum hîc

hîc inuertitur quæstio de uario dæmoniacæ transformationis idolo, uti in capitibus sequentibus ostendo. Aliud enim est, dæmonem corpus aliquod uerum assumere, & illud apparere, ac regere ubi & quomodo diabolus uolet: aliud est, mali aliquid à diabolo suggeri, quemadmodum peccata multa, & mentem inde uitiari: (nam qui peccat, ex diabolo est, teste Ioanne 1. cap.3.) aliud item, à diabolo obsessum esse: aliud deniq; est, à dæmone simul & in peccata præcipitari, & ab eodem obsideri. Cæterùm quod transfigurationis causam & modum spectat, æquum lectorem censoremq; ad utriusque, nimirũ Marci & Scalichij, sententiæ exquisitam collationem, & reliquam eiusdem nostri capitis partem, cui & Tritemij opinionem huius argumenti annexuimus, relego, ut & ad alia loca huc facientia, quæ sparsim in meis libris ob materiæ oblatæ occasionem erunt obuia: quò etiam spectabunt Augustini sententiæ paulo pòst enarrãdę: prolixior alioqui foret propugnatio, sed breuis esse laboro.

Toto autem cœlo hîc errare Scalichium, testatur ipsa ueritas, commonstrant portentosæ, quibus satan sæpenumero apparet, idolorum facies, docent luculenter laruæ in eiusdem nostri libri cap.15.16.17. & infinitis alijs locis propositæ. Vbi sub alicuius ante annos multos defuncti forma terret, illiúsne mortui corpus uerũ induisse dæmoné credemus? quod iam conspicitur ut uiuum esse solet, quũ cadauer illud in terris cõputruerit, squalidúmque fuerit, uel etiã in patibulo aut rota exesum, uel à canibus alicubi dilaniatum. Quid, ubi monachum induerit, monachíne corpore & cuculla sceleratam uerè mentem exornauit satanas? Si hoc ualet, fide sua fallũtur, qui in Franciscani alicuius cuculla sepulchro mandãtur, ut à diaboli machinis securiores sint. Atqui in cuius subiecti specie tentauit Christum diabolus? Si Agrippæ testimoniũ, quo te affici plurimũ in tuis scriptis uideo, quum symbolicæ doctrinæ magnalia tractas, admiseris, cucullatum illum fuisse, ex picturis tradit in libro de Vanitate scientiar. cap.25. de statuaria & plastica.

Quomodo præterea cohæreant illæ particulæ, transformationis diabolicæ causam esse, subiectorum uariorum assumptionem, & diabolum non indigere medio, itẽ in momento subiectum suæ actioni & proposito conueniens facere, non uideo. At ista prosequitur Scalichius: Quum ergo corpus quiescit, non nisi uegetatiua potentia utitur. Ah miseram conditionem infantium, in quibus nullus animæ usus præter uegetatiuam potentiam: spaciatur interim rationalis.

Subiungit deinde paulo pòst: Et siquidem animæ essentia angelis pares sunt, ánne subiectum siue mustelæ, siue columbæ, siue hominis, siue alterius cuiuspiam rei assumere possunt? Nequaquam, respondeo: & miror ab acutissimo philosopho, & doctissimo scilicet Theologo talia excogitari, proponi & defendi, nisi peculiari priuilegio indultum tibi sit decernere quod uoles. Animæ siquidem humanæ hanc corporaturam semper expetunt, cui à Deo destinatæ, & non corpus mustelæ. Sequeretur alioqui primùm, unam animam esse & hominis & bruti communem, & informare duo corpora. Non conuenit bene institutæ ciuitati, ut princeps tum proprio, tum cerdonis uehiculo utatur. In suo Pimandro diuinè Mercurius Trismegistus dicit, aliud corpus quàm humanum, nõ capere animam humanam: neq; fas esse, in corpus animæ ratione carentis, animam rationalem

nalem corruere: Lege enim diuina talem generationem prohiberi, multò minus figura humana exutam in corpora degenerare brutorum: atq; hunc impium esse errorem. Si autem ueræ mustelæ subiectum ueram militis assumpsisse animam præfractè urgeas, cedò ubinam hæc mustela alba, quæ ex militis ore uisa est alijs uigilantib. exisse, tam quietè citra ullius motus sensum antea in corpore latuit? per quos meatus milite non excitato eluctata est? œsophagus & arteria aspera uiæ ad os communes & solæ, ob angustias neutiquam admittunt, nec rerum natura patitur: ubi item in corpus regressa mansit? redientem enim ad dormientis adhuc os patulum uidentibus omnibus ingressam fuisse, tradit historia. Atqui rationis fulcimentum, quare animæ tali assumpto subiecto, hominibus appareant, subdis, scilicet, ut ea re aliquid portendant, inquiens, Deo ita uolente, uel ut somniantem admoneant. Quæso autem, qua de re hunc militē admonuit hæc mustela induta anima, uel cuius euentus fuit portētum? De nulla siquidem re uera militem admonuisse animam hanc, docet ipsius interrogati responsio. Nam super ferreum pontem flumen non transierat miles, nec difficile & longum iter perpessus. Nec est quòd ad animam responsum referas: hoc enim postea negas, animam uidelicet non esse proloquutam, sed militem locutum. At sit quod uelis, quid inde admonitionis diuinę, uel portenti successit? Non est quòd longius subterfugias. Hanc mehercule respōsionem à Vuiero minimè expectauit Scalichius: quare si propria ipsius uerba sinistrè in me dicta, pro genuinæ suæ mustelæ philosophica defensione, in ipsum retorsero, mihi ueniam dabit. Quod attinet ad bestiolam similem mustelæ, si ea quæ dicta sunt expendisset, haud dubiè hac de re, & alijs permultis, quorum ibi meminit, longè rectius sensisset, & digito compescuisset labellum.

Sed ad instituti confirmationem, alio uirum senē traijcere conatur hic iaculo, scilicet: Si ludibrium diaboli fuit ista mustela, quomodo igitur miles fessus & fatigatus fuit? quomodo illa euestigiò referre potuit? Qua arte autem hīc euasero, ausculta paulisper. Experrectus miles, num quid in somno passus esset rogatus, respondit, se fessum esse & fatigatum, tanquam ex difficili & longo itinere, &c. Iam nemo diffitebitur, somnorinas imagines sæpenumerò ex humoribus & spiritibus hic sibi conuenientibus, à diabolo in phantasticis organis excitari, & idolis, quæ exhibere uult, confirmari, siue illa sint suauia, siue terrifica, siue etiam uana: ex quibus reuera quoq; uel uoluptas, uel dolor consequitur, sentiturq; inter somniandum, etiam ubi talis species nunquam antea menti fuerit obiecta, aut uisa uigilanti, uel nullo affectu quis erga talem in mente aut cogitatione antè ductus fuerit, imò ab eiusmodi simulachro uel obiecta in somnis actione semper abhorruerit: uulgaria siquidem somnia pro humorum, cogitationum & affectionum dominio naturæ ductu ferè dirigi non ignoro. Sic fit, ut castissimæ uitæ uiro (quanquam sanguinis etiam pituitosioris, qui nihil spurci pridem in animo concepit, uel admisit, quem nec uigilantem obscœna suggestione in consensum pertrahere potuit dæmonium) aliquando tamen alicuius fœminæ nunquam uisæ, cum qua congrediatur, delectabile obueniat simulachrum in somno, unde tantus uoluptatis sensus percipitur, ut cum multa titillatione seminis profusio consequatur.

quatur. Eadem ratione in alijs turbulenta laboriosaq; somnia in phantasiæ organis posse à dæmone inter dormiendum cieri iudico, unde & manifesta lassitudo & fatigatio sentitur. Testabuntur hoc ipsum & eorum somnia, qui incubum morbum patiuntur, quemadmodum lib. 3. cap. 18. ostendi. Cæterùm ut firmior huic defensioni accedat fides, eximiũ purioris Theologiæ antistitem Augustinum tibi adducam: Suadent, inquit, dæmones miris & inuisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentientium penetrando, seq; cogitationibus eorum per quædam imaginaria uisa miscendo, siue uigilantium, siue dormientiũ. Item lib. 3. de Trinitate: Si corpora ipsa terrena nonnullis artibus & exercitationibus modificata, in spectaculis theatricis tanta miracula exhibent hominibus, ut hi qui nunquam uiderũt, talia narrata uix credant: quid magnũ est diabolo & angelis eius, de corporeis elementis per aëra corpora facere, quæ caro miretur: aut etiam occultis inspirationibus ad illudendos humanos sensus phãtasmata imaginum machinari, quibus uigilãtes dormientésue decipiat, uel furentes exagitet? Idem de spiritu & anima, & legitur in Decretis: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quib. homines alliciunt & seducunt. Vnde quædam mulierculæ post satanam conuersæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur nocturnis horis cum Diana paganorum dea, uel cum Herodiade, uel Minerua, uel innumera mulierũ multitudine equitare, uel earum iussionib. obtemperare. Quapropter sacerdotes Dei prædicare debent populo, ut nouerit hæc falsa omnino: & non à diuino, sed maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ipse namq; satanas, qui se transfigurat in angelum lucis, cum mentem cuiusque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subiugarit, ilico se transformat in angelum lucis, in diuersarumq; formarum species & similitudines, & mentem quam captam tenet, in somnis deludens, per deuia quæque deducit. Et quoniam solus hoc patitur spiritus infidelis, nec in animo, sed in corpore euenire opinatur. Quis enim in somnis & nocturnis uisionibus non extra seipsum deducitur, & multa uidet dormiendo, quæ nunquam uigilando uiderit? Idcirco nimis stultus & hebes est, qui hæc omnia quæ in spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur. Et de Ciuitate Dei libro 18. capite 18. Non solum animum, sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim, dæmonum arte uel potestate in membra uel lineamenta bestialia ueraciter posse conuerti: sed phantasticum hominis (quod etiam cogitando, siue etiam somniando per rerum innumerabilium genera uariatur, & quum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporis hominis sensibus) ad aliorum sensum nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perduci, ita ut corpora ipsa hominum alicubi iaceant, uiuentia quidem, sed multò grauius atq; uehementius, quàm somno, suis sensibus obseratis: phantasticum autem illud ueluti corporatum, in alicuius animalis effigie appareat sensibus alienis, talisque etiam sibi homo esse uideatur, sicut talis sibi uideri posset in somnis, & portare onera: quæ onera si uera sunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim uera onerum corpora, partim iu-

[Margin notes:]
[...]b. de diui[...]t. dæmonũ, [...]p. 3. & 5. itẽ [...]. de Spiritu & anima.

Cap. 28. [...]6. q. 5. Episcopi ex con[...]cilio.

Contra Scalichiũ, qui trãsformationis diabolicæ causam statuit subiectorum uariorum assumptionem.

mentorum falsa cernentibus. Reliqua uide in nostro lib.4.cap.22.

Sed ad sequētia mox Scalichij uerba progrediamur. Neque propterea, aït, corporeas animas, ut Tertullianus, asserimus: neq; transire de corpore in corpus, quatenus animam, ut Pythagoreis ascribitur: transfigurari autem nemo dubitauerit, hoc est, non essentiam, sed figuram, id est, externam formam mutari assumptione. Sed ne hîc quidem quicquā definimus. Tantum certè philosophum hîc sibi in duabus contradicere lineis, nimirum Transfigurari nemo dubitauerit, & Ne hîc quidē quicquam definimus, tibi condono, calumniæ occasionem hinc nō quæsiturus, licet cum tanta modestia in me neutiquam inquiratur.

Huc accedit, te hîc negare animas de corpore in corpus trāsire, quod de animæ militis in mustelam transgressione affirmasti. Tu ipse teipsum iudica. Iam denuò circiter duas paginas cum dimidia ex dicto cap.41.lib.3. Agrippæ de occulta philosophia transcribis, ut Vuieri pręstigiæ illustriores, uti scribis, fiant: sed quánam fabularum emendicatione, penes beneuoli lectoris censurá iudicium esto. Videamus, ais, quid apud Saxonem Grammaticum, Danicæ hist. lib.5. annotatum sit, scilicet: Asuitum quendam & Asmundum inter se communibus uotis coniurasse, quemnam illorum uita prolixior excepisset, mortuo contumulandum. Tandem Asuitus morbo consumptus, cum cane & equo suo uasto mandantur antro, cum quo & Asmundus ob amicitiæ iusiurandum uiuus contumulari sustinuit, cibo quo in longum tempus uesceretur illato. Tandem Ericus Sueciæ rex, eò loci cum exercitu pertransiens, Asuiti tumulum, thesaurum inesse ratus, perfrangens, adaperta specu, eductum Asmundum luci restituit: quem uidens tetro oris habitu, funebri tabe obsitū, & profluo ex cruda cicatrice sanguine cruentatum (quippe Asuitus noctibus rediuiuus, crebra colluctatione lęuam illi aurem abruperat) secti uulneris causam referre iussit, quam ille narrauit ijs uersibus:

Quid stupetis, qui relictum me colore cernitis?
Obsolescit nempe omnis uiuus inter mortuos.
Nescio quo Stygij numinis ausu,
Missus ab inferis spiritus Asuit,
Sæuis alipedem dentibus edit,
Infandoq; canem præbuit ori:
Non contentus equi uel canis esu,
Mox in me rapidos transtulit ungues,
Discissaq; gena sustulit aurem.
Hinc laceri uultus horret imago,
Emicat inq; fero uulnere sanguis.
Haud impunè tamen monstrifer egit:
Nam ferro secui mox caput eius,
Perfodiq; nocens stipite corpus.

Non dissimile huic legitur in Cretensium annalibus, manes, quos ipsi Catechanas uocant, in corpora remeare solitos, & ad relictas uxores ingredi, libidinemque perficere: ad quod euitandum, & quo amplius uxores non infestēt, legibus municipalib. cautum esse, surgentium cor clauo transfigere, totumq; cadauer exurere. Miranda proculdubio sunt hæc, ait Agrippa, & opinioni inimica uideri possent, nisi fidem facerent & latæ leges, & creditæ antiquitatum historiæ. Hîc Scalichius præoccupans, ex suo interserit solennē interrogationem, si quis dæmonum præstigijs, quicquid id est, ascribere fortassis uellet: At præstigijs diaboli quid clauus obest?

Hîc unico uerbo lectori æquo & prudenti ex Arist.1. de Cœlo cap.6. satisfecero. Fieri nequit, quod non potest esse factum, inquit ille. Num uerò in omnibus suis narrationibus sit credendum Saxoni Grāmatico, in similis

fidei

fidei historia à me confutata demonstraui lib.3.cap.15. Accedat & testimonium Cardani docti & insignis philosophi, qui post enarrationem de Dusso rege ex Boëthio historiographo repetitam lib.15.cap.80. de Varietate rerum, suam subiungit sententiã de quibusdam historiarum scriptorib. in hęc uerba: Quæ Boëthius refert, condendæ historiæ haud iucundæ non ignauus author, alliciendi lectores causa conscripsit: ut quos Scythica facta, moresq;, tum regionis descriptio non delectarent, fabulæ saltem tædium minuerent. Neq; id uitiosum historico: sed ubi historia per se sterilis est, licet eam iocis ac fabulis exornare. Quamobrem & iurè ab his T. Liuius abstinuit, & Herodotus iustè damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur.

Lib.11.hist. Scotorum.

Cæterùm qui in hanc tecum palæstram progredi, & producta hæc tuorum mysteriorũ arma eripere tibi uolet, ad primum concides amplexum, quum anilium fabularum fulcris prę ter mentẽ, mea quidem opinione, nitaris. Hanc profectò pertinacem contra mea scripta, animi insolẽtiam non possum non mirari in tam celebri philosopho & uiro principe. Quis leuiter ueræ philosophiæ rudimentis initiatus, tibi hanc mortui & uiui cum cane & equo contumulationem eo modo peractam consentiat? quis catechumenus, religionis Christianæ elementis saltẽ perfunctoriè imbutus, Asuiti noctibus rediuiui mordacẽ colluctationem, cum Asmundo fideli amico in specu habitã, affirmare ausit? Quis stolidi sensus spiritum Asuiti (sic enim habet carmẽ) uel etiam ipsum Asuitum, si ita uoles, ab inferis missum, dentib. alipedem canem & equum in sepulchro uorasse, & amicissimi læuã auulsisse aurem, deinde caput Asuiti in ea monomachia subterranea abscissum, & corpus eiusdem perfossum crediderit? O' quantum est in rebus inane? quàm credula mens hominum, & arrectæ fabulis aures? Cur quæso Scalichi Pausaniæ testimonium præterijsti, quod eodem loco ex Delphorum interpretibus acceptum, intertexuit Agrippa? Esse uidelicet dæmonium quoddam infernum, quem Eurynomum dixerunt, qui mortuorũ carnes absumeret & deuoraret, ita ut uix nuda relinquerentur ossa. Spiritum aliquem terrestri alimento cibari, & propterea carnes deuorare, nemo nisi mẽtis luxatæ, Pausaniæ, Agrippæ, aut tibi cõcedat. At quis, Deus bone, Delphorum interpretibus fidem derogarit?

Si insuper tu fidẽ nobis feceris, mortuorum manes uel animas in corpora putredine & squalore deformata remeasse, & ad uxores hæc sic ingressa, cum eisdem libidinẽ exercuisse, necessariò hos homines uerè reuixisse sequetur. Nam ad illius actus perfectionem necessariò requiritur uerus sanguis, spiritus, caro, nerui, tendines, & reliqua organa huic destinata merè uiua: quinimò homo ipse non modò uiuus, sed & cuius ualetudo nõ sit omnino labefactata. Si itaq; reuixerint, & matrimonium cõcubitu coluerint, contra hos iniuria sunt latæ leges: si non reuixerint, quorsum in mortuos statutæ leges? quorsum defuncti cor clauo trãsfigendum? Sed leges ex informatione sinistra promulgatæ, nequaquam parem cum bene constitutis merentur existimationem. Atqui ad historiarũ antiquitùs creditarum prærogatiuam confugis. Verùm si uetustatis ratione quibusuis narrationibus sit credendum, tibi examinandam non Apuleij metamorphosim, & ueras Luciani narrationes, sed Turcarum Alcoranum offero: si & antiquas Christianæ religionis historias requi-

fieris, libros Conformitatum D. Francisci euoluendos addam. Non semper quis scripserit, & quo tēpore, sed num uera pronunciarit, inquirendum. At mentis oculos ijs hominibus, qui suprà enarratas historias pro ueris uendicarint, præstigijs obscuratos esse, iurarit profectò quilibet etiã barbarus. Nihilominus ut fidei pondus eædem sortiantur, ex eodem capite sic institutum prosequi non desinis.

» Neq; demum, inquit idem Agrippa, à Christiana religione alienum est, animas multas ante uniuersæ carnis resurrectionem suis corporib. restitui posse: quin & multos credimus singulari Dei beneficio cum corporibus in gloriam assumptos, multos etiam uiuos in infernum descendisse: audiuimusq; nõ rarò mortuorum corpora è sepulchris per dæmones sublata, proculdubio nõ in alium usum, quàm incarcerandis torquendisq; suis manibus. Verùm ad hos corporum carceres & uincula accedunt etiam uilissimorum & teterrimorum locorum habitacula, ubi Ætnei ignes, aquarũ ingluuies, fulgurũ & tonitruorum concussus, terrarum uoragines, atque ubi regio lucis inops, nec radiorum solis capax, ignaraq; syderum splendoris, perpetuis tenebris, & noctis specie caligat. Mirum est, cur hîc Homeri uetustissimi poëtæ uersus ad mysteriorum suorum certitudinem firmãdam non adiunxerit Scalichius, quos tamen Agrippa post uerbum illud Caligat, sic annectit: Quò apud Homerum peruenisse fertur Vlysses, ubi canit:

Cymmerios fama est populos hîc esse, cauernis,
Perpetua nebulâ, cæcaq; caligine mersos,
Quos oriens nunquã, nec cum declinat in undas
Sol uidet, æterna miseri sub nocte premuntur.

Sed poëtarum testimonia non tãtam fidem in mysterijs astruendis mereri, facilè nouerat Scalichius: propterea ex Agrippa sermonem ita perficit: Neque uerò omnia illa inanes nugę sunt, quæ de Patricij antro, Vulcani speluncis, Ætneis crateribus, Nursiæ specu, multi memoriæ prodiderunt, atque quæ inibi uiderunt & cognouerunt, testati sunt. Narrant siquidem istis maiora Saxo Grammaticus de Geruthi regia & Ogarthiloci cauo, &c. Reliquam Scalichij narrationem ex Agrippæ uerbis de rerum monstris, hîc persequi nolo, ne lectori tædium parem, & modi limites transiliat propugnatio satis per se omnibus iurè cognita & probata. Finita autem uerborum Agrippæ repetitione, decretum promulgat hic noster Scalichius: Exempla illa rem ueram testantur. « Non certè omnia, quod manifestè demonstraui. Verùm ut maiorem, non mihi, sed Agrippæ fidem tribuat Scalichius, post consarcinata in suis libris sparsim quàm plurima ex Agrippæ libris de Occulta philosophia, non etiam semper detecto auctoris nomine, uolui ipsius Agrippæ censuram de suis ijsdem libris maturiori ætate editam, ex libro de Vanitate scientiarum, cap. 48. de pręstigijs, proponere in hęc uerba: De magicis scripsi ego iuuenis adhuc, libros tres amplo satis uolumine, quos De occulta philosophia nuncupaui: in quibus quicquid tum per curiosam adolescentiam erratum est, nunc cautior hac palinodia recantatum uolo: permultum enim temporis & rerum in his uanitatibus olim contriui. Tandē hoc profeci, quòd sciam, quibus rationibus oporteat alios ab hac pernicie dehortari. Quicunq; enim nõ in ueritate, nec in uirtute Dei, sed in elusione dęmonum, secundum operationem malorum spirituum, diuinare & prophetare præsumunt, & per uanitates magicas, exorcismos, incantationes, amatoria, agogima,

Agrip[pæ] censura [de] suis lib[ris] de occu[lta] philoso-phia.

&

& cætera opera dæmoniaca, & idololatriæ fraudes exercentes, præstigias & phantasmata ostentantes mox cessantia, miracula sese operari iactitant, omnes hi cum Ianne & Mambre & Simone Mago æternis ignibus cruciandi destinabūtur. Hactenus Agrippa. Plura in sequenti Apologia.

Non contentus uerò superioribus in me calumniarū aculeis Scalichius, ad Augustinum inde confugit, recitātem, quomodo Ioannes monachus cuidam religiosissimæ mulieri, eundē impatienter uidere cupienti, nocte in somnis apparuerit. deinde e uestigiò infert: Quid ad id Vuierus, præstigiámne dicet? Non, inquam. Qur itaque tu secus ex inani quodam tuæ imaginationis prȩiudicio, quid ego dicturus sim, statuis? Sed nimio contradicendi studio falleris, & à ueritate multum aberras. Tam ex angeli ministerio in somnis potest apparere pio homini forma pij, quàm impij species impio, dæmonis opera. At decreto præcipiti præcociq; nimis, abs te citra causæ cognitionem condemnor hisce uerbis: Errat igitur Vuierus: & pòst denuò grauius. Hactenus me uel minimi quidem errati à te conuictum esse non agnosco: & me præstigijs tribuere, quod angelis Dei, &c. tribui debet, quemadmodum & quòd hic contra Augustini mentem sentiam, ut scribere non te pudet, id totum tibi pernego. Insimulare & probare semper diuersa fuēre. Sed quæ hæc impudentia? quæ'nam philosophiȩ pars, quódnam iuris priuilegium eam tibi donauit licentiam, ut & actoris & iudicis simul personam sustinere possis? Cæterùm num à me errores tui hîc sint detecti, & inconditæ contrarietates tibi uelut digito ostensæ, aliorum esto iudiciū. Errare quidem me posse non diffiteor: sed quòd ullum tu mihi erratum uerè adhuc commonstraris, minimè fateor. Fortassis ȩquioribus multò rationibus tuos libros erroribus refertissimos esse, quod in me citra demonstrationem maleuolè effutis, pronunciabunt alij, qui prius editos tuos ex autographo cum posterioribus cōtulerint. Atqui in tam erudito philosopho adeò proteruā residere calumniandi libidinem, certè dolendum est. Si tam mihi pruriret calamus, suppeteret ocium, & aliena uitia grauius insectari permitteret conscientia, admodum sanè luxuriaret orationis argumentum. Sed friuolis altercationibus longè præstat modestia.

Agrippæ censura suis libris de occulta philosophia.

Porrò nec alterius te denuò, Scalichi, pudet calumniæ, quam falsò impingis, dū uniuersale pro particulari, aut genus pro specie mihi iniquè immutas obtrudisq;. Si etenim te hominem impudentem dico, non omnes tum homines impudentiæ insimulo, sed te solum. Scribis me lib.1.cap.22. dicere, præstigias dæmonum euanuisse, postquam Euangeliū neopisti feruentius hominum mentibus insonare cœperunt, ut ne leuia quidem eius uestigia uideantur reliqua, &c. Hîc collatis meis uerbis innotescat ueritas. Vbi in hoc capite nomina diuersa dæmonū ex actionis uarietate apud Ethnicos, distincta quoque ex officijs apud Latinos, dæmonum inde poëticorū nomenclaturas, & dæmones familiares explicuissem, tandem argumenti ductu, diaboli quoddam terriculamentum, nostratibus dictū Sibyllas albas, annumero, olim mirè apud nos famosas, quæ tamen ardentiori Euangelij prædicatione euanuissent, ijs uerbis: Ludibria insuper quædam diaboli ad nostra ætatis crepundia, ante doctrinā Euangelij è superstitionum tenebris minus euolutā repurgatamq;, in Germaniæ nostræ locis plurimis obseruaban-

bantur, familiaria adeò, ut publicæ lemurum (albas mulieres & Sibyllas albas uernaculo sermone appellabamus) choreæ hoc uel illo loco celebratæ narrarentur. Eratq; hoc laruarũ genus apprimè infestũ puerperis, & infantibus lactentibus, cunis adhuc inhærentibus. Quod etsi olim erat frequentissimum, quum Satanæ præstigijs nimiũ tribueretur, Christoq; eius supplantatori, ac nostro patrono unico ignauius adhærerent animi, diabolo ludente, ridente, uarijsque artibus, quibus ad se imperitã multitudinem illexerat, impium cultum stabiliente: tamen post puriorem feruentioremq; Euangelij prædicationẽ mentibus hominum insonantem, id usqueadeò euanuisse, est quòd Deo gratias agamus summas, ut ne leuia quidem eius uestigia uideantur reliqua.

Iam me cognitioni, obseruationi & euentui sisto. Testimonium mihi perhibebunt nostrates, quotquot unquã de hoc ludibrio Satanico quicquam uel solo aliorum relatu cognouerunt. Sed octauo capite eiusdem libri uatũ diabolicorum authoritatem præcipuã mansisse usq; ad CHRISTVM æterni Dei filium: eoque nato, & suæ legationis ministerio in terris fungente, desijsse passim in terrarum orbe oracula & quascunq; diuinationes impias, ex Athanasio, Iustino, Augustino, Eusebio, Lactantio, Plutarcho & Plinio ostendi.

Scripsi & lib.1. cap.1. ex Genes. cap. 1. Deum ante uisibilem terrestris globi creationem, prius inuisibilem cœli machinam condidisse, eamq; ornasse angelis diuinæ suæ uolũtatis futuris ministris. Nullum hac in re meum agnosco errorem, quem tu mihi obijcis. Nam in primo secundi capitis Genes. membro, quod corollarium esse præcedentis declarat coniunctio copulatiua, habetur, perfectũ fuisse cœlum & terram, & omnem exercitum illorum: sub quo exercitu, uel si ueterem malis translationem, ornatu comprehendi etiam angelos sentio. Idem mecũ censent ueteres Theologi, teipso teste: uti Epiphanius lib.2. tomo 2. item Augustinus quæstione ad Orosium 21. Iunilius in Genesim: sic & Isidorus, Rabanus lib.1. de sermon. proprietate, cap. 5. Giselbertus in lib. alter. cap.3. Ansbertus lib.5. cap.12. Lombardus lib.2. dist.2. Multa in sacris literis ex uerborum consequutione & locorum collatione erui debẽt: quid enim aliud est, scrutari scripturas? Pædobaptismum tu comprobes tam expresso, uel, si potes, clariore testimonio. Quare ualeat isthæc tua calumniandi proteruia.

Vt porrò insatiabilem hanc concertandi libidinem magis expleas, aliud in me dicis ineptum, & nihil ad rem faciens, nec uerũ, & confutatione profectò indignum. His autem uteris uerbis: Inquit etiã Vuierus, magiam diabolicam post diluuium cœpisse: ego autem putarem, quòd cum prima diaboli tentatione initium habuerit. Vbi uerò Magiæ originem describo lib.3. cap.3. hæc sunt mea in initio uerba: Huius artis originem ab angelis præuaricatoribus deducit apud Clementem Petrus lib.4. Recogn. Deinde aliorum, puta Plinij & Iustini sententijs adductis, subiungo: Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitasse, uel potius propagasse, ut à patre diabolo haud dubiè natam, ferũt alij. Inspecto itaq; libro & uerbis meis, inter Scalichium & me iudicet æquus Lector: uti & de exorcismis, ubi me Vualdensium & Vuicleuitarum hæresim imitari, nullo mendacij pudore suffusus, maleuolè asserit: quãquam secus testentur mea duo integra capita de exorcismis libro

bro 5.cap.37. & 38. Vnde & dæmones uaticinari possent, tradidi cap.10.lib.1. Conferantur inde rationes meæ cum Scalichij opinione, atque ut sententia liberè pronuncietur, per me licet. Piget siquidem longioris confutationis aduersus obiectiones adeò futiles, imò meras calumnias.

De Sibyllis. Nunc ad Sibyllas transeat oratio nostra. Ne quæso indignanter feras, quòd plerasq; Sibyllas Pithiis uatibus „ annumerarim. Verba tua ista sunt: De „ Sibyllis, quæ Christi præconia cele„ brarunt, si dicam quod Vuierus ait, re„ spondebit mihi Christus: Si Satan Sa„ tanam eijcit: aduersus se diuisus est: „ quomodo ergo stabit regnum eius? Vrbano admodum Laconismo citas aduersus me tam seueram sentētiam, quam tamen te more tuo fatali cum multis alijs dictis retractaturum, si pau xillum sistas gressum, confido. Equidem cū de imposturis diabolicis com mentabar, argumenti affinitate oportuit digito indicare, quomodo Satan, ut sub prophetico prædictionis ueræ prætextu sua mendacia in doctiores ex insidijs etiam spargeret, nonnullas excitarit Sibyllas. Quo minus autem Sibyllarum omnium auctoritatem acceptare posim, facit primùm de ipsarum ortu incertitudo. *[O]rtus Sibyllarum incer[tus].* Prophetarum enim & familia & patria ferè, ac ubi & quando uaticinati sunt, explicatur ad stabiliendā oraculorum fidem. At non pauca, quæ de uarijs Sibyllis scribuntur, aut apud fabulosos leguntur poëtas, aut etiā ab Ægyptijs habentur, qui penitus idololatriæ inseruiebant, & uaticinia dæmoniaca ad Græcos, Romanos & posteritatem diuulgarunt. De ipsarum uerò origine, & poëticorum parentum diuersitate & figmentis, non certè libet me hîc esse diffusiorem longioremq;, uelut & de incertitudine nominum & patriæ. Vt autem Sambethen omnium primam, *Sambethe.* a- lijs Noha patre procreatam, alijs Nohæ nurum (quod mihi nō fit uerisimile, cū illius sine dubio aliqua in sacris literis extaret mentio, quemadmodū aliorum liberorum Nohę,) alijs Beroso patre, & Erymante matre natam, ex Babylone profectā, teste Iustino philo sopho & martyre, pręteream: *In fine libri admonitorij gentium.* cui quoque (licet Erythrææ ab alijs, à plerisq; etiam Cumanæ hæc asscribātur) uaticinia de Christo tribuuntur, de regnorum mutationibus, & alijs, quorū fragmenta in Lactātio & Theophilo extant: quæ & Sabbe, Persica, Hebræa & Chaldæa dicta. Secūdo loco Lybica, *Lybica Elissa.* cognomento Elissa, numeratur, cuius meminit Euripides in Lamiæ prologo: hāc de Gręcorū commētis ex Ioue & Neptuni filia progenitā, à Lybicis gē tib. Sibyllam cognominatā, Pausanias tradidit. Alias haud expresis parentibus ortas nō recensebo. De Erythræa *Erythræa.* præ alijs celebri nōnihil dicturus sum: eam nimirū ex regione Erythris, uelut Gręcis quibusdā placet, Delphis natā, Erythręis contrà de carminū quæ reliquit sentētia, in Coryco mōte ab Idæa nympha prognatam, patre Theodoro quodā pastore, cōtendētibus. Sūt qui filiā Apollinis & Lamiæ esse affirmāt, alij Aristocratis & Hidoles. Proprio nomine Hierophilen dictā narrāt: ipsa sibi quoq; Artemidis nomē in suis car minibus indidit: quandoq; se Apollinis sororē, plerunq; filiā iactitauit: quibusdam uersib. ortam se matre immortali, nimirū una Nympharū, quæ Idam montem posidere credebantur, & pa tre mortali cecinit, inter quos extāt hi:

εἰμὶ δ' ἐγὼ γεγαυῖα μέσσον θνητοῖο, θεᾶς τε
νύμφης δ' ἀθανάτου, πατρὸς δ' αὖ σιτοφάγοιο
μητρόθεν ἰδαιογενὴς, πατρὶς δέ μοί ἐστιν ἐρυθρὴ
μάρπισσος μητρὸς ἱερὴ, ποταμὸς δ' Ἀϊδώνευς.

Hanc alij Siculā uocant, alij Delphicā, alij Sardam, alij Rhodiā, alij Libyssam,

alij Samiā, alij Clariam, nominauêre. Apollodorus & Suidas tempore belli Troiani uixisse, & Troiæ excidiū prædixisse ferunt: Homeri item nugas & Æneæ errores, donec mēsas ambederet. Cyrillus eam 9. Olymp. floruisse dicit: Augustinus sub Romulo. De hac ita scribit Hermias Platonicus, non Christianus, super Phædro Platonis: *αὐτή γε ἡ σίβυλλα ἡ ἐρυθραῖα, περὶ ἧς νῦν λέγει ἐροφύλη ἐκαλεῖτο ἐξ ἀρχῆς. λέγουσι δὲ αὐτὴν εὐθὺς προελθοῦσαν προσειπεῖν ἐξ ὀνόματος ἕκαστον καὶ ἔμμετρα φθέγγεσθαι, καὶ εἰς βραχὺν χρόνον τέλειον εἶδος ἀνθρώπου λαβεῖν.* Hæc ipsa Sibylla Erythræa, de qua nunc loquitur Plato, à principio Erophile uocabatur. Ferunt autem eam continuò, ut edita esset, appellasse unūquéq; proprio nomine, uersusq; numerosos elocutam, breuiq; in perfectā hominis speciem euasisse. Adolescentula *νεώκορον* egit in templo Apollinis Smintheos, & somnia quæ in templo Hecates excubantibus obijciebantur, explicuit. Huius amore captum Apollinem literarum monumentis proditum est, & ei poscendi quod uellet, arbitrium dedisse. Illa haustis pugillo arenulis, tantundē uitæ poposcit. Id fieri posse respondit Apollo, si Erythræam, in qua habitabat, insulam relinqueret, eandem nūquam reuisura. Venit igitur Cumas, ubi defecta uiribus, uitam in sola uoce retinuit. Quod ubi ciues illius cognouissent, incertum inuidia, an commiseratione, ei epistolam creta antiquo more signatam miserunt. Illa autem uisa terra patria, in mortem resoluta est. Ita uati suæ uerba dedit Phœbus. Vnde nonnulli hanc esse dicunt, quæ Romana facta conscripsit, quòd incenso Apollinis templo, inde Romam allati sunt libri, unde hæc fuerat. Virgil. 6. Æneid.

Olli sic breuiter facta est longæua sacerdos.

Ouidius 14. Metam. fabulam paulò aliter recitat, ubi Sibyllam loquentem inducit his uersibus:

Lux æterna mihi cariturâq; fine dabatur,
Si mea uirginitas, &c.

Si quæ hanc sequutæ sunt ordine recensere uellem, eas omnes non fuisse imbutas Spiritu S. intelligerent docti & pij, nullius maleuolentiæ stimulo contra Vuierum incitati: sed non est nostri instituti.

Subiūgam adhuc Cumęam seu Cumanam ex Cuma, nomine proprio Amaltheam seu Herophilen & *Δήμω* appellatam, Iouis & Lamiæ Neptuni filiam, quā Virgilius Deiphoben Glauci filiam facit. Hæc nouem oraculorū libros dicitur obtulisse certo precio regi Romanorū Tarquinio Prisco, ac pro eis trecentos postulasse, teste Lactantio, philippeos: regemq; aspernatum precij magnitudinem, & derisisse mulieris insaniam: illam in conspectu regis tres combussisse, ac pro reliquis idem preciū postulasse: Tarquinium multò magis mulierem insanire putasse: quæ denuò tribus alijs exustis, quum in eodem precio perseueraret, motum esse regem, ac residuos trecentis aureis emisse: quorum postea numerus sit auctus, Capitolio refecto, quòd ex omnibus ciuitatibus & Italicis & Græcis, præcipuè Erythræis, coacti allatiq; sunt Romam, cuiuscunq; Sibyllæ nomine fuerunt. Et nos, inquit paulo pòst Lactātius, confusè Sibyllam dicemus, ubi testimonijs earū fuerit abutēdum. Tres autem illos libros arcæ lapideæ inclusos, sepositósque in templo Iouis Capitolini loco subterraneo, magna cura iussisse custodiri Tarquinium, scribitur, ubi & asseruatos aiunt ad Cornelium Syllam usque: quo tempore, cùm incendio Capitolium conflagrasset, simul perierunt. Suetonius ad Augustum usque mansisse incolumes, & sub basi Palatini Apol-

Cumana.

Lactātiu[s] bro 1. ca. 6. falsa relig[io]ne.

ni Apollinis cũ Martiorum uatum & Bagoes Nymphæ carminibus conditos stetisse, auctor est. Ad eos quasi ad oraculum, quindecim uiros adijsse, cum dij immortales publicè cõsulendi essent, narrat Gellius lib.1.cap.19.

Quis Christianæ mentis, hoc Sibyllæ factum probauerit? quis eam Spiritus sancti numine afflatam cõscripsisse nouem diuinorum uaticiniorum libros, & missæ diuinitùs uati licuisse inusitato precio illa Spiritus sancti dona uænundare affirmarit? quum ea *Actor.8.* redimere cupiens Simon, illud à Petro responsum tulerit: Pecunia tua tecum sit in perditionem, qui donũ Dei existimasti pecunijs parari. Quum etiam *Matth.10.* Christus suos discipulos in prædicationis ministerium ablegaret, eisq; Spiritus sancti dona dedisset, potestatem nimirum aduersus spiritus impuros, quos eijcerent, & sanarent infirmos, leprosos mundarent, mortuos suscitarent: illud simul mãdatum subiunxit: Gratis accepistis, gratis date. Prophetiam uerò donum esse Spiritus sancti, docet Paulus 1.Corinth.12. Si igitur oraculorum cœlestiũ mysteria continuerũt nouem illa uolumina, non temerè, sed necessariò in mortalium usum diuinitùs haud dubiè promulgata fuêre: quorsum ergo à prophetide ipsa euestigiò comburuntur? Ob denegatã postulatæ pecuniæ summam, ob auri ingentis aucupium. En quãta Spiritui sancto fit iniuria? quàm enormis blasphemia? Quid commodi ab illorũ exustione accessit? Si ueræ prophetiæ fuerint, à multis erroribus, peccatis, & potissimùm idololatriæ contagio dehortari & auertere potuissent. Sed ubi exemplum? Vbi ab ullo uate auditum? Libri quidem *Act.19.* execrationum comportati ex Pauli prædicatione exurebantur Ephesi: at hoc quid cum illo facinore? Conseruari poterant debuerantq; libri, si tam absconditũ diuinæ uoluntatis thesaurum, qualem uerè propheticum iudico, inclușerant. Si itaq; hæc Sibylla oracula conscripserit, & inauditum postularit pro ijs preciũ, eoq; negato tandem ea flammis perdiderit, illã fuisse Dei spiritu ductam, nõ mihi fit uerisimile: diuinitatem & quãdam cœlitũ societatem nobilissimã Sibyllæ ex fœminis cũ Plinio tribuat, cuicũq; libuerit eandẽ simul apud Græcos Melampodi, apud Romanos Martio ascribat. *Plin. lib.7. cap.33.*

Demonstrata primùm Sibyllarũ ortus incertitudine, accedit & uaticinandi ratio reuera nõ prophetica, quę profectò talis est, ut qui diuinam dixerit, hũc Spiritui sancto oraculorũ certorũ authori unico insultare existimarim. *Vaticinandi ratio Sibyllarum.* Quędã etenim sua fundẽtes uaticinia, furibũdos gestus, deformitatũ fœdissimarum plenos usurpasse commemorantur. Hoc & Plutarchus non diffitetur in libello, quem inscripsit, Cur Pythia metricè respõdere desierit, inquiens: σίβυλλα δὲ μαινομένῳ στόματι, καθ' ἡράκλειτον, ἀγέλαστα καὶ ἀκαλλώπιστα, καὶ ἀμύριστα φθεγγομένη, χιλίων ἐτῶν ἐξικνεῖται τῇ φωνῇ διὰ τὸν θεόν. Sibylla uerò, ait, ore furenti, iuxta Heraclitũ, loquẽs, incompta, inordinata, irridẽda, uoce sua superauit annorũ millia Deo afflante. Et hanc fuisse mirè celebrem nobilemq; Erythręã ob uitã tot annis in sola uoce retentã, ex superiori explicatione manifestum est. Accedet & Ciceronis testimonium 2.de Diuinat. Sibyllæ uersus obseruamus, quos illa furens fudisse dicitur, quorũ interpres nuper falsa quædam hominũ fama dicturus in Senatu putabatur, eum quem reuera regem habebamus, appellandum quoq; esse regem, si salui esse uellemus. Et Virgilius de Cumana loquens, cui mos erat, attestante Varrone, in palmarũ folijs oracula conscribere, sic inquit 3.Æneid.

insanum uatem aspicies, quæ rupe sub ima
Facta canit, folijsq; notas & nomina mandat.

Sexus Sibyllarum.

Num adhæc in genus fœmineũ habenda sit quæstio in hac controuersia, ista uidendum occasione, quòd hic sexus sit simplicior, imbecillior & dicacior, nec ita insidias & astuta consilia cauere posit, & propterea dæmonũ fraudibus conuenientior obsequentiorque, quemadmodum prolixius libro 3. cap. 6. ostendi. Eiusmodi aũt organa citius cooptare solet milleartifex, quũ ueris falsa, diuinis terrena miscere studet, futurorum euentuũ denũciationes addens, ut auidius cuncta indistinctè non solùm populus nouitatũ cupidus, sed & doctiores amplectãtur. Quorũdã siquidẽ oraculorũ Sibyllarũ autoritas inde apud Ethnicos usqueadeò creuit, ut experiri aliquid, uel incipere, nisi illis prius salutatis ac consultis, haberetur nefas: nam tanq̃ à Deo cœlitùs emissa ob prædictiones, quib. interim alia plerunq; ad stabiliendum idololatriæ gentilitiæ ornatũ adhęrebant, censebãtur. Hinc & tantus earũ cœtus apud diuersas celebratur gẽtes, ut uerorum Dei prophetarum ab Ecclesia probatorum receptorumq; numero nõ sit inferior: librorum aũt uatidicorum supellectile, ut scribitur, longè eosdem post se reliquerit. Nec id mirum, quũ genuinos semper numero uicerint mendaces diaboli uates, quemadmodũ liquet ex libro 3. Reg. capite 18. ubi unico Eliæ Dei prophetæ res fuit cum quadringẽtis quinquaginta prophetis falsis.

Doctrina Sibyllarum.

Præterea doctrinæ existimationem non immeritò eleuare debẽt figmenta de Saturno, Titane, Iapeto, Iunone, Venere, Dione, Ioue, Neptuno, quę certè mihi spiritum diuinũ sapere non uidentur: eorũ tamen meminit Sibylla lib. 3. oraculorũ. Huc facit & Ciceronis testimoniũ de Arusp. responsis: Ne hoc quidem tibi in mentem ueniebat Sibyllino sacerdoti, hæc sacra maiores nostros ex libris uestris expetisse? Hinc pleraq; gentilium sacra ex Sibyllarũ scriptis originem traxisse, indubitatè cõstat. Multa item referunt Sibyllarũ libri de Christo, Ioanne Baptista & alijs, quæ potius à Græcis transcripta ex Euãgelistis, postquã factã fuère, quàm Sibyllarũ scriptis prædicta, non temerè affirmarit, qui in receptorũ uatũ prophetijs de eisdẽ personis & reb. sit uersatus. Tam siquidẽ singula cũ omnibus circũstantijs nudè & explicitè ob oculos in Sibyllinis libris sunt posita & depicta, ut tenebras esse nostrorũ prophetarũ scripta cũ illis collata, quis dixerit. sic euãgelistæ iustius dicẽdæ essent, q̃ uates. Nec parũ authoritatis propheticæ derogat Sibyllinis oraculis, q̃ nusquam in uniuerso nouo Testamẽto, horũ uel nominis Sibyllarum meminerit siue Christus, siue apostoli: quũ tamen ab ijsdẽ allegẽtur alij prophetæ expresis nominibus: recenseãtur & eorũ testimonia pasim, quẽadmodum Matth. 1. Luc. 1. ex Esaiæ 7. Matthæi 2. ex Iohel. 7. Micheæ 5. Oseæ 11. Matthæi 3. Lucæ 3. Esaiæ 40. Matth. 4. Esaiæ 9. Matthæi 8. Esaiæ 53. Matth. 9. Oseæ 6. Matthæi 11. Malach. 3. Matthæi 12. Esaiæ 42. Matthæi 13. Esaiæ 6. Psalm. 77. Matthæi 15. Marci 7. Esaiæ 29. Matth. 16. Ionæ 2. Matthæi 21. Zachar. 9. Esaiæ 56. Ierem. 7. Psalm. 8. 117. Matth. 24. Marci 13. Daniel. 9. Matthæi 26. Marci 14. Zachar. 13. Matth. 27. Psal. 12. 22. Marci 1. Malach. 3. Esa. 40. Actor. 1. Psal. 68. 109. Actor. 2. Iohel. 2. Psal. 15. Actor. 7. Amos 5. Esaiæ 66. & alijs ubique multis locis. Quòd uerò Sibyllarum sententias citarunt quidam ueteres, idipsum nõ modò Christianæ religionis homines fecère, sed & Ethnici. Ita D. Paulus quoq; in testimonium uocat poëtam Epimenidẽ lib. de oraculis.

culis, alij ad Callimachum Cyreneum referunt: Cretenses semper mẽdaces, malę bestiæ, uẽtres pigri: ad Titũ ca. 2. & in Act. 17. Aratũ poẽtã in Phœnomenis cõtra Atheniẽses allegat. Quos prętereа Lactãtius citat uersus de Christo Sibyllinos, si nõ falsò Sibyllis tribuuntur, quũ non legãtur in octo libris Grę cis carminũ Sibyllinorũ, consentaneũm est fuisse acceptos à patribus, quib. doctrina de filio Dei illuxerat. Quilibet etenim uidetur Sibyllis affinxisse illis temporib. apud Ethnicos, quicqd à sanctis patriarchis, patribus, uel etiã prophetis collectũ & scriptũ fortè ac conseruatũ reperiretur. Vatidicas interim quasdã etiam fuisse mulieres, Sibyllas nũcupatas, quæ uel diuino spiritu incitatæ scripserũt quædã, uel à pijs maioribus acceperũt, credibile est. Eiusmodi nõnulla producũtur Sibyllarum carmina, patrũ doctrinã resipientia: ut sunt quæ cũ Decalogo congruunt, de fugiendis idolis, homicidijs, adulterijs, incestis, libidinibus, furtis & mẽdacijs. Quæ à posteriore ętate neglecta, dicuntur à Phocylide aliqua ex parte collecta esse, & eius nomine in populo deinde repetita. Sibyllæ siquidẽ nomẽ generale usurparũt diuersæ mulieres uatidicæ. Suidas ut Romanã uocẽ celebrat, Græci Æolico sermonis genere dictã uolunt, ὡς σιοῦ βουλὴν uel βουλαῖαν, quasi Iouis aut Dei consiliũ uel consiliariã, σιὸς pro Διὸς posito. Sunt & qui Hebręã quęrũt originem à Kabala quarundam literarum mutatione, uoce à uerbo Kibel formata: quemadmodum & Sambethen ex Sem & Iaphet compositã asserunt, & nõ tam ad personas, quàm doctrinam à sanctis patribus acceptam referunt. Anxiè autẽ hac de re disputationem ingredi longiorem nolo: satis est indicasse, quod nostri est instituti, quarũdam Sibyllarũ oracula à Dei spiritu nõ promanasse, nec omnes hoc nomine celebres eodem cœlesti spiritu esse agitatas.

Sibylla unde dicta.

Miracula Sibyllarum.

Si earundem miraculis quid hic peculiare asscribendum esse quis contẽdat: respõdeo, ijs sępe aliquid ad idololatriæ ethnicæ, uel alterius infidelitatis confirmationem fuisse mixtum. Extat exemplum in Plinio de Viris illustribus: Annibale, inquit, Italiam deuastante, ex responso librorum Sibyllinorum, mater Deûm ex Pessimonte accersita, quum aduerso Tyberi ueheretur, repentè in alto stetit.

Vita & mores Sibyllarũ.

Si quis uitam & mores spectet, quũ ad prophetiarum mysteria promulgãda selectos semper homines sibi delegerit Deus, inculpatorum morum magistros, uitæ innocentia, rerum peritia, spiritu, feruore & animi constantia illustres & prorsus admirabiles: qualem de se ædat confessionem Sibylla in secundo lib. oraculorum, ubi impiorum pœnas, & bonorum præmia prædixit, hîc ex Latina translatione subiungam. Ita loquitur:

Eheu me miseram, quid me illo tempore fiet?
Quæ demens omnes peccatis exuperarim,
Nescia coniugij, laudandæ nescia mentis:
Quinetiam, locuples cùm uir meus esset, egenos
Aedibus exclusi, feciq; nefanda scienter.
Tu me Seruator tortoribus eripe diris,
Quamlibet infamem conspurcatiq; pudoris.

Si uaticiniorum multorũ fidem cõtẽriosius urgeas, prędictionibus indubitatis me nunquã derogasse dico: sed ob res nõ sanas hinc inde à plerisque Sibyllis admixtas, recipere cũctas indiscriminatim, nequeo. Eam etenim esse mentiendi artem non ignoras, ut si quis suis uanitatibus fidem cõciliare uelit, nõ semper mentiatur, sed quãdoq; uera interserat. Ita diabolus, etiãsi pater sit mendacij, tamen pronunciauit uerũ, quando Euæ dixit: Deus nouit, quòd ipso die, quando comederitis de fructu ligni ueriti, aperiẽtur ocu- *Genes. 3.*

li uestri, eritisq; sicut dij, bonũ & malum scientes. quando Sauli sub forma
1. Reg. 28. defuncti Samuelis euocati, præsagiebat ipsius & filiorum mortem, & castra Israëlitica traditum iri à Domino in manum Palæstinorum postero die:
Marci 1. Lucæ 4. Psal. 90. Matth. 4. Marci 1. Lucæ 4. quando Christum testabatur filiũ esse Dei: quando ex Psalmis proferebat: Angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. quando ex Pythia puella, de Paulo & Barnaba clamitabat:
Act. 16. Isti homines serui Dei excelsissimi sunt, qui annunciant uobis uiam salutis. item illud ipsius responsum:
Act. 19. IESVM noui, & Paulum scio: uos aũt qui estis? Item:
Matth. 8. Quid rei nobis tecum est IESV fili Dei altissimi? Venisti huc ad cruciandum nos ante tempus. Non autem mirum est, eundem potuisse futuros prędicere euentus, qui prophetas nouerat, qui patriarchas audierat concionantes, qui ante lapsum æternitatis secreta quadantenus nouerat, qui aliquot milliũ annorum experientiã habebat, qui promissiones è patribus intellexerat, qui Adami delictum uirginis partu expiari debere facilè præsciebat ex omnium promissionum prima in tertio capite Genes. facta, dein ex Esaiæ cap. 53, alijsq; locis quamplurimis.

De Sibyllarum uerò oraculis si meã adhuc demõstrationem mordicùs recuses, Augustinũ Steuchum episcopũ Kisamum, abstrusioris doctrinę authorem non obscurum, nec pœnitendum, postremò adducam, qui post reliquũ contra ueritas prędictiones argumentum, de Sibyllis hoc infert decretum: Balaham fuit filijs Israël propheta eo modo, quo Mercurius Trismegistus apud Ægyptios, & Sibyllæ apud alias nationes: qui tametsi uera pleraq; cecinerint, idololatræ tamẽ & dæmonũ cultores fuêre. Huc accedat quoque F. Sixti Senensis sentẽtia in Bibliotheca sancta: Nominantur, inquit, præter alias celebres Sibyllas & multæ Sibyllæ, Sardica, Rhodia, Sicula, & aliæ plurimæ, quas Ambrosius in Cõment. primæ ad Corinth. autumat malo & improbo spiritu arreptas. Aristoteles uerò in 30. sectione Problematum, easdem atræ bilis ęstu circa mẽtis sedem succenso exagitatas demonstrat. Cornelius Tacitus scribit, Augustum, quũ suis temporibus multa uana sub nomine Sibyllarum ostenderentur, iussisse, conquisita Samo, Erythra, Ilio, Africa, & per Italicas colonias carmina intra certum diem ad præfectum urbis adferri, & iudicium censuramq; quindecim uirorum adhiberi, ne haberi priuatim liceret, quod iam à maioribus erat cautum. Hæc post quadringentos annos carmina Stilico, Honorij Cæsaris socer, cõcitaturus in generum sub huiusmodi occasione seditionem, prorsus curauit aboleri. Quod facinus Rutilius Claudius non tacuit, dicens: Lib. 1. tom. pag. 216.

Nec tantùm Geticis grassatus proditor armis,
Ante Sibyllinæ fata cremauit opis.

Sed ne ultra clepsidram, hic receptui cano. Num ego iam princeps Scalichi, tuos errores & præstigias reddiderim illustriores, quàm tu meas, iudicium penes lectorem beneuolum esto.

Equidẽ inspecto primũ tuæ magnificẽtiæ scripto, nihil ad hoc respondere decreuerã, q̃ ueritatem in sui propugnationem satis potẽtem, à meis stare partib. confiderem: uerùm ne quod fastuosus tituli tui apparatus, pręiudiciũ ueritati apud uulgus pareret, atq; confidentiã tibi augeret silentij nostri modestia: quin ut & illi, apud quos ante editum tuũ Epistemonem, triumphũ in Vuierũ exclamasse uidebaris, intelligerent, num tantũ mysterij in mentis tuæ aditis foueas, quàm fronte polliceris, respondere fuit uisum cõsultius.

For-

Fortè & malam nihil dicendo apud te contradictionis studiosissimum inire potuissem gratiam. Iam ex hac collatione magis innotescet alter alteri: unde & Vuierum nunc albo tuorum inscriptum iri spero.

ADVERSVS LEONIS
Suauij calumnias.

QVum bellũ ante annos aliquot diabolo eiusq; cliẽtelę in meis libris de Præstigijs dæmonum palàm denũciarim, nec temerè aut frustra hoc certamen tentarim cum mundi huius Monarcha, nescio quo meo fato sit factum, ut suscepta inde nõ infeliciter propugnatione cum principe de la Scala, iam Leonem Gallum peregrinũ odiosè mihi excitarit opposueritq; Rex ille super uniuersos filios superbiæ, noster aduersarius, qui ut leo rugiẽs obambulat, quem deuoret inquirens. Enimuerò nullo à me irritatus modo, mordicùs tamen in me irruit. At quis cum tali Leone congredi auderet, qui tanquam Teucer sub clypeo septemplici, se magnifica & terribili inscriptione ostentat? Eiusmodi certè monstrosa specie neutiquam terreor, nec acceptare cum Leone monomachiæ leges recuso, quippe qui cum primo omnium uirulẽtissimo serpente luctari, aspides & basiliscos oppugnare, atq; leones dracones q; conculcare fuerim illæsè conatus. Sed age mi Suaui, undènam in me rugiẽdi tantopere occasionem inuestigaueris, mihi prius fateri uelim, quàm in arenam progrediamur: eritne ea, quòd Theophrasti Paracelsi patrocinium susceperis, nec Vuiero Medico in sua functione cum ipsius paradoxis omnino conuenire sentias? Quid igitur dentis Theonini aculeis quoq; mordicas prę ter reliquos, eruditum Paracelsi Germani discipulum, & Chymicæ artis mirè peritum Gerardum Dorn, quem natione Germanum in transferendis Paracelsi libris in linguam Latinam, tu Gallus & nostræ linguæ prorsus ignarus, palàm calũniarum spinis configere audes? Quod tamen minus uidebitur mirum, si id uerum est, quod tibi in fauces retorquet Gerardus ille, te nimirum & ipsum criminari Paracelsum, & mẽdacij insimulare: hócque defendit in Apologia in lucem edita, & libris artificij Chymici adiuncta cum eiuscemodi inscriptione: Veneni quod (nescio quis) Leo Suauius sub I. G. P. uelamine latens, in Theophrasticos euomere conatur, propriũ in pectus eius per Gerardum Dorn apologetica retorsio. In hac profectò errorum & uitiorum, quæ à uiro bono quàm alienissima esse decet, non accusaris leuiter. Ostendit, quum te discipulum Theophrasti, & eiusdem doctrinæ interpretem, & huius supercilij præsumptione de ea compẽdium conscripsisse iactites, te nihil minus quàm Paracelsi mẽtem intelligere, & autoritate Gebri non intellecta falsitatis arguisse Theophrastum præceptorem: propterea & laudem ex aliorum cõtemptu uenari asserit, nec pro genuino Paracelsi discipulo te agnoscit: sed Chymicæ artis imperitũ nuncupat, laruatumque Philosophastrum & Pseudophrastistam. Inter calcinationem & sublimationem, quæ profectò admodum diuersæ sunt, non distinguis. Caput mortuum Chymicũ interpretaris alembicum, quum massam significet fæcum in fundo retortæ uel cucurbitæ post extractũ liquorem relictarum. Tincturas Paracelsi falsò nuncupas confectiones, quæ res compositæ sunt, quum illæ sint materiæ simplicissimæ à crassioribus corporibus separatæ, ut facilimè penetrent, quemadmodum spiritus. Quid ueri tuis insit scholijs, elucescet, si quæ

Paracelsus de extractione tincturæ auri scribit, legantur. Has autem literas I. G. P. mihi explicuit illustrissimus princeps Chabaneus Ioannes Vidammus Carnutensis, philosophiæ abstrusioris indagator solertissimus, & pietatis eximiæ uir, nomenq; reddidit, nimirũ Ioannes Gorctius Parrhisiẽsis.

Scribis adhæc, post aurum antimonij tinctura usum fuisse creberrimè Paracelsum, ut ipse testatur, in morbis extremis & deploratis: usurpasse & Laudanum uel Ladanum, quod secretum suum singulare nuncupat: atque à te explicatur, quasi sit uelut gummi arboreum, sed è rore. Quanquam hoc ex Medicorum libris trãscriptum huc trãstuleris, Paracelsus tamẽ eiusdẽmque asseclæ nihil minus per Ladanũ, quàm Medicis uulgò cognitum, significant: sed eximium aliud compositum, cuius & mihi præparatio non est incognita.

Ladanum Paracelsi.

In scholijs in cap. 4. de Epilepsia, legitur: Præterea occiput inunctum balsamo Elenijs (lego, de Elenijs, scribis) in uehementissimo paroxysmo: heleniũ herba est nota, subiungis. Sed helenium uel enulam non hic intellexisse Paracelsum iudico, uerùm potius liquorem ex recẽter enascente animalis alces, Germanis elent dicti, cornu extractum, quem & penes me habeo ex Prussia allatum, hicq; singulariter laudatum: uel alium ex eiusdem ungula in hoc affectu mire commẽdata, præparatum, ob nominis affinitatem opinari malo: at nihil in illis nominũ tenebris affirmare uelim: quanquam etiam non ignorem, quendam Paracelsi discipulum Phedronem suo cuidam libello inscripsisse titulum, Eleenus siue perfecta epilepsiæ curatio. Hæc certè in Leonis gratiam obiter intersero prꝑter institutum, dum in folijs ipsius Compendij Theophrasticæ doctrinæ & scholiorum, uertendis ea fuerunt obuia. Siquidem extra limites nostro certamini, ubi me adorsus es, prꝑscriptos digredi nolo: quanquã ibi rei bene gerendæ campus offeratur: at infructuosæ pugnæ insolẽtiam auersatur nostra ætas. Verùm ex ungue Leonem ut quis cognoscat, ostendere adnitar. Quæ hactenus dixi, eò referenda, ut uideatur saltẽ, unde tam impudens in me dentes stringendi libido incesserit, quum ne à grauissimo quidem medico & subtilissimo philosopho, ut ipse nuncupat, suo ipsius præceptore, quem nec intellexit, nec à doctissimis eiusdem sectatoribus, ut interim alios summos & celeberrimos prætereaim uiros, abstinuerit: sed in quemuis non ita obuium, at studio quæsitum undiquaq;, insilierit. Hæc autẽ insignis Leonis insolenter furentis proteruia magis elucescet, ubi incõditum in me rugitum promulgauero.

Mihi inconstantiæ crimen impingis, quòd Agrippam aliquando laudem, aliquando non. Hic sane teipsum constituo iudicem, quippe qui in tuo libello lucubrationes nostras laude aliqua dignas agnoscis, interim & tuas in easdem criminationes nõ prꝑtermittis: Hippocratem, Galenum & Auicẽnam aliàs honore prosequeris, & quidem non immeritò, rursus alio loco cauillarum morsib. impetis. Age uerò, túne cuncta Agrippæ scripta erroris nebulis carere affirmas? Vix negare audes: quanquam illius testimonium locis multis sit obuium in adytis tuorum mysteriorum penetrãdis, & magnalibus peruestigandis, ex occultæ Philosophiæ libris. At de hoc suo magiæ abditioris scripto, cuius tu fidem tantopere prædicas & amplecteris, quid ille ipse sentiat, ex præfatione in eosdem libros ad Lectorem accipe: Quòd si quæ repereritis, ait, quæ

quæ uobis non placeant, mittite illa, nec utimini: nam & ego uobis illa nõ probo, sed narro. Fateor prętera, magiã ipsam multa superuacanea, & ad ostentationem curiosa docere prodigia: simul hęc ut uana relinquite. Item multa insuper Platonicorum cæterorumq; gentilium philosophorum placita secuti sumus, ubi instituto nostro scribendi suggerebant argumentum: ideo si alicubi erratum sit, siue quid liberius dictum, ignoscite adolescentię nostræ, qui minor quàm adolescens hoc Opus cõposui, ut possim me excusare, & dicere: Dum eram paruulus, loquebar ut paruulus, sapiebã ut paruulus: factus autẽ uir, euacuaui ea quę erant paruuli: & in libro nostro de Vanitate ac incertitudine sciẽtiarũ hunc librum magna ex parte retractaui. Et in fine: Quapropter iterũ nunc quæso te candide lector, ne de præsenti tempore editionis ista libres: sed ueniam des curiosæ iuuentuti, si quid fortè secus quàm placeat, in istis deprehendes. Hactenus Agrippa.

Palinodiæ autem uerba ex dicto libro de Vanitate scientiarum leges in priori mea Apologia aduersus Paulũ Scalichium. Qua nunc audacia à me probabitur, quod ab ipso retractatum est auctore? Iniuriarum actionẽ in me iure instituẽdã mererer, si secus, quàm auctor ipse uult, testarer. Atqui tãtum abest, ut ad ullius cauillationis Agrippæ occasionem hæc ex eodem repetam, quò etiam ad ipsius laudes, quas extra controuersiam meretur maximas, hoc subiungẽdum ratus fuerim, quippe qui curiosæ iuuentutis haud leue exercitium, nec ingenij uulgaris egregium specimen ostenderit: & ipse Tritemij, ut ais, discipulus, cõscius de suis studijs in ætate maturiori, ubi iudicium accreuit, liberè fateatur quod res est, & quantum eiusmodi narrationibus & mysterijs sit tribuendum fidei, ingenuè explicet, & cãdidè præmoneat. Et certè nota est non obscura philosophi haud præfracti in propugnanda opinione semel euulgata, uelut irreuocabili decreto, sed integerrimi, ac uiri sanè pij & uerè Christiani. Nec deest exemplum tum apud alios, tum ipsum Augustinũ, qui sibi in suis amplissimis scriptis credi non uult, si quæ doctrinæ Apostolicę minus consentanea deprehendantur, & quem propterea etiam Retractationum libros conscripsisse non puduit. Verùm qua fronte tu fallaciter, me in Agrippa magiam probare, & assentationis meæ ratione dixisse, quartũ de occulta philosophia librum falsò eiusdem manibus inscriptum esse, effari audes? Vbinam hoc probaui, ubinam assentatus sum? Nónne te tui, mendacisq; linguæ pudet? Non autẽ hic est, quòd me magnopere torqueã, ut à tuis uindicer unguibus, quum & hunc nostrũ præceptorem crassè nimis pręter Gallorum morem falsitatis arguas, ijs uerbis: Vnaquæque pars auri aurum est, quamuis spiritum quendam eius extensiuũ extraxisse de massa, falsò Cornelius Agrippa glorietur. Adhæc quartum illum de Occulta philosophia librum Cornelij Agrippæ, furtim arreptum esse ex nouissimo Razielis asseris in scholijs lib. 4. de Vita lõga Theophrasti Paracelsi. Quem hîc animo parum ingenuo falsi redarguis, eiusdem testimonijs passim tuũ exornas Compẽdium, quinimò & hoc elogio eum dignaris, suppresso tamen Agrippę nomine (ne cuiusdam prærogatiuæ merito illi id, quod Tritemio malis, tribuere uidereris) ut in tam arduæ tuæ doctrinæ assertionem, Magi nuncupatione eundem cites ijs uerbis in Scholijs in Paracelsi. cap. 4: Quidam magus hæc: In nobis ipsis est omnium mira-

bilium effectuum operator:

Nos habitat, non tartara, sed nec sydera cœli:
Spiritus in nobis qui uiget, ista facit.

Is est qui protestatus est se libros edere magicos, claue tamen operis solis amicis reseruata. Hæc Agrippæ sunt uerba in epistola ad Aurelium ab Aquapendente Augustinianum, adiuncta calci librorum de Occulta philosoph. In sequenti epistola ad eundem dicit, Clauē esse intellectum, &c. Antea me inconstantię insimulare, quòd Agrippæ placitis haud semper consenserim, non erubuisti: quæ autem hæc tua insignis impudentia, quod tuæ temeritatis priuilegium, quum à teipso hoc factum sine ullius modestiæ aut reuerentiæ momēto, ostēderim? quid de teipso præsumis? qualem te habebunt uiri boni? An'ne qui semel uerecundiæ limites excessit, eum grauiter oportet esse in omnes impudentem? Iam te meminisse oportuit, mēdacem sui memorem esse debere, quod tu petulanter & falsò mihi obijcis. Verùm quicquid id est, non alio interpretari possum, quàm quòd ex insolētia iuuenilis audaciæ te proteruum auguror, maximè etiam ex tuæ orationis spurcitie in fine tuorum scholiorum in Paracelsum, ubi magnetis carnei, nō ferrei, ad facilitandum partum coxendici alligandi prædicas usum: quáquam tuam ætatem ignorem, quæ tamen ubi maturitatis dignitatem fuerit consequuta, haud dubiè modestius deliberatiusque (ut sperare uolo) de uiris bonis iudicabit, nec eam calami freno libertatē permittet. At nullius magis testimonium in me urges, quàm Agrippæ, in Tritemij defensione, in quem me tanto furore debacchatum esse, & eiusdem memoriam esse execrabilem, mihi iniquè offundis: eaque præter ueritatē à te scripta esse, repulsa maledicentię tuæ uirulentia in tuas Leoninas fauces, ostendam meis uerbis ex lib. 2. cap. 6. quum ferè nullam aliàs Tritemij mentionē fecerim: Ste- « ganographiæ Ioannis Tritemij abba- « tis Spanheimensis in hæc uerba me- « minit Carolus Bouillus, &c. Et post « recitata Bouilli uerba, subiūxi: Quem « tamen mendacij & impietatis accusat « Tritemius, se purgans in præfatione « libri Polygraphiæ ad Maximilianum « Imperatorem. Si hic solùm addidero, Secus res ipsa docebit legentem eosdem accuratè: num hoc est furere, debacchari, & memoriam alterius execrari? Vnde hic nobis momus, unde hic petulcus interpres? Num quid sit, quod in quęstionē non immeritò uocari debeat ex Steganographia, prudenti lectori, ipsius Suauij uerba proponam ex scholijs in cap. 10. de Vulneribus lib. 2. Paracelsi: Ratio est, inquit, « certissima, quę nihil significent uoces, « nullius esse momenti aut pōderis: sed « barbara quidem uerba fatebor non es- « se nobis immutanda. Ideo Tritemius « iubet in Steganographia, post iusiurā- « dum à discipulo exactum, magistrum « illi coniurationum formulas explica- « re, quæ uidentur uerbis omnino bar- « baris, uel potius nihil omnino signifi- « cantibus esse conceptæ. Atque me A- « grippæ testimonium de Tritemio audire uis, ex præfatione & epistola dedicatoria, quòd nimirum suos de occulta philosophia libros, quos se magna ex parte retractasse ipse scribit, ut paulo antè monstraui, examini subiecerit Tritemij, uiri harum rerum plenissimam peritiā tenentis, ut eosdem castigaret, censeret, & iudicaret, &c. Huic Agrippæ instituto & opinioni de Tritemio conceptæ, à me non est contraitum: & ut alij, & tu quoq; illi amplius, quemadmodum facis, asscribere satagatis, per me quidem licet, nec ea de re pręter meum scopum, anxius

xius oro. Verùm quum tanti facis Agrippæ sententiam de Tritemio, quẽ pluris æstimas, uicissim auribus percipe huius iudicium de Agrippa, & eiusdem libris absq; ulla exceptione, in suo responso: Ipsum uidelicet à diuinitate ingenio donatum esse & amplo & sublimi, asserit: & lumen ueræ sapientiæ, quo maximè & diuinitùs illustratur, etiam ut ignorantibus demonstraret, hortatur: secreta pulchrè & uerè ab ipso in lucem prolata esse ait: & opus hoc, quod nemo doctissimorũ etiam uirorum satis laudare sufficiet, se probare, &c. Longior esse nolo in recitandis Tritemij uerbis. Hîc non est quòd tergiuerseris: at fatearis necesse est, uniuersum illud opus de occulta philosophia à Tritemio esse approbatum, cuius palinodiam ab ipso auctore in prouectiori ætate promulgatã, candidè suprà commonstraui, in quo & à me quædam sunt ab orthodoxæ nostræ fidei sanctionibus aliena, in præcedentibus scriptis ostensa: & te nescio quid falsi eidẽ impingere, paulo antè indicaui. At Agrippæ testimonium in epistola nuncupatoria de Tritemio tibi dono ea conditione, ut præcedentem in eiusdem epistolæ cõtextu sententiam Agrippæ non reijcias, cui nec ipse Tritemius cõtradixit, sed eodem decreto, quo totum opus suo confirmauit suffragio, & scriptus eidẽ de hoc labore epistolæ tenor est sancitus. cuius hæc sunt uerba: Mirabar admodum, neq; minus etiam indignabar, neminem hactenus extitisse, quĩ tam sublimem sacramq; disciplinam ab impietatis crimine uindicasset, aut illam nobis purè synceréq; tradidisset: siquidem quos ex recentioribus ego uidi, Rogeriũ Bachonen, Robertum Anglicum, Petrum Aponum, Albertum Teutonicum, Arnoldum de Villa noua, Anselmum Parmensem, Picatricem Hispanum, Cicchum Asculum Florentinum, & plerosque alios, sed obscuri nominis scriptores, cùm se magiam tradere pollicentur, non nisi aut deliramenta quædam nulla ratione subnixa, aut superstitiones probis omnibus indignas præstiterunt. Tu uerò in tua præfatione in scholia, scribis, ex nouissimis philosophis sapiẽtiam occultam olfecisse Alchindum Arabem, Rogerium Bachonen Anglum, & Gulielmum Parisiensem, eosq; tantùm filijs doctrinæ scripsisse. De Bachone Rogerio tradit & Picus Mirandulanus insignis Philosophus in oratione quadam, ubi de magia edisserit, ueram magiam ipsum olfecisse saltem. Dum autem omnibus longioris æui tam philosophis, quàm etiam incomparabilis scientiæ archiatris præferre studes Theophrastum Paracelsum, & immenso laudum cumulo in abstrusioris Philosophiæ mysterijs, & arcanarum medicinarum magnalibus ornare, circa tui Compendij initium, ex Rogerio Bachone Anglo hunc Paracelsum quamplurima hausisse uideri asseris, & cum eodem in omnibus reconditarum rerum opinionibus maximè conuenire. Conferantur iam calculi ex epistola à Tritemio probata, ex insigni Philosopho Pico, & tuus: inde sententia pronuncietur, qualis sit philosophus, quem Paracelsus habuit præceptorem, & cum quo illi in cunctis sepultarum rerum opinionibus conuenit. Iam te denuò tui esse memorem optarim, nec pudore suffusum elabi. Me Paracelsi librum quendam damnasse obijcis, nec hoc agnosco (quanquam etiam si fecissem, non magni referret:) sed me insignem impotentis animi maledicentiam contra ueteres medicos in eo reprehendisse fateor, cuius necdum me pœnitet. Verùm contra eundem peculiare aggredi cer-

Epistola præfixa libris de occulta philosophia Agrippæ.

di certamen, non est nostri instituti, essetque hoc actum agere. Tibi autem Leo Suaui, quum ad monomachiæ conflictum in Paracelsi protectionem nimis pruriant unguiculi, cum doctissimo exercitatissimoque in hoc belligerandi genere Thoma Erasto philosopho, & antiquæ medicinæ patrono multis nominibus laudatissimo congredere, si quid ueræ philosophiæ, quid artis medicæ, quid animi autuirium in te resideat. Ille aperto marte ex professo Paracelsum aggreditur quatuor partibus disputationũ de noua eiusdem medicina iam euulgatis: in quarum prima, quæ de remedijs superstitiosis & curationibus magicis ille prodidit, exactè ad bilancem examinantur: deinde quæ & qualis philosophia eius fuerit, eruditè consideratur. Posthæc medica examinantur, primùm generatim: mox etiam speciatim aliquot morborum causæ, origines, conditiones, curationesque expenduntur: & ut apertius intelligas, epilepsiæ, elephantiasis seu lepræ, hydropis, podagræ & colici doloris uera curandi ratio demonstratur, & Paracelsica solidissimè confutatur. Hanc stationem ualidorum præsidiorum robore tutatur strenuè aduersus tuum medicinæ Monarcham Erastus: cum hoc experire tuas furibundas fauces, tentato dentium tuorum uires, probato pestilentem unguium aciem. Mihi hoc incumbit, ut cum mundi monarcha Satana nuncupato, prælium designatum perficere contendam. Ita uterq; nostrûm habet, quod uigilanter agat.

Thoma Erasti doctissima in Paracelsum scripta.

Sed ad characteristica progrediamur, quæ solùm inconditarum calumniarum rugitu, uocis Stentoreæ strepitu, uerborum inutilium fulmine, accitorum hinc inde quorundam patrocinio, sine ullius rationis adminiculo per fas & nefas mordicùs defendere adniteris: mirè hîc quandoque exclamas, fremis horridè, criminaris iracundè, frendes toruè, mordicas uiolenter, at illæsè, truculenter lacerare tentas, licet frustra: interim tamen phaleratis dictis & uerborum lenocinijs non parum tibi places, & orationis copia impensè, ne dicam stultè, gloriaris. Veritatis patrocinium decet esse simplex, dilucidum & modestum. Quorsum tam dira animi impotentia, tam inanis arrogantia, & tantus aliorum contemptus? quorsum odiosæ comparationes & calumniarum aceruus? Equidem mirarer magis tuum concertandi cauillandique studium, nisi ad hoc te natum uel sola mihi nominis tui cum antiphrastica cognominatione impositio declararet.

Cæterùm quæ characteristica à te appellata ad doctrinæ Paracelsicę magnalia (qua uoce sibi mirè uestri homines placent) illustranda usurpas, & quos in ijs protegendis authores simul aduocas, ex cap. 8. & 18. nostri libri quinti descripsisti, ita ut non prætereris hax pax max Deus adimax: quinimò ex eodem in tuorum mysteriorum penetralibus simul addideris, uocibus eisdem exaratum pomũ à nobili contra canis rabidi morsus deuorandum dari. At corruptas haudubiè esse uoces, nemo in quæstionem uocabit, ubi rationis trutinam admouero. Nobilis ille linguæ Latinæ imperitus, in schedula fortè conscripta reperit contra talem uirulentum morsum hæc uerba, immixtis, ut fieri solet in curationibus eiusmodi superstitiosis, passim crucibus: Hoc † po † mo † Deus adiuuet †. Inde tam ferè lectionis, quàm linguæ ignarus, literam x esse ob affinitatem ratus cruces, confidenter uitiatas uoces, eo

actis.

artificio mysticas iam redditas, pomo impresſit: quæ ex Suauij ſcriptis iam plus exiſtimationis ſortietur, mobilitate uigebunt, & uires acquirent eundo. Inde reſtat, ait Suauius, quod Vuierus in Paracelſi contumeliam ſcripſit, domum à lemuribus turbatam illius aſſeclas liberare ſuſpenſis in quatuor anguiis, membranis uirgineis uerba ſacra continentibus. Deinde addit in medicorum ludibrium: Si eodem modo ſuæ artis ſtatuunt principia, quo hanc commẽti ſunt curationem, non eſt quòd ueterem medicinam euerſum iri metuamus. Quæ hic, beneuole Lector, in noſtræ artis medicæ laudem & honorem uerè ſcripſi contra Paracelſi eiusque ſatellitij calumnias, ubi tam ineptus dæmonis fugandi modus ab illis præſcribitur, impudentiſsimus hic Paracelſi interpres ludibrium eſſe contendit. Quo autem rationis firmamento illorum hîc deliria reiecerim, ex cap. 14. libri quinti intelliges: breuitati ſiquidem ſtudeo. Num quoque contumeliæ in Paracelſum reus cenſeri debeam, licet nec id magnoperè curem, quòd eiuſdem diſcipulos uerbis rei propoſitæ inidoneis omnino, domum à lemuribus inquietam uendicare ſcripſerim (niſi contumeliam mox Leo pronunciet, à Paracelſi eiuſdemque factionis placitis diſſentire, manúmque ueritati porrigere) alij iudicent. Rationibus & patrum ſuffragijs in ipſius ueritatis patrocinium, talem abigendi dæmonis modum eſſe ſupervacaneum, demonſtraui, ac ea in ſententia immotus perſiſto, donec me rectius inſtructum cedere deceat oporteatque. Quòd in ſuæ ſuperſtitionis aſſertionem ſubiungat, à Chaldæis dici, plus poſſe characteres & figuras, quàm materialem quamcunque qualitatem: id quidem Chaldæis liceat, uerùm occlamabunt omnes Phyſici uerè philoſophantes, & Chriſtianę fidei myſterijs imbuti, quinimò ipſa ueritas, & ordo naturæ diuinitùs à rerum primordijs inſtitutus. At hæc tua præſidiorum effugia eo machinarum robore oppugnaui demolitusq; ſum, ut deditionis iugum facilè etiam cum gratiarum actione ſis unà cum tuo comitatu admiſſurus: licet nonnihil obſtrepueris hactenus, quaſi negare auderẽ nouiſsimos, ut ais, philoſophos illos: quos tamẽ expreſsis nominibus deliramenta quædã nulla ratione firmata, & ſuperſtitiones probis omnibus indignas magiæ loco obtuliſſe, ex Agrippæ aſſertione ad Tritemium, luculenter ſuprà oſtendi. Ad hos ut præcipuas adytuum tuorũ columnas denuò hîc confugis, horum antiſtitum opem imploras, eos interim execratus diris uerbis, qui ijſdẽ non conſentiunt, me miſerum exclamans, quòd contra talium opiniones characteriſtica negem. imò negaui, & adhuc pernego, donec rationũ ſolidioribus munimentis, uel ſacroſanctæ Scripturæ teſtimonijs aliter conuincar, alioquin in ſuſcepta hac opinione perſeueraturus. Rationis priuilegium, dignitatem & prærogatiuam in rebus Phyſicis, cuiuſcunque auctoris exiſtimationi, atque uniuerſæ antiquitatis maieſtati me præferre, inficiari nolo. Ab illa me tranſuerſum minimè trahet inſolens fremitus, aut ueſanæ calumniæ, quarum tu zelo ductus me Auguſtinum etiam criminari occlamas. Vbi uerò ſe ex creberrima fama ſcribere, nec quicquã temerè diffinire uelle de dæmonibus aſsiduè cũ mulieribus immunditiem tentantibus dicit: hîc ſi à me ſubiunctũ fuerit, quæ rumore acceperat, narraſſe ipſum, & nihil certi ſtatuere uoluiſſe, eſt'ne hoc criminari Auguſtinũ? quem ſingulari elogio, uti meretur,

Lib.5.cap.7. 8.9.10.11.12. 13.14.

tur, celebraui lib.2.cap.10. ubi argutissimum sanctioris Theologiæ censorē illum nuncupo: quanquam nec ipse sibi, ubi cum sacræ Scripturæ manifesta ueritate non conuenit, credi uult. nec certè in naturalium rerum controuersia, illi extra rationis limites est accedendum applaudendúmue: quinimò & ipse, ut antè dixi, Retractationum libros confecit. Galeni item, quē magni facio, ut si quis alius, testimonium contra me urgeri ab eo qui leuius quàm par est, de eodem sentit, admirarer profectò, nisi quo spiritu ducaris, persentiscerem: sed nec adeò illius authoritati, quàm sententiæ rationibus munitę standum sentio. Amicus enim & Plato, & Socrates, sed tamen amicior mihi ueritas. Non itaq; nares ringere Suauium tantopere decuit, si à Paracelso atq; alijs, tam iustis motus caussis, quandoq; digredior.

Historias præterea uetustatis præiudicio & authoritate confirmatas nō in omnibus semper à me commendari agnosco: quemadmodum si quæ in ijs deprehenduntur, quæ uel sacratissimæ fidei nostræ sunt aduersa, uel ipsa rerum natura minimè patitur: cuiusmodi est, quod à plerisq; narratur, dæmonem uerè cum fœminis coire, atq; ex tali congressu prolem gigni: quod argumentum tam neruosè à me confutatum est lib.3. cap.27. 28. 29. & 30. tum & lib.6.cap.22. ut repetitionē fore superuacaneam arbitrer. lib.3.cap.30. Si Hectori Boethio, qui in historia Scotica antiquitatis laudem non meretur, in talibus & similibus commentis, uel ex aliorum relatu, uel ex schedulis fortè alicubi conscriptis, fidem dari uoles, nescio cuinam uanissimæ narrationi tu eam iurè derogabis. Si quoque euidentioribus tuæ philosophiæ rationibus sapientiam fœlicitatemq; consequi aliquem ex pulmenti esu, cui sanies ex serpentum ore defluens fuerit mixta, quemadmodum narrat Saxo Grammaticus, commonstraueris, quum à me sit negatum, in uestra transgredi castra non me pudebit. Huiusmodi siquidem absurditatum monstris apud historicos inuentis, quibus & bellum indixi, patrocinari studes: sed eam senserunt cladem lib.3. cap. 15. ut non recalcitratura posthac existimem. Delectu certè opus est in tanta historicorum uarietate, si operam & bonas perdere horas nolis. Enimuerò sunt qui nihil aliud agunt quàm ludunt, & aures animosque otiosos demulcent adductis tantùm ad hoc narratiunculis: quales sunt Heliodorus & Philostratus, & his uetustiores, nihilo tamen grauiores, Herodotus & Ctesias, ob nimiam mendaciorum licentiam obliterati dudum, in quibus uix quicquam præter facundiam laudes. Si adhuc illiusmodi narrationum fidem urgeas, patrocinari non erubesces etiam quæ mendacissima proximo anno comperi, typis nihilominus Coloniæ excusa anno 1572. & scripta à Iusto Blancvvalt Theologiæ Licentiato, nimirum statim ab horrenda clade in nuptijs Lutetianis anno 1572. Augusti die 24. perpetrata, in Innocentium cœmiterio Lutetię paliurum uel spinosam arbusculam, annos aliquot exuccam aridamque denuò effloruisse, foliaque simul & flores profudisse, quemadmodum & siccam arborem, cui Christum per mare gestans innitebatur diuus Christophorus, incunctanter dactylos produxisse. Subiungit tandem is historicus Theologus, ut fidem suis historijs conciliaret, circa Embricam ciuitatem Cliuensem in Obseruantum monasterio haud ita pridem imaginem D. Anthonij à pellione ijs uerbis conculcatam: Si quid in te est uirium Anthoni, ostende. &

que

euestigiò ignem è cœlo delapsum eousque ipsius inflammasse tibiam, ut intra triduum perierit, nec ad sepulturam, nisi extra oppidum, fuerit admissus. Quum autem proximè in nostra uicinia sit hæc urbs sita, in qua etiam quàm frequentissimè uerser, figmentum esse certo certius noui, quod tamen ueritatis fidem apud posteros superstitionis amantiores sortietur. Cæterùm quòd me nouas approbare historias, quæ meæ suffragantur sententiæ, eo ueritatis prętextu, quo reliqua, exprobras: quanquam à me hoc facilè posit dilui, nimirum, quòd pleræque à me non ita in cunctis approbentur, quàm aliquando ea adducatur ratione ob argumenti affinitatem, ut etiam alios meæ esse sententiæ innotescat: tamen te quoque iam tertiò hîc tui meminisse deceret, & intelligere, in teipsum meritò hanc cudi fabam, qui aliò iniquè torques, cuius te reum esse fatearis oportet, uelis nolis. In scholijs siquidem libri 4. de Vita longa scribis: Si qui prauitatis suspecti scriptores quandoque nominentur (citentur dicere uolebas) ab alijs bona captari uelim, mala repudiari, ut Virgilius aurum è stercore legisse perhibetur. Cur mihi minus quàm tibi huius licentiæ priuilegio frui concedetur? Hinc & Olaum me probare, quem saltem nominaui, calumnijs & uerborum inanitate commentum te esse, mihi testimonium perhibebit mea de eo sententia, lib. 2. cap. 7. Recitatis etenim prius ipsius uerbis, mox subdo: Multa alia eiusmodi maleficorum opera enarrat Olaus impudenter satis in eiusdem libri capitibus diuersis, quæ profectò non semper fidem merentur. Proinde in ijs recensendis breuior esse uolui.

Quòd insuper plerasque Sibyllas spiritu cœlesti afflatas fuisse negauerim, mirum quàm indignanter excandueris, ut etiam ingenij ruditatem hîc mihi obijcere libuerit. Verùm si tu meam de Sibyllis sententiam, aduersus te simul in præcedenti Apologia explicatam, tui ingenij subtilitate confutaueris, tuæ futilitati (subtilitati dixisse uolebam) libenter, ô magister noster subtilis, cedam.

Aduersus item magiam naturalem clausis me ferri oculis, tantum abest ut agnoscam (quanquam & hoc mendaciter, ut soles, impingis) quò etiam eandem debito suo celebrarim encomio. Testimonio erunt mea hæc uerba ex lib. 2. cap. 3. Penitissima illa naturalium rerum abstrusarum speculatio & cognitio, uera nimirũ philosophia sanctiorq; magia, à sapientibus solenni plausu excipienda colendaq;, à me hîc non eleuatur, cui etiam nulla ex parte derogatum uolo, &c.

A' Physicis ligaturis tantum abest ut abhorream, uti tu maleuolè clamitas, qui etiam tuas ex libri mei 5. cap. 6. transscripseris, ut eas etiã ualde probem capite sequenti. Interim tamen me à periaptorum nulla ratione nixorum uanitate alienum tantisper fatebor, donec aliter saniori doctrina erudiar. Enimuerò ea etiam detestatur execraturque, licet & sacris insignita sint uerbis, os illud sincerioris nostræ fidei aureum: Dic, inquiens, sacerdos insipiens, nónne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur, & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus posita Euangelia nihil prosunt, quomodo possunt circa collum suspensa seruare? &c. De his copiosius libro 5. capite 8. & 9.

Chrysost. homil. 43. in ca. Matth. 23.

A' Tralliano, Aëtio, Gordonio, medicis à me citatis dissentire me in periaptis, quum tam indignanter & acerbè feras, quare tu ijsdem in alijs curationibus legitimis, ubi à me illis tribui-

tur non parum, fidem cum Paracelso denegas? Meam potius in ferenda sententia æquitatem commendare debebas, qui in solius ueritatis fidem iurauerim, rationiq; dederim manum.

Vegetij suffitum ad fascinum tollẽdum, dæmones fugandos, & grandinẽ inhibendum, te in meam contumeliã quoq; repetere, non aliò interpretari queo, quàm à te alicubi causam singulari affectu contradicendi Vuiero inquiri, uel potius emendicari. Huius siquidem controuersiæ, num scilicet ex materia naturali talis suffimenti conscripta lib. nostro 5. cap. 41. ualeant lustrari animalia, fascinum abigi, arceri maligni spiritus, grandines auerti, cuiuscunq; sapientis & pij æquo arbitratui committere neutiquam grauor: quinimò ut extrema mox experiar, ad ipsam prouoco experientiam, certissimum nostræ dissensionis iudicem.

Quòd præterea dæmones habere corpus seminis capax, & eudæmonas nephelim, id est, filios Dei cum filiabus hominum copulatos, peperisse gygantes intelligas, aliorum auctoritatẽ secutus, sine ullius demonstrationis adminiculo, blasphemia est maxima: quod etsi impio ausu contra me in cœlestium angelorum contemptum defendere non erubescis, nihilominus tam esse uanum quàm quod uanissimum, ingenuè & liberè contra cuiuscunq; secus affirmantis patrocinium affirmo: aliter persuadeat suæ clientelæ ipse Beelzebub, atq; suum dementer satellitium utut uolet. In seminis siquidem humani genimine, & ad sobolis propagationem requiruntur cumprimis materia & organa conuenientia: nimirum alimentum, unde caloris naturalis actione sanguis generatur in corpore & spiritus: inde penis & testiculi ex carne, uenis, arterijs, neruis, sanguine & spiritu compositi, & si quæ alia huic productioni necessaria, requiruntur. Vbi iam tu Suaui ijs omnibus constare dæmones comprobaueris, quod etiamsi terræ cœlum misceas, omnino nequis, clamites, fremas, frendas, rugias, mordices quomodocunq; libuerit: me facilè in tuæ philosophiæ carceres traduci sinam. at ualidiora erunt peruestiganda præsidia, quàm ex ieiuno Georgij Pictorij scripto de materijs sublunaribus mendicatè obtrudis, ubi hic scilicet pronunciat suæ existimationis prærogatiuâ, Lamias à dæmonibus iniri & parere. Euge, ipse dixit & facta sunt, ipse creauit & creata sunt. An'ne Pythagoricorum illud αὐτὸς ἔφα Pictorio tribuis? Pictorij nomen unde tãti à te fit, qui ne Cardani quidem philosophi haud uulgaris, uti & quorundam aliorum nõ obscurorum uirorum mentionem à me tuleris? At tua maledicendi, criminãdi & calumniandi libertate fruere, quamdiu uoles, quum tibi connatum esse uideatur: à me posthac fortassis non impedieris. quid à meis sis expectaturus manibus, me in cœlestis contubernij communionem ex Dei gratia per sanguinis Christi aspersionem sublato, experieris, nisi ad mentem redeas, & alios dentibus tuis uirulentis impetere desinas.

Conuersionem adhæc Arcadum in lupos transmisso stagno ex Plinio, ueram transmutationem fuisse, Pomponatium dicere, uti & Paracelsum lib. 1. tu quoque adducere audes: sed rationum euidentissimarum opera secus demonstraui libro 4. cap. 22. attestatur mihi & Augustinus li. 18. cap. 18. de Ciuitate Dei. Bonas hîc horas diluendis calumnijs & falsis opinionibus longius impendere, lectoremq; beneuolũ inutili minusq; plausibili argumento suspendere diutius nõ libet, quum ijs passim in meis libris ita sit obuiã itũ,

at cui-

ut cuiuis æquo censori satisfactū esse sperem. Per me licet ut uestrorum magnalium merces ad satietatem prædices, periaptorum monilibus glorieris, characterum fastu turgeas, symbolorū magnificentiam ostentes, ænigmatū nodos explices, mysteria, si quæ noueris, in aurē insusurres: sis sagacior Oedipo, nasutior Momo, seuerior Aristarcho: fremas, frendas, rugias, mordices: sed te nemini unquam, uel saltē paucis, ex abditissimo illo arcanorum puteo quicquam attulisse opis (num læseris, secretius tua tibi mens dictabit) deierare ausim: quū ueteri & methodica curandi ratione per numinis fauorem me quamplurimis profuisse, quibus tuæ factionis homines malam certè nauarunt operam, testimonium mihi perhibebunt spectatæ fidei homines tam nobiles, quàm alij in his prouincijs, ubi stipendio publico medicinam hactenus feci. Tantundem & amplius effecisse in artis nostrę operibus, eiusdē methodi adminiculo, insignis doctrinę atq; usus uirum clarissimum D. Ioannem Capellam archiatrum regium, cuius beneficio te quibusdā gloriolæ insignibus ornari in epistola nūcupatoria ambijsti, dubitare nolo.

CENSVRA QVORVNDAM doctorum piorumq; uirorum de hoc Opere, explicata literis ad D. Ioannem Vuierum datis: quarum hæc prima Theologi cuiusdam eximij est, & abbatis doctrina, uirtute atq; existimatione clarissimi.

SAlue uir, ut eruditissime, ita multis nominibus mihi commendatissime.

Miraberis, sat scio, quid mihi in mētem ueniat, quòd cùm te ne de facie quidem nouerim, aliquid ausus sim ad te literarum dare. Verùm non te lateat uelim, me huc uel inuitum, ac manibus pedibusq; reluctantem esse adductum, ingenij tui pulcherrimis monumētis: quæ profectò eiusmodi sunt, ut uel saxa muta, nedum bruta animalia, in amorem pariter ac admirationē tui raperēt. Nam liber ille tuus de Dæmonum præstigijs, Deus bone, quantum habet solidæ doctrinę, acris ingenij, ac iudicij consummati? Quis putaret tam longè lateq; patēre uestrā Physicam? Nunquā mihi magis arrisit de uobis, quàm in præsentia, grauissimū Homeri testimonium:

Vir medicus multis alijs præstantior unus.

Certè librum illum nescio quo cum fructu, summa cum animi uoluptate, non tam legi, quàm penitus deuoraui. Quem equidem uideo talem esse, ut haud dubiè nomen tuum immortali cum gloria ad posteros transmittat. O' fœlicem Cliuiā, quæ tantos habet literarum heroas: fœliciorem, quę, ueluti eam decet, eos amplis stipendijs alit, meritissimisq; auget fortunis: fœlicissimam, cui præest Princeps non modò doctus, pius, ingeniosus: sed etiā doctrinę, ueræ pietati, nobilibusq; ac fœliciter natis ingenijs mirè, & utroque (quod aiunt) pollice fauens. Nam quanquam hic Princeps ob præstantes cùm corporis tū animi dotes, ubique terrarum optimè audit: tamen inter cæteras clarissimas eius uirtutes, clariorem existimo nullā, quàm quòd ut ipse doctus est, ita ad euehendos, quos singularis aliqua eruditio commendat, fictus, natus & educatus uideatur, iuxta illud clarissimi uatis:

Principis est uirtus maxima, nosse suos.

Gaudeo mehercule, & ex animo gaudeo, te diuine uir primum hāc glaciem perfregisse, & miseras aniculas ab atroci quadam tyrānide uindicasse. Cardanus quidem nonnihil uelitatus fuerat in sycophantas illos: tu au-

tem apertis uelis eos ipsos inuasisti:

Macte ô ingenio, macte uirtutibus istis:

Rite Vuierus eris, nunquam tua fama peribit.

Crede mi Vuiere, non modò hac opera multos sani iudicij uiros, quasi Herculeo nodo tibi deuinxisti, sed optimè de religione Christiana meritus es. An non erat in detrimentum nostræ Reipublicæ, plus concedere diabolo, & nescio quib. malis genijs, quàm unigenito filio Dei? Paulus, ut uir prudens ac circumspectus, non audet se dicere, cum ad tertium usq; cœlum à Deo esset sublatus, raptum extra corpus: sed siue in corpore, siue extra corpus, inquit, nescio: Deus scit. & hoc in spiritu tantummodò accidisse, uel Lucas amplissimus in Gestis Apostolicis est testis. At nostri maiores (si dijs placet) credebant ope dæmonum mulierculas uolitare per aëra, ingentia corporaliter spacia regionum transmittere, subinde in feles mutari: atq; adeò, sit honos auribus, cum ipsis malis genijs actu uenereo congredi, ac quasi permisceri.

2.Cor.12.

Differit hac de re plurimis D. Hieronymus in prologo Danielis.

Cum dæmones spiritus sint, spiritúsque, ipsa Veritate teste, carnē & ossa non habeat. Lucæ 24.

O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.

Quis fascinauit quæso insensatum hunc mundum, ut tam imprudenter fabulis anilibus adhærentes, à nuda ueritate aberrarent? Sed dicet mihi quispiam: Num tu H. credis, quæ ipsæ tormentis exagitatæ, ingenuè confitentur? Certè tormentis fidem non esse adhibendam, doctissimi atque grauissimi quique dicunt. Nam in torminibus mentitur qui pati multa potest, mentitur qui nihil pati potest: dum hic non uult fateri quæ fecit, alter plura fatetur se perpetrasse quàm unquam uel per somnium cogitauit. At quid sentiendum quæso, de mulierculis illis, quæ ea se fecisse aiunt, quæ in rerum natura sunt nusquam? Accidit hic intra triennium, huius ferè rei memorabile exemplum. Omnes monachi ex uino pessimo & pendulo, quo nimium sese ingurgitauerát, ad unum intra annum ferè perierunt. Sacrificulus quidam persuasit prædecessori, ut uocant, meo G. in causa esse paupercu lam quandam aniculam, quæ certis sub gradibus posuisset præsentissima ueneficia, ubi monachis semper esset in choro standum. Quid multa? creditum est impostori, coniectaq; est misera anicula, Vulcano litanda, in uincula. Statuit ueterator ille ciuibus diem, quando locus esset ab omnibus perlu strandus. Conuenerũt statuto die mul ti mortales: euolutoq; lapide, mira ma nuum celeritate è manicis eius quædam emortuæ ranæ, lacertæ, quas è campis in hunc usum selegerat, ac limaces ceciderũt in foueam. Fuissentq; hæc omnibus credita, condemnataq; ad ignem fuisset anicula, nisi uir quidam acri iudicio fucum ac stropham sagacibus oculis considerasset: qui tandem effecit, ut tota tragicocomœdia in fumum euanesceret: parumq; abesset, quin præstigiator cum suis quisquilijs putribus ouis à pueris & colu à mulierculis impeteretur. Verùm de his satis superq;. Clarissimo uereq; generosissimo Principi tuo me commendabis, atq; in unico conseruatore nostro perpetuò ualebis. Celerrimè, E. tertio calendas Iulias, Anno 1563.

Tui nominis amantissimus

A. H. N. A. E.

CAROLVS GALLVS, Ecclesiastes Hammonensis.

S. P. Per Christum. Vt tui codicis doctrinam diligentius perlegerem, singulaq; accuratius pro iudicij mei tenuitate examinarem, ponderaremq;, effecit horribilis ea Satanæ rabies, quæ superioribus annis in hac ecclesia Hammonẽsi grassata est, & multos aliquãtisper exercuit. Nosti mi Domine Vuiere, uir

re,uir præstantissime, huic malo multiplicia excogitata adhibitaq; esse remedia,uariaq; de eo iudicia,tam in nostra Republ. quàm inter moniales uirgines uicini monasterij Kenterpē, unde hoc ipsum initio ad nos dimanauit. Interposuit suum iudicium quidā Simon exorcista cæcus infœlicissimè, qui mox à propria coniuge dæmoniaca miserabiliter interfectus,suæ impiæ audaciæ pœnas dedit.Ad eundem modum quidam senex monachus Franciscanus, cui nomen frater Lindemannus,tentauit confidenter suis exorcismis:sed & ipse mox,dum etiam instructus ad Missam celebrandam iret, repentina morte percussus,interijt. Hos secuti sunt & alij duo eiusdem ordinis in hac ciuitate fratres,palàm in nomine mille dæmoniorum excitantes diabolicam tragœdiam,longè omniū terribilissimam, cuius historiam te accepisse arbitror. Nec defuit quidam suffraganeus episcopi, cum pastore quodam,adiunctis etiam medicis, omnes ab antiqui serpentis solertia delusi. Tandem etiam per Vulcanum ablatæ sunt, quæ has dæmonum laruas suis incantationibus peperisse credebātur. Sed neq; hæc seueritas medicamentū,quod expectabatur,attulit. Quod etiamnum pręsens calamitas inter uirgines eiusdem cœnobij Kenterpē heu nimium testatur.Porrò tuus codex mirum in modum exprimit Satanę naturam,ingenium, solertiam, curam, studium & rabiem,quibus grassatur milleartifex, fallax & potens in incredulis: quorum aspectibus, uarijs artibus illudit, prout merentur eorum peccata. Et ego sanè iam experientia compertum habeo,eius generis diabolicis præstigijs & dementationibus,nō aliter quàm iuxta sententiam in tuo libro pulchrè expressam occurrendum. Nam nostri energumeni omnes,nempe quindecim numero, iam Christo propitio liberati sunt,non exorcismis, aut externis ceremonijs elementorū: sed uirtute fidei in Spiritu sancto, per fidelem uerbi Dei instructionem, per assiduas preces & ieiunia, quibus ceu ueræ ad Deum conuersionis optimis medijs usi sumus sedulò. Huc accessit manifestissima experientia dè incantationum uanitate,quam etiam in tuo libro urges argumentis grauissimis,& meo iudicio demonstrationibus certissimis, quantumuis illæ à communi ueterū sententia dissentire uideantur. Ego namq; iam aliquoties deprehendi ex ipsis lamijs & sagis, artes, quas præsertim de carminibus & impossibilibus incantationibus & fascinationibus iactitare solent, meras esse ineptias, delirationes, & somnia, quibus se admiscet Satan. Et anno superiori cognoui multas ineptias ex priuata confessione cuiusdā uetulæ incātatricis, quæ cum audisset in mea concione explicari locum ex Actis apost.cap. 19. quòd multi Ephesiorum, ex eis qui curiosas artes exercuerant, comportatos libros exusserūt coram omnibus, &c.protinus accessit animo planè cōsternato: & cum lachrymis arcana sui pectoris in sinum meum effundens, institutionem Christianam admisit.& cum diabolicarum imposturarum uanitatem Dei beneficio intellexisset, & apertis oculis spectasset, facilè relictis mendaciorum fumis, ad ueritatis lucem conuersa est. Hęc semel admissa ueritate,sibi meridiana luce clarius eā apparere, satanamq; suorum mancipiorum oculos tantùm perstringere, & nihil in ueritate geri confessa est cōstantissimè, cum detestatione diabolicæ suæ artis. Huius exempli historiam contexere plenius cum suis circūstantijs fortè operæprecium foret, sed non ita tutum, propterea lubens su-

persedeo. Vno uerbo dicam, me satis experientia didicisse, bonam partē incantationū mera esse insomnia. Quod cognoscit clarius, quisquis saltem uel doctrinam de insomnijs penitius introspexerit. Probatur ex Aristotele, Hippocrate, Galeno, alijsq; philosophis, imò & quotidiana experientia constat, insomnium naturaliter esse in homine simul & brutis, & uisa uersari plerunq; circa phantasiam: quod maximè præ cæteris experiuntur uel cæci, uel dormientes, uel melācholici, uel phrenetici, & alij qui sunt in sensu cōmuni & mente uitiati. Quòd si uerò Sacras literas de insomnijs tradentes inspexerimus, deprehendemus etiam præter naturā sæpissimè immissa esse insomnia: idque uel per bonum spiritum, uel malum, aliquādo obscurius, interdum clarius: & aliquoties in ijs tam manifestas uisiones, imagines & spectra obijci, ut etiam sanctè iurares, omnia sic uisibiliter, corporaliter, & in ueritate agi. Obscurius & extra naturæ ordinē à Deo propositas habuerunt rerum futurarū formas Pharao, & eius pincerna, & pistor, necnon Nabucadnezar Babyloniorum rex, Iosepho & Daniele eorundem interpretibus. Euidentiores autē formas & species conspexerunt Ieremias, cui olla feruens ostenditur ad Aquilonē conuersa, & alia quàm plurima. Item Ezechiel, & impius Baltzazar, successor Nabucadnezar, dum cernit in pariete manus scribētis articulos. Omitto insomnia & uisiones sanctorum in nouo Testamento, Iosephi uiri Mariæ uirginis, Petri, Pauli, Ioannis, coniugis Pilati, & aliorum. Porrò cacodæmon imitatur Deum ceu simia, in suis mancipijs: quod præter quotidiana nostrarum Lamiarum exempla, etiam priscorum ethnicorum monumenta abundè testantur. Nunquid Satan olim sua oracula edidit in illis locis, ubi homines ad impetranda insomnia & uisiones pernoctabant? quale fuit Amphiarai, Amphilochi, Trophonij & Æsculapij: profectò ijs in locis dormientibus malignus spiritus monstrabat pharmaca & remedia, quibus iuuarentur infirmi, simulque de alijs negocijs respondebat. Et ad obtinendum huiusmodi insomnia & uisiones mandabantur sciscitantibus nescio qui delectus ciborum, & secubationes, & puri quidam castiq; dies. Pythagorei fabis abstinebant, eo quòd turbulenta somnia gignant. Hæc & similia, mi Domine Vuiere, quisquis exactè considerauerit, intellexeritq;, facillimè iudicabit lamiarum artium uanitatem, probabitq; tuum iudiciū. Manet enim satan semper sui similis, & quas olim inter infideles operatus est illusiones, & demētationes, easdem etiamnū exercet: perpetuos nempe fumos, & uanissimas umbras, somnia rectè dixeris, pro ueritate uendens. Habes breuiter, mi Domine Vuiere, sentētiam meam. Probo diuinum collyrium tui codicis, quo multorū caliginosos oculos purgasti. Diuinitùs hoc datum esse, facilè iudicabūt, obuijsq; ulnis complectentur, quin & magicarum artium incantationes minus formidabunt, quotquot librum tuum cum sano iudicio legerint, & intellexerint. Vale per Christum. Datum Hammonæ, 26. Decembris, Anno 1565.

CLARISSIMO VIRO BARTOLO *Richio, LL. Doctori, ac Illustrißimi Principis Henrici Ducis Brunsuicensis ac Lunenburgensis consiliario, Domino suo obseruando, Caspar Borcholt S.*

CVm nuper, clarissime uir, de Lamiarum uel sagarū fraude, quas ueteres Striges uocabant, quæ iam à Magistratibus sine discrimine

ad flam-

ad flammam rapiuntur, inter nos sermo erat: tua excellentia uerè grauiterque iudicauit, magnam in hoc maleficio dijudicando prudentiam adhibendam, ne temerè ac leuiter in pœnis infligendis aliquid statuamus: cum & leges ciuiles proniores ad lenitatē nos esse iubent, ita ut etiā in grauioribus pœnis benignitatis respectum habeamus. l. respiciendum. & l. absentem. de pœnis. Quàm uerò in hoc maleficij negocio multa nunc confusè, turbulenterq; , ex sinistra, fanatica ac pestilenti solùm suspicione agantur, ex hoc liquet, quòd laudabile illud discrimen inter prophanos uel infames magos, Lamias, & ueneficos, qui ueneno uel propinato, uel illito, uel in eo loco ubi terram inficiat posito, bestias & homines lædunt, & propterea meritò lege Cornelia gladio feriuntur, sit confusum, & hactenus confusè de his actum & pronunciatum. Vt autem præclarius hæc differentia, unde pro qualitate delicti pœna infertur, magis magisque tuæ excellentiæ innotesceret: promisi me transmissurum tibi librum clarissimi hominis, doctoris Ioannis Vuieri, ante annos aliquot de Præstigijs dæmonum, incantationibus ac ueneficijs, tam ingeniosè, acutè & doctè scriptum, ut ab omnibus doctissimis uiris in Burgundia & toto Belgico numinis loco habeatur. Ego profectò quoties præstantissimi huius æui Iurisconsulti Iacobi Cuiacij, olim præceptoris mei Biturigibus in Gallia, mihi omnibus modis obseruandi, recordor (recordor autem sæpe) tum cogor cum eo hoc fateri, nullum me librum maiori cum uoluptate percurrisse: & nænias fabulasque nostros legum Glossatores, si posito affectu cum hoc scriptore conferantur, nobis reliquisse, quoties hoc negocium tractandum susceperunt. Cum autem & tuam excellentiam optimi iudicij esse non ignorem, peto, ut quantum temporis publicis negocijs suffurari queas, huic libro præsenti perlegendo impendas. Et mihi per occasionem tuam de hoc libro sententiam, quæ magni apud me ponderis est, rescribas. Si uerò quid toto hoc Libro perlecto ad propositam quæstionem de sagis uel lamijs non ita sine discrimine crudeliter cōburendis, quod nunc tanta contentione in Republica agitur, rectè iusteque dictum inueneris: tu illud amplectere, ac quantum potes, innoxium sanguinem defende. Ac utinam talem omnes in hoc sanguinolento negocio animum Principes gererent, qualē Illustrissimus, experientia ac literis doctissimus Princeps GVILHELMVS Iuliæ & Cliuiæ Dux: cuius Principe uiro digna sententia de Lamijs, in Procœmio libri annexa est. Non etiam uereor, cum sis (uti Cicero de Catone refert) librorum helluo maximus, ut tædium aliquod in legendo tibi obueniat. nam ita historijs, & iucundis narrationibus liber est refertus, ut uix ullum librum hoc iucundiorem extare, affirmare ausim. Vale: Datum in castro Sturuuolt, 7. die Augusti, Anno 64.

IOANNI VVIERO, MEDICO *& philosopho clariss. Theodorus Zuuingerus Basiliensis Medicus S.*

HErculi mōstrorū domitori summos olim honores à Græcia habitos pro repurgato terrarū orbe, grauissimorū auctorū monumenta testatur. Tibi uerò, uir ornatissime, qui de Præstigijs dæmonum Cōmentario edito, πολυμηχανῶς illius ueteratoris stratagemata & insidias elegāter & eruditè detegis, respubl. literaria in primis plura quàm uel cogitare unquam

posſit, ſe tibi debere, bonorum omnium incredibili cum conſenſu, non obſcurè fatetur: deinde etiam uniuerſus orbis Chriſtianus nunquam intermorituris laudibus perpetuò prædicabit. Quę quum mihi communis cum multis uirtutes tuas ſuſpiciendi atq; colendi occaſio fuerit, tũ uerò priuata quædam, hoc eſt, ordini noſtro conueniẽs, acceſsit. Quandoquidem ſubinde ueterem medicinam contra furioſos impudentiſsimorum ſophiſtarum conatus ita protegis, ut tuis ſucceſsibus omnes, qui non penitus mentem denſis fumis denigratam habent, meritò gratulari debeant. Et certè tali opus erat ἀλεξικάκῳ contra tam multicipitem belluam, quæ ſub artis medicæ prætextu, impietatem magicis delirijs ſuffultam, non obſcurè, ſubdolè tamen, profitetur. Tibi igitur, uir doctiſs. pro tam honeſto certamine, pro tam felici ſucceſſu, an reipubl. literariæ potius, pro tanto patrocinio gratulari debeã, reuera ignoro: tuæ interim uirtuti & eruditioni fauſta & fœlicia omnia ex animo precor. Nam hortationes noſtras, nec ætas, nec animus, nec eruditio tua ferunt. Cæterùm ut ἐκ τοῦ θαυμάζειν non modò τὸ φιλοσοφεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ φιλεῖσθαι proueniat, etiam atq; etiam à te contendo, ut in amicorum tuorum numerum me recipias. Quod ſi propter Peripateticos, qui ἀνομοιότητα omnem ex amicitijs tollere nituntur, facere non licebit, at certè inter diſ. tuos locum nos obtinere patiaris. Ego, quantum in me erit, operam dabo, ut nec obſeruantia, nec beneuolentia uel tui ſtudioſiſsimis inferior fuiſſe uidear. Libertatem noſtram, ſi huius quoque cauſas exquiris, tua inprimis humanitas cum pari eruditione coniuncta, deinde etiam Oporini auunculi noſtri commendatio fulciunt atque fouent: cumq; te Oporino amiciſsimum eſſe ſciam, in me fortaſsis, etſi nullo merito noſtro, attamen iure quodam cognationis, partem amoris tui deriuari poſſe confido. Id ut facias, uir eruditiſs. te etiam atque etiam rogo: & niſi moleſtum eſt, ſpem noſtram non inanem fuiſſe, ex literis tuis intelligere cupio. Vale Vuiere clariſs. Baſileæ, IX. Kl. Aprilis 1566.

D. BALDVINI RONSSEI *Medici, doctrina & artis uſu celeberrimi, iudicium.*

OPorinus ille noſter, homo iuuãdis ſtudijs natus, proximis nundinis Francfordianis ad me miſit fragmentum operis tui (nondum enim, uti ſuſpicor, ſupremam manum iam impoſuerat) de Dæmonum præſtigijs: quod certè multo mihi gratiſſimum erat, tum quòd D. Daniel noſter Brouchuſius Reipub. Gorcomienſi à medicinis, aliquãdo eius apud me mentionem feciſſet, & ſingularem ſupra communem hominum conditionem ingenij tui dexteritatem prædicaſſet: tum quòd ſperarem, aliquando detectis huiuſmodi muliercularũ neruis, idolomaniam, quæ multis abhinc ſeculis hominum mentes occupauit, penitus eradicatum iri. Nam quantũuis annis abhinc uiginti Iacobus Sauagius, Andouerpianus medicus, eiuſdẽ argumenti mihi adhuc tum iuueni librum communicaſſet, quem aliquando, ni mors inopina uirum inuaſiſſet, typis commendare decreuerat: non uidebatur tamen is eſſe talis, qui inſitam iãdudum opinionẽ euellere poſſet. ſiquidem, etſi phyſicis quibuſdam demonſtrationibus deliramenta quędam eſſe declararet: conceſsit tamen multa, quæ tu argutiſsimè & maxima cum ratione refellis: neque is (ut bona uenia uiri alioqui doctiſsimi dicam) uſque-

usqueadeò Scripturæ sacræ testimonio innitebatur, ut qui sua professione contentus, medicis physicisq; argumentis tantùm stabat. Tu contrà, antiquissimorum Theologorum, Iurisperitorum, atq; eorum qui de Magia scripserunt (ut interim medicos taceam) argumentis innixus, quum aliquid se iam egisse putant, nihil prorsus iam actum conuincis, & ut habet Græcorum diuerbium, κυκλωπεριέλκεις. Dignũ mehercule cedro opus, dignum quod omnium manibus sceleratissimo hoc tempore circumferatur, dignũ quod omnium mentibus imprimatur, &c. Scriberem aliquanto accuratius, ni Brouchusij nostri propera quædam festinatio, dicere simul ac scribere coegisset. Vale in eo qui cuncta potest. Goudæ, nonis Maij, Anno 1563.

D. IOANNIS EVVICHII, Medici & eruditissimi & excellentissimi, sententia.

QVantum uoluptatis ceperim ex tuis libris de Præstigijs dæmonum, ὦ ἀγαθοῖς κλεὸς ἐσθλὸν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ Vuiere, uix satis uerbis explicare possum. Video enim singularẽ in ijs prudentiam, iudicium solidum, copiam rerum necessariarum, ordinem mirificum, sedulitatem incredibilem, deniq; animi pietatem (absit adulationis suscipio) & religionis Christianæ puritatem: eamque passim propugnandi aduersus omnes impiorum hominum insultus, & dæmonũ fraudes animositatem infractam. Deinde non solùm, quod ipse sæpe mecum cogitaui, sed etiam quod unicè & optaui & expectaui, in illis abundè sum consecutus. illud autem est præcipuè, quid de Lamijs (quas uocant) nostri temporis sentiendum sit, quid uanæ illarum incantationes efficere possint: & tandem, an pœna illarum ad mortem usque extendi debeat. Quæ tria tam uelim hodie omnibus esse rectè cognita, persuasaq;, quàm plerũq; indoctis doctisq; temerè credita. Pudet autem me propemodum nostri seculi, quòd tanto ueterno sopitum res tam utiles necessariasq; non diligentius inuestigarit, & maturius in lucem ediderit. Omnes enim ferè tam Medici quàm Iurisconsulti & Theologi (quorum tamen maximè intererat, hæc ad unguem cognoscere) contenti maiorum consuetudine, nimis faciles aures præbuerunt fabulis: nimisq; temerariè, ne dicam iniquè, de uita morteq; multorum pronunciarunt. Sed cum cogito, idem hodie & ante ætatẽ nostram in illis obseruatum esse, qui iudicabantur hæretici (scilicet quòd à Rom. ecclesia in interpretatione quorundam articulorum doctrinę, uel usu ceremoniarum, nulla seditione dissentirent) quorum tamen, uel aduersarijs testibus, mens Deo deuota uitaq; inculpata fuit: minus mirum uidetur, quòd in hac Lamiarum causa, quę plena semper fuit tenebris & dæmonum ludibrijs, cæcutiant, cæcutiendoq; insontes sæpe feriant. Equidem ab eo tempore, quo ætatis maturitate, accedente qualicunque institutione, usúque, res humanas cœpi intueri, ualde semper deplorare soleo hominum ignorationem. Nam ea mihi causa uidebatur uniuersi mali, quod tam multiplex in uita nostra grassatur. Quod etsi ipsus maximè adhuc ignorans, Dei tamen gratia cognouerim & defleuerim: nihilominus communi cæcitate impeditus in præsenti materia, oculos altius adhuc attollere, & ueritatem ipsam intueri nondum potui. Quare quando ingenij mei exiguitatem probè scirem, nec negare nec asseuerare statueram. At nunc iudicio tuo confirmatus, lucem mihi uidere uide-

or, & qua eundum & ubi sistendum sit, satis intelligo: agoque immortali Deo gratias, quòd tua opera eas res nobis patefecerit, quæ non eruditis modò & titulo doctoribus, sed etiam omnibus hominibus, multò uerò maximè Christianis cognitu necessariæ sunt. Proinde nequicquã credã posthac illis, qui ita præsenti cuicunque usui inhærescendum putant oportere, ut nullo modo aliorum quamuis piorum eruditorumq; uirorum modestè propositam sententiam audiendam, cognoscendam, recipiendamque esse uelint: longè à principis illius consilio dissentientes, qui cum necessitas postularet, Νῦν δ' εἴη ait, ὅς τις δέ γ' ἀμείνονα μῆτιν ἐνίσποι, ἢ νέος ἠὲ παλαιὸς, ἐμοὶ δέ κεν ἀσμένῳ εἴη. Nam cũ, ut dixi, omnis mali origo & fons ab ignorãtia oriatur, & hęc primùm à peccato, peccatum porrò à [illegible]abolo (qui est uerè pater tenebrarũ, falsitatis & confusionis) principium suum ducat, meritò omnis boni causa uideri debet sapiẽtia & cognitio: quippe quæ lucem, ueritatẽ, & ordinem in tota uita & omnibus actionibus nostris pariat, conseruetq;. Facessat ergo omnis pertinacia & morositas: sitq; libera ut audiendi, ita & dicendi scribẽdiq; facultas: eatenus tamen, ut is labor utriusq; Reipub. insignem utilitatẽ spectet, & ad Christi Seruatoris nostri regnum propagãdum, diaboli uerò & Antichristi tyrannidẽ labefactandam præclarè faciat. Vale clarissime Vuiere, monstrosarum opinionum nostri æui non minime Hercules. Vale inquam: & perge porrò esse, quod fœliciter glorioseq; cœpisti, πατρί τε τῷ μέγα χάρμα πόληΐ τε, πάντι τε δήμῳ, δυσμενέσιν μὲν πῆμα, κακοῖς δ' ἄρα δαίμοσιν αὐτοῖς.

Duisbergi, Anno 1563. ipsis Calend. Iunij.

FINIS.

PSEVDOMONAR-
CHIA DAEMONVM.

O curas hominum, ô quantum est
in rebus inane?

E Sathanicæ factionis monopolium usqueadeò porrò delitescat, hanc Dæmonum Pseudomonarchiam, ex Acharonticorum Vasallorum archiuo subtractam, in huius Operis de Dæmonum præstigijs calce annectere uolui, ut effascinatorum id genus hominum, qui se magos iactitare non erubescunt, curiositas, præstigiæ, uanitas, dolus, imposturæ, deliria, mens elusa, & manifesta mendacia, quinimò non ferendæ blasphemiæ, omnium mortalium, qui in media lucis splendore hallucinari nolint, oculis clarissimè appareant, hoc potissimùm seculo scelestißimo, quo Christi regnum tam enormi impunitaq; tyrannide impetitur ab ijs qui Beliali palàm sacramentum præstitère, stipendium etiam iustum hauddubiè recepturi: quibus & perditas has horas libenter dedico, si fortè ex immensa Dei misericordia conuertantur & uiuant: quod ex animo ijs precor, sitq; felix & faustum. Ne autem curiosulus aliquis, fascino nimis detentus, hoc stultitiæ argumentum temerè imitari audeat, uoces hinc inde prætermisi studio, ut uniuersa delinquendi occasio præcideretur. Inscribitur uerò à maleferiato hoc hominum genere, Officium spirituum, uel, Liber officiorum spirituum, seu, Liber dictus Empto. Salomonis, de principibus & regibus dæmoniorum, qui cogi possunt diuina uirtute & humana. At mihi nuncupabitur Pseudomonarchia Dæmonum.

PRimus Rex, qui est de potestate Orientis, dicitur Bael, apparẽs tribus capitibus, quorum unum assimilatur bufoni, alterũ homini, tertium feli. Rauca loquitur uoce, formator morum & insignis certator, reddit hominẽ inuisibilẽ & sapientẽ. Huic obediũt sexagintasex legiones.

Agares Dux primus sub potestate Orientis, apparet beneuolus in senioris hominis forma, equitãs in crocodilo, & in manu accipitrem portãs. Cuncta linguarum genera docet optimè: fugitantes reuerti facit, & permanentes fugere: prælaturas & dignitates dimittit, & tripudiare facit spiritus terræ: & est de ordine Virtutum, sub sua potestate habens triginta & unam legiones.

Marbas, aliàs Barbas, Præses magnus, se manifestans in fortissimi leonis specie, sed ab exorcista accitus humana induitur forma, & de occultis plenè respõdet, morbos inuehit & tollit, promouet sapientiam artiumque mechanicarum cognitionem, homines adhæc in aliam mutat formã. Pręest triginta sex legionibus.

Pruflas, alibi inuenitur Busas, magnus Princeps & Dux est, cuius mansio circa turrim Babylonis, & uidetur in eo flamma foris, caput autem assimilatur magno nycticoraci. Autor est & promotor discordiarum, bellorum, rixarum & mẽdaciorum. Omnibus in locis nõ intromittatur. Ad quæsita respondet abundè. Subsunt huic legiones uigintisex, partim ex ordine Throni, partim Angelorum.

Amõ uel Aamon Marchio magnus & potens, prodit in lupi forma, caudã habens serpentinam, & flammam euomens. hominis autẽ indutus speciem, caninos ostentat dentes, & caput magno nycticoraci simile. Princeps omniũ fortissimus est, intelligens præterita & futura, hinc & gratiam concilians omnium amicorum & inimicorũ. Quadraginta imperat legionibus.

Barbatos magnus Comes & Dux, apparet in signo Sagittarij siluestris cũ quatuor regibus tubas ferentibus. Intelligit cantus auium, canum latratus, mugitus boum & cunctorum animalium: thesauros item à magis & incantatoribus reconditos, detegit: & est ex ordine Virtutũ, partim Dominationũ. Triginta præsidet legionibus. Nouit præterita & futura: tã amicorũ quàm inimicorum animos conciliat.

Buer Præses magnus conspicitur in signo *. Absolutè docet philosophiã, practicã, ethica item & logica, & herbarum uires: dat optimos familiares: ægros sanitati restituere nouit, maximè & homines. Quinquaginta legionum habet imperium.

Gusoyn Dux magnus & fortis, apparet in forma zenophali. Explicatè respondet & uerè de præsentibus, præteritis, futuris & occultis. Amicorum & inimicorum gratiam reddit: dignitates confert & honores conformat. Præest quadragintaquinq; legionib.

Botis, alibi Otis, magnus Præses & Comes: prodit in uiperę specie deterrima: & siquando formam induit humanam, dentes ostendit magnos & cornua duo, manu gladium acutum portans. Dat perfectè respõsa uera de præsentibus, præteritis, futuris & abstrusis. Tam amicos quàm hostes conciliat. Sexaginta imperat legionibus.

Bathym, alibi Marthim Dux magnus & fortis: uisitur constitutione uiri fortissimi cum cauda serpentina, equo pallido insidens. Virtutes herbarum & lapidum pretiosorum intelli-

git. Cursu uelocissimo hominem de regione in regionem transfert. Huic triginta subsunt legiones.

Pursan, aliàs Curson, magnus Rex, prodit ut homo facie leonina, uiperã portans ferocissimã, ursoq; insidens, quem semper præcedũt tubæ. Callet præsentia, præterita & futura: aperit occulta, thesauros detegit: corpus humanũ suscipit & aereum. Verè respondet de rebus terrenis & occultis, de diuinitate & mundi creatione: familiares parit optimos: cui parent uigintiduo legiones, partim de ordine Virtutum, partim ex ordine Throni.

Eligor, aliàs Abigor, Dux magnus, apparet ut miles pulcherrimus, lanceam, uexillum & sceptrum portans. Plenè de occultis respondet atque bellis, & quomodo milites occurrere debeant: futura scit, & gratiam apud omnes dominos & milites conciliat. Præsidet sexaginta legionibus.

Loray, aliàs Oray, magnus Marchio, se ostendens in forma sagittarij pulcherrimi, pharetram & arcum gestantis: author existit omnium prœliorum, & uulnera putrefacit quæ à sagittarijs infligũtur, quos obijcit optimos tribus diebus. Triginta dominatur legionibus.

Valefar, aliàs Malaphar, Dux est fortis, forma leonis prodiens & capite latronis. Familiaritatẽ parit suis, donec laqueo suspendantur. Decem præsidet legionibus.

Morax, aliàs Foraij, magnus Comes & Præses: similis tauro uisitur: & si quãdo humanã faciem assumit, admirabilem in Astronomia & in omnibus artibus liberalibus reddit hominem: parit etiã famulos non malos & sapientes: nouit & herbarum & pretiosorum lapidum potẽtiam. Imperat triginta sex legionibus.

Ipes, aliàs Ayperos, est magnus Comes & Princeps, apparens quidẽ specie angelica, interim leone obscurior & turpis, capite leonis, pedibus anserinis, cauda leporina. Præterita & futura nouit: redditq; hominem ingeniosum & audacem. Legiones huic obediunt triginta sex.

Naberus, aliàs Cerberus, Marchio est fortis, forma corui se ostentans: si quãdo loquitur, raucam edit uocem. Reddit & hominem amabilem & artium intelligentẽ, cumprimis in Rhetoricis eximium. Prælaturarum & dignitatum iacturam parit. Nouẽdecim legiones hunc audiunt.

Glasya labolas, aliàs Caacrinolaas uel Caassimolar magnus Præses: qui progreditur ut canis habens alas gryphi. Artium cognitionem dat, interim dux omnium homicidarũ. Præsentia & futura intelligit. Tã amicorũ quàm inimicorum animos demeretur: & hominem reddit inuisibilem. Imperium habet triginta sex legionum.

Zepar Dux magnus, apparens uti miles, inflammansq; uirorum amore mulieres, & quando ipsi iussum fuerit, earum formam in aliam transmutat, donec dilectis suis fruantur. Steriles quoque eas facit. Vigintisex huic parent legiones.

Byleth Rex magnus & terribilis, in equo pallido equitans, quẽ præcedunt tubæ, symphoniæ, & cuncta Musicæ genera. Quum autẽ coram exorcista se ostentat, turgidus ira & furore uidetur, ut decipiat. Exorcista uerò tum sibi prudenter caueat: atq; ut fastum ei adimat, in manu suscipiat baculum corili, cum quo orientem & meridiem uersus, foris iuxta circulum manum extendet, facietq; triangulum. Cæterùm si manum non extendit, & intrare iubet, atq; spirituum Vinculum ille renuerit, ad lectionem progrediatur exorcista: mox ingredietur idem submissus,

missus, ibi stando & faciẽdo quodcunque iusserit exorcista ipsi Byleth regi, eritq; securus. Si uerò cõtumacior fuerit, nec primo iussu circulum ingredi uoluerit, reddetur fortè timidior exorcista: uel si Vinculum spirituum minus habuerit, sciet haud dubiè exorcista, malignos spiritus postea eum nõ uerituros, at semper uiliorem habituros. Item si ineptior sit locus triangulo deducẽdo iuxta circulum, tunc uas uino plenũ ponatur: & intelliget exorcista certissimè, quum è domo sua egressus fuerit cum socijs suis, prædictum Byleth sibi fautorem fore, beneuolum, & corã ipso submissum quando progredietur. Venientẽ uerò exorcista benignè suscipiat, & de ipsius fastu glorietur: propterea quoque eundem adorabit, quemadmodum alij reges, quia nihil dicit absq; alijs principibus. Item si hic Byleth accitus fuerit ab aliquo exorcista, semper tenendus ad exorcistæ faciem annulus argenteus medij digiti manus sinistræ, quemadmodũ pro Amaymone. Nec est prætermittenda dominatio & potestas tanti principis, quoniam nullus est sub potestate & dominatione exorcistæ alius, qui uiros & mulieres in delirio detinet, donec exorcistæ uoluntatem explerint: & fuit ex ordine Potestatũ, sperans se ad septimũ Thronũ rediturum, quod minus credibile. Imperat octogintaquinq; legionib.

Sytry, aliàs Bitru, magnus Princeps, leopardi facie apparens, habensque alas uelut gryphi. Quando autem humanam assumit formã, mirè pulcher uidetur. Incẽdit uirum mulieris amore, mulierem uicissim alterius desiderio incitat. Iussus secreta libenter detegit feminarum, eas ridẽs ludificansq;, ut se luxuriose nudent. Huic sexaginta legiones obsequuntur.

Paymon obedit magis Lucifero quàm alij reges. Lucifer hic intelligẽdus, qui in profunditate scientiæ suæ demersus, Deo assimilari uoluit, & ob hanc arrogantiã in exitium proiectus est. De quo dictũ est: Omnis lapis pre- Ezech. 28. tiosus operimentũ tuum. Paymon autẽ cogitur uirtute diuina, ut se sistat corã exorcista: ubi hominis induit simulachrũ, insidẽs dromedario, coronaq; insignitus lucidissima, & uultu fœmineo. Hũc præcedit exercitus cũ tubis & cimbalis bene sonantibus, atque omnibus instrumẽtis Musicis, primò cũ ingenti clamore & rugitu apparẽs, sicut in Empto. Salomonis, & arte declaratur. Et si Paymon hic quandoq; loquitur, ut minus ab exorcista intelligatur, ꝓpterea is nõ tepescat: sed ubi porrexerit illi primã chartam ut uoto suo obsequatur, iubebit quoq; ut distinctè & apertè respondeat ad quæsita, & de uniuersa philosophia & prudẽtia uel sciẽtia, & de cæteris arcanis. Et si uoles cognoscere dispositionem mundi, & qualis sit terra, aut quid eam sustineat in aqua, aut aliquid aliud, & quid sit abyssus, & ubi est uentus & unde ueniat, abundè te docebit. Accedãt & cõsecrationes tã de libationibus q̃ alijs. Confert hic dignitates & cõfirmationes. Resistẽtes sibi suo uinculo deprimit, & exorcistæ subijcit. Bonos cõparat famulos, & artiũ omniũ intellectũ. Notandũ, quòd in aduocãdo hũc Paymonẽ, Aquilonẽ uersus exorcistã conspicere oporteat, q̃ ibi huius sit hospitiũ. Accitũ uerò intrepidè cõstanterq; suscipiat, interroget, & ab eo petat q̃cquid uoluerit, nec dubiè impetrabit. At ne creatorẽ obliuioni tradat cauendũ exorcistæ, propter ea quæ præmissa fuerũt de Paymone. Sunt qui dicãt, eũ ex ordine Dominationũ fuisse: sed alijs placet, ex ordine Cherubin. Hũc sequũtur legiones ducentę, partim ex ordine Angelorũ, partim Potestatum.

Notandũ adhæc, si Paymõ solus fuerit citatus per aliquã libationẽ aut sacrificiũ, duo reges magni comitantur, scilicet Bebal & Abalã, & alij potẽtes. In huius exercitu sunt uigintiquinq; legiones: quia spiritus his subiecti, non semper ipsis adsunt, nisi ut appareant, diuina uirtute compellantur.

Regem Belial aliqui dicunt statim post Luciferum fuisse creatum, ideoq; sentiũt ipsum esse patrem & seductorem eorum qui ex Ordine ceciderũt. Cecidit enim prius inter alios digniores & sapientiores, qui præcedebant Michaelem & alios cœlestes angelos, qui deerant. Quamuis autem Belial ipsos qui in terrã deiecti fuerint, præcesserit: alios tamẽ qui in cœlo mansere, non antecessit. Cogitur hic diuina uirtute, cũ accipit sacrificia, munera & holocausta, ut uicissim det immolantibus responsa uera: at per horã in ueritate non perdurat, nisi potentia diuina cõpellatur, ut dictum est. Angelicã assumit imaginẽ impẽsè pulchram, in igneo curru sedens. Blandè loquitur. Tribuit dignitates & prælaturas senatorias, gratiam item amicorũ, & optimos famulos. Imperium habet octoginta legionum, ex ordine partim Virtutum, partim Angelorum. Forma exorcistæ inuenitur in Vinculo Spirituũ. Obseruandum exorcistæ, hunc Belial in omnib. succurrere suis subditis: si autẽ se submittere noluerit, Vinculũ Spirituum legatur, quò sapiẽtissimus Salomon eos cum suis legionibus in uase uitreo relegauit: & relegati cum omnibus legionibus fuere septuagintaduo reges, quorum primus erat Bileth, secũdus Belial, deinde Asmoday, & circiter mille millia legionũ. Illud proculdubiò à magistro Salomone didicisse me fateor: sed causam relegationis me non docuit, crediderim tamen propter arrogantiã ipsius Belial.

Scelerati necromantici uerba sunt.

Sunt quidam necromantici, qui asserunt, ipsum Salomonem quodam die astutia cuiusdam mulieris seductum, orãdo se inclinasse uersus simulachrũ Belial nomine. quod tamen fidẽ non meretur: sed potius sentiendum, ut dictum est, propter superbiam & arrogantiam relegatos esse in magno uase, proiectos in Babylone in puteum grandẽ ualde. Enimuerò prudentissimus Salomon diuina potẽtia suas exequebatur operationes, quę etiam nunquam eum destituit: propterea simulachrum non adorasse ipsum sentiendum est, alioqui diuina uirtute spiritus cogere nequiuisset. Hic autem Belial cum tribus regibus in puteo fuit. At Babylonienses ad hęc exhorrescentes, rati se thesaurum amplum in puteo inuẽturos, unanimi consilio in puteum descenderunt, detegeruntq; & confregere uas, unde mox egressi captiui, in proprium locum porrò sunt reiecti. Belial uerò ingressus quoddam simulachrum, dabat responsa sibi immolantibus & sacrificantibus, ut testatur Tocz in dictis suis: & Babyloniẽses adorãtes sacrificauerũt eidem.

Bune Dux magnus & fortis, apparet ut draco, tribus capitibus, tertium uerò assimilatur homini. Muta loquitur uoce: mortuos locum mutare facit, & dæmones supra defunctorum sepulchra congregari: omnimodò hominẽ locupletat, redditq; loquacem & sapientẽ: ad quæsita uerè respõdet. Huic legiones parent triginta.

Forneus magnus Marchio, similis monstro marino, reddit hominem in Rhetoricis admirabilem, optima fama & linguarũ peritia ornat, tam amicis quàm inimicis gratum facit. Subsunt huic uigintinouem legiones, ex ordine partim Thronorum, partim Angelorum.

Roneue Marchio & Comes, assimilatur

latur monſtro. Singularem in Rhetoricis intelligentiam confert, famulos item fidos, linguarum cognitioné, amicorum & inimicorũ fauorem. Huic obediunt legiones nouendecim.

Berith Dux magnus & terribilis: tribus nuncupatur nominibus, à quibuſdam Beal, à Iudæis Berith, à necromanticis Bolfri. Prodit ut miles ruber cum ueſtitu rubro, & equo eiuſdem coloris, coronaq; ornatus. Verè de præſentibus, præteritis & futuris reſpondet. Virtute diuina per annulum magicæ artis ad horam ſcilicet cogitur. Mendax etiam eſt. In aurum cuncta metallorum genera mutat. Dignitatibus ornat eaſdemq; cõfirmat: claram ſubtilemq; edit uocem. Viginti ſex legiones huic ſubſunt.

Aſtaroth Dux magnus & fortis, prodiens angelica ſpecie turpiſsima, inſidensq; in dracone infernali, & uiperá portans manu dextra. Verè reſpondet de præteritis, præſentibus, futuris & occultis. Libenter de ſpirituũ creatore, & eorundé lapſu loquitur, quomodo peccauerint & ceciderint. Se ſpontè non prolapſum eſſe dicit. Reddit hominem mirè eruditum in artibus liberalibus. Quadraginta legionibus imperat. Ab hoc quilibet exorciſta caueat, ne propè nimis eum admittat, ob fœtorem intolerabilem quem expirat. Itaq; annulum argenteũ magicũ in manu ſua iuxta faciem teneat, quo ſe ab iniuria facilè tuebitur.

Forras uel Forcas magnus Præſes eſt: uiſitur forma uiri fortiſsimi, & in humana ſpecie uires herbarum & lapidum precioſorum intelligit. Plenè docet Logica, Ethica & eorundé partes. Reddit hominem inuiſibilem, ingenioſum, loquacé & uiuacem: amiſſa recuperat, theſauros detegit. Dominium uiginti nouem legionum habet.

Furfur Comes eſt magnus, apparés ut ceruus cauda flammea. In omnibus mentitur, niſi in triangulum intro ducatur. Iuſſus angelicam aſſumit imaginem. Rauca loquitur uoce: amorem inter uirum & mulierem libenter conciliat: nouit & concitare fulgura, coruſcationes & tonitrua in ijs partibus ubi iuſſum fuerit. De occultis & diuinis rebus bene reſpondet. Imperat legionibus uigintiſex.

Marchocias magnus Marchio eſt. Se oſtentat ſpecie lupæ ferociſsimæ cum alis gryphi, cauda ſerpentina, & ex ore neſcio quid euomés. Quum hominis imaginem induit, pugnator eſt optimus. Ad quæſita uerè reſpondet: fidelis in cunctis exorciſtæ mandatis. Fuit ordinis Dominationũ. Huic ſubiacent legiones triginta. Sperat ſe poſt mille ducétos annos ad ſeptimũ Thronum reuerſurum: ſed ea ſpe falſus eſt.

Malphas magnus Præſes, cõſpicitur coruo ſimilis: ſed hominis idolũ indutus rauca fatur uoce. Domos & turres ingétes mirè extruit, & obuios citò facit artifices maximos: hoſtium uerò ædes & turres deijcit. Famulos ſuppeditat non malos. Sacrificia libenter ſuſcipit, at ſacrificatores omnes fallit. Quadraginta huic parent legiones.

Vepar, aliàs Separ, Dux magnus & fortis: ſimilis ſyreni: ductor eſt aquarum & nauium armis onuſtarum. Vt mare iuſſu magiſtri turgidum nauibusq; plenum appareat, efficit: contra inimicos exorciſtæ per dies tres uulneribus putreſcentibus uermesq; producentibus homines inficit, à quibus tamen negocio abſoluto ſanantur omnes. Imperat legionib. uigintinoué.

Sabnac, aliàs Salmac, Marchio magnus & fortis: prodit ut miles armatus, capite leonis, in pallido equo inſidens. Hominis formá tranſmutat mirè: turres magnas armis plenas ædificat, item caſtra & ciuitates. Triginta

dies ex mãdato exorcistæ homini uulnera putrida & uerminantia infligit. Familiares conciliat bonos: dominiũ exercens quinquaginta legionum.

Sydonay, aliàs Asmoday, Rex magnus, fortis & potens: uisitur tribus capitibus, quorum primum assimilatur capiti tauri, alterum hominis, tertium arietis. Cauda eius serpentina, ex ore flammã eructat, pedes anserini. Super dracone infernali sedet, in manu lanceam & uexillũ portãs. Præcedit alios qui sub potestate Amaymonis sunt. Cum huius officia exercet exorcista, sit fortis, cautus & in pedibus stans: si uerò coopertus fuerit, ut in omnibus detegatur, efficiet: quod si non fecerit exorcista, ab Amaymone in cũctis decipietur: sed mox quum ipsum in prędicta forma cõspicit, appellabit illum nomine suo, inquiens: Tu uerò es Asmoday. ipse non negabit: & mox ad terrã. Dat annulũ uirtutũ: docet absolutè Geometriam, Arithmeticã, Astronomiam, Mechanicam: ad interrogata plenè & uerè respondet: hominem reddit inuisibilem: loca thesaurorum ostendit & custodit, si fuerit de legionibus Amaymonis. In sua potestate legiones septuaginta duas habet.

Gaap, aliàs Tap, Præses magnus & Princeps: in signo meridiei apparet: sed quum humanam assumit faciem, ductor est præcipuorum quatuor regum, tam potens ut Byleth. Extiterũt autem quidam necromãtici, qui huic libamina & holocausta obtulere, & ut eundem euocarent, artem exercuere, dicẽtes sapientissimum Salomonem eam cõposuisse, quod falsum est: imò fuit Cham filius Noe, qui primus post diluuium cœpit malignos inuocare spiritus, inuocauit aũt Byleth, & composuit artem in suo nomine, & librũ, qui multis mathematicis est cognitus. Fiebant autem holocausta, libamina, munera, & multa nefaria, quæ operabantur exorcistę admistis sanctissimis Dei nominibus, quę in eadẽ arte sparsim exprimuntur. Epistola uerò de ijs nominibus est conscripta à Salomone, uti & scribũt Helias Hierosolymitanus & Heliseus. Notandum, si aliquis exorcista habuerit artem Beleth, nec ipsum coram se sistere possit aut uidere, nisi per artẽ: quomodo autem eundem continere oporteat, non est explicandũ, quum sit nefandum, & nihil à Salomone de eius dignitate & officio didicerim. hoc tamen nõ silebo, ipsum reddere hominem admirabilẽ in philosophia & artibus omnibus liberalibus. Facit ad amorẽ, odium, inuisibilitatem & consecrationem eorum quæ sunt de dominatione Amaymonis: & de potestate alterius exorcistæ tradit familiares, & uera perfectè responsa de præsentibus, præteritis & futuris. Velocissimo transcursu in uarias regiones traducit hominem. Sexaginta sex præest legionibus, & fuit de Potestatum ordine.

Chax, aliàs Scox, Dux est & Marchio magnus: similis ciconiæ rauca uoce & subtili. Mirabiliter aufert uisum, auditum & intellectum iussu exorcistæ: aufert pecuniam ex qualibet domo regia, & reportat post mille ducentos annos, si iussus fuerit: abripit & equos. Fidelis esse in omnibus mandatis putatur: ac licet se obsequuturum exorcistæ promittat, non tamen in omnibus facit. Mendax est, nisi in triangulum introducatur: introductus autem loquitur de rebus diuinis & reconditis thesauris, qui à malignis spiritibus nõ custodiuntur. Promittit insuper se collaturũ optimos famulos, qui accepti sunt, si nõ fuerint deceptores. Huic subiacent legiones trigiata.

Pucel Dux magnus & fortis: apparet in specie angelica, sed obscura ualde: loquitur

loquitur de occultis: docet Geometriā & omnes artes liberales: sonitus facit ingentes, & sonare aquas ubi nō sunt, easdem & calefacit, & harum balnea recuperandæ sanitati seruientia certis temporibus, distemperat iussu exorcistę. Fuit de ordine Potestatū, habetq; in sua potestate legiones quadragintaocto.

Furcas miles est: prodit similitudine sæui hominis cum longa barba & capillitio cano. In equo pallido insidet, portās in manu telum acutum. Docet perfectè practicam, philosophiam, rhetoricam, logicam, chiromātiam, astronomiam, piromantiam, & earum partes. Huic parent uiginti legiones.

Murmur magnus Dux & Comes: apparet militis forma, equitans in uulture, & ducali corona cōptus. Hunc pręcedunt duo ministri tubis magnis: philosophiam absolutè docet. Cogit animas coram exorcista apparere, ut interrogatæ respondeant ad ipsius quęsita. Fuit de ordine partim Thronorū, partim Angelorum.

Caym magnus Præses, formā assumens merulæ: at quū hominē induit, respondet in fauilla ardente, ferens in manu gladiū acutissimū. Præ cæteris sapienter argumētari facit: tribuit intellectum omniū uolatilium, mugitus boum, latratus canū, & sonitus aquarum: de futuris optimè respōdet. Fuit ex ordine Angelorum. Præsidet legionibus triginta.

Raū uel Raym Comes est magnus: ut coruus uisitur: sed quū assumit humanā faciem, si ab exorcista iussus fuerit, mirè ex regis domo uel alia suffuratur, & ad locū sibi designatū transfert. Ciuitates destruit: dignitatū despectū ingerit. Nouit præsentia, præterita & futura. Fauorē tā hostiū quàm amicorum conciliat. Fuit ex ordine Thronorum. Præest legionibus triginta.

Halphas Comes magnus, prodit similis ciconię rauca uoce. Insigniter ędificat oppida ampla armis plena: bellū mouet, & iussus, homines bellicosos ad designatum locum mittit obuiam. Subsunt huic uiginti sex legiones.

Focalor Dux magnus, prodit uelut homo, habens alas gryphi forma. Accepta humana figura, interficit homines & in aquis submergit. Imperat mari & uento, nauesq; bellicas subuertit. Notandū omni exorcistæ, si huic mandetur, ne homines lædat, libenter obsequitur. Sperat se post mille annos reuersurū ad septimum Thronū, sed fallitur. Triginta legionibus imperat.

Vine magnus Rex & Comes: se ostentat ut leo in equo nigro insidens, portansq; uiperam in manu. Amplas turres libenter ædificat: lapideas domus extruit, riuos reddit turgidos: ad exorcistę mandatum respondet de occultis, maleficis, pręsentibus, præteritis & futuris.

Bifrons, monstri similitudine conspicitur. Vbi humanam assumit imaginem, reddit hominem in Astrologia mirabilem, planetarum māsiones absolutè docens, idem præstat in Geometria, & mensuris alijs. Vires herbarum, lapidum pretiosorum & lignorū intelligit. Corpora mortuorum de loco ad locum transmutat: candelas super defunctorum sepulchra inflammare uidetur. Huic subiacent uiginti sex legiones.

Gamygyn magnus Marchio: in forma equi parui uisitur: at ubi hominis simulachrum assumit, raucam edit uocem, de omnibus artibus liberalibus disserens: efficit quoque, ut coram exorcista conueniant animæ in mari exeuntes, & quæ degunt in purgatorio (quod dicitur Cartagra, id est, afflictio animarum) & corpora aërea suscipiunt, apparentq; euidenter, & ad in-

terrogata respōdent. Permanet apud exorcistam, donec ipsius uotum expleuerit. Triginta legiones in sua habet potestate.

Zagã magnus Rex & Præses: ut taurus prodit cum alis ad modũ gryphi: sed assumpta hominis forma, reddit hominem ingeniosum: transmutat cũcta metallorum genera in monetas illius ditionis, & aquam in uinum, & e diuersò: sanguinem quoq; in oleum, & contrà: & stultum in sapientem. Præest triginta tribus legionibus.

Orias Marchio magnus, uisitur ut leo, in equo fortissimo equitans, cauda serpentina: in dextera portat duos grandes serpentes etiam exibilantes. Callet planetarum mãsiones, & uires sidereas perfectè docet. Transmutat homines: confert dignitates, prælaturas & confirmationes: item amicorum & hostium fauorem. Præsidet legionibus triginta.

Volac magnus Præses: progreditur uti puer alis angeli, super dracone equitans duobus capitibus. De occultis thesauris perfectè respondet, & ubi serpentes uideantur, quos & uiribus destitutos tradit in exorcistæ manus. Dominium habet legionum triginta.

Gomory Dux fortis & potens: apparet ut mulier pulcherrima: ac ducali cingitur corona, in camelo equitans. Bene & uerè respondet de præteritis, pręsentibus, futuris, & occultis thesauris ubi lateant. Conciliat amorem mulierum, & maximè puellarum. Imperat legionibus uigintisex.

Decarabia uel Carabia, magnus Rex & Comes: uenit similis *. Vires herbarum & lapidum pretiosorum nouit: efficit ut aues coram exorcista uolent, & uelut familiares ac domesticæ morentur, bibant & cantillent suo more. Parent huic triginta legiones.

Amduscias Dux magnus & fortis: procedit ut unicornu: in humana similiter forma, quando coram magistro suo se sistit: & si pręcipiatur, efficit facilè ut tubę & symphoniæ omniaq; musicorum instrumentorum genera audiantur, nec tamen conspectui appareant: ut item arbores ad exorcistę genu se inclinent. Optimus est unà cum famulis. Imperium habet uigintinouẽ legionum.

Andras magnus Marchio: uisitur forma angelica, capite nycticoraci nigro simili, in lupo nigro & fortissimo equitans, baiulansq; manu gladium acutissimum. Nouit interficere dominum, seruũ & coadiutores: author est discordiarum. Dominatur legionibus triginta.

Androalphus Marchio magnus, apparens ut pauo: graues edit sonitus: & in humana forma docet perfectè geometriam & mensuram spectantia: reddit hominem in argumentando argutum, & in astronomia prudentẽ, eundemq; in auis speciem transmutat. Triginta huic subsunt legiones.

Oze Præses magnus: procedit similis leopardo: sed hominem mentitus, reddit prudentem in artibus liberalibus: uerè respondet de diuinis & occultis: trãsmutat hominis formam: & ad eam insaniam eum redigit, ut sibi persuadeat esse quod non est, quemadmodum se esse regem uel papam, & coronam in capite gestare: duratq; id regnum horam.

Aym uel Haborym Dux magnus & fortis: progreditur tribus capitibus, primo serpẽti simili, altero homini duos * habenti, tertio felino. In uipera equitat, ingentem facem ardentem portans, cuius flamma succenditur castrũ uel ciuitas. Omnibus modis ingeniosum reddit hominẽ: de abstrusis rebus uerè respondet. Imperat legionibus uigintisex.

Orobas

Orobas magnus Princeps: procedit equo conformis: hominis autem indutus idolum, de uirtute diuina loquitur: uera dat responsa de præteritis, præsentibus, futuris, de diuinitate & creatione: neminẽ decipit, nec tentari sinit: confert prælaturas & dignitates, amicorum item & hostium fauorem. Præsidet legionibus uiginti.

Vapula Dux magnus & fortis: conspicitur ut leo alis ad modum gryphi. Reddit hominem subtilem & mirabilẽ in artibus mechanicis, philosophia, & scientijs quæ in libris continentur. Præfectus est triginta sex legionum.

Cimeries magnus Marchio & fortis: imperans in partibus Africanis: docet perfectè Grammaticam, Logicam & Rhetoricam. Thesauros detegit, & occulta aperit. Facit ut homo cursu celerrimo uideatur transmutari in militem. Equitat in equo nigro & grandi. Legionibus uiginti præest.

Amy Præses magnus: apparet in flãma ignea: sed humana assumpta forma, reddit hominem admirabilem in astrologia & omnibus artibus liberalibus. Famulos suppetit optimos: thesauros à spiritibus custoditos ostẽdit. Pręfecturam habet legionum triginta sex, ex ordine partim angelorum, partim potestatũ. Sperat se post mille ducentos annos ad Thronum septimum reuersurum, quod credibile non est.

Flauros dux fortis: conspicitur forma leopardi & terribili. In humana specie uultum ostentat horrendum, & oculos flammeos. De præteritis, præsentibus & futuris plenè & uerè respõdet. Si fuerit in triangulo, mentitur in cũctis, & fallit in alijs negocijs. Libenter loquitur de diuinitate, mundi creatione & lapsu. Diuina uirtute cogitur, & omnes alij dęmones siue spiritus, ut omnes aduersarios exorcistæ succendant & destruant. Et si uirtute numinis ipsi imperatũ fuerit, exorcistæ tentationem non permittit. Legiones uiginti sub sua habet potestate.

Balã Rex magnus & terribilis: prodit tribus capitibus, primo tauri, altero hominis, tertio arietis: cauda adhęc serpentina, oculis flammeis, equitans in urso fortissimo, & accipitrem in manu portans. Raucam edit uocem: perfectè respondet de præteritis, præsentibus & futuris: reddit hominẽ & inuisibilem & prudentem. Quadraginta legionibus præsidet, & fuit ex ordine dominat.

Alocer Dux magnus & fortis: procedit ut miles in equo uasto insidens: facies eius leonina, rubicũda ualde cum oculis flammeis: grauiter loquitur: hominem reddit admirabilem in astronomia & in omnibus artibus liberalibus: confert bonam familiam. Dominatur triginta sex legionibus.

Zaleos magnus Comes: apparet ut miles pulcherrimus in crocodilo equitans, & ducali ornatus corona, pacificus, &c.

Vual Dux magnus & fortis: conspicitur ut dromedarius magnus ac terribilis: at in humana forma linguam sonat Ægyptiacam grauiter. Hic præ cæteris amorem maximè mulierum conciliat: inde nouit præsentia, præterita & futura: cõfert & gratiam amicorum atq; inimicorũ. De ordine fuit potestatũ. Triginta septẽ legiones gubernat.

Haagenti magnus Pręses: ut taurus uidetur, habens alas gryphi: sed assumpta facie humana, reddit hominẽ ingeniosum in quibuslibet: cuncta metalla in aurum transmutat, aquam in uinum, & ediuersò. Tot legionibus imperat, quot Zagan.

Phœnix magnus Marchio: apparet uti auis phœnix puerili uoce: sed antequam se sistit coram exorcista, cãtus emittit dulcissimos: tũc autem cauen-

dum exorcistæ cum suis socijs, ne suauitati cantus aures accommodēt, sed ille mox huic iubeat humanā assumere speciem, tunc mirè loquetur de cunctis scientijs admirandis. Poeta est optimus & obediēs. Sperat se post mille ducentos annos ad septimū thronū rediturum. Viginti præest legionibus.

Stolas magnus Princeps: prodit forma nycticoracis: coram exorcista hominis simulachrum suscipit, docetq; absolutè astronomiam. Herbarum & lapidum pretiosorum uires intelligit. Viginti sex legiones huic subiacent.

Legio 6666.

Secretum secretorum tu operans sis secretus horum.

Obserua horas in quibus quatuor reges, scilicet Amoymon rex Orientalis, Gorson rex Meridionalis, Zymymar rex Septentrionalis, Goap rex & princeps Occidētalis possunt constringi, à tertia hora usq; ad meridiem, à nona hora usq; ad uesperas.

Item Marchiones à nona usque ad completorium, uel à completorio usque ad finem diei.

Item Duces à prima usq; ad meridiem: & obseruatur cœlum clarum.

Item Prælati in aliqua hora diei.

Item Milites ab aurora usq; ad ortū solis, uel à uesperis usq; ad finē solis.

Item Prȩses in aliqua hora diei non potest constringi, nisi rex cui paret, inuocaretur, & nec in crepusculo noctis.

Item Comites omni hora diei, dum sunt in locis cāpestribus uel syluestribus, quò homines non solent accedere, &c.

CITATIO PRAEDICTOrum *spirituum.*

Vbi quem uolueris spiritum, huius nomen & officium suprà cognosces: inprimis autem ab omni pollutione, minimum tres uel quatuor dies mundus esto in prima citatione, sic & spiri-

Quàm religiosus hic diabolus.

tus postea obsequētiores erunt: fac & circulum, & uoca spiritum cum multa intentione: primùm uerò annulum in manu cōtineto: inde hanc recitato benedictionē tuo nomine & socij, si prȩstò fuerit, & effectū tui instituti sortieris, nec detrimētū à spiritibus senties: imò tuæ animæ perditionem.

In nomine Domini nostri Iesu Christi † patris & † filij & † spiritus sancti: sancta trinitas & inseparabilis unitas te inuoco, ut sis mihi salus & defensio & protectio corporis & animȩ meȩ, & omnium rerum mearū. Per uirtutem sanctȩ crucis † & per uirtutē passionis tuæ deprecor te domine Iesu Christe, per merita beatissimæ Mariæ uirginis & matris tuæ atq; omnium sanctorū tuorum, ut mihi concedas gratiam & potestatem diuinam super omnes malignos spiritus, ut quoscunq; nominibus inuocauero, statim ex omni parte conueniant, & uoluntatē meam perfectè adimpleāt, quòd mihi nihil nocentes, neq; timorē inferentes, sed potius obedientes & ministrantes, tua districtè uirtute præcipiente, mandata mea perficiant, Amen. Sanctus sanctus sanctus dominus Deus Sabaoth, qui uenturus es iudicare uiuos & mortuos: tu qui es alpha & ω, primus & nouissimus, Rex regū & dominus dominantium Ioth Aglanabrath El abiel anathi Enathiel Amazin sedomel gayes tolima Elias ischiros athanatos ymas heli Messias, per hæc tua sancta nomina & per omnia alia inuoco te & obsecro te domine Iesu Christe, per tuam natiuitatem, per baptismū tuum, per passionem & crucem tuam, per ascensionem tuam, per aduentum spiritussancti paracliti, per amaritudinem animæ tuæ, quādo exiuit de corpore tuo, per quinq; uulnera tua, per sanguinē & aquā, quæ exierant de corpore tuo, per uirtutem tuam, per sacramentum quod

Blasphem... mera, & ... testandu... minum d... norū ab...

Insigni... ritorum ... sti con...

quod dedisti discipulis tuis pridie quàm passus fuisti: per sanctam trinitatem, per indiuiduam unitatem, per beatam Mariam matrem tuam, per angelos & archãgelos, per prophetas & patriarchas, & p omnes sanctos tuos, & per omnia sacramenta quæ fiunt in honore tuo: adoro te & obsecro te, benedico tibi & rogo, ut acceptes orationes has & coniurationes & uerba oris mei, quibus uti uoluero. Peto Domine Iesu Christe: da mihi uirtutem & potestatem tuam super omnes angelos tuos, qui de cœlo eiecti sunt ad decipiendum genus humanum, ad attrahendum eos, ad constringẽdum, ad ligandum eos pariter & soluendum: & ad congregandum eos coram me, & ad præcipiẽdum eis ut omnia quæ possunt, faciãt, & uerba mea uocemq; meam nullo modo contemnant: sed mihi & dictis meis obediant, & me timeant, per humanitatem & misericordiam & gratiam tuam deprecor & peto te adonay amay hortan uegedora mytay hel suranat ysion ysyesy & per omnia nomina tua sancta, per omnes sanctos & sanctas tuas, per angelos & archangelos, potestates, dominationes & uirtutes, & per illud nomen per quod Salomon constringebat dęmones, & conclusit ipsos Elhroch eban heragle goth ioth othie uenoch nabrat, & per omnia sacra nomina quæ scripta sunt in hoc libro, & per uirtutem eorundem, quatenus me potentem facias congregare & constringere omnes tuos spiritus de cœlo depulsos, ut mihi ueraciter de omnib. meis interrogatis, de quibus quærã, responsionem ueracem tribuant, & omnibus meis mandatis illi satisfaciant sine læsione corporis & animæ meæ & omnium ad me pertinentium, per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuũ, qui tecũ uiuit & regnat in unitate spiritussancti Deus per omnia secula.

O pater omnipotens, ô fili sapiens, ô spiritus sancte corda hominum illustrans, ô uos tres in personis, una uerò deitas in substantia: qui Adam & Euæ in peccatis eorum pepercistis, & propter eorum peccata mortem subijsti tu fili turpissimam, in lignoq; sanctæ crucis sustinuisti: ô misericordissime, quando ad tuam cõfugio misericordiá, & supplico modis omnibus quibus possum, per hæc nomina sancta tui filij, scilicet alpha & ω, & per omnia alia sua nomina, quatenus concedas mihi uirtutem & potestatem tuam, ut ualeam tuos spiritus qui de cœlo eiecti sunt, ante me citare, & ut ipsi mecum loquãtur, & mandata mea perficiãt statim & sine mora, cum eorum uoluntate, sine omni læsione corporis, animæ & bonorũ meorum, &c. Continua ut in libro * Annuli Salomonis continetur.

O summa & æterna uirtus Altissimi, qui te disponente his iudicio uocatis * uaycheon stimulamaton ezphares tetragrammaton olyoram irion esytion existion eryona onela brasym noym messias sother emanuel sabaoth adonay, te adoro, te inuoco, totius mentis uiribus meis imploro, quatenus per te præsentes orationes & consecrationes & coniurationes consecrentur uidelicet, & ubicunq; maligni spiritus in uirtute tuorum nominum sunt uocati, & omni parte cõueniant, & uoluntatem mei exorcisatoris diligenter adimpleãt, fiat fiat fiat, Amen.

Hęc blasphema & execranda huius mũdi fæx & sentina pœnam in magos prophanos bene constitutam, pro scelerato mentis ausu iure meretur.

FINIS.

RERUM ET VERBORUM TOTO HOC Opere præcipuè memorabilium INDEX.

Prior numerus paginam, alter uersum designat.

Brisia-

Chara-

D.

G.

I.

lapides

M.

magna-

N.

Patauij

Q.

R.

INDICIS FINIS.

BASILEAE, EX OFFICINA OPORINIANA, PER
BALTHASARVM HAN, ET HIERONYMVM GEMV-
sæum, Anno Salutis humanæ M. D. LXXXIII.
mense Augusto.